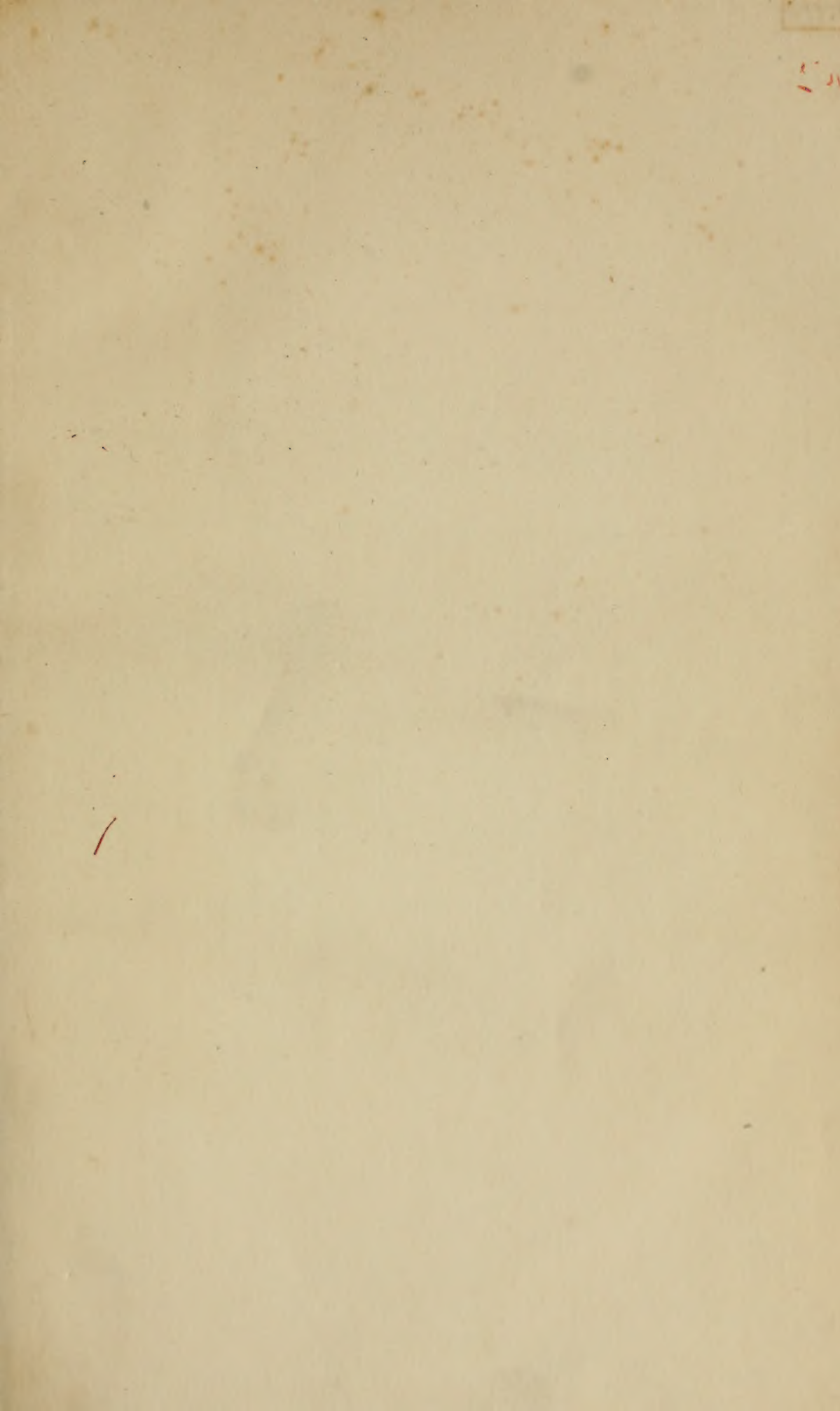

der:
N.

21

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΤΟΥ ΟΛΟΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

THUCYDIDIS, OLORI FIL.

DE BELLO PELOPONNESIACO

LIBRI VIII.

1532 Got
ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΤΟΥ ΟΛΟΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤ'Ω.

THUCYDIDIS, OLORI FIL.

DE BELLO PELOPONNESIACO

LIBRI VIII.

CUM

VERSIONE LATINA, SCHOLIIS GRÆCIS, ET VIRO-
RUM DOCTORUM ANIMADVERSIONIBUS.

EX EDITIONE

JOANNIS CHRISTOPHORI GOTTLIBERI A.M.
CAROLI LUDOVICI BAVERI A.M.

ACCEDUNT

COMMENTARII CRITICI A TRAUGOTT FREDER. BENEDICT CONSCRIPTI,
ET OBSERVATIONES CRITICÆ ERNESTI FRIDERICI POPPO.

VOLUMEN QUARTUM.

Londini :

EXCUDEBAT J. F. DOVE,

VE NEUNT APUD RICARDUM PRIESTLEY.

M,DCCC,XIX.

OTHE... DOT... OLOPOY

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

...

... ..

... ..

... ..

10299

5/12/90

6

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER PRIMUS.

THUCYDIDES Atheniensis bellum Peloponnesiorum Atheniensiumque, quod inter se gesserunt, conscripsit, exorsus statim ab eo motu, sperans etiam fore cum magnum, tum superioribus longe memorabilius: his conjecturis adductus, quod et utriusque omni bellico apparatu florerent, et cæteros Græcos cum alterutris se conjungere videret, partim quidem statim, partim vero etiam in animo habere, atque moliri. Hic enim motus profecto maximus inter Græcos fuit, quin etiam in quadam barbarorum, ac propemodum (ut ita loquar) in maxima cæterorum mortalium parte *maximus exstitit*. Nam superiores, et his longe antiquiores motus, ob temporum vetustatem plane comperti esse non potuerunt. Sed conjecturis nixus (quas mihi remotissimam a nobis antiquitatem spectanti contingit credere *veras esse, eos*) nec in bellicis, nec in cæteris *rebus ad pacem pertinentibus* magnos fuisse puto.

2. Constat enim eam, quæ Græcia nunc appellatur, olim non constanter habitam fuisse: sed primum frequentes migrationes *inde* fuisse factas, et facile suos quemque fines deseruisse, semper ab aliquo majore numero coactum. Nam cum nulla esset negotiatio, nec ullus inter ipsos tuto commercio citra formidinem vel terra vel mari locus esset, cumque singuli res suas, *et agros* cætenus colerent, quatenus vitam parce agerent, nec magnam pecuniæ vim haberent, nec humum *arboribus* consererent (quia incertum erat, quando quis alius incursione repentina *labores* esset ablaturus, simul etiam, quia nullis muris erant muniti) et quotidianum ac necessarium victum se ubique adepturos existimarent, non gravate *suis sedibus* migrabant. Idcirco etiam nec urbium magnitudine, nec alio bellico apparatu valebant. Atque potissimum optimus quisque ager his incolarum mutationibus semper erat obnoxius, *ut et ea*, quæ nunc Thessalia vocatur, et Bœotia, et Peloponnesi magna *pars*, præter Arcadiam, et reliquæ *Græciæ partes*, quæcunque erant uberrimæ. Nam inter nonnullos propter soli præstantiam opes admo-

dum auctæ, seditiones excitabant, per quas *ipsi* profligabantur, simul etiam alienigenarum insidiis magis appetebantur. Quamobrem Atticam, ut plurimum propter agri tenuitatem seditionum immunem, iidem homines semper incoluerunt. Atque rerum à me dictarum hoc non minimum est indicium, ob *assiduas* migrationes Græciam * in cæteris partibus non peræque adauctam fuisse. Nam qui aut bello, aut seditione excidebant reliqua Græcia, eorum potentissimi quique ad Athenienses, quod illorum sedes stabiles, *tutæque essent*, se recipiebant. Et, civitatis jure donati, statim ab antiquissimis usque temporibus civitatem hominum frequentia longe majorem fecerunt: quamobrem etiam, quod Attica *omnes* capere, ac alere non posset, colonias in Ioniam postea emiserunt.

3. Hoc autem etiam priscorum *hominum* imbecillitatem mihi non minime demonstrat: nam ante bellum Trojanum ab Helladis civitatibus nihil communiter gestum fuisse constat. Ac ne hoc quidem nomen (ut mea fert sententia) universa Græcia *commune* adhuc habebat: sed ante ætatem Hellenis *fili* Deucalionis cognomen istud nullo prorsus modo *videtur* fuisse: sed singulæ gentes, cum aliæ, tum maxime Pelasgica, quæ latissime diffusa erat *locis*, in quibus *degebant*, nomen a seipsis indidisse. Sed cum Hellen, ejusque liberi, rerum in Phthiotide potiti fuissent, † et cæteri *Thessaliæ populi* eos in alias civitates, *ad se* auxilii causa accerserent, ita demum propter diuturnum congressum *et consuetudinem factum videtur*, ut singuli Hellenes vocarentur. Et tamen ne sic quidem longo post tempore *istud cognomen* ad omnes etiam pervenire potuit atque obtinere. Homerus vero præcipue hoc indicat. Quamvis enim multo post bellum Trojanum sit natus, nusquam *tamen* universos Græciæ *populos* appellavit, nec alios, quam eos, qui cum Achille ex Phthiotide *renerant*, qui etiam primi Ἕλληνες fuerunt. Danaos vero, et Argivos, et Achæos in *suis* carminibus nominat. Nec tamen barbaros dixit, quod ne Ἕλληνες quidem, a barbaris distincti, in unum *totius gentis commune* nomen *barbaro* (ut mihi videtur) oppositum, adhuc coaluissent. Quotquot igitur et singuli *passim* Ἕλληνες erant, et quotquot per urbes sparsi se mutuo intelligebant, et qui universi postea *communi τῶν Ἑλλήνων appellatione* nominati fuerunt, propter *virium* imbecillitatem, et vitæ genus mutuo commercio carens, nihil ante Trojana tempora *armis conjunctis* gesserunt. Sed et ad hanc ipsam expeditionem convenerunt, quod in plerisque Græciæ partibus jam rebus maritimis operam darent.

4. Minos enim eorum, quos auditu cognovimus, antiquissimus,

* Nulla alia re æque atque hominum multitudine auctam fuisse etc. *Acacius. HUDS.*

† Et sese illi (sc. Hellen ejusque liberi) in alias civitates ingererent etc. *Acacius. HUDS.*

classẽm *sibi* comparavit, maximamque partem maris, quod Græcum nunc vocatur, in suam potestatem redegit: et Cycladum insularum imperium obtinuit, et in *earum* plerasque primus colonias deduxit, Caribus *inde* pulsis, suosque filios *ibi* principes constituit. Præterea latrones (ut est verisimile) quoad potuit, e mari sustulit, ut reditus ad se facilius venirent.

5. Olim enim Græci, et barbari, quotquot in continente degabant, marique vicini erant, quique insulas incolebant, postquam navibus alii ad alios mare trajicere frequentius cœperunt, sese ad latrocinia converterunt, virorum potentissimorum ductu, *idque* tum quæstus sui causa, tum etiam ut victum pauperibus quærerent: atque adorti civitates nullis muris munitas, et quæ * pagatim incolebantur, eas diripiebant, et maximam victus partem hinc *sibi* comparabant. Quod hoc facinus nondum ignominiam haberet, imo vero nonnihil etiam gloriæ potius afferret. Hoc autem nunc etiam cum alii nonnulli, qui in continente habitant, manifeste declarant, quibus decori est hoc scite exercere, tum etiam antiqui poëtæ, apud quos illi ultro citroque navigantes, ubique eodem modo interrogantur, numquid sint latrones: quod neque illi, quos interrogant, factum ut se indignum inficientur, nec illi, quibus curæ est, *rem ex illis* scire, *hoc ipsis* exprobrent. In mediterraneis etiam alii alios prædabantur. Et ad hoc usque tempus multi Græciæ *populi* prisco more vivunt, ut Locri, qui Ozolæ *vocantur*, et Ætoli, et Acarnanes, et qui finitimam horum agro continentem incolunt. Quinetiam ipse armorum gestandorum mos apud hos continentis incolas ex veteri latrociniorum consuetudine permansit.

6. Omnis enim Græcia gestabat arma, tum quia domicilia nullis munitionibus septa habebant; tum etiam, quia tuto commeari ultro citroque non poterant: et vitæ genus armis gestandis assuetum, ut barbari, coluerunt. Græciæ autem *populi*, qui nunc etiam ita vivunt, similia vitæ instituta olim et apud omnes fuisse testantur. Inter hos autem primi Athenienses ferrum deposuerunt, et remissiore cultum sequuti, ad genus vitæ lautius transierunt: nec multum est tempus, ex quo apud eos illi, qui de senioribus, propter delicatum vitæ genus erant beatiores, ferre desierunt lineas tunicas, et aureas cicadas, quas capitis comam religantes cincinnis inserebant. Unde etiam apud antiquiores Iones cultus iste propter cognitionem obtinuit. Modica vero veste, et ad hujus ætatis consuetudinem accommodata primi Lacedæmonii sunt usi, et cum cæteris in rebus, tum vero præcipue in victu, corporisque cultu, qui locupletiores erant, æqualitatem cum plebe servarunt. Iidem etiam primi corpora nudarunt, et vestes palam exuentes, certaturi sese oleo

* Vicatim *Acacius*. Castellatim *malle*. HUDS.

unxerunt. Olim vero in Olympiaco certamine athletæ subligacula circum pudenda gestantes certabant: nec multi sunt anni, ex quo hæc gestari desierunt. Quinetiam adhuc apud nonnullos barbaros, præcipue vero Asiaticos, pugilatus, et luctæ præmia proponuntur, et athletæ subligaculis in certamine utuntur. Multis etiam aliis in rebus demonstrarit quis, priscos Græcos eodem vitæ genere usos, quo hujus ætatis barbari utuntur.

7. Urbes vero, quotquot novissime sunt conditæ, præsertim ex quo navigandi ratio tutior esse cœpit, cum majorem pecuniarum copiam haberent, ad ipsa littora mœnibus cinctæ condebantur, et isthmus occupabant, cum mercaturæ causa, tum potentiæ, qua se tuerentur adversus suos quæque finitimes. At vetustæ urbes, propter assiduam, ac diuturnam latronum infestationem, procul a mari potius ædificatæ fuerunt, tam illæ, quæ in insulis, quam quæ in continente sunt sitæ. Etenim et alii, qui mare accolebant, licet rebus maritimis operam non darent, tamen sese mutuo populabantur: et ad hoc usque tempus mediterranea incolunt.

8. Præcipue vero insularum incolæ, ut Cares, et Phœnices, latrocinia exercebant. Hi enim plurimas insulas incolebant. Hoc vero probatur isto signo quasi testimonio. Cum enim Athenienses hujus belli tempore Delum lustrassent, et sepulcra sustulissent, quotquot erant hominum, qui in hac insula decesserant, supra dimidium Cares inventi sunt, tum genere armorum agniti, quæ cum ipsis fuerant sepulta, tum ipso modo, quo nunc quoque sepeliuntur. Sed cum Minos classem parasset, maria liberius ultro citroque navigari cœperunt. Etenim prædones ex insulis ab eo sunt sublati, quo etiam tempore colonias in illarum plerasque deduxit. Et homines, qui prope mare degebant, jam * parandæ pecuniæ studio magis dediti, constantius ac tutius habitabant. Quinetiam quidam, ditiores quam ante facti, urbes muris circumdederunt. Etenim cupiditate quæstus, et qui imbecilliores erant, potentiorum servitutem sustinebant, et qui potentiores, quia magnas habebant facultates, minores civitates suæ ditioni adjungebant, easque imperata facere cogebant. Cum autem hac ratione jam opes auxissent, ad Trojam cum exercitu postea sunt profecti.

9. Et Agamemnon mihi videtur classem coegisse, quod cæteros illius sæculi potentia superaret, non autem tantopere, quod Helenæ procos Tyndarei jurejurando obstrictos duceret. Etenim qui res a Peloponnesiis gestas, memoriæ proditas, et sibi a majoribus traditas acceperunt, et exploratissime cognoverunt, tradunt, Pelopem primum cum magna vi pecuniarum, quas secum ex Asia ad homines inopes attulerat, parata potentia, quamvis peregrinus esset, tamen

* Majoribus divitiarum copiis instructi, acacius. HUND.

illius regionis cognomen obtinuisse, et postea longe majorem *ipsius* posteris obtigisse, postquam Eurystheus quidem in Attica ab Heraclidis interfectus fuit; Atreus vero, qui ipsius erat avunculus, et cui Eurystheus, quum ad expeditionem proficisceretur, propter necessitudinem Mycenæ, et *carum* imperium commiserat (patrem vero propter Chryssippi necem fugiebat, ut aiunt) *regnum est adeptus*. Cum enim Eurystheus non amplius rediisset, Mycenæis etiam volentibus, Heraclidarum metu, simul etiam quod vir strenuus esse videretur, et multitudinis benevolentiam sibi conciliasset, *ita demum ferunt* Atreum regno Mycenæorum, et cæterorum omnium, quibus Eurystheus *ante* imperabat, potitum, et Pelopidas Persidis potentiores *hac ratione* factos. Quas opes Agamemnon cum accepisset, et classe cæteris longe præstaret, non gratia potius quam metu copias illas mihi videtur coegisse. Constat enim eum et plurimis cum navibus profectum, et Arcadibus præterea *naves* præbuisse, ut Homerus hoc declaravit, si cui *idoneus* testis videtur. Quinetiam in ipsa sceptri traditione, dixit ipsum; Multis insulis, et omni Argo imperare. Nequaquam igitur insulas, præter *vicinas* (hæ autem non multæ esse possint) *Agamemnon*, qui in continente degebat, in sua ditione habere potuisset, nisi aliquam etiam classem habuisset. Ex hoc autem bellico apparatu conjecturam facere licet, quales fuerint superiorum sæculorum expeditiones.

10. Jam vero quod Mycenæ parvum oppidum erant, aut si quod aliud illorum temporum nunc parvi momenti videtur esse, nequaquam *tamen ideo* aliquis hoc infirmo signo usus minus credat classem, non tantam fuisse, quantam et poëtæ dixerunt, et ipsa fama obtinuit. Nam si Lacedæmoniorum urbs vastata desoletur, et *sola* templa, et ædificiorum aræ relinquantur, existimo multos de posteris longo temporis progressu de illorum potentia valde dubituros, neque credituros tantam fuisse, *quanta nunc est*, si *rerum futurarum status* cum *pristina* illorum gloria conferatur. Quamvis enim de quinque Peloponnesi partibus duas possideant, totiusque principatum obtineant, multisque sociis extra *Peloponnesum* imperent: tamen constat, *eorum urbem fama, et opinione hominum* inferiorem visum iri, quia neque coædificata est, neque templis, neque ædificiis magnificentioribus est *instructa*: sed antiquo Græciæ more pagatim condita habitatur. Sed si Atheniensibus hoc ipsum contingeret, ex manifesta urbis dirutæ specie potentiam duplo majorem, quam sit, visum iri *puto*. Haud igitur nos incredulos esse, nec urbium speciem potius quam vires spectare decet, et exercitum illum superioribus quidem longe majorem fuisse: sed ætatis nostræ bellicis apparatibus inferiorem existimare *debemus*, si quid hic quoque Homeri pœsi credere convenit, quem ab eo, qui erat poeta, verisimile est

majorem in modum laudibus exornatum fuisse; verum tamen et sic inferiorem fuisse constat. Nam ex mille et ducentis navibus eum constare scripsit. Bœotorum quidem *singulas* centum et viginti virorum; Philoctetæ vero, quinquaginta: demonstrans (ut mihi videtur), et maximas, et minimas *naves*. At de cæterarum magnitudine in navium catalogo nullam fecit mentionem. Quod enim omnes in Philoctetæ navibus essent iidem et remiges et milites, aperte declaravit. Omnes enim remiges, sagittarios esse scripsit. Vectores vero, præter reges, et eos, qui summa potestate erant, non multos cum illis navigasse est verisimile: præsertim quia mare cum bellico instrumento erant trajecturi, neque tectas naves habebant: sed prisco potius, et prædonum more constructas. Si igitur mediam quandam rationem teneas inter maximas, et minimas quasque naves, non multos, ut ab universa Græcia communiter missos, convenisse constat.

11. Hujus vero rei causa fuit non tam ipsa hominum, quam pecuniarum, penuria. Nam propter commeatus inopiam copias minores duxerunt, et *cas tantum*, quas ex belli sede pugnando victum sibi paraturas sperabant. Postquam autem *ad agrum Trojanum* appulerunt, *hostem* prælio vicerunt, hoc autem est manifestum, nec enim vallo *fossaque* castra munivissent. Quinetiam ne hic quidem eos omnibus copiis usos esse: sed ad Cherrhonesi culturam et ad latrocinium, propter commeatus inopiam, sese convertisse constat. Quamobrem etiam ipsis dispersis Trojani per decem annos facilius restiterunt, quod illis, qui semper *in suo agro* relinquebantur, pares essent viribus. Sed si cum magna commeatus abundantia et copiis frequentibus *eo* ivissent, sine latrocinio et agricultura bellum continenter gessissent, *Trojam* prælio superiores facile cepissent: siquidem haud frequentibus copiis, sed quadam exercitus parte, quæ forte semper præsto erat, *Trojanis* resistebant. Quod si Trojam assidua obsidione pressissent, et citius et minori cum labore *eam* expugnassent. Sed propter pecuniarum inopiam, et quæ ante hoc bellum gesta sunt, invalida fuerunt; et hæc ipsa, quæ omnium superiorum sunt celeberrima, re ipsa comperiuntur inferiora fama, et rumore de ipsis sparso, qui propter poetas invaluit.

12. Nam vel post res ad Trojam gestas Græci adhuc alio migrabant, sedesque suas transferebant, ita ut eorum opes per otium non creverint. Nam et serus Græcorum reditus ab Ilio res multas innovavit, et *ideo* in plerisque civitatibus exortæ sunt seditiones, ob quas illi, qui suis sedibus pellebantur, urbes condebant. Nam et Bœotii, qui nunc appellantur, sexagesimo post Ilii expugnationem anno, Arne a Thessalis pulsî, eum agrum, qui nunc quidem Bœotius vocatur, ante vero Cadmeus, incoluerunt. (In hoc autem

agro olim erat et quædam gentis Bœotiæ portio, unde etiam ad Ilium cum exercitu sunt profecti). Et Dorienses octogesimo *post Trojam captam* anno, cum Heraclidis Peloponnesum tenuere. Vixque longo post tempore Græcia plane pacata, nec ullis *suorum motibus* excita, colonias emisit. Et Athenienses quidem in Ioniam, et bonam insularum partem colonias miserunt; Peloponnesii vero in Italiam, et maximam Siciliæ partem, et in quædam reliquæ Græciæ loca. Sed omnes istæ coloniæ post bellum Trojanum in has regiones missæ fuerunt.

13. Sed cum Græcia potentiam ampliolem *jam* adepta fuisset, et pecuniarum vim longe majorem, quam ante, sibi comparasset, proventibus auctis; *ita demum* tyrannides in plerisque civitatibus sunt constitutæ; (ante enim regna erant hæreditaria, et certis honoribus definita;) et Græci classem parare, rebusque maritimis operam studiosius dare cœperunt. Corinthii autem primi feruntur immutasse navium formam, quæ ad eam, quæ nunc est in usu, proxime accederet, et Corinthi primum ex omni Græcia triremes ædificatæ *traduntur*. Constat etiam Aminoclem Corinthium, navium fabricatorem, quatuor naves Samiis fecisse. Ex quo autem Aminocles ad Samios ivit, sunt fere anni trecenti ad hujus belli confecti finem: præliumque navale omnium, quæ novimus, vetustissimum, inter Corinthios et Corcyræos est commissum. Sunt autem etiam ab eo prælio usque ad eundem hujus belli finem anni ad summum ducenti et sexaginta. Etenim cum urbem incolant Corinthii sitam ad Isthmum, emporium fere semper habuerunt, quia Græci, tam illi, qui intra Peloponnesum, quam qui extra habitant, terra potius, quam mari, per illorum *agrum* commercia inter se quondam habebant. Pecunia quoque præpotentes fuerunt, ut et ab antiquis poetis est declaratum. Urbem enim illam opulentam cognominarunt. Postquam vero Græci navibus paratis frequentius navigare cœperunt, latrocinia *de mari* sustulerunt. Et utrinque emporium præbentes, *et mari terraque mercatum omnibus liberum ac tutum exhibentes*, urbem pecuniarum proventu potentem habuerunt. Postea vero Iones magnam navium copiam sibi pararunt, Cyri temporibus, qui fuit primus Persarum rex, et Cambysis, ejus filii, *atate*. Atque *hi* bellum Cyro facientes, maris agro suo vicini imperium ad aliquod tempus obtinuerunt. Polycrates quoque, qui Cambysis tempore Sami tyrannus erat, classe pollens, cum alias insulas in suam potestatem redegit, tum etiam Rheneam, quam subactam Apollini Delio consecravit. Phocaenses vero, dum Massiliam conderent, Carthaginienses navali pugna vicerunt.

14. Hæ enim classes *caterarum* omnium potentissimæ fuerunt. Veruntamen hæ quoque *classes*, quæ multis post Trojana tempora

sæculis exstiterunt, paucis quidem triremibus usæ, navibus vero quinquaginta remigum, et navigiis longis adhuc instructæ videntur fuisse, quemadmodum *erant et illæ prisca*. Pauloque ante Medicum bellum, et Darii mortem, qui post Cambysem regnum Persarum obtinuit, magna triremium copia fuit et tyrannis in Sicilia, et Corcyræis. Hæ namque postremæ ante Xerxis expeditionem classes memoratu dignæ in Græcia exstiterunt. Æginetæ enim, et Athenienses, et si qui alii *fuerunt*, exiguas habuerunt *classes*, atque harum magna pars erat navium quinquaginta remigum. Atque adeo *sero eas habuerunt*, ex quo *videlicet* Themistocles Atheniensibus, cum Æginetis bellum gerentibus, simul etiam imminentem barbari adventum expectantibus, persuasit, ut naves facerent, quibus etiam in navali prælio sunt usi, quæ ne ipsæ quidem adhuc omnino *constratæ ac tectæ* erant.

15. Classes igitur Græcorum, et pervetustæ, et recentiores, tales fuerunt. Qui tamen illis operam dederunt, ingentem potentiam sibi compararunt, tam ipso pecuniarum reditu, quam imperio, quod in alios exercebant. Nam infesta classe navigantes, insulas subigebant, et illi præcipue, qui agrum non satis amplum, nec omnibus ælendis sufficientem habebant. Terra vero bellum (unde aliquid potentia *ad aliquem* accesserit) nullum conflatum est. Sed et quæcumque fuerunt, hæc omnia contra suos quique finitimos gesserunt. Nam Græci in regiones, a suis *finibus* valde remotas, aliorum subigendorum causa nullas expeditiones *tunc* faciebant. Græci enim non adjugebant se maximis quibusque civitatibus, quasi illarum imperio parerent, neque etiam iidem ex æquo communes expeditiones faciebant: sed singuli *populi* vicini, potius per se, *solique* bellum gerebant. Præcipue vero in illo pervetusto bello, quod inter Chalcidenses et Eretrienses gestum fuit, reliqui quoque Græci sese dividerunt, ut utrisque auxilium ferrent.

16. Mox vero et aliis aliunde contigerunt impedimenta, ne crescerent, et Ionibus (cum res Persarum magna incrementa cepissent) Cyrus, regnumque Persicum, Cræso profligato, omnibusque, quæ erant cis Halym fluvium ad mare usque, subactis, bellum intulit, et urbes, quæ in continente erant, in servitutem redegit. Postea vero Darius, Phœnicum classe victor, insulas etiam *in suam potestatem redegit*.

17. Tyranni vero, quotquot in Græcis urbibus erant, suis tantum rebus prospicientes, ut et corpus tuerentur, et suam familiam amplificarent, quam tutissime poterant, urbes incolebant, nullumque facinus memoria dignum ab illis est factum, nisi si quod contra vicinos quique suos *fecerunt*. Nam qui erant in Sicilia, ad maximam potentiam sunt evecti. Adeo Græcia undique longo tempo-

ris spatio fuit impedita, tum ne communiter ullum illustre facinus ederet, tum etiam ne in singulis civitatibus audax esset.

18. Postea vero quam et Atheniensium, et reliquæ Græciæ, quæ vel ante tyrannide pressa fuerat, plerosque, et postremos tyrannos, exceptis Siciliæ tyrannis, Lacedæmonii sustulerunt (nam Lacedæmon post urbem conditam a Doriensibus, qui eam nunc incolunt, seditionibus conflictata diutissime *omnium civitatum*, quas novimus, tamen ab antiquissimis usque temporibus et bonis legibus est usa, et tyrannidis immunis semper fuit: sunt enim anni maxime quadringenti, et paulo plures usque ad hujus belli finem, ex quo Lacedæmonii eadem Reipublicæ administrandæ forma utuntur: et hac ipsa de causa potentiam sibi compararunt, in aliis quoque civitatibus res composuerunt.) Tyrannis vero ex Græcia sublatis, non multis post annis Medorum quoque prælium cum Atheniensibus in campis Marathoniis est commissum. Et decimo post hanc pugnam anno barbarus cum magna classe rursus in Græciam venit, ut eam in servitutem redigeret. Et cum magnum periculum impenderet, Lacedæmonii, quod cæteris potentia præstarent, duces fuerunt Græcorum, qui bellum illud communibus auspiciis gesserunt; et Athenienses, Medis adventantibus, cum urbem relinquere in animum induxissent, omnesque fortunas convasatas *inde* absporrassent, naves conscenderunt, et *ab eo tempore* rei navali operam dare institerunt. Cum autem communiter Græci barbarum repulissent, non multo post tam illi, qui a *Persarum* Rege desciverant, quam qui conjunctis armis bellum ei fecerant, partim ad Athenienses, partim ad Lacedæmonios divisi transierunt. Nam has duas civitates maxima potentia præditas fuisse constat. Ii enim terra, illi vero classe multum poterant. Hæc autem armorum societas exiguum temporis spatium duravit. Postea vero Lacedæmonii et Athenienses dissociati bellum inter se gesserunt, cum suis utrique sociis, et ex cæteris Græcis, si qui usquam inter se dissidebant, jam ad alterutros proficiscebantur. Quamobrem a Medico bello ad hoc usque continenter, modo quidem fœdus facientes; modo vero bellum gerentes, aut inter se, aut contra socios a se deficientes, res bellicas præclare instruxerunt, et peritiores evaserunt, cum periculis *in harum studio* sese exercentes.

19. Et Lacedæmonii quidem ita imperabant, ut socios non haberent tributarios: sed hoc solum studerent, ut illi suis officiis deliniti, paucorum principatu in Reipublicæ administratione uterentur, accommodate ad suum institutum. Athenienses vero, navibus hostium tandem potiti, imperabant, exceptis Chiorum et Lesbiorum *navibus*, tributo etiam omnibus, quod penderent, imperato. Et ipsorum apparatus in hoc bello major exstitit, quam

fuerit vel maximus, quem olim habuerint, quo tempore cum integra societate floruerunt.

20. Res igitur vetustas tales esse comperi, quibus fides difficulter adhibetur, quamvis deinceps *et per singula tempora* quodlibet argumentum probandi causa protulerim. Homines enim famam rerum ante suam ætatem gestarum, licet sint domesticæ, sine accurata inquisitione alii ab aliis pariter accipiunt. Nam Atheniensium vulgus Hipparchum tyrannum ab Harmodio et Aristogitone cæsum putant: *et tamen* ignorant Hippiam, qui filiorum Pisistrati natu maximus, *tunc* imperasse; et Hipparchum ac Thessalum ejus fuisse fratres. Harmodium vero et Aristogitonem suspicatos illo die, et statim aliquid a sociis suæ conjurationis consciis Hippiae indicatum, ab hoc quidem ut præmonito abstinuisse, sed cum velent, antequam comprehenderentur, aliquod *memorabile* facinus vel suo cum periculo facere, Hipparchum, in quem inciderant ad fanum, quod Leocorium appellatur, in Panathenaica pompa exornanda occupatum interfecisse. Alia quoque multa, quæ nunc etiam exstant, necdum propter vetustatem memoria exciderunt, cæteri quoque Græci non recte opinantur: veluti, Lacedæmoniorum Reges in suffragiis ferendis, non singulis quemque, sed binis uti calculis; et Pitanatem cohortem apud eos esse, quæ nunquam fuit. Adeo apud plerosque ipsa veritatis investigatio est laboris impatiens, et ad ea, quæ sunt in promptu, potius se convertunt.

21. Ex his autem *necessariis* signis, quæ dixi, si quis res a me narratas, tales potissimum esse ducat, *quales eas esse dixi*, et non potius credat, *eas esse tales*, quales ipsi poetæ celebrarunt, *eas* cum ornatu in majus extollentes; neque quales memoriæ prædiderunt orationis solutæ scriptores, qui, ut auditorum aures capiant, verborum illecebras potius, quam veritatem consecantur, *quæ res* cum nullis nitantur argumentis, pleræque etiam ob ipsarum vetustatem in fabulas abierunt, ita ut (quod usus obtinuit) nulla fides ipsis habeatur: sed existimet *res istas* ex manifestissimis indiciis *a me* satis *accurate* pervestigatas, quoad res vetustæ pervestigari possunt, hic profecto non erraverit. Et licet homines præsens bellum, in quo gerendo versantur, semper maximum judicent, eoque finito, vetera vehementius admirentur, tamen iis, qui ex ipsis rebus gestis *bella* perpendunt, *hoc bellum superioribus* illis *se* majus fuisse demonstrabit.

22. Et omnia quidem, quæ singuli verbis expresserunt, aut cum bellum essent gesturi, aut cum iam id gererent, ipsamque rerum dictarum exquisitam rationem memoria retinere difficile fuit, cum mihi, qui res a me ipso auditas narro, tum etiam aliis, qui *eas* aliunde *acceptas* mihi renuntiarunt. Verum ut singuli semper de rebus præsentibus ea, quæ maxime consentanea erant, mihi ad universam

rerum vere dictarum sententiam *summamque*, quam proxime *conjecturis* accedenti dicere videbantur, sic *a me* commemorata sunt. At vero res in ipso bello gestas, non quas a quolibet audivi, dignas duxi, quas scriberem, neque ut mihi videbantur: sed et eas, quibus ipse interfui, et quas singulatim ex aliis, quam potui accuratissime, investigavi. Sed *hæc* difficillime cognosci poterant, quod illi, qui singulis rebus interfuerant, dum gererentur, non eadem de rebus iisdem dicerent: sed prout quisque *aut* in alterutros amore propensior erat, *aut* reminiscebatur, *eas ita referret*. Verum *mea scripta*, quia nullæ in ipsis exstant fabulæ, *lectoribus* fortasse minus jucunda videbuntur. * Sed qui rerum gestarum veritatem spectare volent, et eorum, quæ (ut sunt res humanæ) rursus aliquando futura sunt ejusmodi, et similia, non plura desiderabunt ad judicandum ea esse utilia. Nam *mea Historia* potius ut perpetuum monumentum, quam ludicrum certamen, quod in præsentia audiatur, est composita.

23. Bellorum autem superiorum, id, quod cum Medis est gestum, maximum fuit: hoc ipsum tamen duobus navalibus, et totidem pedestribus præliis celeriter est finitum. At hujus belli tum longitudo longe processit, tum clades in ipso Græciæ contigerunt, quales eodem temporis spatio nunquam alias. Nam *in aliis bellis* neque tot urbes captæ vastatæque sunt, aliæ quidem a barbaris, aliæ vero a *Græcis* ipsis bellum inter se gerentibus (nonnullæ etiam captæ incolas mutarunt) neque tot exsilia hominum *contigerunt*; neque tot cædes aliæ quidem propter ipsum bellum, aliæ vero propter seditiones *commissæ*. Et quæ antea fama quidem ferebantur, sed re ipsa rarius confirmabantur, non incredibilia evaserunt, *ut sunt ea, quæ traduntur* et de terræ motibus, qui *in hoc bello* simul et maximam orbis terrarum partem occuparunt, et vehementissimi fuerunt: et solis defectiones, quæ frequentiores acciderunt, quam umquam ante memoratæ fuerint: et apud nonnullos magnæ siccitates, et fames ex ipsis natæ, et pestilens morbus, qui *Græciam* non minimo detrimento affecit, quin etiam quandam *ejus* partem absumsit. Hæc enim omnia cum hoc bello simul invaserunt. Ejus autem initium fecerunt Athenienses et Peloponnesii, ruptis tricennalibus fœderibus, quæ post Eubœam captam inter se fecerant. Cur autem *hæc illi* ruperint, causas, et dissidia in primis scripsi, ne quis aliquando requirat, unde tantum bellum inter Græcos sit conflatum. Nam verissimam quidem, sed sermone minime celebratam causam *fuisse* puto, Athenienses, qui quod in dies crescerent, et terrorem Lacedæmoniis incuterent, belli movendi ne-

* Cæterum qui et res præteritas accurate nosse, et in iis, quæ iterum eodem consimilique modo (ut sunt res humanæ) usu venient, hæc ad suum commodum voluerit adhibere; non hercle plura desiderabit. *Acucius*. H. v. s.

cessitatem *ipsis* imposuerint. Sed causæ, quæ propalam utrinque ferebantur, propter quas ruptis fœderibus bellum susceperunt, istæ fuerunt.

24. EPIDAMNUS est urbs ad dextram sita navigantibus Ionium sinum versus. Huic autem finitimi sunt Taulantii barbari, gens Illyrica. Hanc urbem Corcyræi quidem missa colonia condiderunt: sed coloniæ dux fuit Phalius Eratoclidæ *filius*, genere Corinthius, ab Hercule oriundus, ex metropoli *more ac* instituto prisco arcessitus. Nonnulli etiam Corinthii, et alii præterea Doricæ gentis homines ejus coloniæ socii fuerunt. Progressu vero temporis, Epidamniorum urbs magna, populoque frequens evasit. Sed cum *ejus cives* jam multos annos (ut fertur) seditionibus intestinis laborassent, quodam finitimorum barbarorum bello attriti, magnaque potentiae parte privati sunt. Novissime vero, ante hoc bellum, illorum plebs potentissimos quosque *cives* eiecit. At illi, cum *inde* discessissent, cum barbaris, *ad quos se receperant*, eos, qui in urbe erant, terra marique prædabantur. Epidamnii vero, qui in urbe erant, cum *ab illis* premerentur, Corcyram, ut ad suæ coloniæ matrem, legatos mittunt, orantes, ne se perdi sinerent: sed et profugos sibi reconciliarent, bellumque barbarorum finirent. Hæc autem supplices in Junonis templo sedentes rogabant. Sed Corcyræi preces eorum non admiserunt: at re infecta *eos* remiserunt.

25. Cum autem Epidamnii nullam a Corcyræis opem sibi latam viderent, ambigebant, quonam modo in præsentis rerum statu se gerere deberent. Quare *legatis* Delphos missis, Deum consuluerunt, an Corinthiis, ut coloniæ deductoribus, urbem dederent, operamque darent, ut aliquid auxilii ab illis impetrarent. Ille vero *ipsis* respondit, ut urbem *Corinthiis* dederent, eosque sibi duces assumerent. Epidamnii vero, Corinthum profecti, coloniam oraculi jussu dediderunt, demonstrantes et ipsum suæ coloniæ ducem Corinthium fuisse, et Dei oraculum declarantes, eosque rogabant, ne se perdi sinerent: sed *sibi* opem ferrent. Corinthii vero et propter ipsam causæ æquitatem auxilium promiserunt, (quia coloniam istam non minus suam, quam Corcyræorum esse ducebant.) Simul etiam propter odium, quo Corcyræos prosequerentur, quia *Corcyræi*, licet essent *Corinthiorum* coloni, ipsos *tamen* contemnebant. Nam *neque in publicis solemnitatibus consuetos honores *ipsis* tribuebant, neque in sacrificiis, quum viscera distribuebant, a viro Corinthio auspicabantur, quemadmodum cæteræ coloniæ. Sed illos contemnebant, quod pecuniarum copia, vel ditissimis quibusque illius sæculi Græcis pares essent, et bellico apparatu pollerent, quin-

* Neque rem divinam auspicabantur, viro Corinthio operante sacris. Steph. HUDS.

etiam classe interdum *se cæteris* longe præstare gloriabantur, præsertim quod Phæaces Coreyram olim tenuissent, qui rerum nauticarum gloria floruerant: quamobrem etiam *ipsi* classi parandæ operam studiosius dabant, nec parum potentes erant. Nam centum et viginti naves ipsis fuerunt, quum bellum gerere cœperunt.

26. Corinthii igitur, cum omnium istarum rerum *justas* haberent querelas, auxilium et Ambraciotarum ac Leucadorum atque suorum *civium* præsidia lubenter Epidamnum miserunt, omnibus, qui illuc habitandi causa se conferre voluissent, facta eundi potestate. Hæc autem præsidia itinere pedestri Apolloniam iverunt, quæ erat Corinthiorum colonia, Coreyræorum metu, ne ab illis mare trajicere prohiberentur. Coreyræi vero, ubi colonos, et præsidia Epidamnum pervenisse, coloniamque Corinthiis deditam intellexerunt, rem iniquo animo tulerunt. Statimque *eo* cum XXV navibus profecti, dein altera classe, minaciter ipsis imperarunt, ut exsules reciperent, (nam Epidamnii exsules Coreyram venerant, demonstrantes monumenta, et cognationem, quam prætendentes, orabant *eos*, ut *se in patriam* reducerent) et præsidia, quæ Corinthii miserant, et *novos* colonos remitterent. Sed Epidamnii nulla ipsorum imperata fecerunt. Quamobrem Coreyræi cum infesto quadraginta navium exercitu, et exsulibus (ut eos reducturi) ac Illyriis *in armorum societatem* assumtis, bellum illis intulerunt. Urbem autem obsidentes, denuntiarunt, ut et de Epidamniis, qui vellet, et peregrini impune abirent, alioqui ut hostes tractatum iri. Sed cum *Epidamnii illis* non parerent, Coreyræi quidem (ille autem locus est Isthmus) urbem obsidere cœperunt.

27. Corinthii vero, postquam nuntii Epidamno *ad ipsos* venerunt, qui urbem obsideri nuntiarunt, exercitum parare cœperunt. Simul etiam coloniam Epidamnum deducendam edixerunt, ea lege ut qui vellet *illuc* iret, *pari jure*, parique *honore cum cæteris civibus futurus*. Quod si quis protinus cum *cæteris* navigare nollet, et tamen colonie particeps esse vellet, numeratis quinquaginta drachmis Corinthiis *ei in urbe* remanere *licere dixerunt*. Fuerunt autem permulti, et qui navigarunt, et qui pecuniam numerarunt. Rogarunt etiam Megarenses, ut suis navibus se comitari vellent, si forte suæ navigationis cursus a Coreyræis impediretur. Illi vero cum illis navigare octo navibus parabant, et Palenses Cephalleniorum, quatuor. Epidaurios quoque rogarunt, qui quinque præbuerunt. Hermionenses vero, unicam. Et Træzenii, duas. Leucadii, decem. Et Ambraciotæ, octo. A Thebanis vero, et Phlasiis pecunias petierunt, ab Eleis naves vacuas et pecunias. Ipsorum vero Corinthiorum naves triginta, et tria militum gravis armaturæ millia parabantur.

28. Postquam vero Corcyraei hunc apparatus audierunt, Corinthum profecti cum Lacedaemoniis, Sicyoniisque legatis, quos sibi adjunxerant, jusserunt Corinthios praesidia et *novos* colonos Epidamno deducere, ut ex urbe, quae ad eos nihil pertineret. Quod si eam sibi vendicare pergerent, in Peloponneso, apud illas civitates de quibus inter utrosque convenisset, volebant jure disceptare; utris autem colonia fuisset adjudicata, hos ea potiri. Quinetiam oraculo Delphico *rem controversam* committere volebant. Sed bellum fieri non sinebant, *idque dissuadebant*: alioqui, si illi vim sibi facerent, dicebant se coactum iri auxilii *praesidii*que causa, illos sibi facere amicos, quos nollent, alterutros eorum, qui potentia tunc praestarent. Corinthii vero ipsis responderunt, si naves et barbaros ab Epidamno abducerent, se consultaturos. Nam ante, rem non bene se habere *dicebant*, si illi quidem obsiderentur, ipsi vero judicio contenderent. Contra vero Corcyraei dicebant, se ista facturos, si et illi abducerent eos, qui Epidamni erant. Se etiam paratos esse *dicebant*, ut utrique *suo* loco manerent, foedusque facerent, tantisper dum judicium fieret.

29. At Corinthii hihil horum facere, nec *ipsis* parere voluerunt: sed postquam ipsorum naves plenae fuerunt, et socii adfuerunt, caduceatore praemisso, qui Corcyraeis bellum prius indiceret, portu solventes cum septuaginta et quinque navibus, et duobus milibus gravis armaturae militum, Epidamnum versus navigarunt, bellum Corcyraeis illaturi. Navibus autem praerat Aristaeus Pellicae, et Callierates Calliae, et Timanor Timanthis *filius*. Peditatui vero Archetimus Eurytimi, et Isarchidas Isarchi *filius*. Postquam autem ad agri Anaactorii Actium pervenerunt, ubi templum est Apollinis, in faucibus sinus Ambracii, Corcyraei caduceatorem ipsis* ad Actium praemisissent, qui vetaret *illos* contra se navigare: simul etiam naves impleverunt, et † vetustas quidem junxerunt, *et jugis aptarunt*, ut navigationi idoneae essent; alias vero refecerunt. Sed postquam caduceator nihil pacatum a Corinthiis renuntiavit: et ipsorum naves numero octoginta jam expletae fuerunt, (nam quadraginta *naves* Epidamnum obsidebant) obviam *hosti* processerunt, et acie instructa navalem pugnam commiserunt. Et Corcyraei longe superiores fuerunt, et XV Corinthiorum naves profligarunt. Eodem autem die ipsis accidit, ut et illi, qui Epidamnum obsidebant, *Epidamnios* ad deditionem redigerent, ea conditione, ut peregrinos quidem venderent: Corinthios vero in vinculis servarent, donec aliquid aliud *victoribus* videretur de *ipsis* statuere.

* In navigio actuario *Valla* et *Steph.* In celoce *Acacius*. HUDS.

† Vetustis armamenta aptant. *Acacius*. HUDS.

30. Post hoc navale prælium Corcyræi, cum tropæum in Leucimna Corcyræ promontorio statuissent, cæteros quidem captivos, quos ceperant, interfecerunt: Corinthios vero vinctos asservarunt. Postea vero, quum Corinthii, sociique navali prælio victi domum rediissent, Corcyræi imperium totius maris, quod est in illis regionibus, adepti sunt, et navibus ad Leucadem Corinthiorum coloniam profecti, agrum vastarunt et Cyllenen, Eleorum navalia, incenderunt, quod naves pecuniasque Corinthiis præbuissent. Et post illud navale prælium maxima ejus anni parte, maris illius imperium obtinuerunt et Corinthiorum socios infesta classe navigantes vexarunt. Donec Corinthii æstate jam adventante, navibus, exercituque misso, cum ipsorum socii laborarent, ad Actium et circa Chimerium Thesprotidis castra posuerunt, ut et Leucadem et cæteras civitates, quotquot sibi erant amicæ, suo præsidio tutarentur. Corcyræi vero et navibus et peditatu in Leucimna e regione *hostium* castrametati sunt. Et neutri contra alteros navigabant: sed ea æstate stativa opposita habentes, hyeme jam adventante domum utrique se receperunt.

31. Toto autem post hoc prælium, et insequenti anno, Corinthii graviter ferentes bellum contra Corcyræos susceptum, naves compegerunt, et navalem expeditionem optime pararunt, remiges cum ex ipsa Peloponneso, tum ex reliqua Græcia cogentes, *eosque* mercede sollicitantes. Corcyræi vero audito illorum apparatu timere cœperunt, et (nam cum nulla Græcorum civitate fœdere erant conjuncti, neque aut in Atheniensium, aut Lacedæmoniorum fœderibus se adscripserant) visum est ipsis ad Athenienses proficisci, et societatem cum illis contrahere, et operam dare, ut aliquod auxilium ab ipsis impetrarent. Corinthii vero, his *rebus* auditis, legatos et ipsi Athenas miserunt, *ut Athenienses orarent*, ne præter Corcyræorum classem, ipsorum quoque *classis hostibus* adjuncta, sibi impedimento esset, ne bellum arbitrato suo gererent. Itaque coacta concione in disceptationem venerunt. Atque Corcyræi quidem hæc verba fecerunt.

32. “ÆQUUM est, viri Athenienses, ut qui ad alios auxilii implorandi causa (quemadmodum nos quoque nunc facimus) veniunt, præsertim si nulla magna beneficia exstent in eos ante collata, nec ipsis ulla cum illis intercedat societas ante inita, primum demonstrant, sua postulata maxime quidem utilitati fore *illis, a quibus societatem, auxiliumque petunt*, sin minus, saltem non detrimento: deinde vero, se firmam ipsis gratiam habituros. Sed si nihil horum perspicuum fecerint, non indigne ferant, si *postulata* non impetrarint. Corcyræi igitur persuasum habentes, se hæc quoque vobis manifeste probaturos, nos societatem petituros miserunt. Accidit

autem, ut idem institutum nobis sit et inconsultum apud vos, in hoc negotio, in quo vestra opera egemus, et in nostris rebus in præsentia *nobis* parum commodum. Nam cum nunquam antehac cujusquam socii voluntarii fuerimus, nunc hoc *ipsum* ab aliis petituri venimus, simul etiam in præsenti bello, quod cum Corinthiis gerimus, propter hoc *nostrum priscum institutum* deserti sumus ab omnibus. Et nostram illam, quæ prius prudentia videbatur, quod, societate cum aliis inita, ob amicorum consilia, eorumque arbitrio simul periclitari nollemus, nunc in manifestam imprudentiam et imbecillitatem constat esse mutatam. Nos igitur soli Corinthios in superiore navali prælio repulimus. Verum quia majore apparatu tam ex Peloponneso, quam ex reliqua Græcia contra nos veniunt, quia etiam videmus nos domesticis tantum viribus fretos non posse incolumes evadere, simul etiam *quia* magnum est periculum, *quod cæteris Græcis imminet*, si in illorum potestatem redigamur; *idcirco* et vestra et cujuslibet alius auxilia implorare *nobis* est necesse. Et venia est danda, si non malitia: sed potius opinionis errore, superiori nostræ quieti res contrarias *nunc* audemus.

33. “Quod si *nos* audieritis, hæc nostræ necessitatis societas vobis multis de causis in honorem cedit et emolumentum. Primum quidem, quia *nobis*, qui injuriam accipimus, nec aliis injuriam facimus, opem feretis. Deinde vero, quia, si *nos*, in maximarum rerum discrimen adductos, recipiatis, beneficium cum æterno testimonio quam optime *apud nos* collocabitis. Classem autem, vestra excepta, maximam habemus. Quare considerate, quænam magis singularis vestræ prosperitatis occasio, quæve hostibus damnosior esse possit, quam si *ea* potentia, quam vobis esse adjunctam magnæ pecuniæ, magnæque gratiæ anteposuissetis, *si, inquam, ea nunc* adsit sponte sua, sine periculo, et sumtu seipsam *vobis* tradens: præterea apud multos quidem afferens gloriam; illis vero, quibus opem feretis, gratiam, et vobis ipsis, potentiam. Quæ omnia ex omni temporum memoria perpauca simul contigerunt; paucique sunt, qui *illis* a quibus belli societatem petunt, præsidium ac ornamentum majus daturi, quam *ab ipsis* accepturi veniant. Bellum autem, in quo *vobis* utiles esse poterimus, si quis vestrum sit, qui nullum fore arbitretur, *is* profecto fallitur opinione, nec videt, Lacedæmonios, vestræ potentiæ metu, belli gerendi cupidos esse, et Corinthios *per se validos vobisque inimicos esse, et, dum nos primos nunc aggrediuntur, viam sibi ad vos invadendos sternere, ne communi odio in eos conspiremus: neve alterutro frustrentur, ut aut nobis damnum priores inferant, aut sibimet firmitudinem comparent. Cum

* Apud ipsos [Lacedæmonios] auctoritate valere. *Portus et Casa. IIUDS.*

igitur nos quidem societatem offeramus, vos vero *eam* accipiatis, illos antevertere, et insidias anticipare potius, quam insidiantibus contra insidiari, vestrae sunt partes.

34. “Quod si dixerint, iniquum esse suos colonos a vobis recipi, discant, omnem coloniam honore prosequi *suam* Metropolim, si beneficiis ab ea afficiatur; sed si *ab ea* injuriam accipiat, alienari. Nec enim emittuntur ea conditione, ut sint servi: sed ut cum iis, qui *domi* relinquuntur, æquali jure sint. Quod autem *isti nobis* injuriam fecerint, perspicuum est. Nam ad judicium de Epidamni controversia provocati, crimina, *quæ nobis objiciunt*, armis quam jure persequi maluerunt. Atque *ea*, quæ in nos *suos* cognatos faciunt, vobis sint documento, ne ab ipsis in fraudem inducamini, neve *ipsis, auxilium* petentibus, ex tempore morem geratis. Quem enim minime pœnitet beneficiorum in inimicos collatorum, *is* vitam tutissime degit.

35. “Neque vero fœdera frangetis, quæ cum Lacedæmoniis fecistis, si nos recipiatis, quia neutrorum socii sumus. In illis enim dictum est; quæcunque de Græcis civitatibus cum nullis societatem habet, ei licere ad utras partes libuerit accedere. Et sane iniquum fuerit, si istis quidem liceat classem instruere cum ex fœderatis civitatibus, tum etiamp ræterea ex reliqua Græcia, præcipue vero ex iis *civitatibus*, quæ vestro imperio parent: nos vero a præsentī hac, et, *in medio posita* societate, et ab alio undecunque auxilio arceant. Deinde vero in criminis loco ponant, si persuasum vobis fuerit, quod petimus. Nos vero longe majorem vos insimulandi materiam habebimus, nisi rem vobis persuadeamus. Nos enim periclitantes, nec vobis inimicos, repellētis. Istos vero, qui sunt vestri hostes, et qui contra *vos* veniunt, non solum non impedietis: sed etiam insuper copias ex vestra ditione *sibi* comparare sinētis, quas non est æquum: at *oportet* aut illorum quoque milites mercede conductos impedire, quos ex *agro* vestro *cogunt*, aut nobis etiam auxilium mittere, quocunque modo vobis visum fuerit. Potissimum vero *vos nobis* in societatem aperte receptis opem ferre *debet*. Multas autem commoditates (quemadmodum nostræ dictionis initio monuimus) *vobis* demonstramus, præcipueque quod eosdem habemus hostes, (quod certissimum est argumentum) eosque non infirmos: sed qui nocere iis, qui a se defecerint, valeant. Cum autem navalis, ac non terrestris societas (*vobis*) offeratur, alienatio par non est. Quamobrem *oportet vos* potissimum quidem (si potestis) operam dare, ut nullos alios classem possidere sinatis: sin minus, ut eorum amicitiam *vobis* concilietis, qui *classe* sint munitissimi.

36. “Si quis vero hæc, quæ *a nobis* dicuntur, utilia quidem existimet: sed metuit, ne iis obsequendo fœdera frangat, sciat suum

quidem metum viribus armatum adversariis majorem terrorem incussurum: fiduciam vero *suam*, si nos in societatem non receperit, infirmam, potentibus hostibus minus formidolosam futuram. Simul etiam *sciat ille*, se nunc non magis de Corcyra, quam de Athenis etiam consultare, seque non optime illis prospicere, quum præsentem rerum statum, *pacemque* spectans, ad futurum, et tantum non præsens bellum, urbem *sibi* adjungere dubitat, quæ maximis cum momentis amica redditur inimicave. Sita enim est in loco opportuno ad trajiciendum in Italiam et Siciliam, ita ut nec inde classem contra Peloponnesios venire sinat, et eam, quæ hinc venit, in illa loca deducat, quinetiam aliis in rebus commoditates egregias habet. Ut autem universa et singula in brevissimam contraham summam, hinc cognoscere poteritis, nos non esse deserendos. Cum enim Græcis tres sint classes memoratu dignæ, vestra, et nostra, et Corinthiorum; si harum duas per vestram negligentiam in unum coire permiseritis, et Corinthii nos præoccuparint, cum Corcyræis et Peloponnesiis simul navale bellum geretis. Sed si nos *in vestram societatem* receperitis, majore vestrarum navium numero, *nostris ad vestras additis*, cum ipsis *Peloponnesiis* dimicare poteritis." Atque Corcyræi quidem hæc dixerunt. Corinthii vero post eos hæc verba fecerunt.

37. "QUONIAM isti Corcyræi non solum de se in societatem recipiendis verba fecerunt: sed etiam se a nobis injuriam accepisse, et iniquo bello premi, necesse est, nos quoque utraque de re pauca primum memorare, atque sic ad reliquam orationem accedere, ut et nostra postulata *rebus vestris* tutiora mature cognoscatis, et istorum * usum *ea societatem* non sine causa repudietis. Aiunt autem *isti* se modestiæ studio nullius societatem unquam recepisse. Illi vero hoc institutum sequuti sunt, maleficii non autem virtutis studio, quia nullum *suorum* scelerum socium, nullumque testem habere, neque *aliorum opem* implorantes erubescere voluerunt. Simul etiam ipsorum urbs, quæ situ est *ad maleficia committenda* apposito, ipsos injuriarum, quas nonnullis faciunt, iudices potius constituit, quam ut ex pacto *iudices ab aliis* fiant; quod ad alios *ipsi* rarissime navigent, alios vero necessitate *illuc* appellentes sæpissime excipiant. Atque hac in re situm est illud decorum, quod prætendunt, se ab aliorum societate abhorruisse; non ut aliorum in sceleribus perpetrandis societatem fugerent, sed ut soli scelera perpetrarent; utque, ubi quidem potentiores essent, *aliis* vim facerent; ubi vero laterent, plus *emolumentum* haberent: et si quid præterea caperent, *id* impudenter negarent. Sed si (quemadmodum prædicant) viri essent boni, quò minus aliorum criminationibus

* Indigentiam. Alii. HUDS.

obnoxii erant, ipsis eo magis *suam* virtutem ostendere licebat, jure *cum aliis* disceptando.

38. “ Sed neque erga alios, neque erga nos tales existunt. Nam cum nostri sint coloni, *tamen* cum semper ante *a nobis* defecerunt, tum etiam nunc bellum faciunt, dicentes se, non ut maleficiis afficerentur, emissos. Nos vero respondemus, nec nos equidem idcirco ipsorum coloniam *in insula Corcyra* collocasse, ut ab ipsis contumelia afficeremur; sed ut ipsorum duces essemus, et quoad decet ab illis coleremur: cæteræ enim coloniæ nos honorant, et a cæteris colonis maxime diligimur. Atque *hinc* patet, si majori *colonorum* numero grati sumus, nos istis solis immerito esse ingratos *ac invisos*, neque bellum *ipsis* honeste illaturos fuisse, nisi etiam insignem aliquam injuriam accepissemus. Sed, quamvis peccassemus, *tamen* illis quidem gloriosum fuisset, iracundiæ nostræ cessisse; nobis vero fœdum *ac infame*, eorum moderationi vim attulisse. Sed petulantia opumque licentia, cum alia multa in nos peccaverunt, tum etiam Epidamnum, nostræ ditionis coloniam, dum *bello* vexaretur, *sibi* non vendicarunt; nobis vero auxilii causa *eo* profectis, per vim captam retinent.

39. “ Et tamen dictitant, se *hac de re* judicio prius disceptare voluisse: quod *quidem* non illum, qui superior est, et qui ex tuto ad aliquam disceptationem provocat, * oportet videri servare; sed illum, qui ante disceptationem † facta verbis æquat. Isti vero non priusquam hanc urbem obsiderent: sed postquam nos *hanc injuriam* non neglecturos existimarunt, tunc vero et istam speciosam juris æquitatem protulerunt. Et *tamen* huc veniunt, ‡ quamvis non solum in illis *rebus* peccarint: sed etiam ut nunc non in belli, sed in scelerum societatem suis precibus vos vocent, ac orent, ut se, nostros hostes, recipiatis. Quos oportebat, quum a periculis erant remotissimi, tunc *ad vos* accedere; non autem quando nos quidem injuriam *ab illis* accepimus, ipsi vero periclitantur; neque eo tempore, quo vos, nullo fructu ex ipsorum potentia percepto, vestra auxilia *ipsis* jam estis impertituri; et *quo tempore* vos, qui procul ab illorum facinoribus abfuistis, parem culpam apud nos sustinebitis. Jam pridem autem *oportuerat illos*, viribus vobiscum communicatis, communes etiam *rerum casus et eventus* habere. *Ut* autem solum criminum socii non fuistis, sic etiam horum *eventorum*, quæ res gestas sequuntur, vos minime participes esse oportet.

40. “ Quod igitur convenientibus *firmisque* juris argumentis instructi *huc* ad vos venerimus, isti vero violenti, ac alieni raptores

* Observare putandum est. *Alii.* HUDS.

† Factis pariter atque oratione æquitatem retinet. *Casa.* HUDS.

‡ Non satis habentes, quæ ipsi ea in re peccarunt, nisi etiam ut etc. *Casa.* HUDS.

sint, *jam* planum est factum. Quod autem ipsos salvo jure recipere non possitis, discere *nunc* oportet. Nam quamvis in fœdere sit scriptum, cuilibet civitatum fœderi non adscriptarum licere ad utras velit partes se conferre, *tamen* hoc fœdus ad illos non pertinet, qui in alterius partis fraudem veniunt: sed *ad illos*, qui, ab altera parte non deficientes, salutis præsidio indigent, et qui *recepti* recipientibus (si sapiunt) bellum pro pace non sunt allaturi. Id, quod vobis, nisi nos audiatis, nunc eveniet. Non solum enim istis auxiliares: verum etiam pro fœderatis hostes nobis eritis. Necesse enim est, si societatem cum ipsis contrahatis, ipsos quoque non absque vobis sese tueri. Sed profecto æquum est, vos præcipue quidem neutros vestris opibus juvare; sin minus, contra, nobiscum adversus hos quidem proficisci, (nam cum Corinthiis fœdere conjuncti estis: sed cum Corcyræis ne per inducias quidem fœdus unquam fecistis) neque legem constituere, ut, qui ab alteris defecerint, *ab alteris* recipiantur. Nam ne nos quidem *olim*, cum Samii a vobis defecissent, et cæteri Peloponnesii varias sententias tulissent, *dubitantes*, an ipsis auxilium esset ferendum, sententiam vobis contrariam tulimus: sed aperte contra *illos* diximus, suos quemque socios persequi debere. Nam si eos, qui aliquod facinus patrarint, *in vestram societatem* recipiatis, et opem *illis* feratis, erunt etiam ex vestris *sociis* non pauciores, qui ad nos palam transibunt, legemque contra vos ipsos potius, quam contra nos, condetis.

41. “Atque hæc quidem sunt, quæ apud vos de jure nostro dicere habuimus, quæ ex Græcorum institutis satis sunt firma: vos vero monemus et oramus, ut eam nobis gratiam referatis, quam nobis in præsentia referendam censemus; quia non inimici sumus, ut vos lædamus, neque contra, amici *tales*, * ut *vestra liberalitate* abutamur. Cum enim olim ante res Medicas in bello contra Æginetas gerendo longarum navium penuria laboraretis, viginti naves *commodo* a Corinthiis accepistis. Quod nostrum beneficium, et illud *alterum*, quod vobis contra Samios *dedimus*, quum propter nos Peloponnesii auxilium ipsis non tulerunt, peperit vobis de Æginetis quidem victoriam, de Samiis vero ultionem. Atque iis temporibus hoc factum est, quibus potissimum homines, qui adversus hostes suos eunt, propter vincendi studium cætera negligunt. Nam pro amico habent eum, qui *sibi* navat operam, licet ante fuerit inimicus: et *e contra*, hostis loco ponunt, qui adversatur, quamvis *ante* fuerit amicûs; siquidem vel res domesticas propter præsentis contentionis studium male curant.

42. “Quæ vobiscum reputantes, et si qui sunt inter vos natu minores, hæc ex majoribus natu cognoscentes, parem gratiam nobis

* Ut molestiæ vobis futuri simus. Casa, Acacius. HUDS.

dignemini referre: neque existimetis, hæc quidem, quæ dicuntur a nobis, esse justa; alia vero, si bellum oriat, esse utilia. Nam in quo quis minime peccat, utilitas potissimum *inde* sequitur. Et imminētis belli periculum (quo Corcyræi vos terrent, et ad injuriam nobis faciendam hortantur) adhuc est incertum. Nec vos decet eo commotos, manifestas ac præsentēs inimicitias contra Corinthios jam suscipere: quin potius prudentiæ erit vestræ, pristinas suspiciones, propter Megarenses susceptas, minuere. Postremum enim beneficium opportune collatum, licet sit parvum, *tamen* majus *graviusque* crimen diluere potest. Neque vero eo alliciamini, quod ad belli societatem vobis ingentem classem offerunt. Nam *hominibus conditione* paribus nullam injuriam facere firmior est potentia, quam si, repentina præsentium commodorum specie elati, majora *quædam* non sine periculis acquiramus.

43. “Cum igitur in ea inciderimus, quæ nos ipsi olim Lacedæmone diximus, suos quemque socios punire *ius esse*; nunc ut idem obtineamus a vobis postulamus, utque, quando nostris suffragiis adjuvi *et sublevati* fuistis, ne vestra sententia nos oppugnetis, sed parem gratiam referatis, memores hoc illud esse tempus, quo potissimum ille, qui suam operam alteri navat, est amicus, et qui adversatur, inimicus: neque Corcyræos istos nobis invitis in societatem recipiatis, neque ipsis opem feratis, qui *nobis* injuriam faciunt. Hæc si feceritis, et ex officio et dignitate vestra agetis, vestrisque rebus optime consulētis.” Hæc autem et Corinthii dixerunt.

44. Athenienses vero, utrisque auditis et concione bis coacta, in priore quidem rationes Corinthiorum non minus *quam Corcyræorum* probarunt. In posteriore vero, mutato consilio, statuerunt nullam quidem belli societatem cum Corcyræis facere, ut eosdem et inimicos et amicos ducerent: (si enim adversus Corinthios Corcyræi ipsos secum navigare jussissent, fœdera, quæ ipsis cum Peloponnesiis erant, rupta fuissent.) Sed *tantum* subsidiariam societatem fecerunt, ut alteri alterorum agro mutuam ferrent opem, si quis adversus Corcyram, vel Althenas, vel eorum socios iret. Nam bellum contra Peloponnesios vel sic fore ipsis videbatur; neque pati volebant, ut Corcyra, quæ tantam classem habebat, in Corinthiorum potestatem veniret: sed eos quam maxime inter se collidere *volebant*, ut cum invalidioribus (si quid opus esset) et Corinthiis et aliis, qui classem habebant, bellum capesserent. Simul etiam hæc insula ad trajiciendum in Italiam et Siciliam in opportuno loco sita ipsis videbatur.

45. Hoc igitur consilio Athenienses *in societatem* Corcyræos receperunt, nec multo post Corinthiorum discessum, decem naves illis auxilio miserunt. Illarum autem duces erant, Lacedæmonius

Cimmonis, Diotimus Strombichi, et Proteas Epiclis *filius*. Ipsi vero præceperunt, ne cum Corinthiis pugnarent, nisi, contra Corecyram navigarent, et facere descensiones vellent, aut contra aliquod ipsorum oppidum *venirent*. Nam ita demum *se ipsis permittere dixerunt, ut illos* pro viribus impedirent. Hæc autem *ideo* præceperunt, ne fœdera frangerent. Illæ igitur naves in Corecyram pervenerunt.

46. Corinthii vero, postquam *res omnes ad prælium necessariae* paratæ fuerunt, cum CL navibus adversus Corecyram cursum direxerunt, quarum erant, Eleorum, decem; Megarensium, duodecim; Leucadiorum, decem; Ambraciotarum, XXVII; Anactoriorum, una; ipsorum vero Corinthiorum, XC. Harum vero sui præfecti cum singularum civitatum erant, tum vero etiam Corinthiorum Xenocides Euthyclis *filius*, cum quatuor collegis. Postquam autem ad continentem Corecyræ oppositam in unum convenerunt, a Leucade vela facientes ad Chimerium àgri Thesprotici appulerunt. Est autem portus, et supra eum exstat urbs *nomine* Ephyre, procul a mari sita, in ea àgri Thesprotici parte, quæ Elæatis vocatur. Juxta hanc palus Acherusia in mare sese exonerat: Acheron vero fluvius, (a quo etiam cognomen est nacta) per agrum Thesproticum fluens, in ipsam defertur. Fluit et Thyamis amnis, Thesprotidem Cestri-
nenque disterminans, intra quos Chimerium promontorium eminent. Corinthii igitur ad istam continentis partem appulerunt, atque *hic sua* castra posuerunt.

47. Corecyræi vero, postquam intellexerunt illos contra se navigare, centum et decem naves *rebus omnibus ad pugnam necessariis* expleverunt, quibus præerant Miciades, Æsimides, et Eurybatus, et castra metati sunt in una insularum, quæ Sybota vocantur; aderant autem *ipsis* et decem Atticæ naves. Ipsorum vero peditatus erat in Leucimna promontorio, et *cum eo* mille gravis armaturæ milites, quos Zacynthii auxilio ipsis miserant. In *proxima* vero continente Corinthiis quoque præsto erant multi de barbaris, qui opem *ipsis* tulerant. Nam qui continentis illam partem incolunt, illis semper sunt amici.

48. Corinthii vero, postquam *res omnes ad pugnam necessariæ* paratæ fuerunt, sumtis trium dierum cibariis, a Chimerio noctu solverunt eo animo, ut prælium navale committerent; primoque diluculo navigantes, Corecyræorum naves altum tenentes et contra se venientes conspexerunt. Ubi vero in mutuum conspectum venerunt, adversam aciem instruxerunt, atque in dextro Corecyræorum cornu Atticæ naves collocatæ fuerunt, alterum vero ipsi tenuerunt, factis tribus navium agminibus, quorum singulis singuli prætores, qui tres erant, imperabant. Hunc igitur in modum Corecyræi aciem instruxerunt. At apud Corinthios dextrum cornu tenebant naves

Megarenses, et Ambracienses. In medio vero *agmine* reliqui socii, *ut cuique forte obtigerat, positi fuerunt. Sinistrum vero ipsi Corinthii tenebant cum velocissimis quibusque navibus, oppositi Atheniensibus et dextro Corcyræorum *cornu*.

49. Postquam vero signa utrinque sunt sublata, concurrentes prælium navale commiserunt, multos utrique gravis armaturæ milites, multos sagittarios, et jaculatores in foris *ac tabulatis navium* habentes, vetusto adhuc more imperitius instructi. Acre quidem erat hoc navale prælium, sed non etiam pariter artificiosum: at pedestri pugnae similis. Nam ubi inter se configere cœpissent, non facile divelli poterant, cum præ multitudine turbaque navium, tum etiam quod ad victoriam obtinendam maxime confidebant militibus super *navium* tabulatis, qui navibus quietis pugnam statariam committent. Nullæ autem navium perruptiones erant; sed animis et robore magis, quam scientia, pugnant. Ubique igitur magnus tumultus, et prælium valde turbulentum erat; in quo naves Atticæ, quæ Corcyræis, sicubi *ab hoste* premerentur, præsto erant, metum quidem hostibus incutiebant: sed prælii initium non faciebant, quod *carum* præfecti metuerent Atheniensium interdictum. Dextrum autem Corinthiorum cornu maxime laborabat. Corcyræi enim, cum eos XX navibus in fugam vertissent, et dispersos ad continentem usque persequuti fuissent, et usque ad eorum castra navigassent, et in terram descendissent, tentoria deserta incenderunt, et pecunias diripuerunt. Hac igitur in parte Corinthii eorumque socii vincebantur, et Corcyræi vincebant. At in sinistro, ubi ipsi Corinthii erant, longe superiores erant, quia ex minore numero XX naves Corcyræorum in hoste persequendo occupatæ aberant. Athenienses vero cum Corcyræos premi viderent, jam minus dissimulanter *illis* opem tulerunt: primum quidem ab omni impressione in adversarios facienda sibi temperantes. Sed postquam *Corcyræi* in fugam apertam, *minimeque dubiam* se dederunt, et Corinthii *illis* instare cœperunt, tunc vero unusquisque manum ad opus admovit, nec ullum amplius erat discrimen: sed eo necessitatis sunt compulsi, ut Corinthii et Athenienses inter se manus consererent.

50. Sed versis in fugam hostibus, Corinthii alveos navium, quas demerserant, religatos non traxerunt: at transcurrentes, ad homines potius trucidandos, quam vivos capiendos, se converterunt. Et suos amicos per ignorantiam interficiebant, quia illos, qui in dextro cornu erant, superatos fuisse nesciebant. Nam cum multæ essent utrorumque naves, et late mare occuparent; postquam manus inter se conseruerunt, non facile dignoscere poterant, quinam victores,

* Ut singuli (scilicet ἐτάχθησαν) jussi sunt consistere in acie. *Æmilius Portus*.
Hvds.

aut qui victi essent. Hoc enim navale prælium Græcorum, cum Græcis commissum, navium numero omnia superiora longe superavit. Corinthii vero, postquam Corcyræos ad terram usque sunt persequuti, ad navium fragmenta, tabulasque colligendas, et ad suorum cadavera suscipienda se converterunt. Et maxima eorum parte potiti sunt, ita ut ea ad Sybota comportarint, quo terrestres barbarorum copiæ ad opem *ipsis* ferendam venerant. Sybota autem est desertus Thesprotidis portus. Hac re gesta, rursus collecti Corcyræos *infesta classe* petierunt. Illi vero cum *suis* navibus, quæ ad navigationem adhuc erant aptæ, et quotquot erant reliquæ, una cum Atticis, et ipsi *infesta classe* obviam *hosti* prodierunt, veriti, ne *illi* in suum agrum descendere conarentur. Jam autem erat diei serum, *clamorque militaris ad concursum sublatus fuerat, quum Corinthii repente in puppim remigare cœperunt, XX naves Atheniensium contra se navigantes conspicati, quas post illas decem priores miserant Athenienses, veriti (id, quod accidit,) ne Corcyræi vincerentur, neve suæ decem illæ naves ob numeri paucitatem ab illis vim propulsare non possent.

51. Corinthii igitur has mature conspicati, et non quot cernebant, sed plures Athenis venire suspicati, sensim retro abire cœperunt. At Corcyræi eas non videbant, (veniebant enim unde manifeste *ab ipsis* conspici non poterant) et Corinthios in puppim remigare mirabantur; donec quidam, qui naves viderant, illas contra se navigare dixerunt. Tunc vero et ipsi recesserunt. Jam enim noctis tenebræ erant: Corinthii vero navibus aversis abierunt diversi. Ita autem alteri ab alteris diremti sunt, et hæc navalis pugna sub nocte finita est. Cum autem Corcyræi castra apud Leucimnam haberent, illæ viginti naves Atticæ, quibus Glaucon Leagri et Andocides Leogori *filius* præerant, per media cadavera et naufragia delatæ, in castra venerunt, non multo post quam inspectæ fuerunt. Corcyræi vero (erat enim nox) timuerunt, ne hostiles essent: sed postea *illus* agnoverunt, et in suas stationes receperunt.

52. Postridie vero, et triginta naves Atticæ, et Corcyræorum quotquot ad navigationem erant aptæ, navigarunt in portum, qui est in Sybotis, ubi Corinthii stationem habebant, eo animo, ut cognoscerent, an prælio navali certare vellent. Illi vero, navibus a terra provectis, et acie in alto instructa, quiescebant, quia sponte sua prælii initium facere in animo non habebant, quod integras Atheniensium naves accessisse, sibi que multas difficultates accidisse viderent, cum propter captivos, quos in navibus habebant, de quorum custodia erant solliciti, tum etiam quod in loco deserto naves reficere non possent. Sed de reditu magis erant solliciti, considerantes,

* Et pæana, tanquam congressuri, cecinerant. *Acacius. HUDS.*

qua ratione domum se recipere possent, veriti, ne Athenienses, fœdera rupta esse existimantes, quia ad manus venerant, se illinc navigare non sinerent.

53. Placuit igitur ipsis, viros, in scapham impositos, sine caduceo ad Athenienses præmittere, et eorum mentem explorare. Per illos autem, quos miserunt, hæc verba fecerunt. “Injuste facitis, Athenienses, quia bello nos laecessitis, et fœdera frangitis. Nobis enim, hostes nostros ulciscuntibus, impedimento estis, quia arma contra nos sumta fertis. Quod si vobis est animus nos impedire, ne contra Corecyram, aut alio, si quo libeat, navigemus, et fœdera rumpitis; nos, qui hic adsumus, primos comprehendite, et ut hostes tractate.” Illi igitur hæc dixerunt. Quotquot vero ex Coreyræo exercitu *Corinthios* audierant, sublato clamore statim dixerunt, illos et comprehendendos et interficiendos esse. Sed Athenienses hoc responsum *illis* dederunt. “Nec bello vos laecessimus, viri Peloponnesii, nec fœdera frangimus. Sed istis Coreyræis sociis *nostris* auxilio venimus. Si quam igitur aliam in partem velitis navigare, non impedimus. Sed si contra Corecyram aliquemve Coreyræorum locum navigetis, pro viribus *hoc* non negligemus.”

54. Cum autem Athenienses hoc responsum *illis* dedissent, Corinthii quidem se ad navigationem pararunt, ut domum redirent; et in Sybotis, quæ sunt in continente, tropæum statuerunt. At Coreyræi navium fragmenta, tabulasque et cadavera ad se delata susceperunt, ejecta et fluctibus, et vento, qui noctu ortus ea in varias partes disjecerat. Et in Sybotis, quæ sunt in insula, vicissim et ipsi tropæum tanquam victores statuerunt. Hoc autem consilio victoriam utrique sibi vendicarunt. Corinthii quidem, quod navali prælio ad noctem usque vicissent, ita ut plurima navium fragmenta et militum cadavera recepissent, et captivos non pauciores mille haberent, et septuaginta circiter naves demersissent, tropæum statuerunt. Coreyræi vero, quod XXX. ferme naves profligassent, et, post Atheniensium adventum, navium fragmenta ad se delata, militumque cadavera sustulissent; quodque pridie Corinthii in puppim remigantes ipsis, se paulatim recipientes, cessissent, naves Atticas conspicati, et, cum *adversus eos* ivissent, ex Sybotis *sibi* non occurrissent, hisce de causis tropæum statuerunt. Hoc igitur modo utrique se victores existimabant.

55. Corinthii vero, illinc domum navigantes, Anactorium, quod in ore sinus Ambracii situm est, per fraudem ceperunt: (erat enim ipsis commune cum Coreyræis) et, Corinthiis colonis in eo collocatis, domum redierunt. Et Coreyræorum octingentos, qui servi erant, vendiderunt, ducentos et quinquaginta vinctos asservarunt, eosque diligenter ac officiose curarunt, ut *in patriam* reversi Corecyram ip-

sorum ditioni adjungerent. Eorum autem plerique potentia! principes erant civitatis. Sic igitur Corcyra in bello contra Corinthios gesto superstes remansit, Atticæque naves domum inde reverterunt. Hæc autem fuit prima causa belli, a Corinthiis contra Athenienses suscepti, quod illi cum Corcyræis contra se fœderatos navali prælio certassent.

56. Post hæc autem statim accidit, ut hæc quoque simultates inter Athenienses et Peloponnesios orirentur, *quæ* ad bellum gerendum illos compulerunt. Cum enim Corinthii hoc studerent, ut ipsos *Athenienses* ulciscerentur; Athenienses, quod eorum inimicitias haberent suspectas, Potidæatas, qui in Pallenes Isthmo habitant, Corinthiorum colonos, suosque socios et vectigales, muros Pallenen versus *ædificatos* demoliri, et obsides dare jusserunt; et magistratus expellere, nec in posterum recipere, quos Corinthii quotannis mittebant: veriti, ne a Perdicca et Corinthiis sollicitati, *a se* deficerent, cæterosque socios, qui in Thracia erant, ad defectionem secum traherent.

57. Hæc autem Athenienses contra Potidæatas statim post navale prælium ad Corcyram commissum moliri cœperunt. Nam et Corinthii aperte *Atheniensibus* erant infensi, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, *eorum* hostis erat, cum ante socius et amicus esset. *Ideo* autem factus est *eorum* hostis, quod cum Philippo fratre suo et Derda, communitè bellum contra se gerentibus, Athenienses societatem fecissent: cumque sibi *ideo* metueret, missis Lacedæmonem *viris*, operam dedit, ut bellum inter ipsos *Athenienses* et Peloponnesios oriretur, et Corinthios sibi conciliavit, ut Potidæa defectionem *ab Atheniensibus* faceret. Quinetiam cum Chalcidensibus, et Bottiæis, qui sunt in Thracia, egit, ut una *cum Potidæatis* defectionem facerent: existimans, si civitates istas agro suo finitimas haberet socias, se bellum cum illis facilius *adversus Athenienses* gesturum. Quæ cum cognovissent Athenienses, et harum civitatum defectionem præoccupare vellent (triginta enim naves, et mille gravis armaturæ milites in ejus agrum *jam* miserant, ductu Arches-trati Lycomedis *fili*, cum decem aliis collegis *eo* profecti,) mandarunt navium præfectis, ut et obsides a Potidæatis acciperent, et *urbis* muros demolirentur, et accurate caverent, ne proximæ civitates defectionem facerent.

58. At Potidæatæ, missis ad Athenienses legatis, si forte ipsis persuadere possent, ne quid novi de se statuerent, Lacedæmonem etiam cum Corinthiis profecti egerunt, ut, si foret opus, auxilium *Lacedæmonii* pararent. Ubi vero, opera diu consumpta, nihil pacati ab Atheniensibus impetrare potuerunt, sed naves *eorum* in Macedoniam et in se pariter veniebant, et summi Lacedæmoniorum Magistratus ipsis promiserunt, se, si Athenienses contra Potidæam

irent, in Atticam irrupturos; tunc demum cum Chalcidensibus et Bottiæis communiter conjurati ab Atheniensibus defecerunt. Perdiccas quoque Chalcidensibus persuasit, ut, relictis et excisis urbibus maritimis, commigrarent Olynthum, et hanc unam urbem a mari remotiorem communirent. Illis autem, qui *pristinæ suæ patriæ sedes* relinquebant, cum sui, tum etiam Mygdonii agri partem, quæ est circa paludem Bolben, dedit incolendam, quamdiu bellum contra Athenienses *susceptum* duraret. Atque illi quidem urbes demoliti in loca Mediterranea commigrarunt, et ad bellum se parare cœperunt.

59. At triginta Atheniensium naves in Thraciam pervenerunt, et Potidæam, aliasque civitates *jam* defecisse repperunt. Duces vero existimantes se cum præsentibus copiis non posse *simul* gerere bellum et adversus Perdiccam, et civitates, quæ defecerant, in Macedoniam, quo etiam ante missi fuerant, se converterunt. Quo postquam pervenerunt, cum Philippo, et Derdæ fratribus, qui ex locis Mediterraneis in Macedoniam cum exercitu irruperant, arma junxerunt, ut bellum *Perdiccæ* facerent.

60. Interea vero Corinthii, cum Potidæa descivisset, et Atticæ naves circa Macedoniam essent, illi oppido timentes, et domesticum existimantes periculum, miserunt cum de suis voluntarios, tum etiam de cæteris Peloponnesiis mercede conductos, mille et sexcentos, omnes gravis armaturæ milites, et quadringentos leviter armatos. Illis autem præerat Aristeus Adimanti *filius*; et propter ejus amicitiam potissimum, plurimi voluntarii milites Corintho eum sequuti sunt. Semper enim Potidæatarum studiosus fuerat. Et quadragesimo die post Potidææ defectionem in Thraciam pervenerunt.

61. Nuntius autem de istarum civitatum defectione Atheniensibus statim est illatus. Qui, cum intellexissent illos etiam, qui cum Aristeo erant, *eo* præterea advenisse, ex suis bis mille gravis armaturæ milites, et quadraginta naves, Calliamque Calliadis *filium* cum quatuor collegis præfectum, in loca, quæ defecerant, miserunt. Qui, simul ac in Macedoniam pervenerunt, illos mille priores jam Thermana potitos, et Pydnam obsidentes offenderunt. Pydnam autem et ipsi castris, copiisque junctis oppugnarunt: sed postea, facta pace et societate necessaria inita cum Perdicca, quod Potidæa et Aristei adventus eos urgeret, ex Macedonia recesserunt. Et Berroæam profecti, et inde reversi, eoque oppido prius tentato, nec expugnato, itinere pedestri Potidæam versus iverunt, cum tribus millibus militum gravis armaturæ ex suis, præterea vero cum multis sociis, et sexcentis Macedonum equitibus, qui cum Philippo, Pausaniaque erant: simul etiam septuaginta naves oram maritimam legebant. Et lente progressi, tertio die Gigonum pervenerunt, ibique castra posuerunt.

62. At Potidæatæ, et Peloponnesii, qui cum Aristeo erant, Atheniensium adventum expectantes, in Isthmo, prope Olynthum castra posuerant, et mercatum extra urbem agebant. Socii autem totius quidem peditatus ducem elegerunt Aristeum: equitatus vero, Perdiccam. Protinus enim ab Atheniensibus iterum defecerat, et, Iolao duce in suum locum substituto, Potidæatas in bello juvabat. Hoc autem erat Aristei consilium, cum exercitu quidem, quem in Isthmo secum habebat, Athenienses diligenter observare, si contra se venirent; Chalcidenses vero, et socios, qui extra Isthmum erant, et ducentos equites, quibus præerat Perdiccas, Olynthi manere, et cum Athenienses contra se venirent, a tergo impressionem in hostes facere, eosque circumvenire. Contra vero Callias Atheniensium dux ejusque collegæ, Macedonum equites, paucosque socios Olynthum versus miserunt, ut illos, qui Olynthi erant, illinc auxilium suis contra se ferre prohiberent. Ipsi vero motis inde castris Potidæam versus contenderunt, et cum ad Isthmum venissent, et adversarios se ad prælium parantes vidissent, ipsi quoque aciem illis oppositam instruxerunt, nec multo post conflixerunt. Ac ipsum quidem Aristei cornu, et quotquot de Corinthiis, aliisque militibus delecti circum ipsum Aristeum erant, hostium cornu sibi oppositum in fugam verterunt, eosque persequentes longe processerunt. Reliquus vero Potidæatarum, et Peloponnesiorum exercitus ab Atheniensibus superatus est, et in urbem confugit.

63. Cum autem Aristeus ab hoste persequendo rediret, postquam reliquum exercitum vidit victum, dubitavit, utram partem petens, Olynthumne, an Potidæam, belli fortunam periclitaretur. * Tandem tamen ei placuit, cum suis militibus, in minimum loci spatium contractis, et eorum acie confertissima, Potidæam cursu petere, et in eam perrumpere. Et in urbem ingressus est ab ea parte, quæ mari alluitur, prope crepidinem, † telis petitus, et ægre eo penetrans, paucis quidem amissis, plerisque vero salvis. Qui vero Olyntho, auxilium Potidæatis laturi, prodierant (abest autem a Potidæa sexaginta ferme stadiis, atque, ut in edito loco, conspicuus est,) postquam pugna commissa est, et signa sublata paululum illi quidem progressi sunt, ut auxilium Potidæatis ferrent; et Macedonum equites aciem instructam ipsis opposuerunt, ut eos impedirent. Postquam autem victoria penes Athenienses repente fuit, et vexilla revulsa sunt, in urbem iterum se receperunt, et Macedones ad Athenienses: neutris autem equites adfuerunt. Post pugnam autem Athenienses tropæum statuerunt, et cæsorum militum cadavera pace sequestra Poti-

* Optimum videbatur, ut collectis suis Potidæam, quod proximum erat oppidum, cursu perrumperet. *Acacius. HUDS.*

† Multis missilibus petitus, paucis etc. *Acacius. HUDS.*

dæatis reddiderunt. Ceciderunt autem ex Potidæatis quidem, et sociis paulo pauciores trecentis; ex ipsis vero Atheniensibus, centum et quinquaginta, et Callias eorum dux.

64. Mox autem Athenienses murum, qui Isthmum spectabat, circumvallarunt, et *præsidio* custodire cœperunt. At *murus*, qui Pallenen versus spectabat, nullo vallo cinctus erat. Nec enim existimabant, se *uno eodemque tempore* et in Isthmo excubias agere, eumque *tutari*, et in urbem Pallenen transire, eamque munire posse: veriti, ne Potidæatæ eorumque socii se, in duas partes diductos, invaderent. Cum autem Athenienses, qui Athenis erant, Pallenen nullis muris cinctam esse intellexissent, aliquanto post mille et sexcentos gravis armaturæ milites de suis, et Phormionem Asopii filium, ducem eo miserunt: qui cum Pallenen petiisset, ac Aphytide castra movisset, copias Potidææ admovit, paulatim procedens, et simul agrum vastans. Sed, cum nullus ad prælium contra *ipsum* prodiret, murum, qui Pallenen versus spectabat, vallo cinxit. Atque ita Potidæa jam utrinque vehementer oppugnabatur, simul etiam a mari *graviter premebatur*, navibus stationem adversus *ipsam* habentibus.

65. Aristeus vero, cum urbs jam esset circumvallata, nec ullam salutis spem haberet, nisi si quid ex Peloponneso, aut *aliquid* aliud insperatum accideret, auctor erat, ut, quingentis exceptis, cæteri observato vento *secundo* navibus abirent, ut res frumentaria diutius *obsessis* suppeteret: atque ipse unus esse volebat de numero eorum, qui remanerent. Sed cum *rem illis* persuadere non posset, ac ea, quæ his proxima erant, parare vellet, et *operam daret*, ut quæ foris erant, optime sese haberent, clam Atheniensium præsidio *inde* enavigavit. Et apud Chalcidenses permanens, cum alias res bellicas administravit, tum etiam, insidiis ad Sermyliorum urbem locatis, multos occidit. Quinetiam *per legatos* in Peloponnesum *missos* egit, ut aliquod auxilium *Potidæatis* mitteretur. Post Potidæam circumvallatam, Phormio cum illis mille et sexcentis militibus, quos habebat, Chalcidensem et Botticum agrum vastavit, nonnulla etiam oppidula cepit.

66. Atque hæc fuerunt Atheniensibus et Peloponnesiis criminationes, quibus alteri in alteros ante, *quam bellum aperte susciperent*, sunt usi. Corinthiis quidem, quod Potidæam, suam coloniam, et viros Corinthios ac Peloponnesios, qui in ea erant, *Athenienses* obsiderent. Atheniensibus vero contra Peloponnesios, quod *illi* civitatem sociam et vectigalem ad defectionem faciendam impulissent, et eo profecti pro Potidæatis aperte secum pugnassent. Nondum tamen bellum publice conflatum erat; sed ab armis adhuc abstinabatur. Corinthii enim hæc privatim egerant.

67. Sed cum Potidæa obsideretur, non *amplius* quieverunt, cum

de suis viris, qui *in ea* erant, tum etiam de oppido, cui timebant, solliciti: et protinus socios orare cœperunt, ut Lacedæmona venirent: et *ipsi eo* profecti magnis clamoribus in Athenienses invehebantur, quod et fœdera fregissent, et Peloponnesum injuria afficerent. At Æginetæ, non palam illi quidem legatione missa, quia Athenienses metuebant: sed clam, cum ipsis bellum maxime suadebant, dicentes se ex fœdere non esse sui juris. Lacedæmonii vero, sociis præterea advocatis, et si quis alia quapiam in re se ab Atheniensibus injuriam accepisse diceret, legitimo suæ gentis concilio convocato, *eum, qui vellet*, dicere jusserunt. Tunc vero cum alii in mediam concionem progressi, prout singuli *se læsos judicabant, de Atheniensibus* conquerebantur; tum etiam Megarenses, demonstrantes cum alia non pauca, quæ suæ reipublicæ vehementer interesse dicebant, tum vero præcipue, quod ab agri Attici portubus, Atticoque foro, præter fœdus arcerentur. Corinthii vero, cum Lacedæmonios ab aliis prius *ad bellum* instigari permisissent, in medium novissimi prodierunt, et hæc insuper addiderunt.

68. “ FIDES, quam vos, Lacedæmonii, publice privatimque inter vos ipsos servatis, facit, ut, si quid in alios dicamus, minus credatis. Atque ex hac *fide*, *æquitatis quidem laudem reportatis: sed majore rerum, externarum inscitia laboratis. Nobis enim sæpe prædicentibus detrimenta, quibus Athenienses nos erant affecturi, vos tamen nunquam audire voluistis, quæ toties demonstravimus: sed potius suspicati estis, hæc a nobis dici propter privatas simultates, quæ nobis cum illis intercedebant. Ideoque non antequam injuriam acciperemus: sed postquam eam accepimus, socios istos advocastis, apud quos æquum est, nos eo prolixiore oratione uti, quo etiam graviora crimina habemus, quæ objiciamus, ab Atheniensibus quidem eum contumelia læsi, a vobis vero neglecti. Quod si *Athenienses* in aliquo obscuro loco delitescerent injuriam Græciæ facerent, nobis demonstratione opus esset, qua vos rerum ignaros doceremus. Jam vero quid longa oratione opus est *nobis*, quorum alios quidem in servitatem *ab ipsis jam* redactos; aliis vero, et præcipue nostris sociis, insidias ab ipsis strui, ipsosque *ad bellum*, si forte unquam bello appetantur, jam pridem præparatos videtis? Nec enim Corcyram clam *et per dolum* captam nobis invitis retinerent, et Potidæam obsiderent: quarum urbium altera quidem est opportunissima ad res Thraciæ obtinendas, ita ut illis liberius uti possimus; altera vero maximam classem Peloponnesiis *in bello* suppeditasset.

69. “ Atque vos ipsi rerum istarum estis auctores, qui et tunc primum eos post bellum Medicum urbem *suam* munire, et postea longos muros ædificare passi estis; quique *ab eo tempore* ad hoc

* Moderationis laudem. *Acacius*. HUDS.

usque perpetuo libertate privastis non solum eos, quos illi in servitute redegerunt, sed etiam nunc vestros socios. Nam non is, qui *alios* in servitute redigit: sed is potius, qui potest quidem *hoc* impedire, sed *tamen* negligit, vere hoc facere est censendus: præsertim si Græcorum liberatorem se esse profiteatur, et præclarum istius laudis titulum præ se ferat. Vix tandem vero nunc congregati sumus, et ne nunc quidem ob certa *ac manifesta crimina*. Nec enim amplius esset consultandum, an injuria fuerimus affecti: sed qua ratione *illam* ulcisci queamus. Qui enim *hæc* faciunt, re jam deliberata, minimeque cunctantes invadunt homines, qui nihil certi adhuc statuerunt. Scimus autem qua via, et quo modo paulatim Athenienses in alios grassentur. Et quamdiu quidem sua facinora, propter vestrum stuporem, occulta fore putabunt, minus audaces erunt: sed ubi cognoverint, vos hæc quidem scire, sed negligere; tunc rem vehementer urgebunt. Vos enim soli Græcorum, Lacedæmonii, desides *ac otiosi* estis; alios non *armorum vi*, sed cunctatione ulciscetes. Et soli hostium vires non crescentes *ac infirmas*, sed *jam* duplicatas eversum itis. Atqui cauti *et circumspecti* esse ferebamini: de quibus profecto rumor divulgatus rem ipsam superabat. Nam et nos ipsi scimus, Medum ab extremis orbis terrarum partibus *olim* in Peloponnesum prius venisse, quam vos pro *Reip.* dignitate cum vestris copiis obviam prodiretis. Nunc etiam Athenienses *a vobis* non remotos, (ut ille *tunc* erat,) sed vicinos negligitis; et pro bello, quod vos illis inferre debebatis, illos arma vobis inferentes propulsare, et certantes cum hominibus, qui *nunc longe* sunt potentiores, *quam ante fuerint*, incertos fortunæ casus subire mavultis: quamvis sciatis vel ipsum barbarum sua ipsius culpa plerumque offendisse, quinetiam nos ipsos in bello cum ipsis Atheniensibus gesto, ipsorum erratis potius, quam vestris auxiliis jam sæpe victoriam ab illis reportasse. Siquidem vestra auxilia sperata jam nonnullos adhuc imparatos, quod iis freti essent, everterunt. Neque vero aliquis vestrum hæc *a nobis* magis ob odium, quam expostulationem dici, putet. Nam expostulatio quidem est cum amicis, qui peccarunt; sed accusatio est contra inimicos, qui injuriam fecerunt.

70. “ Præterea si quos alios, ipsi nos dignos esse censemus, qui proximis vitium exprobremus: præsertim cum de magni momenti rebus agatur, quarum nullum vos sensum nobis habere videmini, nec unquam considerasse, quales sint Athenienses, cum quibus certamen vobis est futurum, et quomodo vel omnibus in rebus sint vobis longe præstantiores. Nam illi quidem sunt rerum novarum studiosi, et celeres ad excogitandum, et ad re ipsa exsequendum id, quod excogitarint. Vos vero ad res jam partas conservandas, et ad nihil

novi excogitandum, et ne ad res quidem necessarias peragendas *apti estis*. Præterea, illi quidem vel supra vires sunt audaces, et gravissima quæque pericula subeunt præter hominum opinionem, et in asperrimis quibusque rebus bonam spem habent. Vestra vero ratio est, res vestris viribus inferiores gerere, et ne certis quidem ac exploratis animi consiliis confidere, et existimare, vos periculis nunquam liberatum iri. Quinetiam illi, si vobiscum conferantur, sunt impigri, vos vero cunctatores. Item illi sunt peregrinationis cupidi, vos vero desides plerumque domi manetis. Existimant enim illi quidem hac absentia, *quum peregre proficiscuntur*, se aliquid sibi quæsituros; vos vero, si bellum aliis inferatis, vel rerum præsentium, quas possidetis, jacturam vos facturos *putatis*. Illi etiam, hostibus superatis, longissime progrediuntur, et victi quam minimum animo consternantur. Præterea vero *suis* corporibus, *ut* alienissimis, pro Republica utuntur, consiliis vero maxime propriis, ut aliquid pro ea faciant: et nisi cogitata confecerint, se rebus suis privari putant; quæ vero armis quæsierint, perexigua judicant, si cum illis conferas, quæ sperant se postea suis actionibus quæsituros. Quod si forte rei alicujus tentatæ conatus eos fallat, novam aliarum rerum spem sibi proponentes, id, quod opus est, explent. Soli enim pariter et habent et sperant ea, quæ animo conceperint, propterea quod celerrime aggrediuntur res, quas *cogitarint*, et *peragere* statuerint. Atque hæc omnia cum laboribus, et periculis perpetuo moliuntur, rebusque partis minimum fruuntur, quia quærere semper student: et diem festum nihil aliud esse putant, quam conficere, quæ conducunt, et otium iners plus mali afferre, quam laboriosum negotium. Quare si quis paucis rem totam complexus, eos dixerit ita natos esse, ut neque ipsi velint, neque alios mortales quiescere sinant, is verum dixerit.

71. " Et tamen, Lacedæmonii, cum talis Respublica sit vobis adversaria, vos cunctamini: et existimatis, illis hominibus diuturnam suppetere quietem, qui suo quidem apparatu injuriam nulli faciunt; sed *tamen* præ se ferunt, se eo esse animo, ut, si lacessantur injuria, eam non sint neglecturi: verum in eo jus et æquitatem ponitis; si neque alios molestiis afficiatis, neque vos ipsi, dum vim propulsatis, ullum detrimentum capiat. At hoc vix consequi possetis, etiamsi *vel* civitatem vestræ proximam, et iisdem moribus, ac institutis utentem haberetis. Jam vero (quod et paulo ante declaravimus) vestri mores, ac instituta nimis sunt antiqua adversus ipsos. Sed necesse est, quemadmodum artibus accidere solet, novissima quæque semper evincere. Et civitati quidem pacatæ maxime conducunt instituta, quæ manent immota: sed illis, qui ad multa *pericula* coguntur ire, novis etiam et commentitiis artibus est opus. Ideo etiam res

Atheniensium propter multam experientiam magis novatæ sunt *ir melius*, quam vestræ. Hactenus igitur hæc vestra tarditas progressa terminetur. Jam vero cum aliis, tum etiam Potidæatis (quemadmodum promisistis) opem feratis, in Atticam celeritate, quanta maxima potestis, irrumpentes: ne viros vobis amicos atque cognatos infensissimis *hostibus* prodatis, neve nos cæteros præ desperatione ad aliquam aliam societatem *querendam* compellatis. *Nullum autem flagitium admitemus, neque in deos, fœderum conscios, neque adversum homines, quos *quidem* tangunt injuriæ sociorum. Non enim qui destituti ad alios se convertunt, hi fœdera frangunt: sed illi, qui opem non ferunt quibuscum jurarunt. Sed si vos *ad opem nobis ferendam* animis promptis esse volueritis, in *vestra societate ac fœdere* permanebimus. Nec enim pie faceremus, si permutata societate vos desereremus, nec alios majore, quam vos estis, amicitia, et familiaritate nobiscum conjunctos inveniremus. Quare de his diligentius consultate, dateque operam, ut Peloponneso ita præsitis, ut potius augeatis, quam imminuatis ipsius imperium, quod vestri majores vobis tradiderunt.

72. Atque Corinthii quidem hæc dixerunt. Atheniensium vero *legati tunc ibi aderant*, (casu enim quodam legatio *Atheniensium* aliis de causis Lacedæmone jam ante aderat) et cum hæc verba audissent, ad Lacedæmoniorum magistratus sibi eundem esse censuerunt, non ut ad crimina responderent, quæ civitates *Atheniensibus* objecerant: sed ut in universum ostenderent, non celeriter *quicquam ipsis* decernendum: sed plus temporis in *rerum tantarum* consultatione ponendum. Simul etiam volebant significare, quanta esset suæ civitatis potentia, et ætate provectoribus in memoriam revocare ea, quæ noverant, et junioribus narrare ea, quorum nullam habebant notitiam. Eos enim, sua oratione audita, ad pacem, quam ad bellum, propensiores fore putabant. Cum igitur ad Lacedæmoniorum magistratus accessissent, ad eorum concionem se quoque verba facere velle dixerunt, nisi quid prohiberet. Illi vero eos in medium prodire jusserunt. Tunc Athenienses in medium progressi hæc dixerunt.

73. "NON propterea ad vos legati fuimus, *Lacedæmonii*, ut ad crimina nobis a nostris sociis objecta responderemus: sed *aliis de rebus venimus*, quarum causa civitas *nos huc* misit. Jam vero cum intellexerimus, non levem contra nos criminationem institutam esse, in medium prodiimus, non ut ad civitatum crimina *nobis* objecta respondeamus, (neque enim a nobis apud vos, ut aut nostri, aut istorum judices, verba fient) sed *ut vos moneamus*, ne celeriter magnis de

* Qua in re nihil delinqueremus, neque in deos, fœderum conscios, neque in homines, qui ista sentiunt etc. *Acacius. Hobbesius. HUDS.*

rebus, sociorum verbis adducti, male consultetis: simul etiam, quia de tota accusatione contra nos instituta vos certiores facere volumus, nos neque præter *decorum et jus* obtinere, quæ possidemus, nostramque civitatem dignam esse, cujus ratio habeatur. Ac pervetusta quidem quid opus est recensere, quorum ipsi rumores de illis sparsi potius sunt testes, quam oculi eorum, qui hæc sunt audituri? Sed res bello Medico *a nobis* gestas, et quæcunque novistis æque atque nos ipsi, quamvis valde molesta sint futura, quæ hæc semper proferamus, *tamen* commemorare est necesse. Nam quum *res illas* gerebamus, propter *communem omnium Græcorum* utilitatem pericula subibamus, cujus *vos* quidem participes fuistis, *nos* vero non *omni istorum* commemoratione, si quid *nobis* prosit, privamur. Hæc autem dicentur non tam, ut nos excusemus, quam ut testemur, et declaremus, adversus qualem civitatem vobis consilium minime bonum ineuntibus certamen sit futurum. Prædicamus enim, *nos* solos olim in campis Marathonis magno cum periculo adversus barbarum pugnasse: et, quum iterum venit, quia terra ipsum propulsare non poteramus, *nos* universos naves conscendisse, et ad Salaminem prælium navale cum eo commisisse: quæ res illum impedivit, ne, infesta classe singulas urbes petens, *totam* Peloponnesum vastaret, quod *vestræ civitates* adversus ingentem classem mutuis auxiliis se juvare non possent. Ipse vero maximum *hujus rei* documentum dedit. Nam classe victus, quia potentiam *superiori* parem non amplius habebat; cum majore copiarum parte, celeritate, quanta maxima potuit, *inde* se recepit.

74 “ Cum autem res, quæ *tunc* acciderunt, tales fuerint, cumque manifeste pateat, Græcorum fortunas in navium præsidio sitas fuisse, *nos* ad has res *peragendas* tria utilissima contulimus, et maximum navium numerum, et prudentissimum ducem, et impigerrimam animi promptitudinem. Naves quidem ad quadringentas, paulo pauciores duabus *totius* classis partibus: Themistoclem vero ducem, qui præcipuus auctor fuit, ut navale prælium in maris angustiis committeretur, quod manifeste res *Græcorum* servavit; eique propterea, licet vir esset peregrinus, vos honorem habuistis longe majorem, quam ullis aliis, qui ad vos *ante* venerint. Animi vero præsentiam et studium vel longe ardentissimum demonstravimus, qui, cum terra nullus opem nobis ferret, et cæteri ad nos usque *barbaris* jam servirent, decrevimus, urbe relicta et re familiari eversa, ne sic quidem reliquorum sociorum communionem deserere, neque dispersi, inutiles ipsis esse; naves conscendere, et periculum adire, nec *vobis* succensere, quod nobis auxilium ante non tulissetis. *Quam-

* Itaque nos non minus adjumento vobis fuisse, quam id consequutos esse, prædicamus. Steph. HUDS.

obrem nos non minorem utilitatem vobis attulisse, quam accepisse nos, prædicamus. Vos enim ex urbibus, quæ habitabantur, *profecti*, utque *cas* in posterum habitaretis, postquam vobis magis, quam nobis timere cœpistis, auxilium tulistis: quo enim tempore adhuc eramus salvi, *vos nobis* præsto non fuistis. Nos vero ex urbe, quæ jam nulla erat, *profecti*, et pro ea, de cujus salute perexiguam spem habebamus, periculis nos objicientes, et vos *pro virili et nos ipsos una servavimus. Sed si Medis ante nos adjuxissemus, agro nostro, ut et cæteri, timentes: aut si postea, quasi *profligati* naves conscendere ausi non fuissemus; *profecto* vos, qui classem satis firmam non habebatis, navali prælio certare non amplius oportuisset; sed sine certamine res ipsi *barbaro* ex animi sententia successissent.

75. “ An igitur, Lacedæmonii, propter talem animi alacritatem, et prudentiam, quam tunc demonstravimus, et imperium, quod obtinemus, digni videmur, quibus Græci adeo invideant? Nam hoc ipsum accepimus non per vim, sed tum, quia vos ad persequendas reliquias belli contra barbarum gerendi remanere nolulistis, tum etiam, quia socii ad nos accesserunt, et nos orarunt, ut suarum copiarum duces esse vellemus. Itaque vi et natura ipsius rei, *imperium* ipsum in hunc statum primum perducere coacti sumus, præcipue quidem præ metu; deinde vero, honoris etiam causa; postremo etiam, utilitatis gratia: nec amplius tutum nobis esse videbatur, cum multis invisum essemus, quin etiam cum nonnullos, qui *a nobis* defecerant, jam subegissemus, vosque nobis non amplius æque, *ac ante*, essetis amici, sed suspectos nos haberetis, nobisque essetis inimici, imperio deposito periclitari: nam qui a nobis defecissent, illi se vobis adjunxissent. Nec ulli mortalium est invidendum, si in maximis periculis constitutum suis rationibus prospiciat, quam optime potest.

76. “ Nam vos quoque, Lacedæmonii, civitatibus, quæ sunt in Peloponneso, imperatis, ea Reipublicæ administrandæ forma in singulis constituta, quam vobis conducere putatis. Quod si tunc in imperio semper permanentes, hominum odia vobis contraxissetis, quemadmodum nos; scimus *profecto*, vos non minus, *quam nos hodie sumus*, graves et acerbos sociis futuros fuisse, et in necessitatem venturos vel fortiter dominandi, vel de propria salute non sine periculo dimicandi. Ita ne nos quidem ullum animadvertendum, aut ab hominum institutis alienum facinus fecimus, si imperium *nobis* traditum acceperimus, idque *susceptum* deponere nolimus, *tribus* maximis *rebus* coacti, honore, metu, et utilitate. Neque vero nos primi hujus exempli auctores fuimus: sed perpetuo naturæ jure est constitutum, ut imbecillior a potentiore coerceatur. Præterea *hoc ip-*

* Ex parte. *Acucius*. Vos, qui pars Græcorum estis. *Alti*. IDEM.

sum fecimus, tum quia nos *hoc imperio* dignos esse iudicabamus, tum etiam quia vel vobis *eo digni* visi sumus ad hoc usque tempus, quo rem utilitate metientes, quadam æquitatis specie utimini; quam *æquitatem* nullus dum (quotiescunque rei per vim parandæ occasio sese ipsi obtulit) proponens, *et utilitati anteponens*, a rebus suis amplificandis est deterritus. Dignique sunt laude, qui humanum ingenium sequuti, ut aliis imperarent, *in suo dominatu* fuerunt æquiores, quam imperii, quod obtinebant, magnitudo ferret. Profecto si qui alii hoc nostro imperio potirentur, manifestissime (ut arbitramur) declararent, quam modeste nos *in eo* geramus. Quamquam ex hac nostra modestia plus vituperationis, quam laudis, immerito reportamus.

77. “Quamvis enim in iudiciis de contractu, cum sociis disceptantes, de jure nostro decedamus, quamvis etiam iisdem iudiciis, iisdemque legibus, quibus et nos ipsi apud nos utimur, *parique conditione cum illis* disceptemus, *tamen* litigiosi esse videmur: et eorum nemo considerat, cur hoc ipsum crimen cum exprobratione non obijciatur iis etiam, qui usquam alibi imperium habent, et qui in subditos minus modeste se gerunt, quam nos. Illis enim, qui rei per vim gerendæ potestatem habent, nullis iudiciis est opus. At illi *nostri socii*, assueti jam æquo jure nobiscum disceptare, si quid illis vel nostro iudicio, vel propter imperii potentiam, vel etiam quomodo-
 documque fuerit detractum, quod ipsi sibi non detrahendum putarent, non habent gratiam de pluribus non ereptis; sed modicum illud, quod detractum est, gravius ferunt, quam si statim ab initio, deposito juris instituto, aperte vim fecissemus. Illo enim modo ne ipsi quidem contra nos dicere potuissent, non oportere inferiorem superiori cedere. Homines enim, (ut est verisimile) quum injuria afficiuntur, magis indignantur, quam quum vim patiuntur. Nam quod ab eo proficiscitur, qui est pari conditione, id propter pluris habendi cupiditatem contra juris æquabilitatem fieri videtur. Quod vero fit a potentiore, hoc ab inevitabili necessitate proficisci videtur. Idcirco etiam *nostri socii*, quamvis *injurias* his graviores a Medo paterentur, *tamen* tolerabant. At nostrum imperium durum esse videtur, nec immerito: nam præsens rerum status subditis est semper gravis. Sed vos, si everso dominatu nostro dominaremini, fortasse benevolentiam, quam propter nostri metum suscepistis, mutaretis; si modo nunc quoque talia facinora vobis facienda censeretis, qualia vel tunc exiguo illo tempore edidistis: quo, in bello contra Medum gerendo, præfuistis. Vestra enim instituta cum nullis aliis communia habetis: propterea quum unus quisque *de vobis* peregre proficiscitur: neque his *vestris institutis* utitur, neque illis, quibus reliqua Græcia solet uti.

78. “Quare maturius consultetis, utpote de rebus non parvis: neque consiliis et criminationibus alienis inducti, laborem proprium præter superiores *vobis nunc* imponatis. Incertos autem belli eventus, eorumque magnitudinem, antequam in ipso versemini, animo præcipite. Bellum enim, quod producitur, plerumque calamitosos exitus habere solet. A quibus *utrique* et pariter absumus, et utro modo res sit cessura, incerta alea tentatur. Et homines *plerique*, quum ad bellum proficiscuntur, res prius aggrediuntur, quas postea gerere oportebat. Quum autem malis jam premuntur, consultationibus utuntur. Cum igitur neque nos ipsi adhuc in ulla hujusmodi culpa simus, neque vos *in ea* esse videamus, vos monemus, dum integrum est, utrisque recte consultare, ne fœdera frangatis, neve jusjurandum violetis: sed controversias iudicio dirimatis ex fœderis pacto. Alioqui Deos fœderum, ac jurisjurandi præsides contestati, vos, si bello nos lacessatis, propulsare conabimur, ea *via*, qua præiveritis.

79. “Hæc Athenienses dixerunt. Postquam autem Lacedæmonii audierunt sociorum querelas adversus Athenienses, et quæ Athenienses dixerant, summotis omnibus, inter seipsos de rebus præsentibus consultare cœperunt. Atque major illorum pars consentiens eandem tulit sententiam, Athenienses jam injuste agere, et quamprimum bellum esse faciendum. Archidamus vero ipsorum Rex, qui et prudens et modestus vir esse videbatur, in medium progressus, hanc habuit orationem.

80. “IPSE quoque, Lacedæmonii, multorum jam bellorum sumperitus, et illos de vobis, qui sunt eadem ætate, qua ego, *pari peritia præditos esse* video; ita ut propter imperitiam nullus *ipsorum* belli cupidus sit futurus, (quod multis accidit,) neque *id* bonum ac tutum sit iudicaturus. Hoc autem bellum, de quo nunc consultatis, si quis ipsum sapienter perpenderit, non minimum fore comperiet. Nam adversus quidem Peloponnesios et finitimos nostræ vires sunt prope pares, et cito ad singula *eorum oppida* venire possumus. Sed adversus viros, qui et agrum procul incolunt, et præterea rerum maritimarum sunt peritissimi, et cæteris omnibus rebus optime sunt instructi, et privatis, et publicis opibus, et navibus, et equis, et armis, et hominum copia, quanta in nulla alia Græciæ parte est, in uno duntaxat loco, (præterea vero multos socios vectigales habent,) quo tandem modo bellum adversus istos facile suscipere oportet? et qua *re* fretos, cum simus imparati, *nos adeo* festinare? An classe? At *hac* inferiores sumus. Sed si ei parandæ operam demus, et nos adversus *illos* instruamus, *in hac paranda* * tempus teretur. Sed fortasse pecunia? At ista multo etiam sumus inferiores, nec in

* Tempore opus erit. *Alij.* HUDS.

ærario habemus, neque ex *privatis facultatibus* prompte conferre possumus.

81. “ Confidat forsitan aliquis, quod armis et hominum multitudine illos superemus, ut illorum agrum incursionibus vastare possimus. At illis est etiam alius ager longe lateque patens, quem in sua ditione habent, et res, quibus indigebunt, mari vectas importabunt. Quod si *horum* socios ad defectionem sollicitare conemur, quoniam horum major pars insulas incolit, his etiam auxilium classe ferre oportebit. Quodnam igitur erit hoc nostrum bellum? Nam nisi aut classe simus superiores, aut illorum vectigalia, unde classes alunt, subtrahamus, plus damni capiemus, *quam dabimus*. Atque in hoc rerum statu ne honestum quidem amplius fuerit bellum deponere: præsertim si nos dissidii auctores præcipui fuisse videamur. Neque vero illa spe efferamur, hoc bellum cito sedatum iri, si agrum ipsorum vastemus. Imo vero vereor, ne liberis etiam *nostris* ipsum relinquamus. Verisimile *cnim* est, Athenienses adeo excelso esse animo, ut neque agro serviant, neque tamquam imperiti bello consternentur.

82. “ Veruntamen non sum etiam vobis auctor, ut et nostros socios *ab illis* lædi stupide sinatis, et *illos, nobis* insidiantes, in facinore manifesto deprehensos non arguatis. Sed *censeo* arma nondum movenda: at legatos mittendos *Athenas*, et *de injuriis, quas sociis fecerunt*, expostulandum, ita *tamen*, ut neque nimis aperte bellum declarent, et *significent, nos* haud permissuros, *ut hæc diutius faciant*. Interea vero *censeo*, nostras ipsorum res parandas, et socios, tam Græcos, quam barbaros, *nobis* conciliandos, si forte vel classis, vel pecuniæ vires aliquas alicunde *nobis* præterea adjungere possimus. Non est autem invidendum, *nec vitio vertendum illis*, qui *insidiis appetiti*, (quemadmodum et nos ab Atheniensibus *nunc* insidiis appetimur) salutis suæ consulunt, non solum Græcos, sed etiam barbaros sibi adjunctes. Simul etiam nostras fortunas expromamus. Quod si nostros legatos audierint, hoc erit optimum: sin minus, duorum triumve annorum elapsorum spatio, jam melius instructi, bellum illis, si visum fuerit, inferemus. Et fortasse, quum nostros apparatus jam cernent, et verba ipsis idem significantia, facilius cedent, et agrum adhuc integrum habentes, et de præsentibus bonis, et nondum *ab hoste* corruptis deliberantes. Nihil enim aliud ipsorum agrum esse putetis, quam obsidem, quem habetis: atque eo magis, quo melius est cultus: cui quam diutissime parcere, neque illos, ad desperationem *a vobis* compulsos, expugnatu difficiliore reddere oportet. Si enim imparati, sociorum criminationibus sollicitati *ac impulsus*, ipsum vastemus, videte, * ne plus dedecoris ac damni, *quam*

* Ne in ignominiam aliquam et discrimen Peloponnesum conjiciamus. *Acacius*.

decoris ac emolumentis Peloponneso afferamus. Nam publicæ quidem, ac privatæ criminationes dilui, *tollique* possunt: bellum vero, quod privatorum causa ab universis est susceptum, cujus incertus eventus sciri non potest, *honeste deponere non est facile*.

83. “ Neque cuiquam ignavia videatur esse, quod multi unicam civitatem celeriter non invadant. Sunt enim et illis non pauciores, *quam nobis*, socii, qui tributum pendunt. Et bellum geritur non tam armis, quam pecuniis, quæ in eo gerendo consumuntur, et propter quas ipsa arma sunt utilia, præcipue vero hominibus mediterraneis adversus maritimos. Primum igitur has paremus, *et promamus*, neque sociorum verbis impulsæ, *ad bellum movendum* prius feramur. Qui enim eorum, quæ sunt eventura, causam in utramque partem magis sustinebimus, *quam ulli alii*, iidem etiam per otium aliquid eorum provideamus.

84. “ Nec tarditatis atque cunctationis, quam *socii* in nobis maxime reprehendunt, vos pudeat. Nam si *ad bellum* properetis, serius *id* finietis, quod imparati *id* susceperitis. Simul etiam liberam et clarissimam civitatem semper incolimus. Atque hoc, *quod nobis vitio vertitur*, modestia prudens maxime esse potest. Soli enim propter hoc ipsum et secundis rebus non sumus insolentes, et adversis minus, quam alii, cedimus. Neque movemur illecebris eorum, qui, præter nostram sententiam, cum laudatione ad pericula subeunda nos instigant. Et si quis cum vituperatione *nos ad idem* incitet, *ei tamen* non magis, dolore commoti, adsentimur. Et propter hanc modestiam et bellicosi et circumspecti sumus; bellicosi quidem, quia verecundia plurimum habet modestiæ, et fortitudo plurimum verecundiæ. Circumspecti vero, quia simplicius insitui-mur, quam ut leges contemnamus; et, severitate adhibita, modestius, quam ut iis non parcamus: simul etiam quia in rebus inanibus non sumus admodum solertes, ita ut hostium apparatus oratione magnifica vituperantes, re ipsa dissimiliter *eum* persequamur. Sed *ita instituimur*, ut et aliorum cogitationes *nostris* similes esse, et fortunæ casus oratione explicari non posse existimemus. Semper autem, ut adversus bene consultos adversarios, re *factisque* nos præparamus: neque spes *nostras* in peccatis, quæ forsitan illi committent; sed in nostra ipsorum cautione, tutisque consiliis collocare oportet. Nec existimandum est, multum interesse inter hominem et hominem: at illum, qui in maxima necessitate eruditur, præstantissimum esse.

85. “ Hæc igitur instituta, quæ majores nobis tradiderunt, quæque nobis ipsis, ea perpetuo retinentibus, magno emolumento fuere, ne abiciamus; neve in exigua diei particula, de multis capitibus, de pecuniis, urbibus, et de gloria, properantes decer-

namus : at per otium *hisce de rebus mature consullemus*. Hoc autem nobis magis, quam aliis, propter potentiam *facere licet*. Et *legatos ad Athenienses mittite, qui cum illis expostulent de Potidæa*; mittite etiam de injuriis, quibus socii se *ab illis affectos dicunt*, præsertim cum ipsi parati sint, jure disceptare. Ei vero, qui se *judicio offert*, bellum ut injuriam facienti prius inferre non licet. Simul etiam bellum *et res ad hoc necessarias*, parate. Hæc enim si faciatis, consilium et *vobis ipsis* optimum, et adversariis maxime formidandum inibitis. Archidamus quidem hæc dixit; Sthenelaidas vero, qui tunc unus erat ex Ephoris, postremus in medium progressus, ita Lacedæmonios est alloquutus.

86. “EQUIDEM longam Atheniensium orationem non intelligo; nam in suis laudibus prædicandis multi fuerunt; nihil tamen responderunt, quod non injuria nostros socios et Peloponnesum affecerint. Atqui si contra Medos *quidem* olim boni fuerunt, jam vero contra nos improbi sunt; duplici pœna sunt digni, quod mali ex bonis sint effecti. Nos vero *semper nostri* similes et tunc *fuiamus*, et nunc sumus; neque (si sapimus) socios *nostros* injuria affici per negligentiam sinemus, neque auxilium *ipsis* mittere cunctabimur. Ipsi enim sine ulla cunctatione mala patiuntur. Aliis enim multæ sunt pecuniæ, naves, et equi; nobis vero boni socii, qui Atheniensibus non sunt tradendi: neque judiciis verbisque *de controversiis* est disceptandum; cum et ipsi *nostri socii* non verbis *tantum* lædantur; sed celeriter, totisque viribus auxilium *ipsis* est ferendum. Nec doceat nos ququam decere nos consultare, quum injuria nobis infertur. Imo vero eos, qui injuriam *aliis* facere parant, diu consultare decet. Quamobrem, Lacedæmonii, e dignitate Spartæ bellum decernatis, nec Athenienses majores fieri sinatis, nec socios prodamus: sed Deorum auxilio freti bellum illis, qui faciunt injuriam, inferamus.”

87. Hæc loquutus, quoniam ipse Ephorus erat, in Lacedæmoniorum concione sententias rogavit. Tunc autem (nam voce, non calculis suffragia ferunt) dixit, se non posse cognoscere, utra vox esset major. Sed, quia volebat ipsos, sententiam aperte dicentes, ad bellum movendum promptiores esse, dixit, “Cui vestrum, Lacedæmonii, fœdera rupta esse, et Athenienses injuriam facere videntur, surgat, et in locum illum (quendam locum ipsis ostendens) discedat; cui non videntur, in alterum *discedat*. Illi autem, cum surrexissent, discessionem fecerunt, et longe plures fuere, quibus fœdera rupta videbantur. Accitisque sociis, dixerunt: “Sibi quidem videri, Athenienses injuste agere, velle tamen et *ceteros* omnes socios ad suffragia ferenda accire, ut de communi consilio, si videretur, bellum facerent. Atque illi quidem, his confectis, domum abierunt.” Postea vero et Atheniensium legati, rebus trans-

actis, quarum causa venerant, *inde recesserunt*. Hoc autem illius concionis decretum, fœdera esse rupta, factum est anno ab initis tricennialibus fœderibus decimo quarto, quæ post res in Eubœa gestas inita fuerunt.

88. Lacedæmonii autem fœdera rupta esse, et bellum gerendum esse decreverunt, non tam sociorum verbis inducti, quam metu, ne Athenienses fierent potentiores; quia magnam Græciæ partem illorum imperio jam subjectam videbant.

89. Nam Athenienses hoc modo ad res gerendas venerunt, per quas creverunt. Postquam Medi ex Europa discesserunt, navali pariter ac pedestri pugna a Græcis victi; et qui ex illis ad Mycalen navibus confugerant, profligati fuerunt: Leotychides quidem Lacedæmoniorum Rex, Græcorum, qui apud Mycalen erant, dux, domum abiit, cum sociis, qui ex Peloponneso venerant. Athenienses vero, et socii, qui ex Ionia et Hellesponto venerant, cum a Rege jam defecissent, *in illa expeditione perseverantes*, obsidebant Sestum, quam Medi tenebant, et *ibi hyemantes eam a barbaris derelictam ceperunt*. Postea vero ex Hellesponto in suas quique urbes navigarunt. Atheniensium vero commune, postquam barbari ipsis infesti ex regione discesserunt, statim absportarunt *illinc*, ubi deposuerant liberos, uxores, et quicquid supellectilis supererat: seque ad urbis ædificia, et muros instaurandos parabant. Nam et exiguæ ambitus *murorum partes in variis locis adhuc stabant*, et ædes pleræque conciderant, paucæque supererant, in quibus ipsi Persarum principes manserant.

90. Lacedæmonii vero, cum intellexissent, quod futurum erat, legati venerunt, partim quidem, quod et ipsi libentius visuri fuissent nec illos, nec alium quemquam muros unquam habentem: partim vero, idque præcipue, quod socii illos instigarent, et metuerent cum classis eorum magnitudinem, quæ paulo ante ipsis non suppetebat, tum etiam audaciam, quam in bello Medico demonstrarant. Postularunt autem ab ipsis, ne muros reficerent; sed potius omnium etiam urbium, quæ extra Peloponnesum erant, quarumcunque ambitus adhuc starent, eos secum demolirentur: voluntatem quidem *suam* animique suspicionem, quam de Atheniensibus habebant, non declarantes; sed *speciosam causam prætendentes*, ne barbarus, si rursus Græciæ bellum inferret, ullum locum munitum haberet, unde *contra Græcos proficisceretur*, quemadmodum tunc ex Thebanorum urbe *fecerat*. Et Peloponnesum omnibus receptaculum et perfugium satis tutum fore dixerunt. Athenienses vero de Themistoclis sententia Lacedæmonios, qui hæc dixerant, confestim dimiserunt, illis dato responso, legatos hisce de rebus, quas dixissent, a se ad eos missum iri. Themistocles autem *Atheniensibus* erat autor, ut se

Lacedæmona primo quoque tempore mitterent, aliosque legatos, præter se electos, non subito emitterent: sed tamdiu retinerent, donec murum ad justam altitudinem crexissent, ita ut ex altitudine maxime necessaria vim hostis propulsare possent. Idem etiam autor erat, ut omnes, qui erant in urbe, ex omni ordine, ætate, sexuque, et ipsi, et uxores, et liberi muros ædificarent, nulli aut privato aut publico ædificio parcentes, unde aliquid utilitatis ad illud opus faciendum percipi posset; sed omnia diruentes. Cum autem ille hæc docuisset, et addidisset, sed curaturum cætera, quæ essent illic agenda, discessit. Cumque Lacedæmona venisset, non adiit Magistratus; sed rem trahebat, et speciosas causas fingebat, *ac prætendebat*; et quoties aliquis de summis Magistratibus eum interrogasset, cur ad Reipublicæ Magistratus non accederet: “Suos collegas a se exspectari; sed eos aliqua occupatione impeditos *in urbe* remansisse, dicebat: se tamen sperare, eos propediem venturos, et se mirari, eos nondum adesse.

91. Illi vero, cum hæc audirent, Themistocli quidem fidem habebant, propter amicitiam, quæ ipsis cum illo intercedebat: sed cum alii venirent, et aperte arguerunt, muros ædificari, atque adeo jam sublimes esse, facere non poterant, quin crederent. Quod cum ille intellexisset, suasit ipsis, ne verbis se falli paterentur: sed potius de suorum civium numero, probitatis, fideique spectatæ viros *Athenas* mitterent, qui rem diligenter inspectam, *ac exploratam*, fideliter renuntiarent. Illi igitur *hos* miserunt. Themistocles vero Atheniensibus horum adventum per nuntios clam significavit, suadens, ut quam occultissime possent eos retinerent, neque dimitterent, ante quam ipsi *domum* rediissent. (Jam enim ejus etiam collegæ ad ipsum venerant, Abronychus Lysiclis, et Aristides Lysimachi *filius*, murum jam satis altum esse nuntiantes.) Metuebat enim, ne Lacedæmonii, ubi rem plane rescivissent, se non amplius dimitterent. Athenienses igitur legatos retinuerunt, ut *ipsis* per nuntios fuerat significatum. Themistocles autem cum ad Lacedæmoniorum magistratus ivisset, tunc demum aperte dixit, “Urbem suam muris jam esse cinctam, ita ut eos, qui in ipsa habitarent, tutari posset: sed si Lacedæmonii, sociivæ legationem aliqua de re ad se mittere velint, *dixit oportere illos* posthac *ad se* venire, ut ad homines, qui bene dignoscerent, quid suorum, quid etiam communium commodorum ratio postularet. Quum enim visum fuisset, satius esse, urbem relinquere, et naves conscendere, sine illorum consilio, re cognita, *hæc facere* se ausos fuisse dixerunt. Et quibuscunque de rebus cum illis consultare *placuisse*, se consilio nullo inferiores visos esse. Sibi igitur nunc etiam videri, melius esse suam urbem mœnibus esse cinctam, idque cum privatim singulis civibus, tum etiam publice universis

sociis utilius fore. Fieri enim non posse, ut qui non idem præsidium habent, idem consilii capiant, et idem ac cæteri statuunt, quum de rebus publicis est consultandum. Dicebat igitur aut omnes civitates fœderatas oportere sine muris esse, aut eos existimare, hæc quoque se recte habere."

92. Lacedæmonii vero, *his* auditis, nullam quidem apertam indignationem contra Athenienses demonstrarunt: (non enim ut eos prohiberent, sed ut consilio monerent scilicet, * ad eorum Rempublicam legatos miserant. Simul etiam quia *Lacedæmonii* ipsos *Athenienses* tunc temporis amore maximo *adhuc* prosequerentur, propter singulare illorum adversus Medos studium) suo tamen voto frustrati, rem iniquo animo clam tulerunt. Ita autem utrorumque legati citra *querelam*, et criminationem, domum redierunt.

93. Hoc igitur modo Athenienses exiguo temporis spatio urbem muris cinxerunt, et ex ipsa murorum structura, quæ nunc etiam exstat, eos festinanter ædificatos fuisse patet. Nam fundamenta substrata sunt ex omni lapidum genere constructa, qui nonnullis etiam in partibus non sunt polita, sed ut quisque forte *cos* afferebat: multæ etiam columnæ ex monumentis detractæ, et saxa polita sunt congesta. Ambitus enim *murorum* ab omni urbis parte major, *quam esset ante*, eductus est. Et propterea omnia pariter moventes festinabant. Themistocles etiam persuasit, ut reliquas *Piræei partes* ædificarent: (Ejus enim pars ædificari prius est cœpta, quo tempore ipse, annum Magistratum gerens, Athenis præfuit.) tum quia existimabat locum illum esse opportunum, quod tres portus natura munitos haberet; † tum etiam quia ipsos, qui rebus nauticis operam dare cœperant, magnum adjumentum ad opes parandas habituros sperabat. Primus enim ausus est dicere, eos debere maris imperium sibi vindicare, et confestim eos in hoc imperio parando juvare cœpit. Illius etiam sententiam sequuti murum ea latitudine extruxerunt, quæ nunc quoque circa *Piræeum* exstans apparet: nam duo plaustra *per murum* occursu adverso saxa portabant. Intus vero neque cæmentum, neque lutum erat: sed magna, et ad normam incisa, et quadrata saxa, coagmentata, et extrinsecus ferro plumboque inter se vineta. Altitudo vero ad dimidiam partem ejus, quam *Themistocles* animo statuerat, est perducta: nam et altitudine et latitudine *murorum*, conatus et *incurSIONES* hostium volebat avertere: et paucorum, eorumque infirmissimorum hominum præsidio locum

* Pro communi Græcorum legationem miserunt etc. Steph. Huds.

† Tum etiam quia cives fieri nauticos, magnopere proficere ad potentiam ampliandam putabat etc. Valla. Tum etiam quia ipsos, quum nautici evasissent, magnum etc. Steph. Tum etiam ipsis, cum ad rem nauticam animum adpulissent, multum ad potentiam profuturum sperabat etc. Acacius. Huds.

facile custodiri posse, cæteros vero naves conscensuros existimabat. Nam in rem nauticam potissimum incumberebat, quia (ut me fert opinio) Regis *Persarum* copias mari facilius, quam terra, *Græciam* invadere posse animadvertibat: et Piræeum plus utilitatis, quam superiorem urbem, Atheniensibus allaturum putabat: atque adeo sæpe hortatus est eos, si forte unquam terra premerentur, ut in eum descenderent, et classe omnibus resisterent. Athenienses igitur statim post Medorum discessum hoc modo urbem muris cinxerunt, et cætera exstruxerunt.

94. Pausanias vero Cleombroti *filius*, Lacedæmonius, Græcorum dux, cum viginti navibus ex Peloponneso est emissus: eumque Athenienses cum triginta navibus sunt comitati, magnusque aliorum sociorum numerus *cum eodem navigavit*, et cum infesto exercitu in *insulam* Cyprum iverunt, ejusque multas *urbes* subegerunt: deinde Byzantium a Medis occupatum petierunt, et hujus auspiciis ductuque expugnarunt.

95. Cum autem hic insolentius, ac tyrannice jam imperaret; cum alii Græci rem iniquo animo ferebant, tum vero præcipue Iones, et quotquot regio dominatu recens fuerant liberati. Quamobrem ad Athenienses profecti, pro necessitudine, quæ illis cum ipsis intercedebat, eos rogarunt, ut sibi præessent; nec *injuriæ faciendæ*, si quam vim inferre vellet, *licentiam* Pausaniæ permitterent. Athenienses vero hæc verba *libenter* acceperunt, atque animis in istam curam incubuerunt, ut eos non neglecturi, et cætera constituturi, quemadmodum * e re ipsorum maxime futurum intelligerent. Interea vero Lacedæmonii Pausaniam accersunt, quæstionem habituri de rebus quas audierant. Etenim multa ejus injusta facinora deferebantur a Græcis, qui *Lacedæmonia* veniebant: et belli administrandi ratio, qua ille utebatur, tyrannidi potius, quam præturæ similis erat. Forte autem accidit, ut, dum ille a *Lacedæmoniorum Magistratibus* vocaretur, eodem temporis articulo socii quoque ad Athenienses transirent, præter milites ex Peloponneso profectos. Lacedæmonia autem profectus, privatarum quidem injuriarum, privatis illatarum, damnatus est: maximarum vero *et publicarum* est absolutus, et innocens habitus. Præcipue vero accusatus est, quod cum Medis sensisset et *crimen* videbatur esse manifestissimum. Et *propterea* illum quidem non amplius prætorem emiserunt: sed Dorcin, et cum eo nonnullos alios, non magnum exercitum habentes: quibus socii imperium non amplius detulerunt. Illi vero hac *re* cognita discesserunt, nec ullos alios Lacedæmonii postea amplius emiserunt; veriti, ne illi, qui ad bellicas expeditiones proficiscerentur, cum suæ Reipublicæ damno

* E re sua *Alii*: quasi αἰτοῖς τοῖς Ἀθηναίοις, non αἰτοῖς τοῖς συμμάχοις exponi debeat.
HUDS.

deteriores fierent; id quod in Pausania animadverterant. Simul etiam quia bello Medico liberari cupiebant, et Athenienses satis idoneos duces esse, et tunc temporis adhuc sibi amicos ducebant.

96. Athenienses igitur, cum imperium hoc modo accepissent, sociis volentibus, propter odium, quo Pausaniam prosequabantur, statuerunt, a quibus urbibus pecunias, et a quibus naves adversus barbarum præberi oporteret. Hæc enim erat speciosa causa, quam prætexebant, ut *videlicet* injurias a barbaris acceptas ulciscerentur, Regis agrum vastantes. Et tunc primum apud Athenienses constitutus est Magistratus Quæstorum Græciæ, qui tributum recipiebant. Sic enim appellata est pecuniarum contributio. Primum autem tributum, quod constitutum fuit, erat quadringentorum et sexaginta talentorum. Eorum vero ærarium fuit Delos, et in ejus templo conventus fiebant.

97. Cum autem initio sociis imperarent liberis, et de communi consilio in publicis conciliis consultantibus, ad tantum imperium pervenerunt bello, rerumque inter hoc et Medicum bellum administratarum opera, quas ipsi gesserunt et contra barbarum, et contra suos socios, qui res novas moliebantur, et contra Peloponnesios, qui casu singulis *bellis* semper intererant. Res autem istas scripsi, et degressionem ab instituta narratione feci hæc de causa, quia hic locus ab omnibus, qui ante me scripserunt, est prætermisus: nam illi vel res ante bellum Medicum a Græcis gestas, vel ipsum bellum Medicum conscripserunt. In hoc autem numero est et Hellanicus, qui in Attica historia has res attigit, et breviter, temporibusque non accurate distinctis, mentionem earum fecit. Simul etiam aperte demonstrat, quo modo Atheniensium imperium fuerit constitutum.

98. Primum igitur Eionem, quæ ad Strymonem est sita, quam Medi tenebant, obsidione expugnarunt, et incolas, urbe direpta, in servitum abduxerunt, duce Cimone Miltiadis *filio*. Deinde vero Scyrum, insulam in Ægæo sitam, quam Dolopes incolebant, incolis in servitum abstractis, diripuerunt, et, colonia eo missa, ipsi incoluerunt. Cum Carystiis etiam, sine aliis Eubœensibus, bellum gesserunt: tandemque certis conditionibus compositionem fecerunt. Postea vero Naxiis, qui defecerant, bellum intulerunt, et obsidione in deditionem receperunt. Atque hæc prima sociarum civitatum præter juris consuetudinem in servitum est redacta: mox et aliæ, prout cuique contigit.

99. Defectionis vero causæ cum aliæ fuerunt, tum vero præcipuæ, tributorum et navium ejurationes, et militiæ recusatio, si cui contigisset. Nam Athenienses *pecuniam* severe exigebant, et molesti erant, quod *hominibus*, nec assuetis nec volentibus ærumnas perpeti necessitatem imponerent. Aliis etiam de causis Athenienses

sociis erant molesti, quia eadem comitate, qua consueverant, non amplius imperabant; neque ex æquo cum *sociis* militabant, quod eos, qui deficerent, in suam potestatem ac ditionem facile redigere possent. Quarum acerbitatum ipsi socii fuerunt autores. Nam ob hanc militiæ detrectatæ pigritiam, eorum plerique, ne domo abessent, pecunias navium loco, ad sumtus faciendos, pro rata *quique* portione conferre statuerunt. Atque Atheniensium quidem res navalis augebatur hac pecunia, quam illi sumtuum *militarium* causa conferebant: ipsi vero, quum defectionem faciebant, imparati et opibus minime instructi bellum suscipiebant.

100. Post hæc autem Athenienses, eorumque socii cum pedestre tum navale prælium in Pamphylia ad flumen Eurymedontem cum Medis commiserunt. Et eodem die Athenienses ex utroque victoriam, duce Cimone, Miltiadis *filio*, reportarunt; et Phœnicum triremes partim ceperunt, partim etiam corruperunt, in universum ad ducentas. Postea vero accidit, ut Thasii ab illis deficerent, orta inter illos controversia de emporiis, quæ erant in adversa Thracia, et de metallis, quæ possidebant. Athenienses autem cum navibus in Thasum profecti, *Thasios* navali pugna vicerunt, et in terram descenderunt: cumque sub idem tempus ad Strymonem decem millia colonorum, tum suorum, tum socialium misissent, ut sibi vendicarent, *ac in suam potestatem redigrent* oppidum, quod tunc quidem Novem-viæ vocabatur, nunc vero Amphipolis, illo quidem oppido, quod Edoni tenebant, ipsi potiti sunt: sed in mediterranea Thraciæ loca progressi, ad Drabescum Edonicam profligati fuerunt ab universis Thracibus, quibus infestus erat locus ille, qui condebatur, Novem viæ appellatus.

101. Thasii vero *variis* præliis victi, et obsessi, Lacedæmoniorum auxilium implorabant, eosque hortabantur, ut, irruptione in Atticam facta, opem sibi ferrent. Illi vero se hoc facturos clam Atheniensibus promiserunt, ac fecissent; sed terræ motu impediti fuerunt: * in quo et Helotes et ex finitimis Thuriatæ, et Ætheenses Ithomen secesserunt. Fuerunt autem ex Helotibus plurimi ab antiquis illis Messeniis, tunc in servitutum redactis, oriundi, quamobrem etiam omnes vocabantur Messenii. Lacedæmonii igitur bellum susceperunt adversus illos, qui erant Ithomæ. Thasii vero tertio obsidionis anno Atheniensibus sese dediderunt his conditionibus, ut *urbis suæ* muros demolirentur, naves traderent, et imperatam pecuniam persolverent, tam eam, quam in præsentia eos numerare, quam eam, quam in posterum pendere oportebat, utque ipsi et continente et metallis cederent.

* Id est, cujus terræ-motus tempore. HUBS.

102. Lacedæmonii vero, cum bellum adversus eos *susceptum*, qui Ithomæ erant, produceretur, cum aliorum sociorum, tum etiam Atheniensium opem *auxiliumque* implorarunt. Illi vero, Cimone duce, cum non exiguis copiis *ad eos* iverunt. Illos autem potissimum evocarunt, quod ad murorum *et urbium* oppugnationem strenui esse viderentur. Cum igitur ipsis longa esset obsidio, hac re opus esse videbatur. Vi enim locum expugnassent. Et ob hanc expeditionem dissensio tunc primum inter Lacedæmonios et Athenienses apparuit manifesta. Lacedæmonii enim, cum oppidum per vim non caperetur, metuentes Atheniensium audaciam, et ingenium ad res novandas promptum, simul etiam illos alienigenas esse rati, ne quid novi, si diutius *secum* mansissent, ab aliis, qui Ithomæ erant, impulsu molirentur, solos *omnium* sociorum dimiserunt: *suam* quidem suspicionem non declarantes, sed se illorum auxiliis non amplius indigere dicentes. Athenienses vero se non bona de causa, sed aliqua suspicione orta dimitti cognoverunt. Quare facinus hoc atrox et minime ferendum judicantes, nec ita de Lacedæmoniis se meritos esse existimantes, ut hanc injuriam ab illis acciperent, statim, simul ac domum redierunt, relicta societate, quam cum illis contra Medum contraxerant, novam cum Argivis illorum hostibus inierunt. Simul etiam utrique, adhibito jurejurando, iisdem conditionibus societatem cum Thessalis fecerunt.

103. Illi vero, qui Ithomæ erant, decimo demum anno, cum *hosti* diutius resistere non possent, compositione cum Lacedæmoniis facta, se *ipsis* dederunt, his conditionibus, ut fide publica freti ex Peloponneso excederent, nec unquam amplius in eam reverterentur; quod si quis *in eam reversus* caperetur, ejus, qui eum cepisset, servus esset. Erat etiam oraculum quoddam Pythium Lacedæmoniis ante redditum, *quo monebantur*, ut Jovis Ithomitæ supplicem dimitterent. Exierunt autem ipsi, et liberi, et uxores. Athenienses vero ipsos excipientes propter odium, quo jam Lacedæmonios persequabantur, Naupacti collocarunt; quam *urbem* a Locris Ozolis occupatam nuper ceperant: Megarenses etiam, a Lacedæmoniis defectione facta, quod eos Corinthii de agri finibus *contententes* bello premerent, Atheniensium partibus sese adjunxerunt, et societatem *cum ipsis* inierunt. Et Athenienses tenuerunt Megara, et Pegas: et longos muros Megarensibus ab urbe ad Nisæam usque ædificarunt, eosque ipsi tuebantur. Atque hinc præcipue natum est illud et vehemens Corinthiorum odium in Athenienses.

104. Inarus autem Psammetichi *filius*, Afer, rex Afrorum Ægypto finitimorum, ex urbe Marea, quæ supra Pharum est sita, profectus, majorem Ægypti partem ad defectionem a rege Artaxerxe faciendam impulit. Et ipse *copiarum* dux creatus Athenienses

ad belli societatem accivit. Illi vero (tunc enim forte cum ducentis navibus, tum suis, tum sociorum, bellum Cypro intulerant) Cypro relicta *eo* iverunt, et ex mari Nilum ingressi, et flumine ipso et duabus Memphidis partibus potiti, ad tertiam partem, quæ Murus-albus appellatur, bellum gerebant. Ibi autem inerant Persæ, et Medi, qui *eo* confugerant, et quotquot de Ægyptiis a Rege cum aliis non defecerant.

105. Athenienses vero navibus ad Halias egressi, prælium cum Corinthiis et Epidauriis commiserunt, et Corinthii *eos* vicerunt. Posteaque Athenienses navali pugna ad Cecryphaleam cum Peloponnesiorum classe conflixerunt, et *tunc* Athenienses victores fuerunt. Postea autem, bello adversus Æginetas ab Atheniensibus moto, magnum navale prælium ad Æginam inter Æginetas et Athenienses commissum est, et *in eo* socii utrisque adfuerunt. Athenienses vero Æginetas vicerunt, captisque illorum septuaginta navibus, in terram descenderunt, et duce Leocrate Strœbi *filio urbem* obsidere cœperunt. Deinde Peloponnesii, cum opem Æginetis ferre vellent, trecentos gravis armaturæ milites, qui Corinthiis et Epidauriis auxilium antulerant, in Æginam transmiserunt, et Geraneæ summa juga occuparunt. Corinthii vero cum sociis in agrum Megarenses descendunt, quod Athenienses propter absentiam magnarum copiarum, quæ partim in Ægina, partim etiam in Ægypto erant, Megarensibus opem ferre non posse existimarent: et, si opem illis ferrent, se ex Ægina motis castris discessuros. Sed Athenienses copias quidem, quæ ad Æginam erant, suo loco non moverunt: at ex reliquis, qui in civitate erant, tam seniores, quam juniores, duce Myronide, Megara se contulerunt. Et, pugna æquo Marte cum Corinthiis commissa, alteri ab altèris diremti sunt, et utrique non deteriore conditione rem in prælio a se gestam existimarunt. Ac Athenienses quidem (nam *licet alteri victoriam sibi vendicarent, tamen* * longe superiores fuerant) post Corinthiorum discessum tropæum statuerunt. Corinthii vero increpiti a senioribus, qui in urbe erant, duodecim ferme diebus post instructi venerunt, et tropæum e regione *alterius* ipsi quoque tanquam victores statuunt. Sed Athenienses, clamore sublato, et eruptione Megaris facta, et illos, qui tropæum erigebant, interfecerunt, et cum cæteris congressi, *eos* superarunt.

106. Illi vero, superati discesserunt: quædam autem eorum non exigua pars, quæ ab hoste insequente premebatur, et a recta via aberraverat, incidit in cujusdam hominis privati prædium, in quo magna erat fossa, quæ *illos* undique includebat, nec ullum exitum habebat. Athenienses vero, re cognita, oppositis a fronte gravis armaturæ militibus, exitu prohibebant, et, levis armaturæ militibus

* Parvo momento superiores fuerant. *Acacius. HUDS.*

circumcirca collocatis, eos omnes, qui *locum illum* ingressi fuerant, lapidibus obruerunt. Atque clades ista, quam Corinthii *tunc* acceperunt, fuit insignis. Reliqua vero illorum exercitus turba domum rediit.

107. Sub eadem tempora Athenienses longos etiam muros ad mare usque cœperunt ædificare, alterum ad Phalerum usque *portum*, alterum ad Piræeum. Cum autem Phocenses expeditionem suscepissent contra Dorienses, Lacedæmoniorum metropolin, Bœon, Cytinium, et Erineon; cumque unum ex his cepissent, Lacedæmonii, duce Nicomede Cleombroti *filio*, pro Plistoanacte Pausaniæ Regis *filio*, qui adhuc erat junior, Doriensibus opem tulerunt, cum mille et quingentis militibus de suis, et decem millibus sociorum: cumque Phocenses, deditioe certis conditionibus facta, urbem reddere coegissent, *domum* redierunt. Eos autem, si per sinum Crissæum mari transire voluissent, Athenienses navibus circumvecti impedituri erant. Per Geraneam vero transire non tutum ipsis esse videbatur, quod Athenienses Megara et Pegas tenerent. Nam Geranea et transitu difficilis erat, et Atheniensium præsidio semper custodiebatur. Tunc autem præenserunt, fore ut illi hac quoque parte se *transire* prohiberent. Quamobrem visum est ipsis, apud Bœotos subsistere, et despiciere, quam ratione quam tutissime transire possent. Quinetiam Atheniensium nonnulli clam ipsos sollicitabant, quia democratiam, et longos muros, qui ædificabantur, tolli sperabant. Athenienses vero, copiis ex omni totius populi genere ordine ac ætate collectis, et Argivorum mille, et cæteris sociis, prout quique (universorum autem fuerant quatuordecim hominum millia) obviam illis prodierunt. Cum enim existimassent, *hostes* nescire, qua transire possent, *ita demum* cum infesto exercitu illis obviam processerunt. Erat etiam quædam suspicio Lacedæmonios adesse, ut popularem statum everterent. Thessalorum etiam equites ex societatis jure ad Athenienses venerunt, qui in ipso prælio ad Lacedæmonios transierunt.

108. Prælio autem ad Tanagram Bœotiae commisso, Lacedæmonii, eorumque socii vicerunt; et utrinque magna strages est facta. Et Lacedæmonii quidem in agrum Megarensem ingressi, arboribusque cæsis, per Geraneam et Isthmum domum reverterunt. Athenienses vero altero et sexagesimo ab hac pugna die expeditionem in Bœotios, duce Myronide, susceperunt. Et apud Cœnophyta Bœotos prælio superarunt, agrumque Bœotium ac Phocensem in suam potestatem redegerunt, et Tanagræorum muros demoliti sunt, et Locrorum Opuntiorum centum viros opulentissimos obsides acceperunt, suosque longos muros absolverunt. Post hæc Æginetæ quoque se Atheniensibus dediderunt, his conditionibus, ut *urbis* muros demolirentur, naves traderent, et imperatum tributum in posterum

penderent. Peloponnesum etiam Athenienses navibus circumvecti sunt, duce Tolmida Tolmæi filio, et Lacedæmoniorum navalia incenderunt, et Chalcidem Corinthiorum urbem ceperunt, et exscensu e navibus in terram facto, Sicyonios prælio vicerunt.

109. Athenienses vero, et socii, qui in Ægypto erant, adhuc *ibi* manebant, et varia bellorum genera experti sunt. Primum enim Athenienses Ægypto potiebantur: deinde Persarum Rex misit Lacedæmona Megabazum, virum Persam, cum pecuniis, ut, Peloponnesiis ad irruptionem in agrum Atticum faciendam impulsis, ab Ægypto etiam Athenienses averteret. Sed cum *res ipsi* non succederet, et pecuniæ frustra consumerentur; Megabazus quidem cum pecuniis, quæ reliquæ erant, in Asiam rediit. Megabazum vero Zopyri filium, virum Persam, cum ingentibus copiis *eo* misit, qui terrestri itinere profectus, et Ægyptios et socios prælio vicit, et Græcos Memphide expulit, tandemque in Prosopitide insula *eos* conclusit; ac in ea annum integrum et sex menses obsedit, donec, exsiccato fossæ alveo, et aqua alio aversa, effecit, ut naves in sicco considerent, et magna insulæ pars continentis instar esset: insulamque cum peditatu *eo* trajiciens cepit.

110. Sic igitur perierunt res Græcorum, qui bellum *in Ægypto* sex annos gesserant, et ex multis pauci, per Africam transeuntes, Cyrenem salvi pervenerunt: at plerique perierunt. Ægyptus vero in Regis ditionem rediit, præter Regem Amyrtæum, qui in paludibus regnabat, hunc enim propter paludis magnitudinem expugnare nequiverunt: simul etiam, *quia* qui paludes *illus* incolunt, sunt Ægyptiorum bellicosissimi. Inarus vero Afrorum Rex, qui fuerat autor omnium harum rerum, quæ in Ægypto sunt gestæ, per prodicionem captus, in crucem est actus. Athenienses vero, aliique socii, qui quinquaginta triremibus vecti, suis successuri, in Ægyptum navigabant; rerum gestarum prorsus ignari, ad Mendesium *Nili* cornu appulerunt. Cum autem *hostes* a terra impressionem in ipsos fecissent, et a mari Phœnicum classis *eos* invasisset, plerasque naves *illorum* profligarunt: at pauciores fuga, se retro proripientes, evaserunt. Illa igitur magna Atheniensium et sociorum expeditio, in Ægyptum facta, hunc habuit exitum.

111. Orestes autem Echeocratidæ Thessalorum Regis filius, ex Thessalia profugus, Atheniensibus persuasit, ut se *in patriam* reducerent. Athenienses vero, assumtis Bœotis et Phocensibus sociis, expeditionem adversus Pharsalum Thessaliæ susceperunt: et *tantum* agri in sua potestate habebant, quantum a castris *signisque* non longe progressi *sibi parare poterant*: (Thessalorum enim equites *eos* prohibebant) sed urbem non ceperunt, nec *eorum* aliud quicquam, quorum causa illam expeditionem susceperant, ipsis successit: sed

cum Oreste, quem secum ducebant, *domum* re infecta redierunt. Nec multo post hæc mille Athenienses, navibus conscensis, quæ Pegis erant, (ipsi enim Pegas tenebant) duce Pericle Xanthippi *filio* contra Sicyonem navigarunt, et, excessu e navibus in terram facto, Sicyonios, qui secum conflixerant, prælio vicerunt. Cumque statim Achæos assumssissent, et in ultiores partes trajecissent, Cœniadis Acarnaniæ civitati bellum intulerunt, eamque obsederunt: sed tamen non ceperunt, at *domum* reverterunt.

112. Postea vero, intermisso triennio, fœdera quinquennalia inter Peloponnesios et Athenienses inita sunt. Et Athenienses Græco quidem bello supersederunt: at cum ducentis tum suorum tum sociorum navibus Cypro bellum intulerunt, Cimonis ductu. Atque ex his sexaginta naves in Ægyptum navigarunt, quas Amyrtæus, qui in paludibus regnabat, accersiverat; reliquæ vero Citium obsidebant. Sed, Cimone vita defuncto, fameque exorta, a Citio recesserunt: cursumque navigationis tenentes supra Salaminem, quæ est in Cypro, cum Phœnicibus et Cypriis et Cilicibus navalem ac pedestrem pugnam simul commiserunt: et, victoria ex utroque prælio reportata, *domum* redierunt. Et naves, quæ ex Ægypto redierant, cum ipsis *discesserunt*. Lacedæmonii vero post hæc bellum, quod Sacrum appellatur, susceperunt: potitque templo, quod est Delphis, *id* Delphis tradiderunt. Athenienses vero contra, post illorum discessum, cum exercitu *eo* profecti, et *Delphis* superatis, *templum* Phocensibus tradiderunt.

113. Interjecto deinde tempore, postea cum Bœotorum exsules Orchomenum, et Chæroneam, necnon alia quædam Bœotiæ oppida tenerent, Athenienses cum mille gravis armaturæ militibus ex suis et ex sociorum *civitatibus*, prout singulis *aut venire, aut milites pro se mittere licuerat*, in illa loca, quæ inimica erant, expeditionem Tolmidæ Tolmæi *fili* ductu susceperunt. Et, Chæronea capta ac direpta, *et incolis in servitutem abstractis*, præsidio *in ea* collocato, discesserunt. Bœotorum vero exsules, et cum ipsis Locri, et Eubæensium exsules, et alii quotquot earundem partium erant, Orchomeno facta eruptione, illos revertentes ad Coroneam invaserunt: cumque *ipsos* prælio superassent, Atheniensium alios quidem interfecerant, alios vero vivos ceperunt. Athenienses vero totam Bœotiam reliquerunt, induciis ea conditione factis, ut captivos reciperent: et Bœotorum exsules, cæterique omnes *eo* reversi, rursus liberi, suisque legibus vixerunt.

114. Neque multo post hæc Eubœa ab Atheniensibus defecit. Cum autem Pericles cum Atheniensium exercitu in eam jam trajecisset, ipsi nuntiatum est, Megara defectionem fecisse; et Peloponnesios irruptionem in Atticam facturos; et Atheniensium præsidia-

rios milites a Megarensibus cæsos, illis exceptis, qui Nisæam confugissent. Megarenses enim, Corinthiis, Sicyoniis, et Epidauriis adscitis, defecerunt. Pericles vero confestim copias ex Eubœa reduxit. Postea vero Lacedæmonii, irruptione facta in Atticæ Eleusinem, et Thriasios campos, *cos* populati vastarunt, duce Plistoanacte, Pausaniæ Lacedæmoniorum Regis *filio*. Nec ulterius progressi, domum redierunt. Et Athenienses, duce Pericle, in Eubœam rursus trajecerunt, totamque subegerunt. Et reliquas quidem ejus partes, deditione certis conditionibus facta, in fidem ac ditionem receperunt; sed, Hestiæensibus sede sua pulsis, ipsi agrum tenuerunt.

115. Ex Eubœa autem reversi, non multo post cum Lacedæmoniis sociisque tricennalia fœdera percusserunt, redditis Nisæa, Achaia, Pegis, et Trœzene. Athenienses enim hæc tenebant, quæ ad Peloponnesios pertinebant. Sexto autem anno bellum inter Samios et Milesios pro Priene est excitatum. Et Milesii, cum armis essent inferiores, ad Athenienses profecti, in Samios inveli cœperunt. Illos autem adjuvabant, et ex ipsa Samo nonnulli homines privati, qui rerum novarum studio reipublicæ statum immutare cupiebant. Athenienses igitur cum quadraginta navibus Samum profecti, statum popularem *ibi* constituerunt; et obsides a Samiis acceperunt, quinquaginta pueros, totidemque viros, quos in Lemno deposuerunt; et præsidio *ibi* relicto discesserunt. Quidam autem ex Samiis (nonnulli enim erant, qui ferre non potuerant, sed in continentem fugerant) cum potentissimis quibusque civibus, qui Sami degebant, et cum Pissuthne Hystaspis *filio*, qui tunc Sardibus præerat, inita societate, collectisque septingentis ferme auxiliariis militibus, sub noctem in Samum trajecerunt. Et primum quidem factionem popularem aggressi sunt, et maximam ejus partem in suam potestatem redegerunt: deinde vero, suis obsidibus ex Lemno surreptis, defecerunt; et Atheniensium præsidium, et præfectos, quos penes se habebant, Pissuthnæ tradiderunt. Expeditionem etiam in Miletum statim parare cœperunt. Cum illis autem et Byzantii defectionem fecerunt.

116. Athenienses vero his auditis, cum sexaginta navibus adversus Samum profecti; harum quidem sexdecim navibus non sunt usi: (aliæ enim in Cariam iverant, ut Phœnicum naves specularentur; aliæ vero in Chium, et Lesbum, ut auxilia inde evocarent) quatuor vero et quadraginta navibus, Pericle duce, cum novem collegis, ad insulam Tragiam cum Samiorum septuaginta navibus, (in quarum numero erant viginti, quæ milites vehebant, omnes autem Mileto veniebant) pugnarunt; et Athenienses victores fuerunt. Postea vero auxilium ipsis tulerunt quadraginta naves Athenis profectæ, et

Chiorum ac Lesbiorum XXV. Et exscensu e navibus in terram facto, pugnaque pedestri victores, urbem tribus munitionibus simul etiam a mari obsederunt. Pericles vero sumtis sexaginta navibus ex iis, quæ erant in statione, Caunum versus, et in Cariam quam celerrime contendit, quia nuntium acceperat, Phœnicum naves contra se navigare. Jam enim et Stesagoras Samo abierat cum quinque navibus, et alii adversus Phœnicum classem.

117. Interea vero Samii, repentina eruptione navibus facta, castraque nullis munitionibus septa aggressi, naves, quæ pro castris manebant in statione, profligarunt; et cæteras, quæ contra se in aciem eductæ fuerant, prælio navali superarunt; et mare finibus suis proximum per quatuordecim ferme dies in sua potestate tenuerunt; et quæcunque voluerunt, importarunt, et exportarunt. Sed, reverso Pericle, navibus iterum conclusi fuerunt. Postea vero Athenis et aliæ quadraginta naves cum Thucydide, Agnone, et Phormione, suis subsidio venerunt; et viginti cum Tlepolemo et Anticle, et ex Chio ac Lesbo triginta. Samii autem quandam quidem navalem parvam pugnam commiserunt: sed, cum resistere non possent, nono mense expugnati sunt, et Atheniensibus sese his conditionibus dediderunt, ut *urbis* muros demolirentur, obsides darent, naves traderent, et pecunias, quæ *in bellum* fuerant impensæ, certis stisque temporibus persolverent, prout ipsis imperatum fuerat. Byzantii quoque compositionem *cum Atheniensibus* ea conditione fecerunt, ut illorum imperio, sicut ante, parerent.

118. Jam vero non multis post hæc annis acciderunt ea, quæ supra commemoravi; ea *videlicet*, quæ cum Corcyræis, et Potidæatis sunt gesta, et quæcunque interea hujus belli causa esse cœperunt. Hæc autem omnia, quæ Græci vel inter se, vel adversus barbarum gesserunt, intra quinquaginta ferme annos gesta sunt, a discessu Xerxis usque ad hujus belli initium. Quorum annorum spatio Athenienses imperium confirmarunt, et ipsi in magnam potentiam provecti sunt. Lacedæmonii vero, quamvis *hoc* intelligerent, *tamen* suos non impediabant, nisi aliquatenus, majoremque temporis partem ab armis abstinerunt, (tum quod vel ante ad bella suscipienda non admodum celeres essent, nisi cogerentur, tum etiam quod bellis domesticis *tunc* impedirentur) priusquam Atheniensium potentia aperte crescere cœpisset, ipsique suos socios jam aggredi ausi fuissent. Tunc enim rem non amplius ferendam judicarunt: sed hoc bellum omni studio sibi suscipiendum, totisque viribus in hoc incumbendum, operamque dandam censuerunt, ut *illorum*, si possent, potentiam everterent. Lacedæmonii igitur apud se quidem statuerant fœdera esse fracta, et Athenienses injuste facere. Sed *tamen*, *legatis* Delphos missis, Deum interrogarunt, an res sibi feliciter esset succes-

sura, si bellum susciperent. Ille vero (ut aiunt) ipsis respondit, illos, si totis viribus bellum gererent, fore victores. Quinetiam dixit, se et vocatum et non vocatum ipsis adfuturum, *opemque* laturum.

119. Rursus autem socios accitos in suffragia mittere volebant, ut de bello decernerent, utrum gerendum esset necne. Cum autem legati a sociis missi venissent, et concilium haberetur, cum alii dixerunt, quæ voluerunt, accusantes plerique Athenienses, et bellum suscipiendum censentes; tum etiam Corinthii, et antea singulas civitates separatim precati, ut suis suffragiis bellum decernerent, (quia Potidææ metuebant, ne prius everteretur :) tunc et jam præsentibus, et postremo loco in medium prodeuntes, habuerunt hanc orationem :

120. “DE Lacedæmoniis, o socii, non amplius conqueri possumus, quasi nec ipsi bellum decreverint, neque nos nunc ad hoc *ipsum nostris suffragiis comprobandum* convocarint. Decet enim eos, qui præsentibus aliis, quemadmodum ab his maxime coluntur, et cæteris anteponuntur, sic etiam publicis eorum commodis æque consulere, atque suis ipsorum privatis commodis consulunt. Quotquot vero de nobis commercium cum Atheniensibus jam habuerunt, non sunt admonendi, ut ab illis caveant : sed illos potius, qui loca mediterranea incolunt, nec in locis maritimis habitant, scire oportet, *ipsos*, nisi hominibus loca maritima incolentibus opem ferant, majore cum difficultate fructus, quos anni tempora ferunt, *in suas urbes* comportaturos, et vicissim *commodorum*, quæ maris usus continenti suppeditat, perceptionem difficiliorem habituros. Nec oportet eos malos esse iudices rerum, quæ nunc dicuntur, quasi ad ipsos minime pertineant ; at existimare, si res hominum oram maritimam incolentium neglexerint, calamitatem istam ad se quoque tandem perventuram ; et nunc de se non minus, *quam de aliis* consultare. Quamobrem etiam non oportet eos segnes esse ad bellum pro pace sumendum. Nam virorum quidem modestorum est, quiescere ; nisi lacessantur injuria : fortium vero, si injuria afficiantur, pacem cum bello commutare ; sed si favore divino freti rem feliciter gesserint, bello deposito, paceque facta, in gratiam redire. Nec oportet quemquam felici bellorum successu extolli, neque pacis tranquillitate ac voluptate captum injurias perferre. Qui enim propter voluptatem, *quam ex pacis otio percipit*, a bello abhorret, is, si quiescat, celerrime privabitur hac tranquillitatis *otique* jucunditate, propter quam otio ac desidiæ indulgens ab armis abhorret. Qui etiam felici rerum successu in bellis insolescit, is se audacia infida efferri non animadvertit. Multa enim male consulta, quum hostes inconsultiores nacta sunt, felicem exitum habuerunt : et longe plura, quæ recte consulta videbantur, contra turpiter ceciderunt. Nemo enim eodem animi

impetu res gerendas exsequitur, quo in ipsa consultatione de his deliberat, fiducia fretus, *metuque vacans*: sed cum securitate quidem *audacter de rebus futuris* decernimus; at in ipsa rerum administratione, cum metu deficimus.

121. “ Nos vero, qui et injuriam passi sumus, et multa crimina habemus, quæ *Atheniensibus* objiciamus, nunc bellum excitamus: et postquam Athenienses uli fuerimus, hoc opportune deponemus. Multis autem de causis verisimile est, nos fore victores: primum quidem, quia et numero, et rerum bellicarum peritia præstamus: deinde vero, quia pariter omnes ad imperata faciendum imus. *Classem* autem, qua *illi multum* pollent, instruemus cum ex privatis facultatibus, quas singuli pro rata parte conferent, tum etiam ex Delphicis et Olympicis pecuniis. Nam pecuniam mutuati, peregrinos illorum nautas majori mercede *proposita* subducere possumus. Atheniensium enim copię sunt magis mercenarię, quam domesticę; sed nostris hoc minus contingit, siquidem plus corporibus, quam pecuniis pollent. Quod si *nostrorum hostium copię* vel unico navali prælio superatę fuerint; ut verisimile est, capientur. Sed si *nobis* resistant, nos etiam interposito majori temporis spatio res nauticas meditabimur, quum autem parem *illis* scientiam fuerimus assequuti, animi certe fortitudine superiores erimus. Nam bonum, quod nos natura insitum habemus, hoc illi disciplina nunquam adipiscentur. Id vero, in quo illi propter scientiam præstant, meditatione nobis est superandum. Pecunias etiam conferemus, ut *satis* habeamus ad *ipsas res nauticas parandas, et classem instruendam*. Alioqui facinus indignum fuerit, si illorum quidem socii, ut servitatem ipsis serviant, pecunias conferre non abnuant: nos vero, ut hostes ulciscamur, et nos ipsi simul servemur, nullas pecunias consumere velimus; et ne his *pecuniis* ab illis privati, his ipsis male mulctemur.

122. “ Adsunt nobis præterea alię quoque belli gerendi vię: et sociorum defectio, quę est præcipua ratio, quę illorum proventus subtrahere potest, in quibus sita est ipsorum potentia; et * ædificatio munitionum, quę illorum agrum oppugnent; et multa alia, quę nullus jam prospicere posset. Belli enim progressus nulla certa lege fiunt: sed ipsum per se, in singulis occasionibus oblatis, *ex tempore* multa comminiscitur. In quo is quidem, qui in eo moderate se gerit, constantior *ac tutior* existit: is vero, qui in eo irascitur, non leviter offendit. Cogitemus autem, si singulis quidem nostrum cum paribus adversariis de agri finibus esset controversia, hoc ferendum esse: jam vero Athenienses et adversus nos universos satis virium habent, et adversus singulas civitates, vires longe majores habent. Quare nisi et frequentes, et per nationes, et per singulas civitates

* Ædificatio munitionum in illorum agro etc. *Alii. HUDS.*

uno consensu ipsos propulsemus; nos divisos sine labore in suam potestatem redigent. Et victoriam, licet hoc alicui sit futurum auditu molestum, *is tamen* sciat nihil aliud, quam servitutem manifeste *nobis* allaturam. Quod vel dubia oratione commemorare turpe est Peloponneso, et tot urbes ab una vexari. Qua in re aut merito pati, aut propter ignaviam *hæc* perferre, et a majoribus, qui Græciam liberaverunt, degenerare videbimur. Nos vero ne nobis quidem ipsi hoc, *atque libertatem istam* stabilimus: sed civitatem quidem inter *nos ipsos* tyrannum fieri sinimus: tyrannos vero, qui sunt in una civitate, de medio tollere volumus. Nec intelligimus hæc tribus maximis vitiis non carere, imprudentia, et ignavia, et negligentia. Nec enim ab istis *vitiis* alieni, accessistis ad contemtionem, quæ plurimos jam læsit: quæ quia multos in errorem induxit, contrario nomine stultitia est appellata.

123. “ Sed quid opus est de præteritis conqueri diutius, quam quatenus rebus præsentibus expedit? At futurorum causa, rebus præsentibus, opem ferre, et labores præterea subire oportet. Nobis enim patrium est, virtutes, *opumque commodu*, laboribus parare: nec mores mutare *vos decet*, licet divitiis ac potentia nunc aliquantum *illos* superetis. Nam non est æquum, res paupertate partas, divitiis perdi. Sed *oportet nos* confidenter ad *hoc* bellum ire, cum multis aliis de causis, tum propter Dei oraculum, et auxilium, quod se nobis laturum promisit, tum etiam quia tota reliqua Græcia, partim metu, partim utilitate nos adjuvabit. Nec fœdera priores rumpetis: (quæ vel ipse Deus, qui bellum fieri jubet, violata censet,) sed potius fœderibus ruptis opem feretis. Non enim qui vim illatam propulsant: sed qui priores aliis vim inferunt, fœdera rumpunt.

124. “ Quamobrem cum omnibus de causis bellum vobis honeste suscipere liceat, et nos communiter hæc suadeamus, si modo certissimum *est*, hæc et rebus publicis et privatis conducere; cum Potidæatis, qui sunt Dorienses, et qui ab Ionibus obsidentur, (quod olim contra fiebat) opem ferre, tum etiam *pristinam* aliorum libertatem recuperare ne cunctemini: quia res nostræ nullam expectationem amplius patiuntur, qua alios quidem, jam injuriis affici, alios vero (si cognitum fuerit, nos concilium quidem habuisse, sed tamen injurias illatas propulsare ausos non esse) non multo post idem pati sinamus. Sed existimantes, viri socii, vos ad *hanc belli suscipiendi* necessitatem devenisse, simul etiam hæc, quæ a nobis dicuntur, optima esse, bellum jam decernite: non metuentes præsentem asperitatem; sed pacis, quæ diuturnior ex eo est sequutura, cupiditate flagrantem: (nam bello quidem pax magis confirmatur; at propter pacis cupiditatem bellum gerere nolle, non pariter periculo caret) existimantes etiam civitatem, quæ in Græcia se tyrannum constituit, æqualiter in

omnes esse constitutam, ita ut aliis quidem jam imperet, aliis vero imperare cogitet, *cam* armis illatis in ditionem ac potestatem nostram redigamus; et tum nos ipsi sine periculis in posterum vivamus, tum etiam Græcos, in servitum nunc redactos, in libertatem vindicemus. Corinthii quidem hæc dixerunt.

125. Lacedæmonii vero, auditis omnium sententiis, omnibus sociis, qui aderant ordine, majori pariter, et minori civitati, suffragii ferendi potestatem fecerunt. Et major illorum pars bellum gerendum esse decrevit. Quamvis autem illi hoc apud se constituissent, statim tamen bellum suscipere non potuerunt, quod essent imparati: sed singuli res, quæ forent utiles, parandas, nec ullam moram interponendam censuerunt. Veruntamen in hoc rerum necessariorum apparatu non integer annus est consumptus: sed minus, antequam in Atticam irrumperent, et bellum aperte susciperent.

126. Interea vero Legatos ad Athenienses miserunt, ut de illorum injuriis conquererentur, ut quam maximam et speciosissimam belli gerendi causam haberent, si illi nulla in re sibi morem gerere voluissent. Ac primum quidem Lacedæmonii, Legatis ad Athenienses missis, imperarunt, ut Dææ piaculum *urbe* pellerent. Piaculum vero hujusmodi fuit. Cylon *quidam* Atheniensis fuit, vir, qui in ludis Olympiacis vicerat, inter veteres et generis nobilitate florens, et opibus potens. Uxorem autem duxerat filiam Theagenis, viri Megarensis, qui tunc Megaris tyrannus erat. Cum autem Cylon Delphis oraculum consulisset, Deus *ipsi* respondit, ut celeberrimo Jovis die festo Athenarum arcem occuparet. Ille vero, acceptis a Theagene copiis, et amicis persuasis, ubi advenerunt Olympia, quæ in Peloponneso celebrantur, urbis arcem occupavit, ut tyrannidem sibi pararet: tum quia putabat, *hunc* esse maximum illum Jovis diem festum; tum etiam quia ad se, qui in ludis Olympiacis victor fuisset, non nihil pertinere *ducebat*. Sed utrum in Attica, an usquam alibi hic maximus dies festus a Deo dictus fuisset, nec ipse tunc animadvertit, neque oraculum declaravit. Nam apud Athenienses quoque sunt Diasia, quæ maximus Jovis Milichii dies festus vocantur, et extra urbem *celebrantur*. In quo ex omni hominum genere, ætate, et conditione multi immolant non veras, sed ex farinæ subactæ massa victimas ad verarum similitudinem factas, quibus indigenæ uti solebant. Sed cum *oraculi vim* se recte intelligere existimaret, opus est aggressus. Quod postquam Athenienses acceperunt, universi ex agris concurrentes opem *Reipublicæ* contra istos tulerunt, castrisque positos obsidere cœperunt. Sed cum tempus protraheretur, Athenienses attriti diuturna obsidione, magna ex parte discesserunt, *arcis* custodia rerumque summa novem Archontibus commissa, ut *res illæ*, prout optimum fore judicarent, arbitrata suo administrarent.

Tunc autem novem Archontes magnam rerum ad Rempublicam pertinentium partem administrabant. At qui cum Cylone obsidebantur, male se habebant, quia cibi et aquæ inopia premebantur. Sed Cylon quidem, ejusque frater aufugerunt. Cæteri vero, cum premerentur, quinetiam cum nonnulli fame *jam* necarentur, ad aram, quæ est in arce, supplices sederunt. Sed illi, quibus *arcis* custodia ab Atheniensibus commissa fuerat, cum ipsos in templo morientes viderent, surgere jusserunt, polliciti fore, ut nullo maleficio ipsos afficerent; et tamen *illinc* abductos interfecerunt. Nonnullos etiam, qui ad *Eumenidum*, *venerandarum Dearum, aras sedebant, obiter interemerunt. Atque hac de causa scelerati et impii, quod scelus ac piaculum in Deam admisissent, tam illi quam omnes ab illis oriundi sunt appellati. Athenienses igitur hos, qui huic piaculo erant obnoxii, in exsilium pepulerunt. Cleomenes etiam Lacedæmonius postea cum Atheniensibus seditione laborantibus expulit. *Hi enim* et vivos expulerunt, et defunctorum ossa collecta abjecerunt. Postea tamen redierunt, eorumque genus est adhuc in civitate.

127. Hoc igitur piaculum Lacedæmonii exterminari jusserunt, Diis, scilicet, primum *religionis specie* opem ferentes: at *revera* tum quia sciebant, Periclem Xanthippi *filium* huic piaculo propter maternum genus affinem esse, tum etiam quia credebant illo expulso, ea, quæ ab Atheniensibus fieri volebant, sibi facilius successura. Non tamen tam sperabant, hoc illi eventurum, quam hoc ipsum invidiam apud populum illi conflaturum, quasi ob illius calamitatem magna ex parte hoc bellum esset futurum. Nam cum potentissimus esset omnium suæ ætatis hominum, cumque Rempublicam administraret, omnibus in rebus adversabatur Lacedæmoniis; nec sinebat Athenienses *illis* cedere, sed ad bellum *eos* incitabat.

128. Athenienses vero et ipsi vicissim Lacedæmoniis imperarunt, ut illos, qui piaculo ad Tænarum admissio tenebantur, ex urbe pellerent. Lacedæmonii enim cum olim Helotas supplices ex Neptuni templo a Tænaro excitassent, eos abductos interfecerunt. Quamobrem etiam *Lacedæmonii* magnum illum terræ-motum Spartæ sibi ipsis accidisse putant. Illos præterea piaculum Palladis Chalcioecæ tollere jusserunt. Id vero hujusmodi fuit. Postquam Pausanias Lacedæmonius a Spartanis primum revocatus ab imperio, quod in Hellesponto habebat, causaque apud illos dicta, ab ipsis est absolutus, et innocens habitus, publice quidem ad nullam expeditionem postea amplius est emissus; sed ipse, privatim sumta triremi Hermionide, sine Lacedæmoniis abiit in Hellespontum, verbis quidem, *et ut ipse jactabat*, ad Græcum bellum: re vero ipsa, quia *susceptum* negotium cum Rege transigere volebat: quemadmodum et initio *rem* aggres-

* Severarum *Alii*. HUDS.

sus fuerat, Græciæ principatum affectans. Atque hinc primum beneficium apud Regem collocavit, totiusque rei fecit initium. Cum enim post suum e Cypro reditum, priore adventu Byzantium occupasset, (Medi autem, et quidam Regis necessarii, et cognati, qui in eo capti fuerant, id tenebant:) tunc hos, quos ceperat, clam cæteris sociis ad Regem remisit. Sed rumore, *quem de illis sparserat*, ex ipsius manibus aufugerant. In his autem peragendis usus est opera et auxilio Gongyli Eretriensis, cujus fidei et Byzantium et captivos commiserat. Misit etiam Gongylum cum epistola, quam ad ipsum *Regem* ferebat. Hæc autem in ea continebantur, ut postea compertum est. “ Pausanias dux Spartæ, hos, quos armis cepit, tibi gratificari cupiens, remittit. Habeoque in animo (si tibi quoque placet) filiam tuam in matrimonium ducere; et Spartam, et cæteram Græciam sub tuam potestatem redigere. Existimo autem me posse hæc peragere, si tecum consilia communicem. Si quid igitur horum tibi placet, hominem fidum ad mare mittas face, per quem posthac colloquemur, *et rem transigemus*.

129. Atque hæc sunt, quæ in illa epistola verbis disertissimis continebantur. Xerxes vero lætatus est hac epistola, et Artabazum Pharnaci filium ad mare misit, eumque jussit accipere provinciam Dascylitin, Megabate, qui *ei* ante præfuerat, dimisso; eique vicissim epistolam ad Pausaniam dedit, imperans, ut eam Byzantium quam celerrime mitteret, illique sigillum ostenderet: et, si quid Pausanias de suis negotiis mandaret, quam rectissime, et quam fidelissime conficeret. Ille vero *eo* profectus, cum alia fecit, quemadmodum fuerat imperatum, tum etiam epistolam misit. Hoc autem responsum in ea scriptum erat. “ Rex Xerxes Pausaniæ sic respondet: cum ob viros, quos mihi trans mare incolumes Byzantio remisisti, beneficii gratia in domo nostra tibi perpetuo manebit reposita, scriptisque nunquam delendis mandata; tum etiam tua verba mihi placent. Ac te neque nox neque dies remoretur, ita ut remisse agas quicquam eorum, quæ mihi polliceris: neque auri, neque argenti impensis hæc impediuntur, neque *ulla* copiarum multitudine, si quo sit veniendum; sed cum Artabazo viro proba *ac fidei*, quem ad te misi, meas tuasque res, prout, e dignitate ac utilitate utriusque nostrum maxime esse judicaris, transige confidenter.

130. Pausanias his literis acceptis, cum magnam auctoritatem jam ante apud Græcos haberet, *et ab illis valde honoraretur* propter imperium ad Plataeas gestum, tunc animos longe magis efferre cæpit, nec amplius consuetis ac patriis institutis vivere potuit: sed cultu Medico ornatus prodiit Byzantio, ejusque per Thraciam euntis latera Medi et Ægyptii satellites armati stipabant. Mensam quoque Persicam sibi apponi curabat: neque suas cogitationes amplius

continere poterat; sed paucis levibusque rebus aperte prodebat res magnas, quas animo conceperat, et postea peragere statuerat. Præterea se *cunctis* aditu difficilem præbebat, et iracundia adeo gravi in omnes pariter utebatur, ut *ad eum* nullus posset accedere. Quamobrem etiam potissimum socii ad Atheniensium partes transiverunt, *seque illis adjunxerunt*.

131. Lacedæmonii vero his auditis, propter hæc ipsa et primum eum revocarunt, et postquam iterum Hermionide navi vectus, ipsorum injussu, hujusmodi facinora facere videbatur. Et Byzantio ab Atheniensibus obsesso per vim pulsus, Spartam quidem non revertebatur: at ipsis nuntiabatur, cum sedes ad agri Trojani Colonas posuisse, et consilia cum barbaris agitare, neque *publici* boni causa diutius *illic* manere: ita demum non amplius supersederunt; sed Ephori misso caduceatore, et scytale, imperarunt, ne a caduceatore discederet; alioqui, Spartanos ei, *ut hosti*, bellum indicere *significaverunt*. Ille vero, cum quam minimum suspectus esse vellet, et crimen objectum se pecuniis dilaturum speraret, iterum Spartam rediit. Ac primum quidem ab Ephoris in carcerem est conjectus, (Ephoris enim Regem ita tractare licet,) deinde vero re *cum Magistratibus* transacta, postea *inde* exivit, seque reum constituit, et crimina sibi objecta cuilibet in judicio coarguendi potestatem fecit.

132. Spartani vero nullum quidem manifestum signum habebant, neque ipsius inimici, neque universa civitas, quo sine dubitatione freti supplicium sumerent de viro, qui et regio genere natus, et honore *magno* tunc temporis præditus erat. Plistarchi enim Leonidæ *fili*, cum rex et puer adhuc esset ipse, qui ejus erat consobrinus, tutelam gesserat. Cæterum multas suspiciones præbebat, cum ob morum insolentiam, tum etiam ob barbarorum æmulationem, se nolle in præsentis rerum statu acquiescere: et cum alias ejus actiones accurate considerabant, si qua in re a moribus receptis et patriis institutis recessisset, et studia ab his aliena sequutus fuisset; tum etiam quod olim in tripode, qui Delphis erat, quem Græci ex primitiis manubiarum, a Medis victis ablatarum, *Deo* dicaverant, hoc distichum scriptum ipse privatim inscribendum censuisset,

Postquam Græcorum dux agmina Medica fudit,
Phæbo Pausanias hæc monumenta dedit.

sed Lacedæmonii hoc epigramma protinus ex tripode tunc exsculperunt, et *in eo* singulas civitates nominatim inscripserunt, quotquot armis, opibusque conjunctis barbarum profligaverant, et donum istud *Deo* dicaverant. Hoc igitur etiam inter cætera injusta Pausania: facinora numerabatur, et postquam in hoc statu res ejus esse cœperunt, *tunc* multo magis *hoc ejus factum* præsentis *perduellionis* consilio consentaneum esse videbatur. Quinetiam audiebant eum

aliquid cum servis agitare, quod verum erat: libertatem enim et civitatem ipsis pollicebatur, si secum insurrexissent, summamque rei secum transegissent. Sed tamen ne sic quidem, ullis servorum indiciis habita fide, quicquam novi in ipsum statuere voluerunt, utentes more, quo erga se ipsos *uti* consueverunt, ut non sint celeres ad aliquid gravius de viro Spartano sine manifestissimis ac minime dubiis indiciis decernendum: donec tandem quidam, (ut fertur,) qui postremas epistolas ad Regem scriptas erat ad Artabazum perlaturus, vir Argilius, qui quondam ejus amasius fuerat, idemque illi fidelissimus, ad eos indicium detulit: territus quadam suspicione, quæ ipsi in mentem venerat, quod nullus de nuntiis ante se missis adhuc rediisset. Quare cum sigillum *Pausaniæ sigillo* simile fecisset, (ut, si opinione sua deceptus fuisset, aut etiam si quid ille mutare voluisset, non agnosceret,) epistolarum vineula laxavit. In quibus suspicatus aliquid hujusmodi præterea mandatum esse, se quoque scriptum cædique destinatum invenit.

133. Cum igitur ille has literas Ephoris tunc ostendisset, vehementius illi quidem *quam ante* crediderunt. Cæterum quia præterea suis ipsorum auribus aliquid, ipsius Pausaniæ loquentis ore prolatum, audire vellent; ex composito vir ille supplex ad Tænarum confugit, ibique tugurium construxit, quod septo interposito disclusum erat, in quo quosdam de Ephoris abscondidit; cumque Pausanias ad ipsum venisset, et supplicationis causam ex illo quæreret, omnia plane adiverunt; dum ille conquereretur de rebus in suam perniciem ab ipso scriptis, dum etiam alia singulatim declararet, quomodo nunquam in obeundis apud Regem ministeriis ipsum ullis periculis objecisset, et tamen dignus habitus fuisset, qui, æque ac multi alii ipsius ministri, cæderetur. Ille autem et hæc ipsa confessus est, nec eum propter id, quod tunc acciderat, irasci permisit; sed fidem ei dedit, et ex templo impune surgere jussit, ac oravit, ut quam celerime pergeret, nec sua negotia impediret.

134. Tunc vero Ephori, *his omnibus* diligenter auditis, abierunt. Cum autem rem plane compertam jam haberent, eum in urbe comprehendere conabantur. Fama autem est, ipsum, cum in via jam comprehendendus esset, cumque unius Ephorum *ad se* accedentis vultum conspexisset, cognovisse qua de causa veniret: cumque alius pro benevolentia, qua ipsum prosequeretur, nutu clandestino *rem ipsi* significasset, ad templum *Palladis* Chalciæcæ cursu se proripuisse, et fuga *cæteros* antevertisse: fanum autem erat vicinum. Et in exiguum templi ædiculam ingressus, ne sub dio agens *aliquid incommodi* pateretur, *in ea* se continebat. Illi vero, qui eum insequerentur, tunc quidem assequi non potuerunt: sed postea et ipsius ædiculæ tectum sustulerunt, et valvas, cum eum intus esse observassent

et ingressum circumdedissent, muro obstruxerunt; eumque obsidentes, fame expugnarunt: et cum animam jam esset efflaturus, *illi*, ut se in ædícula habebat cognoscentes, eum ex templo adhuc spirantem efferunt: ille vero, quum elatus esset, confestim mortuus est. Eum autem in Cæadem dejecturi erant, quo facinorosos homines dejectere solent: sed postea visum est *ipsis*, * eum in aliquo loco propinquo defodere. Sed Deus, qui Delphis est, oraculum postea reddidit Lacedæmoniis, quo jussit eos sepultum *Pausaniæ* cadaver eo transferre, ubi animam efflaverat: (et nunc in fani vestibulo situm est, quod lapides literis incisus declarant) et quia hoc ipsorum facinus piaculo non carebat, duo corpora pro uno *Palladi* Chalcicææ persolvere. Illi vero duas statuas æneas fecerunt, quas pro *Pausania* *Dæ* consecrarunt.

135. Athenienses igitur, quod vel ipse Deus piaculum *ab illis* *admissum* judicasset, vicissim et ipsi Lacedæmoniis imperarunt, ut hoc exterminarent. At Lacedæmonii, legatis ad Athenienses missis, Themistoclem etiam criminabantur, quod et ipse cum Medis sensisset, quemadmodum fecerat Pausanias, ut ex manifestis indiciis quæstionis, de Pausaniæ criminibus habitæ, compertum habebant; et petebant, ut ille iisdem supplicii afficeretur. Illi vero, fidem verbis illorum habentes (jam enim Themistocles patria per ostracismum pulsus erat, et Argis quidem habitabat; sed tamen et per cæteras Peloponnesi partes crebro commeabat) mittunt una cum Lacedæmoniis, ad illum simul persequendum paratis, quosdam cum mandatis, ut eum adducerent, ubicunque terrarum nanciscerentur.

136. Themistocles vero cum *rem* præsensisset, ex Peloponneso in Corcyram profugit, quod de Corcyræis bene meritus esset. Sed cum illi dicerent, se vereri, ne, si ipsum apud se retinerent, in Lacedæmoniorum et Atheniensium odium *ac inimicitias* incurrerent; in oppositam continentem ab ipsis deducitur. Et insequentibus iis, quibus *hoc* imperatum fuerat, qui perpetuo sciscitabantur, quonam *ille* iret, propter magnam consilii inopiam coactus est divertere ad Admetum, Molossorum Regem, qui non erat ipsi amicus. Atque ille quidem tunc forte domi non erat. Hic vero ab illius uxore, ad quam supplex accesserat, edoctus monetur, ut sumto suo ipsorum filio ad lares sederet. Cumque non multo post Admetus rediisset; ei indicavit quis esset. Et facinus illo indignum fore dixit, (si quid forte ipse contra illum dixisset, eique Athenienses oranti adversatus fuisset,) profugum ulcisci. Se enim in præsentia longe imbecilliolem, ab illo læsum iri; sed generosi esse animi, pares pari conditione ulcisci: simul etiam se quidem illi de commodo quodam, non autem de salute laboranti adversatum fuisse. Illum vero, si se *suis inimicis*

* Eum procul ab illo loco infasum dicit *Nepos*. HUDS.

traderet (cum dixisset, quinam essent, qui se persequerentur, et qua de causa) *se vitæ incolumitate privaturum*. Ille vero his auditis, cum cum suo filio, (ut etiam illum tenens sedebat,) surgere jussit: hoc autem maximum erat supplicandi genus.

137. Nec Lacedæmoniis et Atheniensibus, *eo non multo post profectis, et longa oratione usis, eum tradere voluit; sed dimisit, cupientem ad Regem pergere, itinere pedestri ad alterum mare, ad urbem Pydnam, quæ erat Alexandri: ubi navem onerariam nactus, quæ in Ioniam proficiscebatur, eam conscendit, et tempestate delatus est in castra Atheniensium, qui Naxum obsidebant. Et (ignotus enim erat iis, qui in navi vehabantur) territus nauclero declaravit, quis esset, et qua de causa fugeret: et nisi se servaret, dixit se diciturum, se ab eo pecuniis adducto duci: periculum autem vitari posse, si nullus ex navi exiret, donec idonea navigandi tempestas sese ipsis offerret. Quod si sibi morem gessisset, dixit se memori animo pro meriti magnitudine gratiam ei relaturum. Nauclerus autem hæc fecit, *que ille petierat*, et cum diem ac noctem in ancoris et salo stetisset supra *Atheniensium* castra, postea Ephesum pervenit. Themistocles vero eum liberaliter est prosequutus, pecunias ei largitus, (postea enim pecuniæ ad eum venerunt, et Athenis ab amicis missæ, et Argis eæ, quæ clam *ibi* depositæ fuerant) et cum quodam illorum Persarum, qui oræ maritimæ præerant, in loca mediterranea profectus, literas misit ad regem Artaxerxem, *Xerxis filium*, qui nuper regnare cœperat. Hoc autem in illis literis erat scriptum: “ Themistocles ad te venio, qui ex omnibus Græcis unus vestram familiam plurimis affeci malis, quamdiu necessitate *compulsus* patrem tuum, qui mihi bellum inferebat, propulsavi. Sed longe pluribus beneficiis *eum affeci*, postquam mihi quidem tuta, illi vero periculosa reversio fuit. Et beneficium mihi debetur. (*Nam scripserat Themistocles, quomodo et patrem ipsius Regis ante monuisset de Græcorum receptu ex Salamine, et de pontibus non solutis, quos a Græcis victoribus ruptum iri, propter ipsum tunc falso simulaverat*) et nunc ego, qui magnis beneficiis te afficere possum, adsum, quem Græci persequuntur propter benevolentiam, qua te prosequor. Anno autem supersedens, ipse coram adventus mei causam tibi declarare volo.*

138. Rex vero (ut aiunt) ejus consilium *et animum* est admiratus, eumque ita facere jussit. Hic vero unius anni spatio, quo superedit, quicquid disci potuit et linguæ Persicæ et morum illius regionis, didicit. Exactoque anno *ad Regem* profectus, apud eum magnam auctoritatem est adeptus, et quantam nullus unquam Græcorum *adsequutus fuerat*, eum propter pristinam dignitatem, tum etiam propter spem, quam ei præbebat, promittens fore, ut Græciam sub ejus potestatem redigeret: * præcipue vero quod prudens esse videretur,

* Maximeque quod specimen sui dabat, ut solers videretur etc. *Valla*. Maxime-

suæque prudentiæ specimen dedisset. Themistocles enim manifestam sui ingenii vim certissime demonstraverat, et hac in re multo majore admiratione, quam ullus alius, dignus erat. * Nam naturali prudentia præditus erat, nec quicquam aut ante aut postea didicerat, quod eam auferret; et rerum improvisarum, cum brevissima deliberatione iudex erat præstantissimus, et futurarum, ac eventus ipsarum plerumque optimus conjector; quæ autem in manibus habebat, ea etiam explicare *atque exsequi* poterat; quorum vero esset imperitus, ab his commode iudicandis non erat alienus; quid etiam melius, quidve deterius esset in rebus adhuc obscuris *et incertis* optime prospiciebat. Utque rem totam paucis expediam; et naturæ bonitate, et consilii celeritate, vir iste maxime idoneus fuit ad explicandum ex tempore, quæ ad rem facerent, *et e re essent*. Morbo autem correptus, vita est defunctus. Quidam autem aiunt eum sponte etiam hausto veneno decessisse, quod existimasset, se non posse præstare, quæ Regi promisisset. Itaque monumentum ejus exstat in foro urbis Magnesiæ, quæ est in Asia: nam huic regioni præfuit, quam rex ipsi dederat. Magnesium enim *ei dederat* pro pane, quæ quotannis quinquaginta talenta pendebat; Lampsacum vero, pro vino (hoc enim oppidum cæteras illius sæculi urbes vini copia superare videbatur); Myuntem vero, pro opsonio. Ejus autem ossa a propinquis domum, ipsius jussu, reportata, et clam Atheniensibus in agro Attico humata, ferunt. Nec enim eum, qui prodicionis reus erat, *ibi aperte* sepelire fas erat. Pausanias igitur Lacedæmonius, et Themistocles Atheniensis, viri omnium suæ ætatis Græcorum nobilissimi, hunc exitum habuerunt.

139. Lacedæmonii igitur in prima quidem legatione hæc *Atheniensibus* de piaculis tollendis imperarunt, et vicissim *ab illis* idem facere sunt jussi. Deinde vero, ad Athenienses profecti, imperarunt, ut a Potidææ obsidione recederent, et Æginam suis legibus vivere sinerent. In primis vero, et ante omnia apertissime prædicebant, nullum fore bellum, si *Athenienses* decretum de Megarensibus factum rescinderent: quo Megarensibus interdictum erat portubus, in Atheniensium ditone sitis, et Attico foro. Sed Athenienses neque cæteris in rebus morem illis gerere, neque decretum illud rescindere voluerunt; Megarensibus crimini dantes, quod sacrum nullisque limitibus finitum solum colerent, quodque servos fugitivos reciperent. Tandem vero, cum postremi legati, Rhamphius, Melesippus, et Agesander Lacedæmone venissent, et nihil aliud dixissent eorum, quæ prius

que quod sui dans specimen, prudens videretur. *id est*, Quod suæ prudentiæ specimen daret etc. *Steph. Acacius. Huds.*

* Suapte enim ingenio, neque præcedente neque accedente ulli doctrina, et rerum improvisarum etc. *Acacius. Huds.*

dicere consueverant; sed hæc ipsa, *quæ sequuntur*: “Lacedæmonii pacem esse volunt, erit autem, si Græcos liberos esse, suisque legibus vivere sinatis;” Athenienses, convocata concione, omnibus suis civibus sententiæ dicendæ potestatem fecerunt: et placuit, semel, habita consultatione de summa rerum, respondere. Tunc autem cum alii multi in medium progressi verba fecerunt, et in utramque partem sententiam dixerunt, et quod bellum gerere oporteat, et quod non debeat decretum illud officere paci, sed rescindi; tum etiam Pericles Xanthippi *filius*, vir illis temporibus primus Atheniensium, et in dicendo et agendo præstantissimus, in medium progressus, hæc *Atheniensibus* suavit.

140. “IN eadem sententiâ, Athenienses, semper permaneo, Peloponnesiis non esse cedendum, quamvis sciam, homines non eodem animi ardore bella administrare, quo ad ea suscipienda inducuntur: sed pro variis rerum eventis sententiam etiam mutare. Video autem nunc etiam res *superioribus* similes, et pares mihi dicendas in consilio, quod vobis sum daturus: sed a vobis, qui meam sententiam *et auctoritatem* estis sequuturi, peto, ut iis, quæ publice decreta fuerint, si qua forte in re offendamus, opem feratis; aut etiam, si rem feliciter geratis, prudentiæ laudem ne *vobis solis* vendicetis. Usu enim venire solet, ut rerum eventus æque sint fallaces, ac hominum cogitationes. Quamobrem etiam, siquid temere accidit, hoc fortunæ tribuere, eamque culpâre consuevimus. Lacedæmonios enim cum ante nobis insidiosos esse, tum vel maxime nunc *insidiari* constat. Cum enim *in fœderis conditionibus* discrete sit expressum, de rebus controversis iudicio vicissim inter nos esse disceptandum, interea vero utrisque nostram ea retinenda, quæ jam tenemus; tamen nec ipsi adhuc postularunt, ut *de nostris controversiis* iudicium fieret, neque iudicium, a nobis oblatum, accipere volunt: sed armis, quam verbis, crimina diluere malunt, et adsunt, ut nobis jam imperent, nec amplius, ut expostulent. Imperant enim, ut a Potidææ obsidione recedamus, et Æginam liberam esse, suisque legibus vivere sinamus, et decretum de Megarensibus factum rescindamus. Quinetiam, qui postremi huc venerunt, præcipiunt, ut Græcos suis legibus vivere permittamus. Nemo tamen vestrum existimet, bellum de re levi susceptum iri, si decretum de Megarensibus factum rescindere nolimus: quod illi maxime prætendentes, dicunt nullum fore bellum, si decretum istud rescindatur. Neve apud vos ipsos querelam relinquatis, quasi levi de causa bellum suscepitis. Nam hæc levis res omne documentum vestræ constantiæ continet. Quibus si concesseritis, protinus etiam aliquid aliud majus imperabitur, quasi metu percussi hac quoque in re morem gesturi sitis. Sed si semel ipsis acriter ab-

nueritis, planum ipsis facietis, *oportere ipsos* majore cum æquabilitate vobiscum agere.

141. Hinc igitur statuite vel imperata facere, antequam ullam cladem accipiatis, vel, si bellum geramus (quod mihi satius esse videtur) nulla, pariter, aut magna, aut parva de causa cedere, neque cum metu retinere *ea*, quæ possidemus. Nam sive maxima, sive minima sint ea, quæ aliis ante iudicium a paribus imperantur, eandem vim habent, et valent ad servitutis jugum imponendum. Belli vero apparatus, et facultates, quæ utrisque nostrum adsunt, singulatim audite, ut cognoscatis, nos *his in rebus* inferiore conditione non futuros. Nam Peloponnesii sunt inopes, nec privatim, nec publice pecunias habent. Deinde diuturnorum ac maritimorum bellorum sunt imperiti, quia propter paupertatem ipsi bellum inter se ad exiguum temporis spatium gerunt. Hujusmodi autem homines, neque naves explere, neque pedestres exercitus sæpe emittere possunt: tum quod simul et a re familiari absint, et sumtus de suis privatis facultatibus faciant; tum etiam præterea, quod maris usu *a nobis* prohibeantur. Atqui opes magis quam violentæ pecuniarum collationes, bella sustinent. Homines autem inopes ad bellum gerendum corporibus, quam pecuniis sunt promptiores; nam illa quidem, ex periculis evasura sperant: has vero, vel ante belli finem absumentum iri, persuasum habent, præsertim si (quod est verisimile) bellum præter ipsorum opinionem producat. Nam Peloponnesii, eorumque socii, in uno quidem prælio Græcis omnibus resistere possunt: sed cum dissimili adversariorum apparatu bellum gerere non possunt; * tum quia, cum non uno eodemque concilio utantur, omnesque par suffragii ferendi jus habeant, nihil ex tempore celeriterque peragunt; tum etiam quia, cum non sint omnes unius ejusdemque gentis, unusquisque rem suam urget, unde nihil perfici, et ad finem perducitur solet. Nam hi quidem, nonnullos quam maxime cupiunt ulcisci: alii vero, res domesticas quam minime corrumpi *volunt*: cumque post longam cunctationem vix tandem in unum conveniant, exiguo tamen temporis momento de Republica consultant: majorem vero temporis partem in rebus privatis curandis ponunt. Et unusquisque *Republicam* nihil detrimenti ex hac sua negligentia capere posse putat: sed et aliquem alium esse *existimat*, qui *Republicam* curet, eique pro se ipso prospiciat. Itaque eadem omnium privatorum opinione universam *Republicam* perdi non animadvertit.

142. "Quod autem maximum est, pecuniarum inopia prohibebuntur, cum eas ægre parantes cunctabuntur: sed belli occasiones

* Quippe qui commune consilium, ut, si quid subito opus sit, celeriter administratur, nullum habent, et pares in dicenda sententia alienigenæque inter se cum sint, de suis quisque rebus sollicitus est etc. Casa. HUDS.

nullam moram patiuntur; neque vero illorum aut munitionum exstructio, aut classis digna est, quæ metuatur. Difficile enim est urbi, quæ potentiam nostræ parem habeat, vel in pace hujusmodi munitiones exstruere: jam vero *multo difficilius erit, hoc ipsum facere* in hostico, et *præcipue* cum nos adversus illos non minus muniti simus, *quam illi contra nos*. Quod si quem locum præsidio firmarint, aliquam quidem agri *nostrî* partem suis excursionibus, et *nostrorum* ad illos transfugiis vastabunt: sed tamen *hæc munitio* non poterit nos circumvallare, et impedire, ne in ipsorum *agrum* navigemus, et (quæ re pollemus) navibus *illos* ulciscamur. Nam ex usu rerum nauticarum plus peritiæ ad prælia terrestria habemus, quam illi ex usu militiæ terrestri ad pugnas navales. Rerum vero maritimarum scientiam non facile poterunt adipisci. Nam ne vos quidem, quamvis his operam statim a bello Medico *ad hoc usque tempus* studiose dederitis, perfecte adhuc estis adepti. Quonam igitur modo homines, qui agriculturæ, non autem rebus maritimis dant operam, præterea quos ne in hoc quidem studio se exercere sinemus, propter assiduas nostræ classis incursiones facinus aliquod dignum edent? Nam adversus quidem paucas naves, quæ incursiones *in eos* facient, periculum fortasse subeant, multitudine suam imperitiam audacius confirmantes: sed, si multis prohibeantur, quiescent. Et, quia se in his non exercebunt, erunt imperitiores, et hac ipsa de causa cunctantiores etiam erunt. At rerum nauticarum peritia, est artis, ut aliarum rerum scientia: nec subcisivis operis et remissa exereitatione obiter disci potest: imo vere nullius alius rei studium ad eam accedere oportet, *quod ab assidua ejus meditatione nos avertat*.

143. “Quod si pecunias, quæ sunt Olympiæ aut Delphis, suo loco moveant, et, *his usi*, majore mercede nautas peregrinos a nobis conductos subtrahere conentur; hoc *profecto* grave esset, si nos, cum inquilinis *nostris* naves conscendentes, ipsis resistere non possemus. Jam vero cum hoc nobis adest, tum etiam, (quod est præcipuum,) navium gubernatores ex *nostris* civibus habemus, et alios ministros, et plures, et peritiores, quam reliqua omnis Græcia. Nec vero ob impendens periculum quisquam externorum militum in animum induxerit, et a patria *sua* exsulare, et cum minore simul *salutis ac victoriæ* spe propter majus paucorum dierum stipendium, quod ipsis dabitur, illos in bello gerendo juvare. Ac res quidem Peloponnesiorum tales, et *saltem his* similes esse videntur: at nostræ, cum vitiis illis, quæ in ipsis reprehendi, carere, tum etiam alia *commoda* longe majora habere videntur. Quod si pedestribus copiis nostrum agrum invaserint, nos *vicissim* in illorum *agrum* incursiones classe faciemus. Hic vero jactura non erit æqualis, si Peloponnesi aliqua pars a nobis, et tota Attica ab illis vastetur. Illi enim nullum alium

agrum habebunt, quem alterius, *qui vastatus fuerit*, loco sine prælio occupent. Nobis vero et in insulis et in continente amplius est ager. Magna enim res est maris imperium. Considerate autem *id, quod dico*: si enim insulas incoleremus, quinam minus essent expugnabiles? Nunc autem oportet nos, quam proxime ad istam cogitationem accedentes, agrum quidem ac ædificia missa facere, at mare, urbemque præsiidiis tueri, neque ipsorum causa, *si vastentur*, iratos, cum Peloponnesiis, qui sunt longe plures, prælio dimicare. (Nam si *eos* vincamus, rursus cum non inferiore numero confligemus; et, si quam cladem accipiamus, sociorum quoque auxilia, unde nostrum robur pendet, præterea *nobis* perierint: nec enim quiescent, *nec in officio fideque permanebunt*, si nos bellum ipsis inferre nequeamus:) nec villas, et agros, sed hominum corpora deplorare oportet: non enim res istæ viros, at viri res istas parant, *et possident*. Et si existimarem, me *voobis hoc* persuasurum, suaderem, ut vos ipsi ex urbe exeuntes has res vastaretis, et Peloponnesiis demonstraretis, vos harum rerum causa imperata non facturos.

144. “ Quanquam et alia multa præterea habeo, quæ mihi magnam victoriæ spem afferunt, si modo uno eodemque tempore vestrum imperium propagare, dum bellum geretis, et pericula voluntaria *periculis necessariis* addere nolitis: nam domestica nostrorum civium peccata magis metuo, quam adversariorum consilia. Verum quænam illa sint, planum fiet etiam alias, dum bellum ipsum geretur. Jam vero *Legatos* istos cum hoc responso dimittamus: Nos Megarensibus quidem esse permissuros usum mercatum, et portuum; si ipsi Lacedæmonii nobis, sociisque nostris, qui sumus peregrini, suæ civitatis usum permittant: nam neque illud, neque hoc in fœderibus prohibetur. Præterea nos etiam permissuros, ut *Græcæ* civitates liberæ, suisque legibus vivant; si modo liberas, suisque legibus viventes *tunc* habebamus, quum fœdus est initum: et si ipsi quoque civitatibus, quas in sua ditione habent, *pristinam libertatem* reddant, ita ut in suis rebuspublicis administrandis ad ipsorum Lacedæmoniorum mores ac instituta sese accommodare non cogantur; sed suo quæque arbitratu vivant. Dicamus etiam, nos ex fœderum pactis ad iudicium subeundum paratos esse: nec belli initium nos facturos, at ab ipsis illatum propulsaturos. Hæc enim responsa sunt simul et justa et ex dignitate hujus Reipublicæ. Sciendum autem est, bellum necessario gerendum esse; quod si nostra sponte potius, *quam necessitate compulsi*, bellum suscipiamus, adversarios minus infestos habebimus; sciendum etiam, ex maximis periculis cum ad Rempublicam, tum etiam ad homines privatos, maximos honores redundare. Itaque majores nostri, quum Medos sustinuerunt; quamvis a tantis nequaquam initiis orsi et progressi sunt, sed etiam res, quas

possidebant, reliquerunt, *tamen* consilio potius, quam fortunæ opibus, et confidentia majore, quam potentia, cum ipsum barbarum repulerunt, tum etiam imperium ad tantam amplitudinem provexerunt. A quibus degenerare non debemus: sed hostes omni ratione ulcisci; operamque dare, ut hoc *imperium* diminutum posteris tradamus.

145. Atque Pericles quidem hæc dixit. Athenienses vero, quod sibi consilium optimum ab illo dari censuissent, in ipsius sententiam decretum fecerunt; et de illius consilio Lacedæmoniis responderunt, cum singulatim, ut ille monuerat, tum etiam generatim, se nihil ipsorum jussu facturos: sed se ex fœderum pactis ad iudicium subeundum, et in eo de controversiis pari jure, parique conditione disceptandum paratos esse. Atque illi quidem domum redierunt, nec ullam legationem amplius postea miserunt.

146. Hæ igitur querelæ et discordiæ inter utrosque ante hoc bellum existerunt, statim ex rebus ad Epidamnum et Corcyram gestis ortæ. Veruntamen dum hæ *discordiæ* inter illos adhuc essent, commercia inter se habebant, et alteri ad alteros ibant sine caduceatore quidem, sed non etiam sine suspitione. Nam ea, quæ fiebant, erant fœderum perturbatio, et belli materia.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER SECUNDUS.

HINC igitur initium belli, inter Athenienses et Peloponnesios ac utrorumque socios gesti, jam ducitur: in quo nullis inter se commerciis amplius sine caduceatore miscebantur; et ex quo id semel susceperunt, id etiam continenter gesserunt. Scriptum autem est ordine, prout singula quæque æstate atque hyeme sunt acta.

2. Nam tricennalia fœdera, quæ post captam Eubœam inita fuerunt, quatuordecim quidem annos duraverunt: sed quintodecimo anno, cum Chrysis sacerdos duodequingagesimum sacerdotii annum Argis ageret, et Ænesias Spartæ Ephorus esset, et Pythodoro, qui tunc Athenis Archon erat, duo præterea menses ad integrum Magistratus annui tempus absolvendum adhuc superessent, sexto mense a pugna ad Potidæam commissa, statim ineunte vere, Thebanorum quidam paulo plures trecentis (ipsis vero præerant Pythangelus Phylidæ, et Diemporus Onetoridæ *filius*, qui *tunc* apud Bœotos summum Magistratum gerebant) circa primum somnum cum armis Platæam Bœotiae urbem, Atheniensium sociam, ingressi sunt. Illos autem *in urbem* induxerunt, et portas *illis* aperuerunt quidam Platæenses, Nauclides, et qui ejusdem factionis erant; qui, ut privatam potentiam sibi pararent, cives sibi inimicos de medio tollere, urbemque Thebanis adjungere volebant. Hæc autem egerunt per Eurymachum Leontiadæ *filium*, virum Thebanorum potentissimum. Thebani enim, cum bellum fore præviderent, Platæam, quæ simultates secum semper gerebat, in pace, belloque nondum palam moto, intercepte volebant. Quamobrem etiam *isti* facilius, clam ingressi sunt, nulla dum posita custodia, * armisque in foro positis, illis quidem, a quibus *in urbem* inducti fuerant, morem non gesserunt, ita ut statim rem aggredierentur, et in inimicorum ædes ingrederentur; sed decreverant et amicis edictis, præconis voce promulgatis uti, et civitatem potius ad compositionem et amicitiam adducere. Quare præco edixit, si quis ex patriis Bœotorum institutis eandem belli societatem

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32. $\frac{3}{4}$.
Maii 7.

* De interpretatione verborum $\delta\epsilon\mu\epsilon\nu\iota\ \tau\alpha\ \delta\pi\lambda\alpha$ vide *Annot.* HUDS.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 32. $\frac{3}{4}$.

sequi vellet, apud ipsos arma poneret, *armisque sumtis se cum ipsis conjungeret*: civitatem hoc modo sibi facile adjunctum iri sperantes.

3. Platæenses vero, cum Thebanos et intus esse, et urbem repente, *præter omnem expectationem, ab illis occupatam sensissent, perterriti, et suspicati longe plures ingressos esse, (nec enim p̄r noctis caliginem eos cernere poterant,)* ad compositionem venerunt, et, conditionibus acceptis, quieverunt: præsertim cum *hostes* nihil novī in quemquam molirentur. At dum hæc agerent, quodammodo animadverterunt, non multos esse Thebanos, et, si *illos* invaderent, a se facile superari posse existimarunt. Nam Platæensis populus ab Atheniensibus deficiebat invitus. Rem igitur tentandam esse censuit. Quamobrem inter se coibant, suffossis communibus *ædium* parietibus, ne, dum per vias commearent, se proderent, *et ab hoste conspicerentur*; plaustraque sine jumentis in viis statuebant, ut muri loco essent; et cætera parabant, prout quidque rebus præsentibus utile fore videbatur. Postquam autem res *omnes, ad hostes invadendum necessariæ*, pro facultate *jam* paratæ fuerunt, tempore, quo nox adhuc erat, et ipso diluculi adventu observato, ex *ædibus* egressi in ipsos invaserunt: ne in luce cum illis confidentioribus congregerentur, atque ita *hostes* pari et *æqua* conditione secum certarent: sed nocturnis tenebris magis perterrefacti, suo usu, et peritia, quam urbis locorum habebant, inferiores essent. Itaque statim *eos* invaserunt, et ad manus celeriter venerunt.

4. Illi vero, ubi cognoverunt se opinione deceptos, inter se ipsos conglobabantur, et hostium impressionem, qua irruebant, propulsabant; eosque bis terve repulerunt: sed postea, cum et ipsi magno strépitu irruerent, et mulieres atque domestici simul ex *ædibus* clamores et ululatus ederent, eosque lapidibus et tegulis peterent, simul etiam cum illa nocte magna pluvia ingruisset, territi fuerunt, et dantes terga per urbem fugere cœperunt, licet *eorum* plerique in tenebris et cœno ignari essent viarum, qua transire, servarique possent, (nam sub ipsum mensis finem hæc acciderunt, quæ tunc gesta sunt) et hostes insequentes haberent *viarum* peritos, ita ut effugere non possent. Quamobrem *eorum* plerique perierunt. Quidam autem Platæensium *urbis* portas, qua *hostes* intrarant, et quæ solæ apertæ erant, jaculi spiculo pessuli loco usus, et in vectis feram injecto clausit, ita ut ne hac quidem exitus pateret. Cum autem illos hostis persequeretur per urbem, quidam ex ipsis muros conscenderunt, et se ipsos foras dejecerunt, ac plerique interierunt. Alii vero per portas desertas, cum mulier quædam securim *ipsis* dedisset, clam, et effracto vecte, non multi exiverunt. Nam cito rescitum est. Alii vero per urbem passim trucidabantur. Maxima tamen pars, et præcipue, qui conglobati erant, irruerunt in magnum ædificium, quod erat

muro contiguum, cujus fores erant apertæ, existimantes has hujus ædificii fores esse *urbis* portas, et plane illam viam extra ferre. Plataenses vero, postquam eos conclusos viderunt, deliberare cœperunt, utrum eos, ita ut erant, incenso illo ædificio, concremarent, an aliud aliquod pœnæ genus in illos statuerent. Tandem vero et hi et cæteri Thebani, qui supererant, per urbem vagantes, sese et arma Plataensibus ea conditione dediderunt, ut quicquid illis visum fuerit, statuerent. Qui igitur Plataeæ erant, hunc rerum exitum habuerunt.

5. Cæteri vero Thebani, quos, antequam nox abiret, et dies clara illucesceret, cum omnibus copiis adesse oportuerat, siquid forte minus succederet illis, qui urbem intrarant, cum ipsis in ipso itinere nuntius de rebus gestis allatus fuisset, *suis* suppetias veniebant. Plataea autem a Thebis septuaginta stadia abest, et aqua, quæ illa nocte cœlitus deciderat, effecerat, ut iter tardius conficerent. Asopus enim fluvius multus fluxerat, nec facile transiri poterat. Quare per pluviam iter facientes, fluvioque vix trajecto, sero venerunt, cum illorum milites partim quidem jam essent interfecti, partim vero vivi detinerentur. Postquam vero Thebani intellexerunt id, quod acciderat, Plataensibus, qui erant extra urbem, insidias struxerunt. Nam et homines in agris erant, et supellex, quippe quod hoc malum inopinatum pacis tempore contigisset. Volebant enim, si quem cepissent, eum sibi eorum loco esse, qui in urbe detinebantur, si qui modo vivi superessent, quos illi captos retinerent. Atque hi quidem hæc in animo habebant. Plataenses vero, cum illi adhuc consultarent, suspicati aliquid hujusmodi eventurum, sollicitique de civibus, qui foris erant, caduceatorem ad Thebanos miserunt, dicentes, eos neque pie fecisse ea, quæ fecerant, qui stante fœdere suam urbem occupare conati essent; ipsisque præceperunt, ut ab injuria et maleficio rerum, quæ foris erant, abstinerent. Alioqui dicebant, fore, ut ipsi quoque illorum milites interficerent, quos vivos haberent: sed si illi ex suo agro recederent, hos illis redderent. Thebani autem hæc dicunt, et illos hæc jurejurando confirmasse perhibent. Plataenses vero negant, se pollicitos fuisse, fore, ut statim captivos *ipsis* redderent: sed colloquio prius habito, si quam compositionem inter se facere potuissent. Negant autem se ullo jurejurando usos fuisse. Thebani igitur ex illorum finibus, nulla injuria facta, recesserunt. Plataenses vero, simul ac ex agris omnia *in urbem* comportarunt, confestim captivos interfecerunt: captivi autem erant numero centum et octoginta, et ex illis unus erat Eurymachus, cum quo proditores *de urbe prodenda* egerant.

6. His autem peractis, Athenas nuntium miserunt, et militum a se cæsorum cadavera Thebanis per inducias reddiderunt; et res urbanas, pro præsentis rerum statu, arbitrato suo constituerunt. Rerum

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32. $\frac{1}{4}$.

Bell. autem a Platæensibus gestarum nuntii statim ad Athenienses vene-
 Pelop. rant. Quare Bæotos, quotquot erant in Attica, protinus comprehen-
 an. 1. derunt; et præconem Platæam cum mandatis miserunt, ut ipsis
 Olymp. denuntiaret, nequid novi statuerent in Thebanos, quos habebant,
 87. $\frac{1}{2}$. V. C. antequam et ipsi aliquid de illis statuissent; nondum enim illis nun-
 Varr. tium fuerat, eos jam esse mortuos. Nam simul ac Thebani Pla-
 32. $\frac{3}{4}$. tæam sunt ingressi, primus nuntius exierat: at secundus, illis jam vic-
 tis et captis. Et Athenienses nihil eorum intellexerant, quæ postea
 contigerunt. Sic igitur Athenienses, rerum istarum prorsus ignari,
 præconem eo miserunt. Sed præco cum Platæam pervenisset, viros illos
 comperit interfectos. Postea autem Athenienses, cum exercitu Pla-
 tæam profecti, et frumentum importarunt, et præsidium in urbe reli-
 querunt, et inutilissimos quosque cum fœminis ac pueris exportarunt.

7. Hac autem re Platæis gesta, et fœderibus aperte ruptis, Athe-
 nienses se ad bellum gerendum parare cœperunt. Lacedæmonii
 quoque, eorumque socii, se ad idem et ipsi parare cœperunt: et
 utrique legationes ad Regem et ad alios barbaros erant missuri, si
 quod auxilium alicunde se sibi adjuncturos sperabant: et societatem
 coibant cum civitatibus, quæ erant extra ipsorum imperium. Et
 Lacedæmonii quidem, præter illas, quas ibi in sua ditione habebant,
 alias etiam naves Italiæ et Siciliæ civitatibus, quæ ipsorum partes se-
 quebantur, imperarunt, quas pro civitatum magnitudine conficerent,
 ita ut universarum numerus et summa esset quingentarum navium,
 quinetiam illis imperarunt * certam pecuniæ summam parare; cætera
 quiescentes, et Athenienses unica navi venturos recipientes, donec
 hæc omnia essent parata. Athenienses vero cum pristinos socios re-
 censebant, tum etiam accuratius in loca circa Peloponnesum legatos
 mittebant, in Corcyram, in Cephalleniam, in Acarnaniam, et Za-
 cynthum: quia videbant, si hæc loca sibi essent amica, se tutius
 circa Peloponnesi fines bellum esse gesturos.

8. Utrique autem nihil parvi animis versabant; sed totis viribus
 in hoc bellum incumbebant: idque non injuria. Omnes enim mor-
 tales rerum initia ardentius capessere solent. Tunc vero magna
 juventutis copia, quæ in Peloponneso, magna etiam, quæ Athenis
 erat, propter rerum imperitiam, non invita bellum suscipiebat. Et
 tota reliqua Græcia animis erat erecta, quod primæ civitates con-
 currerent. Multa quoque oracula ferebantur, multa vates cane-
 bant, tam in iis civitatibus, quæ bellum erant gesturæ, quam in aliis.
 Præterea Delus etiam paulo ante hæc tremuit, quæ nunquam ante,
 post Græcorum memoriam, mota fuerat. Hæc autem et diceban-

* Certam pecuniæ summam et res alias ad bellum necessarias parare; ita tamen, ut qui-
 escerent, ac Athenienses unica navi reciperent, donec hæc omnia etc. reddit Æ. Portus,
 quasi locus hoc modo interpungeretur: τὰτε ἄλλα, ἡσυχάζοντας καὶ δεχομένους etc. HUDS.

tur, et videbantur esse rerum futurarum prodigia. Et, si qua alia hujusmodi signa ante contigissent, omnia conquirebantur. Hominum autem benivolentia longe major ad Lacedæmonios inclinabat, præcipue quod illi Græciam a se in libertatem vindicatum iri prædicarent. Et singuli, et privati, et civitates integræ omni ope nitentur, si quo modo illos, aut verbis, aut factis, adjuvare possent. Et in eo singuli moram, rebus gerendis allatam, arbitrabantur, si ipsimet rebus administrandis non interfuissent. Ea erat indignatio, qua plerique in Athenienses ferebantur: alii quidem, quod imperio, quo ab illis premebantur, se liberari cuperent; alii vero, quod metuerent, ne illorum imperio parere cogerentur. Hoc igitur apparatu, atque his animis ad bellum utrique concitati ferebantur.

9. Utrisque autem hæ civitates sociæ fuerunt, quum bellum gerere cœperunt. Atque Lacedæmoniorum quidem hi fuere socii: omnes Peloponnesii, qui sunt intra Isthmum, præter Argivos, et Achæos. His enim amicitia cum utrisque intercedebat. Soli autem ex Achæis Pellenenses primum Lacedæmonios in bello gerendo adjuverunt, postea vero et cæteri omnes *idem fecerunt*. At extra Peloponnesum, Megarenses, Locri, Bœoti, Phocenses, Ambraciotæ, Leucadii, Anactorii. Ex his Corinthii, Megarenses, Sicyonii, Pellenenses, Elei, Ambraciotæ, Leucadii classem illis præbuerunt: equitatum Bœoti, Phocenses, et Locri: cæteræ vero civitates peditatum suppeditarunt. Atque hi quidem fuere Lacedæmoniorum socii. Atheniensium vero, Chii, Lesbii, Platæenses, Messenii, qui Naupactum incolunt, Acarnanum plerique, Corcyræi, Zacynthii, et aliæ civitates, quæ inter tot nationes *Atheniensibus* erant vectigales: Caria, quæ ad mare est sita, Dorienses Caribus finitimi, Ionia, Hellepontus, Thraciæ urbes, et insularum quotquot intra Peloponnesum et Cretam ad solem orientem vergunt, et cæteræ omnes Cyclades, exceptis Melo et Thera. Ex his naves præbuerunt Chii, Lesbii, Corcyræi; cæteri vero peditatum et pecunias. Atque hi fuerunt utrorumque socii, et apparatus ad bellum.

10. Lacedæmonii vero, post hæc ad Platæas gesta, continuo nuntiis missis circa Peloponnesum et agrum socialem, qui extra Peloponnesum erat, imperarunt civitatibus, ut pararent exercitum, et res necessarias, quemadmodum parare decebat ad expeditionem faciendam extra Peloponnesi fines, ut irruptionem in Atticam facturi. Postquam autem singulis ad præstitutam diem parata fuerunt, ex singulis civitatibus duæ partes ad Isthmum convenerunt. Omnibusque copiis jam in unum locum coactis, Archidamus Lacedæmoniorum Rex, hujus expeditionis Dux, convocatis omnium civitatum Prætoribus, et qui summa dignitate præditi forent, quosve maxime conveniebat adesse, in hunc modum est loquutus.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 1.
V. C.
Varr.
32. 1.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 32. $\frac{3}{4}$.

11. NOSTRI quoque majores, viri Peloponnesii et socii, multas expeditiones tum in ipsa Peloponneso, tum extra *eam* fecerunt; et qui de nobis ipsis ætate sunt proveciore, rerum bellicarum non sunt imperiti: veruntamen nunquam cum apparatu, qui esset hoc major, sumus egressi. Quinetiam adversus potentissimam civitatem nunc proficiscimur, et nos ipsi cum maximo et robustissimo exercitu bellum illi inferimus. Æquum igitur est, nos neque majoribus deteriores esse, neque inferiores gloria, quæ de nobis passim circumfertur. Nam universa Græcia hoc motu mentes exspectatione erectas habet, ac animum advertit, speratque propter odium, quo Athenienses persequitur, nos ex animi sententia rem gesturos. Quamvis igitur alicui videamur vel maximo cum exercitu contra *hostes* proficisci, quamvis etiam illud propemodum pro comperto videatur habendum, eos nobiscum manus conserere non ausuros: non tamen ideo oportet nos negligentius instructos cum illis manus conserere: sed et uniuscujusque civitatis tam ducem quam militem, in suo agmine semper exspectare aliquem iu discrimen esse venturum. Nam conditio bellorum est anceps, et plerumque a parva manu et magno animi ardore primi impetus fiunt: sæpe etiam minor manus, quæ timet, majorem fortius propulsavit, quod propter *hostis* contemtionem esset imparata. Oportet autem in hostili *agro* milites animis quidem semper esse confidentibus: at ad rem gerendam, cum metu paratos esse. Sic enim et ad invadendos *hostes* animis erunt paratissimi, et adversus *hostium* conatus ac impetum munitissimi. Nos vero adversus civitatem proficiscimur, quæ non est adeo infirma, ut bellum illatum propulsare nequeat: sed quæ rebus omnibus est optime instructa. Quare omnino credendum est, illos pugnam nobiscum esse commissuros, licet jam sese non moveant, quum nondum *in ipsorum agro* sumus, at quum res suas in agro a nobis cædi ac vastari viderint. Ira enim invadit omnes, qui suarum rerum aliquam repentinam ac insolitam cladem in suo conspectu cernunt: et qui ratione minimum utuntur, summo animi impetu rem aggrediuntur. Verisimile autem est, Athenienses omnium maxime hoc facturos, qui censent, se dignos esse, qui aliis imperent, et armis infestis aliorum agros vastent potius, quam suum cernant. Cum igitur tantæ civitati bellum inferamus, et maximam gloriam tam nostris majoribus, quam nobis ipsis allaturi simus, in utramque eventus partem: sequimini quocunque vos aliquis duxerit, ordinis conservationem et custodiam plurimi facientes, et imperata celeriter excipientes. Hoc enim est pulcherrimum et tutissimum, si, quum magnus est militum numerus, omnes tamen eandem militarem disciplinam servantem cernantur.

12. Archidamus hæc tantum loquutus, et, dimisso concilio, primo

Melesippum Diacriti *filium*, virum Spartanum, Athenas misit, *ut exploraret*, si forte Athenienses de sua pertinacia remitterent, quum se in itinere jam viderent. Illi vero nec in urbem, nec in publicum eum admiserunt. Periclis enim sententia jam ante obtinuerat, ut neque caduceatorem, neque legatum Lacedæmoniorum admitterent; si exercitum eduxissent. Illum igitur remiserunt, antequam audirent, et illo ipso die finibus excedere jusserunt: si quid in posterum vellent, in sua prius regressi, legatos mitterent. Huic etiam addiderunt, qui eum deducerent, ne cum quoquam colloqueretur. Ille vero, cum ad *Atticæ* fines pervenisset, et jamjam discessurus esset, hoc tantum loquutus abiit: Hic dies ingentium malorum Græcis erit initium. Cum autem ad castra rediisset, et Archidamus cognovisset, Athenienses *de sua pertinacia* nihil amplius remissuros; ita demum, motis castris, cum exercitu in ipsorum agrum est profectus. Bæoti vero suam quidem *militum* partem, et equites Peloponnesiis dederunt, ut illos ad bellum sequerentur: cum reliquis vero ad Platæam profecti, agrum *ejus* vastare cœperunt.

13. Dum autem Peloponnesiorum copiæ in Isthmum adhuc cogerentur, et in ipso itinere essent, antequam in Atticam irrumperent, Pericles, Xanthippi *filius*, Atheniensium dux, *decimus ipse, ut cognovit, irruptionem *in Atticam* factum iri; suspicatus fore, ut Archidamus, qui ipsius erat hospes, aut ipse privatim, quod *amico* gratificari vellet, suos agros sæpius præteriret, ac intactos relinqueret, aut etiam Lacedæmoniorum jussu, ad invidiam sibi conflandam, hoc faceret, (quemadmodum ejusdem quoque causa piacula tolli ante jusserant,) Atheniensibus in concione prædixit, quod sibi hospes aliquando esset Archidamus, non fore tamen id malo Reipublicæ: se vero agros villasque suas, si non, ut cæterorum *civium*, ab hostibus vastarentur, sinere Reipublicæ esse: nec propterea se in ullam suspicionem vocandum esse. Quod autem ad res præsentis attinebat, eadem, quæ et ante suasit; ut et se ad bellum pararent, et omnem suppellectilem ex agris *in urbem* comportarent; neque ad prælium egrederentur, sed in urbem ingressi tuerentur; et classem, qua pollebant, instruerent; et sociorum res manu tenerent, *ipsoque in officio ac fide continerent*: docens eorum potentiam sitam esse in vectigalibus, quæ a sociis pendebantur, et plerasque belli partes consilio et pecuniarum copia obtineri, eosque confidere jubebat; tum quod propemodum sexcenta talenta quotannis a sociis pro tributo Reipublicæ penderentur, præter alios proventus; tum etiam, quod vel tunc sex millia talentorum argenti signati in arce adhuc essent. Nam maxima *pecuniæ summa*, quæ fuerat *in arario*, fuerant decem millia talentorum, trecentis minus; unde pars detracta est, quæ in arcis

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32. $\frac{1}{3}$.

* Id est, cum novem aliis collegis. He us

Bell. propylæa, et alia ædificia, et in Potidæam, ac in stipendium eorum, Pelop. qui eam obsidebant, fuit insumta. Præterea vero auri et argenti an. 1. non signati, cum in privatis, tum in publicis donariis, et sacra vasa, Olymp. quotquot vel pompis vel certaminibus serviebant, et Medica spo- 87. $\frac{1}{2}$. lia, et si quid aliud hujusmodi erat, non minoris erant, quam quin- V. C. gentorum talentorum. Præterea addebat etiam ex aliis templis non 32. $\frac{3}{4}$. exiguas pecunias, quibus eos usuros dicebat: et, si harum omnium usu omnino prohiberentur, aureis etiam ornamentis, quibus ipsius Deæ simulacrum circumdatum erat, ipsos uti posse demonstrabat. Con- firma batautem illud simulacrum habere auri purissimi pondus qua- draginta talentorum, totumque eximi posse: et postquam salutis cau- sa usi fuissent, dicebat oportere non minus auri pondus restituere. Quod igitur ad pecunias attinet, illos hoc modo confidere jubebat, Præterea esse tredecim millia gravis armaturæ militum, præter illos, qui in præsidiis et in propugnaculis erant, qui numero erant sexde- cim millia. (Tot enim initio excubabant, quum hostes irruptionem fecerunt, cum ex senioribus, tum ex junioribus et inquilinis, quot- quot erant armati. Nam Phalerici muri longitudo erat triginta et quinque stadiorum usque ad urbis ambitum, et ipsius ambitus ea pars, quæ custodiebatur, erat trium et quadraginta stadiorum. Nam et quædam ejus pars nullis custodiis servabatur, illa videlicet, quæ inter longum murum et Phalericum erat media. Longi vero muri ad Piræum usque quadraginta stadiorum longitudinem habebant, quorum murorum externæ partes custodiebantur. Et ipsius quidem Piræei una cum Munychia universus ambitus erat sexaginta stadio- rum: pars vero, quæ custodiebatur, hujus erat dimidium.) Demon- strabat etiam esse mille et ducentos equites, cum equestribus sagit- tariis, præterea mille et sexcentos pedestres sagittarios, et trecentas expeditas triremes. Hæc enim omnia, et non pauciora horum sin- gula, Atheniensibus suppetebant, cum Peloponnesii primum irrup- tionem erant facturi, et quum bellum susceperunt. Alia quoque Pericles recensebat, quemadmodum consueverat, ut Athenienses bello superiores fore demonstraret.

14. Athenienses vero, his auditis, ejus sententiam sequuti sunt, et in urbem ex agris comportarunt liberos, conjuges, et reliquam sup- plectilem, qua domi utebantur; quinetiam ipsa ædificiorum des- tructorum tigna absportarunt: pecora quoque et jumenta in Eubœ- am, et circumjacentes insulas transmiserunt. Hæc autem migratio ipsis permolesta accidit, propterea quod plerique in agris semper degere consueverant.

15. Hæc autem consuetudo vel a pervetustis usque tempóribus magis apud Athenienses, quam alios invaluerat. Nam sub Cecrope, illisque priscis ad Theseum usque Regibus, Attica semper oppi-

datim incolebatur, curias et Magistratus habens: et, quum nihil timebant, ad Regem non conveniebant, *de Republica* consultaturi: sed per se quique suam Rempublicam administrabant, et consultabant. Quinetiam eorum nonnulli, ut Eleusinii, cum Eumolpo bellum adversus Erechtheum olim gesserunt. Theseus vero, postquam regnare cœpit, cum esset vir non solum prudens, sed etiam potens, tum aliis in rebus hanc regionem excoluit, tum etiam cœterorum oppidorum curias et Magistratus sustulit; et, una curia, unoque consilio constituto, in eam civitatem, quæ nunc est, omnes coegit. Et singulos, res suas, ut ante, possidentes, uti compulit hac una civitate, quam (cum omnes in eam jam convenirent, et pecuniam ad usus publicos conferrent,) Theseus magnis opibus auctam *suis posteris tradidit. Et ab illo tempore Athenienses nunc etiam diem festum, nomine Synœcia, in Deæ honorem publice agunt. Ante enim illa, quæ nunc est arx, erat urbs, et potissimum ea pars, quæ sub ipsa ad austrum spectat. Hujus autem rei manifestum argumentum hoc est. Nam in ipsa arce sunt et aliorum Deorum delubra, et quæ sunt extra, ab hac urbis parte potissimum sita visuntur, Jovis Olympii, et Apollinis Pythii, Telluris, et Bacchi in Limnis, in cujus honorem vetustiora Bacchanalia celebrabantur duodecimo die mensis Anthesterionis; quemadmodum nunc quoque Iones, ab Atheniensibus oriundi, ex recepto ritu celebrare solent. Sunt etiam alia vetusta templa hic ædificata. Fonte etiam, qui nunc quidem Novemfistulæ appellatur, tyrannorum jussu sic constructus, olim vero Calliroe vocabatur, quum ipsius venæ et scaturigines exstarent, quod arci vicinus esset, in maximis quibusque rebus utebantur. Et nunc etiam ab antiquo moribus est receptum, ut ante nuptias, et in aliis rebus sacris hac aqua utantur. Et nunc etiam propter antiquam hanc habitationem, ipsa quoque urbis arx ab Atheniensibus urbs appellatur.*

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32. $\frac{1}{4}$.

16. Athenienses igitur et ante diu in agris suo jure ac liberi vixerant; et postquam in unam urbem contributi sunt, ob illum in agris agendi morem, plerique tam priorum, quam posteriorum, qui ad hoc usque bellum cum tota familia in agris fuerant, et habitabant, non facile migrabant, præcipue vero quod post bellum Medicum suam suppellectilem nuper refecissent. Graviter et iniquo animo ferebant, tum quod penates et sacra deserturi essent, quæ perpetuo ipsis patria fuerant a priscis usque temporibus, et a statu suæ civitatis; tum etiam, quod vitæ genus essent mutaturi, et nihil aliud *facturi*, quam si suam quisque urbem relinqueret.

17. Postquam autem in urbem migrarunt, exiguo quidem quorundam numero domus fuerunt, et locus apud aliquos amicos, vel necessarios, quo se reciperent: at *illorum* plerique deserta urbis

Bell. *loca* habitarunt, et templa, et omnia heroum sacella, præter arcem
 Pelop. et Eleusinium, et si quis alius *locus* bene clausus erat; et *templum*,
 an. 1. quod Pelasgicum appellatur, quod sub arcem, et in quo propter
 Olymp. quod Pelasgicum appellatur, quod sub arcem, et in quo propter
 87. $\frac{1}{2}$ diras hominum exsecrationes habitare non licebat; quinetiam quod-
 V. C. dam oraculi Pythici carmen in extrema sui parte *hoc ipsum* his verbis
 Varr. vetabat, —" satiusque Pelasgicon haud habitari. Veruntamen ob
 32. $\frac{3}{4}$ repentnam necessitatem habitatum fuit. Et oraculum illud mihi
 videtur cecidisse contra, quam *Athenienses* exspectabant. Non
 enim propter impiam habitationem, calamitates Reipublicæ *videntur*
 accidisse; sed propter bellum, ipsa inhabitandi necessitas. Ora-
 culum autem, quamvis hoc *bellum* nominatim non indicasset, *tamen*
 præviderat ipsum *templum* haud fauste aliquando habitatum iri.
 Multi etiam in ipsis murorum turribus domicilia sibi pararunt, de-
 nique prout quisque poterat; nec enim urbs omnes, qui eo conve-
 nerant, capere potuit: sed postea longos muros incoluerunt, eos
 inter se partiti, magnamque Piræei *partem*. Simul etiam res ad
 bellum necessarias parare cœperunt, tum sociorum auxilia cogentes,
 et instruentes centum navium classem, quam in Peloponnesum mit-
 terent. Ac Athenienses quidem in hoc apparatu erant occupati.

18. Lacedæmoniorum vero exercitus progressus, ad Cœnoen, At-
 ticæ *castellum*, primum pervenit, qua in *Atticam* erant irrupturi. Cum
 autem *ibi* castra posuissent, ad *illius* muros machinis, et quovis alio
 modo oppugnandos sese parabant. Nam Cœnoe, quæ est in Atticæ
 et Bœotiæ finibus, muris erat cincta; et Athenienses hoc propug-
 naculo utebantur, quoties bellum ingrueret. Hujus igitur oppug-
 nationem parabant: sed *ibi* circum ipsam Cœnoen tempus frustra tri-
 verunt. Et Archidamus propterea in maximam suspicionem incidit,
 quod vel in ipsis auxiliis ad bellum gerendum evocandis lentus, et
 Atheniensium studiosus esse videretur, qui ad bellum alacriter geren-
 dum non adhortaretur. Et postquam copiæ in unum coactæ fue-
 runt, cum ipsa commoratio, qua ad Isthmum fuerat usus; tum in
 reliquo itinere faciendo tarditas; tum etiam præcipue ad Cœnoen
 cunctatio, magnam ei suspicionem conflavit. Athenienses enim hoc
 temporis spatio *res suas ex agris in urbem* importarunt; et Pelopon-
 nesii, si celeriter *eo* ivissent, res omnes, quæ extra *urbem* adhuc erant,
 occupare potuisse videbantur; nisi propter illius cunctationem *hoc*
facere prohibiti fuissent. Exercitus igitur Archidamo, propter hujus-
 modi moram, graviter erat iratus. Ille vero (ut fertur) ideo se re-
 primebat, quod speraret Athenienses, agro adhuc intacto, aliquid
de sua pertinacia remissuros, ejusque vastationem iniquo animo visu-
 ros, nec eam facile passuros.

19. Postquam tamen Cœnoen adorti, omnique *oppugnationis* genere
 tentato, expugnare non potuerunt, et Athenienses nullum caducea-

torem *ad eos* miserunt; ita demum castris inde motis, circiter octogesimum diem a rebus, quæ ad Plataeam a Thebanis eam ingressis sunt gestæ, vigente jam æstate, maturisque frumentis, in Atticam irruerunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, *illos* ducebat. Castrisque *in ea* positis, primum quidem agrum Eleusinium et Thriasium campum vastare *ac populari* cœperunt; et nonnullos Atheniensium equites, ad illos *aquarum alveos*, qui Rheiti vocantur, in fugam verterunt. Deinde vero ad dextram habentes Ægaleon montem per Cecropiam processerunt, donec ad Acharnas pervenerunt, maximum *totius Atticæ* oppidum, ex iis, quæ Pagi vocantur. Castrisque ad hoc *oppidum* positis, copias vallo muniverunt, et diu illic commorati agrum vastarunt.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.
Jul. 26.

20. Hoc autem consilio Archidamus circum Acharnas cum exercitu ad pugnam committendam instructo mansisse, nec illo anno, quo irruptionem *in Atticam* fecit, in planitiem descendisse fertur: *quod sperabat*, Athenienses, qui multa juventute florebant, et ad bellum, ut nunquam ante, instructi erant, fortasse obviam sibi *ex urbe* prodituros, nec in suo conspectu agrum vastari passuros. At cum nec ad Eleusinem, nec ad Thriasium campum, ipsi occurrissent, castris ad Acharnas positis, tentare statuit, an contra *se* prodire auderent. Simul enim hic locus stativis habendis opportunus ipsi videbatur, simul etiam Acharnenses, qui magna civitatis pars erant (erant enim tria militum armatorum millia) non videbantur rerum suarum vastationem neglecturi: *sed et cæteros omnes ad prælium committendum impulsuri. Quod si Athenienses, contra suas copias tunc in ipsorum agrum irruptionem facientes, non prodiissent, jam minore cum metu in posterum se et planitiem vastaturum, et ad ipsam urbem accessurum *sperabat*. Acharnenses enim suis *rebus* privatos, non ita promptos fore ad pericula pro aliis subeunda, ideoque discordias in *civium* animis futuras. Hoc igitur consilio Archidamus ad Acharnas manebat.

21. Athenienses vero, quamdiu quidem *Peloponnesiorum* exercitus circum Eleusinem et Thriasium campum subsedit, tamdiu etiam aliquam spem habuerunt, eos non propius progressuros; memoria tenentes et ipsum Plistoanactem Pausaniæ *filium*, Lacedæmoniorum Regem, quando cum Peloponnesiorum copiis quatuordecim ante hoc bellum annis in Atticam irrupisset, ad Eleusinem et Thriasium campum, nec ulterius progressum, rediisse. Quamobrem etiam Sparta relegatus est, quod pecuniis inductus revertisse visus esset. Postquam vero exercitum circum Acharnas vidissent, sexaginta stadiis ab urbe distantem, rem non amplius ferendam censuerunt. Sed cum in ipsorum conspectu (ut est verisimile) ager vastaretur, (quod sal-

* Sed omnes in prælium exituri. *Valla.* HUDS.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. 2. V. C. Varr. 323. tem juniores, imo ne seniores quidem adhuc viderant, nisi in bello Medico,) res ipsis gravis videbatur. Et cum aliis, tum vero præcipue juventuti, copiæ in hostem educendæ, nec agri vastatio per negligentiam ferenda videbatur. Et cum in conciliabulis essent, inter se graviter altercabantur, alii quidem copias in hostem educendas censentes, alii vero, quorum numerus erat perexiguus, hoc fieri non sinentes. Vates quoque multifaria vaticinia canebant, quæ quisque audiebat, ut animo erat affectus. Et Acharnenses, quod existimarent, non minimam Atheniensium portionem apud se esse, postquam ipsorum ager vastari cœpit, ad eruptionem in hostes faciendam maxime urgebant: omnique modo civitas erat concitata, et Pericli *cives* erant irati: nec memores erant ullarum rerum, quas ille prius suaserat; sed eum vocibus carpebant, quod cum imperator esset, tamen copias in hostem non educeret: omniumque malorum, quæ patiebantur, eum autorem sibi esse existimabant.

22. Pericles vero, cum eos ob præsentem rerum statum graviter indignari, nec optime de rebus sentire videret, cumque persuasum haberet, se de eruptione in hostem non facienda recte sentire, eos ad nullam concionem, nullumque cœtum convocabat, ne quid animi impetu potius, quam recto consilio congregati peccarent; et urbem tuebatur, et quam maxime poterat tranquillam regebat. Semper tamen equites emittebat, ne *hostium* antecursores, ab exercitu irruentes in agros urbi vicinos, eos maleficiis afficerent: et leve quoddam equestre prælium inter unam Atheniensium equitum turmam, quibus et Thessali erant adjuncti, et Bœotorum equites, in Phrygiis est commissum: in quo Athenienses et Thessali non fuerunt inferiores, donec armaturæ gravioris agmen Bœotis subsidio venit: tunc vero illi in fugam sunt versi, et Atheniensium ac Thessalorum plerique sunt desiderati. Verum tamen illo ipso die sine induciis illos susceperunt. Et Peloponnesii postero die tropæum statuerunt. Hoc autem auxilium Thessali Atheniensibus ex vetusto societatis fœdere miserunt: ad illos etiam venerunt Larissæi, Pharsalii, Paralii, Cranonii, Pirasii, Gyrtonii, Phæræi. Iipsis vero præerant, ex Larissa quidem, Polymedes, et Aristonous, diversæ uterque factionis; ex Pharsalo vero, Menon: erant et cæteris *deinceps* ex singulis civitatibus sui cuique præfecti.

23. Peloponnesii vero, cum Athenienses ad prælium cum ipsis committendum prodire nolissent, motis castris ab Acharnis, nonnullos alios pagos vastarunt, qui sunt inter Parnethem et Brilessum montes. Dum autem isti in Attica essent, Athenienses centum naves, quas instruxerant, et in his mille gravis armaturæ milites, et quadringentos sagittarios circa Peloponnesum miserunt. His autem præerant Carcinus Xenotimi, Proteas Epiclis, et Socrates Antigenis *filius*: atque hi quidem cum hoc apparatu solventes e portu

* vela fecerunt. Peloponnesii vero tamdiu in Attica morati, quamdiu com meatus ipsis suppeditavit, per Bœotiam, non qua irruptionem fecerant, reverterunt; et dum Oropum præterirent, regionem nomine Piraicen, quam Oropii Atheniensium imperio subjecti colunt, vastarunt. In Peloponnesum vero regressi, in suas quique urbes discesserunt.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.

24. Athenienses autem post horum discessum præsidia terra marique disposuerunt, quemadmodum toto belli tempore agrum erant tutatura: quin etiam ipsis placuit ex pecuniis, quæ in arce erant, mille talenta eximere, et seponere, nec impendere: sed ex aliis ad bellum gerendum sumere. Quod si quis dixisset, aut decretum fecisset, quod pecunias istas suo loco movendas, et in alios usus impendendas censuisset, nisi si hostes classe urbem invasissent, et propulsandi essent, pœnam capitalem ei proposuerunt. Centum etiam triremes una cum illis mille talentis seposuerunt quotannis omnium præstantissimas, et præfectos ipsis assignarunt: quarum nulla ad aliud quicquam, nisi cum his ipsis pecuniis, ob idem periculum, si foret opus, utendum esse decreverunt.

25. Athenienses autem, qui cum centum navibus circa Peloponnesum erant, et cum ipsis Corcyræi, qui cum quinquaginta navibus auxilio ipsis venerant, et nonnulli alii socii, qui in illis regionibus habitabant, cum aliis maleficiis præternavigantes affecerunt, tum etiam ad agri Laconici Methonem, excensu ex navibus in terram facto, adorti sunt muros ejus, qui erant infirmi, et intra quos non multi homines erant: sed forte Brasidas Tellidis filius, vir Spartanus, circum illa loca cum præsidio erat, cumque rem sensisset, illis, qui in ea urbe erant, cum centum gravis armaturæ militibus auxilio venit: cumque per medias Atheniensium copias, per agrum sparsas, et ad urbis muros conversas, cursu transisset, Methonem irrupit; et paucis quibusdam de suis militibus in ipsa irruptione amissis, et ipsam urbem servavit, et primus omnium, qui illi bello administrando interfuerunt, propter hoc forte facinus Spartæ collaudatus est. Athenienses vero inde solventes abierunt: et cum ad Phiam Elidis urbem appulissent, ejus agrum per biduum vastarunt; et trecentos delectos, qui ex inferiori Elide suis auxilio venerant, aliosque Eleos, qui circumcirca illi regioni erant finitimi, pugna vicerunt. Cæterum, exorto ingenti vento, cum in loco importuoso tempestate jactarentur, plerique quidem eorum naves conscenderunt, et promontorium, quod Ichthys appellatur, circumvecti, in portum, qui est Phiaë, pervenerunt. Interea vero Messenii, et alii nonnulli, qui naves conscendere nequiverant, terrestri itinere profecti, Phiam ceperunt. Postea vero naves, quæ

* Peloponnesum circumvecti sunt. Alii. HUDS.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. 2. V. C. Varr. 323. circumvehebantur, eos receperunt; atque illinc, relicta Phia, in altum vela fecerunt: nam magna militum Eleorum manus jam *suis* subsidio venerat. Athenienses autem, in alia loca navibus delati, obiter *ea* vastarunt.

26. Atque sub hoc ipsum tempus Athenienses triginta naves miserunt, ut Locridem obirent, simul etiam, ut Eubœam tuerentur: his autem præerat Cleopompus Cliniaë *filius*: et, excensu ex navibus in terram facto, cum nonnulla maritima loca vastavit, tum etiam Thronium cepit; et obsides ab illis accepit, et apud Alopen Locros, qui *suis* auxilium tulerant, prælio superavit.

27. Hac eadem æstate Athenienses Æginetas ex Ægina, cum ipsos, tum etiam liberos, et conjuges ejecerunt; ipsis crimini dantes, quod hujus belli contra se moti præcipui autores essent. Simul etiam tutius fore videbatur, si Æginam Peloponneso adjacentem, colonia de *suis eo* missa, ipsi tenerent: nec multo post colonos in eam miserunt. Æginetis autem ejectis Lacedæmonii Thyream incolendam, et *ejus* agrum possidendum dederunt, tum ob odium, quo Athenienses prosequabantur, tum etiam, quod de se bene meriti essent terræ-motus tempore, et Helotum rebellione. Thyreaticus vero ager est medius inter Argivum et Laconicum, et ad mare pertinet. Atque alii quidem eorum hic habitaverunt, alii vero per reliquam Græciam dissipati sunt.

Aug. 3. 28. Eadem etiam æstate, Calendis Lunaribus, quæ naturali lunæ cursu contingunt, (quo solo etiam tempore hoc fieri posse videtur,) sol defecit post meridiem, et ex lunata figura, qua tunc apparuit, cum nonnullæ etiam stellæ conspicue apparuissent, rursus ad pristinam sui orbis plenitudinem ac splendorem rediit.

29. Eadem etiam æstate Nymphodorum Pythei *filium*, Abderiten, cujus sororem Sitalces *matrimonio conjunctam* habebat, virum, qui magna autoritate apud ipsum valebat, Athenienses, licet eum prius hostem esse judicassent, tamen hospitem publice fecerunt, eumque arcessiverunt, quod *ejus opera* Sitalcen Teris *filium*, Thracum Regem, sibi societate adjungere cuperent. Hic autem Teres, Sitalcis pater, primus Odrysarum imperium majus reliquis Thraciæ regnis effecit. Magna enim Thracum pars est sui juris, suisque legibus vivit. Cum illo autem Tereo, qui Procnen Pandionis filiam ex Athenarum urbe uxorem duxerat, Teres iste nullo propinquitatis vinculo conjunctus erat: nec ex eadem Thracia fuerunt. Sed ille quidem, Tereus inquam, habitabat in *urbe* Daulia, quæ est in agro, qui nunc Phocensis appellatur, quem Thraces tunc incolebant: (et in hoc agro mulieres illæ facinus illud in Ityn perpetrarunt; quin etiam a multis poetis, qui lusciniæ mentionem fecerunt, hæc avis Daulias cognomento est appellata. Verisimile autem est, Pandionem *cum hoc Tereo, qui ab*

ipso tam parvo locorum intervallo distabat, filiæ affinitatem contraxisse, mutui auxilii causa potius, quam cum altero Tere, qui multorum dierum itinere ad Odrysas usque ab ipso remotus erat.) Sed Teres nec idem nomen habuit, * et Odrysarum regnum primus per vim est adeptus. Hujus igitur filium Sitalcen Athenienses in societatem adsciverunt, Thraciæ oppida, et Perdiccam hujus opera sibi adjungere cupientes. Nymphodorus autem, Athenas profectus, Sitalcis societatem ipsis conciliavit, et Sadocum ipsius *Sitalcis* filium Atheniensem *civem* fecit; et promisit fore, ut bellum, quod in Thracia gerebatur, sedaret; se enim Sitalci persuasurum, ut exercitum equitum Thracum, et † Peltastarum Atheniensibus mitteret. Perdiccam etiam Atheniensibus conciliavit, et *ipsis* persuasit, ut ei Thermen redderent. Et confestim Perdiccas cum Atheniensibus et Phormione arma Chalcidensibus intulit. Sic igitur et Sitalces Teris *filius*, Thracum Rex, et Perdiccas Alexandri *filius*, Macedonum Rex, societatis fœdus cum Atheniensibus fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.

30. Athenienses vero, qui cum centum navibus circa Peloponnesum adhuc versabantur, Solium Corinthiorum oppidum ceperunt, idque cum agro solis Acarnanum Palirensibus incolendum tradiderunt. Astacum quoque, in qua Euarchus tyrannus erat, per vim ceperunt, eoque *illinc* ejecto, urbem in societatem adsciverunt; et in insulam Cephalleniam navibus profecti, sine pugna in suam potestatem redegerunt. Cephallenia autem sita est e regione Acarnaniæ et Leucadis; et in ea sunt quatuor civitates, Pallenses, Cranii, Samæi, Pronæi. Nec multo post hæ naves reversæ sunt Athenas.

31. Sub hujus æstatis autumnum, Athenienses, cum ipsi, tum etiam inquilini cum universi populi copiis, duce Pericle Xanthippi *filio*, in agrum Megarensis irruptionem fecerunt. Et Athenienses, qui circa Peloponnesum cum centum navibus erant (jam enim in Ægina erant) domum repetentes, cum audissent, suos cives cum universi populi copiis ex urbe profectos, et ad Megara esse, ad eos navigarunt, seque cum ipsis junxerunt. Atque hic Atheniensium exercitus in unum collectus *omnium* maximus fuit, quod respublica adhuc floret, nec dum morbo laborasset; nam ipsi Athenienses non pauciores erant, quam decem millia gravis armaturæ militum. Præterea vero ipsis etiam apud Potidæam erant tria militum millia. Inquilini etiam non pauciores tribus millibus gravis armaturæ militum, cum ipsis ad illam expeditionem iverant. Præterea erat alia non parva militum leviter armatorum turba. Magna autem illius agri parte vastata se

Octobri

..* Et primus rex potens Odrysarum fuit etc. Alii. HUDS.

† Cetratorum reddit Acacius, Livium sequutus, qui lib. 31. Peltastas a Gracis vocavit, quos ipse Cetratos appellat. HUDS.

Bell. receperunt. Quotannis vero Athenienses alias quoque multas irrup-
 Pelop. tiones in agrum Megarensē fecerunt, modo cum equitatu, modo
 an. 1. etiam cum universi populi copiis, donec Nisæam ceperunt.

Olymp. 87. 2. 32. Athenienses etiam sub finem hujus ætatis Atalantam, insulam
 V. C. apud Locros Opuntios, quæ prius erat deserta, muris cinxerunt, ut
 Varr. 323. esset *belli* propugnaculum; ne prædones, ex *urbe* Opunte et aliis
 Locrorum oppidis navigantes, Eubœam maleficiis afficerent. Atque
 hæc quidem hac ætate post Peloponnesiorum ex Attica discessum
 gesta sunt.

Post 33. Insequente autem hyeme, Euarchus Acarnan, Astacum re-
 Oct. dire cupiens, Corinthiis persuasit, ut cum quadraginta navibus, et
 2dum. mille et quingentis gravis armaturæ militibus *eo* profecti se reduce-
 rent. Ipse quoque nonnullos alios milites mercenarios conduxerat.
 Præerant autem his copiis Euphamidas Aristonymi, et Timoxenus
 Timocratis, et Eumachus Chrysidis *filius*: et *illuc* profecti *hominem*
 reduxerunt. Cum autem nonnulla etiam reliquæ Acarnaniæ oppida
 maritima sibi adjungere vellent, cumque rem tentassent, postquam
voti compotes fieri non potuerunt, domum reverti cœperunt. Et cum
 præternavigantes ad Cephalleniam appulissent, atque exscensum ex
 navibus in Craniorum agrum fecissent, ab illis per quandam dediti-
 onis faciendæ speciem decepti, nonnullos de suis militibus amiserunt,
 quod Cranii eos ex inopinato invasissent: * et duriore conditione
inde recedere coacti, domum se receperunt.

34. Eadem hyeme, Athenienses patrio instituto publice huma-
 runt eos, qui in hoc bello primi mortem obierunt; in hunc fere mo-
 dum. Triduo antequam funus efferatur, tabernaculum faciunt, et sub
 eo defunctorum ossa proponunt; et unusquisque suo *cadaveri* inferias
 affert, si quas velit. Quum autem funeris efferendi dies venit, plau-
 stra adducuntur, quæ arcas ex cupresso factas ex singulis Tribubus
 singulas portant. In his autem insunt ossa singularum Tribuum, ex
 quibus singuli sunt. Unus autem lectus stratus fertur inanis, illorum
 causa, qui non exstant, et quorum cadavera inter alia cæsorū cor-
 pora reperiri suscipique non potuerunt. Quilibet autem tam de ci-
 vibus, quam de peregrinis funus prosequitur: et mulieres, quæ cum
 illis propinquitatis vinculo sunt conjunctæ, ad sepulcrum adsunt eju-
 lantes. Hæc autem in publico monumento condunt, quod est in pul-
 cerrimis urbis suburbiis. (atque hic semper sepeliunt eos, qui in bello
 ceciderunt; illis exceptis, qui in campis Marathoniis obierunt: nam
 cum illorum virtutem insignem esse judicassent, in illo ipso loco, *in*
quo ceciderunt, sepulcrum etiam fecerunt.) Postquam autem *eos* hu-
 marunt, vir aliquis ab ipsa civitate delectus, qui et prudentia et dig-

nitate *cæteris* præstare videatur, orationem illorum laudibus convenientem super ipsis habet. Postea vero discedunt. Hoc igitur modo *Athenienses suorum in bello cæsorum corpora* sepeliunt. Et toto belli tempore, quoties *hoc ipsis* accidebat, hoc ritu utebantur. Pericles autem Xanthippi *filius* ad hos, qui primi *tunc* obierunt, oratione *funebri* cohonestandos delectus est: et postquam tempus permisit, a sepulcro in suggestum, quod excelsum erat, ut quam longissime per circumstantem hominum multitudinem exaudiretur, progressus, hæc verba fecit.

35. “MULTI quidem eorum, qui ex hoc loco verba jam fecerunt, eum laudant, qui hanc orationem *funebrem* legi, *veterique instituto* addidit; propterea quod eam de iis, qui in præliis interfecti sepelirentur, haberi præclarum esset. Mihi vero satis esse videtur, virorum, qui re ipsa, *factisque* fortes exstiterunt, honores etiam re ipsa *factisque* declarari, qualia sunt, quæ publice nunc circa hoc sepulcrum apparata videtis, nec in uno viro multorum virtutes periclitari, ut perinde ac ipse dixerit, sive bene, sive male, ita etiam ei fides habeatur. Difficile enim est modum in dicendo tenere, *ita ut auditori satisfacias*: in quo vel ipsa veritatis opinio vix stabiliri potest. Nam auditor, qui rei est gnarus, et qui *defuncto* est benivulus, fortasse existimabit aliquid parcius declaratum, quam ipse velit, ac norit; et rei ignarus, nonnulla etiam redundare *putabit*, propter invidiam, si quid supra *vires ac ingenium* suum audiat. Eatenus enim laudes, quæ aliis tribuuntur, sunt tolerabiles, quatenus unusquisque se quoque aliquid eorum, quæ audivit, facere posse putat. Sed quum *auditores* exsuperantiæ *virtutis ipsorum defunctorum* invident, tunc vero non credunt, *quæ de illis dicuntur*. Quoniam autem majores nostri hæc præclare se habere censuerunt, oportet me quoque legi huic obsequentem operam dare, ut quam maxime potero uniuscujusque vestrum voluntati ac opinioni satisfaciam.

36. “Initium autem a majoribus ducam. Æquum enim est, simul etiam decorum, in hac laudatione hunc honorem commemorationis ipsis tribui. Nam regionem istam iidem semper incolentes, succedentibus posteris ad hoc usque tempus liberam sua virtute tradiderunt. Itaque cum illi laude sunt digni, tum etiam magis patres nostri: nam cum ad ea, quæ *a majoribus* acceperant, tantum imperium, quantum hoc est, quod obtinemus, acquisivissent, id non sine labore nobis, qui hic sumus, præterea reliquerunt. Majorem vero hujus *imperii* partem nos ipsi, præsertim qui nunc sumus integra et matura ætate, propagavimus; urbemque rebus omnibus, et ad bellum, et ad pacem pertinentibus instructissimam, ac ornatissimam reddidimus. Quorum *majorum* præclara facinora in bellis edita, quibus *hæc* omnia sunt parta, aut si quid nos ipsi, aut patres nostri, bellum a barbaris, aut a Græcis illatum alacriter propulsantes fecimus,

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp
87. 2.
Varr.
323.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. 2. V. C. Varr. 325. quia apud vos rerum gnaros prolixiore oratione uti nolo, hæc omit-
tam. Sed quibus studiis ad hoc imperium pervenerimus, et quo rei-
publicæ administrandæ genere, quave disciplina sit auctum, ubi prius
hæc declaravero, tunc et ad istorum laudationem accedam: tum
quod existimem hanc orationem non indecoram fore institutæ huic
laudationi, tum etiam quod universo tam civium, quam peregrinorum
cœtui conducere *judicem*, harum rerum commemorationem audire.

37. “ Nos enim ea reipublicæ administratione utimur, quæ alia-
rum civitatum leges non æmulatur, imo vero nos ipsi nonnullis potius
exemplo sumus, quam alios imitamur. Et nomine quidem Demo-
cratia vocatur; propterea * quod non ad paucorum, sed ad commu-
nem utilitatem administramus. Omnes vero ex legum præscripto in
privatis controversiis fruuntur juris æquabilitate; et pro dignitate,
ut quisque aliqua in re excellit, ita etiam non *quod sit ex aliqua civi-
um* parte potius, quam virtutis gratia, in republica *aliis* antepositur,
neque etiam propter paupertatem ac dignitatis obscuritatem, dum-
modo aliqua in re civitati prodesse possit, arcetur. Liberaliter porro
republicam administramus, nec per mutuam quotidianarum actio-
num suspicionem aliis, si quid animi causa agunt, succensentes;
† neque molestum, licet innoxium, vultu dolorem præferentes. Sed
privata negotia *inter nos* sine molestia agentes, ea, quæ ad rempub-
licam pertinent, propter metum non violamus; illis, qui sunt in Ma-
gistratu, semper obtemperantes, et legibus, iis potissimum, quæ latæ
sunt, ut auxilio sint hominibus injuria affectis, atque adeo illis, quæ
licet non sint scriptæ, certam tamen ignominiam afferunt.

38. “ Quinetiam laborum crebas remissiones animis nostris inve-
nimus, certaminibus et sacrificiis anniversariis, quæ moribus ac insti-
tutis patriis sunt recepta, nos recreantes, et decoro privatorum appa-
ratu, cujus quotidiana voluptas dolores excutit. Huc autem, ex
omnibus orbis terrarum partibus, omnia propter urbis magnitudinem
importantur; acciditque nobis, ut non magis familiariter nostris,
quam aliorum etiam mortalium bonis perfruamur.

39. “ Quinetiam rerum bellicarum studiis præstantiores sumus nos-
tris adversariis, his urbem omnibus communem exhibemus, nec ullis
peregrinorum expulsionibus quemquam unquam a disciplinis aut spec-
taculis arcemus; quod minime absconditum, si quis ex hostibus vide-
rit, utilitatem percipere possit: quippe non tam apparatus, et dolis,
quam nostræ in rebus gerendis fortitudini, confidimus. Atque in
disciplinis, hi quidem *Lacedæmonii* statim ab ineunte ætate virtutem
exercitatione laboriosa consecantur. Nos vero, quamvis remisso

* Quod a pluribus non a paucis administratur. *Canterus.* HUDS.

† Neque tristitiam, minime noxiam illam quidem, sed tamen odiosam, visu prætex-
entes. *Cosa.* HUDS.

vitæ genere utamur, nihilo tamen secius, ac illi, æqualia pericula subimus. *Hujus autem rei hoc est argumentum.* Neque enim Lacedæmonii per se, sed cum omnibus auxiliis nostrum agrum invadunt. Nos vero, *sine externis auxiliis aliorum agrum* invadentes, in alieno cum iis, qui pro laribus suis decertant, bellum gerentes, victoriam plerumque obtinemus. Nec ullus hostis in nostras copias frequentes adhuc incidit, simul, cum propter nostrum rerum nauticarum studium, tum etiam propter copias, quas, ex nostrorum civium et subjectorum numero collectas, in diversa terrarum loca dimitimus. Quod si uspiam cum aliqua *nostrarum copiarum* particula manus conserverint; et quum aliquos de nostris superarunt, omnes *a se* pulsos gloriantur, et quum victi fuerunt, se ab universis victos fuisse *dicunt*. Quamquam si otio potius, quam laborum meditatione, nec legibus magis, quam generosis moribus pericula subire velimus: nobis contingit, ut et ærumnis futuris non defatigemur; et quum in ipsas jam veniremus, non minus audaces simus *in his tolerandis*, quam qui perpetuo se exercent.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.

40. “ Hinc etiam accidit, ut cum in hisce rebus tum etiam in aliis nostra civitas admiratione sit digna. Nam elegantiae quidem studeamus; *sed cum frugalitate, et sine luxu*: et philosophamur; *sed sine mollitie*. Et divitiis in rerum gerendarum opportunitate potius utimur, quam ad inanem verborum jactationem. neque turpe cuiquam *est suam paupertatem fateri*: sed *turpe est, non conari eam re ipsa vitare*. Et in iisdem *hominibus* simul et privatarum, et publicarum rerum cura inest. quinetiam aliis, qui opificiis dant operam, *hoc adest*, ut reipublicæ administrandæ non minus, *quam cæteri*, sint periti. Nos enim soli eum, qui rerum istarum nullam habet notitiam, non otiosum, sed inutilem esse ducimus. Iidem etiam res recte judicamus, et animo concipimus: non existimantes orationem rebus nocere; sed potius oratione non prius doceri, quam ad res, quæ sunt gerendæ, exsequendas accedas, *detrimento esse ducentes*. Nam hoc quoque præ cæteris eximium habemus, quod et iidem maxime audeamus, et quæ *audemus ac aggredimur, ea maxime consideremus*. quod aliis *obesse solet*: nam imperitia quidem, audaciam; consideratio vero *difficultatum ac periculorum*, cunctationem et metum affert. Illi autem jure fortissimi sunt habendi, qui aspera et jucunda manifestissime cognoscunt, nec tamen propterea a periculis adeundis deterrentur. In iis etiam, quæ ad beneficentiam pertinent, a multis discrepamus. nam non accipientes, sed dantes beneficium, amicos nobis comparamus. Is autem, qui dat beneficium, amicus est constantior, ut debitam *sibi gratiam, in eo tueatur*, cui *beneficium* benivolentiæ causa dedit. Sed qui pro beneficio *accepto gratiam referre* debet, est *in opere* hebetior; quia scit se beneficium non daturum,

Bell. sed rem debitam persoluturum: Nos etiam soli non magis habita
Pelop. quæstus ratione, quam certa liberalitate freti, quoslibet magnifice
an. 1. juvamus.

Olymp. 41. " Atque ut rem paucis expediam, dico et totam istam civita-
37. 2. tem esse Græciæ magistram, et singulos ejus cives, atque eosdem
V. C. homines apud nos mihi videri ad plurima rerum genera, et cum max-
Varr. ima gratia, maximaque venustate sese idoneos exhibere. Quod au-
323. tem hæc, quæ in præsentia dicuntur, non magis verborum inani jac-
tatione, quam rerum veritate nitantur, hæc reipublicæ potentia, quam
his studiis paravimus, *facile* indicat. Sola enim *omnium* earum, quæ
nunc exstant, famam superans, dato documento cognoscitur; sola-
que ne hostibus quidem sibi bellum inferentibus indignationem affert,
quasi clades accipiant a civitate, quæ minorem et potentiam et dig-
nitatem habeat; neque populis subjectis conquerendi materiam præ-
bet, quasi viris imperio indignis pareant. Magnis autem exemplis
potentiam relinquentes contestatam, et nostræ ætatis hominibus, et
posteris admirationi erimus; ita ut nec Homerum præconem simus
desideraturi, nec alium quempiam, qui suis quidem carminibus ani-
mos in præsentia demulceat, rerum vero gestarum opinione veritam
lædat: quippe qui terram ubique atque mare nostra audacia no-
bis pervia esse coegimus; et malorum, *quibus hostes*, et bonorum, *qui-
bus amicos affecimus*, sempiterna monumenta plurimis in locis erexi-
mus. Pro tali igitur civitate et isti, quod se hac privari iniquum du-
cerent, fortiter pugnantes occubuerunt; et quemlibet eorum, qui
sunt reliqui, pro ipsa labores alacri animo subire decet.

42. " Quamobrem etiam orationem de republica *longius* produxi,
ut docerem non de re pari nobis certamen esse et *aliis*, qui nihil ho-
rum æque habent: simul etiam, ut signis manifestis demonstrarem
laudem eorum, quos oratione cohonestandos mihi jam proposui.
quanquam maxima pars ipsius *laudationis a me* jam est explicata. Nam
in quibus urbem laudavi, iis horum similiumque virtutes illam orna-
runt. Neque apud multos Græcorum facile, ut apud hos, dicta fac-
tis exæquata appareant. Nam præsens istorum mors virtutem *uni-
uscujusque* viri declarare, et prima indicare, et postrema confirmare
mihi videtur. Etenim æquum est illorum, qui cæteris in rebus fue-
runt deteriores, *quam alii*, bellicam pro patria fortitudinem, *qua pol-
lent ipsi*, primo loco poni. Nam benefacto malefacti memoriam de-
lentes, publice plus utilitatis universæ civitati attulerunt, quam pri-
vatim suis vitiis eam læserunt. Horum vero nullus divitiarum fruc-
tum, quem se in posterum ex ipsis percepturum speraret, *virtuti*
anteponens, mollis *ac ignavus* fuit; neque spe paupertatis *vitandæ*,
quasi hac vitata dives vel posthac esset futurus, pericula detrectavit:
cum hostium ultionem longe magis quam illorum fruitionem expe-

tendam ducentes, tum hoc omnium pulcherrimum periculum existimantes; hoc subeundo, illos quidem ulcisci, hæc vero assequi voluerunt. incertum quidem rei feliciter gerendæ eventum spei committentes; id vero, quod jam cernebatur, in sua ipsorum virtute, ejusque fiducia ponendum censes. atque in eo ipso pulchrius existimantes in hoste propulsando vel ipsam mortem obire, quam cedendo salutem sibi parere: verborum quidem dedecus vitarunt, rem vero ipsam corpore pertulerunt; et brevissimo temporis spatio, brevissimaque fortunæ inclinatione, summa potius cum gloria, quam cum timore de vita decesserunt.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.

43. “ Atque hi quidem, quales eos esse oportuerat, tales in patriam exstiterunt. Reliquos vero tutiorem quidem optare, sed nequaquam minus audacem in hostes animum habere velle oportet: nec oratione sola utilitatem spectare, quam apud vos rerum non minus gnaros, *quam ego sum*, aliquis dicendo amplificare posset, recensens quot bona insint in hostium propulsatione; sed potius hujus reipublicæ potentiam quotidie factis contemplari, ejusque valde amantes evadere. Et quum hæc *urbs* vobis magna esse videbitur, illud cogitate, viros fortes, et qui norant quid facere deceret, quique in ipsis rebus gerendis erubescabant, istam rerum potentiam comparasse: et qui, quoties a rei alicujus tentatæ adeptione aberrarunt, non propterea etiam rempublicam sua virtute fraudandam censuerunt; sed ipsi pulcherrimam collectam prolixo et libenti animo dederunt. Publice enim corpora dantes, privatim gloriam non senescentem acceperunt, et honorificentissimam sepulturam, non *eam* potius, in qua ipsi siti sunt, quam *eam*, in qua ipsorum gloria, in qualibet rerum vel dicendarum vel agendarum occasione, quæ sese offeret, perpetuo celebranda relinquitur. Nam virorum illustrium omnis est regio sepulcrum, neque sola cipporum in domestico inscriptio *virtutem eorum* testatur: sed etiam in alieno *solo* memoria nullis mandata scriptis, magis apud animum cujusque, quam apud sepulcrum exstructum, perpetuo manet. Quos ipsi nunc imitandos vobis proponentes, et felicitatem existimantes esse libertatem, et libertatem esse animi generositatem, bellica pericula subire ne recusetis. Nec enim homines calamitosi, quibus nulla boni spes adest, vitam potius profundere debent, quam illi, quibus, si diutius vivant, fortunæ ex secunda in adversam periculosa et incerta commutatio est extimescenda; et quorum potissimum maxime interest, si quid offenderint. Nam vexatio cum mollitie conjuncta, viro saltem magnanimo est acerbior, quam mors sensu carens, quæ cum fortitudine, simul et cum publica spe, ipsi contingit.

44. “ Quamobrem etiam nunc istorum parentes, quotquot adestis,

Bell. Pelop. an. 1. 87. 2. Olymp. V. C. Varr. 323. non magis deflebo, quam consolabor. * Hominum enim vitam variis fortunæ casibus obnoxiam esse sciunt. Illi autem felicitatem sunt adepti, quibus honestissimus vitæ finis, ut nunc istis mortuis, vobis vero mœror obtigit: et quibus datum est, † ut eorum vita feliciter acta pariter et finita censeatur. Scio autem difficile esse persuadere vobis, quorum monumenta vel sæpius in aliorum rebus secundis habebitis, quibus vos quoque quondam exultabatis. nec dolor contingit, quum quis bonis, quæ nunquam est expertus, privatur: sed quum quis *eo bono* spoliatur, quo frui consueverat. Hoc tamen spe aliorum quoque liberorum tolerandum est illis, qui per ætatem liberos adhuc suscipere possunt. Nam futura soboles et privatim defunctorum oblivionem nonnullis afferet; ‡ et reipublicæ bifariam proderit, tum quia ad *urbis frequentiam*, ne deserta relinquatur, tum etiam quia ad *ejus præsidium* conferet. Fieri enim non potest, ut, qui liberos non habent, quos *pro patria* periculis objiciant, perinde atque isti fecerunt, quicquam justum aut æquabile in commune consulant. || Quotquot vero ætate jam provecta estis, vitam actam, quæ fuit longior, et in qua floruistis, loco lucri ducite; et reliquam brevem fore existimate, et istorum gloria dolorem levate. Solum enim honoris, et *veræ gloriæ* studium non senescit. Neque in ea ætatis infirmitate, quæ hominem reddit inutilem, quæstus, ut nonnulli dicunt, magis delectat, quam ipse honor, quo quis ornatur.

45. “ Liberis autem, et fratribus istorum, quotquot hic adestis, magnum certamen *propositum esse* video. Eum enim, qui fato functus est, quilibet laudare solet. Et vix vestræ virtutis exsuperantia *hoc assequi poteritis*, ut non dico pares illis; sed ut paulo inferiores judicemini. Nam livor est inter æmulos, quamdiu vivunt. Sed id, quod nullis est impedimento, et *is, qui jam obiit*, benevolentia, non æmula colitur. Si quam autem et de virtute mulierum, quæ in viduitate nunc erunt, mentionem me facere oportet, brevi adhortatione rem totam complectar. Nam gloriam magnam adipiscemini, si a pristina vestra natura *sexuque* non desciveritis; et si operam dederitis, ut quam minimum rumoris, sive in bonam, sive in malam partem, de vobis inter mares disseminetur.

* Quippe qui sciunt, quam variis casibus vitam transegerint: felicem eorum esse sortem, quibus præclarissimus vitæ finis ut nunc istis, honestissimus vero mœror, ut vobis, obtigit &c. HUDS.

† Eundem supremum agere et beatum vitæ diem. *Canterus.* HUDS.

‡ Et reip. bifariam (sc. defunctorum oblivionem afferet;) nempe urbis frequentia et præsidii firmitudine. IDEM.

|| Qui vero majores natu estis, quibus maxima vitæ pars, quod lucro est apponendum, beate acta est, quæ reliqua sit, brevem fore cogitate, atque eam ipsam ista horum gloria elevate. *Casa.* IDEM.

46. “ Exposui ego quoque oratione, ex legis præscripto, quæcun- que ad rem præsentem facere judicavi. et re ipsa qui sepeliuntur, partim quidem jam sunt ornati, partim vero illorum liberos civitas publice alet ad pubertatem usque, utilem profecto et istis et posteris coronam hujusmodi *bellicorum* certaminum proponens. Nam apud quos maxima virtutis præmia proponuntur, in horum etiam civitate viri præstantissimi versantur. Jam vero, postquam vestros quique necessarios deploraveritis, abite.

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
52 $\frac{1}{3}$.
Post
Mart. 28

47. Hujusmodi igitur funus hac hyeme factum est: hac autem exacta primus hujus belli annus est absolutus. Æstate autem statim ineunte, Peloponnesii, eorumque socii cum duabus *copiarum* partibus, ut et ante, in Atticam irruerunt, (Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, illis præerat,) castrisque in ea positus agrum vastabant. Cumque nondum multos dies in agro Attico mansissent, morbus Athenienses primum aggredi cœpit: quanquam et ante cum in multas regiones invasisse ferebatur, tum etiam in Lemnum, et alia loca. veruntamen neque tanta pestilentia, neque tot hominum interitus usquam accidisse memorabatur: nec enim medici, propter *morbi* ignorantiam initio *agrotis* mederi poterant: sed ipsi potissimum *eo* magis interibant, quo magis *ad agrotos* accedebant; nec ulla alia hominum ars *illis opem ac salutem ferre poterat*. Omnes etiam supplicationes ad *Deorum* templa factæ, et omnis opera, qua aut in oraculis sciscitandis, aut in aliis hujusmodi rebus usi fuerant, *hæc* omnia nullius erant usus; tandemque victi magnitudine mali, hæc missa fecerunt.

48. Primum autem *hic morbus*, (ut fertur) initium duxit ex Æthiopia, quæ est supra Ægyptum; deinde vero et in Ægyptum et Africam descendit, et in magnam partem regionis Regis *Persarum*: in Atheniensium porro civitatem derepente incidit, ac primum *quidem* in Pyræo homines tentavit; ita ut ab his etiam rumor disseminatus fuerit, venena a Peloponnesiis in puteos dejecta fuisse: nondum enim fontes illic erant. Deinde vero et in superiorem urbem processit, et longe plures tunc moriebantur. Pronunciet autem de eo *morbo*, ut quisque sentit, tam artis medicæ peritus, quam imperitus, unde verisimile videatur eum exstitisse, et quas causas fuisse putet, quæ tantæ mutationis faciendæ vim habuerint. Ego vero, et cujusmodi fuerit, dicam: et quæ sibi quisque proponens, si quando rursus etiam *hic morbus* ingruat, jam prædoctus aliquid habeat, ex quo præcipue *eum* cognoscat, hæc declarabo; tum quia ego ipse hoc morbo laboravi, tum etiam quia alios hoc laborantes ipse vidi.

49. Nam annus ille (ut vel omnium confessione constabat) ex omnibus maxime fuit immunis ab aliis morbis. quod si quis et ante aliquo alio morbo laborabat, omnes *hi morbi* in istum convertebantur.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. $\frac{2}{3}$. V. C. Varr. 32 $\frac{1}{3}$.

Alios vero ex nulla certa manifesta que causa apparente, sed ex im-
 proviso, cum sani forent, primum quidem acres capitis fervores, et
 oculorum rubores, et inflammatio corripiebat. Et interiora, guttur
inquam, et lingua continuo cruenta erant; et halitum tetrum et gra-
 veolentem emittebant. Deinde vero ex his sternutatio, et raucitas
 sequebatur: nec multo post hic dolor cum vehementi tussi in pectus
 descendebat. Ubi vero in corde hæserat, cum ipsum subvertebat,
 tum etiam omnes bilis ejectiones, quotquot a medicis nominatæ sunt,
 sequebantur, et ipsæ cum ingenti cruciatu. Singultusque plerisque
 incidebat inanis, vehementem afferens convulsionem, in aliquibus
 quidem statim cessantem, in nonnullis multo serius. Et corpus qui-
 dem exterius, tangenti non erat admodum calidum, neque pallidum,
 sed subrubrum, lividum, parvis pustulis et ulceribus efflorescens.
 Interiora vero ita flagrabant, ut neque tenuissimorum vestimentorum,
 aut linteorum injectiones sustinerent, neque aliud quippiam præter
 nuditatem: et libentissime in aquas gelidas se conjicerent. Et multi
 eorum, qui neglecti erant, hoc ipsum etiam fecerunt, et in puteos
 se dejecerunt siti insedabili. Et largior potus perinde erat ac par-
 cior. Et corporis vexatio, quæ quiescendi facultatem adimebat, et
 perpetuæ vigiliæ eos urgebant. Corpus etiam ipsum, quamdiu mor-
 bus vigeat, non languebat: sed præter opinionem cruciatui resis-
 tebat. Itaque plerique intra nonum, aut etiam septimum diem,
 propter internum ardorem interibant, aliquid virium adhuc retinen-
 tes, aut, si, *hoc temporis spatio præterito, mortem vitassent; tamen*, quia
 morbus in ventrem inferiorem descendebat, et exulceratio vehemens
 in ipso nascebatur, simul etiam, quia immoderatum alui profluvium
 invadebat, plerique postea propter debilitatem interibant. Morbus
 enim, qui primas in capite sedes collocarat, per totum corpus, initio
 a summis partibus ducto, pervadebat. Et si quis ex maximis illis
periculis evasisset, * extremæ tamen corporis partes, quæ captæ læ-
 sæque remanebant, eum hoc morbo laborasse testabantur. Nam in
 ipsa quoque pudenda, et in summas manus, summosque pedes prorum-
 pebat, multique his membris capti *mortem* vitarunt; nonnulli etiam
 oculis *amissis*. Nonnullos etiam, simul ac ex morbo convaluerunt,
 statim omnium rerum oblivio pariter cepit, ita ut neque se ipsos, ne-
 que necessarios agnoscerent.

50. Cum enim hoc morbi genus multo fuerit atrocius, quam quod
 oratione possit exprimi, et aliis in rebus gravius, quam ut humana
 natura ferre possit, singulos invasit, ac etiam hoc *indicio* maxime de-
 claravit, se aliquid aliud esse, quam aliquod familiarium. Nam alites,
 et quadrupedes, quotquot humanis cadaveribus vesci solent, cum

* Extremorum prehensio id significabat. Fab. Paulinus. HVDs.

multa jacerent insepulta, aut non accedebant, aut, sí gustassent, interibant. Argumento autem hoc est, quod hujusmodi avium manifestus fuit defectus; nec uspiam alibi, nec circum ulla hujusmodi *cadavera* visebantur. Canes vero, propter consuetudinem, quam cum hominibus habebant, majorem eventus significationem dabant.

51. Hic igitur morbus (vt omittam multa alia inusitatæ atrocitatis, prout unicuique aliquid accidebat diversum ab eo, quod alteri contingebat,) omnino specie talis fuit. Et tunc temporis nullus alius *morbis* ex consuetis *Athenienses* infestabat. quod si quis exoriretur, in hunc desinebat. Moriebantur autem, alii incuria, alii vero, vel diligentissime curati. Nec ullum prorsus remedium, ut ita loquar, repertum est, quod adhibitum prodesset. Quod enim alteri profuerat, hoc ipsum alteri nocebat: nullumque corpus, sive firmæ, sive infirmæ valetudinis esset, tanti mali violentiæ resistere potuit: sed omnia pariter, vel ea, quæ omni victus ratione curabantur, corripiebat. Illud vero in toto hoc malo gravissimum erat, tum quod, simul ac quis se morbo correptum sensisset, animo consternaretur, (statim enim animo ad salutis desperationem conversi, multo magis se ipsos projiciebant, neque resistebant,) tum etiam, quod propter mali contagionem, quam alter ex alterius curatione hauriebat, adeo ut ex ea oppleretur, tanquam pecudes morerentur. Atque hæc fuit præcipua maximæ stragis causa. sive enim noluissent metu deterriti mutuo se invisere, deserti interibant, multæque familiæ propter inopiam hominum, qui ægrotos curarent, exhaustæ sunt: sive *alteri ad alteros* adissent, interibant. præcipue vero qui aliquam virtutis partem sibi vendicabant. Nam præ pudore sibi ipsis non parcebant, dum in amicorum ædes ingrediebantur, ut eos inviserent; siquidem vel ipsi domestici tandem lamentationibus eorum, qui moriebantur, defatigati, non amplius commovebantur, mali violentia superati. Illi tamen, qui evaserant, et eum, qui moriebatur, et eum, qui laborabat, magis miserabantur; tum quod hoc malum prius experti cognoscerent, tum etiam quod ipsi in tuto jam essent. Hic enim morbus eundem bis non corripiebat, ita ut eum etiam interimeret. Et ab aliis beati censebantur, ipsique propter præsentem salutis insperatæ lætitiâ exsultantes, quandam etiam levem spem habebant, se ne alio quidem *ullo* morbo in posterum amplius unquam absumtum iri.

52. Ipsos autem, præter laborem, quo jam vexabantur, ipsa quoque *rerum* ex agris *in urbem* comportatio, præcipue vero *rusticos*, qui *in eam* confluerant, gravius pressit. Cum enim non essent ædes, sed in tuguriolis æstuosis ob anni tempus habitarent, strages edebatur, nullo ordine: quinetiam alii super alios morientes, mortui jacebant; et in viis, et circa fontes omnes, aquæ desiderio, semimortui volutabantur. Et templa, in quibus tabernacula habitandi causa fe-

Bell.
Pelop.
an. 1.
Olymp.
87. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{1}{2}$.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 87. $\frac{2}{3}$. V. C. Varr. 32 $\frac{4}{5}$. cerant, cadaveribus hominum, qui ibi in ipsis morieantur, erant referta. Malo enim supra modum urgente, homines non habentes, quid agerent, aut quo se verterent, sacra ac profana æque negligere cœperunt. omnesque leges, quibus ante in sepultura utebantur, pariter sunt conturbatæ. nam sepeliebant, ut quisque poterat. Multi- que, propter crebram domesticorum jam defunctorum stragem, rerum necessariarum penuria, * ad impudentia sepulcra se converterunt. Nam alii quidem in alienos rogos, antevertentes illos, qui eos exstruxerant, mortuum suum imponebant, igneque subjecto accendebant: alii vero, dum alterius cadaver arderet, suo cadavere, quod ipsi ferebant, superjecto, discedebant.

53. Hic autem morbus aliis etiam in rebus civitati majoris improbitatis fuit initium. facilius enim quilibet audebat *palam* facere, quæ prius *pudore impeditus* occultabat, ita ut ex animi libidine non patraret, quod repentinam rerum mutationem fieri viderent: et homines quidem fortunatos repente mori; illos vero, qui nihil ante possidebant, statim illorum bona possidere *animadvertent*. Itaque bonis illis celeriter perfruumdum, operamque voluptatibus dandam censebant, quod pariter et corpora et bona momentanea et in diem tantum duratura esse existimarent. Nemoque promptus erat ad labores tolerandos rei causa, quæ honesta videretur, incertum existimans, an esset interiturus, priusquam ad illam perveniret. Quod autem *unusquisque* jucundum, et undique sibi quæstuosum fore noverat, hoc etiam honestum, et utile constituebatur. nec ullus deorum metus, aut hominum lex *eos* arcebat; partim quidem, quia *Deos* colere, perinde esse judicabant, ac non colere, quod omnes pariter mori viderent: partim vero, quia nullus se tamdiu superstitem futurum sperabat, dum instituto iudicio pœnas suorum delictorum daret. Multoque majorem *pœnam, factorum iudicio* jam decretam, sibi impendere *existimabant*; ante cuius adventum, aliquibus vitæ voluptatibus sibi perfruumdum esse *censebant*.

54. Athenienses igitur in hujusmodi morbum inciderunt, eoque graviter premebantur, tum quod homines intra muros morentur, tum etiam quod foris ager *ab hostibus* vastaretur. Dum autem hoc malo vexarentur, ut verisimile est, hoc etiam carmen in memoriam revocarunt, quod seniores olim decantatum dicebant,

Doriacum veniet loimo comitante duellum

Inter homines autem altercatio erat, non *λοιμόν* in isto carmine ab antiquis nominatum, sed *λιμόν*. Sed in præsentia illud merito evicit, pestilentiam significatam fuisse. Homines enim ad mala, quæ

* Id est, suorum cadavera in alienis sepulcris impudenter sepelire non dubitarunt. *Æ. Portus. HUDS.*

patiebantur, *carminis* mentionem accommodabant. Quod si unquam aliud Doricum bellum post hoc *eos* invaserit, et *λιμὸν* esse contigerit, verisimiliter hoc modo canent. Oraculum etiam Lacedæmoniiis redditum, ab illis, qui hoc noverant, memorabatur, quum ipsis oraculum consulentibus, an bellum esset movendum, Deus respondit, ipsos fore victores, si bellum totis viribus gererent, seque ipsis opem laturum dixit. Quod igitur attinet ad oraculum, ea, quæ *tunc* fiebant, cum ipso convenire conjiciebant. Cum autem Peloponnesii in *Atticam* irrupissent, hic morbus statim grassari cœpit. Nec ipsam Peloponnesum invasit, *nec ullo malo eam affecit*, quod sit relatu dignum: depastus vero est Athenas præcipue, deinde ex aliis locis ea, quæ maxima populi frequentia erant referta. Atque hæc quidem sunt ea, quæ in morbo evenerunt.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
32. $\frac{4}{5}$.

55. Peloponnesii vero, postquam *Atticæ* planitiem vastarunt, in agrum, qui maritimus appellatur, processerunt usque ad montem Laurium, ubi sunt argenti fodinæ, quas Athenienses possident. ac primum quidem eam *agri* partem vastarunt, quæ Peloponnesum spectat, deinde vero eam, quæ ad Eubœam, et Andrum vergit. Pericles autem, qui tunc quoque dux erat, in eadem sententia perseverabat, quemadmodum et in superiore expeditione *fecerat*, non oportere Athenienses *ex urbe* contra *hostem* exire.

56. Cum autem *Lacedæmonii* in *Atticæ* planitie adhuc essent, antequam ad oram maritimam venirent, *ipse* centum navium classem Peloponneso bellum illaturus instruebat; et postquam *omnia* parata fuerunt, solvit. Ducebat autem in navibus quatuor millia gravis armaturæ militum Atheniensium, et trecentos equites in *aliis* navibus, quæ equis vehendis erant aptæ, quæ ex vetustis navigiis tunc primum factæ fuerant. ad eandem autem expeditionem et Chii et Lesbii cum quinquaginta navibus proficiscebantur. Cum autem hic Atheniensium exercitus solvit, Peloponnesios in *Atticæ* ora maritima versantes reliquerunt. cumque ad Epidaurum Peloponnesi *urbem* pervenisent, magnam *agri partem* vastarunt, et adorti urbem, in spem quidem ejus expugnandæ venerunt; res tamen ipsis non successit. cum autem ab Epidauro solvissent, Trœzenium, Haliensem, et Hermionensem agrum vastarunt: hæc autem omnia loca sunt in maritima Peloponnesi ora. Hinc vero solventes, ad Prasias, *agri* Laconici oppidum maritimum, pervenerunt, ejusque agrum vastarunt, et ipsum oppidum ceperunt ac diripuerunt. His autem actis, domum redierunt. Peloponnesios vero non amplius in *Attica* versantes, sed domum reversos invenerunt.

57. Quamdiu autem Peloponnesii in *Attica*, et Athenienses in navali expeditione erant, hic morbus et militiæ et domi Athenienses absumsit. Quamobrem etiam aiunt, Peloponnesios morbi metu, cum

Bell. Pelop. an. 2. Olymp. 87. $\frac{2}{3}$. V. C. Varr. 32. $\frac{4}{5}$. Ante Jun. 25.

ex transfugis eum in urbe grassari intellexissent, simul etiam cum sepelientes viderent, citius, *quam statuerant*, inde discessisse. Hac autem expeditione in agro hostili diutissime sunt commorati, totumque vastarunt. nam quadraginta ferme dies in Attica manserunt.

58. Eadem æstate Agnon Niciæ, et Cleopompus Clinixæ *filius*, Periclis in prætura collegæ, sumtis copiis, quibus ille fuerat usus, Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Potidææ adhuc obsessæ bellum statim intulerunt. Cum autem venissent, machinas ei admove- runt, omnique ope expugnare conabantur. Sed neque urbis expug- natio, neque cætera pro apparatus magnitudine ipsis succedebant. Nam morbus iste superveniens, hic Athenienses tum graviter afflixit, absumens exercitum, adeo ut et priores Atheniensium milites, mor- bum contraxerint ex contagio copiarum, quæ cum Agnone vene- rant, quamvis antea recte valerent. Phormion vero, et mille ac sex- centi milites, apud Chalcidenses non amplius erant. Agnon igitur cum navibus Athenas rediit, ex quatuor millibus militum, mille et quinquaginta morbo amissis, intra dies circiter quadraginta. Pri- ores vero milites in suo loco remanentes Potidæam obsidebant.

59. Post secundam vero Peloponnesiorum irruptionem Athenien- ses, cum ager ipsorum iterum esset vastatus, et morbus simul et bellum ipsos premeret, sententiam mutarunt; et Periclem culpæ cœperunt, tum quod sibi suasisset, ut bellum hoc susciperent, tum etiam quod propter ipsum in has calamitates incidissent. ad compo- sitionem vero cum Lacedæmoniis faciendam animis inclinabant: cumque nonnullos legatos ad ipsos misissent, nihil impetrare potue- runt. Tunc autem in maxima dubitatione constituti, omnisque consilii inopes, in Periclem invehebantur. Ille vero, cum ipsos ob præ- sentem rerum statum indignari videret, omniaque facere, quæ ipse speraverat, coacta concione, (adhuc enim erat exercitus prætor) illos ad fiduciam adhortari, et ira sedata animos illorum mitigare, omnem- que metum illis adimere volebat. Quamobrem in medium progres- sus hanc orationem habuit.

60. VESTRA in me indignatio mihi exspectanti contigit (ejus enim causas intelligo). atque propterea concionem coegi, ut vos commo- nefacerem, et vobiscum expostularem, si quid vos haud recte vel mihi succensetis, vel rebus adversis ceditis. Ego enim existimo, civitatem, cujus universus status manet erectus, majorem utilitatem privatis hominibus afferre, quam si singulorum civium felicitate priva- tim floreat, ipsa vero universa jaceat afflicta. Qui enim privatim rem feliciter gerit, si patria evertatur, ipse quoque nihilominus una cum ea perit. Qui vero in republica florente rem infeliciter gerit, is longe facilius conservatur. Quum igitur respublica quidem privatas calamitates sustinere potest, singuli vero *publicas ipsius calamitates*

ferre nequeunt, * quomodo non convenit universos opem ipsi ferre? nec oportet facere id, quod vos nunc facitis, qui domesticis jacturis attoniti, reipublicæ salutem deseritis, et me, qui vobis suasi, ut bellum hoc susciperetur, atque adeo vos ipsos, qui mihi assensi estis, accusatis. Atque mihi tali viro irascimini, qui me nulli secundum esse puto, aut in cognoscendis rebus, quæ sunt faciendæ, aut etiam in his explicandis: quique civitatis insuper amore insignis sum, et pecunia invictus. Nam qui novit, neque aperte docet, perinde est, ac si nunquam cogitasset. Et qui utrumque habet, sed reipublicæ est malivulus, † is pariter nullum amicam consilium ipsi dabit: sed si hoc etiam illi adfuerit, sed pecunia vincatur, hanc unam ob rem cætera omnia venalia habebit. Quare si mihi vel mediocriter hæc præter cæteros adesse existimantes, me autorem in hoc bello suscipiendo sequuti estis, nullo meo merito nunc saltem injuriæ culpam sustineam.

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp
87. 3.
V. C.
Varr.
324.

61. “ Quibus enim, dum cæteris in rebus fortuna secunda utuntur, optio datur, magna est stultitia, si bellum gerant. Sed si necesse erat, aut cedentes finitimis statim parere, aut periculum subeuntes hoste superato servari; is, qui periculum subterfugit, majorem reprehensionem meretur, quam ille, qui hoc fortiter sustinuit. Atque ego quidem *nunc etiam* idem sum, *qui et ante*; nec a sententia discedo. Vos vero *sententiam* mutatis, postquam vobis accidit, ut rebus quidem integris bellum susciperetur auctoritatem meam sequuti, calamitatibus vero afflicti, pœnitentia ducamini; meique consilii ratio, propter vestri judicii imbecillitatem, non recta videatur: quia id quidem, quod molestiam affert, ab unoquoque vestrum jam sentitur; communis vero utilitas, quæ adhuc est remota, nondum patet. Itaque quia paulo major rerum conversio, eaque repente incidit, imbecillo abjectoque animo estis ad sententiam vestram tuendam. Repentinus enim et inexpectatus casus, et qui maxime præter opinionem accidit, animum dejecit. Quod cum aliis in rebus, tum vero præcipue in *hoc* morbo vobis accidit. Tamen cum civitatem magnam incolatis, et in institutis ipsi paribus sitis educati, vos etiam decet animis excelsis gravissimas quasque calamitates sustinere, nec dignitatem delere: (Perinde enim homines damnare solent eum, qui per ignaviam deserit suam gloriam, ac eum odisse, qui per confidentiam, alienam affectat.) † Sed deponentes rerum privatarum dolorem, reipublicæ succurrere, ejusque salutem tueri.

* Quo pacto non convenit universos periculum ab illa propulsare? Atqui *contra*, in eo, quod nunc agitis, domesticis jact. etc. interpretatur Steph. sequens conjecturam suam, que ex $\mu\lambda$ facit $\mu\lambda\upsilon$, et ante $\%$ subaudit $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$: perinde ac si dictum esset, $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$ τούτο δ $\nu\upsilon\upsilon$ δ $\mu\epsilon\iota\varsigma$ $\delta\epsilon$. etc. HUDS.

† Is peræquæ nihil e re ipsius loquetur etc. Valla. Acacius. HUDS.

‡ Sepositoque privatarum rerum dolore, debemus salutem publicam vindicare, huic

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
V. C.
Varr.
324.

62. “Quo dautem attinet ad belli laborem, et ad vestram opinionem, qua adducti veremini, ne sit diuturnus, nec tamen ideo magis victoriam obtineamus, vobis et illa sufficiant, in quibus jam sæpe alias demonstravi, ipsum non recte suspectum esse. Declarabo autem hoc quoque, quod neque vos ipsi unquam antehac cogitasse mihi videmini, licet vobis adsit, de magnitudine (inquam) imperii; neque ego in superioribus meis orationibus declaravi. Et ne nunc quidem hac oratione uterer, quæ quandam jactationis speciem habet, nisi vos præter rationem animis consternatos viderem. Existimatis enim vos sociis tantum imperare. Ego vero pronuntio, duarum orbis terrarum partium, terræ et maris, quarum usus est manifestus, alteram totam in vestra potissimum potestate esse, non modo quoad nunc teneatis, verum etiam quoad progredi voletis. Nec enim ullus est Rex, nec ulla alia gens earum, quæ nunc vivunt, quæ vos cum præsentis classis apparatu navigantes prohibere possit. Itaque constat, istam potentiam non esse conferendam cum usu, vel ædificiorum, vel agri, quibus quasi magnis quibusdam rebus vos privatos putatis; neque vos decet iniquo potius, quam sedato animo rerum istarum jacturam ferre: sed leve quoddam divitiarum decus, et ornamentum hæc existimare, et negligere; et vobis persuadere, libertatem quidem, si eam fortiter retineamus et conservemus, hæc facile recuperaturam: sed si aliorum imperio pareamus, reliquas etiam fortunas, quas jam possidemus, imminutum iri; quod illis, qui suam libertatem produnt, accidere solet. Et neutra in re nos a nostris majoribus degenerare decet; qui res istas non ab aliis acceptas, sed suis laboribus partas retinuerunt, et præterea conservatas nobis tradiderunt. Turpius autem est rebus, quas possidemus, privari, quam rem infeliciter gerere, dum quærimus. Decet etiam nos adversus hostes ire non solum cum fidentia, sed etiam cum contemtionem. Gloriatio enim etiam ex felici imperitia vel cuilibet ignavo innascitur. At contemtio ei innascitur, qui vel consilio se adversariis superiorem esse confidit. id, quod nobis adest. Et prudentia, si fortunæ conditio sit æqualis, propter animi celsitudinem, audaciam reddit tutiorem, et spei minus fidit, cujus vires sunt in dubio: *sed consilio fidit, cujus providentia ex præsentibus copiis est explorator.

63. “Decet etiam vos dignitati, quam respublica propter imperium habet, (qua vos omnes lætamini) opem ferre: nec labores subterfugere, aut ne honores quidem consecrari; neque existimare, de una tantum re, de libertate videlicet in servitutum commutanda, cer-

belli labori, ne magnus sit, resistentes. Et satis quidem illa sunt, in quibus alias sæpe demonstravi, me non jure vobis in suspicionem venire etc. *Valla, diversam, ut videtur, a nostra interpunctionem sequens.* HUDS.

* Sed consilio, quod certius est et providentius, ex præsentibus rebus deducto. *Acaius.* HUDS.

tamen esse; sed et de imperio amittendo, et de periculo ob offensas in imperio contractas impendente. a quo ne discedere quidem vobis amplius licet: *etiam si quis vestrum hoc in præsentia veritus, vitam quietam agendo se viri boni fortisque officio defungi existimet. nam ut tyrannidem, hoc imperium jam tenetis: quod occupare quidem videtur injustum; deponere vero, periculosum. Nam hujusmodi homines, *qui pacis et otii sunt cupidi*, si cæteris quoque *idem* persuaderent, et si forte liberi, *et arbitrato suo viventes*, per se, *et seorsum ab aliis* civitatem incolerent, *eam* protinus perderent. Etenim tranquillitas, nisi cum agendi studio sit conjuncta, servari non potest; neque civitati principatum obtinenti, sed subditæ quietam securamque agere servitatem conducit.

64. “ Vos vero neque ab hujusmodi civibus decipiamini, neque mihi succenseatis, (cui vos etiam de bello gerendo assensi estis) licet hostes, qui nobis bellum intulerunt, fecerint ea, quæ illos facturos esse verisimile erat, quia vos *ipsis* parere nolulistis. quandoquidem morbus iste præter omnem nostram expectationem accidit (res profecto, quæ una omnium spem superarit) ejusque causa magna ex parte me in longe majora vestrum odia incurrisse scio; *sed* immerito, nisi etiam quum aliquid præter vestram expectationem feliciter gesseritis, mihi tribuatis. Mala enim, quæ divinitus accidunt, necessario; quæ ab hostibus proficiscuntur, fortiter sunt ferenda. hæc enim et antea in hujus civitatis more posita erant; nunc vero *caute*, ne in vobis prohibeantur, *neve a vobis dissoluantur*. Sciatis autem hanc urbem maximum nomen apud omnes mortales consecutam, quod rebus adversis minime cedat; eamque et plurimos milites ac labores bello impendisse, maximamque potentiam ad hoc usque tempus habuisse, cujus apud posteros in æternum, etiam si tandem aliquando succumbamus (natura enim comparatum est, ut omnia decrescant) memoria relinquetur: quod videlicet nos Græci plurimorum Græcorum imperium jam obtinuerimus, et gravissima bella, tum adversus universos, tum adversus singulos, sustinuerimus, præterea quod urbem rerum omnium copia instructissimam, et frequentissimam incoluerimus. Quanquam is quidem, qui segnis est, hæc vituperabit: sed qui est agendi studiosus, ipse quoque æmulabitur. si quis vero non possideat, invidet. Cæterum *aliis* invisos et graves in præsentia esse omnibus contingit, quotquot alteri alteris imperare voluerunt. Qui vero maximarum rerum gratia suscipit invidiam, is quidem recte sibi consulit. Odium enim non diu durat: sed et præsens splendor,

* Si quis hoc etiam veritus in præsentia, in removendis a se negotiis (*id est*, removenda negotiorum cura) se fortem præstat. *Steph.* Si qui metu et inertia adductus hoc tempore ad instigiam renigrare velit. *Casa.* Si quis hæc etiam in præsentia non metuens, vite tranquillitate, *quam se adepturum sperat*, si hostibus imperio cedatur, confidens, se fortem præstat. *L. Portus*, particulam *et* adjiciens participio *dediç.* Vide *Annett.* *Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 3.
V. C.
Varr.
324.

Bell. Pelop. an. 2. Olymp. 87. 3. V. C. Varr. 324. et gloria in posterum perpetuo celebranda relinquuntur. * Vos igitur quod in reliquum tempus honestum futurum est, nec est in præsenti inhonestum, cogitatione prospicientes, præsenti animorum alacritate utrumque quæritis: neque ullum caduceatorem ad Lacedæmonios mittatis, neque significationem detis, vos præsentibus incommodis premi. Nam qui in calamitatibus animo minimum affliguntur, et re ipsa plurimum *ipsis* resistunt, isti et publice et privatim omnium sunt præstantissimi.

65. His verbis Pericles Atheniensium iram in se conceptam mitigare, animosque *illorum* a præsentibus malis abducere conabatur. Illi vero publice quidem ejus oratione flectebantur, nec *illos legatos* ad Lacedæmonios amplius mittebant, et in bellum animis impensius incumbabant: sed privatim calamitates, quibus premebantur, ægre ferebant. Pauper quidem, quod, tenuiores facultates habens, bellum ingressus esset, et tamen his ipsis privatus esset. Illi vero, qui opibus pollebant, quod egregia in agris prædia, villasque magnifice ædificatis, et sumtuosa supellectile instructas amisissent: sed, quod omnium erat gravissimum, quod pro pace bellum haberent. Nec prius universi iram, quam in eum conceperant, deposuerunt, quam eum pecunia mulctarunt. Rursus tamen non multo post (id quod vulgus facere solet) *ipsum* belli ducem elegerunt, eique rerum omnium administrationem commiserunt: quod domestici quidem luctus, et jacturæ, quam singuli privatim fecerant, dolorem jam minus sentirent; ipsum vero in rebus, quibus universa civitas indigebat, administrandis, plurimi faciendum esse judicarent. Quamdiu enim rei publicæ præfuit in pace, eam moderate rexit, eamque bona fide tutatus est; ejusque sub imperio ad maximam potentiam evecta erat. Postquam autem hoc bellum susceptum est, in hoc etiam ille rei publicæ vires videtur prævidisse. Duos autem annos et sex menses *a bello moto* præterea vixit: et post ejus mortem, ejus providentia in bello magis cognita est. Ille enim dicebat victores evasuros, si quiescerent, rebusque nauticis operam darent; neque novum imperium quærerent, dum hoc bellum gererent; neque rempublicam in discrimen vocarent. Illi vero et hæc omnia contra egerunt, et alia, quæ ad hoc bellum pertinere non videbantur, ob privatam ambitionem, et privatos quæstus, in suam, sociorumque perniciem administrarunt. Nam quum ea, *que gerenda suscipiebant*, feliciter succedebant, honor et fructus ad privatos potius, *quam ad rempublicam* redibat: quum vero infeliciter succedebant, reipublicæ detrimentum in hoc bello afferebant. Hujus autem rei hæc fuit causa, quod cum ille et dignitate et consilio polleret, et manifeste omnium civium integerrimus

* Quæ duo vos prospicientes, decus futurum, et dedecus præsens, alacri jam animo decus capessite, et dedecus devitate etc. *Valla Acacius, Æ. Port.* quasi τὸ αὐτίκα αἰσχρῶν legissent. HUDS.

esset, ut nullis pecuniæ muneribus se corrumpi pateretur, plebem in officio liberaliter contineret, nec ab ea magis regeretur, quam ipse eam regeret. Nam cum non malis artibus potentiam adeptus esset, ad multitudinis voluntatem nihil dicebat: sed eam pro sua auctoritate castigare, quinetiam nonnullis in rebus *ei palam* adversari poterat. Quoties igitur eos aliquid intempestive ac petulantia confidentia pul-
 sos audere animadvertibat, *eos*, incusso metu, dicendo reprimebat. Contra vero, eos temere et absque causa trepidantes ad fiduciam reducebat. Quare verbo quidem erat dominatus popularis; sed re ipsa penes primarium *populi* virum principatus erat. Qui vero eum sunt sequuti, cum potius inter se dignitate pares essent, et eorum singuli principem in republica locum affectarent, omnia ad *populi* voluntatem dicere, ejusque libidini rempublicam permittere cœperunt. Unde cum multis aliis in rebus peccatum est, (ut in ampla civitate, et quæ principatum obtinet, *accidere plerumque solet*,) tum etiam in expeditione in Siciliam facta, quæ suscepta est non tam peccato iudicii, et culpa eorum, ad quos *ipsi Athenienses* proficiscebantur, quam illorum, qui *classem illam* emiserunt, qui non cognoscebant ea, quæ *suis illuc* profectis conducebant: sed propter privatas similtates de *populi* principatu contendentes, et res, quæ militiæ gerebantur, debilitarunt, et *domi* totum reipublicæ statum mutuis discordiis tunc primum conturbarunt. Quamvis autem in Sicilia rem infeliciter gessissent, et cum alium apparatus, tum etiam majorem classis partem amisissent, et in ipsa urbe seditione jam laborarent, tamen tres annos restiterunt, et prioribus hostibus, et Siculis, qui se illis adjunxerant, quinetiam plerisque sociorum, qui *ab ipsis* defecerant: mox etiam Cyro, Regis Persarum filio, qui se *Lacedæmoniis* adjunxerat, et pecunias Peloponnesiis ad classem dederat. Nec prius *hostibus imperio* cesserunt, quam ipsi mutuis dicordiis collisi conciderunt. Tanta prudentia tunc in Pericle fuit, qua cæteros cives longe superans, civitatem Peloponnesiis eo bello vel facillime superiorem fore præviderat.

Bell.
Pelop
an. 2.
Olymp.
87. 3.
V. C.
Varr.
324.

66. Lacedæmonii vero, eorumque socii, eadem æstate cum centum navibus profecti sunt in insulam Zacynthum, quæ jacet e regione Elidis. Zacynthii autem sunt Achæorum ex Peloponneso coloni, et Atheniensium erant socii. Illa autem classe adversus *illos* vehabantur mille gravis armaturæ milites Spartani, et Cnemus Spartanus, classis præfectus; excensuque ex navibus in terram facto, magnam illius agri partem vastarunt. cumque illi deditionem facere nollent, domum redierunt.

67. Eadem æstate jam extrema, Aristeus Corinthius, Lacedæmoniorum legati, Aneristus, Nicolaus, Stratodemus, et Timagoras Tegeates, et suo nomine Polis Argivus, dum iter facerent in Asiam ad Regem, si qua ratione ei persuadere possent, ut sibi pecuniam daret,

Ante
Sep. 21

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
324.

bellique societatem secum iniret, primum in Thraciam ad Sitalcem Teræ filium iverunt, cupientes, si possent, ei persuadere, ut relicta Atheniensium societate ad suam transiret, et conjunctis armis secum Potidæam iret, ubi erat Atheniensium exercitus, qui *urbem* obsidebat; utque eos suis auxiliis juvandi finem faceret, sibi que adesset, ut illo adjuvante, quo proficiscebantur, ire possent trans Hellespontum ad Pharnacem Pharnabazi filium, qui eos ad Regem erat deducturus. Sed cum forte Atheniensium legati, Learchus Callimachi, et Ameniades Philemonis *filius*, apud Sitalcem tunc adessent, Sadoco Sitalcæ filio, qui civis Atheniensis factus fuerat, persuaserunt, ut eos sibi traderet, ne, si ad Regem transivissent, quantum in ipso situm esset, illi suæ civitati nocerent. Ille vero eorum verbis adductus, illos, dum per Thraciam iter facerent ad navigium, quo Hellespontum erant trajecturi, antequam *id* conscenderent, comprehendit, missis aliis quibusdam cum Learcho et Ameniade: illosque his tradi jussit. Hi vero *eos* acceptos Athenas detulerunt. Qui cum eo pervenissent, Athenienses veriti, ne Aristeus, si evasisset, longe pluribus maleficiis *se* afficeret, quia eum et ante rerum omnium, quæ ad Potidæam, et in Thracia gestæ fuerant, autorem fuisse constabat, omnes eodem die, indemnatos, et quædam dicere volentes, interfecerunt, et in profundas fossas dejecerunt; æquum esse censentes, parem gratiam Lacedæmoniis referre, eosque eodem modo tractare, quo ipsi suos ante tractarant, qui negotiatores Atheniensium et sociorum, quos ceperant in onerariis navibus circa Peloponnesum navigantes, interfecerant, et in profundas fossas dejecerant. Lacedæmonii enim hujus belli initio omnes, quos in mari cepissent, ut hostes trucidabant, tam Atheniensium socios, quam eos, qui neutrorum partes sequebantur.

Ante
Scp. 21.

68. Sub idem tempus, extrema jam æstate, et Ambraciotæ, cum ipsi, tum etiam multi barbari, quos ex suis sedibus excitarent, expeditionem fecerunt adversus Argos Amphilochicum, cæteramque Amphilochiam. Inimicitiaë autem, quæ ipsis cum Argivis intercesserant, hinc initium duxerunt. Argos Amphilochicum, et reliquam Amphilochiam, Amphilochus Amphiarai *filius*, post bellum Trojanum, domum reversus, cum rerum status, qui Argis erat, ei non placeret, condidit in sinu Ambracico, de eodem patriæ suæ nomine Argos, *cognomine vero Amphilochicum* appellans. Hæc autem urbs omnium in Amphilochia sitarum maxima erat, et potentissimos quoque habebat incolas. Sed *ejus incolæ* multis post sæculis, calamitatibus afflicti, Ambraciotas agro Amphilochico finitimos, in civitatis societatem arcessiverunt. Linguamque Græcam, quæ nunc est in usu, tunc primum didicerunt ex Ambraciotis, qui in eadem urbe cum ipsis habitarent. At reliqui Amphilochi barbari sunt. Ambraciotæ igitur progressu temporis Argivos urbe pellunt, ipsique re-

tinent urbem. Amphilochi vero urbe pulsī sese Acarnanibus dederunt: et utrique Athenienses in auxilium advocarunt, qui Phormionem ducem, et triginta naves ipsis miserunt. Cum autem Phormio eo pervenisset, Argos per vim ceperunt, et Ambraciotas in servitutem abstraxerunt; urbemque Amphilochi et Acarnanes communiter incoluerunt. Postea vero societas inter Athenienses et Acarnanes tunc primum est inita. Ambraciotæ igitur tunc primum inimicitias cum Argivis, propter suos in servitutem ab illis abstractos, susceperunt; posteaquam in hoc bello hanc expeditionem fecerunt, exercitu ex suis militibus, et Chaonibus, et aliis quibusdam finitimis barbaris collecto. Et ad Argos profecti, agrum quidem in suam potestatem redegerunt: sed cum urbem aggressi expugnare non potuissent, domum redierunt, et alii ab aliis diremti ad suam quique gentem reverterunt. Atque hæc quidem æstate ista sunt gesta.

69. Ineunte autem hyeme, Athenienses viginti naves, et Phormionem ducem circa Peloponnesum miserunt: qui ex belli sede, quam Naupacti habebat, proficiscens, diligenter observabat, ne quis Corintho, et ex sinu Crisæo enavigaret, neve eo intraret. alias etiam sex in Cariam, et Lyciam, et Melesandrum ducem miserunt, ut pecunias ab istarum regionum incolis exigerent; neque oneraria navigia ex Phaselide, et Phœnice, et ex illa continente proficiscentia, a Peloponnesiis latronibus, qui ex ipsa Peloponneso veniebant, infestari sinerent. Melesander autem cum exercitu Atheniensium, et sociorum, qui navibus simul vehebantur, in Lyciam ingressus, prælio superatus occidit, et quandam copiarum partem amisit.

70. Eadem hyeme Potidæatæ, cum diutius obsidionem tolerare non possent, et Peloponnesiorum irruptiones in Atticam factæ nihilo magis Athenienses removerent, et res frumentaria defecisset, et alia multa præterea pro necessario victu illic jam accidissent, quin etiam nonnulli mutuo se gustassent, ita demum in colloquium de ditione venerunt cum Atheniensium ducibus, quibus ea urbis obsidendæ cura mandata fuerat, Xenophonte Euripidis, Hestiodoro Aristoclidæ, et Phanomacho Callimachi filio. Illi vero conditiones oblatas acceperunt, tum quod exercitum in loco frigido magna incommoda ferre animadverterent, tum etiam quod respublica duo talentorum millia in illam obsidionem jam impendisset. His igitur conditionibus ditionem fecerunt, ut ipsi exirent, et liberi, et uxores, et milites auxiliarii, cum privis tunicis, fœminæ vero cum binis, cumque certa singuli ad viaticum pecunia. Atque hi quidem interposita fide publica egressi abierunt, et in agrum Chalcidicum, et quo quisque potuit. Athenienses vero ducibus crimini dederunt, quod populi injussu compositionem fecissent (existimabant enim illos urbem expugnare

Bell.
Pelop.
an. 2.
Olymp.
87. 2.
V. C.
Varr.
323.
Jul. 26.

potuisse, quemadmodum volebant) postea vero colonos ex suo corpore Potidæam miserunt, eamque incoluerunt. Atque hæc quidem hac hyeme sunt gesta; et secundus hujus belli annus finitus est, quod Thucydides conscripsit.

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. $\frac{3}{4}$. V. C. Varr. 325. $\frac{5}{6}$. Post Mar16.

71. Ineunte æstate, Peloponnesii, eorumque socii in Atticam quidem nullam irruptionem fecerunt: sed cum copiis adversus Platæam iverunt. Archidamus vero Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex, illis præerat, et castris positis agrum vastaturus erat. Sed Platæenses, legatis statim ad ipsum missis, hæc dixerunt. “ Archidame, et Lacedæmonii, neque juste, neque ex dignitate vestra, patrumque vestrorum facitis, qui agrum Platæensem hostiliter invaditis. Pausanias enim Cleombroti *filius*, Lacedæmonius, qui Græciam Medorum dominatu liberavit, cum Græcis, qui pugnae apud nos commissæ idem periculum subire voluerunt, cum victimas Jovi Liberatori in Platæensi foro immolasset, omnesque socios convocasset, Platæensibus et agrum et urbem reddidit, ut sua possidentes, *hic* suis legibus viverent, et dixit, nullum unquam injuste, ne servitutis quidem imponendæ gratia, bellum ipsis illaturum; alioqui socios, qui aderant, pro viribus vim ab ipsis propulsaturos. Hæc igitur patres vestri propter virtutem, et animi alacritatem, quam in illis periculis demonstravimus, nobis tradiderunt. Vos vero contra facitis. Nam cum Thebanis, qui nobis sunt inimicissimi, huc venitis, ut nos in servitutem redigatis. Deos autem contestati, et eos, qui jurisjurandi testès tunc fuerunt, et vestros patrios, et nostros indigenas, vos rogamus, ne agrum Platæensem lædatis, neve jusjurandum violetis: sed jure nostro *nos* vivere sinatis, quemadmodum Pausanias statuit.

72. Cum autem Platæenses hæc dixissent, Archidamus illorum orationem excipiens, hæc respondit. “Æqua est vestra oratio, Viri Platæenses, si verbis facta respondeant. Quemadmodum igitur Pausanias vobis præstitit, cum vos ipsi vestro jure vivatis, tum etiam alios pro vestra virili parte in libertatem vindicetis, quotquot eadem pericula tunc vobiscum subierunt, et ejusdem fœderis, ac jurisjurandi participes fuerunt, et qui nunc Atheniensibus serviunt. Nam vestri ipsorum causa, et aliorum in libertatem asserendorum gratia tantus apparatus *tunc* factus fuit, tantumque bellum fuit susceptum, cujus *libertatis*, cum vos quoque maxime participes fueritis, jusjurandum etiam servetis: sin minus (ad quæ vel ante *vos* jam invitavimus,) quiescatis, res vestras possidentes, ac neutrorum partes sequamini, et utrosque quidem amicitia causa, neutros vero belli gratia recipiatis.” Atque hæc quidem nobis placent. Archidamus igitur hæc dixit. Platæensium vero legati his auditis in urbem redierunt, cumque rem ad populum retulissent, Archidamo responderunt: “Nihil a se eorum, quæ ab ipso petebantur, sine Atheniensibus fieri posse.

suos quippe liberos, et conjuges apud illos esse. seque toti civitati timere, ne post ipsorum discessum, * Athenienses venirent, et impedirent, aut etiam Thebani, propterea quod cautum esset de utrisque recipiendis, suam urbem rursus occupare conarentur." Ille vero illos bene sperare jubens, ad hæc respondit: "Vos igitur urbem et ædificia nobis Lacedæmoniis tradite, et fines agri demonstrate, et numerum vestrarum arborum, et quicquid aliud in numerum cadere potest. vos vero abite quocunque vultis, quamdiu bellum durarit. ubi autem hoc fuerit confectum, reddemus. Interea vero, ut depositum servabimus, agrum colentes, et tributum pendentes, quod vobis suppetere possit.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{5}{6}$.

73. Illi vero, his auditis, in urbem redierunt. cumque his de rebus cum multitudine consultassent, responderunt: "Se velle condiciones sibi ab eo oblatas cum Atheniensibus prius communicare; et si illis persuadere possent, se ad hæc facienda paratos esse." Interea vero petierunt, ut inducias secum faceret, et ab agro vastando sibi temperaret. Ille vero inducias fecit tot dierum, intra quot verisimile videbatur, responsum Athenis afferri posse; et ab agro vastando sibi temperavit. Plataenses vero legati ad Athenienses profecti, et agitato cum illis consilio, redierunt, hæcque civitati retulerunt: "Neque in superiore tempore, viri Plataenses, ex quo societatem inivimus, Athenienses dicunt se passos esse nobis injuriam fieri, neque nunc passuros; at pro viribus opem laturos: vobisque mandant, per jusjurandum, quod vestri patres jurarunt, nequid novi in societate moliamini.

74. Cum legati hæc renuntiassent, Plataenses decreverunt non deserere Athenienses; sed pati et agrum ante suos oculos vastari, si necesse esset, et perferre quicquid aliud contingere posset: nec quemquam amplius emittere, sed ex muris respondere, "Se non posse facere ea, quæ a Lacedæmoniis petebantur." Cum autem hoc responsum *illis* dedissent; tunc vero Rex Archidamus primum Deos et heroes indigenas contestari cœpit, his verbis. "Dii, quotquot agri Plataensis præsidetis, et heroes, testes estote, neque primum, cum isti societatis jusjurandum prius violarint, nos in hunc agrum injuste venisse, in quo patres nostri post vota vobis nuncupata, Medos superarunt, et quem Græcis benignum præbuisistis, ut in eo dimicaret: neque nunc, si quid faciamus, nos injuste facturos. nam cum multas, æquasque condiciones obtulerimus, nihil ab illis impetrare potuimus. * Testes igitur estote, illos quidem, qui nos

* Athenienses venirent ista non permissuri. *Valla.* Athenienses venientes id factum non approbarent. *Acacius.* Athenienses venirent, ejusque custodiam illis eriperent. *Hobbesius.* *Huds.*

* Itaque concedite, ut et ii, qui cœperunt injuriam facere, pœnas dent; et qui merito pœnas parant, pœnas sumant. *Valla.* *Huds.*

Bell. injuriis provocarunt, pro injuriis illatis pœnas nobis daturos: nos
 Pelop. vero, qui bellum ipsis jure inferimus, merito pœnas de illis sumturos.”
 an. 3. 75 His verbis Deos obtestatus, aciem ad prœlium instruxit. ac
 Olymp. primum quidem ipsos, ne quis amplius exiret, circumvallavit arbori-
 87. $\frac{3}{4}$ bus, quas ceciderant. Deinde vero aggerem ad urbem aggesserunt,
 V. C. illam propediem expugnatum iri sperantes, tanta militum manu in
 Varr. opere occupata. Itaque cœsam e Cithærone materiam aggeri utrin-
 325. que adhibebant, storearum instar, murorum loco admoventes, ne
 8 humus aggesta latius diffunderetur. In hunc autem aggerem inge-
 rebant ligna, lapides, humum, et si quid aliud injectum ad opus absol-
 vendum facere videbatur. In hoc autem aggeris opere septuaginta
 dies cum totidem noctibus conjunctos continenter consumserunt, ita
 inter se opus quietis gratia partiti, ut alii quidem materiam congere-
 rent, alii vero somnum et cibum caperent. Et Lacedæmonii, qui pere-
 grinis singularum civitatum militibus præerant, operi præpositi, ad opus
 urgebant. Plataenses vero hunc aggerem extolli cernentes, murum
 ligneum composuerunt, suisque muris imposuerunt ab illa parte, qua
 agger excitabatur; alterumque murum lateritium intra ligneum ædi-
 ficarunt, materiam ex vicinis ædibus, quas demoliebantur, detrahen-
 tes. Lignis autem internexis materiam colligabant, ne succrescens
 ædificium infirmum esset. Habebat autem munimenta objecta,
 quibus protegeretur, coria, et centones; ut et qui in opere erant
 occupati, et ligna ipsa nullis igniferis missilibus peterentur; utque
 in tuto essent. Murus autem in magnam altitudinem extollebatur,
 et agger non segnus ex adverso contra ipsum surgebat. Plataenses
 vero tale quiddam excogitant. Interciso muro, qua agger *urbi* im-
 minebat, illius humum *in eam* importabant.

76. At Peloponnesii hac re cognita, cœnum in cratibus arundineis
 involventes, in aggeris partem humo subtracta divisam conjecerunt,
 ne, sicut humus diffluens, *in urbem* portaretur. Illi vero isto conatu
 exclusi, ab hoc quidem abstinerunt: sed cuniculos egerunt, eosque
 conjectura ab urbe sub ipsum aggerem dirigentes, humum ad se
 rursus subducere cœperunt; diuque illos, qui foris erant, latuerunt,
 adeo ut illis humum etiam atque etiam aggerentibus, minus tamen
 opus absolvent, quod ipsorum agger deorsum subduceretur, et in
 partem, quæ evacuabatur, semper subsidens caderet. Sed veriti, se
 ne sic quidem paucos multis resistere posse, hoc quoque excogita-
 runt: magnum quidem ædificium, quod aggeri oppositum extruebatur,
 ædificare desierunt: at ab utroque ejus latere ducto initio, qua
 muro humiliori, cum altero urbis muro conjungebatur, murum lunata
 forma urbem versus ducere cœperunt, ut, si magnus caperetur, hic
 hostibus resisteret, eosque novum aggerem ad eum rursus aggerere
 cogeret; et ulterius procedentes, duplicem laborem sustinere, et in
 majore periculo constitui. Peloponnesii vero dum aggerem jacerent,

simul etiam urbi machinas admovent: unam quidem, quæ per aggerem admota, magnam ingentis illius ædificii partem conquassavit, et Plataenses perterrefecit: alias vero ab alia muri parte, quas ipsi Plataenses laqueis circumjectis reflectebant, et trabes ingentes, quas ab utroque capite longis ferreis catenis suspenderant, ex binis antennis supra murum inclinatis ac prominentibus transversas sursum trahebant, et quoties machina aliquam muri partem petitura erat, trabem laxatis catenis, atque e manu remissis, cum impetu demittebant. illa vero cum impetu delata, prominens rostrum refringebat.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 3.
V. C.
Varr.
325.
6.

77. Postea vero Peloponnesii, cum machinæ nihil proficerent, et adversus aggerem munitio erigeretur, existimantes præsentibus terroribus urbem capi non posse, se ad eam muro cingendam parabant. Ipsis tamen urbem prius igne tentare placuit, si possent coorto vento eam incendere, quod spatiosa non esset. Nullum enim oppugnationis genus intentatum prætermittent, si forte sine sumtu, et obsidione in suam potestatem redigere possent. comportatos igitur materiæ fasciculos primum quidem in eam partem, quæ erat inter murum et aggerem, ex ipso aggere conjecerunt. Cum autem propter tantam hominum manum celeriter fuisset repleta, in reliquum etiam urbis, quantum de loco superiore plurimum occupare potuerunt, materiam congesserunt: eamque injecto igne, cum sulphure et pice, incenderunt; tantaque flamma excitata est, quantam nullus unquam ad illud usque tempus saltem manu excitatam viderat. Jam enim *et alias* arbores, quæ sunt in montium sylvis, casu, vi ventorum, mutuo concursu collisæ, ignem, flammamque ex hoc conceptam emiserunt. Hoc vero incendium et magnum exstitit, et Plataenses, qui cætera vitarant, propemodum absumsit. * Nam intra ad complures urbis regiones accedere tutum non erat. Quod si ventus secundus (ut adversarii speraverant) ad ipsam accessisset, effugere non potuissent. Nunc vero hoc etiam accidisse fertur, magnam vim aquæ de cælo cum tonitruis effusæ flammam restinxisse, et ita periculo liberasse.

78. Peloponnesii vero, cum hoc quoque conatu frustrati fuissent, quadam copiarum parte ibi relicta, et cæteris dimissis muro urbem undique cingere cœperunt, ambitus loco inter singulas civitates distributo. Fossa autem erat, et interna, et externa, ex qua lateres fecerunt. Postquam autem totum opus absolutum fuit sub Arcturi ortum, præsidio ad dimidii muri custodiam relicto (nam alterum dimidium Bœoti custodiebant) cum exercitu redierunt, et alii ab aliis

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 3.
V. C.
Varr.
325.
Jul. 6.

* Nam intra magnum urbis spatium ad muros accedere non dabatur, quod exiguus urbis tractus relictus esset, quo flamma non pertingeret. Æ. Port. Ita vero locum interpretatus sum, ac si πολλοῦ χωρίου τῆς πόλεως περιλάσαι pro ἐπὶ πολλοῦ etc. accipiendum esset, uti apud Sophoclem περιλάσαι νεῦν pro ἐπὶ νεῦν. HUDS.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325. Sep. 19. digressi, in suas quique urbes se receperunt. Plataenses vero liberos, et uxores et maximos quosque natu, et hominum nullius usus multitudinem jam ante Athenas exportarant. Ipsi vero, qui relictis obsidebantur, erant numero quadringenti, et Athenienses octoginta, et centum ac decem mulieres, quæ panem faciebant. Tot erant universi, quum obsidionem tolerare cœperunt: nec ullus alius aut servus, aut liber in urbe erat. Hujusmodi igitur fuit obsidio contra Plataenses instituta.

Julio exeunte 79. Eadem autem æstate, simul atque expeditio contra Plataenses est a *Lacedæmoniis* suscepta, Athenienses cum duobus millibus sui corporis militum graviter armatorum, et ducentis equitibus, bellum intulerunt Chalcidensibus, qui sunt in Thracia, et Bottiæis, frumento jam maturo. His vero præerat Xenophon Euripidis *filius*, cum duobus aliis ducibus. Cum autem ad Spartolum Botticam copias duxissent, frumentum corruperunt. Hæc autem civitas quorundam civium opera, qui hoc moliebantur, deditioem factura videbatur. Sed cum *adversæ factionis homines*, qui hæc *pati* nolebant, Olynthum *nuntios auxilium petituros* ante misissent, gravis armaturæ milites venerunt, et *reliquus exercitus* ad urbis custodiam. Qui cum Spartolo adversus hostem prodiisset, Athenienses prælium ad ipsam urbem *cum eo* commiserunt. Et Chalcidensium gravis armatura, et cum illis nonnulli auxiliarii milites ab Atheniensibus vincuntur, et in urbem sese recipiunt. Chalcidensium vero equitatus, ac levis armatura vincit Atheniensium equitatum, et levem armaturam. *Chalcidenses* autem habebant aliquot, non multos *tamen*, cetratos ex agro, qui Crusis appellatur, cumque non multo ante prælium commissum fuisset, alia cetratorum manus, Olyntho *missa*, suis subsidio venit. Tunc vero levis armaturæ milites, qui Spartoli erant, cum *novum subsidium* vidissent, tum recentium copiarum accessione magis confirmati, tum etiam quod antea victi non fuissent, cum Chalcidensium equitatu et subsidiariis Athenienses iterum invadunt. Illi vero se recipiunt ad duas cohortes, quas ad impedimenta reliquerant. Quoties autem Athenienses armis infestis eos petebant, illi recedebant; quoties vero recedebant, eos urgebant, et tela in eos jaculabantur. Et Chalcidensium equites adequitantes, qua *locus ad hostes invadendum opportunus* videbatur, impressionem *in cos* faciebant; et Athenienses maxime percussos in fugam verterunt, et longe sunt persequuti. Atque Athenienses quidem fuga Potidæam se receperunt, posteaque, *suorum* cadaveribus fide publica interposita receptis, cum copiarum reliquiis Athenas reverterunt. Ex eorum autem numero quadringenti et triginta, omnesque duces obierunt. Chalcidenses vero et Bottiæi tropæum statuerunt, susceptisque suorum cadaveribus, in suas quique urbes discesserunt.

80. Eadem ætate, non multo post hæc, Ambraciotæ, et Chaones, cupientes totam Acarnaniam subigere, et ab Atheniensibus alienare, Lacedæmoniis persuaserunt, ut classem ex sociis civitatibus pararent, et mille gravis armaturæ milites in Acarnaniam mitterent. Dicebant enim, illos, si cum navibus, simul et peditatu secum venirent, (quod Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, copiis coactis opem *suis laborantibus* ferre non possent) Acarnania facile potitos, Zacynthum etiam, et Cephalleniam in suam potestatem redacturos, ut non amplius ita libera Atheniensibus circum Peloponnesum navigatio esset: quin etiam Naupacti capiendæ spem esse. Lacedæmonii vero illorum verbis adducti Cnemum, qui classis Prætor adhuc erat, et gravis armaturæ milites *eo* cum aliquot navibus e vestigio mittunt. Nuntiis autem circummissis imperarunt sociis, ut classem expedirent, et primo quoque tempore Leucadem venirent. Corinthii autem potissimum, Ambraciotis, suis colonis, studiose favebant; et classis quidem Corinthiorum, Sicyoniorum, et oppidorum in illa regione sitorum instruebatur. Nam Leucadiorum, Anactoriorum, et Ambraciotarum *classis*, jam ante *eo* profecta, ad Leucada præstolabatur. Cnemus vero et mille gravis armaturæ milites, quos secum ducebat, postquam mare trajece-
runt clam Phormione, qui viginti navibus Atticis præerat, quæ circa Naupactum in præsidio erant, se confestim ad expeditionem itinere terrestri faciendam parare cœperunt. eique præsto fuerunt ex Græcis quidem, Ambraciotæ, Leucadii, et Anactorii, et mille Peloponnesii, quos ipse secum ducebat. Ex barbaris vero, mille Chaones, qui regio dominatu non regebantur, quibus præerant annum Magistratum gerentes Photius et Nicanor, * ex familia, cui ad Magistratus patebat aditus. Cum Chaonibus vero militabant et Thesproti, qui et ipsi dominatu regio non gubernabantur. Molossos vero ducebat et Antitanas Sabylinthus, Tharypis Regis adhuc pupilli tutelam gerens: et Paravæos, Orædus Rex. Mille etiam Orestæ, permissu Antiochi, qui Rex ipsorum erat, cum Paravæis et Orædo ad eandem militiam proficiscebantur. Perdiceas etiam clam Atheniensibus mille Macedonas misit, qui postea supervenerunt. Cum hoc exercitu Cnemus, non exspectata Corinthiorum classe, discessit; et per agrum Argivum iter facientes, Limnæam pagum nullis cinctum muris diripuerunt. Et ad Stratum pervererunt, maximam Acarnaniæ urbem; existimantes, si hanc primam cepissent, cæteras etiam haud ægre in suam potestatem venturas.

81. Acarnanes vero, cum intellexissent, et terra magnas copias

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4:
V. C.
Varr.
325.
Septem-
bri.

* Ex familia principe Stephanus, Aliique. HUDS.

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325.

in agrum suum irruptionem fecisse, et mari simul hostes cum classe contra se venturos, copias non coegerunt, ut suis laborantibus opem ferrent; sed sua quique custodiebant. Et ad Phormionem nuntios miserunt, per quos eum rogarunt, ut auxilium sibi ferret. Ille vero respondit, se non posse, quod classis Corintho esset ventura, Naupactum præsidio nudatam relinquere. Peloponnesii vero, eorumque socii, suas copias in tres acies partiti, ad urbem Stratorum iverunt; ut, castris prope illam positis, nisi verbis eos ad deditionem faciendam inducere possent, re ipsa muros tentarent. Atque dum ad urbem accederent, medium quidem agmen tenebant Chaones, et cæteri barbari: ad dextram vero ipsorum erant Leucadii, Anactorii, et qui cum ipsis veniebant: ad lævam, Cnemus, Peloponnesii, et Ambraciotæ. Magno autem intervallo alii distabant, quinetiam interdum a mutuo conspectu remoti erant. Et Græci quidem servatis ordinibus, et caute, procedebant, donec in opportuno loco castra posuerunt. Chaones vero, qui suis ipsorum viribus confiderent, et ab illius continentis incolis bellicosissimi esse judicarentur, castris ponendis locum deligere non sustinuerunt; impetuque cum cæteris barbaris lati, urbem vel ipso clamore tantum se capturos, atque hoc facinus sibi tributum iri existimarunt. Stratii vero, cum eos propius accedere vidissent, et existimassent, si eos a cæteris sejunctos, superassent, Græcos non amplius pariter ad se accessuros, in locis urbi circumcirca vicinis insidias ante collocant. Postquam autem illi propius accesserunt, ex urbe pariter, et ex insidiis prosilientes impressionem faciunt. Illisque timore percussis, multi Chaones cæduntur; cæterique barbari, postquam eos cedentes animadverterunt, ne ipsi quidem hostium impetum amplius sustinuerunt, sed in fugam se conjecerunt. Neutrum autem Græcorum agmen hanc pugnam sensit, quod illi longius processissent, eosque Græci properare crederent, ut locum castris faciendis opportunum occuparent. Sed cum effusa fuga barbari ferrentur, eos ad se recipiebant, castrisque junctis, ibi per diem quieverunt; quod Stratii cum ipsis ad manus venire nollent, quia cæterorum Acarnanum auxilia ad ipsos nondum convenerant: sed hostem fundis eminus lacerassent, et ad inopiam consilii compellerent. Nec enim sine gravis armaturæ militibus loco sese movere audebant. Acarnanes autem hoc pugnae genere excellere existimantur.

82. Ubi vero nox advenit, Cnemus cum exercitu celeriter sese recipiens ad fluvium Anapum, octoginta stadiis a Strato distantem, postero die, impetrata fide publica, suorum cadavera recepit. cumque Cœniadæ per amicitiam se illi adjunxissent, ad eos concessit, antequam cæterorum Acarnanum auxilia in unum convenirent; atque illinc omnes

domum redierunt. Stratii vero tropæum statuerunt prælii cum barbaris commissi.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr,
325.

83. Classis autem, quam Corintho, et ab aliis sociis ex sinu Crisæo ad Cnemum venire oportuerat, ne Acarnanes, qui maritimam oram incolebant, illis, qui in superioribus, *ac mediterraneis* locis habitabant, copiis undique collectis auxilium ferrent, non venit: sed per illos ipsos dies prælii ad Stratum facti, coacti sunt navalem pugnam committere cum Phormione, et viginti navibus Atheniensium, quæ Naupacti in statione præsidii causa manebant. Phormio enim ipsos terram legentes extra sinum observabat, eo consilio, ut in apertum et patens mare progressos aggredierentur. Corinthii vero, eorumque socii non ut ad navale prælium; * sed potius more peditum instructi in Acarnaniam navigabant: simul etiam quia putabant Athenienses, qui viginti tantum naves habebant, cum suis septem et quadraginta navibus pugnam committere non ausuros. Veruntamen postquam ipsos infesta classe contra se navigantes viderunt, dum ipsi maritimam oram legerent, et dum e Patris Achaiæ oppido ad oppositam continentem in Acarnaniam trajicerent, animadverterunt Athenienses ex Chalcide et Eveno fluvio contra se tendentes (quamvis enim *Athenienses* prope illos portum noctu cepissent, *Peloponnesios tamen* non latuerunt.) Ita demum in medio freto navale prælium committere coguntur. Duces autem et oppidatim omnium erant, qui se *ad pugnam* parabant. Corinthiorum vero, Machon, Isocrates, et Agatharchidas. Ac Peloponnesii quidem aciem instruxerunt, facto suarum navium orbe quam maximo potuerunt, non permittentes, ut hostium naves per mediam suam classem transcurrerent: et proras quidem extra, puppes vero intro *verterunt*; parvaque navigia, quæ simul navigabant, intra *navium orbem* receperunt, et quinque naves celeritate præstantes, † ut, si qua hostes irruerent, per interval- lum, quod exiguum erat, ipsæ præsto essent ad eruptionem in eos faciendam.

84. Athenienses vero, cum suas naves in longiorem seriem disposuissent, ita ut singulæ singulas deinceps sequerentur, eos undique circumvehi, et in angustum contrahere cœperunt, *hostilium navium* proras semper cursu propemodum radentes, et impressionis jamjam faciendæ opinionem præbentes. Sed Phormio ipsis ante præceperat, ne hostem prius aggredierentur, quam ipse signum dedisset. Sperabat enim hunc ipsorum ordinem in eodem statu, ut in pedestri

* Sed ad terrestre militariter instructi, in Acarnaniam navigabant. *Valla*. Ac si legisset *ἀλλ' ἐπὶ πεζομαχίᾳ στρατιωτικώτερον*, etc. *Huds.* Ex Annotat. *Stephani*, qui dicit *ἀλλὰ πεζομαχίᾳ*, vel, *ἀλλ' ἐπὶ πεζομαχίᾳ*.

† Ut exiguuo ex intervallo, si qua hostes incurrerent, prosilientes adessent. *Valla*. Ut ad subitos casus incursusque hostium incunctanter ubique adessent. *Acacius*. *Huds.*

Bell. pugna, quæ in terra committitur, non permansurum: sed naves inter
 Pelop. an. 3. se concursuras, et *parva* navigia perturbationem *illis* allatura: præterea
 Olymp. ventum ex sinu *Crisæo* spiraturum, qui sub auroram *quotidie* flare
 87. 4. consueverat, quem ille exspectans navibus circumvehebatur, *ratus*
 V. C. ne momento quidem temporis Corinthiorum naves staturas. Exi-
 Varr. stimabat etiam ipsum hostes invadendi tempus in sua potestate fore,
 325. ita ut eos arbitrato suo aggrederetur, ob majorem suarum navium
 celeritatem, qua longe præstabat: et tunc, *quum ventus spirare cœpisset*,
 pulcerrimam *hostis adoriendi* occasionem fore. Ubi autem et ventus
 flare cœpit, et naves jam in arctum redactæ duabas de causis, cum
 ob ventum, tum etiam quod *parva* navigia simul ipsis incumberent,
 turbari cœperunt, et navis cum navi concurrebat, et viri *naves alienas*
 contis *a suis* repellebant; et, quia clamores edebant, et vicissim alii
 aliorum naves, earumque mutuum concursum vitare conabantur, et
 conviciis utebantur, nec ea, quæ præcipiebantur, nec hortatorum
 voces exaudire poterant. Quoniam autem homines imperiti remos in
 maris agitati fluctibus attollere non poterant, naves gubernatoribus
 minus obtemperantes præbebant. Tunc vero *Phormio*, hoc ipso
 temporis articulo, *suis* dat signum; et Athenienses, facta impressione,
 primum quidem unam ex prætoriis navibus deprimunt: deinde vero
 et alias, quacunque transibant, corrumpebant. Et effecerunt, ut
 nullus ipsorum, propter perturbationem, ad resistendum se converteret:
 sed Patras versus, et Dymen Achaiæ fugerent, Athenienses
 vero illos persequuti, captisque duodecim navibus, et * occisa maxi-
 ma parte hominum, qui in illis erant, ad Molycrium navigarunt, et
 tropæum in *promontorio* Rhio statuerunt, navique Neptuno consecrata,
 Naupactum redierunt. Peloponnesii quoque cum reliquis navibus
 ex Dyme et Patris ad Cyllenen, Eleorum navale, confestim præter-
 vecti pervenerunt. Huc etiam Cnemus ex Leucade, et naves Leu-
 cadiaæ, quas cum his antea conjungi oportuerat, post pugnam ad Stra-
 tum commissam, venerunt.

85. Lacedæmonii vero Cnemo miserunt Timocratem, Brasidam,
 et Lycophonem, quorum consilio in rebus nauticis uteretur, im-
 perantes, ut alterum navale prælium *superiore* melius pararet, nec a
 paucis navibus maris usu prohiberetur. Ipsi enim videbatur (præcipue
 vero quia tunc primum navalis prælii periculum fecerat) hæc res ad-
 modum præter *expectationem* accidisse. neque adeo classem suam
 inferiorem esse; sed *potius* quandam ignaviam *in suis militibus* fuisse
 existimabant: non reputantes, quantum ab ipsorum brevi in re nautica

* *Alii sic*: suscepta maxima parte hominum, qui in illis erant, et translata in suas
 naves, ad Mol. etc. *Potest etiam elici alius sensus*: cum suscepissent plerosque de suis,
 qui inter præliandum ceciderant in mare etc. *A. Portus.* Huds.

exercitatione distaret Atheniensium peritia longo usu confirmata. Quare cum indignatione *hos ad Cnemum* miserunt. Hi autem, cum ad Cnemum pervenissent, de communi consilio nuntiis circummissis, certum navium numerum singulis civitatibus imperarunt, et quas jam habebant, ad navale prælium committendum reficiebant. Phormio et ipse Athenas misit, qui Lacedæmoniorum apparatus indicarent, et prælii navalis victoriam a se partam significarent. petiitque, ut quam plurimas naves primo quoque tempore ad se mitterent, quod quotidie prælii navalis committendi spes esset. Illi vero viginti naves ad eum mittunt. Ei autem, qui eas adducebat, præterea mandarunt, ut primum in Cretam navigaret. Nicias enim Cretensis Gortynius, qui erat *Atheniensium* hospes, ipsis persuasit, ut in Cydoniam navigarent, dicens fore, ut eam, quæ ipsis erat inimica, in ipsorum potestatem redigeret. Illos autem *ad hoc faciendum* induxit, Polichnitis, qui Cydoniatis erant finitimi, gratificari cupiens. Atque ille quidem cum navibus, quas acceperat, in Cretam abiit, et cum Polichnitis Cydoniatarum agrum vastavit. Ibi cum propter ventos, tum etiam propter navigandi difficultatem, tempus non exiguum consumsit.

86. Peloponnesii vero, qui ad Cyllenen erant, interea dum Athenienses circa Cretam detinebantur, ad navale prælium instructi, ad Panormum Achaicum navigarunt; ubi erant terrestres Peloponnesiorum copiæ in unum coactæ, ut ipsis auxilium ferrent. Ipse quoque Phormio ad Rhium Molyricum ivit, ac extra ipsum cum viginti navibus stationem habuit, quibus etiam in prælio navali est usus. Hoc autem Rhium Atheniensibus erat amicum. Alterum vero Rhium, quod est in Peloponneso, est e regione: maris autem intervallo stadiorum fere septem alterum ab altero distat. hoc vero est Crisæi sinus os. Peloponnesii igitur ad Rhium Achaicum, quod a Panormo non multum aberat, in quo erant pedestres ipsorum copiæ, et ipsi, postquam et Athenienses conspexerunt, cum septem et septuaginta navibus apulsi castra posuerunt. Et per sex septemve dies adversas stationes habuerunt, prælium navale meditantes ac præparantes. Eo consilio, hi quidem, quod extra hæc Rhia in latum mare progredi non auderent, superiore clade territi: illi vero, quod in angustias ingredi nollent, quia existimabant pro illis facere, prælium in angustiis committi. Deinde Cnemus, Brasidas, cæterique Peloponnesiorum duces, cum prælium navale primo quoque tempore committere vellent, prius quam nova classis Athenis missa istis subsidio veniret, primum milites convocarunt; cumque multos ipsorum propter superiorem cladem territos, nec alacres animadverterent, ut animos illis adderent, hæc verba fecerunt.

87. " Si quis vestrum, Viri Peloponnesii, propter superiorem navalem pugnam, futuram etiam reformidat, is non justam formidinis

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
Varr.
325.

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325. conjecturam habet. nam et apparatu fuit inferior, quemadmodum scitis, nec ad navale prælium potius, quam ad terrestrem expeditionem navigabamus. Quinetiam non paucae res adversae, fortuna ita volente, nobis acciderunt. Nonnihil etiam ipsa rerum nauticarum imperitia nos, qui tunc primum prælii navalis periculum fecimus, labefactavit. Itaque non propter nostram ignaviam accidit, ut superaremur. neque convenit animos, qui per vim superati non fuerunt, et qui rationes aliquas habent, quas adversariis objiciant, calamitatis eventu debilitari: sed existimare, usu venire, ut rebus quidem fortuitis homines fallantur; sed iidem, si animos fortes habeant, semper stent erecti. neque *deceat ipsos* imperitiam prætendentes, cum animi virtus adsit, aliqua in re merito ignavos esse. Vos autem non tam propter imperitiam estis inferiores, quam propter audaciam superiores. Horum vero scientia, quam maxime formidatis, si cum fortitudine sit conjuncta, memor etiam erit in periculis peragere ea, quae didicit: sed sine animi generositate nulla ars adversus pericula valet. Metus enim memoriam excutit, ars vero sine fortitudine nihil prodest. Ergo majori illorum experientiae majorem audaciam opponite: timori vero, quo propter cladem acceptam percussi estis, quod imparatos tunc vos offenderint, *opponite*. Vobis etiam insuper adest navium multitudo, et *loci opportunitas*, quod praesentibus gravis armaturae militibus navale prælium prope regionem vestram sitis commissuri. Plerumque vero victoria penes illos est, qui sunt et numero superiores, et melius instructi. Quamobrem nihil prorsus reperimus, cur merito simus offensuri. Quinetiam quaecunque ante peccavimus, nunc haec ipsa adjuncta disciplinam præbebunt. Fidenti igitur animo et gubernatores et nautae * suum quique ducem sequamini, non deserentes locum, qui unicuique assignatus fuerit. Nos vero non deterius, quam superiores duces, *hostis* invadendi commoditatem parabimus; neque cuiquam occasionem præbebimus, ut sit ignavus. Quod si quis voluerit, is debitis poenis afficietur: fortes autem praemiis virtute dignis ornabuntur.

88. His igitur verbis duces Peloponnesiorum suis militibus animos addiderunt. Phormio vero, timens et ipse suorum militum formidinem, et animadvertens eos, concilia seorsum habentes, classis hostilis multitudinem formidare; voluit illis convocatis animos addere, et in praesentia adhortari. Nam ante quidem illis semper dicebat, (ut illorum animos praepararet) nullum esse tantum navium numerum, cujus, si contra ipsos veniret, impetus ipsis non esset sustinendus. Et ipsi milites jam pridem hanc opinionem animis conceperant, ut, quia Athenienses essent, cum nulla quantumvis ingenti Peloponnesiorum classe pugnam detrectarent. Tunc vero cernens

* Suum quique munus exsequamini etc. *Alii.* Huds.

ipsos, propter præsentiam hostis, qui erat in ipsorum conspectu, animo debilitatos, eos commonefacere voluit, ut fidentem animum haberent. illisque convocatis, hanc orationem habuit.

89. "CUM vos animadvertam, viri milites, hostium multitudinem pertimescere, convocavi, quia non censeo vobis extimescenda esse, quæ minime sunt horrenda. Hi enim primum quidem, quod a nobis ante victi fuerint, sibi que sint conscii se nobis non esse pares, hunc navium numerum, nec æqualem compararunt. Deinde, quo potissimum freti contra nos tendunt, quasi fortitudo ad ipsos *solos* pertineat; nullam aliam ob causam audaces sunt, nisi ob pugnae pedestris peritiam, quam sibi compararunt, qua fit, ut pleraque bella feliciter gerant, et in rebus etiam nauticis se idem suo cum commodo facturos putent. Sed hoc merito nobis nunc magis aderit, si et illis in illo *altero genere major peritia adest*. Siquidem animi præstantia nequaquam excellunt. Quod autem utrique majorem alicujus rei peritiam habeamus, *ideo* sumus audaciores. Præterea Lacedæmonii, qui sociis præsent, *suae gloriae causa plerosque in hoc periculum invitos adducunt. Cum enim Marte minime dubio superati fuerint, *profecto, nisi cogerentur*, novum navale prælium nunquam tentarent. Illorum igitur audaciam ne formidetis. Vos enim longe majorem atque certiores terrorem illis incutitis, tum quia eos jam ante vicistis, tum etiam quia putant vos contra se non staturus, nisi facinus aliquod maxime memorabile facere decreveritis. Nam adversarii, qui numero sunt superiores, ut isti, viribus magis quam consilio freti *hostem* invadunt. Qui vero sunt longe inferiores, simul etiam qui non coguntur, magnam quandam animi fiduciam habentes, adversus *hostem ire* audent. Quæ cum isti considerent, magis nos formidant ob non justum, quam ob justum *rerum bellicarum* apparatus. Multi autem exercitus *majores* a minoribus, propter imperitiam; nonnulli etiam propter ignaviam jam profligati fuerunt. a quo utroque *vitio* nos nunc alieni sumus. Prælium vero in sinu mea sponte non committam, nec in eum navigabo. Video enim angustias non conducere paucis navibus, quæ sub peritis gubernatoribus aguntur, et quæ sunt agiliores, adversus multas naves, in quibus homines rerum nauticarum imperiti vehuntur. Nec enim quisquam *hostem* invaserit, ita ut rostro navis impressionem in eum faciat, quemadmodum oportet, nisi e longinquo eum in conspectu habeat; neque, si prematur, commode se subducere queat. neque per mediam classem percurrendi, aut recurrendi, facultas ulla datur, quæ navium agiliorum sunt opera: sed pro navali prælio pedestre

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
325.

* Ita ex interpretatione *Valla et Acacii*. Propter famam vestram reliquos etc. *Alii*. Propter opinionem, quam de vobis conceperunt, eorum plerosque etc. *Æ. Fert. Huns.*

Bell. fieri necesse fuerit. et hoc modo major navium numerus meliore
 Pelop. an. 3. conditione pugnat. Sed harum rerum curam ego pro virili provide
 87. 4. geram. Vos vero apud naves vestrum quique ordinem servantes,
 Olymp. imperata celeriter accipite, præsertim cum hostium stationes non
 V. C. longe absint; et in ipso prælio militarem disciplinam, et silentium
 Varr. plurimi facite; (hæc enim cum multis aliis in rebus bellicis, tum
 325. vero præcipue in navalibus conducunt;) hosque pro eo, ac res a
 vobis ante gestas decet, propulsate. Magnum autem certamen
 vobis aut omnem classis spem Peloponnesiis eripere, aut propiorem
 maris *amittendi* metum Atheniensibus afferre. Illud etiam iterum
 vobis in memoriam revoco, permultos eorum a vobis superatos fuisse.
 Virorum vero, qui *semel* victi fuerunt, animi eadem pericula *iterum*
 pari audacia subire non solent.

90. Hujusmodi verbis et ipse Phormio suos est adhortatus. Peloponnesii vero, quoniam Athenienses in sinu et *maris* angustiis contra ipsos non tendebant, cum eos invitos in sinum producere vellent, statim primo diluculo instructa classe in ordines, quorum singuli quaternas naves habebant, portu solventes, in suum agrum, intra *Crisæum* sinum navigare cœperunt, dextro cornu procedente, sicut etiam in statione steterant. In hoc autem *cornu*, viginti naves maxima celeritate præditas constituerunt, ut, si forte Phormio, ratus ipsos Naupactum versus tendere, ipse quoque hac iter faceret, opem laturus, Athenienses suarum navium impressionem extra suum cornu vitare non possent; sed hæ ipsæ naves *eos* intercluderent. Ille vero, (id, quod illi exspectabant) metuens oppido præsidiis nudato, postquam vidit eos navigantes, invitus, et festinantèr militibus in naves impositis oram maritimam legere cœpit. Simul etiam Messeniorum peditatus oram maritimam sequutus aderat, ut suis opem ferret. Peloponnesii vero, cum eos unico cornu longa navium serie, ita ut singulæ singulas sequerentur, et jam intra sinum, et prope terram navigantes vidissent, (id, quod maxime cupiebant) uno signo repente dato naves convertentes, prorsus ad-versis in Athenienses ferri cœperunt, quanta maxima celeritate quisque poterat, omnesque naves a se interceptum iri sperabant. At illorum undecim quidem naves, quæ præcedebant, Peloponnesiorum cornu et conversionem vitantes, in apertum mare fugerunt: sed alias assequuti sunt, et fugientes ad terram compulerunt, et corruperunt. Et Atheniensium quotquot ex illis non enataverunt, interfecerunt. Nonnullas etiam naves, quas ex suis religaverant, inanes trahebant, et unam ipsarum cum ipsis viris jam ceperant. Nonnullas vero Messenii, subsidium ferentes, et cum ipsis armis in mare ingressi, conscenderunt; et ex earum tabulatis pugnantes, hostibus, qui eas jam trahebant, eripuerunt.

91. Hac igitur parte Peloponnesii victores erant, et Atticas naves corruperunt. Sed viginti ipsorum naves, quæ in dextro cornu collocatæ fuerant, undecim Atheniensium naves persequabantur, quæ navium conversionem vitantes in apertum mare fugerant. Et illæ Naupactum fuga se recipientes, præter unam, *omnes* hostem prævertunt: cumque ad Apollinis fanum appulissent, proris contra hostes versis sese ad vim propulsandam accingebant, si illi ad terram contra se venirent. Illi vero cum paulo post advenissent, inter navigandum pæana canebant, tanquam victores; et unam Atheniensium navem, quæ reliqua erat, una Leucadia navis, quæ cæteras longe antecedeat, insequabatur. Forte autem navis oneraria aliquantum procul a portu stabat ad ancoras, ad quam Attica navis, cum prior pervenisset, et circum eam se egisset, in mediam Leucadiam persequentem incurrit, eamque demergit. Cum autem hæc res ex improvise et præter omnem expectationem accidisset, metus Peloponnesios invasit. Simul etiam, quia non servatis ordinibus *hostem* persequabantur, quod *jam* victores essent, nonnullæ naves, dum illi plurimum adventum expectare volunt, demissis remis navigationis cursum inhibuerant, rem *sibi* inutilem facientes, propter incursionem, quam hostis ex brevi *spatio* in ipsas erat factururus. Nonnullæ etiam propter loci imperitiam in breviam impeerant.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
325.

92. Athenienses autem, cum hæc fieri vidissent, audacia subiit, signoque simul omnibus dato et clamore sublato, in eos impressionem fecerunt. Illi vero, cum propter superiora peccata, tum etiam propter præsentem rerum omnium confusionem, paulisper quidem hostium impetum sustinuerunt, deinde vero terga dantes Panormum redierunt, unde solverant. Athenienses vero eos insequuti, ceperunt sex naves, quæ maxime propinquæ erant, et suas abstulerunt, quas illi ad terram corruptas tunc primum religaverant. Hostium autem alios quidem interfecerunt, alios vero, quorum exiguus erat numerus, vivos ceperunt. Timocrates vero Lacedæmonius, qui in Leucadia navi vehebatur, quæ juxta onerariam est depressa, quum navis erat fracta, gladio se transegit, et in Naupactionum portum est delatus. Athenienses autem reversi tropæum *ibi* statuerunt, unde profecti vicerunt. Et cadavera, naviumque fractarum tabulas, quæ ad ipsorum oram delatæ fuerant, susceperunt; suaque hostibus, interposita fide publica, reddiderunt. Peloponnesii autem et ipsi tropæum statuerunt, tanquam victores, ob naves fugatas, quas ad terram corruperant; et navem, quam ceperant, in Achaico Rhio juxta tropæum * *Neptuno* conse-

* Nam ibi erat Neptuni templum, ut docet *Strabo*, l. 8. *Hvvs.*

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325. crarunt. Postea vero veriti, ne auxilia ab Atheniensibus missa supervenirent, noctu in Crisæum, Corinthiumque sinum omnes præter Leucadios vela fecerunt. Nec multo post navium discesum, Athenienses ex Creta venientes cum viginti navibus, quas ante pugnam Phormioni adesse oportuerat, Naupactum appulerunt. Atque hæc æstas sic exacta est.

Post Oct. 8. 93. Prius tamen quam classis dimitteretur, et Corinthum Crisæumque sinum repeteret, Cnemus, Brasidas, et cæteri Peloponnesiorum duces, ineunte hyeme, a Megarensibus edocti, Piræeum Atheniensium portum (nullo enim præsidio custodiebatur, nullisque catenis claudebatur, idque non sine causa, quod *Athenienses* classe longe superiores essent) tentare voluerunt. Illis autem placitum est, ut singuli nautæ cum singulis remis, et singulis pulvinis, quos sibi remigantibus substernerent, et cum singulis scalmis, Corintho pedibus irent ad mare, quod Athenas spectat; atque illinc Megara quam celerrime profecti, deductis ex Nisæa, illorum navali, quadraginta navibus, quæ illic erant, confestim in Piræeum navigarent. Nec enim in eo ulla classis erat, quæ pro portu in statione manens excubias ageret, nec ulla prorsus erat suspicio de hostium adventu, quasi aliquando repente sic infesta classe eo venturi essent. Siquidem *Athenienses existimabant illos*, ne aperte quidem, per otium hoc ausuros, neque, si in animum induxissent, se non præsensuros. Postquam autem hoc ipsis placitum est, statim etiam discesserunt. cumque noctu *Megara* pervenissent, et naves ex Nisæa deduxissent, in Piræeum quidem non amplius navigarunt, quemadmodum in animo habebant, periculum formidantes; (quanquam quidam etiam ventus eos impedivisse fertur; sed ad Salaminis promontorium, quod Megara spectat. (ibi autem erat propugnaculum, triumque navium præsidium, ne quid Megarensibus importaretur, neve quid illinc exportaretur). Hoc autem propugnaculum illi adorti sunt, et triremes vacuas deduxerunt, et cæteram Salaminem, ex improvise aggressi, diripuerunt.

94. Sed ignes, quibus hostium adventus significabatur, a *Salaminis* Athenas versus in aerem sunt sublatis, unde tantus pavor *Atheniensium* animos invasit, ut in eo bello nullus major exstiterit. Nam qui in urbe erant, hostes in Piræeum jam ingressos putabant. Qui vero in Piræeo erant, et Salaminem jam captam, et hostes tantum non contra se venturos existimabant: quod profecto facile accidisset, si illi cunctari nolissent, neque ventus eos prohibuisset. Athenienses vero simul ac dies illuxit, cum frequentibus copiis ex omni ordine atque ætate collectis subsidio *Salaminis* iverunt, navesque deduxerunt, easque festinanter et magno cum tumultu conscenderunt; et cum navibus quidem Salaminem petierunt, pedita-

tum vero in Piræeo reliquerunt, ut ei esset præsidio. Peloponnesii vero, postquam eos subsidio venire senserunt, magnam Salaminis partem excursionibus populati, captis hominibus, prædaque, et tribus illis navibus, ex propugnaculo Budoro, celeriter in Nisæam se receperunt. nonnihil enim et ipsæ naves, quæ longo temporis intervallo in mare deductæ fuerant, nec aquarum vim ferre poterant, eos tunc terrebant. cumque Megara pervenissent, Corinthum itinere pedestri redierunt. Athenienses vero, cum eos ad Salaminem non amplius nacti fuissent, et ipsi *domum* discesserunt. atque ab eo tempore Piræeum jam accuratius in posterum custodire cœperunt, cum portuum claustris, tum etiam aliis accuratæ custodiæ generibus.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
325.

95. Per idem tempus sub hujus hyemis initium, Sitalces Odryses, Teræ *filius*, Thracum Rex, expeditionem fecit adversus Perdiccam, Alexandri *filium*, Macedonum Regem, et Chalcidenses, qui sunt in Thracia, ob duo promissa, quorum alterum quidem respicere, alterum vero ipse persolvere volebat. Nam Perdiccas, cum ei *nescio quæ* promisisset, si se Atheniensibus reconciliasset, a quibus initio bello premebatur, nec Philippum fratrem suum, eundemque hostem, in regnum restituisset, tamen quæ promiserat non præstabat. Et ipse *Sitalces* Atheniensibus promiserat, cum societatem *cum ipsis* iniiit, se bello Chalcidensi finem impositurum. Utraque igitur de causa *Sitalces Perdiccæ* bellum inferebat, et Amyntam Philippi filium in regnum Macedonum ducebat, et *cum eo* Legatos Atheniensium, qui hujus rei causa tunc aderant, et Agnonem ducem. Oportebat enim Athenienses quoque cum navibus, et quam maximo exercitu adversus Chalcidenses præsto esse.

Post
Octo. 8.

96. Ab Odrysis igitur initio ducto, primum quidem ex suis sedibus evocat Thraces, qui intra montem Æmum, et Rhodopen habitabant, quibus usque ad Pontum Euxinum, et Hellespontum imperabat: deinde vero Getas, qui superato Æmo monte in ulterioribus partibus habitabant, et quotquot alii populi cis Istrum fluvium ad Pontum Euxinum magis vergentes incolebat. Getæ autem, et qui regionem illam accolunt, Scythis sunt finitimi, et cultu similes, omnesque sagittarii equestres. Præterea Thracum montanorum, qui suis legibus vivunt, et ensiferi sunt, qui Dii vocantur, permultos evocavit, quorum maxima pars Rhodopen incolit. atque alios quidem mercede induxit, alii vero voluntarii erant, qui *Sitalcen* ultro sequebantur. Evocavit etiam Agrianas, et Leæos, et cæteras gentes Pæonicas, quibus imperabat. atque hi *Agrianes totius* imperii erant ultimi, usque ad Graecos, et Leæos Pæonas, et Strymonem fluvium, qui ex Scomio monte per Graecos, et Leæos fluit, ubi erat terminus imperii ab ea parte, quæ spectat Pæonas;

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325. qui jam sunt sui juris. at ab ea parte, quæ Triballos spectat, qui et ipsi sunt sui juris, sunt Treres, et Tilatæi, qui terminant *imperium*. Hi autem ad septentrionales Sconii montis partes habitant, et a Solis occidentis partibus pertingunt usque ad Oscium flumen. hoc autem fluit ex eodem monte, ex quo Nestus et Ebrus. hic autem mons est et desertus et magnus, et Rhodopæ junctus.

97. Fuit autem Odrysarum imperium magnitudine, ad mare quidem pertingens, ab urbe Abderis ad Pontum Euxinum, ad eam usque partem, qua Ister fluvius in ipsum influit. Hæc ora, qua cursus compendiosissimus datur, navi rotunda potest ambiri, si ventus a puppi semper spiret, quatuor dierum et totidem noctium spatium. Itinere vero terrestri, qua compendiosissimum est iter, ab Abderis ad Istrum vir expeditus intra undecim dies pervenire potest. atque ejus quidem longitudo mare versus hæc erat. Per loca vero mediterranea, a Byzantio ad Læos, et ad Strymonem (hinc enim longissimus est a mari tractus in loca mediterranea) viator expeditus intra tredecim dies iter conficere potest. Tributum quoque, quod colligebatur ex toto barbarorum agro, et ex Græcis civitatibus Seuthe regnante, (qui post Sitalcem regno potitus id maxime auxit) omni auri et argenti pretio ad æstimationem pecuniarum revocato, quadringenta ferme talenta valebat. nec his pauciora auri et argenti munera *ipsi* offerebantur. Præterea vero et opera textilia et lævia, aliaque supellex *ei* offerebatur. neque vero ipsi soli: sed et aliis Odrysarum viris, qui apud ipsum autoritate pollebant, ac nobiles erant, *hujusmodi munera dabantur*. Legem enim longe aliam condiderunt, quam quæ est apud Persas, et quæ apud alios quoque Thracem moribus est recepta; ut videlicet potius accipiant, quam dent. Et turpius erat, si quis rogatus non dedisset, quam si quis non impetrasset id, quod petiisset. * Veruntamen hac lege diutius sunt usi, propter potentiam, qua valebant. Nihil enim a quoquam *apud Regem, ejusque nobilitatem*, sine muneribus transigi poterat. Itaque regnum illud ad magnam potentiam pervenit. nam omnium, quæ sunt in Europa intra sinum Ionium et Pontum Euxinum, maximum fuit proventu pecuniarum, et cæterarum rerum copia, quæ homines beatiores facit: sed certandi viribus, et copiarum numero, Scytharem potentia longe fuit inferius. Nam huic *Scytharum potentia* non modo gentes, quæ sunt in Europa, æquari nequeunt; verum etiam earum, quæ in Asia sunt, nulla, gente genti opposita, Scythis universis, si concordēs inter se fuerint, resistere valet. Quinetiam ne in alia quidem solertia, et prudentia, quæ in rebus ad præsentem vitam necessariis requiritur, cæteris nationibus sunt similes.

98. Sitalces igitur, cum tantæ regionis regnum obtineret, exerci-

* Tametsi hoc instituto plerumque imperiose utebantur etc. *Valla.* HUDS.

tum parabat. Postquam autem *res omnes ad expeditionem necessariæ jam ipsi paratæ fuerunt, copiis inde motis*, in Macedoniam ivit; primum quidem per suum regnum, deinde vero per Cercinen, montem desertum, qui inter Sintos et Pæonas est medius. Iter autem per eum faciebat via, quam ipse succisa materia prius fecerat, quum bellum Pæonibus intulit. Hunc autem montem ex Odrysis pertransientes, ad dextram quidem habebant Pæonas; ad sinistram vero, Sintos, et Mædos. Quem cum pertransissent, ad Doberum Pæonicam urbem pervenerunt. Ei autem iter facienti nulla quidem exercitus pars decessit, nisi si qua morbo correpta periit: sed accedebat. Multi enim ex illis Thracibus, qui suis legibus vivebant, ad prædam ultro sequebantur. Quare tota multitudo non minor centum quinquaginta millibus exstitisse fertur. Atque hujus quidem major pars erat pedestris, tertia vero ferme pars erat equestris, maximam vero hujus equitatus partem ipsi Odrysæ, et post eos Getæ præbuerunt. Machærophori vero, qui suis legibus vivebant, et ex Rhodope descenderant, erant totius peditatus bellicosissimi. Cætera vero turba, ex variis et diversis gentibus permixta, multitudine maxime formidabilis, sequebatur.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
325.

99. Doberum igitur omnes convenerunt, et se pararunt ad irruptionem faciendam * ex superiore in inferiorem Macedoniam, quæ Perdicæ imperio parebat. Nam inter Macedonas sunt et Lyncestæ, et Helimiotæ, et aliæ gentes in locis mediterraneis, quæ illis quidem sunt sociæ et subjectæ: sed tamen regna singulæ separatim habent. Illam vero Macedoniam, quæ nunc est maritima, Alexander Perdicæ pater, et Temenidæ ejus majores, olim ex urbe Argis oriundi, primi possederunt, et *in ea* regnarunt, ubi prius prælio superatos expulissent ex Pieria quidem, Pieres, (qui postea sub Pangæo trans Strymonem incoluerunt Phagretem, et alia oppida. Unde vel ad hoc usque tempus regio, quæ sub Pangæo jacens ad mare vergit, sinus Piericus appellatur) ex ea vero, quæ Bottia vocatur, Bottiæos, qui nunc agrum Chalcidensibus finitimum incolunt. Quinetiam angustam quandam Pæoniæ regionem juxta Axium fluvium, a locis montanis ad Pellam usque et mare pertingentem possederunt. et trans Axium, ad Strymonem usque, eam, quæ Mygdonia nominatur, ejectis Edonis, possident. Ex illa etiam, quæ nunc Eordia vocatur, ejecerunt Eordos, (quorum plerique perierunt; sed exigua quædam ipsorum pars circa Physcam habitat) et ex Almopia, Almopas. Hi Macedones, *qui maritimam oram incolunt*, alias etiam gentes in suam potestatem redegerunt, quas nunc etiam in sua potestate habent, Anthemuntem, Grestoniam, Bisaltiam, magnamque superioris Macedoniæ partem, quæ ad ipsos Macedonas pertinebat,

* E montis jugo in inferiorem Macedoniam etc. *Valla, Aliique, HUDS.*

Bell. Pelop. an. 3. Olymp. 87. 4. V. C. Varr. 325. *qui loca mediterranea incolebant.* Hæc autem universa, Macedonia vocantur, et Perdiccas Alexandri *filius* horum erat Rex, quo tempore Sitalces *ipsi* bellum intulit.

100. Atque hi quidem Macedones, cum ingens exercitus illos invasisset, quod ei resistere non possent, se receperunt in loca natura situque munita, et in munitiones manu factas, quæ in eo agro erant. Harum autem non magnus erat numerus. Sed postea Archelaus Perdiccæ filius, regno potitus, eas, quæ nunc in ea regione exstant, ædificavit, et vias rectas secuit, et cum alia digessit, tum etiam rem militarem equis, armis, et reliquo belli apparatu, longe melius quam cæteri omnes octo Reges, qui eum antecesserant. Exercitus vero Thracum Dobero profectus, primum quidem irrupit in regnum, quod Philippi prius erat, et Idomenen quidem per vim cepit, Gortyniam vero, et Atalantam, et alia quædam oppida in deditionem ac fidem recepit, quæ se ipsi adjunxerunt ob amicitiam Amyntæ, qui erat Philippi filius, et qui *tunc ibi* aderat. Europum autem oppugnarunt: sed expugnare non potuerunt. Deinde vero et in reliquam Macedoniam processit, quæ ad Pellæ, Cyrrhique dextram jacet. Sed intra hæc, in Bottiæam et Pieriam non intrarunt: at Mygdoniam, Grestoniam, et Anthemuntem diripuerunt. Macedones vero ne cogitarunt quidem peditatu resistere; sed accito equitatu a sociis, qui loca mediterranea incolebant, ubi videbatur *commodum*, pauci multos adorti, in ipsum Thracum exercitum impetu ferebantur: et qua impressionem faciebant, nullus illorum, utpote equitum egregiorum et loricatorum, impetum sustinebat: sed hostium multitudinē circumventi, in discrimen se conjiciebant propter eorum multitudinem longe numerosiorem. Quare tandem hostes lacessere desierunt, quod existimarent, se longe majori militum numero sine periculo resistere non posse.

101. Sitalces vero et ad Perdiccam verba facere cœpit de rebus, quarum causa bellum ipsi intulerat: et quoniam Athenienses cum classe non aderant (eum enim *illuc* iturum non credebant) quoniam etiam dona et legatos ad ipsum miserant, quandam suarum copiarum partem in Chalcidenses et Bottiæos misit; cumque illos intra muros compulisset, agrum eorum vastavit. Dum autem castra stativa haberet in his locis, Thessali, qui Austrum versus habitant, et Magnetes, et cæteri, qui Thessalorum imperio parent, et Græci ad Thermopylas usque timuerunt, ne exercitus iste contra se quoque veniret, et in armis erant. Thraces etiam, qui trans Strymonem, Boream versus, loca campestria incolebant, Panæi præterea, et Odomanti, et Droi, et Dersæi, territi sunt. omnes autem suis legibus utentes liberi vivebant. Præbuit etiam *idem Sitalces* occasionem rumoris inter Græcos Atheniensium hostes, *periculum esse*, * ne, qui ab

* Ne ex fœdere ab iis ad se quoque invadendum inducerentur. *Acacius.* HUDS.

ipsis per societatis speciem adducebantur, ipsos etiam invaderent. Ille vero et Chalcidicum, et Botticum, et Macedonicum agrum simul *ibi* subsistens vastabat. Et cum nihil eorum, quorum causa infestis armis eo profectus fuerat, ipsi feliciter succederet; cumque ipsius exercitus commeatu careret, et hyemis incommodis vexaretur; a Seuthe Sparadoci *filio*, qui ipsi patruelis, quique apud ipsum potentia secundus erat, ad celeriter abeundum inducitur. Seuthen autem Perdiccas sibi clam conciliaverat, pollicitus se in matrimonium ipsi sororem daturum, et præter ipsam, pecunias etiam. Itaque Sitalces *Seuthæ verbis* inductus, et XXX universos dies *militiæ* commoratus, et horum octo apud Chalcidenses *consumtis*, cum exercitu domum celeriter se recepit. Perdiccas vero postea Stratonicen sororem suam *Seuthæ uxorem* dedit, ut ei promiserat. Hæc igitur Sitalcis expeditio hunc habuit exitum.

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
325,

Novem-
bri.

102. Athenienses vero, qui Naupacti erant, eadem hyeme, post *dimissam* Peloponnesiorum classem, duce Phormione, maritimam oram legentes, Astaco bellum intulerunt, exscensuque ex navibus in terram facto, mediterranea Acarnaniæ loca petierunt, cum quadringentis suorum gravis armaturæ militum classiariorum, et cum totidem Messeniis; et ex Strato, et Corontis, aliisque oppidis eos, qui videbantur dubiæ fidei homines, ejecerunt: et cum Cynetem, Theolyti *filium*, in oppidum Coronta reduxissent, ad suas naves redierunt. Nam Ceniadis, (qui soli omnium Acarnanum Atheniensibus perpetuo erant hostes,) propter hybernum anni tempus, bellum nullo modo inferri posse videbatur. Nam Achelous fluvius ex monte Pindo per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, et per Acarnanicam planitiem fluens, superne quidem juxta urbem Stratum, et Ceniadas, per spatium, quod inter has duas urbes est medium, in mare defertur; et ipsorum *Ceniadarum* urbem restagnans paludibus circumdat; et facit, ut propter aquarum copiam ei bellum hyeme non possit inferri. Jacent autem et pleræque Echinadum insularum e regione Ceniadarum, ab Acheloi ostio non procul distantes. Quamobrem hic fluvius, quoniam est magnus, limum semper aggerit, nonnullæ etiam illarum insularum factæ sunt continentis pars. Et credibile est cæteris quoque non admodum longo temporis progressu idem eventurum. Nam et fluvii cursus est rapidus, et multus, et turbidus, et ipsæ insulæ sunt crebræ, et limo congesto (quod diffundi nequit) aliæ cum aliis junguntur, * gradatim, non autem serie directa sitæ, nec rectum aquis exitum in pelagus præbentes. Sunt autem desertæ, nec magnæ. Fertur etiam Alemæoni Amphiarai *filio*, quo tempore propter matris cædem vagabatur, Apollo oraculum reddidisse, quo hanc terram ei habitandam significavit,

Bell.
Pelop.
an. 3.
Olymp.
87. 4.
V. C.
Varr.
326.
Post
Januar.
ante
April. 5.

* Situ alternante positæ et non recta serie etc. *Alu. HUDS.*

Bell. obscure significans eum terroribus, *quibus agitabatur*, liberatum non
 Pelop. iri, prius quam locum habitandum reperisset in ea regione, quæ,
 an. 3. quum matrem interfecit, a Sole nondum inspecta fuisset, nec tellus
 Olymp. esset: quod omnem aliam terram ipse polluisset. Ille vero consilii
 87. 4. inops (ut aiunt) vix tandem animadvertit hanc Acheloi fluminis
 V. C. alluvionem *ab oraculo fuisse designatam*. Istudque solum, quod limo
 Varr. 326. congesto consolidatum fuerat, ipsi videbatur exstitisse ab eo tempore,
 quo matre cæsa non paucos annos erraverat, et ad sedes in eo sui
 corporis causa ponendas satis amplum esse *videbatur*. Quare cum
 in locis circum Æniadas sitis sedes collocasset, *ibi* regnavit, et ab
 Acarnane filio suo nomen regioni impositum reliquit. Quæ igitur
 de Alcmæone traduntur, hæc sunt, quæ accepimus.

103. Athenienses vero et Phormio, castris ex Acarnania motis, et
 Naupactum profecti, ineunte vere Athenas redierunt; secumque
 duxerunt eos, quos in præliis navalibus ceperant, qui facta capitum
 permutatione, ita ut singula pro singulis darentur, liberi dimitteban-
 tur. naves etiam *duxerunt*, quas ceperant. Atque hæc hyems est
 finita, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, tertius annus
 est exactus.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER TERTIUS.

SEQUENTE autem æstate Peloponnesii, eorumque socii, frumento jam adulto, cum infesto exercitu in Atticam iverunt; Archidamusque Zeuxidami *filius*, Lacedæmoniorum rex, ipsis præerat; castrisque positis, agrum vastabant. Atheniensium vero equites, (consueverant) impressionem faciebant *in hostium agmen*, qua cedebat; et plurimam militum leviter armatorum turbam prohibebant, ne a cæterarum copiarum corpore longius progressi loca suburbana vastarent. Et tamdiu commorati, quamdiu commeatus ipsis suppeditavit, *domum* redierunt, et in suam quique civitatem se receperunt.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
V. C.
Varr.
326.
Post
Jul. 2.
ante
Jul. 16.

2. Post hanc autem Peloponnesiorum irruptionem statim Lesbus, præter Methymnam, ab Atheniensibus defecit: voluerant autem *Lesbii* quidem vel ante hoc bellum motum *facere defectionem*; sed Lacedæmonii recipere noluerant. Sed *tunc* vi necessitatis coacti, maturius, quam secum ipsi constituerant, hanc defectionem fecerunt. Exspectabant enim donec portus aggeribus essent obstructi, et murorum ædificium, naviumque fabricatio ad suum finem esset perducta; item donec ex Ponto venissent, quæcunque venire oportebat, sagittarii, et frumentum, et quæcunque accersiverant. Tenedii enim, qui ipsis erant inimici, et Methymnæi, quin etiam * quidam ex ipsis Mitylenæis homines privati, quibus propter factionem publicum erat cum Atheniensibus hospitium, Atheniensibus indicarunt omnes Lesbios *a Mitylenæis* per vim commigrare cogi; omnemque apparatus cum Lacedæmoniis, et Bæotis, qui gentis ejusdem erant, defectionis faciendæ causa *ab illis* urgeri; et nisi quis *illos* jam antevertat, ipsos Lesbo privatim iri *dixerunt*.

3. Athenienses vero (nam morbo, belloque recens suscepto, et

* Ex ipsis Mitylenæis privatim quidam etc. *Alii*. HUDS. † Rem magnæ molis esse rati, Lesbo arma inferre instructæ, et integris viribus, criminationes etc. *Alii*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 4. Olymp. 88. 1. V. C. Varr. 326. vigente debilitati erant) † rem quidem arduam esse duxerunt, Lesbum, quæ classem, et vires integras haberet, a se alienare, et novas novorum hostium inimicitias sibi conciliare; et criminationes istas initio non admittebant, quod non vera esse mallent. Postquam tamen, ne per Legatos quidem *Mitylenen* missos, Mitylenæis persuadere potuerunt, ut et copias dimitterent, quas in urbem commigrare cogebant, et reliquum *belli* apparatus dissolverent, *tunc rebus suis* metuentes, eos antevertere voluerunt. et confestim miserunt quadraginta naves, quæ forte circa Peloponnesum erant, ad navigandum paratæ. Cleippides vero *Diniæ filius*, cum duobus aliis collegis, his navibus præerat. Ipsis enim renuntiatum fuerat diem festum in Apollinis Maloentis honorem extra urbem celebrari, ad quem celebrandum Mitylenæi frequentes erant conventuri, et spem esse, si properarent, ex improvise ipsos impressionem in illos esse facturos. Et si conatus iste feliciter ipsis successisset, *bene* sin minus: *ducibus imperaverant*, ut Mitylenæos naves tradere, murosque demoliri juberent; et, nisi imperata facerent, bellum ipsi inferrent. Atque illæ quidem naves abierunt. Athenienses vero retinuerunt decem Mitylenæorum triremes, quæ ex fœderis pacto tunc apud ipsos auxilii ferendi causa forte aderant, virosque, qui in illis erant, in custodiam tradiderunt. Quidam vero, cum Athenis in Eubœam trajecisset, et pedibus Geræstum ivisset, *ibi* navim onerariam nactus, secunda navigatione usus, et triduo postquam Athenis discessit, Mitylenen delatus, Mitylenæis infestum Atticæ classis adventum nuntiavit. Illi vero nec ad Maloentem exiverunt, et cæteras murorum, portuumque partes, quæ semiperfectæ erant, præsidiis firmantes, custodias egerunt.

4. Nec multo post Athenienses cum classe *eo* appulsi, postquam viderunt, ipsi quidem duces *Mitylenæis* denuntiarunt, quæ *ab Atheniensibus* imperata fuerant: sed cum Mitylenæi dicto audientes esse nollent, bellum illis facere cœperunt. At Mitylenæi imparati, et ex improvise coacti bellum gerere, prodierunt illi quidem cum quodam navium numero aliquantum ante portum, ut prælium navale committerent: sed postea ab Atticis navibus insequentibus fugati, cum Atticæ classis prætoribus in colloquium tunc venerunt, eo consilio, ut, si possent, naves illorum aliqua æqua conditione e vestigio dimitterent. Atheniensium vero duces *conditiones ab illis oblatas* acceperunt, ipsi quoque veriti, ne non satis virium haberent ad bellum universæ Lesbo faciendum. Inducisque factis, Mitylenæi mittunt Athenas cum alios, tum etiam unum ex illis, qui detulerant indicium, quem facti jam pœnitebat, si forte *Atheniensibus* persuadere possent, ut naves *a se*, ut nihil rerum novarum molituris, recederent. Interea vero et Lacedæmonem legatos triremi

vectos mittunt, clam Atheniensium classe, qui ad septentrionalem urbis partem, in Malea stationem habebant; * nec enim, quod ab Atheniensibus impetrare cupiebant, id ex voto sibi cessurum confidebant. Atque hi quidem aspera usu navigatione per pelagus Laedæmonem delati, cum ipsis agere cœperunt, ut aliquod auxilium veniret.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp
88. 1.
V. C.
Varr.
326.

5. Sed postquam legati re infecta Athenis redierunt, Mitylenæi ad bellum se accingere cœperunt, et cætera Lesbos, præter Methymnam. Hi enim Atheniensibus opem tulerant, et Imbrii, et Lemnii, et quædam exigua reliquorum sociorum manus. Mitylenæi vero, copiis ex omni totius populi ætate ac ordine collectis, quandam eruptionem in Atheniensium castra fecerunt. prælium etiam commissum fuit, in quo Mitylenæi, licet hostibus inferiores non exstitissent, tamen nec prope pernoctare, nec suis viribus confidere sunt ausi: sed *in urbem* se receperunt. Deinde vero quieverunt, quia, si quid *auxilii* ex Peloponneso præterea venisset, et cum reliquo apparatu periclitari volebant. Etenim Meleas Lacon, et Hermæondas Thebanus ad ipsos venerant, qui missi quidem fuerant ante defectionem, sed cum Atticæ classis infestum adventum antevertere non potuissent, post prælium commissum *in urbem* triremi clam ingressi sunt: hortatique sunt, ut alteram triremem, et legatos secum *Spartam* mitterent; illique miserunt.

6. Athenienses vero propter Mitylenæorum quietem, multo magis confirmati, socios accersunt, qui longe citius, *quam quis existimare potuisset*, affuerunt, quod nihil virium apud Lesbios esse animadverterent. et cum australem urbis partem classe circumdedissent, bina castra ad urbem hinc et illinc fecerunt, quæ muris cinxerunt, et ad utrumque portum stationes urbi proximas, ac infestas habebant, et maris quidem usu Mitylenæos prohibebant; Mitylenæi vero, aliique Lesbii, qui *suis subsidio* jam venerant, cætera quidem terra potiebantur: at illam terræ partem non magnam, quæ circum castra erat, Athenienses in sua potestate habebant. Sed Malea *promontorium*, ipsis erat potius navium statio, et locus mercatus. Atque bellum ad Mitylenen ita gerebatur.

7. Per idem hujus ætatis tempus, Athenienses in Peloponnesum etiam triginta naves, et Asopium Phormionis *filium*, earum ducem miserunt. Acarnanes enim *eos* oraverunt, ut aliquem Phormionis vel filium, vel cognatum, ducem ad se mitterent. Hæ autem naves, oram maritimam legentes, agri Laconici oppida diripuerunt. Deinde vero Asopius majorem harum navium partem domum re-

Post.
Jul. 2.
ante
Jul. 16.

* Non enim fidem habebant iis, quæ ab Atheniensibus offerebantur etc. *Valla*. ac si aliam lectionem agnovisset, quam *περὸ Ἰωνίου*. Huds. ex iis, quæ ad marg. Edit. suæ secundæ adnotavit *Steph.*

Bell. Pelop. an. 4. Olymp. 88. 1. V. C. Varr. 326. misit, et ipse cum duodecim Naupactum ivit. Postea vero, cum frequentes Acarnanum copias evocasset, Cœniadis bellum intulit. Et cum navibus per Acheloum navigavit, et pedestres copiæ agrum vastabant. Sed cum *Cœniadæ* se ipsi non dederent, peditatum quidem dimisit, ipse vero in Leucadem navigavit, suisque copiis in terram ex navibus ad Nericum expositis, dum se recipit, cum ipse, tum etiam pars quædam ejus copiarum ab illius regionis incolis, qui ad opem suis ferendam undique convenerant, et a paucis quibusdam militibus præsidariis cæditur. Postea vero Athenienses, cum suorum cadavera a Leucadiis fide publica interposita recepissent, discesserunt.

Jul. 16. 8. Legati vero Mitylenæorum, qui in prima navi *Spartam* missi fuerant, quemadmodum ipsis Lacedæmonii dixerant, ut Olympiam venirent, ut cæteri quoque socii illis auditis consultarent, Olympiam iverunt. Erat autem Olympias, qua Doricus, Rhodius, iterum vicerat. cumque post solennem illius festi celebrationem in colloquium venissent, in hunc modum verba fecerunt.

Post. Jul. 21. “9. INSTITUTUM, quod apud Græcos moribus est receptum, Viri Lacedæmonii, sociique, nos *probe* quidem novimus. Qui enim recipiunt illos, qui in bellis deficiunt, et priorem societatem relinquunt, quatenus quidem aliquam utilitatem ex illis percipiunt, *eatenus illos* caros habent. Sed cum superiorum amicorum proditores esse existiment, *eosdem* improbos esse ducunt. Atque hæc opinio non est iniqua, si et illi, qui deficiunt, et illi, a quibus defectionem faciunt, inter se sint voluntate, benevolentiaque pares, et *bellico* apparatu ac viribus æquales, nec ulla justa defectionis causa subsit. quod in nobis, et Atheniensibus non fuit. Quamobrem ne cuiquam improbi esse videamur, si, cum pacis tempore ab ipsis honorifice tractaremur, in periculis deficiamus.

“10. Primum enim de jure, et virtute, præsertim cum petamus, ut in vestram societatem nos recipiatis, verba faciemus. quia scimus, nullam amicitiam constantem inter * privatos conciliari, nullamque societatem *firmam* inter civitates ulla in re fieri, nisi sint inter se cum manifesta virtute; et in cæteris *rebus* morum similitudine consentiant. Nam in animorum discordia factorum etiam diversitas existit. Etenim societas inter nos et Athenienses primum est inita, quum vos quidem a belli Medici administratione discessistis, illi vero ad illius belli reliquias persequendas permanserunt. societatem tamen fecimus, non ut Græcos in Atheniensium potestatem redigeremus, at ut Græcos a Medorum dominatu liberaremus. Et quamdiu

* *Cives* mallem. Nam, *ιδιώτης* pro *πολίτης* Thucydidem usurpare, docent *Suidas*, *Photius* in *Lexico inedito*, et *Glossarium Ms.* in Bibliotheca Bodleiana *Cyrillo* adscriptum. *Hvns.*

quidem ex æquo rebus præfuerunt, alacriter sequuti sumus: sed postquam animadvertimus, ipsos illam quidem cum Medo simultatem remissius exercere, sociis vero jugum servitutis imponere, tunc non amplius sine timore fuimus. Sed cum propter multitudinem eorum, qui hac de re consultaturi, et sententiam laturi erant, in unum coeuntes *ipsis* resistere non possemus; *omnes* socii, præter nos et Chios, in servitutum sunt redacti. Nos vero, qui nostri juris eramus, et liberi, nomine *duntaxat*, ad bellum una cum ipsis profecti sumus. Nec amplius pro ducibus fidelibus Athenienses habebamus, quia rerum *ab ipsis* ante gestarum exemplis utebatur. Nec enim verisimile videbatur, ipsos illis quidem servitutis jugum imposuisse, quos in eandem fœderis societatem nobiscum receperant; cæteris vero, si forte rei peragendæ facultas ipsis aliquando offerretur, idem non esse facturos.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
V. C.
Varr.

“ 11. Quod si omnes adhuc liberi, nostrique juris essemus, de ipsorum fide nobis minus esset dubitandum, ipsosque nihil novi molituros facilius crederemus. quum vero plerosque *sociorum* subegerint, se nobiscum æquo adhuc jure vivere, eos verisimile est indignius esse laturos; et cum major pars jam illis cedat, nos solos iis etiam nunc exæquari: præsertim quia, quo magis ipsorum potentia quotidie crescit, nos etiam eo magis ab aliis deserimur. Sed mutui metus æqualitas societatem sola facit fidelem. Qui enim aliquid præter jus facere vult, *is tamen*, quia viribus non præstat, ab altero invadendo deterretur. Nos vero nulla alia de causa *ab Atheniensibus* liberi relictis sumus, nisi quatenus ad imperium *quærendum*, et specioso verborum prætextu, et consilii aggressionem, *doloque* potius, quam virium *conatu*, res obtineri posse *ipsis* videbantur. Simul enim hoc etiam testimonii argumento utebantur, socios, * qui idem juris ac auctoritatis habebant, ad eandem militiam cum ipsis nunquam ultro profecturos fuisse, nisi illi, quibus bellum inferebant, aliquod gravius peccatum commisissent. Simul etiam potentissimos quosque contra infirmiores primum secum adducebant, ut eos ipsos cum ad extremum reservassent, amputatis circumcisisque reliquis, imbecilliores ad expugnandum haberent. Quod si a nobis initium duxissent, quoniam omnes socii suas domesticas vires adhuc habebant, quoniam etiam apud quos consistere poterant, haud pariter *cos* subegissent. Quinetiam nostra classis metum aliquem ipsis incutiebat, ne forte in unum coacta, et aut vobis, aut alicui alii adjuncta, periculum ipsis crearet. Partim etiam *ex imminente servitutis periculo* evasimus, quia ipsorum populum, et reipublicæ principes, qui perpetuis vicibus in honoribus constituuntur, *semper colimus et observamus*: nec tamen diu videbamur posse *in eodem libertatis statu permanere*, nisi hoc bellum

* Qui pares in suffragio ferendo etc. Alii. HUDS.

Bell. conflatum esset; *quod conjiciebamus*, utentes exemplis rerum, quas
Pelop. aliis fecerunt.

an. 4.
Olymp.

88. 1.

V. C.

Varr.

326.

“ 12. Quænam igitur erat hæc fidelis amicitia, aut *firma* libertas, in qua alteri alteros alienis animis recipiebamus? Et illi quidem in bello præ metu nobis blandiebantur, nos vero rebus pacatis idem vicissim ipsis faciebamus? Et quod aliis fidem confirmat, benevolentia, inquam, hoc ipsum timor firmum nobis præstabat: metuque magis, quam amicitia retenti, in societate perstitimus. Et utris immunitas periculi audaciam citius erat præbitura, hi etiam priores aliquid præter jus facturi erant. Quare si cui injuste facere videmur, * quod ante defecerimus, propter dilationem malorum, quibus illi nos erant affecturi, nec vicissim tantisper exspectare voluerimus, dum nos ipsi plane cognosceremus, an aliquid eorum fieret, *quæ formidabamus*, is non recte sentit. Nam si pari potentia præditi, et insidias ipsis mutuo struerè, et vicissim in aliud tempus *eas* differre possemus, quid opus esset, nos, qui potentia pares essemus, in ipsorum potestate esse? Cum vero invadendi facultas penes illos semper sit, decet etiam penes nos esse periculi mature vitandi facultatem.

13. “Cum igitur, Lacedæmonii, ac socii, has rationes et causas haberemus, defecimus; quæ manifestæ quidem sunt auditoribus, ita ut cognoscere possint, nos merito fecisse; validæ vero ad terrorem nobis incutiendum, et ad efficiendum, ut ad aliquod salutis nostræ præsidium nos convertamus: qui vel jam pridem *hoc ipsum facere* volebamus, quo tempore rebus adhuc pacatis legatos ad vos misimus, qui de defectione vobiscum agerent; sed *eam facere* prohibiti fuimus, quia vos recipere nolulistis. Jam vero, quia Bœoti *nos ad hoc faciendum* provocarunt, confestim *ipsis* obtemperavimus. Duplicemque defectionem nos facturos existimabamus, unam quidem a Græcis, ne una cum Atheniensibus ipsos maleficiis afficeremus; sed una in libertatem vindicaremus: alteram vero ab Atheniensibus, ne nos ipsi postea ab illis profligaremur; † sed *defectionem* prius faceremus, *quam ab illis perderemur*. Nostra tamen defectio citius, *quam voluissemus*, facta est, eaque imparata. Quo etiam magis oportet vos nobis in societatem receptis auxilium quam celerrime mittere, ut constet, vos et illis succurrere, quibus est succurrendum, et simul hostibus nocere. Opportunitas autem qualis nunquam ante. Athenienses enim et morbo, et pecuniarum impensis sunt attriti. Ipsorum vero naves partim quidem sunt circa vestram *regionem*, partim vero contra nos sunt constitutæ. quare verisimile est, eos navium copiam non habituros, si vos hac æstate cum navalibus, pedestribusque copiis

* Quod illis cunctantibus in inferenda clade, priores societatem solvimus. nec exspectavimus etc. *Acacius*. HUDS.

† Sed ante faceremus, vel, facere occuparem, id est, non exspectarem, donec ab illis patiamur aliquid, sed eos hoc faciendū preveniremus. *Steph.* HUDS.

simul iterum irruptionem faciatis. Sed aut vos contra se cum infesta classe venientes propulsare non poterunt, aut ab utrisque discedent. Neque vero quispiam existimet, se domesticum periculum pro alieni agri defensione subiturum. Cui enim Lesbos procul abesse videtur, hæc tamen utilitatem ei ex propinquo præbebit. Nec enim (quemadmodum quis existimat) bellum in Attica geretur; sed in *Lesbo*, unde Attica utilitatem percipit. Est autem illi pecuniarum proventus a sociis, et longe major erit, si in suam potestatem nos redegerint. nec enim alius deficiet; sed etiam præterea res nostræ illorum fient: et acerbiora mala patiemur, quam illi, qui ante, quam ullam defectionem facerent, ipsis serviebant. Sed si vos alacriter succurratis, cum civitatem vobis adjungetis, quæ magnam classem habet, (cujus in primis vos indigetis,) tum etiam Atheniensium imperium facilius evertetis, subtrahentes eorum socios. Quilibet enim se *vobis* confidentius adjunget. Et sinistram opinionem de vobis conceptam vitabitis, quam sustinetis, quod illis, qui *ad vos* deficiunt, opem non feratis. Sed si constet, illos a vobis in libertatem vindicari, robur belli firmiter habebitis.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
V. C
Varr.
. 326:

14. "Græcorum igitur spes, quas in vobis ponunt, ipsumque Jovem Olympium reverentes, in cujus templo supplicibus similes sumus, Mitylenæis in vestram societatem receptis opem feratis, neque nos deseratis, qui privato quidem periculo corpora *nunc* objicimus: sed communem utilitatem, si rem feliciter geramus, omnibus allaturi sumus; et damnum longe communius, si, vobis non exoratis, labamur. Estote igitur viri, quales et ipsi Græci vos esse judicant, et noster metus desiderat."

15. Atque Mitylenæi quidem hæc dixerunt. Lacedæmonii vero, eorumque socii, cum hæc audissent, eorumque postulata comprobassent, Lesbios in societatem receperunt, et irruptionem in agrum Atticum faciendam censuerunt. Et sociis, qui aderant, edixerunt, ut primo quoque tempore cum duabus suarum copiarum partibus in Isthmum irent, ut *irruptionem in agrum Atticum* facturi. Ipsique primi *co* iverunt, et instrumenta, quibus naves trahuntur ac subducuntur, in Isthmo pararunt, ut eas Corintho subductas in mare, quod Athenas spectat, transportarent, et cum navalibus, pedestribusque copiis simul *Atticam* invaderent. Et hi quidem alacriter hæc faciebant. Cæteri vero socii lente conveniebant, et in frugibus colligendis erant occupati, militiæque tædio erant affecti.

16. Athenienses vero, cum eos propter *falsam* suæ imbecillitatis opinionem se instruere intellexissent; cumque declarare vellent, eos non recte sentire, sed se, licet classem, quæ ad Lesbum erat, suo loco non moverent, tamen et classem, quæ ex Peloponneso contra se veniebat, facile propulsare posse, centum naves instruxe-

August

Bell. Pelop. an. 4. Olymp. 88. 1. V. C. Varr. 326. runt: et cum ipsi, tum etiam inquilini, exceptis illis, qui erant equestris ordinis, illis etiam exceptis, qui erant ex ordine Pentacosimedimnorum, eas conscenderunt. Et in altum provecti circum Isthmum navigabant, suæque potentiae vires ostentabant, et in quamcunque Peloponnesi partem ipsis placebat, ex navibus descendebant. Lacedæmonii vero, cum viderent rei eventum longe alium, quam ipsi exspectabant, et falsa esse, quæ a Lesbiis referebantur, arbitrati sunt, et rem esse factu difficilem existimantes, quum neque socii adessent, et triginta Atheniensium naves, quæ circa Peloponnesum erant, agrum ipsorum urbi finitimum circumcirca vastare nuntiarentur, domum redierunt. Postea vero classem parare cœperunt, quam in Lesbum mitterent. Et civitatibus quadraginta naves imperarunt, ut singulæ pro rata parte naves ad hunc numerum explendum suppeditarent: et classis præfectum destinarunt Alcidadam, qui eo profecturus erat. Athenienses vero et ipsi cum suis centum navibus domum se receperunt, postquam illos quoque domum rediisse cognoverunt.

17. Atque eo tempore, quo naves istæ navigabant, in his rebus, quas tunc gerebant, maxima, simul et ornatissima, rebusque omnibus ad navigationem necessariis instructissima classis ipsis fuit; sed et altera huic similis, atque etiam major, hujus belli initio. Nan centum naves Atticam, Eubœam, et Salaminem custodiebant, et aliæ centum circa Peloponnesum erant, præter illas, quæ ad Potidæam et aliis in locis erant: ut numerus omnium navium una æstate instructarum fuerit ducentarum et quinquaginta. atque hoc potissimum una cum Potidæa pecunias absumsit. Nam et Potidæam obsidebant milites binas drachmas diurnas merentes; (etenim sibi quisque unam, alteram famuli nomine id diem accipiebant;) ter mille quidem, qui primi ad eam obsidendam missi fuerant, nec pauciores, qui in ejus obsidione permanserunt, donec eam expugnarunt; sexcenti vero et mille cum Phormione, qui ante urbis expugnationem discesserunt. et universæ naves idem stipendium accipiebant. Pecuniæ igitur ita primum consumptæ sunt, et tantus navium, maximus, inquam, numerus, est instructus.

18. Mitylenæi vero eodem tempore, quo Lacedæmonii circum Isthmum erant, cum ipsi, tum etiam auxiliarii milites ad Methymnam, cujus per proditionem capiendæ spem conceperant, terra cum exercitu sunt profecti: et urbem adorti, cum res ipsis non succederet, quemadmodum exspectabant, Antissam, Pyram, et Eresum petierunt. Et stabilitis harum civitatum rebus, murisque firmatis, domum celeriter se receperunt. Methymnæi vero et ipsi post illorum discessum cum copiis adversus Antissam iverunt. Sed

Post Sep. 29 accepta clade ab Antissæis, et auxiliariis quibusdam militibus, qui

subsidio ipsis venerant, multos amiserunt, cæterique celeriter do-
 mum reverterunt. Athenienses vero, cum hæc audissent, et Mi-
 tylenæos terra potiri, et suos milites non satis virium ad illos prohi-
 bendum habere, jam circiter autumnus initium mittunt Pachetem
 Epicuri *filium*, ducem, cum mille gentis suæ militibus. Hi vero
insuper et remigum officium in navibus facientes ad Mitylenen per-
 veniunt, eamque simplici muro cingunt. Nonnullis etiam in locis
 natura munitis castella ædificarunt. Et Mitylene quidem utrin-
 que, et terra et mari, acriter obsidebatur, et hyems appetebat.

Bell.
 Pelop.
 an. 4.
 Olymp.
 88. 1.
 V. C.
 Varr.
 326.

19. Cæterum Athenienses pecuniis obsidionem indigentes, cum
 ipsi pecunias tunc primum *in usus publicos* contulerunt, et CC. ta-
 lenta emiserunt, tum etiam duodecim naves pecuniæ colligendæ
 gratia, et Lysiclem cum quatuor collegis ad socios *miserunt*. Ille
 vero, cum ex aliis locis pecunias classe circumvectus exigebat, tum
 etiam ex *urbe* Myunte per Mæandrum Cariæ campum usque ad
 Sandium collem ascendit, et a Caribus, ac Anæitis, qui ipsum in-
 vaserant, et ipse, et magnus aliarum ipsius copiarum numerus cæ-
 sus est.

20. Eadem hyeme Plataenses (adhuc enim a Peloponnesiis et
 Bœotis obsidebantur) cum et penuria rei frumentariæ graviter la-
 borarent, nec ullam subsidii Athenis ad se venturi spem amplius
 haberent, nec ulla alia salutis parandæ ratio appareret, cum ipsi,
 tum Athenienses, qui cum ipsis obsidebantur, primum quidem inito
 consilio statuunt omnes exire, hostiumque muros superare, si modo
 per vim hoc facere possent, hujus conatus autoribus Theæneto Ti-
 midæ *filio*, qui vates erat, et Eupolpida Daimachi *filio*, qui et ipse
 dux erat. Deinde vero dimidia ipsorum pars, quod periculum
 ingens esse duceret, metu quodam territa destitit incœpto. Sed
 ducenti et viginti circiter in eadem eruptionis faciendæ sententia
 ultro permanserunt, in hunc modum. Scalas hostilium murorum
 altitudine pares fecerunt. Hanc autem emensi sunt, contem-
 plantes laterum coagmentatorum ordines, qua parte murus ipsorum
 ad eos spectans tectorio carebat. Multique simul laterum, coag-
 mentatorum strata numerabant. Et horum quidem nonnulli a vera
 ratiocinatione aberraturi erant, plerique vero eam assequuturi erant.
 præsertim quia sæpius *eas* numerabant, simul etiam, quia non procul
 aberant: sed ea muri pars, ad quam *scalas admovere* volebant, facile
 conspiciebatur. Sclarum igitur mensuram, et proceritatem hoc
 modo sunt assequuti, ex laterum crassitudine eam conjectantes.

Bell.
 Pelop.
 an. 4.
 Olymp.
 88. 1.
 V. C.
 Varr.
 327.

21. Peloponnesiorum autem murus hac erat structura. Dupli-
 cem ambitum habebat, alterum quidem, Plataeas versus, *contra*
Plataensium eruptiones, alterum vero exteriorem, *contra Athenienses*,
 si quis forte Athenis *ad opem Plataensibus ferendam* contra ipsos ve-

Bell. nisset. Hi autem ambitus, alter ab altero, sexdecim ferme pedum
 Pelop an. 4. intervallo distabant. In hoc vero sexdecim pedum spatio taberna-
 Olymp. 88. 1. cula distincta, custodibus erant ædificata, eaque perpetua, *et conti-*
 V. C. *gua*, ita ut unicus, solidusque murus esse videretur, utrinque pinnas
 Varr. habens. et ad decimam quamque pinnam turres ingentes, et ejus-
 327. dem, qua murus, crassitudinis, exstabant, et eædem ad interiorem et
 exteriorem ejus frontem pertingebant; ita ut transitus prope turrim
 non esset, sed per eas medias transirent. Noctu vero, quoties tempestas
 humida *tempusque pluvium* erat, pinnas quidem relinquebant; e
 turribus vero, quæ parum remotæ, ac superne tectæ erant, excubias
 agebant. Murus igitur, quo Plataenses ab hostium præsiidiis cinge-
 bantur, hujusmodi erat.

22. Plataenses autem, rebus *ad eruptionem faciendam* paratis, observata nocte, quæ et pluvia et vento turbida, et præterea illunis esset, exierunt. Illis autem præerant, qui et conatus hujus autores *ipsis* fuerant. Ac primum quidem transiverunt fossam, quæ ipsos ambibat: deinde vero hostium muro successerunt, clam illorum custodibus, quia propter tenebras quidem custodes prospicere non potuerunt *eos, qui veniebant*; strepitum vero, quem ipsi *Plataenses* edebant, dum *ad hostium murum* accederent, propter ventum obstrepentem, exaudire non potuerant. simul etiam *Plataenses ad hostes* accedebant, intervallo satis magno alii ab aliis distantes, ne arma collisa sonum ederent, rei que significationem darent. Erant autem leviter armati, *et expediti*, et sinistro tantum pede calceati, ut in luto firmius consisterent. Per illud igitur intervallum, quod erat inter turres, ad murorum pinnas accesserunt, quod eas desertas esse scirent: primum quidem illi, qui scalas ferebant, qui etiam eas admoverunt: deinde vero duodecim levis armaturæ milites cum pugione ac throrace ascendebant; quibus præerat Ammeas Coræbi *filius*, qui etiam primus ascendit. Post ipsum vero sex, qui sequebantur, utramque turrim superant: deinde post hos alii leviter armati, cum jaculis succedunt; quibus alii a tergo scuta ferebant, ut illi facilius ascenderent, quæ ipsis erant tradituri, quum prope hostes ventum esset. Postquam autem *eorum* plerique muros superarunt, custodes, qui excubias in turribus agebant, *hoc* senserunt. Quidam enim Plataensis dum ascenderet, tegulam manu apprehensam de pinnis dejecit, quæ lapsa strepitum edidit, statimque clamor *a custodibus* est sublatus. Exercitus vero ad muros concurrit: nec enim sciebat, quidnam esset periculi, quia nox erat obscura et procellosa. simul etiam Plataenses, qui in urbe relictii fuerant, egressi, Peloponnesiorum murum invaserunt, a parte, quæ opposita erat illi, qua sui *murum* superabant, ut *hostes* animum ad illos minime adverterent. In suo autem quique loco manentes tu-

multuabantur, nec ullus *custodum* ex sua custodia *discedens* opem aliis ferre audebat: sed animo dubio erant, neque conijcere poterant, quidnam accidisset. Et illi trecenti milites, quibus mandatum erat, ut, si quid opus esset, ad opem ferendam præsto essent, e muro ad clamorem processerunt; facesque, hostilis adventus indices, Thebas versus sublatae sunt. Plataenses vero, qui in urbe erant, et ipsi ex suo muro multas faces sustulerunt, quæ ad hoc ipsum præparatae fuerant, ut ignium signa hostibus essent incerta; utque suspicati aliquid aliud esse, quam quod res erat, opem non ferrent, prius quam sui, exierant, evasisent, et in loca tuta se recepissent.

Bell.
Pelop.
an. 4.
Olymp.
88. 1.
V. C.
Varr.
327.

23. Plataenses vero, qui muros interea conscendebant, postquam illi, qui suorum primi erant, murum conscenderunt, et utramque turrim, custodibus occisis, in suam potestatem redegerunt, ipsi et turrium transitus hostibus resistentes custodiebant, ne quis per eas penetrans ad opem suis ferendam contra se veniret; et scalas e muro turribus admoventes, suorum plerosque per scalas in loca superiora recipiebant, et eorum alii quidem ex turribus, et ex inferioribus, et ex superioribus *carum* partibus *hostes*, qui *suis* subsidio veniebant, missilibus arcebant. Alii vero interea, quorum major erat numerus, cum multas scalas simul admovissent, pinnasque dejecissent, per spatium, quod erat inter turres, adscendebant; et subinde qui recipiebantur, in fossæ crepidine stabant, et sagittis, atque jaculis petebant *hostes*, si quis subsidio veniens, transitum ad murum impedire vellet. Ubi autem omnes, qui in turribus erant, transierunt, illi, qui postremi descenderunt, ad fossam ægre venerunt. Interea vero illi trecenti cum facibus, quas gestabant, in eos ferri cœperunt. Plataenses igitur eos ex tenebris facilius conspiciebant, * stantes in fossæ crepidine, et sagittis, jaculisque nudas *corporis* partes petebant. Ipsi vero, quod in tenebris essent, propter faces minus conspiciebantur. Itaque et Plataenses, qui postremi erant, fossam quidem transiverunt prius, *quam opprimerentur*: sed ægre, et per vim. Nam et glacies in ea concreverat, quæ non erat solida, ita ut eos transeuntes sustinere posset, sed potius erat aquosa, qualis esse solet, subsolano *potius* quam Borea spirante. Et nox illa, propter hujusmodi ventum nivibus conspersa, aquam in ea vehementer auxerat, quam vix *capitibus* supra *eam* exstantes transiverunt. Et propter hujus tempestatis magnitudinem potissimum evadendi facultas ipsis oblata.

24. Plataenses vero a fossa digressi, viam, quæ Thebas ferebat,

* Stantes ad labrum fossæ. *Acacius*. Ad hunc fere modum *Livius* lib. 37. Huds.

Bell. Pelop. an. 4. Olymp. 88. 1. V. C. Varr. 327. iverunt conferti, ad dextram habentes * Androcratis fanum. existimabant enim illos minime suspicatu-ros esse, se conversum iri ad illam viam, quæ ad hostes duceret. simul etiam videbant Peloponnesios cum facibus insequentes, ea via, quæ per Cithæronem, et † Capitaquercus, Athenas ducebat. Sex autem, septemve stadia Thebas versus ire perrexerunt; deinde divertentes, viam, quæ ad montem fert, iverunt, et Erythras ac Hysias petierunt: occupatisque montibus, Athenas perfugerunt, ducenti et duodecim ex majore numero. fuerunt enim eorum nonnulli, qui in urbem revertentur, antequam *murum reliqui* superarent: unus veno sagittarius in exteriori fossa captus est. ‡ Peloponnesii igitur, postquam hostem insequi destiterunt, in suam quique stationem redierunt. At Plataenses, qui erant in urbe, rerum omnium, quæ tunc acciderant, ignari, cæteris, qui rediissent, neminem superesse renuntiantibus, simul ac dies illuxit, emissio caduceatore de induciis egerunt, ut suorum cadavera reciperent. Sed, cognita rei veritate, incepto destiterunt. Plataenses igitur, qui *munitiones* superarunt, hoc modo salutem sibi peperere.

25. Eadem hyeme jam abeunte, Salæthus Lacedæmonius Lacedæmone cum triremi Mitylenen est missus. Hic Pyrrham vectus, et illinc itinere pedestri per quendam torrentis alveum profectus, qua munitiones transiri poterant, occulte Mitylenen est ingressus. Et Mitylenæorum Magistratibus dixit, irruptionem in Atticam factum iri, et illas quadraginta naves, quas ipsis subsidio venire oportebat, simul affuturas, seque, ut hæc significaret, et cætera curaret, præmissum fuisse. Tunc vero Mitylenæi confirmati sunt, et animis ad Athenienses minus propendebant, et de compositione cum illis agere destiterunt. Atque hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides conscripsit, quartus annus excessit.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 1/2. V. C. Varr. 327. Post Mar 25. 26. Insequentis ætatis initio, Peloponnesii, postquam Alcidam, qui classis ipsorum præfectus erat, cum quadraginta et duabus navibus, quas *sociis civitatibus* imperaverant, Mitylenen miserunt, ipsi, eorumque socii irruptionem in Atticam fecerunt: quo minus Athenienses, utrimque turbati adversus naves Mitylenen proficiscentes, subsidio venirent. Huic autem expeditioni præerat pro Rege Pausania, Plistoanactis filio, adhuc pupillo, Cleomenes patruus. Vastarunt autem in Attica et alia, quæ prius cæsa fuerant, et si quid

* Junonis delubrum ab Androcrate conditum. *Alii. IDEM.*

† Græcam vocem *Dryosephalas* retinendam censet *Acacius*: sicuti *T. Livius* locum, ad quem Quint. Flam. Philippum devicit, *Cynoscephalas* appellat; cum potuisset et ipse dicere *Capita-canis. IDEM.*

‡ Peloponnesii, postquam a subsidio ferendo destiterunt, in sua quisque statione manserunt, *Valla. IDEM.*

repullulasset, et quæcumque in superioribus expeditionibus prætermissa fuerant. Atque hæc irruptio *in agrum Atticum facta Atheniensibus* post secundam fuit omnium acerbissima. Nam *Peloponnesii*, cum semper exspectarent, donec in Lesbo aliquid novi de sua classe audirent, quasi eo jam appulisset, passim discurrentes pleaque vastarunt. Sed cum nihil eorum, quæ speraverant, ipsis succederet, cumque res frumentaria eos defecisset, domum redierunt, et in suam quique civitatem se receperunt.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{7}{8}$.

27. Mitylenæi vero interea, cum neque naves ex Peloponneso ad ipsos venirent, sed moras necterent, simul etiam cum res frumentaria eos defecisset, compositionem cum Atheniensibus hac de causa facere sunt coacti. Salæthus, ne ipse quidem naves amplius exspectans, * *populum* armat, qui ante inermis erat, tanquam eruptionem in Athenienses facturus. At oppidani, postquam arma sumserunt, neque Magistratus amplius audire voluerunt; et, habitis inter se conciliis, imperabant, ut potentes frumenta suppressa in lucem proferrent, eaque viritim populo dividerent, alioqui se compositionem cum Atheniensibus facturos, urbemque ipsis dedituros affirmarunt.

28. Cum autem illi, qui reipublicæ præerant, hoc intellexissent, nec impedire possent, et si compositione excluderentur, se in periculum venturos animadverterent, communiter paciscuntur cum Pachete, ejusque copiis, ut Atheniensibus arbitrato suo de Mitylenæis statuere liceret, utque ipsi Mitylenæi exercitum in urbem reciperent, et legationem pro seipsis Athenas mitterent. interea vero, dum redirent, Paches neminem Mitylenæorum in vincula conjiceret, aut in servitutem redigeret, aut occideret. Atque compositio quidem hæc fuit. At illi Mitylenæi, qui potissimum cum Lacedæmoniis egissent, † sibi vehementer metuentes, postquam exercitus est ingressus, *has conditiones* non tulerunt: sed omnes pariter ad aras consederunt. Paches vero eos illinc excitatos, nequid injuriæ ipsis fieret, in Tenedum custodiendos transmittit, donec Athenienses aliquid statuissent. Triremibus etiam Antissam missis, *eam* sibi adjunxit, et cætera, quæ ad exercitum pertinebant, arbitrato suo constituit.

29. Peloponnesii vero, qui quadraginta navibus vehebantur, quos

* Populo prius leviter armato, graviora arma, tanquam exiturus in Athenienses, tradit etc. *Acacius*. Et quidem rectius. Levis enim armaturæ milites. *Thucydidi* φίλοι, non semel; ut et qui gravia arma gestant, ἐπλιῖται. φίλους opponit hoc loco illis, qui ἐπλιζονταί ut et Lib. 8. τοὺς πεντακισίους τῶν Ἀργείων φίλους ὄντας ἄπλισαν οἱ Ἀθηναῖοι. *Acacius*. HUDS.

† Post ingressum exercitus metu percussi, nec manere aisi, omnes pariter etc. *Acacius*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 32 $\frac{7}{8}$. celeriter venisse oportuerat, cum circa Peloponnesum ipsam navigantes tempus triverunt, tum etiam in reliquo navigationis cursu lente vecti, Athenienses quidem, qui in urbe erant, latuerunt, usque dum ad Delum appulissent: illinc vero ad Icarum, et Myconum profecti, tunc primum Mitylenen captam intellexerunt. Sed cum rem exploratam habere vellent, ad Embatum Erythrææ navigarunt. Die autem a Mitylene capta circiter septimo, ad Embatum sunt delati. Itaque re explorata cognita, pro præsentis rerum illarum statu, quid esset agendum, consultare cœperunt. Et Teutiaplus Eleus eos sic est alloquutus.

30. "ALCIDA, cæterique Peloponnesii, mei collegæ, qui copiarum duces adsumus, mihi videtur, Mitylenen nobis esse navigandum, ita ut jam sumus, * antequam adventus noster divulgatur. Nam (ut verisimile est) cum homines urbe recens sint potiti, magnam ipsorum in custodiis negligentiam offendemus, præcipue vero a mari, qua ex parte, cum ipsi nullum hostem contra se venturum sperant, tum etiam nostræ vires sunt firmissimæ. Verisimile etiam est, ipsorum peditatum, quippe quod sint victores, per hospitia dispersum negligentius agere. Si igitur ex improvise et noctu impetum in ipsos faciamus, spero fore, ut cum illis, qui sunt in urbe (si quis modo nobis benevolus adhuc superest) † res illas in potestatem nostram redigamus. proinde ne vos pigeat periculum istud subire, reputantes, novas belli rationes nullas alias esse, quam ‡ istas; a quibus si quis dux sibi ipsi caveat, et hostes hujusmodi arrepta occasione adoriatur, ex animi sententia res plurimas gerere poterit.

31. Hic quidem ita loquutus, rem Alcidae non persuasit. Alii vero nonnulli ex Ionia exsules, et Lesbii, qui cum ipso navigabant, ei suadebant, ut, quandoquidem hoc periculum formidabat, aliquam urbem in Ionia, aut Cumam Æolicam occuparet; ut ex urbe, *quam cepisset*, prodeuntes, Ioniam ad defectionem impellerent. Spem autem *rei peragendæ* esse. Se enim præter nullius voluntatem *eo venturos affirmabant*. Et si proventum istum, qui maximus erat, Atheniensibus eriperent, simul etiam si stationes ipsis oppositas haberent, sumtus *ab hostibus* factum iri. etiam se sperare, Pissuthnen a se adductum iri, ut ad hujus belli societatem se adjungeret. Sed Alcidas ne ista quidem admisit: § sed ad eam sententiam animo potissimum inclinavit, ut, quoniam non satis ma-

* Priusquam palam sit, quemadmodum apud nos agatur. *Valla.* IDEM.

† Optata consequamur. *Valla.* HUDS.

‡ *Scilicet*, pericula fortiter subire, hostesque incautos noctu aggredi etc. IDEM.

§ Suaeque sententiæ plurimos e consilio socios habuit. *Valla.* Neque his motus Alcidas, perstitit in sententia. *Acacius.* IDEM.

ture Mitylenen pervenire potuisset, in Peloponnesum quam celerime se reciperet.

32. Quamobrem cum Embato solvisset, discessit. cumque ad Teiorum Myonesum appulisset, plerosque captivos, quos in suæ navigationis cursu interceperat, trucidavit. Et cum Ephesum appulisset, Samiorum, qui ex Anæis erant, legati, ad eum venientes, non rite eum Græciam in libertatem asserere dixerunt, si illos necaret, qui nec arma contra *Peloponnesios* tulissent, nec *ipsis* hostes essent; sed necessitate coacti societatem cum Atheniensibus fecissent. Et, nisi finem faceret, ipsum paucorum quidem hostium amicitiam sibi conciliaturum, longe vero plures ex amicis hostes habiturum. His ille persuasus, quotquot de Chiis adhuc penes se habebat, et ex aliis nonnullos dimisit. Nam homines, licet *Peloponnesiorum* naves conspicerent, haud tamen fugiebant, sed potius, ut ad Atticas accedebant; et ne vel minimam quidem suspicionem habebant, cum Athenienses maris imperium obtinerent, Peloponnesiorum naves in Ioniam unquam trajecturas esse.

33. Alcidas vero Epheso raptim discessit, et in fugam se dedit. Nam a Salaminia et Paralo navibus, dum adhuc * in portu ad Claron esset, conspectus fuerat. Hæ autem ab Athenis cursum casu tenebant. ac hostis insequentis adventum metuens, per altum ferebatur, ad nullam aliam regionem ultro, nisi ad Peloponnesum appulsurus. Pacheti vero et Atheniensibus cum undique, tum etiam ex Erythræa hujus rei nuntius afferebatur. Cum enim Ionia nullis munitionibus esset munita, metus ingens erat, ne Peloponnesii maritimam oram navibus legentes, quamvis et sic in animo non haberent *diutius ibi* manere, tamen obiter, prout in singulas urbes incidissent, eas diriperent. Paralus vero et Salaminia naves, cum ipsæmet ipsum *Alcidam* ad Claron vidissent, *rem Pacheti* nuntiarent. Ille vero eum magna fastinationis contentione persequeretur. Et usque ad insulam Latmon eum est persequutus, sed cum *Alcidas* nusquam amplius appareret, ita ut eum assequi posset, *Pachet* retro rediit. Cum autem *hostium naves* in alto assequutus non fuisset, hoc in lucro posuit, quod nusquam subsistere, neque castra munire, neque sibi eas præsiidiis obsidendi, et stationes ipsis oppositas habendi materiam præbere coactæ fuissent.

34. Dum autem *ab hoste persequendo* reverteretur, maritimam *Asie* oram legens, ad Notium Colophoniorum urbem appulit, ubi Colophonii habitabant, quod *Colophon ipsorum antiqua patria*, † urbs a

* Ad Claron in anchoris esset etc. *Valla*. HUDS.

† Arx ab Itamane etc. *Valla*. Urbs superior etc. *Steph*. Sed neuter *Thucydidis* mentem videtur assequutus. Nam τὴν ἀνω πόλιν vocat τὴν ἀπὸ θαλάσσης, scilicet, veterem Colophonem. *Æ. Port*. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. ½.
V.C.
Varr
32 7/8.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 3 $\frac{7}{8}$. mari remotior, ab Itamane, et barbaris per domesticam seditionem ab altera factione accitis, capta fuisset. Hæc autem capta fuit eo ferme tempore, quo Peloponnesii secundam irruptionem in Atticam fecerunt. In urbe igitur Notio, cum seditio rursus orta fuisset inter illos, qui eo confugerant, et veteres urbis colonos, * alii quidem auxiliares copias, quas a Pissuthne, et ab Arcadibus, ac barbaris accersiverant, in munitionibus urbem intersepientibus habebant, et illi de Colophonii, qui profugerant ex antiqua patria urbe, quæ a mari erat remotior, quique Medis faverant, cum ejusdem factionis hominibus eo ingressi, Rempublicam administrabant. alii vero, qui clam istis aufugerant, et qui exsules erant, Pachetem accersiverunt. Is autem, cum Hippiam, Arcadum ducem, qui in munitionibus illis urbem intersepientibus erat, ad colloquium evocasset, ea conditione, ut, si nihil dixisset, quod sibi placeret, eum in suas munitiones rursus salvum et sanum restitueret: ille quidem ad ipsum processit. Ipse vero eum in custodia sine vinculis servari jussit; hostium munitiones repente adortus, illisque nihil tale expectantibus, capit, et Arcadas ac barbaros, quotquot intus erant, occidit. Et Hippiam postea introductum, sicuti factis induciis promiserat, postquam intus fuit, comprehendit, sagittisque confodit. Et Colophonii Notium restituit, illis exceptis, qui Medorum partibus faverant. Postea vero Athenienses, coloniis eo missis, eam civitatem ex legibus, institutisque suis constituerunt, omnibus Colophonii, si quis usquam erat, ex civitatibus in unum coactis.

35. Paches autem Mitylenen reversus, Pyrrham et Eressum in deditionem redegit; captumque Salæthum Lacedæmonium, in urbe latitantem, Athenas mittit, simul etiam illos Mitylenæos, quos in Tenedum asservandos miserat, et si quis alius ipsi defectionis autor fuisse videbatur. Majorem etiam exercitus partem dimittit, cum reliquis ipse permanens, cum Mitylenes, tum etiam cæteræ Lesbires arbitrato suo constituit.

36. Cum autem Salæthus, et qui a Pachete missi fuerant, Athenas pervenissent; Athenienses Salæthum quidem confestim interfecerunt, licet spondentem, cum alia quædam, tum etiam Peloponnesios a Platæis (adhuc enim obsidebantur) se abducturum. De reliquis vero consultare cœperunt. Et præ ira censuerunt, interficiendos non solum eos, qui aderant; sed etiam omnes Mitylenæos, quotquot puberes essent; impuberes vero, ac fœminas in servitutem redigendas: dantes crimini cum alteram defectionem, † quam ab

* Aliiquidem, a Pissuthne Arcadum et barbarorum auxiliis accitis, muro se intersepserunt; ac cum iis, qui Colophoniorum superiorem urbem tenentes Medorum partis erant, congressi, unam rempublicam fecerunt. alii vero, etc. Acacius. IDEM.

† Quod non initio statim, sicut cæteri, hanc essent ausi. Acacius. Οὐκ ἀρχόμενοι, id est, οὐκ εἰσδὸς ἐν ἀρχῇ: sicut Arist. Rhct. l. 2. c. 21. HUDS.

Atheniensibus fecerant, licet eorum imperio non premerentur, ut alii; tum etiam *alteram, ad quam Iones sollicitaverant*, quod Peloponnesiorum classis, quæ auxilium ipsis *Mitylenæis* ferens, in Ioniam non sine periculo penetrare ausa fuerat, motum illum non minimum adjuvisset. nec enim parvo, levique consilio defectionem fecisse videbantur. Triremem igitur ad Pachetem mittunt, quæ populi decretum nuntiet, imperantes, ut primo quoque tempore *Mitylenæos* necet. Postero autem die confestim eos vehementer pœnituit, et sævum ac immane decretum, quod fecerant, secum ipsi reputabant, quo totam civitatem potius, quam ipsos defectionis autores necari jubebant. Cum autem *Mitylenæorum* legati, qui aderant, et quotquot Athenienses ipsis studebant, hoc animadvertissent, suaserunt illis, qui reipublicæ præerant, ut hac de re ad populum iterum referrent, et sententias rogarent. Quod facile persuaserunt, quia et illis hoc erat perspectum, majorem civium partem cupere hac de re iterum consultandi potestatem sibi per aliquos dari. Quamobrem concione statim coacta, cum aliæ sententiæ a singulis sunt dictæ, tum etiam Cleon Cleæneti filius, cujus etiam de *Mitylenæis* occidentis sententia pridie evicerat, qui et cæteris in rebus civis erat omnium violentissimus, et tunc temporis apud plebem longe gratiosissimus, ita ut ei, quicquid vellet, dicendo facile persuaderet, in medium progressus, hanc orationem habuit.

37. “CUM sæpe alias ego statum popularem minime aptum judicavi ad imperium in alios obtinendum, tum vero præcipue nunc in hac vestra de *Mitylenæis* pœnitentia. Nam quia vos in quotidiana, et mutua consuetudine hic securi estis, nec ullas insidias timetis, * idem etiam de sociis sentitis. Et quicquid vel eloquentia eorum adducti deliqueritis, vel misericordia moti remiseritis, non reputatis, vos, magno vestro cum periculo, nec ulla cum gratia sociorum molles facilesque *erga eos* esse. Non considerantes, imperium, quod obtinetis, tyrannidem esse, ipsosque ad insidias vobis faciendas attentos esse, vestroque imperio invitos parere: † qui vobis dicto sunt audientes, non propter beneficia, quæ vos ipsi vestro cum detrimento in eos contuleritis; sed propter potentiam, qua superiores estis, potius quam propter illorum erga vos benevolentiam. Omnium vero perniciosissimum erit, si nihil eorum, quæ a nobis decreta fuerint, certum, firmumque maneat: nec intelligamus illam reipublicam, quæ malis quidem, sed tamen immotis ac *perpetuo firmis*

* Pari modo in socios affecti estis. *Acacius.* HUDS.

† Qui non sese, ob vestram in ipsos indulgentiam cum damno vestro conjunctam morigeros se præbent, sed quod per potentiam potius, quam illorum benevolentiam, superiores evaseritis. *Tel.* Sed quod potentia potius, quam illorum benevolentia, consequuti sitis, ut superiores essetis. *Stephanus.* HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{7}{8}$.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 32 $\frac{7}{8}$.
 legibus utitur, præstantiorem esse illa, quæ bonis quidem legibus utitur, sed tamen mobilibus: et imperitiam cum modestia conjunctam utilio rem esse peritia cum immodestia conjuncta; ac imperitiores homines, si cum peritioribus conferantur, respublicas plerumque melius administrare. Nam isti quidem, et legibus sapientiores videri, et in publicis consultationibus sententiam semper obtinere volunt, quasi in aliis majoribus rebus ingenii sui vim ostentare non possint; atque propterea plerumque respublicas evertunt. Illi vero, quia suæ peritiæ diffidunt, se legibus imperitiores esse, et illius sententiam, qui recte dixit, a se vituperari non posse, ultro fatentur. Itaque respublicas plerumque recte administrant, quia sunt rerum æqui æstimatores potius, quam concertatores. Sic igitur nos quoque facere, nec dicendi facultate et solertiæ contentione elatos, vestræ multitudini aliter, quam sentimus, suadere decet.

38. Ego igitur in eadem sententia permaneo, atque illos miror, qui de Mitylenæis ad vos iterum retulerunt, et moram interponunt, quod illis, qui injuriam fecerunt, commodius est: qui enim injuriam accepit, *si moræ interponantur*, ira languidiore persequitur. * Ultio vero, quæ est injuriæ illatæ adversaria, si statim eam sequatur, maximas pœnas repetit. Illum etiam miror, (quisquis ille erit,) qui contra me dicet, et aperte pronuntiare non dubitabit: Mitylenæorum quidem injurias esse nobis utiles, nostros vero casus sociis detrimenta non afferre. Sed profecto constat hunc aut dicendi facultate fretum, concertationis studio daturum operam, ut demonstrat, id non esse decretum, quod tamen maxime decretum est; aut quæstu inductum, speciosa oratione elaborata, vobis imponere conaturum. At respublica propter hujusmodi concertationes aliis quidem præmia dat, ipsa vero pericula sustinet. Hujus vero rei culpa penes vos est, qui hujusmodi certamina perperam instituitis, et verborum quidem spectatores, rerum vero auditores esse consuevistis: res quidem futuras, si quis optime dixerit, fieri posse conjectantes: res vero jam gestas, ex illorum oratione *spectantes*, qui egregie vos objurgarint; id, quod vos ipsi vidistis, non certius existimantes esse, quam quod audistis. et orationis quidem novitate facillime vobis imponi sinitis; spectatam vero, ac probatam orationem nullo modo sequi vultis: rerum quidem inusitatarum semper servi, usitatarum vero contemptores. Et unusquisque vestrum potissimum quidem dicendi facultate præstare cupit, si minus, illis, qui hac eloquentiæ laude excellunt, resistitis, † ne, si illorum sententiam sequamini, illis

* In ulciscendo enim, quum recentissima offensa est, tum maxime par supplicium sumimus. *Valla et Acacius*. Cum vindictio quam maxime propinqua injuriæ acceptæ est, tum, paribus nixa viribus, justissimas pœnas repetit. *Casa*. HUDS.

† Videri non vultis posteriores eorum sententiam sequi, sed si quis etc. *Steph*. IDEM.

inferiores esse videamini; et si quis aliquid acute dixerit, ad illum laudandum prompti estis, vel ante quam hoc ipsum dixerit, prompti etiam estis ad significandum, ea, quæ dicuntur, a vobis jam esse percepta, vel ante quam sint dicta; sed ad horum eventa prospicienda tardi estis. Et aliquem alium rerum statum (ut ita loquar) quæritis, quam sit is, in quo vivimus, quamquam ne præsentem quidem rerum statum satis bene cognoscitis. Denique, ut rem paucis expediam, aurium voluptati servitis, et potius similes estis spectatoribus, qui sedent, et audiunt sophistas, quam viris, qui de republica consultant.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{7}{8}$.

39. “A quibus vitiis ego vos avocare conans, pronuntio unam *omnium* Mitylenæorum civitatem vobis maximam injuriam jam fecisse. Ego enim illis, qui vestrum imperium ferre nequeunt, aut qui ab hostibus coacti, defecerunt, veniam do. Sed cum illi, * qui insulam tenebant, et urbem muris cinctam incolebant, et qui a mari tantum nostros hostes metuebant, ubi et ipsi firmo classis apparatu adversus eos erant muniti, suisque legibus utentes, liberi vivebant, et ante omnes a nobis honorabantur, talia facinora patrarint; quid aliud, quam insidias fecerunt, bellum potius inferentes, quam defectionem facientes, (defectio enim est illorum, qui vim aliquam patiuntur) operamque dederunt, ut junctis opibus, cum illis, qui nobis sunt hostes infensissimi, nos perderent? Atqui hoc est atrocius, quam si per se, *solique* partis opibus bellum nobis intulissent. neque calamitates aliorum, qui, post defectionem a nobis factam, in servitutem jam sunt redacti, documentum ipsis fuerunt; neque præsens *ipsorum* felicitas ipsos a periculis adeundis deterruit, facti autem audaces ad futura, et speratis rebus majoribus, quam quas præstare poterant, et minoribus, quam quas cupiebant, bellum susceperunt, armis potius quam jure disceptandum censes. quo enim tempore se victores fore putarunt, nullis injuriis a nobis affecti nos invaserunt. Usu autem venire solet, ut civitates, illæ præcipue, quibus nuper ac præter expectationem felicitas contigit, ad insolentiam se convertant. Illa vero felicitas, quæ secundum rationem hominibus contingit, est plerumque stabilior, quam quæ præter expectationem accidit: et (ut ita loquar) adversam fortunam facilius propulsant, quam secundam tuentur. Decuerat autem jam pridem Mitylenæos nullo peculiari honore præter cæteros a nobis affici; et eo petulantia progressi non essent. (Hoc enim alioqui natura comparatum est, ut homo eum quidem contemnat, a quo colitur; eum vero admiretur, qui ipsi non cedit.) Plectantur igitur vel nunc pro magnitudine injuriæ, neque paucis quidem culpa tribuatur, plebs vero a vobis ab-

* Hi vero cum insulam incolant, eamque munitam etc. *Acacius*. Qui vero et insulam incolant, et mœnia habeant etc. *Casa*. *Huds*.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 32 $\frac{3}{8}$.

solvatur. Nam universi pariter nos invaserunt, quibus, si ad nos confugissent, nunc iterum in urbe *sua* degere liceret. Sed tutius esse arbitrati eandem belli fortunam periclitari cum paucis, simul omnes a nobis defecerunt. Considerate autem, si easdem pœnas infligatis et sociis illis, qui ab hostibus coacti, et illis, qui ultro defecerunt, quem tandem fore putatis, quin levissima de causa deficiat, si aut re feliciter gesta libertatem sit adepturus, aut re infeliciter gesta * nihil gravius sit perpessus? Nos vero in singulis civitatibus et fortunarum et salutis periculum subibimus. † Et si, re prospere gesta, urbem jam profligatam receperimus, proventibus, in quibus sita est nostra potentia, in posterum privabimini: si vero labamur, præter eos, quos jam habemus, novos etiam hostes habebimus. Et quo tempore illis, qui nunc sunt hostes minime dubii, resistendum erit, eo bellum nostris sociis erit faciendum.

40. “ Non oportet igitur ullam spem ipsis relinquere, qua sperent fore, ut vel oratione probabili nobis persuadeant, quod cupiunt, vel pecuniis peccata redimant, et, quasi humanitus peccarint, veniam a nobis impetrent. Nec enim inviti deliquerunt: sed *ultro et scientes* insidias *nobis* fecerunt. Quod autem præter voluntatem fit, id venia dignum est. Ego igitur et tunc primum, et nunc quoque contendo, ne pristinam sententiam mutantes decretum jam ante factum rescindatis, neve misericordia, et verborum illecebris, et lenitate, tribus rebus imperio perniciosissimis, adducti peccetis. Nam misericordiam illis, qui sunt similes, vicissim tribui est æquum: non autem illis, qui mutua miseratione non commoventur, et qui propter necessitatem, *qua inviti parere coguntur*, se nobis hostes perpetuo præbent. Et oratores, qui sua oratione oblectant, in aliis minoribus rebus certamen habebunt: non autem in qua, ipsa quidem civitas pro minima voluptate, quam perceperit, maximam jacturam faciet; ipsi vero pro causa bene acta beneficium accipient. Et lenitas illis potius tribuitur, qui in posterum amici sunt futuri, quam illis, qui semper sui similes, et nihilo minus hostes sunt futuri, si *superstites* relinquuntur. Atque (ut semel rem totam paucis expediam) si meam sententiam sequamini, ea facietis, quæ cum erga Mitylenæos æqua, tum etiam *vobis ipsis* utilia sunt futura. Sed si aliter statuatis, illis quidem nihil gratificabimini, vos vero ipsos vestro præjudicio magis damnabitis. si enim isti merito defecerunt, vos certe contra fas et jus ipsis imperare dicemini. Quod si vel contra fas et jus, hoc tamen vobis faciendum censetis, oportet igitur hos etiam præter fas et jus a vobis puniri, quia hoc vobis conducit, aut imperium a vobis deponi, operamque dari, ut sine periculo viros bonos agatis. eadem etiam pœna

* Nullam insanabilem plagam sit accepturus etc. *Casa. Huds.*

† *Et pro nam* accipitur, ut et paulo supra. *Steph. Idem.*

in illos animadvertite ; neque vos, qui evasistis, clementiores vosmet ostendite, quam illi, qui insidias fecerunt, *erga vos fuissent, si rem ex animi sententia gessissent* : cogitantes, quæ verisimile est ipsos facturos fuisse, si vos vicissent, præsertim cum vos injuria lacessiverint. Illi vero præcipue, qui nulla de causa aliquem maleficio afficiunt, hunc etiam ad internecionem usque persequuntur, et funditus perdunt, quia periculum sibi impendens ab hoste, qui *superstes* relinquitur, suspectum habent. Qui enim injuriam aliquam accepit, a quo non oportuit, hic periculo vitato in eum acerbior esse solet, * quam in justum hostem. Nolite igitur vestri ipsorum proditores esse. Sed animo quam proxime accedentes ad mala, quæ passuri eratis, et vos cæteris omnibus rebus anteposituros fuisse, eos in vestram potestatem redigere : nunc parem gratiam ipsis referatis ; non emolliti ob præsentem ipsorum fortunam, ac statum, in quo jam sunt ; nec periculi, quod vobis non ita pridem impendebat, oblitum. Hos igitur pro meritis plectite, et insigne exemplum sociis præbete ; ut intelligant eum, qui defectionem a vobis fecerit, morte mulctatum iri. Hoc enim si cognoverint, vos, neglectis hostibus, cum vestris sociis post-hac minus pugnabitis.

41. Atque Cleon quidem hæc dixit. Post eum vero Diodotus Eucratis filius, (qui et in superiore concione ipsi maxime fuerat adversatus, ne Mitylenæi necarentur) tunc etiam in medium progressus, hæc verba fecit.

42. " NEQUE illos, qui de Mitylenæis iterum ad consilium retulerunt, reprehendendos puto ; neque illos, qui maximis de rebus sæpius consultandum esse vetant, laudandos censeo. Nam hæc duo, celeritatem et iram, bonæ consultationi maxime contraria esse judico. Quorum alterum quidem cum amentia conjunctum esse solet ; alterum vero, cum imperitia et consilii tenuitate. Et qui orationem rerum agendarum magistram esse contentiose negat, aut amens est, aut privatim aliquid ipsius interest. amens quidem, si ulla alia ratione, *quam verbis*, res futuras, easque obscuras declarari posse putat. ipsius vero interest, si cupiens aliquid turpe persuadere, de hoc quidem, quod est turpe, se non belle disserere posse putet : sed, si probe vituperaverit *alios*, cum illos, qui sententiam contra ipsum sunt dicturi, tum etiam auditores a se territum iri *speret*. Illi etiam sunt molestissimi, † qui, ut suæ prudentiæ ac eloquentiæ specimen

* Quam qui pari conditione inimicitias gerit. *Casa*. Longe gravius id, cum evadit, accipit, quam si ab justo hoste profectum esset. *Acacius*. HUDS.

† Qui contradicentibus præjudicium aliquod corruptelæ opponunt etc. *Valla*. Qui alterius sententiam pretio addictam criminantur etc. *Casa*. Qui concionem *corum*, qui contradicunt, corruptelæ insimulant. *Vel*, Specimen, quod editur, corruptelæ etiam insimulant etc. *Steph*. Qui dicentem, quasi pecuniis corruptus specimen aliquod edat, insimulant etc. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Peloꝝ.
an. 5.
Olymp
88. ½.
V. C.
VAT.
327.

Pell. edant, magnifica oratione corruptelam *adversariis* objectant, eos-
 Pelop. que hoc nomine accusant. Si enim imperitiam *illis* objicerent; is,
 an. 5. qui rem persuadere non posset, imperitus potius quam injustus ha-
 Olymp. bitus, victus discederet. Sed si injustitia *alicui* objiciatur, et idem
 88. 1/2. causam obtineat, est suspectus; et nisi obtineat, non solum impe-
 V. C. ritus, sed etiam injustus existimatur. Et respublica ex hujusmodi
 Varr. 32 7/8. re detrimentum capit. Consultoribus enim propter metum de-
 stituitur: quanquam præclare cum ea ageretur, si tales cives nulla
 dicendi facultate præditos haberet. minime enim ad peccandum
 impellerentur. Atqui oportet bonum civem non terrentem adver-
 sarios, qui sententiam contra ipsum sunt dicturi; * sed, pari di-
 cendi potestate facta, disputantem demonstrare, se meliora dicere.
 Civitatem vero sapientem *oportet* optimo consultori non addere *no-
 vum* honorem; sed nec eum, quem jam habet, imminuere; illum
 etiam, qui non est bonus consultor, non solum nulla pœna, sed ne
 ulla quidem ignominia afficere. Ita enim et is, qui in dicendis sen-
 tentiis præstat, nihil aliter ac sentit, neque quidquam ad gratiam
 dicet, adductus spe longe majorum honorum, quos adipisci cupit.
 Et qui rectum consilium dare non novit, et ipse multitudinem sibi
 conciliare non studebit, eadem ratione ei in re aliqua gratificans.

43. “Quorum nos contraria facimus: et præterea, si quis in sor-
 didium *et corruptelæ* suspicionem venerit, et tamen eum optime dicere
 constet, invidentes ei propter incertam sordium suspicionem, mani-
 festam utilitatem reipublicæ eripimus. Solet autem usu venire, ut
 bonæ ac *salutares* sententiæ, † quæ ex improvise dicuntur, non mi-
 nus sint suspectæ, quam malæ *et perniciosæ*: adeo ut oporteat pa-
 riter, tam illum, qui reipublicæ pessimum consilium est daturus,
 quam illum, qui optimam sententiam dicturus, multitudinem dolo
 sibi conciliare, et mendacio suam causam probare. Et solam *hanc*
 rempublicam, propter hujusmodi suspensiones, nemo aperte, nisi
 fraude decipiat, beneficiis afficere potest. Qui enim aperte benefi-
 cium ipsi dat, in quæstus obscuri suspicionem incidit, *quasi pro bene-
 ficio reipublicæ dato, ipse beneficium aliquod longe majus ab ea clam sit
 accepturus*. Oportet autem in ‡ rebus maximis, et in tanta *imperii*
 dignitate, nos, qui verba facimus, longius prospicere, quam vos, qui
 non longe prospicitis; præsertim cum nos, qui consilium damus,

* Sed æquo certamine contendentem etc. *Casa*. Sed ex æquo. *Id est*, æquabili-
 tate quadam juris utentem etc. *Vel*, Sententiam pronunciare, nihil sibi præter
 alios ea in re arrogando, sed parem illis potestatem relinquendo etc. *Steph. IDEM.*

† Quum recta dicuntur. *Id est*, sine ullo verborum circuitu. *Steph. HUDS.*

‡ In rebus maximis, et in hujusmodi opinione, vel æstimatione vestra, (*id est*,
 quum ita suspicaces sitis, ut omnia in malam partem interpretemini) longius etc.
Steph. IDEM.

rationem reddere cogamur vobis, qui nos auditis, et qui nullis rationibus reddendis, nullique iudicio obnoxii estis. Si enim et ille, qui aliquid persuasit, et ille, cui hoc persuasum fuit, æque mulcetur, profecto prudentius iudicaretis. Nunc vero ad quemlibet animi motum, quo repente fueritis abrepti, si quando forte in rebus iudicandis labamini, illius, qui persuaserit, unam sententiam, nec vestras ipsorum plectitis, quamvis multæ sint, quæ simul peccarint.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{7}{8}$.

44. “Ego vero in medium processi; neque pro Mitylenæis cuiquam sententiam contrariam dicturus, neque quempiam accusaturus. Non enim de illorum facinore nobis est certamen, si sapimus; sed de utilitate nostra, ut nobis recte consulamus. Quamvis enim ipsos injustissimum facinus fecisse pronuntiem, non tamen propterea eos etiam occidendos censuerim, nisi *hoc reipublicæ* conducat. neque etiam, si qua venia sunt digni, *hanc ipsis dandam* censeo, nisi *hoc ipsum* e republica fore constiterit. Nam de rebus futuris, potius quam de præsentibus nos consultare puto. Atque in eo, quod Cleon præcipue contendit, ad socios in officio continendos, ne defectionem in posterum faciant, *vobis* utile fore, si capitale supplicium ipsis proponatis, *in eo, inquam, a Cleone vehementer dissentio*, et ego quoque de eo, quod in posterum vobis utile est futurum, contra contendens, longe aliter sentio. Et a vobis peto, ne speciosa ipsius oratione, meæ orationis utilitatem repellatis. Nam ejus oratio, quæ majorem æquitatis speciem habet, propter vestram iram, quæ nunc in Mitylenæos est accensa, fortasse *vos ad ipsius sententiam* attrahet. Nos vero * cum ipsis *Mitylenæis* jam non disceptamus, ita ut de jure nobis sit quærendum: at de ipsis consulamus, quonam modo nobis in posterum utiles esse poterunt.

45. “In singulis enim civitatibus capitis pœna proposita est in multa peccata, non solum huic, *quod ab istis est commissum*, paria; sed etiam minora. Homines tamen spe sollicitati periculum subeunt, nec ullus adhuc in periculum venit, qui se ex eo non evasurum, neque suum conatum sibi successurum existimans, de se ipso desperarit. † Nec ulla civitas, quæ defectionem fecerit, ad hanc usque diem existit, quæ *justo* minorem se existimans *habere* apparatus, vel suum vel socialem, hoc aggredi ausa est. Omnibus enim natura insitum est, ut et privatim et publice peccent. nec ulla lex est, quæ ab hoc prohibere valeat. Siquidem homines per omnia pœnarum genera iverunt, *cas paulatim* augentes, si quo

* Nunc non quid in ipsos jure fieri possit disceptamus, sed etc. *Acacius*. HUND.

† Quæ vero unquam civitas defectionem molita est, quæ, se majorem apparatus, vel domesticum, vel socialem, habere, non sit opinata? *Acacius*. Et quæ civitas unquam non ideo defecit, quod crederet, se majorem habere, quam habebat, apparatus, vel suum, vel socialem? *Valla*.

Bell. modo a facinorosis minus læderentur. Etenim verisimile est, mi-
 Pelop. tiores pœnas olim in maxima scelera constitutas fuisse. Sed cum
 an. 5. temporis progressu violarentur, ad mortem pleræque processerunt.
 Olymp. Et tamen hoc quoque violatur. aut igitur aliquis terror hoc vehe-
 88. $\frac{1}{2}$. mentior est excogitandus, aut ne iste quidem coercebit. Sed pau-
 V. C. pertas quidem, * audaciam necessitati præbet: opum vero poten-
 Varr. tia, petulantia et superbia violentiam, ac pluris habendi cupidita-
 32 $\frac{7}{8}$. tem. Alii quoque *vitæ* status, pro diverso hominum affectu, prout
 singuli constricti tenentur aliqua cupiditate vehementiori, quam
 quæ refrænari possit, homines ad pericula impellunt. Et spes, et
 amor qualibet in re *hoc ipsum faciunt*. hic quidem, dux, illa vero,
 comes. atque hic quidem, rei aggrediendæ rationem excogitans,
 illa vero fortunæ prosperitatem suggerens, plurimum nocet. Atque
hæc naturæ vitia, quamvis sub aspectum minime cadant, tamen
 majorem vim habent, quam mala, quæ cernuntur. Et præter ista,
 ipsa quoque fortuna nihilo minus adjuvat ad *homines ad periculum*
 impellendos. Nam ex inopinato nonnunquam adstans, *ac sese*
offerens, aliquem vel infirmioribus opibus instructum adducit ad
 periclitandum; et civitates *integras* eo magis, quo de majoribus re-
 bus *agitur*, de libertate, aut de imperio in alios obtinendo. et quia
 cum universa civitate singuli cives temere de se plus æquo sentiunt.
 Denique (ut rem paucis complectar) hoc fieri non potest, et mag-
 næ est stultitiæ, si quis existimet, se aliquam rationem habere,
 qua homines a peccatis deterreat, aut legum vi, aut aliquo alio
 mali gravioris metu, cum humana natura ad aliquid agendum, mag-
 no impetu feratur.

46. “Quare non oportet nos aut mortis pœna, tanquam locuplete
 fidejussore fretos, aliquid gravius de Mitylenæis statuere, aut om-
 nem spem tollere illis, qui defecerint, fore, ut nullus ipsorum pœ-
 nitentiæ locus detur, neque suum peccatum quam levissima pœna
 ipsis eluere liceat. Considerate enim, quod nunc quidem, si qua
 civitas præterea, quæ defectionem fecerit, et quæ adhuc habuerit,
 unde impensas restituere, et tributum in posterum persolvere pos-
 sit, se superstitem fore cognoverit, ad compositionem veniet: at
 illo modo, *quem Cleon præscribit*, quem tandem fore putatis, quæ
 non melius, quam nunc *ista fecit*, ad bellum se instruet, et diutur-
 nam obsidionem ad extremum usque perferet: si idem valet, sero
 et cito compositionem facere. Nobis vero quomodo detrimento
 non erit, si propter sublatam compositionis faciendæ spem, in lon-
 gam obsidionem sumtus facere cogamur, et si urbem capiamus,

* Ex necessitate audaciam afferens; opes autem ex petulantia et superbia, juris
 violationem: aliæ etiam, quæ contingunt, causæ pro diverso etc. Steph. Huds.

profligatam recipiamus, et vectigalibus, quæ ex ea percipimus, in posterum privemur? Atqui hac re adversus hostes valemus. Quapropter nobis non est committendum, ut, dum illorum, qui deliquerunt, iudices sumus severi, exinde detrimentum potius capiamus, quam videamus, quonam modo eos moderate mulctantes, civitatibus, quæ pecuniarum vi pollent, in posterum uti possimus. Et oportet nos existimare, non legum atrocitate, sed officii nostri sedulitate eas custodiendas, et in officio, fideque continendas. Nos tamen longe aliter nunc facimus. Nam si quem liberum hominem subegerimus, sed alterius imperio coactum parere, ac merito deficientem, ut se in pristinam libertatem vindicaret, eum atrocibus suppliciis afficiendum censemus. Atqui liberos homines acriter punire non oportet, si defectionem fecerint, sed eos diligenter custodire, et antevertere, ut ne in cogitationem quidem hujus rei veniant; et, si eos in nostram potestatem redegerimus, delicti culpam quam minime ipsis tribuere.

47. “ Vos igitur considerate, quantopere hac etiam re peccaturi sitis, si Cleoni assentiamini. Nunc enim plebs in omnibus civitatibus est vobis benevola; et aut non deficit cum nobilibus, aut, si deficere cogatur, statim se illorum hostem declarat, a quibus ad defectionem impulsa fuit. * Et cum adversariæ civitatis multitudinem vestri studiosam habeatis, ad bellum pergitis. Quod si Mitylenæorum plebem occidatis, quæ neque defectionis particeps fuit, et quæ, postquam arma penes se habuit, urbem ultro vobis tradidit: primum quidem injuste facietis, quia bene de vobis meritos occidatis; deinde vero constituetis, quod homines potentes maxime cupiunt. Nam cum civitates ad defectionem impulerint, plebem statim sociam habebunt: quia vos ipsi eandem pœnam omnibus pariter, tam illis, qui deliquerint, quam illis, qui non deliquerint, propositam esse prius demonstraveritis. Quamvis autem Mitylenæi deliquerint, hoc tamen erat dissimulandum, ut ea civitatis pars, quæ sola adhuc rebus nostris favet, a nobis non alienetur. Hoc enim ad imperium retinendum longe utilius existimo, injuriam nobis volentibus fieri, quam a nobis, summo jure agentibus, eos occidi, quos non oportet. Atque id, quod est in Cleonis sententia, ultionem justam, eandemque utilem esse, in eadem re simul fieri posse non reperitur.

48. “ Vos igitur, cum intellexeritis, hanc meam sententiam Cleonis meliorem esse, neque misericordia, neque lenitate adducti (quibus ne ego quidem vos adduci sino,) sed ex ipsis rebus, quæ vobis

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
S27.

* Et civitati adversariæ, cujus vobis plebes amica est, arma infertis? Acacius.
Huds.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 327. suadentur, mihi assentiamini; et de Mitylenæis, quos Paches ut sontes *huc* misit, quæstionem per otium habeatis, cæteros vero habitare permittatis. Hæc enim et in posterum bona sunt futura, et hostibus timorem jam sunt injectura. Quisquis enim recte delibet, is contra hostes magis pollet, quam qui temeraria virium ferocitate fretus in eos fertur, et factis aggreditur."

49. Atque Diodotus quidem hæc dixit. Prolatis vero horum sententiis inter se maxime contrariis, Athenienses quidem pariter inter se contenderunt pro adversa sententia; et quum ad suffragia ventum est, par fere utrinque numerus fuit, Diodoti tamen sententia superior fuit. Quare confestim alteram triremem magna festinatione miserunt, ne, si forte posterior *priorem non* antevertisset, civitatem jam exstinctam offenderent. uno autem ferme die et nocte antecesserat. Cum autem Mitylenæorum legati vinum, et panem hordeaceum in ipsa navi præparassent, et magna præmia se daturos promisissent, si antevertissent: tanto studio cursum navigationis confecerunt, ut uno eodemque tempore et remigarent, et panem vino ac oleo maceratum comederent; et per vices, alii quidem somnum caperent, alii vero remigarent. cum autem, quodam fortunæ beneficio, tunc nullus ventus contrarius spirasset, et prior quidem navis haud magna festinatione navigaret, quod ad triste ministerium proficisceretur, hæc vero hunc in modum adeo prope-raret, illa quidem tantisper præcessit, dum Paches decretum legeret, et ad imperata faciendum se præpararet. Hæc vero posterior, eam proxime subsequens, ad portum appulit; et impedivit *Pachetem*, ne civitatem perderet. In tantum igitur discrimen Mitylene venit.

50. Cæteros vero, quos Paches ut præcipuos defectionis autores miserat, Athenienses ex Cleonis sententia morte mulctarunt. Erant autem numero paulo plures mille. Et Mitylenes muros demoliti sunt, et *naves *ab illis traditas* acceperunt. Postea vero nullum quidem tributum Lesbiis imposuerunt: sed agro, (excepto Methymnæorum) in tria millia partium diviso, trecentas quidem eximias Diis consecrarunt; in reliquas vero colonos de suis facta sortitione miserunt. Quibus Lesbii certam pecuniæ summam, nempe duas minas in singulas portiones ex pacto et convento quotannis persolventes, agrum ipsi colebant. Oppida etiam, quotquot Mitylenæi in sua potestate habebant, Athenienses per deditionem ceperunt; quæ postea Atheniensium imperio paruerunt. Et apud Lesbium quidem ita res gestæ sunt.

51. Eadem æstate, post receptam Lesbium, Athenienses, duce

* Naves ademerunt. *Valla*. Sic et paulo post *παρέλαβον* vertit. *Huds.*

Nicia, Nicerati filio, cum classe adversus Minoam insulam Megaris adjacentem iverunt. Megarenses enim in ea turrim extruxerant, eaque pro propugnaculo utebantur. Nicias autem volebat Athenienses illic, brevioris loci spatio, non autem in Budoro, aut Salamine, suæ præsiariæ classis stationem habere; et *observare* Peloponnesios, ne clam eruptiones illinc facerent, triremibus (quemadmodum et ante fecerant,) prædonibus emissis, simul etiam ne quidquam Megarensibus importaretur. Cum igitur primum duas turres a Nisæa prominentes, machinis e mari expugnasset, liberamque ibi inter insulam continentemque navigationem reddidisset, * eam Minoæ partem, quæ a continente erat, qua ponte, per loca palustria, auxilium insulæ a continente non ita multum distanti ferri poterat, munitionibus intersepsit. cum autem hoc opus intra paucos dies confecisset, et munitionem in ipsa quoque insula extruxisset, ac præsidium in ea reliquisset, cum exercitu domum rediit.

52. Per eadem autem hujus ætatis tempora, Plataenses quoque, quod nullum comæatum amplius haberent, nec obsidionem diutius ferre possent, hunc in modum compositione facta Peloponnesiis se dediderunt. *Peloponnesii* muros urbis oppugnare cœperunt, illi vero ipsos propulsare non poterant. Quare dux Lacedæmoniis, cum eorum imbecillitatem cognovisset, per vim quidem eos capere noluit, (hoc enim a Lacedæmoniorum Magistratibus ei fuerat interdictum, ut, si forte fœdus aliquando cum Atheniensibus fieret, et utriusque oppida bello capta, quæ in sua potestate haberent, reddenda consentirent, Platea non redderetur, quod ipsi sua sponte se dedidissent) sed caduceatorem ad eos misit, qui diceret, nunquid se, et urbem ultro Lacedæmoniis dedere, eorumque iudicio stare vellent, ea conditione, ut de sontibus supplicium sumerent, nullum vero indicta causa damnarent ac punirent. Atque caduceator quidem hæc tantum dixit. Illi vero (jam enim in extrema imbecillitate constituti erant) urbem ipsis dediderunt. *Peloponnesii* vero Plataenses per aliquot dies aluerunt, donec Lacedæmone quinque Iudices advenerunt. Cum autem illi adfuissent, nullam quidem accusationem ipsis proposuerunt: sed illos accersitos hoc tantum interrogabant, nunquid in hoc bello, ex quo susceptum esset, de Lacedæmoniis, eorumque sociis aliquo modo bene meriti essent. Illi vero, cum petiissent, ut suam causam oratione prolixiore sibi agere liceret, responderunt, suæque causæ patronos constituentes Astymachum Asopolai, et Laconem *Æmnesti* filium, cui publicum erat cum Lacedæmoniis hospitium, atque in medium progressi, in hunc modum verba fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.
Initium
Ol.
an. 1.
mense
Aprili.
FinisOl.
an. 2.

Eodem
tem-
pore.

* Atque id continentis, qua, pontem versus per loca palustria etc. *Valla*. *Idem*.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 93. 2. V. C. Varr. 327. 53. "URBIS deditionem, o Lacedæmonii, vestra æquitate freti fecimus; non existimantes, nos tale iudicium subituros, at æquius aliquod fore sperantes; et conditionem nobis oblatam accepimus, ut non apud alios, sed apud vos iudices causam diceremus, quemadmodum etiam dicimus; sic enim potissimum nos nostrum jus obtenturos arbitrabamur. Jam vero veremur, ne ab utroque simul aberraverimus. Nam et de capite nostro ultimoque supplicio certamen esse, et vos non æquos iudices fore, merito suspicamur; conjecturam inde facientes, tum quia nullus accusator ante constitutus est, cujus criminationem refellamus, sed et ipsi, ut dicendi potestas nobis fieret, poposcimus: tum etiam quia vestra interrogatio perbrevis, ad quam si vera respondeamus, hoc nostram causam evertit, sin falsa, mendacii facile argui possumus. Itaque cum maximis difficultatibus undique premamur, et in ancipiti fortuna constituti simus, cogimur, et tutius esse ducimus, *aliquid dicendo periclitari. Quod enim dici potuit ab illis, qui in tali discrimine versantur, nisi dictum fuerit, hominibus præbet occasionem existimandi, hoc ipsum, si dictum fuisset, salutem illis dare potuisse. Sed præter alia ipsa persuadendi ratio in difficili nobis est. nam si ignoti inter nos essemus, allatis testimoniis rerum illarum, quas ignoraretis, causam nostram fortasse juvaremus. jam vero apud eos, qui rerum sunt gnari, omnia dicuntur. Nec illud pertimescimus, ne crimini nobis detis, et propterea nos damnetis, quod virtute vobis inferiores simus; sed *id veremur*, ne, in aliorum gratiam, iudicium jam peractum, vestroque præiudicio confirmatum subeamus.

54. "† Veruntamen jus nostrum adversus Thebanorum similitates tuebimur, et quicquid ad justam nostræ causæ defensionem facit, proferemus; nostraque beneficia cum in vos, tum etiam in cæteros Græcos collata commemorabimus, et flectere vos conabimur. Respondemus enim ad vestram illam perbreve interrogacionem, nunquid in hoc bello de Lacedæmoniis, eorumque sociis, aliquo modo bene meriti simus: si nos, ut hostes interrogatis, vos nullam injuriam a nobis accepisse, qui nullis beneficiis a nobis affecti fueritis: sin ut eos, quos amicos esse ducitis, vos potius peccare, qui bellum nobis intuleritis. Quod autem ad pacem attinet, et ad bellum contra Medos gestum, bonorum virorum officium fecimus: quippe qui illam quidem, nunc non violavimus priores: illos vero, tunc soli ex omnibus Bœotis una vobiscum pro libertate

* Non prius periclitari, quam aliquid dixerimus. Steph. Ut prius, quam periculum subeamus, aliquid dicamus. Acacius. HUDS.

† Nihilo tamen minus, quid juris habeamus, et adversus Thebanorum postulata, et adversum vos cæterosque Græcos, exhibebimus, et nostra benefacta recensentes flectere etc. Steph. et Acacius. IDEM.

Græcorum aggressi sumus. Nam, quamvis in locis mediterraneis habitarem, tamen navale prælium ad Artemisium commisimus; et quum in agro nostro pugna commissa est, in ea vobis, et Pausaniæ adfuimus. Et si quæ aliæ res cum periculo conjunctæ per id tempus a Græcis gestæ fuerunt, omnium participes supra vires existimus. Vobis etiam, Lacedæmonii, privatim, quum maximus terror Spartam circumstetit, post terræ motum, quo tempore Helotes defectione a vobis facta in Ithomen se receperunt, tertiam nostræ civitatis partem auxilio misimus. quarum rerum memoriam vos deponere non decet.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

55. “ Ac olim quidem in maximis, gravissimisque rebus tales esse non dubitavimus. postea vero fuimus hostes: sed vos in culpa fuistis. Cum enim a vobis petiissemus, ut in vestram societatem nos reciperetis, quum Thebani vim nobis intulerunt, nos rejecistis et imperastis, ut ad Athenienses confugeremus, quod illi quidem essent vicini, vos vero in loco valde remoto habitaretis. In bello tamen nullam insignem injuriam a nobis accepistis, nec accepturi eratis. Quod si ab Atheniensibus vestro jussu deficere nolimus, nullam injuriam propterea vobis fecimus. Illi enim contra Thebanos auxilium nobis tulerunt, quum vos *hoc ipsum facere* pigebat. Nec amplius honestum erat eos prodere, præsertim homines de nobis bene meritos, quos in societatem precibus adduximus, et a quibus civitate donati fuimus. Imo vero nos decebat ad illorum imperata alacriter facienda ire. * Sed quæ utrique peccastis, dum sociis imperaretis, si quid non honeste fecistis, horum culpa non penes illos est, qui sequuti sunt, sed penes illos, qui vos ad res pravas agendum duxerunt.

56. “ Thebani vero cum alias multas injurias nobis intulerunt, † tum etiam hanc postremam, quæ (ut vos ipsi nostris) horum, quæ patimur, est causa. Cum enim fœderum, *pacisque* tempore, et ipsis feriis menstruis urbem nostram occupassent, eos merito sumus ultri, secundum legem ab omnibus receptam, quæ fas esse docet, hostem, qui nos invadit, propulsare: et ipsorum gratia nunc immerito plectemur. Nam si ex præsentī utilitate, quam ex illorum societate percipitis, et ex hostili illorum odio, quo nos prosequuntur, judicium faciatis, *nosque plectatis*; vos non religiosos juris judices esse, sed potius utilitati servire constabit. Quod si nunc isti vobis utiles videntur esse, profecto nos, cæterique Græci tunc, quum in majori

* At quæ vos duces cum suis utrique sociis egistis etc. *Valla*. Dum vero utrique sociis vestris præceditis, si quid etc. *Acacius*. *IDEM*.

† Tum hoc postremum, quod est causa eorum, quæ patimur, vos ipsi, quale sit, nostis. *Acacius*. *HUDS*.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. periculo essetis constituti, vobis multo magis utiles exstitimus. Vos enim nunc quidem alios invaditis, *ipsis* formidolosi. Sed illo tempore, quo barbarus jugum servitutis omnibus Græcis imponebat, isti cum ipso fuerunt, *et ipsum adjuverunt*. Quare æquum est, ut huic nostro peccato (si modo peccatum aliquod a nobis est commissum) jam opponatis illud nostrum animi studium, quo tunc erga vos fuimus. et, si utriusque collationem faciatis, studium quidem majus, peccatum vero minus reperietis: idque eo tempore, quo inter Græcos rarissimi reperiebantur, qui suam fortitudinem illi *formidandæ* Xerxis potentiae opponerent: et *eo tempore*, quo ii magis laudabantur, * qui adversus impetum et incursum barbarorum nullam utilitatis aut salutis suæ rationem habuerunt; sed vel maximo cum periculo res optimas *et pulcerrimas* alacriter et fortiter agere voluerunt. ex quorum numero licet nos fuerimus, licet etiam *propterea* honores præcipui nobis habiti fuerint; nunc tamen veremur, ne hac ipsa de causa *potissimum* perdamur, quod Athenienses juste potius sequi voluerimus, quam vos *injuste*, et nostræ utilitati consulentes. Atqui de rebus iisdem idem pariter, *et semper* vos sentire decet, et existimare, utilitatem nihil aliud esse, quam, quum sociis, qui strenue se gesserunt, semper certam fortitudinis gratiam rependimus, et simul præsentia negotia ex usu nostro constituimus.

57. " Illud etiam mature considerate, vos nunc quidem probitatis et æquitatis exemplar a plerisque Græcis existimari. Sed si de nobis iniquam sententiam tuleritis (nec enim hoc iudicium, quod de nostra causa facietis, erit obscurum; sed vos, qui bene auditis, de nobis, qui non male audimus, sententiam feretis) cavete, ne *omnes* factum vestrum improbent, quod de bonis viris, quamvis vos ipsi meliores sitis, aliquid præter decorum *et dignitatem vestram* statueritis; neve *rem ab humanitatis officio alienam* iudicent, si spolia de nobis, qui de Græcis universis bene meriti sumus, in publicis templis suspendantur. Facinus autem atrox esse videbitur, si Lacedæmonii Plataeas diripiant. Et *omnes iniquo ferent animo*, quod patres quidem *majoresque vestri* nomen hujus civitatis in tripode Delphico virtutis ergo insculpserint, vos vero ex universa Græcia propter Thebanos hoc ipsum deleatis. Nam eo calamitatis jam progressi sumus, quippe qui et ante periissemus, si Medi vicissent, et nunc apud vos, qui nobis olim eratis amicissimi, a Thebanis superamur, et duo gravissima certamina subiimus: unum quidem, tunc, ne fame necaremur, nisi urbem dedidissemus; alterum vero, nunc, quod capitis causam dicamus, *et in salutis discrimen* vocemur. Et nos illi Plataeenses, qui supra vires optime meriti sumus de Græcis universis, deserti, omni-

* Qui, dum invaduntur, nullam etc. *Valla*. IDEM.

que auxilio destituti, ab omnibus rejicimur. nec eorum quisquam, qui tunc *ejusdem periculi* socii fuerunt, *nunc nobis* opem fert: quin etiam, Lacedæmonii, veremur, ne vos, unica spes nostra, parum constantes sitis.

58. “ Sed vos oramus, et per Deos, qui nostræ societatis, fœderisque præsidēs ac testes quondam fuerunt; et per virtutem, quam erga Græcos demonstravimus, ut flectamini, et sententiam mutetis, si quid forte vobis a Thebanis persuasum fuerit: utque hanc gratiam vicissim ab illis repositis, ne ipsi illos occidant, quos a vobis occidi non decet; et honestum beneficium pro turpi *ab illis* reportetis, neve, ut aliis gratificemini, infamiam ipsi pro beneficio in eos collato subeatis. Nam corpora nostra morte mulctare vobis est in promptu: sed hujus facinoris infamiam delere est difficillimum. non enim hostes justo afficietis supplicio, sed amicos, qui necessitate compulsi bellum vobis fecimus. Itaque si mortis metu nos liberetis, sententiam religiose, *sancteq̄ue* tuleritis, illud in primis cogitantes, nos volentes in vestram venire potestatem, et more supplicum manus tendentes, (hujusmodi autem homines ipse Græcorum ritus occidi vetat, præterea nos perpetuo de vobis bene meritos esse. Aspiciet enim sepulcra patrum vestrorum, quos a Medis cæsos, et in agro nostro sepultos quotannis publice cohonestabamus et indumentis et aliis inferiis; primitias etiam fructuum, quos noster suo tempore tulit ager, amici *amicis* ex amico agro, et socii illis, qui quondam commilitones fuerant, offerentes. Quibus vos contraria feceritis, nos iniquo judicio damnantes. Rem enim considerate. Pausanias quidem eos humavit, existimans, illos a se in agro amico, et apud amicos humari. Vos vero, si nos occideritis, et agrum Plataensem Thebanum feceritis; quid aliud, quam patres, cognatosque vestros, honoribus, quibus nunc afficiuntur, spoliatos, in hostili solo, et apud ipsos eorum interfectores relinquetis? præterea vero, et agrum, in quo Græci in libertatem vindicati fuerunt, in servitum redigetis? delubra etiam deorum, ad quæ votis conceptis illi Medos superarunt, deserta patiemini? et patria sacrificia illorum, qui *templa* fundarunt, et condiderunt, tolletis?

59. “ Nequaquam hæc vobis, Lacedæmonii, in gloriam cedent, neque ut in publica Græcorum instituta et in majores vestros peccetis; neque ut nos de vobis bene meritos propter alienas inimicitias, cum vos ipsi nullam injuriam a nobis acceperitis, occidatis. Sed *rem vestra gloria dignam facietis*, si nobis parcatis, animoque frangamini, modestam misericordia tacti: considerantes non solum atrocitatem supplicii, quo plectemur; sed etiam quales simus nos, qui hoc ipsum patiemur: *considerantes* etiam, quam sit incertum, cuinam calamitas vel immerenti sit eventura. Nos igitur (ut nos decet, utque ne-

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. cessitas ipsa nos cogit,) Deos imploramus, qui iisdem aris a nobis æque coluntur, quique Græcis omnibus sunt communes, et ab illis petimus, ut vobis persuadeant hæc, *quæ dicimus*, proferentes iurandum, quod patres vestri iuraverunt, cuius vos oblivisci non oportet. Et patrum vestrorum sepulcra suppliciter oramus, et vita defunctos imploramus, *ne in Thebanorum potestatem redigamur, neve nos, qui vobis amicissimi sumus, inimicissimis tradamur; illumque diem in memoriam vobis redigimus, quo præclarissima facinora cum patribus vestris edidimus, nos, qui nunc, hoc ipso die, in gravissimo capitis periculo versamur. Quod autem et necessarium, et acerbissimum est hominibus in hujusmodi fortuna constitutis, dicendi finem facere, quod cum ipso dicendi fine vitæ quoque finiendæ periculum sit proximum, finem dicendi facientes, illud jam dicimus, nos non dedidisse urbem Thebanis, (nam fame, turpissimo necis genere, necari, quam hoc facere, maluissemus) sed vobis, ad quos vestra æquitate freti accessimus. Et æquum est, nisi vos exorare possimus, nos a vobis hoc saltem impetrare, ut in eundem locum, unde processimus, nos restituatis; et periculum, quodcunque sors tulerit, nos ipsos eligere sinatis. Simul etiam vobis mandamus, *et vos oramus*, Lacedæmonii, ne nos, qui Platæenses sumus, et qui maximam animi alacritatem pro communi Græcorum salute olim demonstravimus, ex vestris manibus, et ex vestra fide, *quam sequuti deditionem fecimus*, cum simus vestri supplices, Thebanis, qui nobis sunt hostes infensissimi, tradamur: et *vos oramus*, ut nostri servatores sitis, neve, qui cæteros Græcos in libertatem vindicatis, iidem nos funditus perdatis.

60. Atque Platæenses quidem hæc dixerunt. Thebani vero, veriti, ne Lacedæmonii, illorum verbis adducti, aliquid *de supplicii severitate* remitterent, ipsi quoque in medium progressi, se verba facere velle dixerunt, quod illis quoque, præter suam opinionem, facta fuisset potestas oratione prolixiore respondendi ad propositam quæstionem. Cum autem *Lacedæmonii eos verba facere* jussissent, hanc orationem habuerunt.

61. "NUNQUAM a vobis postulassemus, ut nobis dicendi potestatem faceretis, si et ipsi *Platæenses* breviter ad interrogata respondissent; nec in nos conversi, crimina nobis objecissent; nec extra propositum, præcipue vero cum ne ab ullo quidem fuerint accusati, oratione prolixa se ipsos excusassent; nec pluribus laudassent res a se gestas, quas nullus vituperavit. Nunc igitur oportet nos, partim quidem, ad crimina nobis objecta respondere; partim vero, laudationem refutare; ut neque nostra improbitas, neque ipsorum gloria ipsis

* Ne se Thebanis subijci sinant etc. *et paulo infra*, Istumque diem illis in memoriam redigimus, quo cum ipsis res præclarissimas gerentes etc. *Hobbesius*. HUDS.

prosit: sed, audita de utrisque veritate, iudicium faciatis. Nos enim primum ipsis inimici facti sumus, quia, cum Platæam omnium urbium, quæ sunt in Bœotia, postremam condidissemus, et alias urbes cum ea, quas expulsa hominum colluvie tenuimus, isti (ut primum fuerat constitutum) imperio nostro parere nolebant, et cum soli præter cæteros Bœotos patria instituta violarent, postquam hæc *observare* cogi cœperunt, a nobis ad Athenienses defecerunt, et illis adjuncti multa damna nobis dederunt, pro quibus et ipsi vicissim multa a nobis acceperunt.

62. Postquam vero barbarus in Græciam venit, aiunt, se solos ex omnibus Bœotis cum Medis non sensisse; atque hoc potissimum nomine cum ipsi gloriantur, tum etiam nobis conviciantur. Nos vero fatemur quidem, illos cum Medis non sensisse, quia nec Athenienses: verum cum postea Athenienses eadem ratione adversus Græcos irent, contra, eos solos ex omnibus Bœotis ab Atheniensibus stetisse *dicimus*. Atque considerate, in quo reipublicæ genere utriusque versantes hoc fecerint. Nam nostra quidem civitas tunc temporis neque legitimo paucorum dominatu, neque populari statu gubernabatur: sed (quod legibus et modestiæ maxime contrarium est, et quod ad tyrannidem proxime accedit) paucorum virorum potentia reipublicæ gubernacula tenebat. Hi autem, quia speraverant fore, ut suas opes longe firmiter fundatas retinerent, si Medi vicissent; vi plebem coërcentes, ipsos accitos *in urbem* introduxerunt. Et universa civitas, quæ sui juris non erat, hoc fecit; nec decet ei exprobrare ea, quæ non salvis legibus peccavit. At postquam et Medus discessit, et leges recepit, considerare oportet, cum postea Athenienses adversus Græcos venissent, et cum reliquam Græciam, tum etiam nostram regionem in suam potestatem redigere conarentur, et propter intestinas discordias bonam ejus partem jam occupassent, nunquid pugna ad Coroneam commissa, ipsisque superatis, Bœotiam in libertatem vindicaverimus, et nunc alacriter Græciam cum cæteris liberemus, tantum equitatum, tantumque rerum bellicarum apparatus præbentes, quantum nulli alii de sociis. Atque hæc quidem respondemus ad crimem objectum, quod cum Medis senserimus.

63. “ Quod autem vos majorem injuriam Græciæ feceritis, et quolibet, supplicio digniores sitis, demonstrare conabimur. Societatem (ut aitis) cum Atheniensibus iniistis, et civitate ab illis donati fuistis, ut nos ulcisceremini. Oportebat igitur vos abversus nos tantum ducere ipsos *Athenienses*, neque una cum ipsis alios *Græcos* invadere; præsertim, cum (si quo inviti ad alios subigendos ab Atheniensibus ducebamini) horum Lacedæmoniorum societas contra Medum contracta, vobis esset præsto, quam vos ipsi tantopere jactatis: nam et vim nostram a vobis arcere, et (quod maximum est) sine metu

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. deliberandi facultatem vobis præbere potuisset. Sed profecto volentes, non autem coacti Atheniensium partes sequi maluistis. Et tamen dicitatis, turpe fuisse, bene de vobis meritos prodere. Imo vero longe turpius et iniquius erat, universos Græcos, cum quibus jurejurando adhibito societatem feceratis, quam solos Athenienses prodere: hos quidem, quia Græciam in servitatem redigebant; illos vero, quia eam in libertatem vindicabant. nec parem, nec dedecoris expertem gratiam ipsis retulistis. Vos enim (ut dicitis) eos ascivistis, quod injuriam pateremini; sed iisdem in injuriam aliis facienda vos socios præstitistis. Atqui turpius est, non referre similem gratiam, quam referre eam, quæ juste quidem debetur, sed tamen injuste refertur.

64. “ Et hoc modo declarastis, vos ne tunc quidem solos ex Bæotis, Græcorum causa a Medis non stetisse; sed, quia ne Athenienses quidem ab illis steterant: vos vero, quia eadem, quæ illi, facere volebatis, istis vero contraria, ut in Atheniensium gratiam eos oppugnetis, nunc tamen postulatis, ut ea vobis prosint, quæ aliorum causa fortiter egistis. Sed hoc nequaquam est æquum. Sed quemadmodum Athenienses elegistis, sic etiam * una cum illis certate. neque societatis tunc factæ jus proferte, ut capitis periculo vos hoc nomine nunc liberandos esse demonstratis. eam enim deseruistis, ejusque jure violato, cum Æginetas, tum etiam nonnullos alios ex illis, quibuscum fœdus ac societatem interposito jurejurando feceratis, una cum Atheniensibus, quibus vestram operam navastis, in servitatem potius redegistis, quam impedivistis, ne in servitatem ab illis redigerentur: idque non inviti, quippe qui leges salvas haberetis, quas adhuc habetis, neque (sicuti nos) ab ullo coacti. novissimam etiam adhortationem, qua (antequam circumvallaremini) ad pacem invitabimini, et, ut neutris opem ferretis, admonebamini, admittere nolulistis. Quos igitur omnes Græci odiis prosequantur justius, quam vos, † qui honesto quodam probitatis ac fortitudinis prætextu illos funditus evertere studuistis? Et præclara illa facinora, quæ quondam a vobis fortiter edita gloriâmini, ad vos non pertinere, nunc demonstrastis. ea vero, quæ vestrum ingenium semper expetebat, jam apertissime patefacta redarguuntur. Athenienses enim iniquum iter ingressos sequuti estis. Quod igitur attinet ad ‡ nostrum invitum Medismum, et vestrum voluntarium Atticismum, hoc modo vobis respondemus.

* Id est, Illos certaminis socios et adjuutores habete, eorumque opem implorate, ut præsens infortunium a vobis avertant. HUDS.

† Qui in illorum perniciem strenui instituistis esse? Steph. HUDS.

‡ Scilicet, ad nos, qui præter voluntatem cum Medis sensimus; et ad vos, qui sponte cum Atheniensibus stetistis, etc. IDEM.

65. "Quod vero spectat ad injuriam, quam vobis novissime factam dicitis (nos enim stantibus adhuc fœderibus, et primo mensis die, quo solennia sacra celebrabatis, in vestram urbem nefarie venisse dicitis) ne hac quidem in re nos gravius peccasse ducimus, quam vos. Si enim nos ipsi, ad vestram urbem profecti, vos oppugnassemus, et agrum hostili more vastassemus, injuriam profecto vobis fecissemus: sed si vestræ civitatis cum opibus tum genere viri primarii, qui vos et ab externa societate avertere, et ad patria omnium Bœotorum jura reducere volebant, sua sponte nos accersiverunt, quid tandem injuriæ vobis facimus? Qui enim ducunt, potius peccant, quam qui *ipsos* sequuntur. Sed nec illi (ut nostra fert opinio) *ullo modo peccarunt*, nec nos. Cum enim cives essent, ut vos, et longe majores opes periculis objicerent, suæ urbis portas aperuerunt, et in suam urbem nos amice, non hostiliter introduxerunt: quod eos, qui de vobis improbiores erant, non amplius improbos esse, nec pejores fieri; et illos, qui meliores erant, * suam dignitatem obtinere vellent: ut animi *vestri* moderatores essent, civitatem civibus non orbantes, sed in pristinam cum necessariis gratiam reducentes; nullius inimicitias, omnium vero pariter amicitias ac societatem vobis conciliantes.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

66. "Quod autem non hostiliter hoc fecerimus, hinc aperte patet: nam nec ulli vim attulimus, et mature ediximus, ut, quisquis ex patriis Bœotorum institutis vivere vellet, ad nos transiret. vos vero, cum libenter ad nos transissetis, et compositionem fecissetis, primum quidem quievistis, postea vero, cum nostrorum militum paucitatem animadvertissetis (si forte iniquius aliquid egisse videbamur, quod præter vestræ plebis voluntatem *in urbem* ingressi fuissetis,) parem gratiam nobis non retulistis, ut neque factis quicquam innovaretis, et verbis nos ad exeundum induceretis: sed contra compositionem nos invasistis, ac illorum quidem, quos congressi trucidastis, vicem non ita dolemus; (hoc enim illi quodam belli jure sunt passi;) sed *in illos*, qui manus vobis tendebant, et quos vivos cepistis, et quos a vobis interfectum non iri postea nobis promisistis, et tamen nefarie interfecistis, quomodo atrociora facinora non patrastis? præsertim cum tres insignes injurias exiguo temporis intervallo nobis feceritis: nam et fœderis pacta fregistis, et cives nostros postea trucidastis, et de illis non occidendis (si ab omni rerum vestrarum, quæ in agris erant, injuria et maleficio temperaremus) fidem nobis datam fefellistis. Et tamen dicitis, nos jura violasse, vos vero dignos esse censetis, qui pro vestris sceleribus nullas pœnas vicissim luatis. Sed profecto non ita erit, si modo isti sententiam sancte ac religiose tulerint: sed horum omnium scelerum causa supplicio afficiemini.

* Quæ merebantur obtinere etc. *Alii.* IDEM.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327.

67. Hæc autem, o Lacedæmonii, longa oratione persecuti sumus, cum vestri, tum nostri causa: et vestri quidem causa, ut hos a vobis juste damnatum iri cognoscatis; nostri vero causa, ut longe æquiores pœnas a nobis expetitas *sciatis*. neque priscas illorum virtutes, (si modo aliquæ fuerunt) audientes frangamini: quas illis quidem præsidio esse oportet, qui patiuntur injuriam: illis vero, qui facinus aliquod turpe faciunt, duplam irrogare pœnam; quia peccata pristinae suæ virtuti non convenientia committunt. neque lamentis, ac miseratione quicquam proficiant, implorantes patrum vestrorum Sepulcra, suamque solitudinem deplorantes. Nos enim contra affirmamus, nostram juventutem, quæ ab istis trucidata fuit, mala longe graviora passam: cujus patres, partim, dum Bœotiam ad vos adducerent, ad Coroneam obierunt; partim vero, in senio filiis orbati, et in ædibus desolatis relictis, vos precibus multo justioribus obsecrant, ut de istis supplicium sumatis. Homines enim, qui malum aliquod immerito patiuntur, misericordia sunt digniores; at qui merito (sicut isti) contra *digniores sunt*, quorum malis omnes gaudeant. Et præsentem solitudinem sua ipsorum culpa habent. nam sua sponte meliores socios rejecerunt. Et nos contra jus violarunt, quamvis nullis injuriis a nobis fuerint lacessiti, odio potius, quam jure judicium facientes, neque parem *suis sceleribus* pœnam jam rependentes. nam justum supplicium patientur, nec ex prælio manus vobis tendentes, ut aiunt; sed ex compositione se ipsos ad causam dicendam dedentes. Succurrite igitur, Lacedæmonii, et legi Græcorum ab istis violatæ, et nobis, qui præter jus injuriam passi sumus, debitam gratiam referte pro studio, et animi alacritate, quam erga vos demonstravimus: neque propter istorum orationem apud vos repulsam feramus. Græcis autem exemplum præbete, quo declaretis, vos non verborum, sed factorum certamina ipsis proposituros: quæ si bona sunt, brevis *eorum* commemoratio satis est: sed si propter peccati vitium sunt mala, longa oratio verborum ornata exulta, ipsis velamenta præterdit. Verum si vos, penes quos arbitrium, et potestas nunc est, brevi interrogatione usi, rebus cognitis sententiam adversus omnes tuleritis, homines orationem speciosam, qua sua injusta facinora velent, minus quærent.

68. Atque Thebani quidem hæc dixerunt. Lacedæmonii vero judices, existimantes suam interrogationem sibi recte processuram, an beneficium aliquod ab ipsis in hoc bello accepissent (quoniam et superiori tempore ipsos rogaverant, ut ex veteri Pausaniæ, post bellum Medicum, fœdere quiescerent; atque etiam condiciones, quas postea, antequam circumvallarentur, ipsis obtulerant, ut videlicet ex illius fœderis formula communes essent, accipere noluerant) rati, se propter sua justa postulata *ab illis neglecta*, jam ut

hostes fœderis expertes ab illis violatos: singulos *eorum* productos, et eodem modo rursus interrogatos, an aliquo beneficio Lacedæmonios, eorumque socios in hoc bello affecissent, cum illi responderent, nullum beneficium a se in ipsos collatum, illinc abductos interficiebant; et nullum supplicii immunem fecerunt. Platæensium quidem non pauciores ducentis necarunt; Atheniensium vero, viginti et quinque, qui una obsessi fuerant. fœminas autem in servitute abduxerunt: et urbem Megarensibus, qui propter seditionem domo profugerant, et Platæensibus, qui supererant, quique secum senserant, per * integrum annum Thebani dederunt incolendam. Postea vero cum eam totam funditus evertissent, et solo æquassent, prope Junonis templum extruxerunt diversorium quoquo versus ducenum pedum, domiciliis infra supraque circumdatum. Et usi sunt ipsis Platæensium tectis et januis. Ex reliqua vero supellectile, quæ in mœnibus erat, ex ære, inquam, et ferro lectos construxerunt, quos Junoni consecrarunt; templumque lapideum centum pedum eidem ædificarunt. Agrum vero publicatum, et ad decem annos locatum Thebani coluerunt. † Propemodum autem, imo vero omnino Lacedæmonii a Platæensibus adeo fuerunt aversi, Thebanorum gratia, quod ipsos in bello, quod jam tum susceptum erat, sibi perutiles fore putarent. Res igitur, quæ ad Platæam gestæ sunt, nonagesimo tertio anno a societate, quam Platæenses cum Atheniensibus inierant, hunc exitum habuerunt.

69. Quadraginta vero Peloponnesiorum naves, quæ Lesbiis subsidio profectæ fuerant, cum tunc per pelagus aufugissent, ut persequentem Atheniensium classem vitarent, et tempestate prope Cretam jactatæ fuissent, et illinc ad Peloponnesum palantes appulissent, tredecim triremes Leucadiorum et Ambraciotarum, et Brasidas Tellidis filium, qui advenerat, ut Alcidæ consiliarius esset, ad Cyllenen offendunt. Lacedæmonii enim in animo habebant, quoniam Lesbi conservandæ spes eos fefellerat, parata majori classe, in Corcyram seditione laborantem navigare, quod Athenienses cum duodecim duntaxat navibus ad Naupactum essent. antequam autem Athenis major aliquis navium numerus *aliis* subsidio veniret, ut præverterent *noxæ classis adventum, hoc facere statuerant.* atque Brasidas et Alcidas in his parandis erant occupati.

70. Nam Corcyræi discordiis intestinis laborare cœperunt, ex quo illi, ubi in præliis navalibus circa Epidamnum capti fuerant, ad ipsos redierant, a Corinthiis dimissi, ‡ verbo quidem, talentis octin-

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

* Annum circiter etc. *Alii.* HUDS.

† Nonnihil autem, et propemodum omnino etc. *Valla.* IDEM.

‡ Prætextu quidem sponsionis de octoginta talentis a *Corinthiis quibusdam* eorum hospitibus pro ipsis factæ: re vera autem Corcyram Corinthiis asciscere persuasi. *Steph.* HUDS.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. gentis redempti, datis idoneis fidejussoribus, hospitibus suis: re vero ipsa, quod Corinthiorum verbis adducti promisissent fore, ut Corcyram in ipsorum potestatem redigerent. Hi autem singulos cives solicitabant, ac id agebant, ut civitatem ad defectionem ab Atheniensibus faciendam impellerent. Cum autem Attica navis, item et Corinthia venisset, utraque cum legatis, quos vehebat: cumque ventum esset in colloquium, Corcyraei decreverunt, ut Atheniensibus quidem, ex pacto socii, Peloponnesiis vero, quemadmodum et prius, amici essent. Et Pithiam (hic enim erat voluntarius Atheniensium hospes, et tunc civitatis princeps) isti viri in iudicium vocant, crimini dantes, quod Corcyram in Atheniensium potestatem redigere moliretur. Hic vero absolutus, vicissim reos facit quinque ex illis omnium ditissimos, crimini dans, quod ex Jovis et Alcini fano vallos praeciderent. Pro singulis autem vallis singuli stateres erat mulcta constituta. Cum autem illi damnati fuissent, et mulctam persolvere deberent, ac propter ejus magnitudinem ad templa consedisent supplices, * ut, compositione facta, certis pensionibus mulctam irrogatam persolverent, Pithias (erat enim et senator) Corcyraeis persuasit, ut lege in eos agerent. Illi vero, cum propter hanc legem ab honoribus et Curia prohiberentur, simul etiam audirent, Pithiam, quamdiu senator esset, multitudini persuasurum, ut eosdem amicos, hostesque duceret, quos Athenienses; facta conjuratorum manu, cum pugionibus in Senatum ex improvise irrumpunt, et cum ipsum Pithiam, tum etiam alios, tam senatorum, quam privatorum hominum ad sexaginta interficiunt. Pauci vero quidam, qui cum Pithia senserant, ad Atticam triremem, quae adhuc aderat, confugiunt.

71. Hoc facinore perpetrato, et convocatis Corcyraeis, dixerunt haec optima esse, atque hoc modo Corcyraeos in servitutum ab Atheniensibus minime redactum iri. ac in posterum neutros, † nisi cum singulis navibus venirent, a Corcyraeis pacatis recipiendos: si vero cum pluribus, eos in hostium numero, locoque ducendos. Cum autem haec dixissent, populum in suam sententiam decretum facere coegerunt: statimque legatos Athenas miserunt, qui et res gestas nuntiarent, et ita facto opus fuisse demonstrarent: et illis, qui eo confugerant, persuaderent, ut nihil, quod a rationibus, commodisque civitatis esset alienum, molirentur, nequa rerum turbatio, mutatioque fieret.

72. Cum autem legati Athenas pervenissent, Athenienses cum

* Ut pensionibus solverent in singulos annos vel menses taxatis. Ita Budaeus.
IDEM.

† Nisi pacifici cum singulis veniant navibus, recipiendos. Valla et Acacius.
HUDS.

eos, ut res novas molientes, tum etiam *alios*, quibus persuaserant *id*, *cujus causa eo missi fuerant*, corripuerunt, et in Ægina custodiendos deposuerunt. Interea vero Corcyraei, qui reipublicæ principes erant, Corinthiacæ triremis et Spartanæ legationis adventu, plebem adoriuntur; pugnaque commissa vicerunt. sed noctis interventu, plebs quidem in arcem, et editiora urbis loca confugit, ibique castra frequens posuit, et Hyliaicum portum tenebat. Victores vero forum occuparunt, ubi permulti ipsorum habitabant, et portum, qui in forum et in continentem spectat.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

73. Postridie vero leve certamen inter se missilibus commiserunt, et in agros utrique nuntios dimiserunt, servitia solicitantes, spe libertatis proposita. Et plebi quidem servitiorum multitudo se sociam adjunxit. alteris vero octingenti milites ex continente subsidio venerunt.

74. Uno autem die interjecto, pugna rursus est commissa, et plebs vicit, quod et locorum munitione et hominum numero superior esset. mulieres etiam eos viriliter adjuverunt, hostem tegulis e summis ædium culminibus ferientes, et supra sexum suum tumultum sustinentes. Facta autem sub crepusculum vespertinum fuga, optimates, veriti, * ne plebs eodem impetu, sublato clamore, in se irruens, et navalibus potiretur, et se interficeret, ædes, quæ in forocircumcirca erant, et illis contiguas domos, nequa illinc in se fieret impressio, incendunt, neque suis, neque alienis parcentes. quamobrem et multæ mercatorum pecuniæ crematæ sunt, et parum abfuit, quin urbs tota penitus periret, si ventus ingruisset, qui flammam in ipsam sparsisset. Atque illi quidem, facto pugnandi fine, quieti utrinque noctem illam dispositis custodiis transegerunt. Et Corinthiaca navis, quia plebs vicerat, clam discessit; et militum auxilium plerique hostem latentes in continentem se receperunt.

75. Sequenti vero die Nicostratus, Diotrephis filius, Atheniensium dux, cum duodecim navibus, et quingentis gravis armaturæ militibus Messeniis, Naupacto ad opem *Corcyraei* ferendam venit. et de compositione inter illos facienda agere cœpit, illisque persuasit (ut in mutuxæ concordix gratiam redirent) ut decem quidem homines, qui præcipui malorum autores fuerant, in iudicium vocarent, † qui diutius *ibi* non manserunt; *sed statim se subduxerunt*: reliqui vero *Corcyram* incolerent, icto inter se et cum Atheniensibus fœdere, ut eosdem hostes et eosdem amicos ducerent. Atque ille quidem his rebus gestis discessurus erat. sed plebis principes ei persuaserunt, ut sibi quinque de suis navibus relinqueret, ut adver-

* Ne primo statim clamore plebs navalibus potiretur, impetu facto, et se etc. Steph. IDEM.

† Qui tamen iudicium non expectarunt: etc. Valla. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

sarii minus se commoverent; se vero * totidem de suis rebus omnibus ad navigationem necessariis instructas, cum eo missuros *dixerunt*. atque ille quidem *hoc ipsis* concessit; illi vero suos quique adversarios delegerunt, quos naves conscendere jusserunt. Sed illi, veriti, ne Athenas mitterentur, ad Castoris et Pollucis fanum supplices consederunt. At Nicostratus illos illinc excitare, et consolari cœpit. Sed, cum illis persuadere non posset, *ut illinc discederent*, populus, armis hac de causa sumtis, quod existimaret, eos nihil sani in animo habere, qui propter suam diffidentiam cum Nicostrato navigare nollent, et eorum arma ex ædibus absportavit, et nonnullos ipsorum, in quos inciderat, interfecisset, nisi Nicostratus *cum* impedivisset. Alii vero, cum hæc fieri viderent, ad Junonis templum supplices consederunt, erantque non pauciores quadringentis. Populus vero, veritus, ne quid novi molirentur, verbis ad ductos illinc excitavit, et in insulam Junonis templo oppositam transportavit; et quæ ad vitam sustentandam erant necessaria, illuc ad ipsos transmittibat.

76. Cum autem seditio in hoc statu esset, quarto, quintove ab istis in insulam transportatis die, tres et quinquaginta Peloponnesiorum naves ex Cyllene, ubi, post reditum ex Ionia, stationem habebant, advenerunt. His autem præerat Alcidas, ut et prius; et Brasidas consiliorum socius cum eo navigabat. cum autem appuissent ad Sybota portum, qui est in continente, primo diluculo adversus Corcyram navigarunt.

77. Corcyræi vero magno cum tumultu, cum res urbanas, tum etiam classis hostilis adventum formidantes, sexaginta naves simul instruere cœperunt; et prout unamquamque rebus omnibus ad prælium committendum necessariis explebant, eam adversus hostem emittebant: Athenienses enim ipsis suaserant, ut se primos exire sinerent, ipsi vero postea cum tota classe simul subsequerentur. Sed cum ipsorum naves dispersæ ad hostes accederent, duæ quidem protinus ad eos transfugerunt: qui vero in aliis vehebantur, inter se præliabantur. nihil autem rite fiebat. Peloponnesii vero, tumultu animadverso, cum viginti quidem navibus se Corcyræis opposuerunt, cum reliquis vero, duodecim Atticis navibus, quarum duæ erant Salaminia et Paralus, *obviam processerunt*.

78. Atque Corcyræi quidem, quia male, navibusque raris impetum faciebant, † soli graviter laborabant. Athenienses vero, quia multitudinem metuebant, et ne circumvenirentur, in confertas *illorum naves* non irruebant, nec in eas, quæ in medio agmine contra se

* Totidem alias suis militibus completas cum eo etc. *Alii*. IDEM.

† A se ipsis profligabantur. *Valla*. Sua acie laborabant. *Steph*. HVBs.

instructæ erant: sed in extremum cornu irruentes, unam navem demergunt. Postea vero *Peloponnesii*, sua classe in orbem digesta, hostem circumeuntes turbare conabantur. at qui adversus Corcyræos in acie stabant, hac re cognita, et veriti, ne *suis* idem accideret, quod ad Naupactum, auxilium ferunt: tunc vero naves confertæ simul in Athenienses impressionem fecerunt. Illi vero se subducere cœperunt, jam in puppin remigantes. simul etiam volebant, Corcyræorum naves mature fugere, dum ipsi * quam lentissime retrocederent, et hostium sibi oppositorum impetum sustinerent. Hoc igitur navale prælium, quod hujusmodi fuit, sub solis occasum finitum est.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327.

79. Et Corcyræi, veriti, † ne hostes, utpote victores, infesta classe contra se venirent, et urbem invaderent, aut ex insula eos exportarent, aut aliud quidpiam novi molirentur; eos, quos eo transmiserant, illinc in Junonis templum rursus reportarunt, et urbem custodiebant. Hostes vero, quamvis eos navali prælio superassent, ad urbem tamen accedere non sunt ausi: sed cum tredecim Corcyræorum navibus, quas ceperant, in continentem navigarunt, unde venerant. Postridie vero nihilo magis urbem infesta classe petierunt, licet omnes ejus incolæ in magna perturbatione et trepidatione essent, licet etiam Brasidas (ut fertur) Alcidas ad hoc adhortaretur; quamvis numero suffragiorum esset inferior: sed in promontorium Leucimnam ex navibus egressi, agros vastarunt.

80. Interea vero Corcyræorum populus, vehementer metuens, ne Peloponnesiorum classis urbem invaderet, cum supplicibus, aliisque in colloquium de civitate conservanda venit: et eorum nonnullis persuasit, ut naves conscenderent. Nam *Corcyræi, quamvis in hoc rerum statu essent constituti*, tamen triginta naves rebus ad prælium necessariis expleverunt, hostis adventum opperientes. At Peloponnesii ad meridiem usque agrum eorum populati, discesserunt. sub noctem autem ignibus accensis significatum fuit ipsis, sexaginta naves Atticas a Leucade venire: quas Athenienses (certiores facti de Corcyræorum seditione, deque classe cum Alcida adversus Coreyram itura) miserant cum Eurymedonte Theuclis filio, qui ipsis præerat.

81. Peloponnesii igitur eadem nocte statim, magna celeritate domum redierunt oram legentes. cum autem naves per Leucadium Isthmum transportassent, ne circumeuntes *ab hoste* conspicerentur, se receperunt. Corcyræi vero, cum et Atticas naves adventare,

* Lente retrocedunt, et hostes ex adverso instructi sunt etc. *Valla. IDEM.*

† Ne hostes in se ad urbem usque, ut victores, venirent etc. *Steph. IDEM.*

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. et hostiles discessisse intellexissent, Messenios receperunt, et in urbem introduxerunt, qui prius erant extra: jussisque navibus, quas rebus ad prælium necessariis expleverant, in portum Hyllaicum circumire; dum illæ circumveherentur, si quem de suis inimicis cepissent, eum interficiebant. quinetiam eos omnes, quibus persuaserant, ut naves conscenderent, ex navibus ejicientes, discesserunt. Et ad Junonis templum profecti, ex supplicibus circiter quinquaginta ad iudicium subeundum verbis adduxerunt, omnesque capite damnatos morte mulctarunt. Sed plerique supplicum, qui verbis illorum adduci non potuerant, ut iudicium subirent, cum viderent ea, quæ gerebantur, ibidem, in templo se mutuo interfecerunt; et nonnulli eorum ex arboribus se ipsos laqueis suspenderunt. reliqui vero, prout quisque potuit, se ipsos absumserunt. Et per septem dies, per quos Eurymedon cum sexaginta navibus eo profectus, *ibi* manserat, Corcyræi eos interfecerunt, quos inimicos esse ducebant: crimini quidem illis dantes, quod popularem statum everterent. sed nonnulli etiam ob inimicitias privatas, alii etiam propter pecunias, quæ ipsis debebantur, a debitoribus, qui eas acceperant, interfecti fuerunt. omneque mortis genus visebatur: et (quemadmodum in hujusmodi rerum statu solet accidere) nihil est, quod non contigerit, atque eo amplius. Etenim pater filium occidebat; et homines a templis abstrahantur, et prope ipsa cædebantur. quinetiam nonnulli muro circumsepti in Bacchi templo, *fame necati* perierunt. Eo sævitæ progressa est seditio, atque ideo major est visa, quod hæc apud eos prima existisset.

82. Nam postea propemodum et universa Græcia commota est; quod ubique discordiæ essent inter plebis patronos, qui Athenienses, et optimates, qui Lacedæmonios accersere volebant. ac in pace quidem nullam *hujus rei peragenda* speciosam causam habuissent: nec ad ipsos accersendos adeo prompti fuissent: bello vero coorto, utrisque (qui rerum novarum erant cupidi) facile dabatur *ocasio et facultas* accersendi socios auxiliares, ut simul et adversam factionem opprimerent, et exinde potentiam sibimet compararent. Et multæ eæque graves calamitates propter seditionem civitatibus acciderunt, quæ accidere solent, et semper accident, quoad eadem hominum natura fuerit: sed tamen vel graviores, vel leviores, et genere diversæ, prout singulæ rerum fortunæque mutationes contigerint. nam in pace quidem et rerum secundarum affluentia, cum ipsæ civitates, tum etiam homines privati mentes habent meliores, quod in odiosas necessitates non incidant. Bellum vero, subducens paulatim rerum copiam ad quotidianum vitæ usum necessariam, violentus est magister et ad præsentem rerum statum multorum mores effingit. Civitates

igitur seditionibus agitabantur, et illæ, in quibus seditiones serius excitabantur, * res, quas alibi jam accidisse fama acceperant, longe superare studebant, ut propter rerum a se inventarum novitatem ingenii laudem quærerent, quod novas inimicorum adoriendorum rationes magna cum solertia invenissent, et nova suppliciorum genera excogitassent. Quinetiam usitatum vocabulorum significationem in rebus arbitrato suo immutarunt. Nam inconsiderata quidem audacia fortitudo amicorum studiosa existimata est; considerata vero cunctatio, honesta timiditas: modestia ignaviæ prætextus. Et adhibere prudentiam ad rem omnem, quæ gerenda suscipitur, in re qualibet cessatio et segnitie existimabatur. At vesana celeritas, viri fortis officio tribuebatur. Cautio vero in iteranda deliberatione, speciosa negotii detrectandi materia. Et qui iracundus erat, is fide dignus semper habebatur: at qui verbis ei resistebat, hujus fides erat suspecta. Qui vero insidias aliis paraverat, si res ipsi ex animi sententia successisset, prudens habebatur; et si aliorum insidias sibi paratas providisset, longe prudentior. Qui vero prospexisset, ne ullis hujusmodi rebus ipse indigeret, is amicitie dissolutor, et adversariorum timens vocabatur. In summa, is laudabatur, qui alterum in injuria facienda prævertisset, et qui alium nihil tale cogitantem ad hoc ipsum impulisset. Quinetiam sodales cognatis anteponebantur; quod ad audendum sine ulla tergiversatione promptiores essent. Nam hujusmodi sodalitorum cœtus non utilitatis causa, ex legum latarum præscripto: sed avaritiæ gratia, contra leges usu longo stabilitas, fiebant. nec tam jurisjurandi interpositi religione, quam scelerum, quæ simul patrabant, communicatione, fidem inter se confirmabant. Et quæ ab adversariis probe dicebantur, † ea admittebant, ut actiones eorum observarent et caverent, si superiores essent, non autem ex generositate. Et unusquisque hoc pluris faciebat, si alium pro injuria illata ulcisci posset, quam si ipse nulla injuria ab alio lacesseretur. Et si forte reconciliandæ gratiæ causa jusjurandum inter utramque partem aliquando interponebatur, id in præsentia valebat propter difficultatem præsentem, quia vires aliund enon habebant: sed ad quamlibet rei peragendæ occasionem oblatam, qui prior fidere cœpisset, is, si *adversarium* minus munitum animadvertisset,

Bell.
Pelop.
an. 5.
88. 2.
Olymp.
V. C.
Varr.
327.

* Quum jam ea, quæ alibi facta fuerunt, audivissent, mirum in modum alias circa voluntatum novitatem exsuperabant, facinorum sollertia et suppliciorum insolentia etc. Steph. HUDS.

† Id est: Si quis ita se comparabat, ut nec facere nec cavere nec cavere insidias cogeretur. HUDS.

‡ Factis exequabantur, si in rem suam erant, non autem etc. Acacius. Ea admittebant, si opibus præstarent ita, ut illorum insidias cavere possent, non autem etc. Portus. HUDS.

Bell. Pelop. an 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327.

propter fidem, lubentius ulcisceretur, quam si aperte rem gessisset. Nam et tutum hoc esse reputabat, et, quod fraude superasset, prudentiæ præmium præterea consequebatur. facilius enim multi, qui sunt fraudulentum, sollertes appellantur; quam tardi, boni: atque hoc quidem erubescunt; illo vero gloriantur. Horum autem omnium causa fuit principatus, qui propter avaritiam et ambitionem appetebatur. His autem quasi fundamentis jactis, alacritas etiam animorum ad contentionis studium accedebat. Nam singularum civitatum principes, honesto et specioso utriusque nomine, civilem populi æquabilitatem, et moderatam optimatum dominationem anteposcentes, rempublicam verbo quidem curabant; sed re ipsa tanquam suorum certaminum præmium eam sibi proponebant. Et cum alii alios omnimodo superare contenderent, atrocissima quæque facinora sunt ausi, et sunt persequuti, pœnas, non quantum æquitas, et utilitas publica postulabat, sed longe graviores irrogantes, et pro sua utriusque libidine semper eas in qualibet re statuentes; et vel iniquis suffragiis damnantes, vel manibus potentiam sibi parantes, ad præsentis contentionis libidinem explendam erant parati. Itaque neutri quicquam transigere consueverant, habita ratione religionis: sed quibus speciosa oratione * aliquid commode transigere licuisset, illi melius audiebant. Cives vero, quotquot inter utrosque erant mediæ, et qui neutris favabant, nec in partibus erant, hi, vel quod illos non adjuvarent, vel propter invidiam, quod ipsi calamitatum essent immunes, ab utraque factione penitus perdebantur.

83. Adeo omne facinorum genus in Græcia passim propter seditiones exstitit: et simplicitas (cujus ipsa generositas est maxime particeps) cum irrisione funditus est deleta. Animis vero infestis inter se esse, et nullam alteri fidem habere, longe præstitit: nam nec ulla sermonis autoritas, nec ullus jurisjurandi terror illas inimicitias dirimere poterat. Sed cum omnes animis essent propensiores ad desperandum de alterius fide et constantia, illud potius prospiciebant, quomodo malum impendens vitarent, quam, ut cuiquam fiderent, adduci poterant. Et qui prudentia minus valebant, plerumque superiores erant. Quod enim et suam imprudentiam, et adversariorum prudentiam metuerent, veriti, ne vel illorum eloquentia superarentur, vel propter illorum ingenii calliditatem prævenirentur insidiis priores appetiti, audacter ad quælibet facinora suscipienda ferebantur. † Qui vero hæc negligebant, et insidias se præsensuros existimabant, nec sibi factis ullis opus esse ducebant in antevertendis illorum

* Ita Valla et Æ. Port. Dignum quid æmulatione etc. Alii. IDEM.

† Alteri vero licet præsentirent, contemserunt; itaque dum nihil in eo laborandum putabant, quod consilio etc. Acacius. HUDS.

insidiis, quas consilio vitare possent, non muniti, facilius opprimebantur.

84. Pleraque igitur hujusmodi audaciæ facinora Corcyræ prius, quam in aliis civitatibus, patrata fuerunt, et alia, quæcunque facere possent, qui suas injurias ulciscuntur, in eos, qui damnum datum, injuriamque sibi factam sunt ulti, a quibus, dum illorum imperio parerent, insolenter potius quam modeste tractati fuerunt: et quæcunque facere possent pauperes aliqui, qui consueta ac diuturna rerum inopia se liberari cuperent, præcipue vero, qui per avaritiam fortunas alienas occupare studerent, et se has præter jus consequi posse confiderent: et quæcunque patrare possent, qui non avaritiæ causa; sed primum quidem æquo jure suos inimicos invaderent, deinde vero immani indignatione longissime proveci, crudeliter eos, et animo inexorabili persequerentur. Cum autem vitæ disciplina tunc temporis Corcyræ fuisset perturbata, ipsa quoque humana natura, quæ vel præter leges, injuste facere consuevit, legibus superatis, se iræ quidem impotentem, at jure potentiolem, omnisque superioris dignitatis hostem esse lubenter declaravit. Aliter enim profecto homines pietati vindictam non anteposuisent, neque innocentiae quæstum, in quo invidia potentiam non nocentem habebat. quippe homines cum alios ulciscuntur, communes leges de rebus illis latas, in quibus spes omnibus est reposita, ut si ipsi in calamitates aliquas inciderint, saltem ipsæ leges conserventur, evertere mature volunt, nec relinquere, si quis forte in periculum adductus, aliqua illarum indigeat.

85. Corcyræi igitur, qui in urbe erant, primi omnium tales iras inter se tunc exercuerunt. Et Eurymedon, et Athenienses cum classe illinc discesserunt. Postea vero Corcyræorum exsules (nam ad quingentos illorum evaserant) occupatis quibusdam munitionibus, quæ in continente erant, suo ulteriore agro potiti sunt, atque illinc erumpentes, populabantur agros illorum, qui erant in insula, magnisque detrimentis illos afficiebant. Et propterea in urbe fames ingens est exorta. Iidem etiam legatos de suo reditu Lacedæmonem et Corinthum miserunt. Sed cum nihil proficerent, postea paratis navibus et militibus auxiliariis, in insulam trajecerunt, numero universi circiter sexcenti. atque navibus incensis, ut nulla spes alia relinqueretur quam agri occupandi, montem Istonem conscenderunt, et, munitione illic exstructa, eos, qui in urbe erant, gravissime vexabant, agroque potiebantur.

86. Hac eadem æstate extrema, Athenienses viginti naves in Siciliam miserunt, et Lachetem Melanopi, et Charæadam Euphileti filium, harum præfectos. Nam Syracusani et Leontini bellum inter se gerebant. Syracusanorum autem sociæ erant, exceptis

Bell.
Pelop.
an. 5.
Olymp.
88. 2.
V. C.
Varr.
327.

Ante
Oct. 17.

Bell. Pelop. an. 5. Olymp. 88. 2. V. C. Varr. 327. Camarinæis, cæteræ Dorienses civitates, quæ in Lacedæmoniorum societatem hujus belli initio concesserunt, eos tamen in bello non adjuverant: Leontinorum vero, Chalcidicæ civitates, et Camarina. Sed ex Italia, Locri quidem, Syracusanis; Rhegini vero, propter cognationem Leontinis favebant. Leontinorum igitur socii, cum propter antiquam societatem, tum etiam quod Iones essent, legatis Athenas missis, Atheniensibus persuaserunt, ut naves ad se mitterent. nam et terræ et maris usu a Syracusanis prohibebantur. Athenienses vero naves miserunt, per speciem quidem necessitudinis; sed *re ipsa*, eo consilio, ut neque frumentum illinc in Peloponnesum exportaretur, utque tentarent, an res Siculas in suam potestatem redigere possent. Cum igitur Rhegium Italiæ appulissent, cum sociis bellum gerere cœperunt. atque hæc æstas excessit.

Octob. desinente. 87. At hyeme ineunte morbus Athenienses iterum invasit; qui nunquam quidem omnino sedatus fuerat, sed tamen quædam ejus quiescentis intermissio facta fuerat: quum autem eos rursus est aggressus, non minus anno integro *apud eos* immoratus; prius vero, vel per biennium *est grassatus*. adeo ut nihil fuerit, quod Athenienses magis, quam morbus iste presserit, eorumque vires affligerit. Nam ex legionariis militibus obierunt non pauciores quam quatuor millia et quadringenti, et trecenti equites: nam cæteræ turbæ numerus iniri non potest. Tunc vero præterea frequentes terræ motus exstiterunt, et Athenis, et in Eubœa, et cum inter Bœotos, tum vero præcipue in Bœotiæ oppido Orchomeno.

88. Et Athenienses, ac Rhegini, qui in Sicilia erant, insulis, quæ Æoli vocantur, eadem hyeme bellum cum triginta navibus intulerunt. nam æstate propter aquarum inopiam bellum ipsis inferri nequit. Liparæi autem, qui sunt Cnidiorum coloni, eas possident: habitantque in una ex istis insulis non magna, quæ Lipara vocatur. hinc autem proficiscentes, alias, Didymen scilicet, Strongylen, et Hieram, colunt. Homines autem, qui sunt in illa regione, Vulcanum in Hiera fabrilem artem exercere putant, quia noctu quidem, magnum ignem, interdium vero, fumum emittere cernitur. Hæ autem insulæ sitæ sunt e regione Siculi, et Messani agri: erantque Syracusanorum sociæ. Athenienses vero, vastato illorum agro, cum illæ se dedere nollent, Rhegium redierunt. atque hæc hyems exiit, et belli, quod Thucydides conscripsit, quintus annus excessit.

89. Sequente vero æstate Peloponnesii, eorumque socii, duce Agide, Archidami filio, Lacedæmoniorum Rege, ad Isthmum usque processerunt, ut irruptionem in Atticam facerent. Sed cum crebri terræ-motus fierent, retro se receperunt, nec irruptionem in

Atticam fecerunt. Per hæc tempora terræ-motibus Eubœam apud Orobias agitantibus, mare ab ea, quæ tunc erat tellus, magno cum fluctuum impetu veniens, quandam urbis partem invasit. Atque una quidem *maris pars illam urbis partem* demersit; altera vero, se *in suum pristinum alveum* recepit. et quod antea tellus fuerat, id nunc est mare. omnesque mortales perdidit, quotquot in editiora loca ocius cursu se conferre non potuerant. Huic autem similis alluvio exstitit circa Atalantam insulam apud Locros Opuntios, quæ ab Atheniensium castello partem abstraxit, et duarum navium, quæ subductæ erant, alteram diffregit. In Peparetho quoque fuit * quædam maris restagnatio, quæ tamen *urbem* non inundavit. Et terræ motus muri partem, et Prytaneum, et aliquot alias domos diruit. Hujus autem rei ego causam fuisse puto, quod terræ-motus, qua parte vehementissimus exstitit, ab hac mare longe amandarit, hoc vero repente rursus retroactum inundationem violentiorem fecerit. nam sine terræ-motu non videtur mihi contingere, ut hoc fiat.

90. Eadem æstate, cum alii, ut quibusque contigit, in Sicilia, bellum inter se gesserunt; tum etiam ipsi Sicilienses, alii aliis arma inferentes, et Athenienses cum suis sociis. Quæ autem maxime digna memoratu, vel socii cum Atheniensibus, vel hostes adversus Athenienses gesserunt, horum mentionem faciam. Cum enim Charæades Atheniensium dux a Syracusanis in prælio cæsus fuisset, Laches totum classis imperium penes se habens, cum sociis Mylis Messaniorum oppido bellum intulit. Mylis autem præsidio erant duæ Messaniorum cohortes, quæ nonnullas etiam insidias struxerant *Atheniensium* militibus, qui in navibus erant: sed Athenienses, eorumque socii, illos, qui in insidiis collocati fuerant, in fugam vertunt, multosque cædunt; et munitionem adorti, eos compositione facta et arcem dedere, et secum adversus Messanam militare coegerunt. Postea vero Messanii, cum Athenienses, eorumque socii *eos* invasissent, ipsi quoque deditionem fecerunt, datis obsequiis, aliisque fidei pignoribus præbitis.

91. Eadem æstate, Athenienses triginta quidem naves circa Peloponnesum miserunt, quibus præerant Demosthenes Alcisthenis, et Procles Theodori filius: sexaginta vero in Melum, cum duobus millibus gravis armaturæ militum: Nicias autem Nicerati filius ipsis præerat. Melios enim, quod insulam incolerent, nec imperio parere, neque societatem secum inire vellent, subigere volebant. Sed cum illi, agro vastato, se ipsis minime dederent; castris ex Melo motis, ipsi quidem ad Oropum, quod est e regione, navigarunt:

* Quidam maris ex alveo suo recessus etc. *Alii.* HUDA.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
328.
Post
April.
13. ante
Jun. 21.

Post
Jun. 21.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 328. cumque sub noctem *eo* appulissent, gravis armaturæ milites ex navibus egressi, ad Tanagram Bœotiæ itinere pedestri protinus ire cœperunt. Athenienses vero, qui Athenis erant, ex omni universi populi ordine coactis frequentibus copiis, Hipponico Calliæ, et Eurymedonte Theuclis filio, ducibus, dato signo in eundem locum terra suis obviam iverunt. castrisque illo die apud Tanagram positis, agrum populabantur, et noctem illic egerunt. Ac postridie, cum Tanagræos, qui eruptionem in ipsos fecerant, et Thebanos aliquot, qui auxilio venerant, prælio superassent, et arma illis abstulissent, et tropæum statuissent: hi quidem in urbem, illi vero ad naves redierunt. Nicias autem cum sexaginta navibus terram legens, maritimam Locridis oram vastavit, domumque rediit.

92. Sub hoc ipsum tempus Lacedæmonii Heracleam, quæ est in agro Trachinio, missa colonia condiderunt, hac de causa. Melienses in tres partes universi distinguuntur, in Paralios, Hierenses et Trachinios. Ex his autem Trachinii ab Cætæis finitimis bello attriti, initio quidem se ipsos Atheniensibus adjungere statuerant: sed veriti, ne illi parum fideles sibi essent, Tisamenum legatum elegerunt, quem Lacedæmonem miserunt, cum ipsis autem et Dorienses, quæ est Lacedæmoniorum metropolis, legatos miserunt, ut idem peterent. Nam ipsi quoque ab Cætæis gravissime vexabantur. Lacedæmonii autem his auditis, in animo habebant coloniam emittere, quod et Trachiniis et Doriensibus opem ferre velent. Simul etiam quod hæc urbs ad bellum adversus Athenienses gerendum in loco opportuno sita esse ipsis videretur. nam et adversus Eubœam *ibi* classem paratum iri, ubi trajectus brevis esset, et ad transitum in Thraciam usui futuram. Et omnino oppidum illud *colonia eo missa* condere studebant. Primum igitur Deum, qui Delphis est, consuluerunt. Cum autem ille jussisset, colonos cum de suis, tum de populis circumcirca finitimis *eo* emiserunt: quin etiam aliorum Græcorum quisquis vellet, sequi jusserunt, exceptis Ionibus et Achæis, et nonnullis aliis gentibus. Tres autem ex Lacedæmoniis, Leon, Alcidas, et Damagon, coloniæ duces, et conditores fuerunt. cum autem eo pervenissent, urbem a fundamentis denuo excitatam muro cinxerunt, quæ nunc Heraclea vocatur, quadraginta ferme stadiorum spatio a Thermopylis, et viginti a mari distans. navaliaque præparaverunt, eaque juxta Thermopylas, ad ipsas earum angustias facere cœperunt, ut ea facile tueri possent.

93. Athenienses autem, cum hæc urbs a colonis undique coactis conderetur, primum quidem timuerunt, hancque potissimum adversus Eubœam condi putarunt, quod illinc ad Cenæum Eubœæ *promontorium* brevis esset trajectus. postea vero præter opinionem

res ipsis cessit. nihil enim mali inde *Atheniensibus* evenit. Cujus rei hæc fuit causa: quia Thessali, qui rerum illarum potiebantur, et quorum in agro condebatur, veriti, ne præpotentes accolas haberent, assiduo bello novos colonos premebant, donec eos attritos in paucissimos redegerunt, quamvis initio permulti fuissent. Quilibet enim hanc urbem, quam Lacedæmonii condebant, stabilem fore sperans, eo confidenter ibat. Veruntamen vel ipsi Lacedæmonii magistratus, qui *illuc* proficiscebantur, *illius civitatis* res maxime labefactarunt, et urbem infrequentem reddiderunt, quod plurimos deterruissent; asperius, quinetiam nonnullis in rebus perperam *ipsis* imperantes. quamobrem populi finitimi facilius eos jam superabant.

Belk.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

94. Eadem æstate, et sub idem tempus, quo Athenienses in Melo detinebantur, illi quoque Athenienses, qui cum triginta navibus circa Peloponnesum erant, primum quidem ad Ellomenum Leucadiæ quosdam ex præsidiariis per insidias interfecerunt, deinde vero cum majore classis apparatu, et cum omnibus Acarnanibus, qui cum frequentibus copiis, quas ex omnibus suæ gentis civitatibus coegerant, exceptis Æniadis, eos comitabantur, præterea cum Zacynthiis, et Cephallenis, et quindecim Corcyræorum navibus, adversus Leucadem iverunt. Atque Leucadii quidem, cum ipsorum ager tam extra quam intra Isthmum (ubi et ipsa Leucas est sita, et Apollinis templum) vastaretur, quod militum numero longe inferiores essent, quiescebant. Acarnanes vero Demosthenem Atheniensium ducem rogabant, ut eos circumvallaret. hanc enim urbem facile expugnari posse, seque civitate sibi semper inimica liberatum iri putabant. Sed Demosthenes hoc ipso tempore verbis Messeniorum adductus est, ut crederet, e dignitate sua esse, cum tantus exercitus esset coactus, Ætolis bellum inferre, quod et Naupacto hostes essent. Et si hos superasset, reliquas quoque civitates, quæ in illis Epiri partibus erant, in Atheniensium potestatem facile redacturum. Ætolorum enim gentem magnam illam quidem, et bellicosam esse: quia tamen in vicis nullo muro cinctis, idque longo intervallo inter se distantibus habitabat, et levi armatura utebatur, eam non difficulter ab eo subigi posse demonstrabant, *si celeriter eam invasisset*, antequam ipsa copiis omnium suarum civitatum in unum coactis obviam ipsi prodiret, ut saluti fortunisque communibus opem ferret. Suadebant autem, ut primum quidem invaderet Apodotos, deinde vero Ophiionenses, post hos Eurytanes, (quæ est maxima Ætolorum pars. Sermone autem utuntur perquam captu difficili, et carnibus crudis vescuntur, proinde et Omophagi vocantur.) Iis enim captis, cæteros etiam populos deditionem facile facturos.

95. Ille vero Messeniorum, qui in gratia apud eum erant, verbis

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

adductus, præcipue vero, quia credidit, se sine Atheniensium copiis, cum solis Epiroticis sociis, et cum Ætolis posse itinere terrestri proficisci contra Bœotos, per Locros Ozolas, ad Cytinium Doricum, quod Parnassum ad dextram habet, donec descenderet ad Phocenses, qui propter amicitiam, quæ ipsis cum Atheniensibus perpetuo quondam intercesserat, ad eandem militiam alacriter venturi, vel etiam per vim, qua cogerentur, profecturi videbantur. jam vero Bœotia Phocensibus est finitima. Cum omnibus igitur copiis, invitis Acarnanibus, a Leucade solvens, oram maritimam legens ad Sollium navigavit. Consilio autem cum Acarnanibus communicato, cum illi hoc non admisissent, quod Leucadem circumvallare nolisset, ipse cum reliquis copiis Cephalleniorum, Messeniorum, Zacynthiorum, et trecentorum ex suis classiariis Atheniensium (nam quindecim Corcyræorum naves abierant) Ætolis bellum intulit. Et Cœnone autem Locridis profectus est. Isti autem Locri Ozolæ erant socii, eosque cum omnibus suis copiis in loca mediterranea proficisci oportebat, ut illic Atheniensibus præsto essent. quod enim Ætolis essent finitimi, et armorum genere similes, cum propter peritiam pugnae, qua illi utebantur, tum etiam propter locorum notitiam, eorum auxilium in hac expeditione magno usui fore videbatur.

96. Cum autem in Jovis Nemeæi templo (in quo ab illius regionis incolis Hesiodus obiisse dicitur, cum oraculum accepisset, hoc sibi in Nemea eventurum) cum toto exercitu pernoctasset, sub auroram castris inde motis in Ætoliā est profectus. primoque die Potidaniā cepit; secundo, Crocylium; tertio, Tichion. ibique substitit: et prædam in Eupolion Locridis misit. nam in animo habebat, ubi cætera loca prius in suam potestatem redegisset, ita demum postea adversus Ophionenses, Naupactum reversus, nisi se dedere voluissent, cum suis copiis proficisci. Sed hic apparatus Ætolos non latuit, imo ne tunc quidem quum primum consilium inibat: et postquam ejus exercitus in Ætoliā irrupit, omnes Ætoli ingenti manu ei obviam iverunt. ita ut illi, qui Ophionensium sunt extremi, qui ad Meliacum sinum pertingunt, Bomienses et Callienses, opem suis tulerint.

27. Messenii vero tunc etiam idem, quod et initio, Demostheni suadebant. Nam eum docentes, Ætolorum debellationem facilem esse, hortabantur, ut quam celerrime vicos illorum invaderet, nec expectaret, donec universi, copiis in unum contractis, ei occurrerent: sed vicum quemcunque proxime adjacentem expugnare semper conaretur. Ille vero his verbis adductus, et fortuna fretus, quod nulla in re ei adversaretur, Locros, quos ipsi auxilium ferre oportebat, non præstolatus (velitum enim et levis armaturæ opera potissimum indigebat) adversus Ægitium contendit, et aggressus expugnat. Nam

oppidani fuga dilapsi fuerant, et tumulos oppido imminentes occupaverant. nam in locis excelsis erat situm, a mari distans octoginta ferme stadiis. Ætoli vero (jam enim ad Ægitium venerant, ut ei ferrent opem) Athenienses eorumque socios invaserunt, et alii ex his, alii ex aliis tumulis decurrentes, missilia *in eos* ingerebant. Et quoties Atheniensium exercitus *ipsos* invadebat, ipsi pedem referebant: illis vero pedem referentibus instabant. Et hujusmodi pugna diu est commissa, dum alii alios mutuo insequerentur, et vicissim se recipere, et in utroque Athenienses erant inferiores.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

98. Quoad igitur illorum sagittariis tela suppeditarunt, hisque uti potuerunt, hi *Ætolis* restiterunt. (nam Ætoli, quod leviter armati essent, dum sagittis peterentur, reprimebantur) at cum amisso sagittariorum duce et isti dispersi, et ipsi defessi essent, quippe qui jamdudum eodem labore premerentur, et Ætoli ipsis instarent, et missilibus ipsos peterent, ita demum terga verterunt, fugæque se dederunt. et incidentes in torrentium alveos exitu carentes, et in loca, quorum erant ignari, perdebantur. Nam Chromon Messenius, qui viæ dux ipsis erat, jam obierat. Ætoli vero missilibus eos petentes, multos quidem eorum illic in ipsa fuga pedibus assequuti, quod essent homines pedum velocitate præstantes et leviter armati, perdidit. Sed longe plures, qui a viis aberraverant, et in sylvam non perviam se contulerant, allato *injectoque* igne concremarunt. Denique fugæ et interitus omne genus in Atheniensium exercitu cernebatur. Et qui superfuerunt, ad mare, et Cæneonem Locridis (unde profecti fuerant) ægre fuga se recipere potuerunt. Perierunt autem cum ex sociis multi, tum etiam ex ipsorum Atheniensium militibus graviter armatis ad summum circiter centum et viginti. Atque tot quidem numero *fuerunt*, et eadem ætas *militaris omnibus erat*. Isti igitur, qui reipublicæ Atheniensis cives, virique fortissimi erant, in hoc bello perierunt. periit etiam alter ex ducibus Procles. Cum autem suorum militum cadavera, fide publica interposita, ab Ætolis accepissent, et Naupactum rediissent, postea cum navibus Athenas delati sunt. Demosthenes vero apud Naupactum, et in illius regionis locis remansit, quod ob res a se *male* gestas Athenienses formidaret.

99. Per eadem tempora, Athenienses etiam, qui circa Siciliam erant, cum in Locridem navigassent, in quodam excensu e navibus in terram facto, Locros, qui *loco* auxilium ferebant, superarunt, et Peripolium ceperunt, quod situm erat ad flumen Halecem.

100. Eadem æstate, Ætoli, qui jam antea Corinthum et Lacedæmonem legatos miserant, Tolophum Ophionensem, et Boriadem Eurytanem, ac Tisandrum Apodotum, *illarum civitatum Magistratibus* persuaserunt, ut sibi copias contra Naupactum mitterent, propter

Bell. Athenienses a *Naupactiis* accersitos et in oppidum introductos.
 Pelop. Lacedæmonii vero sub autumnum tria millia gravis armaturæ socio-
 an. 6. rum emiserunt. Horum in numero fuerunt quingenti ex Heraclea
 Olymp. urbe * in agro Trachinio tunc recens condita. His autem copiis
 88. 3. V. C. præerat Eurylochus Spartanus, eumque Massarius et Menedatus
 Varr. Spartani comitabantur.
 328.

101. Exercitu autem Delphis coacto Eurylochus caduceatorem ad Locros Ozolas præmisit. nam per illorum regionem ad Naupactum iter erat, simul etiam eos ab Atheniensium societate abducere volebat. Amphissenses autem omnium Locrorum maxime eum adjuvabant, quia propter Phocensium odium sibi timebant. et cum ipsi primi dederunt obsides, tum etiam alios ad idem faciendum induxerunt, qui hostilis exercitus adventum metuebant. Primum igitur Myonenses sibi finitimos (hac enim ager Locrensis aditum habet difficillimum) deinde Ipnenses, Messapios, Tritæenses, Challæos, Tolophonios, Hessios, et Œanthenses. Isti omnes etiam ad eandem expeditionem profecti sunt. at Olpæi obsides quidem dederunt: sed tamen alios sequi noluerunt. Hyæi vero ne obsides quidem dederunt, priusquam vicus eorum nomine Polis ab hostibus est captus.

102. Postquam autem res omnes ad expeditionem necessariæ comparatæ fuerunt, *Eurylochus* obsidibus in Cytinio Dorico depositis, cum exercitu per Locrorum agrum Naupactum versus contendit. Et dum iter faceret, Œneonem ipsorum et Eupolium cepit; nam *Eurylocho* se adungere noluerant. Cum in agrum Naupactium pervenissent, et Ætoli simul auxilium ei jam tulissent, agrum vastarunt, et suburbia nullis cincta muris ceperunt. Et Molycricum profecti, quæ Corinthiorum quidem colonia erat, sed Atheniensium imperio parebat, ceperunt. Demosthenes vero Atheniensis († adhuc enim post reditum ex Ætolia, ubi cladem acceperat, circa Naupactum agebat) cum hostilis exercitus adventum præsensisset, et de ipsa *Naupacto* timeret, ad Acarnanes profectus, ipsis ægre (propter discessum ex Leucade) persuasit, ut Naupacto subsidio venirent. Et cum eo mille gravis armaturæ milites navibus vectos miserunt: qui urbem ingressi, eam sunt tutati. Metus enim vehemens erat, ne, cum magnus esset murorum ambitus, et pauci propugnatores, *urbis incolæ hostibus* resistere non possent. Eurylochus vero, et qui cum eo erant, cum intellexissent, *Atheniensium* copias in urbem ingressas, eamque expugnari non posse, se receperunt non in Peloponnesum, sed in Æolidem, quæ nunc Calydon vocatur, et Pleuronem, et in

* Tunc recens apud Trachiniam conditam etc. *Valla*. HUDS.

† Nam adhuc post reditum ab Ætolica clade circa etc. *Valla*. Nam adhuc, ab Ætolica expeditione, circa etc. *Acacius*. HUDS.

alia illius regionis loca, nec non in Proschion Ætoliæ. Nam Ambraciotæ ad eos profecti ipsis persuaserunt, ut secum Argos Amphilochicum, et cæteram Amphilochiam, et Acarnaniam aggredirentur. Simul etiam ipsis dixerunt, fore, ut, si hæc in suam potestatem rede-gissent, tota Epirotica gens societatem cum Lacedæmoniis contraheret. Eurylochus igitur horum verbis adductus, et dimissis Ætolis, circum illa loca cum exercitu conquivit, donec Ambraciotis ad militiam profectis ad Argos subsidio venire oporteret. atque hæc æstas excessit.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

103. Sequentem autem hyeme, Athenienses, qui in Sicilia erant, cum sociis Græcis, et aliis Siculis, quotquot violento Syracusanorum imperio premebantur; et qui, cum eorum essent socii, defectione a Syracusanis facta, ipsos in hoc bello juvabant, Nessam Siciliae oppidum, cujus arcem Syracusani tenebant, aggressi sunt. quum autem hoc expugnare non potuissent, abierunt. In ipso autem receptu, Syracusani, qui in arce erant, Atheniensium socios, qui extremum agmen claudebant, dum se reciperent, invaserunt. et impressione in illos facta, magnam exercitus partem in fugam vertunt, et non paucos occidunt. Postea vero Laches et Athenienses, exscensu e navibus in nonnulla Locridis loca facto, ad Caicinum fluvium, Locros, qui cum Proxeno Capatonis filio ad vim arce-dam occurrerant, circiter trecentos, prælio superarunt; armisque detractis, abierunt.

Post
Octo. 7.

104. Eadem hyeme, Athenienses Delum etiam ex oraculo quodam lustrarunt. Nam et ante Pisistratus tyrannus eam quidem lustraverat: sed non totam; at tantum insulæ spatium, quantum a templo prospici poterat. tunc vero tota hoc modo fuit expiata. Quæcunque in Delo defunctorum monumenta erant, omnia sustulerunt, et edixerunt, nequis in posterum in insula moreretur, neque mulier in ea pareret: sed in insulam Rheneam transportarentur. Rhenea autem tam parvo intervallo a Delo distat, ut Polycrates Samiorum tyrannus, qui quondam ad aliquod tempus et classe pol-luit, et aliis insulis imperavit, Rheneam etiam captam, Apollini Delio consecraverit, ad Delum catena religatam. Tunc quoque primum * Athenienses post lustrationem, festa lustralia, ludosque Deliacos, qui quinto quoque anno celebrabantur, instituerunt. Fuit autem et priscis temporibus in Delo frequens Ionum, et accolarum in insulis circumjacentibus habitantium conventus. nam cum uxori-bus et liberis ad spectacula conveniebant, ut nunc Iones ad ludos in Dianæ Ephesiæ honorem institutos *confluere solent*. Illic autem

* Athenienses Penteteridem, id est lustrum, vel quinquennales ferias, Delia condi-derunt. Steph. Huds.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 328. gymnicum, musicumque certamen fiebat. Et civitates eo saltatorum choros mittebant. Quod autem hæc ita se habuerint, Homerus in primis declarat, his versibus, qui sunt ex hymno Apollinis :

* Tunc tibi magnopere in Delo mens gestit Apollo,
Cum natis quoties cum conjugibusque frequentes
Iones in fluxa celebrant tua compita veste :
Cestibus et variis certamina sacra choreis
Oblectant, referuntque tuas modulamine laudes.

Quod autem Musices etiam certamen *ibi* fieret, et certaturi se conferrent, his quoque versibus indicat, qui sunt ex eodem Apollinis hymno. nam postquam Deliacum mulierum chorum celebravit, suam laudationem his versibus finivit, in quibus et sui ipsius mentionem fecit :

Verum agedum, nobis adsis cum Phœbe Diana,
Vos etiam cunctæ me discedente valete :
Et memores estote mei posthac, homo siquis
Venerit huc alius peregre, dicatque Puellæ,
Quis vir in his versans unquam lepidissimus oris
Pectora præcipue demulsit vestra canendo ?
Vos uno assensu sic respondete faventes,
Vir qui luminibus captus Chion incolit altam.

His igitur argumentis Homerus manifeste probavit, vel priscis temporibus ingentem conventum, et celebritatem in Delo fieri consuevisse. postea vero Athenienses, et insularum incolæ, cœtus quidem saltatorum cum sacris eo mittebant. Sed certamina, et cætera preaque, ut credibile est, adversis casibus exolverunt, donec Athenienses certamen tunc instaurarunt, et equorum cursum addiderunt, quod ante non fuerat.

105. Eadem hyeme Ambraciotæ, † quemadmodum Eurylocho promiserant, quum ejus exercitum retinuerunt, expeditionem adversus Argos Amphilochicum suscipiunt cum tribus millibus gravis armaturæ militum, et irruptione in agrum Argivum facta, Olpas occupant, castellum in colle munitum, ad mare situm. quod Acarnanes quondam cum munivissent, communi juridici conventus loco utebantur. ab Argivorum autem urbe, quæ est maritima, fere quinque et viginti stadiis distat. Acarnanes vero, partim quidem, co-

* Latinam horum verborum interpretationem oratione soluta scriptam, ubi res melius exprimuntur, vide in *Apollinis hymno*. HUDS.

† Quemadmodum polliciti Eurylocho exercitum ejus detinuerant etc. *Steph. et Acacius*. *Id est*, Eam expeditionem suscipiunt, quam se suscepturos pollicendo, ab Eurylocho impetraverant, ut cum suo exercitu a bello supersederet. HUDS.

piis coactis Argos suppetias ferebant, partim vero, castra posuerunt in eo Amphilochiæ loco, qui Fontes vocatur, observantes Peloponnesios, qui cum Eurylocho erant, ne clam ad Ambraciotas transirent. Mittunt præterea cum ad Demosthenem, qui Atheniensium copias in Ætoliæ ante duxerat, ut sibi dux esset; tum etiam ad viginti Atheniensium naves, quæ circa Peloponnesum erant, quibus præerat Aristoteles Timocratis, et Hierophon Antimnesti filius. Ambraciotæ vero, qui apud Olpas erant, mittunt et ipsi nuntium in urbem *Ambraciam*, rogantes, ut populus frequentibus copiis auxilium sibi ferret: quia verebantur, ne Eurylochus, et qui cum eo erant, Acarnaniam pertransire non possent; atque *ita* sibi vel aliorum præsidio nudatis prælium esset committendum, vel si domum redire voluissent, minime tutum esset.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

106. Eurylochus igitur, ac Peloponnesii, qui cum eo erant, simul atque Ambraciotas, qui apud Olpas erant, venire intellexerunt, castris e Proschio motis, ad opem ipsis ferendam confestim proficiscuntur. Et Acheloo transmissio, iter per Acarnaniam faciebant, quæ propter subsidium Argos missum præsidii erat nudata, ad dextram quidem habentes Stratorum urbem et ipsorum præsidium, ad sinistram vero reliquam Acarnaniam. Cum autem Stratorum agrum pertransissent, iverunt per Phytiam, et rursum per extremos Medeonis fines; deinde per Limnæam. *illinc* ingressi sunt in Agræorum terram, quæ non Acarnaniæ jam, sed ipsis amica. Et Thyamum montem nacti, qui est incultus, per eum transiverunt, et in agrum Argivum descenderunt, cum jam nox esset. Cumque inter Argivorum urbem et Acarnanum præsidium, quod erat ad Fontes, clam transissent, cum Ambraciotis, qui apud Olpas erant, se conjunxerunt.

107. Junctis autem castris, simul atque illuxit, consistunt ante urbem, quæ Metropolis appellatur, ibique castra fecerunt. Athenienses vero non multo post cum viginti navibus ad sinum Ambracicum advenerunt opem Argivis laturi. Et Demosthenes cum ducentis gravis armaturæ militibus Messeniis, et sexaginta sagittariis Atheniensibus. Atque naves quidem ad Olpas in colle sitas, a mari stationem habebant. Acarnanes vero, et Amphilochorum aliquot (nam eorum plerique ab Ambraciotis per vim distinebantur) cum Argos jam convenissent, ad prælium cum adversariis committendum se præparabant. Et Demosthenem totius socialis exercitus ducem cum suis prætoribus elegerunt. Ille vero copiis ad Olpas adductis, castra prope eas posuit. Ingens autem terræ vorago utraque castra dirimebat. Et per quinque dies quieverunt: at sexto utrique ad prælium se instruxerunt. Sed enim Peloponnesiorum acies major, et longe superior erat. Demosthenes igitur,

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 328. veritus, ne circumveniretur, in insidiis in via quadam cava et dumosa collocat, tam ex gravi quam ex levi armatura promiscue ad quadringentos milites; ut ab ea parte, qua hostis numero superior erat, isti in ipso congressu surgentes ex insidiis eum a tergo aggredirentur. Ubi vero acies utrinque fuit instructa, ad manus venerunt. Demosthenes autem cum Messeniis et paucis Atheniensibus dextrum cornu tenebat: alterum vero, Acarnanes, ut cuique locus in acie obtigerat, et Amphilochorum jaculatores, qui aderant, obtinebant. Peloponnesii vero et Ambraciotæ promiscue instructi erant, exceptis Mantinensibus. hi enim in lævo potius, non tamen extremo penitus in cornu, conferti stabant. Sed Eurylochus, et qui cum eo erant, e regione Messeniorum et Demosthenis, extremum lævum cornu tenebant.

108. Cum autem manus inter se jam consererent, et Peloponnesii cornu superiores essent, et dextrum adversariorum circumvenirent, Acarnanes, qui in insidiis collocati fuerant, illos a tergo adoriuntur, factaque impressione in fugam vertunt, ita ut ne primum quidem ipsorum impetum sustinuerint: sed territi majorem exercitus partem in fugam conjecerint. Postquam enim cornu, cui præerat Eurylochus, quod erat firmissimum, *ab hoste cædi viderunt*, multo magis metuere cœperunt. Et Messenii, qui cum Demosthene ab ea parte in acie stabant, rem magna ex parte confecerunt. At Ambraciotæ, et qui in dextro cornu collocati erant, hostilem aciem sibi oppositam vicerunt, et ad Argos usque sunt persequuti. Etenim omnium, qui circum illa loca habitant, sunt pugnacissimi. Sed cum se reciperent, postquam majorem suarum copiarum partem victam viderunt, impetumque in eos cæteri Acarnanes fecerunt, ad Olpas ægre confugerunt. Et multi eorum obierunt, dum *in Olpas* perturbatis ordinibus, et nulla rei militaris disciplina servata irruerent, præter Mantineos. isti enim totius exercitus maxime compositi se receperunt. pugnæque finis sub vesperum est factus.

109. Postridie vero Menedæus, defuncto Eurylocho, et Macario, ipse imperium adeptus, et ob ingentem cladem acceptam dubitans, quonam modo aut obsidionem perferret, si maneret, quod terra, marique navium Atticarum præsidiis esset circumseptus, aut etiam evaderet, si eruptionem tentasset, Demostheni et Acarnanum ducibus sermonem infert de fœdere, et de discessu suo, et de recipiendis suis militibus in acie cæsis. Illi vero milites quidem cæsos reddiderunt, ipsique tropæum statuerunt, et suos ferme ad trecentos, qui in prælio ceciderant, susceperunt. Abeundi vero facultatem non palam omnibus facto fœdere dederunt: sed Demosthenes cum Acarnanibus prætoribus, suis collegis, clam fœdere facto cum Mantinensibus, et Menedæo, et aliis Peloponnesiorum ducibus, et quicumque

inter illos dignitate maxime præstabant, quamprimum abeundi potestatem ipsis fecit; eo consilio, ut Ambraciotas, turbamque militum mercede conductorum, nudaret; præcipue vero, quod Lacedæmonios et Peloponnesios apud illius regionis Græcos in invidiam rapere cuperet, quod illos fœde prodidissent, suæque privatæ potius, quam communi sociorum saluti consulissent. Atque hi quidem suorum cadavera receperunt, et pro præsentis rerum copia festinabundi ea sepelierunt. Et illi, quibus abeundi facultas clam data fuerat, *clam* abire deliberabant.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

110. Demostheni autem et Acarnanibus nuntiatur, Ambraciotas, qui in urbe *Ambracia* erant, primo illo nuntio, quem ex Olpis acceperant, excitos frequentibus copiis per Amphilochiam ad opem suis ferendam venire, quia cum illis, qui in Olpis erant, se conjungere volebant, rerum ante gestarum prorsus ignari. Quamobrem quandam copiarum partem ad vias insidiis obsidendas, et ad munitissima quæque loca præoccupanda confestim mittit. Simul autem cum reliquis copiis ad opem suis contra illos ferendam se præparabat.

111. Interea vero Mantinenses, et cæteri, quibus abeundi potestas pactis induciis data fuerat, per speciosam olerum et cremiorum colligendorum causam egressi, rari clam abibant, et inter abeundum colligebant ea, quorum causa se exisse simulabant. Cum autem ab Olpa jam longe progressi essent, tunc se ocius proripiebant. Ambraciotæ vero et alii, qui sic frequentes convenerant, cum *suos* abire animadvertissent, ipsi quoque magna contentione, cursuque concitato currere cœperunt, quod *eos* assequi vellent. Acarnanes * vero, primum quidem vel omnes pariter nullis induciis impetratis abire existimarunt, et *ideo* Peloponnesios persequabantur; quinetiam quidam, qui existimabant se prodi, in quosdam e suis ducibus, insequi vetantes, ac dicentes, illos data fide abire, tela jaculati sunt. Deinde tamen Mantinenses quidem et Peloponnesios dimittebant, Ambraciotas vero cædebant. Eratque magna contentio, et ignoratio, quis Ambraciota, quisve Peloponnesius esset; et ex illis ad ducentos interfecerunt. Cæteri vero in Agraidem, quæ finitima erat, diffugerunt. Et Salynthius Agræorum Rex, quippe quod eorum amicus esset, eos excepit.

112. Ambraciotæ vero, qui ex urbe veniebant, ad Idomenen perveniunt. Idomene vero sunt duo excelsi tumuli. horum alterum, qui major est, noctis adventu, milites ex castris a Demosthene præmissi, clam hostibus iter facientes celeriter præoccuparunt: alterum vero, qui minor est, Ambraciotæ priores ascenderant, et *in eo*

* Scilicet, clam quibus Demosthenes ac ipsorum duces Mantinensibus aliisque Peloponnesiis abeundi potestatem fide data fecerant. HUDS.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 328. pernoctarant. Demosthenes vero a cœna, primoque crepusculo, statim cum reliquo exercitu viam ingreditur, et dimidium quidem ejus secum habens ad illam tumuli partem substitit, qua illis aditus patebat: alterum vero dimidium per Amphilochicos montes ivit. Et sub auroræ ortum invadit Ambraciotas in cubilibus adhuc jacentes, rerumque gestarum penitus ignaros; imo vero potius opinantes, ex suis esse. Demosthenes enim Messenios de industria primos, et ante cæteros omnes in acie collocarat, et imperaverat, ut *Ambraciotas* Dorice alloquerentur, et illis, qui pro castris erant in statione, fidem facerent, præcipue vero quod eorum facies cerni non posset, adhuc enim nox erat. cum igitur illorum copias invasisset, eas fugarunt, et magnam illorum partem illic interfecerunt. Reliqui vero in fugam versi, cursu montes petere cœperunt. Sed cum itinera iam præoccupata essent, simul etiam cum Amphilocho quidem suæ regionis notitiam haberent, et leviter armati essent adversus homines armis graves: hi vero locorum essent imperiti, nec scirent, quose verterent, incidentes aut in loca confragosa, aut in vias insidiis jam insessas, profligabantur. Et cum omne fugæ genus tentassent, nonnulli ad mare etiam non longe distans se converterunt. Et cum vidissent naves Atticas, quæ terram legebant, * interea dum ipsi forte fugerent, *ad eas* annatarunt; existimantes, in præsentī metu sibi satius esse jam ab illis, qui in navibus erant, quam a barbaris et Amphilochoiis infensissimis hostibus trucidari. Ambraciotæ igitur hoc modo profligati, e multis pauci in urbem evaserunt. Acarnanes vero, spoliatis cadaveribus, et tropæis erectis, Argos redierunt.

113. Et ad eos postero die venit caduceator missus ab Ambraciotis, qui ex Olpa ad Agræos confugerant, petiturus, ut sibi liceret suscipere cadavera suorum, quos post primum prælium *Acarnanes* interfecerant, quum una cum Mantinensibus, et cæteris, quibus abeundi potestas pactis induciis facta fuerat, ipsi nulla fide data egressi fuerant. Caduceator autem intuitus arma Ambraciotarum, qui ex urbe prodierant, multitudinem admirabatur. cladis enim acceptæ ignarus erat: sed eo sociorum suorum esse arbitrabatur. Tunc vero quidam eum interrogat, quidnam admiraretur, et quot ex ipsis putaret periisse. Nam, qui eum interrogabat, existimabat, istum caduceatorem ab illis missum, qui apud Idomenen erant. Ille vero respondit ad: ducentos. Ille vero, qui eum interrogabat, ejus orationem excipiens subjecit, atqui non *ducentorum* hæc arma videntur esse: sed plusquam mille militum interfectorum. Et ille rursus; non ergo sunt eorum, qui nobiscum in acie steterunt. Cui idem respondit, siquidem vos apud Idomenen heri pugnastis. Atqui nos

* In ipso cladis suæ articulo. *Acacius*, HUDS.

(inquit ille) heri cum nemine pugnavimus; at nudius tertius, dum nos reciperemus. Et hic subjecit; nos tamen cum istis, qui ex Ambraciotarum urbe ad opem suis ferendam venerunt, heri pugnavimus. Cum autem caduceator hoc audisset, et auxilium urbanum profligatum cognovisset, edito gemitu, et ob præsentium malorum magnitudinem attonitus, confestim re infecta discessit, nec ulterius suorum cadavera flagitavit. Hæc enim clades, quam una Græca civitas accepit intra tot dies, *quot dixi*, existit maxima omnium, quæ in hoc bello contigerunt. neque cæsorum numerum scripsi, quia multitudo, quæ dicitur interiisse, fidem superat, pro magnitudine civitatis. Ambraciam autem (sat scio) Acarnanes et Amphilochi, si Atheniensibus ac Demostheni morem gerentes expugnare voluissent, * primo statim clamore expugnassent. Jam vero timuerunt, ne Athenienses, si eam tenuissent, accolæ sibi molestiores essent.

Bell.
Pelop.
an. 6.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
328.

114. Postea vero tertia spoliolum parte Atheniensibus attributa, reliqua inter civitates diviserunt. Atque Atheniensium quidem spolia in ipso navigationis cursu fuerunt intercepta: nam illæ trecentæ solidæ armaturæ, quæ nunc in templis Atticis affixæ visuntur, Demostheni privatim honoris causa datæ fuerunt, quas ille secum in navibus absportavit. Simul etiam post cladem in Ætolia acceptam, ob has res gestas reditus in patriam ei tutior fuit. Athenienses quoque, qui in viginti navibus erant, Naupactum redierunt. Acarnanes vero et Amphilochi post Atheniensium et Demosthenis discessum, Ambraciotis et Peloponnesiis, qui ad Salynthium et Agræos confugerant, fide publica interposita, ex Cœniadis abeundi potestatem dederunt: qui etiam ad Salynthium, et Agræos transiverunt. Postea vero Acarnanes et Amphilochi fœdus et societatem ad centum annos cum Ambraciotis coiverunt, his conditionibus: ut neque Ambraciotæ cum Acarnanibus bellum Peloponnesiis inferrent, neque cum Ambraciotis Acarnanes Atheniensibus; sed mutuo sibi forent auxilio, utque Ambraciotæ redderent quicquid aut oppidorum aut agrorum Amphilochis finitimorum tenerent; neque subsidium mitterent Anactorium, quod Acarnanibus erat infestum. Cum autem hoc modo inter eos convenisset, bellum deposuerunt. Post hæc Corinthii præsidium ex suis ad trecentos gravis armaturæ milites, cum Xenoclide Euthyclis *filio*, eorum duce, Ambraciam miserunt: qui itinere per Epirum facto *eo* ægre pervenerunt. Res igitur ad Ambraciam gestæ hunc exitum habuerunt.

115. Eadem hyeme Athenienses, qui in Sicilia erant, cum Siciliensibus, qui ex locis mediterraneis in extremos agri Himeræi fines irruptionem fecerant, excensum ex navibus in agrum Himeræum fecerunt, et in Æoli insulas navigarunt. cum autem Rhegium

* Vel, rimo statim impetu. Huds.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 328. se recepissent, Pythodorum Isolochi *filium*, Atheniensium ducem, Lachetis in classis præfectura successorem offendunt. Nam Sici- lienses socii ad Athenienses navibus profecti, ipsis persuaserunt, ut majore navium numero opem sibi ferrent. Syracusani enim eorum agro potiebantur: cum autem paucis *illorum* navibus maris usu pro- hiberentur, classem cogebant, et se ad vim arcendam parabant, quod hanc injuriam ferre nollent, Athenienses igitur quadraginta naves instruxerunt, quas ad ipsos mittere statuerunt, tum quod bellum illic celerius confectum iri sperarent, tum etiam quod suos in rebus na- valibus exercere cuperent. Unum igitur e ducibus Pythodorum cum paucis navibus *eo* miserunt. Sophoclem vero Sostratidæ, et Euryme- dontem Theuclis *filium* cum majore navium numero *postea* mittere decreverant. Pythodorus vero, accepta jam præfectura classis, cui Laches ante præerat, sub extremam hyemem profectus est ad Lo- crorum castellum, quod Laches ante ceperat; prælioque victus a Locris discessit.

Bell. Pelop. an. 6. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. Ante Apr. 1. Post Apr. 1. 116. Per idem ver ignis rivus ex Ætna effluxit, uti prius quoque; et vastavit partem agri Catanæorum, qui sub Ætna monte incolunt, qui omnium Siciliae montium est maximus. hæc autem flammaram eructatio quinquagesimo post primam ignis eructationem anno con- tigitisse fertur. Ex quo autem Sicilia a Græcis habitatur, ad summum ter exstitisse traditur. Atque hæc quidem hac hyeme gesta sunt. hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, sextus annus excessit.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER QUARTUS.

SEQUENTE vere, cum segetes jam spicas emittere inciperent decem Syracusanorum naves, et totidem Locrorum profectæ, Messanam, quæ est in Sicilia, occuparunt, ab ipsis *oppidanis* accitæ. Et Messana ab Atheniensibus defecit. Hoc autem potissimum fecerunt Syracusani quidem, quod viderent, id oppidum ad invadendam Siciliam opportunum esse, et Athenienses metuerent, ne illinc *ut ex belli sede* excurrentes, majori apparatu se invaderent: Locri vero, propter odium, quo Rheginos prosequabantur, quia eos utrinque, *terramarique*, bello premere volebant. simul autem Locri cum frequentibus copiis in Rheginorum agrum irruptionem fecerunt, ne *Rhegini* Messeniis auxilium ferrent: simul etiam inducti ab exsulibus Rheginis, qui apud ipsos erant. Rhegium enim jampridem seditionibus agitabatur, nec in præsentia, Locros arcere poterat: quo etiam magis *ipsum Locri* premebant. Locri autem, vastato *Rheginorum* agro, cum peditatu quidem domum redierunt: naves vero Messanæ præsidio remanserunt. et aliæ, quæ instruebantur, eo venturæ, ibique castra stativa habituræ, et bellum illinc gesturæ erant.

2. Sub eadem veris tempora, antequam frumenta essent matura, Peloponnesii, eorumque socii irruptionem in Atticam fecerunt. illis autem præerat Agis Archidami *filius*, Lacedæmoniorum Rex: et stativa *ibi* habentes agrum populabantur. Athenienses vero illas quadraginta naves, quas instruxerant, in Siciliam miserunt, et reliquos duces, Eurymedontem, et Sophoclem. Nam Pythodorus, qui cum illis tertius erat dux, in Siciliam jam ante profectus fuerat. His autem imperarunt, ut in transitu curarent res Coreyræorum, qui in urbe erant, qui latrocinii ab exsulibus in monte degentibus infestabantur. et Peloponnesiorum sexaginta naves illuc navigaverant, ut opem illis ferrent, qui in monte erant; simul etiam quod propter ingentem famem, qua *Coreyræorum* civitas latorabat, res illas in suam potestatem facile redactum iri sperarent. Mandarunt etiam De-

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
32 $\frac{9}{10}$.
Post.
Apr. 1.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. mostheni, qui post suum ex Acarnania reditum vitam privatam agebat, hoc ipsum flagitanti, ut his navibus, si vellet, circa Peloponnesum uteretur.

3. Cum autem inter navigandum e regione agri Laconici fuissent, et accepissent Peloponnesiorum naves ad Corcyram jam appulisse, Eurymedon quidem et Sophocles ad Corcyram tendere properabant. Demosthenes vero eos hortabatur, ut primum Pylum appellerent, deinde, peractis rebus, quæ peragendæ essent, navigationis cursum conficerent. Illis vero contradicentibus, forte fortuna tempestas exorta classem Pylum detulit. Demosthenes autem postulavit, ut locus ille confestim muniretur. Hac enim de causa se cum illis navigasse dicebat. Demonstrabat autem, magnam esse lignorum lapidumque copiam, et locum natura munitum esse, et cum ipsum, tum etiam magnum illius agri tractum circumcirca desertum esse. Pylus enim a Sparta distat stadia circiter quadringenta, et sita est in eo agro, qui olim erat Messenius, quem Lacedæmonii Coryphasion vocant. Illi vero dicebant, multa esse Peloponnesi promontoria deserta, si in iis occupandis civitatem exhaurire velit. Cæterum huic locus iste longe commodior, quam ullus alius, esse videbatur, tum quod ei portus adjaceret, tum etiam quod Messenii, qui olim cognatione cum illius loci incolis conjuncti fuerant, et eadem, qua Lacedæmonii, lingua utebantur, illinc prodeuntes plurima damna Lacedæmoniis daturi essent, simul etiam illius loci fideles custodes futuri essent.

4. Sed cum neque ducibus, neque militibus rem persuadere posset, quam etiam postea cum ipsis præfectis communicarat, propter navigandi difficultatem quievit, donec ipsos milites otium agentes, ex contentione inter eos orta, loci muniendi cupiditas invasit. Itaque manus ad opus faciendum admoverunt, nulla ferramenta ad lapides cædendos habentes, sed eos cum delectu comportantes; et ubi quisque apte quadrare poterat, coagmentabant. et lutum, sicubi opus illo esset, ob vasorum penuriam, humeris portabant; ita procumbentes, ut commodissime in dorso permanere posset; quin etiam manus a tergo conserentes, ne decideret. Omnique ratione properabant Lacedæmonios antevertere, et illas munitionum partes, quæ oppugnationi maxime opportunæ erant, prius absolvere, quam illi ad opem loco ferendam venirent. nam major illius loci pars suoapte situ munita erat, muroque non indigebat.

5. Lacedæmonii vero tunc forte diem festum agebant, et licet interea hoc audissent, tamen contemnebant; quod simul ac exercitum eduxissent, aut hostes suum adventum non exspectaturos, aut oppidum a se per vim facile receptum iri putarent. nonnihil etiam ipsorum exercitus, qui in agro Attico adhuc erat, ipsos retardavit.

Athenienses vero communito intra sex dies loco, qui continentem versus erat, et ubi maxime oportebat, Demosthenem quidem cum quinque navibus ibi reliquerunt, ut ei præsidio esset: at cum cæteris, quorum numerus erat major, cursum in Coreyram et Siciliam urgebant.

6. At Peloponnesii, qui in Attica erant, accepto nuntio de Pylo capta, domum celeriter se receperunt. Lacedæmonii enim, et Agis ipsorum Rex, id quod Pylo contigerat, ad se potissimum pertinere ducebant. simul etiam quia præmature irruptionem fecerant, et frumento adhuc viridi multis commeatus deerat. Præterea frigus acrius, quam illud anni tempus ferret, exercitum pressit. Quare multis de causis contigit, ut illi celerius se receperint, et in hac expeditione minimum commorati fuerint. nam quindecim dies in Attica manserunt.

7. Per idem tempus Simonides Atheniensium dux, coacta paucorum Atheniensium, qui in præsidiis erant, et magna sociorum illic habitantium manu, Eionem, quæ est in Thracia, Mendæorum coloniam, sed *Atheniensium* hostem per proditionem occupavit. cum autem Chalcidenses et Bottiæi confestim opem tulissent, inde expulsus est, multosque milites amisit.

8. Cum autem Peloponnesii ex Attica domum rediissent, Spartani quidem, cum ipsi, tum finitimorum populorum proximi quique ad opem Pylo celeriter ferendam iverunt. cæterorum vero Lacedæmoniorum adversus hostem profectio tardior exstitit, quod ex altera expeditione modo reversi essent. sed nuntiis per *totam* Peloponnesum circummissis imperarunt, ut *omnes* ad opem Pylo ferendam primo quoque tempore concurrerent. ad suas etiam sexaginta naves, quæ apud Coreyram erant, nuntium miserunt; quæ per Leucadium Isthmum transportatæ, cum Atticam classem, quæ ad Zacynthum erat, latuissent, ad Pylum pervenerunt. copiæ vero pedestres et ipsæ jam præsto erant. Demosthenes vero, cum Peloponnesii navigationis cursum eo adhuc tenerent, duas naves clam ocuis emisit, quæ nuntiarent Eurymedonti, et cæteris Atheniensibus, qui cum classe ad Zacynthum erant, ut celeriter venirent, quod locus in discrimine versaretur. Et illæ quidem *duæ* naves, prout Demosthenes mandarât, magnam in navigando celeritatem adhibuerunt. Lacedæmonii vero se ad illius loci munitionem terræ marique oppugnandam parabant, quod opus properanter factum, et in quo pauci propugnatores essent, a se facile expugnatum iri sperarent. Cæterum, cum Atticarum navium e Zacyntho auxilia *ad Demosthenem brevi ventura* exspectarent, in animo habebant, nisi forte prius *munitionem* expugnassent, ipsas etiam portus fauces obstruere, ne Atheniensibus ad eum appellere liceret. Insula enim

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.
Mense
forte
Maio.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. nomine Sphacteria ante portum porrecta, et prope adjacens, efficit et portum tutum et introitus angustos; ut hac quidem, qua ad Atheniensium munitionem et Pylum vergit, bina navigia; illac vero, qua vergit ad reliquam continentem, octona novenaque *frontibus æquatis simul* transire possint. totaque sylvestris, et propter solitudinem invia, et quindecim ferme stadiorum magnitudine erat. Portus igitur ostia navibus confertim collocatis, ita ut proras *altum versus et hostibus* adversas haberent, obstruere statuerant. quin etiam in hanc ipsam insulam, timentes, ne ex ea bellum sibi facerent, gravis armaturæ milites transportarunt, et alios in continente collocarunt. Ita enim *existimabant*, et ipsam insulam Atheniensibus hostem fore, atque etiam continentem, utpote quæ nullum haberet locum, in quem Athenienses e navibus exscensum facerent. Nam illam ipsius Pyli oram, quæ extra portus ostium erat, et quæ altum spectabat, quod esset importuosa, *sciebant* non habituram, unde proficiscerentur ad suos adjuvandos: se vero, et sine prælio navali, et sine periculo locum expugnatuos *sperabant*, ut erat verisimile; tum quod nullus in eo comæatus esset, tum etiam quod ab exiguo apparatu occupatus fuisset. Cum autem hanc sententiam comprobassent, milites in insulam transportarunt, ex omnibus cohortibus sortiti: aliique prius, subinde per vices *eo* trajecerunt. Postremi vero, qui etiam illic relictæ fuerunt, erant quadringenti et viginti, præter Helotas, qui circum ipsos erant. Illis autem præerat Epitadas Molobri *filius*.

9. Demosthenes vero, cernens Lacedæmonios cum navalibus simul et pedestribus copiis aggressuros, ipse quoque se præparabat, et *quinque* naves, quæ ipsi relictæ fuerant, * subduxit, easque transversas pro vallo ante oppidum collocavit, et earum nautas scutis infirmis, et plerisque vimineis armavit. nec enim in loco deserto arma sibi comparare poterant. Quinetiam hæc ipsa ceperant ex piratica triremi, et actuario navigio Messeniorum, qui forte *eo* appulerant. Et inter istos Messenios fuerunt ad quadraginta gravis armaturæ milites, quibus Demosthenes una cum aliis usus est. Is igitur multos et inermium et armatorum, qua maxime continentem versus muro munitum firmatumque oppidum erat, disposuit; præcipiens, ut *hostium* peditatum propulsarent, si aggrediretur. Ipse vero, cum ex omnibus sexaginta gravis armaturæ milites, et aliquot sagittarios delegisset, cum istis extra murum ad mare profectus est, qua potissimum illos ex navibus in terram exscensum facere † conatuos

* Subducit ad munitiones, clathrisque præfigit, et eorum nautas etc. *Valla*. Sub ipso castello, ancoris jactis, rectas constituit, nautasque etc. *Acacius*. *Huds*.

† Conatuos existimabat; in loca quidem aspera petrosa que ad mare versa: sed

existimabat. nam ipsos ad loca quidem aspera, et saxosa, et ad mare conversa: sed tamen, quia ab hac parte suæmunitionis murus infirmissimus erat, ipsos *ideo* putabat allectum iri, magnoque studio daturus operam, *ut in hanc partem excenderent*. Neque ipsi *Athenicenses* sperabant fore unquam, ut classe *Lacedæmoniis* inferiores essent, et *propterea* eam muri partem nulla firma munitione muniverant; et, si illi per vim in terram excendere conarentur, oppidum facile capi posse *credebant*. In hac igitur parte, quæ ipsum mare spectabat, milites collocavit, atque disposuit, ut *hostes* arceret, si posset; eosque his verbis est adhortatus.

10. “*VIRI*, qui mihi ejusdem periculi nunc estis socii, nemo vestrum, reputans omnes difficultates, quæ nos circumstant, prudens videri velit, potius * quam has nullo modo considerans, bonæque spei plenus adversarios invadere, propter hæc incolumis evasurus. nam quæcunque res (ut istæ) ad necessitatem sunt redactæ, † minimum prudentiæ desiderant, at indigent animi præsentia ad periculum celerrime subeundum. Quanquam ego pleraque nobiscum facere video, si et impetum hostium sustinere, neque potiora commoda, quæ nobis ad rem feliciter gerendam adsunt, illorum multitudine deterriti, fœde prodere velimus. quod enim locus accessu sit difficilis, hoc pro nobis facere duco; quippe qui nobis quidem illorum impetum sustinentibus auxilio futurus est: sed si recedamus, accessu facilis erit, quantumvis alioqui difficilis, *utpote* nemine hostem prohibente. ‡ Et, *si recedamus*, hostem acrius nos urgentem habebimus, quia non facile se recipere poterit, si nos etiam ipsum urgeamus. Dum enim *hostes* sunt in navibus, facillime propulsari possunt: sed si in terram excenderint, tunc vero nobiscum æqua conditione pugnabunt. Et ipsorum multitudo non admodum est extimescenda: quamvis enim sit ingens, tamen propter difficultatem loci, quo appellere conabitur, exigua manu pugnabit. Quamvis enim *hostium* exercitus *nostro* sit major, tamen non est in terra, perinde atque *noster*; sed ex navibus *pugnabit*, § quibus multæ opportunitates in mari contingant est necesse. Quare difficultates istorum nostri *paucitati* pares esse duco. Insuper et vos obsecro, qui Athenienses estis, et qui experientia nauticum in alios exscensum novistis (quod si quis hostium impetum fortiter sustineat,

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
38. 3.
V. C.
Varr.
329.

quia murus hac parte minime firmus erat, putabat fore, ut hoc eos ad audendum aliquid alliceret. Neque etc. *Steph.* *IDEM.*

* Quam citra consultationem hostes invadere, spem bonam concipiens fore, ut etiam incolumis ex iis evadat. *Steph.* *HUDES.*

† Eorum minime injuri ratio potest, sed periclitatione celerrima opus habent. *Steph.* *HUDES.*

‡ Ipsumque hostem graviolem inde sumus habituri, in ea loca redactum, unde receptus ipsi, etsi a nobis urgeatur facilis non sit. *Acæus.* *HUDES.*

§ Quibus necesse est periculosa multa contingere. *Valla.* Vide *Schol.* *HUDES.*

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. nec gravi fluctuum illisore strepitu et minaci navium incurrentium impetu territus recedat, *is* nunquam per vim summoveri possit,) ut et nunc persistatis, et arcentes hostem ad ipsum littoris salebrosi dorsum; et nos ipsos et locum conservetis."

11. Cum autem Demosthenes his tantum Athenienses abhortatus fuisset, illi majorem fiduciam animo conceperunt, et cum ad ipsum mare descendissent, ibi se ad hostes propulsandum acie instructa pararunt. Lacedæmonii vero, motis castris, terrestri exercitu navibusque XLIII. munitiones aggressi sunt. Illorum autem classis præfectus erat Thrasymelidas Cratesiclis *filius*, Spartanus. Easque ab ea parte invasit, qua Demosthenes *illos venturos* sperabat. Athenienses vero et ipsi utrinque a terra et a mari hostem propulsabant. Illi vero classem partiti, cum exiguo navium numero, quod cum majore ad littus appellere non possent, et *cæteras naves interea* quiescere jubentes, per vices impetum faciebant, omnique animi contentione et adhortatione utentes, si quo modo rejectis *hostibus* munitionem capere possent. Brasidas autem omnium maxime conspicuus exstitit. cum enim esset unus e trierarchis, et videret propter loci et accessus difficultatem trierarchos et gubernatores, si quam etiam ad partem accedi posse videbatur, formidantes, et caventes, ne naves confringerent, vociferabatur, dicens, non decere ipsos, dum lignis parant, munitionem in *suo* agro ab hostibus exstructam pati. quinimo jubebat ipsos ex navibus in littus per vim exscendere, navesque confringere; et socios *hortabatur*, ne pro magnis beneficiis, *quæ acceperant*, suas naves in præsentia Lacedæmoniis largiri dubitarent: sed navibus *in littus* impactis, et quavis ratione exscensu ex illis in terram facto, et viros et locum in suam potestatem redigerent.

12. Atque ipse quidem his verbis alios instigabat, et cum suum gubernatorem navem *in littus* impingere coegisset, ad navis pontem perrexit. et descendere conatus, ab Atheniensibus est rejectus; multisque vulneribus sauciatus, animi deliquium passus est, eoque collapse in illud spatium, quod est inter ipsos remiges et proram, clypeus ejus in mare decidit. cum autem in terram delatus fuisset, Athenienses eum susceperunt, et postea in tropæo sunt usi, quod propter victoriam ex hac *hostium* oppugnatione partam erexerunt. Cæteri vero magna quidem animi alacritate exscendere conabantur: sed non poterant, cum propter locorum difficultatem, tum etiam propter Atheniensium præsentiam, qui hostium impressionem sustinebant, neque loco cedebant. Tunc autem tanta fortunæ commutatio facta est, ut Athenienses quidem, ex terra, eaque Lacedæmonios, navibus infestis contra se venientes, propulsarent; Lacedæmonii vero, ex navibus, et in suum agrum, tunc

hostilem, contra Athenienses descendere conarentur. * Ingens enim gloriæ accessio eo tempore facta est, his quidem, quod maxime mediterranei, pedestribus præliis præstantissimi visi fuissent; illis vero, quod maritimi esse rerumque nauticarum peritia longe præstare visi fuissent.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.

13. Hoc igitur die, et sequentis parte, cum *Lacedæmonii* aliquoties hostis munitionem adorti fuissent, ejus oppugnandæ finem fecerunt. Tertio die naves aliquot Asinam dimiserunt, ad comparandam materiam ad machinas faciendas; quod eam muri partem, quæ portum spectabat, et quæ alta quidem erat, sed tamen præcipue locum excensionem in terram faciendæ opportunum habebat, machinis a se captum iri sperarent. Interea vero † quadraginta Atheniensium naves ex Zacyntho advenerunt; nam accesserant illis auxilio aliquot præsidiariæ, quæ Naupacti erant, et quatuor Chiæ. Sed cum *Athenienses* vidissent et ipsam continentem, et insulam militibus armatis refertam, et naves, quæ in portu erant, non prodire, ambigentes quonam appellerent; tunc quidem ad Proten insulam, quæ non multum distabat, et deserta erat, contenderunt, ibique castris positos pernoctarunt. Postero die, ut ad navale prælium instructi, in altum vela fecerunt, ut pugnarent, si contra se in apertum mare venire voluissent: sin minus, ut ipsi in portum ingrederentur. Illi vero nec obviam ipsis in altum processerunt, neque, quemadmodum constituerant, portus ostia obstruxerunt; sed in terra se continentes, naves complebant, seque ad navale prælium in portu non parvo committendum parabant, siquis ingredi voluisset.

14. Athenienses vero hac re cognita ab utroque portus ostio impressionem in ipsos fecerunt; et inveci in complures ipsorum naves a terra jam remotas; et adversis proris venientes, in fugam verterunt; et insequuti, quod breve spatium inter eos esset, multas quidem fregerunt, quinque vero ceperunt, et harum unam cum ipsis viris; in cæteras vero, quæ ad terram confugerant, impressionem fecerunt. aliæ vero, dum adhuc instruerentur, antequam in altum proveherentur, ab *Atheniensibus* lacerabantur. Nonnullas etiam, ex quibus homines aufugerant, suis navibus alligarunt, et vacuas traxerunt. Quæ conspicientes *Lacedæmonii*, et cladem istam ægerrime ferentes, quod ipsorum cives ab hostibus in insula interciperentur, ad opem illis ferendam veniebant. et armati in mare ingredientes, suas naves manibus apprehendebant, et ad se retrahebant. Et in eo unusquisque existimabat, res impeditas fuisse, qui-

Mense
adhuc
Maio.

* Ea enim de utrisque id temporis opinio erat, quod hi in terra pedestribusque pugnis validissimi incitatique essent; illi in mari et re navali exercitatissimi. *Acavius* etc. *HVDs.*

† Sexaginta *Valla*; quasi legisset *ἑξήκοντα*. Vid. *Annot. HVDS.*

Bell. Pelop. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. bus gerendis et ipse non interfuisset. et ingens tumultus, * et ab utrorumque moribus diversus circa naves exstitit. Nam et Lacedæmonii præ studio et formidine nihil aliud (ut ita loquar) quam navale prælium e terra faciebant. Et Athenienses, qui victores erant, et qui præsentī *victoriæ* fortuna quam longissime progredi volebant, ex navibus pedestrem pugnam committebant. cum autem multo labore se ipsos mutuo fatigassent, et multa vulnera ultro citroque intulissent et accepissent, diremti sunt, et Lacedæmonii naves inanes, illis exceptis, quæ initio captæ fuerant, servarunt. Cum autem utrique in sua castra se recepissent, illi quidem trophæum erexerunt, et cæsorū cadavera restituerunt, naviumque fractarum tabulis sunt potiti; insulamque protinus classe circumire cœperunt, eamque custodiebant, quod viri in ea intercepti essent. Peloponnesii vero, qui in continente erant, et qui ex omnibus *regionibus* ad opem suis ferendam jam convenerant, castris ad Pylum positīs se in suo loco continebant.

15. Cum autem rerum ad Pylum gestarum nuntius Spartam allatus fuisset, placuit ipsis *Lacedæmoniis*, quippe quod respublica magnam cladem accepisset, ut summī Magistratus in castra se conferrent; et, rebus inspectis, pro tempore constituerent, quicquid agendum videretur. Illis vero, cum animadvertissent nulla ratione suis succurri posse, nec in discrimen illos adducere vellent, † ne vel fame premerentur, vel multitudine opprimerentur, vel in eorum potestatem redigerentur, placuit, induciis factis cum Atheniensium ducibus (si vellent) de rebus ad Pylum spectantibus, legatos Athenas de compositione acturos mittere, et operam dare, ut suos cives primo quoque tempore reciperent.

16. Cum autem *Atheniensium* duces conditionem ab illis oblatam accepissent, has inducias fecerunt. “Ut Lacedæmonii quidem naves, in quibus pugnaverant, omnesque, quotquot in ora Laconica longæ erant, Pylum delatas Atheniensibus traderent, nec arma munitionibus inferrent, neque a terra, neque a mari. Athenienses vero permetterent Lacedæmoniis, qui in continente erant, ut suis civibus in insula interceptis afferrent frumentum præscriptum, ac molitum; binas videlicet farinæ chœnicas Atticas, totidem vini cotylas, et carnis frustum, viritim, servis vero, dimidium horum. utque hæc ipsa in *insulam* Atheniensibus inspectantibus mitterent, neve navigium ullum furtim illuc ingrederetur. Interea Athenienses insulam nihilo minus custodirent, ita tamen, ut in eam non descenderent; nec Peloponnesiorum copiis vel terra vel mari arma

* Commutata amborum ad naves forma pugnandi. *Valla*. Immutato genere pugnae utriusque partis. *Acacius*. HUDS.

† Ut aut fame etc. *Valla et Acacius*. IDEM.

Inferrent. Quicquid autem horum vel tantillum alterutri transgredierentur, tunc induciæ ruptæ censerentur. hæ autem ratæ essent, donec Lacedæmoniorum legati redissent. Athenienses autem eos *Athenas* portarent, et *inde* reportarent. Illis vero reversis hæ induciæ irritæ essent, utque Athenienses *Lacedæmoniis* naves ejusmodi restituerent, cujusmodi accepissent." His igitur conditionibus induciæ factæ, navesque circiter sexaginta traditæ, legatique missi fuerunt. Hi autem, cum *Athenas* pervenissent, hæc verba fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.

17. "LACEDÆMONII nos huc miserunt, Athenienses, ad transigendum de viris illis, qui sunt in insula, et ad persuadendum, quicquid et vobis utile est futurum, et nobis idem in hoc calamitoso casu, ut in præsentis rerum statu, decus maxime est allaturum. Neque vero longiorem orationem præter *nostram* consuetudinem habebimus: sed quia patrium nobis est institutum, ubi pauca verba sufficiunt, non uti multis, rursus vero pluribus uti, quoties tempus postulat, ut verbis doceamus aliquid eorum, quæ operæ pretium est facere. Hæc autem non hostili animo accipite; neque quasi rerum ignaros vos doceri, sed quasi gnaros admoneri, ut recte consultetis, existimate. Vobis enim * præsentem prosperitatem præclare administrare licet, † cum penes vos habeatis, quæ tenetis, et honorem et gloriam præterea sitis consequuturi; nec admittere, quod accidere solet hominibus, qui præter consuetudinem aliquid boni sunt adepti. semper enim spe elati majora appetunt, quod et in præsentia præter opinionem res ipsis feliciter cesserit. At quibus crebræ alternantis fortunæ vicissitudines contigerunt, eos secundis rerum successibus minime confidere æquum est. Id, quod præcipue et vestræ civitati, propter experientiam, et nostræ merito adesse debet.

18. "Hoc autem cognoscatis, nostros casus jam intuentes. quicumque simus summæ apud Græcos dignitatis, tamen ad vos venimus, nos, qui prius (ut existimamus) plus potestatis *ac juris* habebamus aliis concedendi ea, quorum causa nunc *huc* profecti vos rogamus. neque tamen, vel quod defuerit nobis potentia, vel quod ob ejus incrementum insolentes facti simus, hæc nobis acciderunt: sed cum pristinam potentiam obtineremus, opinione tamen decepti fuimus, qua in re omnibus idem pariter contingere potest. Quare non oportet vos nunc præsentibus civitatis vestræ viribus, et aliarum rerum accessione fretos, opinari fortunam etiam vobiscum perpetuo futuram. Illi autem viri sapientes, qui tuto res secundas in ambi-

* Id est: in hac prosperitate laudabiliter vos gerere etc. Huns.

† Cum vires illos in vestra potestate habeatis etc. Potest etiam *ἂν* κερταίητῃ alio referri. Steph. IDLM.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. guo ponunt, et adversas iidem sapientius ferre possunt; et * existimant, bellum non sequi eam partem, quam quis tractare velit; sed eam, ad quam ipsa fortuna eum ducere voluerit. † Et hujusmodi homines minimum labantur, et de summa fortuna deturbentur, quod ipsius *belli* successibus freti non efferantur. Quod si nunc, Athenienses, erga nos feceritis, præclare vobiscum agetur. ‡ Et *cavebitis*, ne forte posthac, si vos a nobis non exorati cladem aliquam acceperitis, (id, quod, ut alia multa, contingere potest) vel istos rerum progressus fortunæ favore consequuti esse existimemini: cum liceat vobis non periculosam, *at certam* potentiæ atque prudentiæ opinionem posteris relinquere.

19. “Lacedæmonii enim vos ad fœdera, et ad bellum finiendum provocant, offerentes pacem, societatem, aliamque magnam amicitiam et necessitudinem mutuo futuram, et *pro his* poscentes viros, qui sunt in insula; et utrisque satius fore ducentes, belli fortunam non periclitari, sive illi per vim effugiant, oblata aliqua salutis occasione, sive etiam potius expugnati capiantur. Graves enim inimicitias ita demum omnino dissolvi putamus, non si quis bellum illatum propulsans, et in eo longe superior *hostem* per vim ad jusjurandum adigens, compositionem iniquis conditionibus cum eo faciat: § sed si, cum ipsi liceat hoc ipsum facere *et vi uti*, quamvis ipse victoriam virtute præter suam expectationem sit adeptus, tamen animi æquitate adductus, moderatis conditionibus *cum hoste* reconcilietur. Cum enim adversarius, *propter beneficium* jam *acceptum*, non debeat ulcisci, quasi vim passus fuerit, sed gratiam *ei* referre; præ pudore ad standum conventis promptior est, *quam ille, qui aliquid necessitate compulsus fecerit*. Homines autem hoc agunt erga majores hostes potius, quam erga mediocres inimicos. natura enim ita comparatum habent, ut iis, qui sponte sua *de inimicitiis* remiserint, libenter et ipsi vicissim cedant: illis vero, qui sunt superbi, vel præter hominum opinionem cum periculo resistant.

20. “Nobis vero utrisque, si unquam alias, nunc profecto gratiæ reconciliatio est peropportuna, priusquam gravissimum aliquod

* *Id est*: qui existimant, bella non administrari arbitrato suo, sed arbitrato fortunæ. *Fr. Port. HUDS.*

† *Eth. h. m.* labuntur, qui, ipsius belli successibus non elati, etiam dum prospera est fortuna, bellum finire solent et quiescere. *Vel, et h. h. m.* labuntur, sed quod ipsius *b. s.* freti non efferantur, etiam dum etc. *IDEM.*

‡ *Ac non committetis*, ut forte etc. *Steph. IDEM.*

§ Sed si, dum occasio suppetit *alteri parti* idem faciendi, *id est, itidem victoria potendi*, illa, quæ victrix est, probitate utens, pacis conditiones tolerabiles ferat etc. *Steph. HUDS.* Sed si aliquis, cum id ipsum facere licuisset, ex æquo tamen, virtute quoque et facilitate superior, moderate et leniter præter expectationem alterius, pacem facit etc. *Acacius. IDEM.*

malum interea nos opprimat, cujus causa necesse erit nos *quidem* præter publicas, privatas etiam inimicitias, easque sempiternas vobiscum gerere: vos vero rebus privari, ad quas nunc vos provocamus. Quare dum belli eventus adhuc est anceps, vos quidem, cum gloriæ, nostræque amicitiae accessione; nos vero, antequam dedecus aliquod nobis accidat, cum mediocri jactura, in gratiam redeamus. Et cum ipsi bello pacem anteponamus, tum etiam cæteris Græcis malorum quietem demus, qui hujus quoque rei vos præcipuos autores existimabunt. Bello enim vexantur, nescientes, utri nostrum belli fuerint auctores. sed si bello deposito gratiæ reconciliatio fiat (cujus nunc penes vos major est potestas) hoc beneficium vobis acceptum referent. Et si *rem* perspiciatis, facultas vobis adest Lacedæmonios firmos vobis amicos efficiendi, cum et ipsi ad hoc *vos* provocarint, et *vos* ipsis gratificaturi potius, quam *ipsos* per vim compulsuri sitis. Hac autem in re quot bona inesse credibile sit, considerate. Nobis enim vobisque eadem dicentibus, scitis cæteros Græcos, quod sint inferiores, maximum honorem habituros.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.

21. Hæc igitur Lacedæmonii dixerunt, existimantes, Athenienses superiore tempore fœderum quidem cupidos fuisse; sed se resistentibus impeditos fuisse: oblatam vero pacem libenter accepturos, virosque *sibi* reddituros. Illi vero, quod viros in insula tenerent interceptos, existimabant, sibi jam in promptu esse fœdera cum ipsis facere, quotiescunque vellent: majora affectabant. Illos autem maxime instigabat Cleon Cleæneti filius, qui tunc temporis vir popularis, et in dicendo multitudini acceptissimus erat. Hic persuasit, ut responderent: Oportere primum *quidem*, eos, qui in insula essent, et armis et se ipsis traditis, Athenas portari. *Deinde* vero, *illis eo profectis*, ubi Lacedæmonii reddidissent Nisæam, et Pegas, et Træzena, et Achaiam, (quæ bello non cepissent, sed ex superiore compositione ab Atheniensibus accepissent, qui propter clades acceptas, et quod fœderibus tunc multo magis indigerent, ipsis ea concessissent) *ita demum* suos cives recipere, et fœdera facere, quam diuturna utrisque placuisset.

22. Lacedæmonii vero ad hoc responsum nihil contradixerunt: sed petierunt, ut sibi darentur viri delecti, quibuscum reni conferrent, ac disceptarent; qui dicentes et audientes de singulis rebus, pacate convenirent in iis, quæ alteri alteris persuasissent. Tunc vero Cleon vehementer instare cœpit, dicens, se vel ante cognovisse, ipsos nihil æqui, *nihil sinceri*, in animo habere; et nunc etiam *hoc* manifestum esse, quippe qui apud multitudinem nihil dicere, sed cum paucis viris concilium habere vellent. quod si quid sani cogitarent, eos apud universos verba facere jussit. Lacedæmonii vero cernentes, neque sibi fas esse apud multitudinem loqui, quamvis propter

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329:

cladem acceptam, ipsis *postulata* concedere placeret, *veriti*, ne apud socios male audirent, si dixissent, nec impetrassent, neque Athenienses moderate se gesturos in iis, ad quæ provocarentur, infecto negotio Athenis discesserunt.

23. Adventu eorum induciæ de Pylo factæ confestim solutæ sunt: Lacedæmonii vero naves repetebant, quemadmodum convenerat. Sed Athenienses eas reddere noluerunt, *illis* crimini dantes, quod præter induciarum pacta incursionem in munitionem fecissent, aliæque, quæ non magni momenti esse videbantur. hac ratione nixi, quod in conventis dictum esset, si vel minima eorum pars violata fuisset, inducias ruptas fore. Lacedæmonii vero contradicebant, et accusabant, quod præter jus naves retinerent; atque digressi, bellum *denuo* gerere cœperunt: (bellumque totis viribus ab utrisque ad Pylum administrabatur:) Athenienses quidem, binis navibus adversis insulam interdiu semper circumeuntes, noctu vero omnibus etiam *navibus* manentibus in statione circumcirca, *in cæteris partibus*, excepta illa, quæ pelagus spectabat, *idque* quoties ventus spirabat: (et viginti *aliæ* naves ad ipsos Athenis ad *insulæ* custodiam venerunt, ita ut universæ numero essent septuaginta) Peloponnesii vero, in continente castra habentes, et *Atheniensium* munitionem subinde oppugnantes, *et* observantes occasionem, si qua forte sese ipsis offerret, ut suos cives liberarent.

24. Interea vero Syracusani, eorumque socii, qui in Sicilia erant, præter naves præsidiarias, quæ apud Messanam erant, advecta cætera classe, quam paraverant, bellum e Messana gerebant. Eosque *ad hoc* Locri maxime solicitabant ob odium, quo Rheginos prosequabantur. Ipsique cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine coegerant, in illorum agrum irruptionem fecerant. Volebant autem navale prælium experiri, quod naves, quæ tunc Atheniensibus aderant, paucas esse animadverterent, majore autem illarum parte, et illis, quæ venturæ erant, insulam *Sphacteriam* obsideri audirent. Si enim classe vicissent, Rhegium terra marique obsessum in suam potestatem redactum iri, suasque res ita demum firmiores fore sperabant. * Cum enim Rhegium Italiæ promontorium, et Messana, quæ est in Sicilia, in proximo essent, *existimabant se* non permissuros, ut Athenienses *ad insulam* appellerent, fretoque potirentur. Hoc autem fretum est mare inter Rhegium et Messanam, quæ brevissimo intervallo Sicilia distat a continente. atque hæc est, quæ Charybdis appellata fuit, qua Ulysses transisse fertur.

* Quum in proquinquo esset Rhegium Italiæ promontorium, et Messana in Sicilia etc. *Valla*. Cum enim propinqua inter se sint, Rhegium Italiæ promontorium et Messana Siciliæ oppidum etc. HUDS.

Hoc autem mare propter loci angustias, et ingentium marium, Tyrheni et Siculi, concursum, in ipsum *fretum* irrumpens, et æstuosum existens, jure sævum existimabatur.

25. In hoc igitur *tam angusto* spatio Syracusani, eorumque socii, cum navibus paulo pluribus quam triginta, sub serum diei prælium navale committere coacti fuerunt, circa navigium cursum illac tenens, obviam *hostibus* prodeuntes, adversus sexdecim Atticas, et octo Rheginas naves. Et ab Atheniensibus victi, tunc in sua castra celeriter se receperunt, ut singulis licuit, una ad Messanam, et Rhegium navi amissa. noxque suo interventu prælium diremit. Postea vero Locri quidem ex Rheginorum agro discesserunt. Syracusanorum vero, sociorumque naves ad Peloridem, quæ est agri Messanensis, coactæ stationem habebant, ipsisque peditatus aderat. Athenienses vero, et Rhegini, cum naves vacuas animadvertissent, impressionem in eas fecerunt: manuque ferrea injecta unam ipsorum depresserunt, viris *ex ea* natando elapsis. Postea vero, cum Syracusani naves ingressi fuissent, et Messanam remulco tracti præterveherentur, Athenienses impetu rursus in eos facto, illis ex littore oraque cava in altum provectis, et prius *hostem* aggressis, alteram navem amiserunt. Syracusani autem, cum in hac prætervectione, prælioque navali, quod hujusmodi fuit, rem non deteriore conditione gessissent, in Messanæ portum se receperunt. Atque Athenienses quidem, cum per nuntios, intellexissent, Camarinam Syracusanis ab Archia ejusque sociis prodi, eo navigarunt. Interea vero Messanenses, cum omnibus totius populi copiis, terra marique simul expeditionem susceperunt adversus Naxum Chalcidicam, quæ finitima erat. Primoque die Naxiis intra mœnia conclusis, agrum vastabant. Postero vero die, classe circumvecti per fluvium Acesinen, agrum vastabant, at cum peditatu ad urbem oppugnandam accesserunt. Interea vero Siculi multi, qui in montibus habitabant, ad opem Naxiis contra Messanenses ferendam descenderunt. Quos ut conspexere Naxii, suntis animis, et mutuo se adhortati, quod Leontini cæterique socii Græci ad opem ipsis ferendam adventarent, ex urbe subito erumpentes, impetum in Messanenses fecerunt, illisque in fugam versis, supra mille interfecerunt, cæterique domum ægre se receperunt. nam barbari maximam eorum partem in viis aggressi perdidit. Et naves, quæ ad Messanam appulerant, aliæ ab aliis separatæ domum se receperunt. statimque Leontini sociique cum Atheniensibus Messanam, ut bello attritam, oppugnatam iverunt: Athenienses quidem, cum classe, a portu; peditatus vero a terra, urbem oppugnantes, *expugnare* conabantur. Sed Messanenses, et ex Locris aliquot cum Demotele, qui post cladem acceptam urbis præsidio relictus fuerant, eruptione facta, *hostemque* repente adorti,

Bell.
Pelopp.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
529.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 3. V. C. Varr. 329. exercitus Leontinorum magnam partem in fugam verterunt, multosque interfecerunt. quod cum vidissent Athenienses, et ex navibus excensum in terram fecissent, opem *ipsis* tulerunt, et * Messanenses insequuti intra urbis muros concluserunt, eos perturbatos aggressi; erectoque tropæo Rhegium reverterunt. Post hæc, Græci, qui erant in Sicilia, sine Atheniensibus, alii alios mutuo bello terra infestabant.

26. Athenienses vero, qui ad Pylum erant, Lacedæmonios in insula interceptos adhuc obsidebant; at Peloponnesii, qui in continente stativa habebant, in suo loco se continebant. Atheniensibus autem *Pyli* custodia admodum laboriosa erat, cum propter commeatus, tum propter aquæ inopiam. nullus enim fons, præter unum, eumque non magnum, in ipsa *Pyli* arce erat. sed plerique glaream ad mare suffodientes, qualem credibile est aquam potabant. Erant præterea loci angustiae, propter quas in exiguo castra habebant: et quia naves nullam stationem habebant, harum quidem aliæ pervices cibum in terra sumebant, aliæ vero in ancoris stabant. Et mora, quæ præter opinionem accidebat, maximum animi angorem *ipsis* afferebat, quod homines in insula deserta, *interceptos*, et aqua salsa utentes intra paucos dies a se expugnatum iri putarent. Cujus rei causa erant Lacedæmonii, qui edixerant, ut quisquis vellet, frumentum molitum, vinum, caseum, et si quid aliud esculentum esset, quod ad obsidionem tolerandum utile esset, in insulam importaret, † hoc ingenti pretio æstimantes, et illi ex Helotibus, qui importasset, libertatem promittentes. Quare cum alii non sine gravi periculo comportabant, tum vero præcipue Helotes, solventes ex qualibet Peloponnesi parte, in qua eos esse contigisset, et dum nox adhuc esset, appellentes ad eam insulæ partem, quæ pelagus spectabat. Ventum autem potissimum observabant, quo *ad insulam* deferrentur. facilius enim triremium custodiam latebant, quoties ventus a mari spirabat. Nam *Atticæ naves tunc* stationem circum insulam habere non poterant. ‡ Illis vero cursus ad littora non parvus esse consueverat, nam *sua* navigia, pecuniis æstimata *in littus* || impingebant; et *Lacedæmoniorum* milites, ad illas insulæ partes, ad quas commode naves

* Mamertini *Valla*. Nam incolæ (ut inquit *Strabo* l. 6.) καλοῦσι Μαμερτίους μιλῶν ἢ Μεσσονίους. Eodem scilicet modo, ut in Etruria quondam in via Flaminia urbs erat proprio nomine *Falerii*; oppidani vero *Falisci*. Vide *Cluverii Sic. Antiq.* p. 87. HUDS.

† Ingenti id pretio taxantes etc. *Valla*. Magna his præmia constituentes etc. *Acacius*. HUDS.

‡ Hi vero navibus suis in appellendo nequiquam parcebant etc. *Acacius*. At illi minime sibi parcebant, dum eo deferebantur; impingebant enim navigia sua, certo addito pretio etc. *Steph.* IDEM.

|| Scilicet, quod pro illorum jactura pretium in singula statutum sibi quæque promissum, a Lacedæmoniis se accepturos considerent, IDEM.

appellere poterant, excubias agebant. Quotquot vero mari tranquillo periculum subiissent, intercipiabantur. Illuc etiam per portum adnatabant urinatores sub aquis natantes, funiculo papaver mellitum, linique semen contusum in utribus attrahentes; * qui cum initio *custodes Atheniensium* fefelessent, postea observari cœpti sunt. Et quavis ratione utrique conabantur, hi quidem, commeatus transmitters, hi vero, cavere, ne se lateret.

27. Athenienses vero, qui in urbe erant, cum intellexissent, suum exercitum variis incommodis affligi, et commeatus ad illos, qui in insula erant, transportari, consilii inopes erant, et verebantur, ne hyems suum præsidium opprimeret; tum quia videbant, suum exercitum res ad victum necessarias, circa Peloponnesum, utpote in loco deserto, sibi comparandi facultatem non habiturum, tum etiam quia ne æstate quidem satis commeatum *ad varios exercitus* circummittere poterant: præterea *videbant*, stationem *sue classi illic* non futuram, quod loca essent importuosa; sed aut custodia a se remissa, hostes incolumes evasuros, aut navigiis, quæ commeatus importabant, erupturos *putabant*. Sed quod omnium maxime formidabant, illud erat, quod Lacedæmonios aliquo firmo virium præsidio fretos, nullum caduceatorem de pace acturum ad se posthac missuros arbitrarentur; eosque pœnitebat, quod fœdera non admisissent. Cleon vero, cum intelligeret, eos suspicari, se impedimento fuisse, ne pacis conditiones acciperentur, negebat verum dicere eos, qui nuntios afferebant. Cum autem illi, qui nuntios attulerant, *Athenienses* hortarentur, ut, si fidem sibi non haberent, aliquos exploratores *eo* mitterent, ipse cum Theogene explorator ab Atheniensibus electus est. Ille vero, cum intelligeret, se coactum iri vel eadem dicere, quæ illi, quos criminabatur, vel, si contraria dixisset, se mendacem visum iri; Atheniensibus suadebat, quod eos ad bellum gerendum animis magis propensis esse videret, ut nullos quidem exploratores *eo* mitterent, neque cunctando occasionem prætermitterent: sed, si vera ipsis viderentur ea, quæ nuntiabantur, cum classe proficiscerentur, ut viros illos expugnarent: et Niciam Nicerati *filium*, qui tunc dux erat, innuebat, *et subobscurè designabat*, et cum exprobratione dicebat, facile esse parata classe, si duces viri essent fortes, *eo* proficisci, virosque in insula interceptos expugnare; hocque se facturum, si gereret præturam.

28. At Nicias, cum Athenienses aliquantulum tumultuati essent edversus Cleonem, quod ne tunc quidem, si res facilis ipsi videretur, navigaret; simul etiam, cum videret ipsum *Cleonem* ignaviam sibi

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 3.
V. C.
Varr.
329.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.
Jul. ex-
eunte,
vel Au-
gusto
ineunte.

* Quibus, quum a principio latuissent, custodes postea appositi sunt. *Valla*.
IDEM.

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 4. V. C. Varr. 329. exprobrantem, * jussit ipsum assumtis quibus vellet copiis, quod ad se attineret, aggredi. Hic vero primo quidem existimans, eum verbo tenus relinquere, paratus erat. Sed ubi cognovit, ipsum revera cupere tradere, tergiversari cœpit, et illum, non se, prætoriam dignitate præditum esse dixit: timore jam percussus, ratus eum sibi *prætura* cedere non ausurum. Nicias vero rursus *idem* jubebat, et *prætura* ad Pylum cedebat, et Athenienses testabatur. Illi vero (quemadmodum vulgus facere solet) quo magis Cleon navigationem subterfugiebat, ac tergiversabatur, promissis stare recusans, eo magis Niciæ imperabant, ut *præturam illi* traderet, illique acclamabant, ut navigaret. Quamobrem *Cleon*, cum non posset amplius se expedire ex iis, quæ dixerat, expeditionem suscipit. Et in mediam concionem progressus, dixit se non timere Lacedæmonios, et se navigaturum, nullo de civium numero secum ducto; tantum cum Lemniis et Imbriis, qui aderant, assumtis etiam † peltatis, qui ex *Æno* venerant auxilio, et aliunde sagittariis quadringentis. Cum his copiis dixit *se iturum* ad milites, qui ad Pylum erant, et intra viginti dies, aut Lacedæmonios vivos adducturum, aut illic interfecturum. Tunc autem levitas hominis, et inanis ejus oratio risum aliquomodo movit, jucunda tamen accidit viris prudentibus, considerantibus se alterum e duobus bonis adepturos, aut se Cleonis importunitate liberatum iri (quod magis sperabant,) aut, si opinione sua frustrati fuissent, *illum* Lacedæmonios in suam potestatem redacturum.

29. Cum autem res omnes ad expeditionem necessarias in concione peregisset; et Athenienses expeditionem suis suffragiis ipsi decrevissent, ipseque Demosthenem, unum ex ducibus, qui ad Pylum erant, sibi collegam adjunxisset, e vestigio discessit. Demosthenem autem *ideo* collegam sibi adjunxit, quod audiret ipsum in animo habere, excensum ex navibus in insulam facere. Milites enim loci inopia graviter pressi, et obsessi potius quam obsidentes, ad periclitandam belli fortunam animis erant propensi. Præterea ipsa insula incendium passa ipsi vires addidit. nam cum prius esset magna ex parte sylvosa et inuia, propter perpetuam solitudinem, *eam* formidabat, atque *hoc* pro hostibus magis facere putabat. nam in magnas copias ex navibus in terram egressas illos ex locis abditis irruptionem facturos, et multa detrimenta sibi duros *intelligebat*. Sibi vero illorum errata, et apparatus, propter sylvam, non perinde perspicua fore; suarum vero copiarum omnia peccata *hostibus* mani-

* Jussit eum, ut sumtis copiis, si quas vellet, officio ipsius fungeretur. *Valla.*—sumtis quibus vellet copiis, pro ea quidem, quæ illis suppeteret, facultate, rem aggredi. *Steph.* Jubet, ut quas velit copias sumens, suo rem arbitratu gerat. *Acacius.* HUDS

† *Vel*, cetratis. *IDEM.*

festā fore: quamobrem illos ex improvīso, quacunque essent, impressionem in se facturos. nam hostem invadendi arbitrium penes illos futurum. Quod si manus in locis densis per vim conserere contenderet: illos, qui essent pauciores, sed locorum peritiores, longe meliore conditione rem gesturos arbitrabatur, quam illos, qui numero superiores essent, at locorum imperitiores. Præterea suum exercitum, qui numerosus erat, clam profligatum iri, suis erepta facultate prospiciendi, qua parte alii aliis mutuam opem ferre possent.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

30. Hæc autem potissimum ob cladem Ætolicam (quam magna ex parte propter sylvam acceperat) in mentem ipsi veniebant. Cum autem milites propter insulæ angustias ad extremas ejus oras prandii parandi causa, adhibita custodia accedere coacti fuissent, et quidam *ex illorum numero* sylvam paulatim incendisset invitus, posteaque ventus excitatus fuisset; magna ejus pars hostibus insciis est cremata. Sic igitur *Demosthenes* facilius conspicatus Lacedæmonios, qui plures erant, *quam arbitrabatur*, cum prius commeatum ad pauciores illuc transmitti suspicaretur, tunc *adhortatus est* Athenienses ad majorem diligentiam adhibendam, utpote adversus copias minime contemnendas, et in insulam ex navibus facilius descendi posse *demonstrabat*; et ad eam invadendam se præparabat, sociales copias ex locis vicinis accersens, et cætera præparans. Cleon igitur nuntio ad illum præmisso, per quem illi significaret se venturum, cum copiis, quas petierat, Pylum pervenit. Et cum in unum locum convenissent, ante omnia caduceatorem ad hostium castra in continente posita miserunt, * ut illos provocarent, si vellent impetare suis militibus in insula interceptis, ut sine periculo et arma et se ipsos sibi traderent, ea conditione, ut custodia tolerabili servarentur, donec aliquid de rerum summa transactum esset.

31. Sed cum illi conditionem istam non accepissent, unum quidem diem supersederunt; postridie vero, noctu quidem discesserunt, omnibus militibus in paucas naves impositis: at paulo ante auroram, ab utraque insulæ parte, et a pelago, et a portu, ex navibus in terram descenderunt, milites circiter octingenti. cursuque ad primum hostium præsidium in insula collocatum contenderunt. Sic enim *Lacedæmoniorum milites* erant dispositi. In hoc primo præsidio milites erant circiter triginta: præsidium vero in media et planissima parte, et prope aquam collocatum, illorum plerique cum *Epitada* duce tenebant. Quædam vero ipsius *Epitadæ* non magna manus custodiebat extremam insulæ partem, quæ Pylum spectabat; quæ pars et a mari prærupta erat, et a terra minime oppugnari po-

* Sciscitatum, si velint etc. *Acacius. HUDS.*

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 4. V. C. Varr. 329. terat. nam et castellum quoddam vetustum ex saxis passim lectis constructum illic erat: quod sibi profuturum putabant, si qua majore vi se recipere cogerentur. atque ita quidem dispositi erant.

32. Athenienses vero, custodes, quos in prima statione collocatos cursu invaserunt, confestim interfecerunt, eos in cubilibus et adhuc arma capientes *nacti*. Nam in terram ex navibus clam descenderant, illis opinantibus naves ex consuetudine ad stationem noctu commeasse. Sed simul atque dies illuxit, reliquus etiam exercitus in terram descendit, et ex navibus paulo pluribus quam septuaginta, omnes, præter Thalamios, armati *prodierunt*; et octingenti sagittarii, et peltastæ his non pauciores: et Messenii, qui auxilium tulerant, et cæteri omnes, quotquot circa Pylum *aliqua loca* tenebant, exceptis custodibus, qui in munitionibus erant. * Hi autem a Demosthene variis in partibus instructi fuerunt, ita ut in singulis duceni, et plures, in nonnullis etiam pauciores essent: occupatis locis superioribus, ut hostes quam maxima dubitatione undique circumventi premerentur, nec haberent adversus quam partem instructi in aciem prodirent; † sed undique telis a multitudine peterentur. Quippe, si illos quidem, qui in fronte stabant, invasissent, ab illis, qui a tergo stabant, telis peterentur: sin eos, qui ad alterum latum erant, petiissent, ab illis, qui ab utroque latere instructi imminabant, ferirentur. denique levis hostium armatura, et qui maxime inermes erant, ipsis, quocumque se vertissent, a tergo semper hæsure erant, sagittis, jaculis, lapidibus, et fundis eminus rem strenue gerentes: quos ne persequi quidem licebat. Nam et dum fugerent, *adversarios* vincebant, et cedentibus instabant. Hoc igitur consilio Demosthenes et ante copias in insulam exponere cogitavit; et in acie instruenda, et re gerenda est usus.

33. At ‡ Epitadas et qui cum eo erant, et illa militum in insula interceptorum manus, quæ maxima erat, cum vidissent et primum præsidium profligatum, et exercitum contra se venientem, aciem instruxerunt, et in gravem Atheniensium armaturam ire contenderunt, eo consilio, ut ad manus venirent. hæc enim a fronte fuerat collocata: sed levis armatura, ab utroque latere et a tergo instructa stabat. Sed neque cum gravis armaturæ militibus manus conserere, neque sua *pugnæ statarie* peritia uti potuerunt: nam milites leviter armati *eos* utrinque *telis* petentes prohibebant, simul etiam illi contra *eos* non procurrebant, sed in suo loco se contine-

* Hi a Demosthene dispositi, inter se distabant duceni, et eo plures, alicubi pauciores, occupatis locorum cacuminibus, ut hostes etc. *Valla. IDEM.*

† Sed ipsa multitudine ancipites essent etc. *Valla. HUDS.*

‡ Epitadas, quique cum ipso erant (secum enim is majorem partem habebat) cum vidissent etc. *Acacius. HUDS.*

bant. Levem autem armaturam fugabant, quacunque impetu facto eos maxime infestabat. hæc vero iterum conversa eos propulsabat, quod homines essent leviter armati, et qui facile fugam capesserent, antequam hostis eos assequeretur, *idque* cum ob locorum difficultatem, tum etiam ob *eorundem* asperitatem a pristina solitudine manantem: per quæ Lacedæmonii, quod arma gestarent, persequi non poterant.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

34. Sic igitur illi aliquantisper inter se levi certamine pugnarunt: sed cum Lacedæmonii non amplius celeriter procurrare possent, qua impetum fecissent; milites leviter armati, cum ipsos propter assiduum hostis propulsandi laborem jam defatigatos esse animadvertissent, et ipsi spectaculo animis multo magis confirmati, quod longe plures essent, et jam assueti minus illos formidare, quod non amplius adeo formidabiles, *ut ante*, ipsis viderentur, quia non continuo tam gravia mala perpessi fuerant, quam speraverant, quum primum in terram egressi sunt, animis servilem in morem * dejecti, quippe qui contra Lacedæmonios irent, cum *illos* contempsissent, et clamorem sustulissent, impetum in ipsos conferti fecerunt; et lapidibus, sagittis, telisque, quæ quisque ad manum habebat, eos petebant. Clamore autem sublato, et impetu simul facto, pavor homines hujusmodi pugnae insuetos invasit, et sylvæ nuper incensæ multus pulvis in sublime ferebatur. Et propter sagittas, ac lapides, qui ab ingenti hominum multitudine jaciebantur, et una cum pulvere ferebantur, unusquisque spatium ante suos pedes positum ægre prospicere poterat. † Tunc vero prælium Lacedæmoniis asperius esse cœpit. Nam neque *ipsorum* armatura sagittis amplius resistere poterat, et hastæ, quibus petebantur, in ea fractæ inhærebant. neque sua pristina virtute uti poterant, tum quod eorum oculis erepta esset omnis facultas prospiciendi, quæ ante pedes erant; tum quod propter majorem clamorem ab hostibus sublato exaudire non possent, quæ ipsis præciperentur; tum etiam quod periculum undique circumstiteret, nec ullam spem haberent excogitandæ rationis, qua hostem propulsando servarentur.

35. Tandem vero, cum multi jam sauciati essent, quod semper in eodem loci spatio versarentur, *sese* conglobantes ad extremam insulæ munitionem, non multum distantem, et ad suum præsidium, *quod illic erat*, iverunt. cum autem cessissent, tunc vero milites leviter armati longe confidentius clamore sublato *illis* instare cœpe-

* Dejecti. Itaque, quod in Lacedæmonios irent, parvi facientes, sublato clamore, impetum etc. *Valla, aliam (ut videtur) sequutus interpunctionem.* HUDS.

† Tunc res molesta Lacedæmoniis accidit: neque enim pilei sui a sagittis protegabant, etc. *Meursius.* Pileo enim loco Galeæ in militia utebantur Lacedæmonii. Vide *Meursii Miscell. Lacon. l. 1. c. 17.* HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

runt, et quotquot de Lacedæmoniis, dum se reciperent, interciperantur, *ab hoste* cædebantur. sed plerique ad *suam* munitionem elapsi, cum custodibus, qui illic erant, se instruxerunt ad omnem *munitionis partem*, ut *hostem* propulsarent, qua parte *munitio* oppugnari poterat. * Athenienses vero, *fuga illorum ad insequendum* stimulati, ipsos quidem circumvenire et circumdare non poterant, propter loci situm, qui natura munitus erat: sed ab adversa fronte aggressi, propellere conabantur. Diuque, et ad maximam diei partem utrique pugna, siti, et sole graviter fatigati, resistebant; et conabantur, hi quidem *illos* ex superiore loco detrudere, illi vero non cedere; *sed munitionem tueri*. facilius autem, quam ante, Lacedæmonii *tunc hostem* propulsabant, quod ab utroque latere circumveniri non possent.

36. Sed cum res nullum haberet exitum, Messeniorum dux ad Cleonem et Demosthenem accedens, eos frustra laborare dixit: sed si sagittariorum et levis armaturæ aliquam partem sibi dare vellent, † ad illos a tergo circumveniendum via, quamcunque ipse invenisset, putare irruptionem per vim fieri posse. Cum autem accepisset, quæ petierat, iter clam ingressus, ne ab illis conspiceretur, accedens qua paulatim insulæ partes præruptæ aliquem aditum dabant, et ad eam partem, quam Lacedæmonii, loci natura muniti situ freti, non custodiebant, ægre et vix illis insciis *munitionem* circumiit. atque ex improvise et repente in loco superiore a tergo hostium conspectus, illos quidem ob inopinatum casum metu consternavit; hos vero, qui cernebant, quod exspectabant, multo magis confirmavit. Quare Lacedæmonii, cum utrinque telis jam peterentur, et in eadem fortuna constituti essent, (ut parva magnis conferam) in qua ad Thermopylas. nam illi in semita a Persis circumventi, perierunt. Et isti, ‡ cum undique telis jam peterentur, *hosti* diutius resistere non potuerunt; sed pauci cum multis dimicantes, et ob inedia corpore languentes, cedere cœperunt: et Athenienses omni accessu jam potiebantur.

37. Cum autem Cleon et Demosthenes animadverterent, illos, quo magis cederent, *eo magis* a suis copiis interfectum iri, pugnam sedarunt, suosque prohibuerunt; quod illos vivos ad Athenienses ducere cuperent, si forte, audita caduceatoris voce, frangerentur animis ad arma tradenda, et præsentis calamitatis gravitate vincerentur: et per præconem edixerunt, nunquid arma, et se ipsos Athe-

* Athenienses continenti agmine secuti, ipsos etc. *Acacius*. IDEM.

† Ad circumveniendum illos a tergo, quacunque viam invenirent, putare se posse pervadere et vi percurrere. *Steph. HUDS.*

‡ Ancipiti urgente discrimine, cum diutius etc. *Acacius*. IDEM.

niensibus dedere vellent, ea conditione, ut Athenienses arbitrato suo de ipsis statuerent.

38. Illi vero, audito hoc edicto, plerique clypeos deposuerunt, et manus quassarunt, significantes, se accipere conditiones sibi per præconis vocem oblatas. Postea vero factis induciis, in colloquium venerunt Cleon et Demosthenes, et ex illis, Styphon Pharacis *filius*, quod Epitadas, qui erat ex superioribus ducibus, jam defunctus esset, * Hippagretes, qui in ejus locum fuerat suffectus, adhuc superstes inter defunctos tanquam mortuus jaceret, ipse tertius designatus, qui legitimum imperium obtineret, si quid humanitus ipsis accidisset. Styphon autem, et qui cum eo erant, dixerunt, se velle per præcones agere cum Lacedæmoniis, qui in continente erant, quid sibi faciendum esset. Cum autem Athenienses nullum quidem illorum proficisci permisissent, sed ipsi ex continente caduceatores evocassent; et bis, terve *Lacedæmonii suos* interrogassent: postremus, qui a Lacedæmoniis ex continente missus ad eos navigavit, hæc renunciavit, Lacedæmonios jubere vos ita vobis ipsis consulere, ut nullum dedecus admittatis. Illi vero, consilio inter se inuito, arma et se ipsos dediderunt. Illum autem diem, et noctem insequentem Athenienses eos in custodia tenuerunt. Postridie vero Athenienses quidem, tropæo in insula statuto, cætera ad navigationem *necessaria* pararunt, et captivos trierarchis asservandos distribuerunt. Lacedæmonii vero, misso caduceatore, suorum cadavera receperunt. Tot autem in insula partim obierunt, partim vivi capti fuerunt. Universi quidem, qui in insulam transierant, erant quadringenti, et viginti gravis armaturæ milites. Ex hoc numero *Athenas* vivi delati fuerunt trecenti minus octo, cæteri cæsi fuerunt. Inter hos autem, qui vivi capti fuerant, erant Spartani ad centum et viginti. Ex Atheniensibus vero, non multi perierunt. Pugna enim non fuit stataria.

39. Tempus autem universum, quo illi in insula fuerunt obsessi, a pugna navali usque ad prælium in insula commissum, fuerunt duo et septuaginta dies. Et spatio dierum circiter viginti, quibus legati fœderum causa abierant, frumentum acceperunt. reliquis vero *diebus*, ab illis, qui clam navigabant, nutriti fuerunt. Et frumenti ac aliorum esulentorum reliquiæ in insula relictæ fuerunt. nam Epitadas dux unicuique parcius hæc quam pro copia præbebat. Athenienses igitur et Peloponnesii cum suis utriusque copiis, e Pylo domum redierunt. Et Cleonis promissio, quamvis fuisset insana, tamen effectum est consequuta. nam intra viginti dies (quemadmodum promiserat) hostes adduxit.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

Post
Aug.
init.

* Hippagretes appellabatur, qui militibus selectis gravis armaturæ præerat. Vide *Meursii Miscell. Lac. 117. IDEM.*

Bell. Pelop. an. 7. Olymp. 88. 4. V. C. Varr. 329. 40. Hoc autem omnium, quæ in hoc bello contigerunt, maxime præter opinionem Græcis accidit. Existimabant enim, Lacedæmonios nec fame, nec ulla necessitate compulsos, arma tradituros: at hæc retinentes, et quoad possent dimicantes, mortem oppetituros. nec adduci poterant, ut crederent, illos, qui tradidissent, illis esse similes, qui cecidissent. Postea vero, cum quidam Atheniensium socius quendam ex captivis ex insula *Athenas delatis*, ut ei cum insultatione dolorem inureret, interrogasset, nunquid illi, qui ex ipsis mortem oppetiissent, honesti, fortesque viri fuissent: *hic* ipsi respondit, magni profecto faciendum esse atracton (sagittam intelligens) si viros fortes *ab ignavis* dignosceret: indicans, eos, qui in lapides ac sagittas incidissent, occubuisse.

41. Cum autem captivi *Athenas delati* fuissent, Athenienses eos in vinculis asservare decreverunt, donec aliquam compositionem facerent: sed si Peloponnesii agrum prius irrupissent, eos eductos occidere. In Pylo autem præsidium collocarunt. Et Messenii, qui Naupacti erant, huc, ut in patriam suam (Pylus enim est in eo agro, qui quondam Messeniorum fuit) ex suorum civium numero missis, qui *ad rem gerendam* maxime idonei erant, agrum Laconicum latrociniis infestabant, maximisque maleficiis afficiebant, quod eadem lingua uterentur. Lacedæmonii vero, quod superiore tempore latrociniorum exercendorum, et hujusmodi belli imperiti essent, simul etiam quod sui servi ad hostem transfugerent, veriti, ne gravior aliqua rerum novarum molitio contra se in suo agro fieret, hæc non facile ferebant; sed, quamvis Atheniensibus manifesti esse nollent, *tamen* legatos ad eos mittebant, et Pylum et captivos recipere conabantur. At illi majora affectabant, et cum sæpius *ad eos* proficiscerentur, ipsos re infecta remittebant. Atque hæc quidem circa Pylum gesta sunt.

Aug. affecto. 42. Eadem æstate, statim post hæc, Athenienses in agrum Corinthium profecti sunt, cum octoginta navibus, et duobus millibus gravis armaturæ militum nominis Attici, et cum ducentis equitibus, qui in hippaginibus vehebantur. Eos autem comitabantur ex sociis Milesii, Andrii, et Carystii. His autem præerat Nicias Nicerati *filius*, cum duobus collegis. Primo autem diluculo navigantes inter Cherronesum et Rheitum appulerunt ad littus loci, super quem situs est Solygius collis. In quo Dorienses olim sedibus positus, bellum faciebant Corinthiis, qui in urbe habitabant et Æolenses erant. Et super ipsum nunc exstat castellum, nomine Solygia. ab hoc autem littore, ad quod naves appulerunt, hoc castellum distat duodecim stadiis: Corinthus vero, sexaginta: Isthmus vero, viginti. Corinthii vero, cum multo ante de classis Atticæ adventu nuntios Argis allatos accepissent, omnes, præter illos, qui sunt extra Isthmum, ad

Isthmum tutandum convenerunt; * et ex eorum numero quingenti præsidarii milites in Ambraciam et Leucadium abierunt. Cæteri vero frequentibus copiis observabant, quonam Athenienses essent appulsuri. Sed cum illi noctu clam appulissent, et signa ipsis sublata fuissent, relicta suorum dimidia parte ad Cenchream, si forte Athenienses adversus Crommyonem irent, *suis* auxilium propere tulerunt.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

43. Et Battus quidem, alter e ducibus (duo enim prælio interfuerunt) assumpta cohorte contendit ad Solygiam castellum, tutaturus illud, quod nullis muris erat cinctum. cum reliquis vero Lycophron manus cum hoste conservit. Et primum quidem Corinthii in dextrum Atheniensium cornu, quod statim ante Cherronesum in terram descenderat, impetum fecerunt: deinde vero, et in reliquas *eorum* copias. asperumque prælium, totumque cominus commissum. Et dextrum quidem Atheniensium et Carystiorum cornu (hi enim in acie postremi erant) Corinthios excepit, ægreque repulit. Illi vero, cum ad maceriam se recepissent (totus enim ille locus acclivis erat) superne lapidibus hostem inferius existentem petebant; cumque pæana cecinissent, *cum* rursus invaserunt. cum autem Athenienses *eos* excepissent, pugna iterum cominus committi cœpta est. Quædam autem Corinthiorum cohors sinistro suorum cornu subsidio profecta, dextrum Atheniensium cornu in fugam vertit, et ad mare usque persequuta est. Rursus autem et Athenienses et Carystii a navibus sunt reversi. Reliquus vero exercitus utrinque continenter dimicabat; præcipue vero dextrum Corinthiorum cornu, in quo stans Lycophron, sinistro Atheniensium resistebat. suspicabatur enim eos Solygiam castellum tentaturos.

44. Diu igitur pugnæ labores sustinuerunt, neutri alteris cedentes. Tandem vero (Atheniensibus enim equites, qui in ipsa pugna eos juvabant, magno usui erant, cum alteri nullum equitatum haberent) Corinthii in fugam versi sunt, et in collem se receperunt. † Et *in eo* castra posuerunt, nec amplius descendebant: sed quiescebant. In hac autem fuga, in dextro cornu, plerique ipsorum, et Lycophron dux, obierunt. Reliquus vero exercitus, hoc modo; neque hoste vehementer insequente, neque effusa fuga, postquam per vim fuit coactus, in excelsa loca se recepit, ibique castra posuit. Athenienses vero, cum *hostes* ad prælium contra ipsos non amplius prodirent, aliena cadavera spoliarunt, et suorum susceperunt, et tropæum continuo statuerunt. Porro illi dimidiæ Corinthiorum parti, quæ in Cenchrea præsidii causa manebat, ne *Athenienses* adversus Crom-

* Et præter quingentos Ambraciam Leucadiumque præsidii causa missos. *Acacius.* HUDS.

† Ibiq; castra munierunt etc. *Viger.* quem vide in *Idioplism.* HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

myonem navigarent, hoc praelium non erat manifestum, propter montem Oneium. Sed ubi pulverem conspexit, et *rem* cognovit, opem *suis* confestim tulit. Venerunt etiam auxilio ex urbe Corinthii senes, cum intellexissent id, quod acciderat. Quos universos conspicati Athenienses in se tendentes, rati que auxilium a vicinis Peloponnesiorum civitatibus missum contra se venire, celeriter ad naves se receperunt, habentes spolia, et suorum cadavera, duobus exceptis, quæ reliquerunt, quod ea reperire non potuissent. Cum autem naves conscendissent, ad insulas adjacentes trajecerunt. Hinc autem misso caduceatore, suorum cadavera, quæ reliquerant, fide publica interposita receperunt. In hoc autem praelio, ex Corinthiis quidem, ceciderunt ducenti et duodecim; ex Atheniensibus vero, paulo minus quinquaginta.

45. Athenienses autem ex istis insulis profecti eodem die ad agri Corinthii Crommyonem navigarunt. (abest autem ab urbe centum et viginti stadiis.) et cum *eo appulissent*, agrum vastarunt, ibique castris positis pernoctarunt. Postridie vero maritimam oram legentes primum in Epidaurium agrum iverunt, et excensu ex navibus in nonnullas ejus partes facto, Methonem venerunt, quæ inter Epidaurum et Troezenem est sita. et Cherrhonesi Isthmum, in quo est Methone, ab utraque littoris parte complexi, muro cingere cœperunt: impositoque præsidio, postea Troezenium, et Haliensem, et Epidaurium agrum latrociniis infestabant. Postquam autem absoluto muro locum illum muniverunt, navibus domum redierunt.

46. Per idem tempus, quo hæc gerebantur, Eurymedon etiam et Sophocles, qui e Pylo cum Atheniensium classe in Siciliam proficiscebantur, cum Corcyram pervenissent, una cum urbis incolis bellum intulerunt Corcyræis; qui sedes in Istone monte posuerant; qui tunc, post seditionem *eo* profecti, agro potiebantur, et *adversæ factioni* multa damna dabant. Illos igitur adorti, munitionem quidem ceperunt: homines vero, *qui in ea erant*, uno agmine in editum quendam locum fuga se receperunt, et cum *Atheniensibus* compositionem hac conditione fecerunt; ut auxilios quidem milites *ipsis* traderent, de se vero, post arma tradita, Atheniensis populus arbitrato suo statueret. Duces autem *Atheniensium* ipsos, fide publica interposita, in insulam Ptychiam asservandos transportarunt, donec Athenas mitterentur; ita tamen, ut, si quis aufugiens deprehensus fuisset, fides, quæ data fuerat, omnibus esset irrita. Verum primores populi Cocyræi, veriti, ne Athenienses hos *Athenas* profectos non interficerent, hujusmodi fraudem moliuntur. * Nonnullis illo.

* Missis clanculum amicis quibusdam, hortantur eos, qui in insula custodiebantur, monentque, tanquam benevolentia inducti, optimum esse, ut quam celerrime confugiant etc. *Acacius*. HUDS.

rum, qui in insula *Ptychia* servabantur, persuadent, aliquot ex amicis submissis, et monitis, ut quasi benevolentia dicerent, e re ipsorum maxime esse, ut primo quoque tempore fugam capesserent, se vero navigium aliquod præparaturos: Atheniensium enim duces, ipsos populo Corcyræo tradere statuisse.

Bell.
Pelop.
an. 7.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
329.

47. Cum autem *hoc illis* persuasissent, et navigium per insidias parassent, *illi illinc* discedentes, intercepti sunt, atque fides data *tunc* irrita fuit, et universi populo Corcyræo traditi fuerunt. Ad hanc autem rem peragendam *Corcyræos* in primis adjuverunt ipsi Atheniensium duces, ut certa minimeque dubia causa videretur *illis, qui in insula erant*; et qui fraudem commenti fuerant, eam confidentius aggrederentur: quippe qui aperte præ se ferrent, se nolle viros istos *captivos* ab aliis *Athenas* delatos (ipsi enim in Siciliam navigabant) decus et gloriam illis comparare, qui *eos illuc* deportassent. Hos autem acceptos Corcyræi in magno carcere concluserunt. Postea vero eos eductos vicenos traducebant per medios binos ordines militum armatorum, qui hinc inde instructi erant, et qui ipsos inter se colligatos cæsim punctimque vulnerabant, sicubi quis suum inimicum aspexisset. Et lictores prosequentes eos urgebant, qui tardius progredierentur.

48. Atque hunc in modum eductos trucidarunt ad sexaginta; quod illos latebat, qui in carcere reliqui erant. Existimabant enim, suos socios ab inimicis ex carcere eductos alio traduci. Cum autem *hoc* rescivissent, et ex quodam intellexissent, *tunc* Athenienses implorare ac orare cœperunt, ut, si voluntas eorum ferret, ipsi se occiderent; nec amplius ex carcere exire volebant, et dicebant, se pro viribus non permissuros, ut quisquam *illuc* ingrederetur. Corcyræi vero ne ipsi quidem per fores irrumpere in animo habebant: sed cum carceris tectum conscendissent, et lacunar revulsissent, tegulis et sagittis eos petebant, qui infra erant. Illi vero se protegebant ut poterant, quinetiam ipsorum multi sibi manus violentas attulerunt, partim sagittas ab hoste missas jugulis imprimentes, partim lectorum suorum, qui illic ipsis erant, funibus, partim restibus, quas ex suis vestibus a se laceratis fecerant, se ipsos strangulantes, omni denique ratione magnam partem noctis (nox enim huic cladi intervenit) se ipsos laqueis suffocantes, et ab illis, qui in superiore tecti parte stabant, telis petiti, penitus perierunt. Cum autem dies illuxisset, Corcyræi eos acervatim in plaustra coniectos extra urbem portarunt. Ipsorum vero uxores, quotquot in munitione captæ fuerunt, in servitutem redegerunt. Hoc igitur modo Corcyræi, qui sedes in monte posuerant, a populo funditus perditum fuerunt. Hæc autem seditio, quæ magna fuit, hunc habuit exitum, quatenus ad hoc bellum perti-

- Bell. net. * Neque enim quod reliquum erat ex aliis, ejusmodi erat, ut
Pelop. mentione dignum sit. Athenienses autem, cum in Siciliam, quo
an. 7. primum navigationem instituerant, pervenissent, cum illius loci sociis
Olymp. bellum administrabant.
88. 4.
V. C.
Varr. 49. Athenienses vero, qui Naupacti erant, et Acarnanes, æstate
329. jam extrema, cum exercitu profecti, Anactorium, Corinthiorum
urbem, in ipso Ambracii sinus ostio sitam, per proditionem cepe-
runt. Corinthiis autem illinc ejectis, ipsi Acarnanes locum tenuerunt,
colonis ex omnibus Acarnaniæ partibus eo missis. Et hæc æstas exiit.
- Post . 50. Sequenti hyeme, Aristides Archippi *filius*, unus e ducibus
Sep.24. Atticæ classis ad socios pecuniæ cogendæ causa missæ, Artapher-
Bell. nem virum Persam, qui a *Persarum* Rege missus Lacedæmonem
Pelop. proficiscebatur, ad Eionem, quæ ad Strymonem est sita, compre-
an. 7. hendit. Quo *Athenas* deducto, Athenienses epistolas ex Assyriis
Olymp. litteris *in Græcum sermonem* conversas legerunt. Quarum, cum
88. 4. alia multa ad Lacedæmonios scriberentur, summa hæc erat: Ne-
V. C. scire se, quid *illi* vellent. nam cum multi legati venirent, nullum ea-
Varr. dem dicere. Si quid igitur aperte dicere vellent, cum hoc Persa
329. viros ad se mitterent. Artaphernem vero postea Athenienses una
Octobr. cum legatis triremi vectum Ephesum miserunt. Qui, cum illic in-
ex- vel tellexissent, Artaxerxem Xerxis filium nuper obiisse, (nam per id
Nov. tempus decesserat) domum redierunt.
- Olymp. 51. Eadem hyeme, Chii novum murum Atheniensium jussu de-
88. 4. moliti sunt, quod eos aliquid novi contra se moliri suspicarentur.
V. C. hoc tamen fecerunt adhibita firma cautione, quantum fieri poterat,
Varr. ne Athenienses quicquam de pristino *sua* civitatis statu innovarent.
330. Atque hæc hyems exiit, simul etiam belli, quod Thucydides con-
Post scripsit, septimus annus excessit.
initium
Jan. ante
- Mar.21. 52. Æstatis autem insequentis initio statim circa novilunium sol
Bell. ex parte defecit, ejusdemque mensis initio terræ-motus exstitit. Et
Pelop. Mitylenæi, aliique Lesbii exsules, quorum plerique ex continente
an. 8. venerant, auxiliis ex Peloponneso mercede conductis, et manu il-
Olymp. linc collecta, Rhætium occupant. Et acceptis duobus Phocaico-
88. 4. rum staterum millibus, *ipsum incolis* rursus reddiderunt, nulla inju-
88. 4. ria facta. Postea vero, cum copias adversus Antandrum duxis-
V. C. sent, urbem interveniente proditione ceperunt. Eorum autem pro-
Varr. positum erat, cum alias civitates, quæ Actææ vocantur, quas prius
330. possidentibus Mitylenæis Athenienses tenebant, in libertatem vin-
Mar.21. dicare, tum vero omnium maxime Antandrum. Ubi autem eam
Eclipsis Terræ-motus ante.
Mar.30. munissent, (nam ædificandarum navium facultas, propter lignorum

* Neque enim, quod reliquum erat ex aliis, ejusmodi erat, ut mentione dignum sit. *Id est*, Alii, qui supererant, nullius nominis erant. *Steph. Huds.*

copiam, et Idam impendentem, illic ipsis erat) cum reliquo etiam apparatu inde proficiscentes, Lesbum vicinam infestare, et in suam potestatem redigere Æolica oppida, quæ in continente erant. Et hi quidem hæc facere constituerant.

53. Athenienses vero, eadem æstate, cum LX navibus, et duobus militum millibus, et aliquot equitibus, et cum Milesiis, et aliis quibusdam ex sociis, quos secum ducebant, bellum Cytheris intulerunt. Illis autem præerat Nicias Nicerati, et Nicostratus Diotrophis, et Autocles Tolmæi *filius*. Cythera autem est insula, quæ agro Laconico adjacet e regione Maleæ *promontorii*. Lacedæmonii vero sunt accolæ circumcirca: et Cytherodices magistratus ad jus dicendum Sparta quotannis eo transibat; et *Lacedæmonii* militum graviter armatorum præsidium *in eam* semper transmittabant, ejusque curam ingentem gerebant. Ipsis enim erat portus, ad quem appellebant onerariæ naves, quæ ex Ægypto, et Africa veniebant. Simul etiam piratæ Laconicam oram a mari (qua tantum infestari poterat) minus infestabant. Tota enim hæc insula consurgens ad Siculum et Creticum mare porrigitur.

54. Athenienses igitur, cum *huc* appulissent cum suis copiis, cum decem navibus, et duobus Milesiorum millibus urbem maritimam, nomine Scandeam, capiunt. cum reliquo exercitu in insulæ partes, quæ Maleam spectabant, exscensu ex navibus facto, ad maritimam Cytheriorum urbem iverunt, ejusque incolas omnes sub armis stantes offenderunt. Prælioque commisso, Cytherii paulisper impetum sustinuerunt, deinde in fugam versi, in * arcem confugerunt. Postea cum Nicia, ejusque collegis compositionem fecerunt ea conditione; ut omne de se statuendi arbitrium Atheniensibus permitterent, nisi mortis. Quædam autem colloquia et ante inter Niciam et Cytherios habita fuerant. Quamobrem etiam citius et commodius, et in præsentia et in posterum, quæ ad compositionem pertinebant, ab ipsis transacta sunt. Athenienses enim Cytherios ex suis sedibus in alias transtulerunt, tum quod essent Lacedæmonii, tum etiam quod insula agro Laconico adeo vicina esset. Post compositionem Athenienses accepta Scandea, urbe ad portum sita, et præsidio Cytheris imposito, navigarunt ad Asinen, et Helos, et ad plurima loca maritima. Et exscensu ex navibus in ea facto, et comorantes ubicunque opportunum videbatur, regionem per dies circiter septem vastarunt.

55. Lacedæmonii vero, quamvis Cythera ab Atheniensibus teneri viderent, et exspectarent illos in suum etiam agrum exscen-

* Superiorem urbem. *Valla*. Verum τὴν ἀνω πόλιν alicubi ἀκρόπολιν exponit *Schol.* ΗΥΕΞ.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
350.
Ante
Jul. 16.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
330.

siones hujusmodi facturos, nunquam tamen cum frequentibus copiis, acie instructa obviam ipsis iverunt: sed militum graviter armatorum magnam manum in varias agri sui partes, prout unusquisque locus postulabat, præsidii causa miserunt. Et cæteris in rebus sibi diligenter cavebant, metuentes, ne quid in rerum suarum statu novaretur, propter insperatam ac ingentem cladem in insula *recens* acceptam, et propter Pylum et Cythera occupata, et propter repentinum ac improvisum bellum, quod ipsos undique circumstabat. Quare præter suam consuetudinem quadringentos equites, et sagittarios constituerunt. Et ad res bellicas, si unquam ante, tunc potissimum segniores redditi sunt, qui præter usitatam sibi formam apparatus, cum nauticis copiis certare cogentur, idque contra Athenienses, qui, quicquid intentatum relinquebant, * id semper spei deesse putabant, quam de felici rerum successu conceperant. Præterea varii casus, multæque res, quæ brevi temporis spatio præter omnem expectationem ipsis acciderant, maximum metum *ipsis* incutiebant. Et verebantur, ne forte rursus aliqua calamitas sibi contingeret, qualis erat, quam et in insula acceperant. Et propterea ad pugnandum erant timidiores, et quicquid aggressi fuissent, id infelicem exitum putabant habiturum, propter animi diffidentiam, quod prius adversa fortuna premi non consuevissent.

56. Cum igitur Athenienses tunc oram maritimam vastarent, pleaque quiescebant, quum ad singula præsidia exscensus aliquis e navibus fiebat; tum quod singuli se numero inferiores esse ducerent, tum etiam quod in eo rerum statu constituti essent. Una vero præsidiaria cohors, quæ etiam ad Cortytam et Aphrodisiam hostes propulsavit, ipsam quidem levis armaturæ turbam palatam impetu in eam facto terruit: sed cum gravis armaturæ milites ipsam excepissent, rursus se recepit, et aliquot ex ipsius numero ceciderunt, armaque capta fuerunt. Athenienses autem, erecto tropæo, in Cythera abierunt. Hinc vero ad Epidaurum Limeram, classe circumvecti profecti sunt. agrique parte vastata, pervenerunt ad Thyream, quæ est illa quidem agri, qui Cynurius appellatur, sed Argivum et Laconicum agrum suo interjectu disternat. Lacedæmonii autem, quod eam possiderent, Æginetis patria pulsus incolendam dederunt: tum ob beneficia, quæ et terræ-motus tempore, et quum Helotes in dominos insurrexerant, in se contulerant; tum etiam quod, licet Atheniensium imperio subjecti, tamen secum perpetuo sensissent.

* Q. d. Hoc deesse ad explendum rerum, quas se gesturos putabant, cumulum: quia videlicet a nullo incæpto, viribus suis diffisi, deterrebantur, sed quicquid aggredierentur, felicem exitum sibi promittebant. *Steph.* Ob id se sua expectatione frustrari putabant. *Acacius.* *Hvds.*

57. Atheniensibus igitur cum classe adventantibus, Æginetæ murum, quem ad mare ædificabant, reliquerunt; et in superiorem urbem, stadiis circiter decem a mari distantem, quam incolebant, se receperunt. Et una Lacedæmoniorum præsiðiaria cohors, quæ agri tutandi causa illic erat, quæ etiam Æginetas in illo muro ædificando adjuvabat, cum ipsis in urbem ingredi noluit, licet Æginetæ eam rogarent, quod ipsis præsiðiariis Lacedæmoniorum militibus periculosum esse videretur intra muros concludi. Quare cum in editiora loca se recepissent, quod se ad hosti pugna resistendum impares esse iudicarent, quiescebant. Interea vero Athenienses, cum ad littus appulissent, et cum omnibus copiis ad Thyream confestim ivissent, eam ceperunt; et urbem incenderunt, et res, quæ in ea erant, diripuerunt: et Æginetas, quotquot in ipso congressu non occubuerant, et Tantalum Patroclis filium, qui apud illos pro Lacedæmoniis dux fuerat, (cum enim vulneratus fuisset, vivus captus est) abduxerunt, et cum his Athenas pervenerunt. nonnullos etiam ex Cytheris abduxerunt, quos periculi vitandi causa, suis sedibus motos, alio transferendos censuerunt. Athenienses autem hos quidem in insulis collocare decreverunt, et cæteris Cytheriis *permittere, ut suum agrum colentes, tributum, quaterna talenta penderent: Æginetas vero omnes, quotquot capti fuerant, interficere statuerunt, propter priorem perpetuamque simultatem: Tantalum vero præter cæteros Lacedæmonios in insula Sphacteria captos in vincula congiendum censuerunt.*

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
330.

58. Eadem ætate in Sicilia induciæ inter Camarinæos et Geloos primum initæ sunt. Mox etiam cæteri Siculi et Sicilienses Gelam convenerunt, et legatis ex omnibus Siciliæ civitatibus eo missis, in colloquium venerunt, et inter se agere cæperunt, si quo modo in pristinam gratiam redire possent. Et cum multæ aliæ sententiæ in utramque partem dictæ sunt ab illis, qui dissentiebant, et petebant ea, quibus se quisque ab altero fraudatum existimabat: tum etiam Hermocrates Hermonis filius Syracusanus, * qui etiam præcipue ipsos movit, ad legatos a Siciliæ communi missos, huiusmodi verba tunc fecit.

Jul. 16.

59. "NON ex ea civitate, viri Sicilienses, quæ aut minima sit, aut bello maxime laboret, ego ortus, verba faciam: sed sententiam dicam, quæ in totius Siciliæ commune bonum optima esse mihi videtur. Ac bellum quidem gerere, quam tristis sit res, cur nam quis omnia mala, quæ in eo contingere solent, apud homines rerum gnaros colligens, oratione proluxa utatur? Nemo enim aut propter bellicorum incommodorum imperitiam hoc agere cogitur, aut metu deterretur, si quid amplius se adepturum speret. sed usu venit, ut

* Qui præcipue eos ad commune bonum hortabatur, huiusmodi etc. Valla. HUDS.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 88. 4. V. C. Varr. 330. his quidem lucra majora, quam pericula esse videantur: illi vero quodvis discrimen adire, quam ullam jacturam in præsentia facere malint. Sed quum hæc ipsa neutri opportune faciunt, *tunc* admonitiones de faciendâ gratiæ reconciliatione sunt utiles. Id, quod nobis etiam in præsentia plurimi faciendum erit, si *momentibus* pareamus. Quod enim unusquisque *nostrum* suis rebus privatim bene consulere vellet, bellum tunc primum suscepimus: nunc vero inter nos disceptando operam demus, ut in pristinam gratiam redeamus. Et nisi successerit, ut unusquisque nostrum suum jus obtineat, atque ita hinc discedat, iterum ad arma redibimus.

60. “ Quanquam hoc nobis est sciendum, non solum de privatis rebus (si sapimus) coactum esse concilium: sed etiam ut consulemus, an universam Siciliam, quæ (ut ego judico) Atheniensium insidiis appetitur, adhuc conservare possimus. Et *oportet* existimare Athenienses (qui, cum maximam *omnium* Græcorum potentiam obtineant, cum paucis navibus hic præsto sunt ad observanda nostra peccata, et legitimo societatis nomine, innatum sibi odium, speciosa rerum appellatione suum consilium velantes, ad suam utilitatem accommodant) harum *nostrarum discordiarum* pacificatores esse multo magis necessarios, quam mea verba. Cum enim bellum suscepimus, et hos viros accersiverimus, qui vel illis, qui ipsos non accersunt, bellum inferunt, cumque nos ipsos domesticis sumtibus vexemus, simul etiam cum nos ipsi paulatim aditum illis ad hoc imperium occupandum patefaciamus, verisimile est, ipsos sua sponte, ubi nos afflictos cognoverint, olim cum majore classe venturos, et hæc omnia in suam potestatem redigere conaturos.

61. “ Atqui (si sapimus) oportet unumquemque nostrum potius, ut suo *imperio* res alienas adjungat, quam ut suas lædat, socios accersere, et pericula subire. Et existimare *oportet*, seditionem maxime perniciosam esse cum singulis civitatibus, tum etiam universæ Siciliæ, cujus nos incolæ universi insidiis *Atheniensium* appetimur, et tamen mutuis singularum civitatum dissensionibus laborantes alii ab aliis divisi sumus. Quibus rebus cognitis oportet et privatum cum privato, et civitatem cum civitate in gratiam redire, et operam dare, ut omnes simul universam Siciliam servemus. Nec in mentem venire cuiquam oportet, eos quidem, qui de nobis sunt Dorienses, Atheniensium hostes esse; Chalcidenses vero, propter cognationem Ionicam, a periculis tutos esse. Neque enim partium odio, bellum *nostris* gentibus inferunt, quod sint divisæ: sed cupiditate bonorum, quæ communiter in Sicilia possidemus. Hoc autem nunc declararunt in ista Chalcidensium evocatione. Illis enim, qui ex fœderis societate nullum auxilium ipsis unquam tulerunt, ipsi fœderis jus libentius præstiterunt. Atque Atheniensibus qui-

dem hæc affectantibus, et provide perficere conantibus, multam veniam dandam esse censeo: nec eos, qui imperium affectant; sed eos, qui ad imperata faciendum sunt propensiores, vituperandos puto. Homines enim ita nati sunt, ut semper illos quidem imperio premant, qui cedunt *ipsis*: ab illis vero sibi caveant, qui arma ipsi inferunt. Nos vero peccamus, quotquot, cum hæc habeamus perspecta, *rebus nostris* non recte prospicimus, neque singuli hoc antiquissimum esse judicamus, * ipsam scilicet rationem, qua omnes communi periculo bene consulamus. Hoc autem celerrime liberabimur, si compositionem inter nos faciamus. (Athenienses enim non ex agri sui finibus profecti nos invadunt; sed ex illorum agro, qui ipsos accersiverunt.) Atque ita non bellum bello; sed pace discordia nullo negotio sedabitur. Et *Athenienses*, qui evocati fuerunt, et qui infesto animo, specioso tamen prætextu huc venerunt, jure optimo, re infecta, abibunt.

62. “ Atque commodum quidem, quod ad Athenienses attinet, tantum esse comperitur, si *rebus nostris* recte consulamus. Pacem vero, quam omnium confessione summum bonum esse constat, cur etiam inter nos ipsos facere non oporteat? An existimatis, si quid boni alicui adest, aut si cui contraria, non potiore esse pacem quam bellum, tum ad liberandum utrumque his *malis, quæ bono sunt contraria*, tum etiam ad illud *bonum utrique* conservandum? Et nunquid animadvertitis, pacem habere honores et dignitates a periculo remotiores, atque alia, quæ quis oratione longa persequi posset, quemadmodum de bello? Quibus rebus consideratis, non oportet *vos* contemnere mea verba; sed potius unumquemque *vestrum* his admonitum suæ salutis prospicere. Et si quis vel suæ causæ æquitate, vel sua potentia fretus, certam de rei alicujus successu spem concepit, is caveat, ne præter spem graviter labatur: illud animadvertens, multos jam fuisse, qui suas injurias persequi, et illos ulcisci volebant, a quibus eas acceperant; alios etiam fuisse, qui spem conceperant, se suas facultates aliqua potentia amplificaturos. sed illis quidem contigisse, ut non solum suas injurias ultimi non fuerint, sed ne salutem quidem suam retinere potuerint; his vero, ut pro rerum suarum amplificatione, suarum etiam jacturam fecerint. Ultio enim non protinus alicui merito succedit, quod injuriam ab altero acceperit; neque etiam potentia ideo est certa, quod homines bona spe compleat. sed fortuna rerum exitum in sua potestate plerumque tenet: quæ cum sit res omnium maxime lubri-

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
330.

* Quemque recte se gerere in *cavendo* eo, quod *omnibus* communiter metum offert. Steph. Ut quod publice metum omnibus præbeat caveamus atque devitemus. Acacius. HUDS.

Bell. ca, tamen utilissima videtur. Cum enim utrique pariter timemus,
 Pelop. circumspectius alii alios invadimus.

an. 8. Olymp. 63. " Quare nos etiam nunc utraque de causa, cum ob inexploratum hujus incerti rerum eventus metum, tum ob Atheniensium præsentiam, qui formidolosi jam adsunt, territi; tum etiam existimantes nostram consilii imbecillitatem istis difficultatibus satis impeditam fuisse, ne perageremus ea, quæ unusquisque nostrum se peracturum putabat; hostes imminentes, ex *nostra* regione amandemus. Et in primis quidem ipsi fœdus æternum inter nos ineamus; sin minus, induciis in longissimum tempus factis, discordias privatas in aliud tempus differamus. In summa vero, cognoscamus, si mihi assentiamini, futurum, ut unusquisque nostrum suam civitatem liberam obtineat; unde, quum nostri juris ac arbitrii erimus, illis, qui aut bene, aut male de nobis meriti fuerint, gratiam pro meritis jure referemus. At si mihi non assentiamini, sed aliorum auctoritatem sequamur, *non solum non erit nobis certamen* de ulciscendo aliquo; sed etiam, si res ita tulerit, amicissimi inimicissimis, et inimici, quibus non convenit, propter necessitatem fitemus.

38. 4. V. C. Varr. 330.

64. " Atque ego quidem (ut meæ orationis initio dixi) qui demonstravi, me ex maxima civitate ortum, et qui bellum aliis inferre, quam illatum propulsare malo, suadeo, ut nobis ipsis prospicientes compositionem faciamus, neve sic adversarios maleficiis afficiamus, ut nos ipsi longe pluribus detrimentis afficiamur: neque stulte contendens existimare *volo*, me summam potestatem habere et in meam voluntatem, et in ipsam fortunam, in quam nullum imperium habeo; sed vinci, *et de meo jure decedere volo*, quatenus par est. Et æquum esse censeo, *vos* cæteros vestra sponte idem facere, quod ego, neque ad hoc faciendum, ab hostibus compelli. nec enim turpe est domesticos a domesticis, aut Doriensem aliquem a Doriensi, aut Chalcidensem a suo gentili superari. Denique, ut rem totam paucis expediam, *compositionem nobis faciendam censeo*, quod vicini simus, et ejusdem regionis incolæ, idque *regionis*, quæ mari undique alluitur, et uno Siculorum nomine vocemur: qui (ut opinor) bellum geremus, quum res ita tulerit, et in mutuam gratiam rursus redibimus, colloquiis communibus inter nos ipsos habitis. Alienigenas vero contra nos *huc* profectos, simul omnes, si sapimus, propulsabimus; siquidem vel quum singuli læduntur, universi periclitamur: nec socios, nec pacificatores unquam posthac accersemus. Si igitur hæc faciamus, et in præsentia duobus bonis Siciliam non fraudabimus; ut Atheniensibus, belloque domestico liberetur: et in postremum, nos soli, liberam, et aliorum insidiis minus obnoxiam incolemus.

65. Cum Hermocrates hæc dixisset, Siculi quidem ejus verbis

adducti, inter se consenserunt hac conditione, ut ab armis discederetur, et sua quique retinerent, quæ jam possidebant; Camari-næis vero Morgantina concederetur, si certam pecuniæ summam Syracusanis penderent. Atheniensium vero socii, convocatis illo-rum ducibus, dixerunt se quoque pacem facturos, et fœdera cum illis quoque communia fore. Quod cum illi approbassent, compo-sitionem fecerunt. Postea vero Atheniensium naves discesserunt. Earum autem duces domum reversos populus Atheniensis mulcta-vit, exsilio quidem duos, Pythodorum, et Sophoclem; pecunia vero, tertium, Eurymedontem: quasi penes eos fuisset res Siculas in suam potestatem redigere, sed muneribus adducti discessissent. Adeo freti præsentis rerum successu, nihil sibi præter animi sen-tentiam succedere; sed æque difficillima atque facillima, sive mag-nos, sive parvos apparatus haberent, pariter conficere volebant. Cu-jus rei causa erat inopinata felicitas, quæ in plerisque rebus ipsis contigerat, quæ spei vires ipsis subministrabat.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
88. 4.
V. C.
Varr.
330.

66. Eadem æstate, Megarenses, qui in urbe erant, cum et ab Atheniensibus bello semper premerentur, quia quotannis cum fre-quentibus copiis irruptionem in ipsorum agrum bis faciebant, et a suis exsulibus, qui ex Pegis, propter civium seditionem a populo expulsi, latrociniis urbanos graviter infestabant, in colloquium ve-nerunt, in quo censebant exsules recipiendos, ne utrinque civitatem perderent. Exsulum vero amici, cum istum rumorem sensissent, ipsi quoque *tunc* apertius, quam ante, postulare ceperunt, ut *sui cives* in isto colloquio perseverarent. sed cum populi principes ani-madvertissent, populum malis afflictum secum nullo modo posse to-lerare, metu compulsi, cum Hippocrate Ariphronis, et Demosthene Alcisthenis filio, Atheniensium ducibus, in colloquium venerunt, quia urbem dedere volebant, et existimabant, minus periculum sibi *sic* impendere, quam si illi, qui ab ipsis ejecti fuerant, rediissent. In-ter eos autem ita primum convenit, ut Athenienses caperent muros longos, (erat autem octo ferme stadiorum ab urbe ad Nisæam ipso-rum portum) ne *Megarensibus* Peloponnesii opem ex Nisæa ferrent, in qua ipsi soli præsidium habebant, ut Megara firmius tenerent. deinde vero et urbis arcem in loco edito sitam *Megarenses Athenien-sibus* dedere conarentur. si enim hoc factum fuisset, jam facilius *Me-garenses* deditionem fecissent.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.
Post.
Jul. 17

67. Athenienses igitur, postquam omnia et facta et dicta utrinque fuerunt, quæ ad negotium conficiendum erant necessaria, rebus omnibus jam paratis, sub noctem ad Minoam Megarensium insulam profecti cum sexcentis gravis armaturæ militibus, quibus Hippocrates præerat, in fossa consederunt, quæ non multum illinc distabat; unde *Megarenses* lateres ad muros extruendos sumebant. Plataenses

Bell. vero leviter armati, alique circumitores, qui cum Demosthene altero
 Pelop. duce erant ad Martis *templum*, quod minus remotum erat *ab urbe*,
 an. 8. *quam insula Minoa*, in insidiis consederunt. Et nullus *Megarensium*,
 Olymp. *quam insula Minoa*, in insidiis consederunt. Et nullus *Megarensium*,
 89. 1. præter illos, quibus *rem scire curæ* erat, hanc noctem noverat. Et
 V. C. cum crepusculum matutinum adventaret, isti Megarenses, qui pro-
 Varr. ditionem moliebantur, hujusmodi fraudem excogitarunt. Navigio-
 330. lum, quod utrinque binis remis agebatur, veluti latrones, (cum
 jam pridem a *suo Magistratu*, cujus gratiam sibi conciliaverant, im-
 petrassent, ut portas aperiret) plaustro impositum, noctu per fossam
 ad mare transportare, et enavigare consueverant. Et ante quam
 dies illucesceret, idem plaustro vectum in urbem per portas rursus
 importabant, * ut Atheniensium præsidium, quod erat in Minoa,
 sibi minus caveret, quod nullum in portu navigium prorsus appareret.
 Tunc autem hoc plastrum ad portas jam erat. Et cum hæ ex
 more navigiolo *recipiendo* apertæ fuissent, (hoc enim ex composito
 fiebat) Athenienses, hoc animadverso, ex insidiis cursu contende-
 runt, quod *eo* ocius pervenire vellent, ante quam portæ rursus clau-
 derentur, et donec ipsum plastrum in ipsis adhuc esset, et impediret,
 ne clauderentur; et Megarenses, qui ipsorum partibus favebant,
 una cum ipsis interfecerunt custodes, qui ad portas erant. Et pri-
 mum quidem Plataenses, et Circuitores, qui circa Demosthenem
 erant, irruperunt *in eum locum*, ubi tropæum nunc exstat: et statim
 intra portas (Peloponnesii enim, qui proxime erant, rem senserunt)
 Plataenses pugnando superarunt eos, qui ad opem ferendam venie-
 bant; et gravi Atheniensium armaturæ adveniendi portas tutas præ-
 stiterunt.

68. Deinde vero jam Atheniensium unusquisque, prout deinceps intrabat, ad murum contendebat. Et Peloponnesii præsidarii, primo quidem pauci resistentes vim propulsarunt, et illorum nonnulli ceciderunt. At plerique in fugam se conjecerunt, tum quod hostium noctu irrumpentium impetum metuerent, tum etiam quod a Megarensibus proditoribus oppugnarentur. se enim ab universis Megarensibus proditos existimabant. Accidit enim, ut Atheniensium præco sua sponte ediceret, ut quisquis vellet Megarensium ad Athenienses transiret, arma depositurus. Cum audissent, nullam moram amplius interposuerunt, sed re vera se ab utrisque oppugnari existimantes, in Nisæam fugam se receperunt. Prima autem luce muris jam captis, et Megarensibus, qui in urbe erant, metu trepidantibus, illi, qui Atheniensibus faverant, et † alii cum ipsis, *tota-*

* Ut Atheniensibus, qui apud Minoam erant, occulta foret sua custodia etc. *Valla*. Ut scilicet Athenienses, qui in Minoa erant, unde ea navis esset, ignorarent. *Aca-cius*. HUDS. Vulgo legebatur: *ne Athen. præes*. etc.

† *Per appositionem hoc intelligi debet dictum: proinde et ita verti*. Una cum reliqua conscia hujus rei multitudine: *ut legatur. ἄλλο μετ' αὐτῶν πλῆθος*. *Steph.* HUDS.

que multitudo, quæ *proditionis* erat conscia, portas aperiendas, et ad prælium adversus hostem prodeundum dicebant. Inter ipsos autem convenerat, ut, portis apertis, Athenienses *in urbem* irrumperent. futurum autem erat, ut ipsi facile internoscerentur: nam oleo se uncturi erant, ne læderentur. Erant autem futuri magis in tuto, si portæ apertæ fuissent. nam (ut inter ipsos convenerat) quatuor millia peditum gravis armaturæ, et sexcenti equites Atheniensium, qui noctu iter fecerant, ab Eleusine advenerant. Et cum illi inuncti jam ad portas essent, quidam ex consciis insidias, alteris, *qui diversæ factionis erant*, indicat. Illi vero facto agmine frequentes venerunt, et dixerunt, *nec portas aperiendas*, nec adversus hostes exeundum, (nam ne ante unquam quidem, quamvis essent potentiores, hoc facere se ausos fuisse,) nec civitatem in manifestum periculum adducendam. * Et nisi quis *recte monentibus* pareret, ibi, *ad ipsas portas*, pugnam commissum iri dicebant. nullo autem modo significabant, se scire, quæ gererentur, *et quid contrariæ factionis homines molirentur*, sed velut optimum factu consulentes, in eadem sententia perseverabant, et simul ad portas permanebant, easque custodiebant. Itaque non licuit insidiatoribus ea peragere, quæ statuerant.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

69. Atheniensium autem duces, animadvertentes aliquid impedi-
menti accidisse, nec urbem a se per vim capi posse, Nisæam protinus
circumvallare cœperunt. Existimantes, si, prius quam aliqui opem
ei ferrent, *eam* expugnassent, Megara etiam citius in deditionem
ventura. Celeriter autem Athenis allata sunt ferramenta, lapidicæ,
et cæteræ res *ad opus faciendum* necessariæ. Initio autem facta ab
illo muro, quem ipsi tenebant, muroque transverso Megara versus
exstructo, ab illo utrinque *usque* ad mare Nisææ, *copiæ opus inter se*
partitæ, et fossam *fodiebant*, et muros *ædificabant*, et lapidibus atque
lateribus ex suburbano sumtis utentes, et arbores et materiam *aliam*
cædentes, *Nisæam* vallo claudebant; si qua pars alicubi munitione
egebant. Ædes etiam, quæ erant in suburbano, pinnis impositis,
usum munitionis præbebant. Et hunc quidem diem totum in opus
faciendum incubuerunt: postridie vero circa vesperam murus tan-
tum non absolutus erat. Quare, qui in Nisæa erant, metu percussi,
cum ob comæatus inopiam (eo enim ex urbe, quæ in loco supe-
riore, nec multum a mari distans erat, devecto, in diem utentes vive-
bant) tum quod existimarent, Peloponnesios haud celeriter opem
sibi laturos, tum etiam quod Megarenses hostes esse ducerent, cum
Atheniensibus compositionem fecerunt, his conditionibus: ut singuli
quidem, traditis armis, certa pecuniæ summa persoluta dimitterentur;
de Lacedæmoniis vero, et *eorum* duce, et si quis alius intus esset,

* Si quis vero non pareat, ipsius pugnam fore. *Valla*. Quod si quis aliter face-
ret, cum eo sese dimicaturus. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

Athenienses arbitrato suo statuerent. Hac igitur compositione his conditionibus facta exierunt. Athenienses autem, cum longos muros ab urbe Megarensium abruptissent, et Nisæam *per deditionem* accepissent, ad alia se præparabant.

70. Brasidas vero Tellidis filius, Lacedæmonius, per idem tempus forte circa Sicyonem et Corinthum agebat; exercitum comparans, quem in Thraciam duceret. cumque muros *ab Atheniensibus* captos, intellexisset, metuens et Peloponnesiis, qui erant in Nisæa, et *veritus*, ne Megara caperentur, *nuntium* mittit ad Bœotos, jubens *cos* cum *suis* copiis ad Tripodiscum *sibi* obviam venire. (est autem vicus agri Megarensis hoc nomen habens, sub monte Geranæa situs) et ipse *co* venit cum duobus millibus et septingentis Corinthiorum militibus, Phliasiarum quadringentis, Sicyoniorum sexcentis, et cum iis, quos jam collectos secum habebat, quod existimaret, se Nisæam adhuc inventurum inexpugnatam. Sed cum *rem* audisset (noctu enim egressus ad Tripodiscum contendebat) cum delecta trecentorum manu, ante quam rumor de ipsius adventu ad hostium aures pervenisset, ad Megarensium urbem accessit, clam Atheniensibus, qui ad mare erant; * cupiens, ut præ se ferebat, atque adeo re ipsa, si qua posset, Nisæam adtentare: sed in primis Megarensium urbem ingressus confirmare, et *adversus hostes tutari*. quare *Megareses* rogabat, ut se reciperent, dicens se de Nisæa recipienda *bonam* spem habere.

71. Sed Megarensium factiones veritæ: illa quidem, ne *Brasidas* exsulibus *in urbem* contra se reductis, se ipsam expelleret; hæc vero, ne populus hoc ipsum metuens in se faceret impetum, et civitas bello domestico pressa, Atheniensibus e propinquo insidiantibus, periret, *eum* non receperunt: sed utrisque placuit, ut quiescentes eventum rei circumspicerent *ac expectarent*. Sperabant enim utrique, pugnam commissum iri inter Athenienses, et illos, qui ad opem *urbi* ferendam venerant. atque ita sibi fore tutius partes sequi victorum, qui sibi benevoli essent. Brasidas vero cum *rem ipsis* persuadere non posset, ad reliquum exercitum retro rediit.

72. At primo statim diluculo Bœoti affuerunt, qui in animo quidem habebant, vel ante quam Brasidas *nuntium ad ipsos* mitteret, Megaris succurrere; tum quod hoc periculum a se non alienum esse ducerent, tum etiam quod cum frequentibus copiis ad Plataeas jam essent. Sed cum nuntius etiam venisset, multo magis animati sunt. Quare duobus millibus gravis armaturæ militum, et ducentis præterea, equitibusque sexcentis *ad Brasidam* missis, cum majore copia-

* Nisæam tentaturus, verbo quidem, sed re quoque, si posset: sed et etc. *Valla* Volens, ut quidem famam spargebat, et ut re ipsa, si posset, cupiebat, Nisæam attentare, sed etc. *Vel*, Famam quidem spargens se velle, atque adeo re ipsa, si qua ratione posset, volens Nis. etc. *Stephanus*. *Huds*.

rum parte *domum* reverterunt. Cum autem omnes copiæ militum gravis armaturæ non minus sex millium jam adessent, et Athenienses suorum gravis armaturæ militum aciem instructam haberent ad Nisæam et ad mare, et levis eorum armatura per campos vagaretur, Bœotorum equitatus, impressione in eam ex improvise facta, in fugam vertit, et ad mare repulit. nam ante diem illum nulla auxilia ex ullo loco Megarensibus venerant. Sed cum et ipse Atheniensium equitatus ei obviam procurrisset, ad manus venerunt, et equestre prælium ad multum diei spatium *inter illos* est commissum, in quo utrique se non inferiores fuisse putant. nam equitatus Bœoti præfectum, et aliquot alios ad ipsam Nisæam proVectos, Athenienses *interfecerunt*, et interfectos spoliarunt: et corporibus etiam ipsorum potiti, ea per inducias *Bœotis* reddiderunt, et tropæum statuerunt. Neutri tamen in hoc toto prælio certum minimeque dubium pugnæ eventum adepti, diremti sunt. sed Bœoti quidem, ad suos; Athenienses vero, ad Nisæam *se receperunt*.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

73. Postea vero Brasidas, ejusque copiæ propius mare et Megara accesserunt. Et occupato loco idoneo, acie instructa, quiescebant; existimantes fore, ut Athenienses contra se venirent, et scientes Megarenses circumspicere, utrorum esset futura victoria. Utrumque autem opportune sibi casurum existimabant, simul quidem, si *ipsi hostem* priores non aggredierentur, nec prælii periculosi initium sua sponte facerent. siquidem aperte demonstraverant, se ad hostem propulsandum paratos esse, sibi quoque quodammodo sine pulvere *et labore* victoriam merito tributum iri. simul etiam, quod ad Megarenses attineret, rem *sibi* feliciter cessuram. Nisi enim in *illorum* conspectum vinissent, * rem nullo modo in dubium a se vocatum iri; sed proculdubio se urbe, quasi victos, protinus privatum iri *putabant*. Jam vero illud etiam fortasse eventurum, ut ipsi Athenienses prælium detrectarent, atque ita res eas, quarum causa venerant, sibi sine prælio conservatum iri *credebant*. Quod etiam evenit. † Megarenses enim, cum Athenienses *ex Nisæa* egressi aciem quidem ad longos muros instruxissent, sed tamen ipsi quoque quiescerent, *Pe-*

* Non dubitatos fuisse, sed proculdubio amissuros Megara, quasi victos. *τίγνεσθαι τὸ ἐν τήχῃ τῶν*, poni aliquid in dubio. *Ae. Port. Huds.*

† Siquidem Megarenses, ubi Athenienses egressi apud muros longos instructa acie quieverunt, idem et ipsi fecerunt. Quiescebant autem illi, quod eorum duces censebant, si a Lacedæmoniis non invaderentur, handquaquam par esse discrimen etc. *Valla.* Atheniensibus namque acie instructa ante longos progressis muros, Megarenses, postquam non occurrerunt, ipsi etiam quieverunt. quippe duces Athen. etc. *Acacius.* Totus hic locus valde obscurus, cui et tenebras offuderunt interpretes; quid sibi velit hic noster, nulla conjectura assequi possum. Aut igitur, ut mea fert sententia, ἀπὸ κενῶν repetendum ἐστὶ χαζόν, aut ὡς pro adverbio similitudinis accipiendum et distinctio post *Μεγαρήν* delenda. *IDEM.*

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 330. *loponnesiis ipsos non invadentibus, quod ipsorum etiam Atheniensium duces reputarent, sibi, et hostibus periculum non esse par. nam cum pleraque feliciter ipsis jam successissent, existimabant, se, si priores praelium adversus copias suis majores inirent, aut victores Megara capturos, aut victos, amissa præstantissima totius exercitus parte, cladem accepturos. Illos vero, quod exercitum ex omnibus Peloponnesi civitatibus collectum haberent, cum singulis etiam singulorum civitatum partibus merito velle belli fortunam periclitari, et audere. Cum autem aliquandiu in armis commorati fuissent, et neutra acies alteram aggrediretur, discesserunt, prius Athenienses in Nisæam, deinde vero Peloponnesii unde venerant.*

74. Sic igitur Megarenses, exsulum amici, cum ipsi Brasidæ, ut victori, tum etiam *cæteris* ducibus ex civitatibus animo magis confirmati, quod Athenienses tunc pugnare noluisent, portas aperiunt; et cum eo recepto in colloquium veniunt, illis jam timore percussis, qui Atheniensium partes sequuti fuerant. postea vero hic quidem, sociis in urbes suas dilapsis, et ipse Corinthium reversus, expeditionem in Thraciam parabat, * quo et ante cogitabat. Megarenses vero, qui in urbe erant, cum Athenienses quoque domum rediissent, quotquot rebus Atheniensium studuerunt, et consiliorum *de urbe prodenda initorum* maxime participes fuerant, quia sciebant, se conspectos fuisse, confestim se subdlexerunt: cæteri vero, colloquio cum exsulum amicis habito, eos, qui apud Pegas erant, reduxerunt, cum eos religiosissimo sanctissimoque jurejurando obstrinxissent, eos omnem præteritarum injuriarum memoriam deposituros, optimaque consilia reipublicæ duros. At illi, postquam Magistratus gerere cœperunt, armaque lustrarunt, dispositis cohortibus, delegerunt ex inimicis, et iis, qui Atheniensium partibus maxime favisse videbantur, ad centum viros. Cum autem populum de his suffragia aperte ferre coëgissent, postquam *ab eo* damnati fuerunt, *eos* interfecerunt: et reipublicæ statum in Oligarchiam maxima ex parte commutarunt. atque hæc status commutatio, quæ propter seditionem accidit, sub paucissimis diutissime duravit.

Eodem tempore. 75. Eadem autem æstate, cum Antandrus a Mitylenæis, quem admodum constituerant, esset munienda: Atheniensium duces, qui classi ad pecuniam legendam missæ præerant, Demodocus et Aristides, qui circum Hellespontum erant (nam Lamachus tertius eorum cum decem navibus in Pontum abierat) cum primum audissent locum illum muniri, ipsis etiam res periculosa visa est, ne ut Anæa contra Samum esset ubi Samiorum exsules, positis sedibus, Peloponnesios in rebus nauticis adjuvabant, gubernatores *ad ipsos*

* Quo antea constituerat. *Valla.* Cujus gratia primo exierat. *Acacius.* HUDS.

mittendo; et Samios, qui in urbe erant, perturbabant; et illos, qui urbe pellebantur, recipiebant. Hac igitur de causa *Athenienses*, exercitu ex sociis collecto, Antandrum petunt, illisque prælio superatis, qui inde contra se prodierant, locum illum iterum recipiunt. Nec multo post Lamachus, qui in Pontum navigaverat, cum in agro Heracleensi classem ad Calecis fluvii ripam appulisset, eam amisit, aquis cœlitus delapsis, et subita vi torrentis devoluti. Quare cum ipse, tum ejus exercitus itinere pedestri per Bithynos Thracas (qui sunt trans mare in Asia) pervenit Chalcedonem Megarensium coloniam, in Ponti faucibus sitam.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

76. Eadem æstate Demosthenes Atheniensium dux cum quadraginta navibus Naupactum se contulit, statim a discessu ex agro Megarensi. Nam quidam *Bœoti*, qui in civitatibus erant, *illarum* statum commutare, et in popularem, qualis erat is, quo Atheniensium respublica regebatur, convertere cupientes, cum Hippocrate et illo de rebus Bœotiis innovandis egerant. Ptœodoro autem exsule Thebano potissimum autore, hunc in modum res præparaverant. Quidam Siphæ per prodicionem tradere statuerant: Siphæ autem sunt oppidum agri Thespici maritimum, in sinu Crisæo situm. Chæroneam vero (quæ * accensetur Orchomeno, qui prius *quidem* Minyæus, nunc vero Bœotius appellatur) alii ex Orchomeno dedituri erant. Et Orchomenii exsules præcipue *eos ad rem peragendam* adjuvabant, et homines ex Peloponneso mercede conducebant. Chæronea autem est oppidum in extremis Bœotiæ finibus situm, Phanotidem versus, quæ est in agro Phocensi. et nonnulli Phocenses cum cæteris colonis in ea habitabant. Oportebat autem *altera ex parte* Athenienses occupare Delium, Apollinis templum, in agro Tanagræo situm, Eubœam versus. Simul etiam hæc ipsa fieri *oportebat* conducta die, ne Bœoti frequentibus copiis ad opem Delio ferendam undique concurrerent: sed de suis ipsorum rebus quique solliciti ad eas tutandas proficiscerentur. Et, si conatus iste feliciter successisset, et Delium muro clausum fuisset, facile sperabant, etiam si non protinus aliquid innovaretur in Rerumpublicarum Bœotiarum statu, si hæc loca occupata fuissent, et ager latrociniis infestaretur, et singulis brevi locorum spatio per fugium esset, res in eodem statu non permansuras: sed temporis progressu, Athenienses, si se adjunxissent iis, qui defecissent, illi vero *Bœoti* non frequentes, *ut ante*, copias haberent, res illas in statum *sibi* commodum, adducturos. Hæc igitur consilia inita fuerant.

77. Hippocrates autem cum urbanis copiis, quum tempus opportunum afforet, ipse quidem bellum Bœotis illaturus erat. Demos-

* Contributa est Orchom. *Acacius*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 330. thenem vero eum quadraginta navibus Naupactum præmisit, ut, coacto ex illis locis exercitu Acarnanum et cæterorum sociorum, ad Siphas navigaret, ut prodendas. Dies autem inter eos constituta fuerat, qua hæc confici oportebat. Demosthenes autem, cum eo pervenisset, et * Cœniadas ab universis Acarnanibus in Atheniensium societatem adactos nactus et complexus fuisset, et ipse omnia sociorum, qui in illa regione erant, auxilia evocasset, adversus Salynthium et Agræos primum cum exercitu profectus, cæterisque rebus in suam potestatem redactis, sese præparabat, ut, quando opus esset, ad Siphas suis occurreret.

78. Brasidas autem per hoc ipsum æstatis tempus, cum mille et septingentis gravis armaturæ militibus † ad obeundas res Thraciæ pergens, ubi pervenit Heracleam, quæ est in agro Trachinio, ubi etiam Panærus, Dorus, Hippolochidas, Torylaus, et Strophacus Chalcidensium hospes, ad eum ad Melitiam Achaïæ oppidum venerunt, (ipse enim nuntium ad suos necessarios Pharsalum præmiserat, eos rogans, ut se suasque copias per Thessaliam deducerent) ita demum tunc ire perrexit. Illum vero deducunt cum alii Thessali, tum ex Larissa Niconidas Perdiccæ amicus. alioqui enim Thessaliam sine duce, præcipue vero cum armis, pertransire difficile erat. Atque adeo pariter omnibus Græcis res erat suspecta, per finitimorum regionem venia non impetrata transire. Perpetuoque Thessalorum plebs Atheniensibus erat benevola. Quare nisi Thessali patrio instituto, paucorum dominatu potius, quam juris æquabilitate usi fuissent, Brasidas profecto nunquam ulterius progressus fuisset. Siquidem vel tunc aliæ contrariæ factionis Thessali ei iter facienti ad flumen Enipeum obviam iverunt, eumque transire prohibebant, et injuste facere dicebant, quod sine publica totius gentis autoritate transiret. Illi vero, qui deducebant, dixerunt, se nec ipsis invitis eum traducturos: sed, cum ad se repente advenisset, se pro hospitii necessitudine, quæ sibi cum eo intercederet, eum deducere. Quinetiam ipse quoque Brasidas dicebat, se Thessalorum agro, ipsisque amicum illac transire, et Atheniensibus hostibus suis, non autem ipsis bellum inferre: nec ullas scire inter Thessalos et Lacedæmonios inimicitias, quæ impedirent, ne alteri alterorum solo uterentur. seque ipsis invitis nunc non progressurum: nec enim posse: veruntamen orare, ne prohiberetur. Illi vero his auditis abierunt. Brasidas autem, hortatu ductorum, ante quam plures ad prohibendum convenirent, nusquam subsistens cursu perrexit. Et eodem die, quo Melitia discesserat, Pharsalum pervenit, et ad

* Vel, Cœniadas ab universa gente Acarnanum vi adactos, in societatem Atheniensium accepisset etc. HUDS.

† In Thraciam pergens etc. Alii. IDEM.

flumen Apidanum castra posuit. Illinc vero ad Phacium, et inde in Peræbiam *ivit*. Illincque jam Thessalorum quidem ductores *domum* reverterunt. Peræbi vero, qui ipsorum Thessalorum imperio parent, ad Dion usque ipsum deduxerunt, quod oppidum in Perdiccæ ditone, sub Olympo Macedoniæ monte, Thessaliam versus, est situm.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330

79. Hoc igitur modo Brasidas Thessaliam cursu celeriter transivit, antequam ullus ad impediendum paratus esset. et ad Perdiccam, et in agrum Chalcidensem pervenit. Nam qui in Thracia ab Atheniensibus defecerant, et Perdiccas, quoniam res Atheniensium secundæ erant, sibi metuentes, exercitum ex Peloponneso eduxerant. Et Chalcidenses quidem *Peloponnesios ad opem sibi ferendam evocaverant*, quod Athenienses primum contra se venturos suspicarentur. Simul autem et finitimæ ipsorum civitates, quæ non defecerant, *Athenienses adversus ipsos* clam concitabant. Perdiccas vero *copias ex Peloponneso evocaverat*, non quod aperte *Atheniensium* hostis esset: verum quod et ipse pristinas cum Atheniensibus discordias reformidaret; præcipue vero, quod Arrhibæum Lyncestarum Regem in suam potestatem redigere cuperet. Præsens autem Lacedæmoniorum calamitas ipsis opportune cecidit ad exercitum ex Peloponneso facilius educendum.

80. Quod enim Athenienses cum cæteræ Peloponneso, tum vero potissimum ipsorum *Lacedæmoniorum* agro *semper* imminerent, *Lacedæmonii* sperabant fore, ut præcipue *hoc modo* ipsos *a sua regione infestanda* averterent, si vicissim infestarent, copiis ad ipsorum socios missis. Præsertim *cum Perdiccas et Chalcidenses* parati essent *ad hunc exercitum* alendum, ipsosque *Lacedæmonios* ad defectionem *ab Atheniensibus* faciendam accerserent. Simul etiam *Lacedæmonii* magnam Helotum partem, per speciosam *auxilii mittendi* causam *ex agro Laconico* emittere cupiebant, ne propter præsentem rerum statum, *Pylo ab Atheniensibus* occupata, aliquid novi molirentur. Quod quum fecissent *Lacedæmonii* ipsorum juventutem et multitudinem reformidantes, (semper enim apud Lacedæmonios multa erant instituta, ut sibi ab Helotum insidiis caverent) ipsis præceperunt, ut, quotquot ex ipsis se fortissime contra hostes pugnasse persuasum haberent, ii secernerentur, quod eos libertate donare statuissent; *hoc modo* mentem illorum explorantes, et existimantes prout unusquisque primus se libertate dignum esse censuisset, sic etiam hos ipsos potissimum, præ animi elatione, impetum in se facturos. Quare cum ad duo millia *delegissent*, et *cæteris Helotibus* anteposuisent, hi quidem templa coronati circumiverunt, ut libertate donati. Illi vero non multo post, ipsos ex hominum conspectu sustulerunt, necdum quisquam novit, quonam modo eorum unusquisque

Bell. perierit. Tunc autem septingentos ex ipsis armatos cum Brasida
 Pelop. libenter dimiserunt: cæteros vero *Brasidas* ex Peloponneso mer-
 an. 8. cede conductos eduxit. Lacedæmonii autem ipsum Brasidam *eundi*
 Olymp. 89. 1. maxime cupidum *eo* miserunt.

V. C. 81. Quinetiam ipsi quoque Chalcidenses eum propensis animis
 Varr. expetiverunt, tum quod vir consilio manuque ad omnia promptus
 330. Spartæ haberetur, tum etiam quod, ex quo *illinc* egressus esset,
 Lacedæmoniis commendatissimum se reddidisset. Quod enim stam-
 tim ab initio se justum et moderatum erga civitates præbuisset,
 multa loca ad defectionem impulit, alia vero per proditionem cepit.
 Ex quo Lacedæmoniis evenit, ut, si ad compositionem (quod et fe-
 cerunt) descendere vellent, reddere et vicissim recipere oppida
 possent, et ex Peloponneso bellum amoliri. Atque multo post in
 bello, quod res in Sicilia gestas est insequutum, illa Brasidæ virtus
 et prudentia, qua tunc est usus, quod alii quidem, re ipsa experti
 fuissent, alii vero fama judicarent, Atheniensium socios amicitiae
 Lacedæmoniorum maxime cupidos effecit. Nam cum primus illinc
 prodiisset, ac omnibus in rebus vir bonus visus fuisset, firmam opi-
 nionem reliquit, cæteros quoque ejus esse similes.

82. Tunc igitur Athenienses, postquam eum in Thraciam perve-
 nisse intellexerunt, cum ipsum Perdiccam hostem esse judicarunt,
 quod eum hujus adventus autorem esse ducerent, tum etiam apud
 socios, qui in illa regione erant, firmiora præsidia collocarunt.

83. Perdiccas autem, assumpto statim Brasida, suisque et illius
 copiis, cum suo exercitu bellum Arrhibæo Bromeri *filio*, Lyncesta-
 rum Macedonum regi, sibi finitimo, intulit; cum propter contro-
 versiam, quæ ipsi cum eo intercedebat, tum etiam quod eum in
 suam potestatem redigere cuperet. Cum autem cum suis copiis et
 Brasida ad Lynci ingressum pervenisset, tunc Brasidas dixit, se
 velle, priusquam bellum Arrhibæo inferretur, eum convenire, verbis-
 que (si posset) ad societatem cum Lacedæmoniis faciendam indu-
 cere. nam et ipse Arrhibæus per caduceatorem nuntiaverat, se pa-
 ratum esse ad *rem* Brasidæ arbitrio committendam. Et Chalciden-
 sium legati, qui una aderant, ipsum commonefaciebant, ne in Per-
 diccæ gratiam pericula subiret, ut ad suas etiam res constituendas
 ejus opera promptiore uti possent. Quinetiam Perdiccæ legati La-
 cedæmonem missi tale quiddam jactaverant, multa *ipsum* ex sibi
 finitimis circa locis ad illorum societatem adducturum. Hac igitur
 de causa Brasidas ex publica utilitate rebus Arrhibæi favere male-
 bat. Perdiccas vero negabat, se eo consilio Brasidam adduxisse,
 ut suarum controversiarum arbiter esset: sed potius hostium de-
 structor, quos ipse denuntiasset. eumque injuste facturum *dicbat*,
 si, se dimidium ejus exercitus alente, in colloquium cum Arrhibæo

veniret. Brasidas tamen, *Perdicca* invito ac repugnante, convenit *Arrhibæum*; ejusque verbis adductus, exercitum abduxit, priusquam in ejus agrum irruptionem fecisset. *Perdiccas* vero ab eo tempore pro dimidia tertiam stipendii partem dedit, quod injuriam sibi ab eo fieri putaret.

84. Eadem æstate, continuo *Brasidas*, secum ducens et *Chalcidenses*, paulo ante vindemiæ tempus, *Acantho* *Andriorum* coloniæ bellum intulit. *Acanthii* vero, cum illi, qui *Chalcidensibus* faventes eum evocatum adducebant, tum etiam ipsa plebs, inter se contende-
bant, utrum eum recipere deberent, nec ne. Veruntamen propter metum fructuum, qui foris adhuc erant, multitudo *Brasidæ* verbis ad eum solum *in urbem* recipiendum inducta, ea conditione, ut eo audito consultaret, eum recepit. Cum autem *Brasidas* concionem adii-
set (erat autem non indisertus, ut *Lacedæmonius*) hæc verba fecit:

85. “QUOD ego, atque exercitus, viri *Acanthii*, a *Lacedæmoniis* *huc* emissi fuerimus, aperte declarat veram esse causam, quam belli initio prædiximus, nos, ut *Græciam* in libertatem vindicemus, bellum *Atheniensibus* esse facturos. Sed si sero venimus, decepti opinione belli, quod in illis regionibus geritur, qua sperabamus fore, ut sine vestro periculo *Athenienses* debellaremus, nemo nos reprehendat. Nunc enim, quum facultas est data, venimus, et vobiscum operam dabimus, ut eos debellemus. Miror vero, quod portas mihi clauseritis, et si meus adventus vobis ingratus acciderit. Nos enim *Lacedæmonii*, existimantes nos venturos ad eos, qui vel priusquam ad ipsos re ipsa pervenissemus, animo saltem socii essent, et *nostrum adventum* vobis gratum fore, tantum periculum subiimus, per alienum agrum iter multorum dierum facientes, summumque studium exhibentes. Vos vero, si quid aliud in animo habetis, aut si vestræ ipsorum et cæterorum *Græcorum* libertati obsistatis, *hoc profecto* grave fuerit. nam non solum, quia vos ipsi obsistitis; verum etiam, quia cæteri *Græci*, quos adibo, se mihi minus adjungent: *cum aliis de causis*, tum etiam hac difficultate permoti, quod vos, ad quos primum accessi, et qui urbem opibus et auctoritate florentem obtinetis, et qui prudentes habemini, *me* non receperitis. neque *hujus vestri facti* ullam probabilem causam afferre poterò, sed *videbor* aut falsam libertatem *Græcis* afferre, aut *huc* venisse imbecillis ac invalidus ad propulsandum *Atheniensium* vim, si *vos* invaserint. Atqui *Athenienses*, quamvis copias majores haberent, tamen cum hoc exercitu, quem nunc habeo, quum ad *Nisæam* profectus sum, ut openi ei ferrem, configere non sunt ausi. Quamobrem haud verisimile videtur, ipsos tantum copiarum contra vos esse missuros, quantus est classarius exercitus, qui est ad *Nisæam*.”

86. “Et ipse *huc* veni, non ut ullo maleficio vos afficiam: sed ut

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.
Mense
Aug.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 330. Græcos in libertatem vindicem. Et Lacedæmoniorum Magistratus religiosissimo jurejurando obstrinxi, fore, ut socios, quos ego saltem ipsis adjunxero, liberos esse sinant. simul etiam *emissus sum*, non ut vos socios habeamus, aut per vim, aut per fraudem adjunctos: sed contra, ut vobis ab Atheniensibus in servitutem redactis, in bello contra illos gerendo socii simus. Quapropter æquum esse censeo, ut neque suspectus sim, præsertim cum maximam fidem *vobis* dem, neque vindex infirmus existimer, utque confidenter vos *mih*i dedatis. Quod si quis forte privatim sibi ab aliquo metuens, *veretur* ne ego civitatem aliquibus tradam, *et ideo ad deditionem faciendam* minime promptus est, *is* omnium maxime confidat. neque enim venio, ut factiones alam; neque existimo me *vobis* certam libertatem afferre, si, patrio instituto neglecto, aut plebem nobilitati, aut nobilitatem plebi addicam. Nam *hujusmodi libertas* gravior esset, quam externum hominum alienigenarum imperium; nobisque Lacedæmoniis pro laboribus susceptis nulla gratia haberetur, sed potius pro honore et gloria culpa *tribueretur*. * Et nos ipsi odiosius *imperium* quærere videremur, quam qui virtutem non profitetur, propter quæ crimina Athenienses bello persequimur. Nam illis saltem, qui dignitate sunt præditi, turpius est fraude speciosa res domesticas amplificare, quam vi aperta. Nam vis quidem, jure potentiae, quam fortuna dedit, infertur. Fraus vero, ab insidiis injusti propositi grassatur. Adeo magnam circumspectionem adhibemus in iis, quæ nostra maxime intersunt.”

87. “ Neque vero præter jusjurandum, majorem fidem accipere possitis, quam ipsa facta, quæ si ex verbis perpendantur, necessariam opinionem *vobis* præbent, e re vestra etiam esse, ut dixi. Quod si me *vobis* ista proponente, dicatis vos non posse quidem *deditionem facere*: sed tamen, quod nobis benevoli sitis, existimetis nos rejiciendos, ita ut nullo maleficio a nobis afficiamini, et *dicatis* libertatem, *quam vobis offero*, vobis videri cum periculo conjunctam esse, et æquum esse, eam illis offerre, qui etiam eam accipere possunt, nullum vero invitum cogere: Deos et Heroas indigenas testabor, me bono vestro venientem nihil verbis proficere; agrumque vestrum pervastando vos cogere conabor. nec amplius existimabo me injuste facere; sed vel duabus de causis necessariis æquitatem a me stare *censebo*: partim quidem, propter Lacedæmonios, ne hac vestra benevolentia, nisi deditionem feceritis, *a vobis* lædantur, pecuniis, quas Atheniensibus penditis; partim vero, ne Græci a vobis impediuntur, ne servitute liberentur. nec enim decenter hæc faceremus: ac ne debemus quidem nos Lacedæmonii Græcos invites in

* Quod quibus criminibus insectemur Athenienses, ea ipsi habere videamur, magis invisæ in nobis, quam in eo, qui hanc virtutem non profitetur. *Valla.* Huds.

Libertatem asserere, nisi alicujus boni publici causa. Neque vero dominatum affectamus: sed potius cum alios, *qui dominatum affectant*, coercere studeamus, plerisque Græcis injuriam faceremus, si nos, qui libertatem universis afferimus, vos *huic* resistentes toleraremus. Quamobrem recte consultetis, operamque serio detis, ut *cæteris* Græcis primi libertatis capessendæ autores existatis; et sempiternam gloriam *vobis* paretis; et cum ipsi vestrarum privatarum rerum nullam jacturam faciatis, tum etiam universæ civitati pulcherrimum *libertatis* nomen imponatis.”

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

88. Atque Brasidas quidem hæc verba fecit. Acanthii vero, multis prius in utramque partem dictis, cum propter Brasidæ verba ad persuadendum apposita, tum etiam propter fructuum amittendorum metum, suffragiis clam latis, plerique defectionem ab Atheniensibus faciendam censuerunt. Et cum ipsum ad illud jusjurandum adegissent, * quod summi Lacedæmoniorum Magistratus juraverant, quum ipsum emiserant; nimirum, fore, ut socii, quos adjungeret, suis legibus uterentur, ita demum *ejus* exercitum receperunt. Nec multo post Stagirus etiam, Andriorum colonia, defecit.

89. Sequentis autem hyemis initio statim, quum Hippocrati et Demostheni Atheniensium Imperatoribus res Bœotorum essent tradendæ, et oporteret Demosthenem quidem cum classe ad Siphas *ei* occurrere, illum vero ad Delium *proficisci*, facta aberratione a diebus *conductis*, quibus utrumque cum suis copiis *ad locum destinatum* ire oportebat, Demosthenes quidem, cum prius ad Siphas appulisset, et Acarnanas, et multos ex illis locis socios in sua classe haberet, voti sui compos fieri non potuit: insidiis per Nicomachum, virum Phocensem, ex Phanoteo, detectis, qui *rem* Lacedæmoniis indicavit; illi vero, Bœotis. cumque omnes Bœoti ad opem *Siphis* ferendam undique concurrissent, (nondum enim Hippocrates in *corum* regione erat, ita ut *eos* infestare posset) Siphæ et Chæronea a *Bæotis* ante illius adventum occupatæ sunt. Cum autem illi, qui res novas moliebantur, erratum animadvertissent, in civitatibus nihil innovarunt.

Post
Oct. 13.

90. Hippocrates vero, excitato omni Atheniensi populo, civibus, incolis, et peregrinis quotquot aderant, posterior ad Delium pervenit, cum Bœoti a Siphis jam reversi essent. ibique positis castris Delium, hoc modo munire cœperunt. Fossam circa Apollinis templum et fanum ducebant, et humum ex ipsa fossa egestam pro muro aggregabant; et vallos defigentes, vineæ, quæ circa templum erat, materiam

* Quod juratus hic a Lacedæmoniorum magistratibus dimissus est etc. *Valla*. Sed *ὁμύπαντα* non ad *αὐτὸν* referri debet, sed ad *τέλη*. *ἀπερὸς ὁμύπαντα τοῖς ἔξκοις, αὐτὸν ἔξίπεμψαν*, ut constat ex iis, quæ supra dixit Brasidas, *ἔξκοις τε καταλαβὼν τὰ Λακεδαιμονίαν τέλη τοῖς μεγίστοις*. *Æ. Port. HUDS.*

Bell. excisam interserebant; lapides et lateres ex proximis ædificiis, Pelop. quæ diruta erant, detrahentes, omni plane ratione munitionem illam an. 8. excitare conabantur: turresque ligneas posuerunt, ubi locus oppor- Olymp. tunus esse videbatur, fanique nullum erat ædificium. nam ubi por- 89. 1. ticus erat, conciderat. Cum autem tertio die, ex quo domo dis- V. C. cesserant, opus aggressi fuissent, cum hunc ipsum diem, tum etiam Varr. 330. quartum et quintum usque ad prandii tempus in opere faciendo consumserunt. Deinde, cum maxima pars fuisset absoluta, exercitus quidem a Delio decem ferme stadia recessit, ut domum rever- tens: statimque levis armaturæ milites (qui erant maxima totius exercitus pars) discesserunt; at gravis armaturæ milites castris *ibi* positis quiescebant. Hippocrates vero *in Delio* adhuc subsistens, et custodias, et quicquid reliquum erat, quod circa propugnacula confi- ciendum esset, constituebat.

91. Per hos autem dies Bœoti Tanagram conveniebant. Et postquam ex omnibus civitatibus affuerunt, et cognoverunt Athenienses accedere, ut domum se reciperent; cæteris Bœotarchis (qui sunt undecim) prælium dissuadentibus, quod *Athenienses* in Bœotia non amplius essent, (Athenienses enim, quum castra posuerunt, erant fere in Oropiæ confiniis) Pagondas Æoladi *filius*, unus ex Bœotarchis Thebanis, cum Arianthide Lysimachi *filio*, quod imperium *tunc* penes ipsum esset, prælium *ibi* committere cupiens, et existimans satius esse belli fortunam periclitari, singulas cohortes adhortatus, ne frequentes aciem instructam desererent, Bœotis persuasit, ut adversus Athenienses irent, et prælium committerent, his verbis.

92. “NE in mentem quidem cuiquam nostrum, qui magistratum gerimus, viri Bœoti, venire oportuerat, non esse rationi consentaneum, nos cum Atheniensibus configere, nisi ipsos in Bœotia adhuc deprehenderimus. Bœotiam enim, munitionibus in ea exstructis, ex agro finitimo profecti, sunt vastaturi. Ergo sunt hostes, quocumque in loco deprehensi fuerint, et undecunque profecti hostilia facinora patrarint. Jam vero si cui *non pugnare* tutius esse videbatur, is mutet sententiam. Nec enim providentia considerationem æque patitur in iis, quos alius invadit, et quorum ager in discrimen vocatur, atque *in eo*, qui sua quidem possidet, sed plura affectans, ultro bellum aliis infert. Vobisque patrium est institutum, externum exercitum vos invadentem pariter et in vestro et in alieno solo propulsare. Quamobrem Athenienses, eosque præterea *vobis* finitimos, multo magis *propulsare* decet. *Nam ita demum cujusque civitatis libertas firme

* Omnes enim, qui paribus cum finitimis congregari animis solent, eo ipso libertatem conservant atque tuentur. *Acacius. HUDS.*

retinetur, si adsit potentia, quæ finitimis populis resistere valeat. cum iis vero, qui non solum finitimos, sed etiam remotos in servitutem redigere conantur, quo modo vel summo cum periculo certandum non fuerit? (Exemplum autem ob oculos propositum habemus, cum Euboenses trans fretum sitos, tum etiam cæteræ Græciæ magnam partem, *quo modo ab ipsis tractetur, et quo modo erga ipsos sit affecta.*) Et oportet scire, cæteros quidem de agri finibus cum gentibus finitimis dimicare. nobis vero, si vincamur, unicum minime dubium finem in universa *nostra regione* statutum iri. nam *in eam* ingressi, rebus nostris per vim potentur. Adeo istorum accolarum propinquitas nobis magis, quam aliis, est periculosa. Qui enim potentiæ confidentia (ut nunc Athenienses) arma vicinis inferunt, illum quidem, qui est quietus *et pacis studiosus*, et qui in suo agro tantum se defendit, confidentius invadere consueverunt. At eum, qui extra *sui agri* fines *hosti fortiter* occurrit, et qui, si occasio fuerit, belli facit initium, minus promte bello premere solent. Hujus autem rei documentum adversus istos habemus, cum enim eos ad Coroneam vicissemus, quo tempore propter nostras seditiones agrum *nostrum* occupatum tenebant, magnam Bœotiæ securitatem ad hoc usque tempus præstitimus. Quorum nos memores operam dare oportet, ut et majores natu, facinora *a nobis* prius edita, *nunc* imitemur; et minores natu, qui filii sumus patrum illorum, qui tunc viri fortes fuerunt, ne domesticas virtutes dedecoremus: sed persuasum habentes, Deum a nobis staturum, cujus fanum isti nefarie muro septum tenent; et sacrificiis freti, quæ nobis immolantibus lætum ac felicem rerum eventum promittunt, adversus hos tendamus, et demonstramus, obtinere posse ea, quæ concupiscunt, si bellum non propulsantibus inferant. Illos vero, quorum patria ac innata generositas fert, ut et suum ipsorum agrum pugna semper liberent, nec alienum in servitutem injuste redigant, non permissuros, ut *isti* e suis finibus sine certamine discedant.

93. Pagondas his verbis Bœotos adhortatus, persuasit *ipsis*, ut irent adversus Athenienses. Confestimque motis castris exercitum eduxit. Jam enim erat serum dici. Et cum ad ipsorum castra prope accessisset, in loco subsistens, unde colle interjecto, alteri alteros conspiceri non poterant, aciem instruxit et ad prælium se præparavit. Hippocrates autem, qui apud Delium erat, cum ei nuntiatum fuisset Bœotos adversus *Athenienses* venire, mittit ad exercitum, imperans, ut in suos quique ordines se reciperent. nec multo post ipse adfuit, relictis ferme trecentis equitibus circa Delium, tum ad loci custodiam, si qua manus ipsum adoriretur, tum etiam ut, occasione observata, Bœotos in ipso prælio a tergo aggredierentur. Bœoti vero his opposuerunt, qui vim ipsorum propulsarent. Cum

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 330. autem omnes ipsorum res recte haberent, in summo colle *hostibus* apparuerunt, et cum armis *ibi* substiterunt, acie instructa, ut pugnari erant: septem ferme gravis armaturæ millia, levis vero supra decem millia, equites mille, et peltati quingenti. Dextrum autem cornu tenebant Thebani, eorumque socii. Medii vero *erant* Haliartii, Coronæi, et Copæenses, cæterique stagni accolæ. Sinistrum vero tenebant Thespienses, Tanagræi, et Orchomenii. in utroque autem cornu erat equitatus, et levis armatura. * Et Thebani quidem, milites in quinos et vicanos in longitudinem digesserant. reliqui vero *instructi erant*, ut cuique contigit. Atque hic quidem erat Bœotorum apparatus hæcque aciei instructæ ratio.

94. Athenienses vero, quamvis hostibus numero pares essent, tamen totum gravis armaturæ exercitum in octonos tantum milites in longitudinem digesserunt. Equitatus vero in utroque cornu erat. sed levis armatura, † consulto quidem instructa, nec ulla tunc aderat, nec in urbe erat. Sed et illa, quæ *cum Hippocrate* ad istam expeditionem exierat, quamvis hostes numero longe superaret, tamen magna ex parte inermis erat, quippe quod totus exercitus ex peregrinis promiscue, et civibus, qui *tunc* aderant, collectus esset. Quare ut primum domum ire cœperunt, non affuerunt nisi pauci. Cum autem in acie jam starent, et mox concursuri essent, Hippocrates dux ‡ ad Atheniensium exercitum advenit, hisque verbis est adhortatus,

95. “ BREVIS quidem erit, o Athenienses, hæc adhortatio: sed apud viros fortes idem valet *ac longa oratio*, hæcque utor potius, ut vos commonefaciam, quam ut imperem. Nemini autem vestrum in mentem veniat, || nos in alieno *solo*, quasi res nostra non agatur, tantum periculum subire. Nam in istorum *agro* pro vestro certamen est futurum. Et, si vicerimus, Peloponnesii sine istorum equitatu in vestrum agrum nunquam irrumpent. Uno autem prælio et istum *vestro* adjungitis, et illum in majorem libertatem vindicatis. In eos igitur impetum facite e dignitate civitatis, quam unusquisque *vestrum* patriam habet, et quam inter Græcas civitates principem esse gloriatur, et vestrorum majorum, qui duce Myronide, istis ad Cœno-phyta prælio superatis, Bœotiam quondam tenuerunt.

96. Cum autem Hippocrates his verbis *suos milites* adhortaretur,

* Thebanorum singulis scutatis quini et vicini applicati erant. *Valla*. Sed hic loci *ἀρμίδες*; accipiuntur pro militibus, formula locutionis militari. *Æ. Port.* HUDS.

† Ex apparatu instructa, neque tunc aderat etc. *Valla*. Neque tunc justis armis instructa aderat etc. *Acacius*. IDEM.

‡ Superveniens, Atheniensium exercitum his verbis adhortatus est. *Valla*. IDEM.

|| Nos contra, quam pars sit, aliena in terra in tantum periculum ruere. *Steph.* IDEM.

et ad mediam usque exercitus aciem jam progressus esset, nec majorem ejus partem ocius adire amplius posset, Bœoti, ipsi quoque, cum Pagondas eos celeriter adhortatus fuisset, illicque pœana cecinisset, de colle *in Athenienses* signis infestis ferri cœperunt. Athenienses vero et ipsi in eos e diverso prodierunt, cursuque conflixerunt. sed utriusque exercitus extremæ partes ad manus non venerunt: at idem *incommodum utraq̃ue* sunt passæ. nam aquarum rivi impediverunt. Cætera vero acies constitit pugnans acriter, et clypeis repellere connitens. Et sinistrum quidem Bœotorum cornu, vel ad mediam usque ipsius partem, ab Atheniensibus victum est; et *Athenienses* cum in alios, qui in ea parte collocati fuerant, tum vero præcipue in Thespienses impetum fecerunt. Nam cum milites, qui prope ipsos fuerant instructi, se recepissent, et in angusto circumventi fuissent, qui ex ipsis Thespiensibus perierunt, in ipso conflictu se defendentes concisi fuerunt. Quinetiam nonnulli Athenienses, in hoste circumveniando peturbati, se mutuis vulneribus interfecerunt, quod se non internoscerent. Ab hac igitur parte Bœotorum exercitus superatus est, et ad eam, quæ pugnat, confugit. Dextrum vero, in quo ipsi Thebani erant, Athenienses superavit. et cum paulatim *ipsos* repulissent, primum insequabantur. Accidit autem, ut, cum duæ equitum turmæ a Pagonda circum collem clam circummissæ fuissent (cum sinistrum ipsorum cornu laboraret) eoque superato *hostibus* repente apparuissent, Atheniensium cornu, quod vincebat, existimans alium exercitum contra se venire, graviter timere cœperit. Quare cum Athenienses utrinque jam premerentur, cum ab his, tum a Thebanis insequentibus, et *eorum ordines* dissolventibus, universus ipsorum exercitus in fugam se conjecit. Et alii quidem ad Delium, et mare cursu contenderunt, alii vero ad Oropum, alii ad Parnetha montem, alii vero alio, ut quibusque salutis spes ostendebatur. Bœoti vero *eos* insequentes cædebant, et præcipue ipsorum equites, et Locri, qui illis dudum in fugam versis, *Bœotis* auxilio venerant. Sed cum nox suo interventu prælium impedisset, fugientium turba facilius dilapsa salutem sibi peperit. Postridie vero, cum ii, qui erant Oropi, tum etiam ii, qui erant in Delio, præsidio *ibi* relicto, (nam, *quamvis ab hoste victi* fuissent, id tamen adhuc tenebant) domum mari se receperunt.

97. Et Bœoti, erecto tropæo, suorumque cadaveribus susceptis, hostiumque *cadaveribus* spoliatis, et præsidio relicto, Tanagram redierunt. * Et consilia de oppugnando Delio inibant. Caduceator vero, qui ab Atheniensibus missus fuerat, ut ipsorum cadavera a *Bœotis* repeteret, iter faciens, obviam fit Bœotorum caduceatori;

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
69. 1.
V. C.
Varr.
330.

* Insidiantes Delio, tanquam aggressuri etc. *Valla.*

Bell. qui cum ipsum revocasset, et dixisset, eum nihil acturum, priusquam
Pelop. ipse domum revertisset, cum coram Atheniensibus stetisset, exposuit
an. 8. mandata Bœotorum, *demonstrans* eos nefarie fecisse, qui jura Græ-
Olymp. corum violarint. Omnium enim esse institutum, ut, quum alienum
89. 1. agrum invadunt, a templis, quæ in eo sunt, abstineant. Athenien-
V. C. ses vero Delium communisse ac incolere, et quæcunque in profano
Varr. loco homines facere solent, hæc omnia in illo fano *ab his* fieri. aquam
330. etiam, quam sibi *Thebanis* attrectare nefas esset, nisi in sacrificio-
 rum usu ad manus abluendas, haurire. Quare cum Dei tum sua ip-
 sorum causa Bœotos, invocantes * Dæmones, communes agri sui
 præsides, et Apollinem, edicere, ut e templo excedant, sua secum
 absportantes.

98. Cum caduceator hæc dixisset, Athenienses, suo caduceator
 ad Bœotos misso, negarunt se ullam injuriam templo fecisse,
 nec in posterum sua sponte se ullo modo id læsuos. nam ne initio
 quidem se hac de causa id ingressos esse *dicebant*: sed potius, ut
 illinc eos, qui injuriam sibi facerent, ulciscerentur. Esse autem
 Græcorum institutum, ut penes quos fuerit imperium cujusque regi-
 onis, sive magnæ, sive parvæ, semper etiam penes eosdem sint et
 ipsa templa, iis ceremoniis culta, quibus coli possunt, præter eas,
 quæ moribus jam sunt receptæ. Etenim Bœotos, aliosque permul-
 tos, quotquot agrum aliquem pristinis colonis per vim expulsis inco-
 luunt, aliena templa primum invasisse, et nunc ea pro suis possidere.
 Quare se quoque, si ampliorem illorum agri partem in suam potesta-
 tem redigere possent, † eam retenturos *dicebant*. Jam vero se ex ea
 parte, in qua erant, utpote ex suo *agro*, nequaquam sua sponte dis-
 cessuros. Aquam etiam se necessitate coactos movisse, ad quam
necessitatem se non per insolentiam impulsos fuisse: dum illos ulcis-
 cuntur, qui priores in suum agrum irruperant, ea uti coactos fuisse.
 Consentaneum autem esse, veniam aliquam vel ab ipso Deo dari om-
 nibus, qui bello aut aliqua alia periculi necessitate coacti aliquid ad-
 mittunt. Etenim delictis non voluntariis aras *Deorum* esse refu-
 gium; scelerisque nomen impositum ‡ illis flagitiis, quæ quis nulla
 necessitatis vi compulsus admittit, non autem illis, quæ homines
 rebus adversis coacti committere audent. Ipsosque multo magis
 impie facere, qui pro templis militum cadavera restituere vellent,
 quam eos, qui templis nollent recuperare ea, quæ deceret. Plane
 autem jubebant *suum caduceatorem* illis declarare, se non recessu-

* Apollinem cæteraque affinia numina etc. *Valla.* HUDS.

† Hoc juris habituros: nunc autem in qua parte sunt, libenter esse, et tanquam ex
 suo non abscedere. *Valla.* IDEM.

‡ Illis, qui nulla necessitate cogente flagitiosi sunt, non qui adversis casibus ad
 audendum quidpiam adiguntur. *Acacius.* HUDS.

ros ex Bœotorum agro. Se enim non amplius in illorum agro esse: sed in eo, quem armis quæsissent. Sed tamen ex patriis institutis, factis induciis, *suorum* cadavera suscipere *liceret*.

99. Bœoti vero responderunt, siquidem *Athenienses* in Bœotia essent, ut, ex suo agro discedentes, res suas absportarent. Sin in illorum, se scire quid faciendum esset. Existimantes agrum Oropium (in quo contigerat, ut illorum milites, pugna in confiniis commissa, cæsi jacerent) Atheniensium quidem esse, quod illorum imperio subjectus esset: sed tamen ipsos nunquam, se invitis, suorum cadaveribus potituros. Pro illorum autem agro nullas inducias faciendas censebant. Illud vero responsum, *quo dicebant*, ut *Athenienses* ex suo *Bœotio* agro abirent, et reciperent ea, quæ repetebant, honestum esse *ducebant*. Atheniensium autem caduceator his auditis re infecta discessit.

100. Et Bœoti protinus accersitis ex sinu Meliaco jaculatoribus et funditoribus, cum duo quoque gravis armaturæ militum Corinthiorum millia, post prælium commissum, auxilio ipsis venissent, et præsidiarii Peloponnesiorum milites, qui ex Nisæa *ab Atheniensibus per deditionem capta* discesserant, et Megarenses una cum ipsis, adversus Delium castra moverunt, et munitionem oppugnare cœperunt: et cum alio oppugnationis genere *cam* tentarunt; tum etiam machinam, quæ eam cepit, admoverunt, hunc in modum factam. Cum ingentem antennam in duas partes secuissent, omnem excavarunt, eamque rursus ut fistulam apte commiserunt, et in ipsa extrema lebetem catenis appenderunt, et fistula tota ferrea ad flatum ciendum, ex antenna prominens, in ipsum *lebetem* demittebatur, et *antennam* magnam etiam reliqui ligni partem ferro præmunitam habebat. Hanc autem machinam ex longinquo spatio carris advectam admoverunt muro, qua parte potissimum vitibus lignisque constructus erat. Et cum prope *murum* esset, grandibus follibus ad antennæ caput, quod ad ipsos spectabat, applicitis, flatum ciebant. flatus autem, qui per foramen in lebetem, habentem prunas et sulphur et picem, ferebatur, ingentem flammam excitavit; et murum incendit; ita ut nullus super eum amplius consistere potuerit; sed *omnes*, *eo* deserto, in fugam sese dederint, et munitio hoc modo capta fuerit. Præsidiorum autem alii quidem ceciderunt, ducenti vero capti fuerunt. Cæterorum vero multitudo naves conscendit, domumque se recepit.

101. Cum autem decimo septimo die a pugna commissa Delium receptum fuisset, et caduceator, qui ab Atheniensibus *ad Bœotos ante* missus fuerat, rerum gestarum prorsus ignarus, *ad eosdem* non multo post iterum venisset cæsorum *recipiendorum* causa, Bœoti *eos* reddiderunt, nec amplius idem *quod ante* responderunt. In illa autem pugna perierunt, ex Bœotis quidem, paulo pauciores quam

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

Adhuc
mense
Nov.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 330.

quingenti; ex Atheniensibus vero, paulo pauciores quam mille, et Hippocrates *eorum* imperator. at militum leviter armatorum et lixarum magnus numerus. Post hanc pugnam, Demosthenes etiam paulo post (cum ipsi tunc ad Siphos per prodicionem occupandas profecto res non successisset) cum Acarnanum et Agræorum et Atheniensium quadringentis gravis armaturæ militibus, quos in sua classe habebat, egressus est in agrum Sicyonium. Et priusquam omnes *ejus* naves eo appellerent, Sicyonii ad sua tutanda celeriter profecti, eos, qui in terram egressi fuerant, fugaverunt, et ad naves usque persequuti sunt: et *eorum* alios quidem interfecerunt, alios vero vivos ceperunt. Et tropæo erecto, cæsos suis pace sequestra reddiderunt. Sub eisdem dies, quibus res ad Delium gesta est, Sitalces etiam Odrisarum rex, cum bellum Triballis intulisset, et prælio victus fuisset, excessit vita. Seuthes vero Sparadoci *filius*, qui erat ipsius ex fratre nepos, *ei successit, ac* Odrisarum, et cæteræ Thraciæ, cui et ille imperaverat regnum obtinuit.

Nov. 102. Eadem hyeme, Brasidas cum sociis, quos habebat in Thracia, Amphipoli ad Strymonem fluvium sitæ, Atheniensium coloniæ, bellum intulit. Hunc autem locum, in quo nunc urbs est sita, primum quidem et Aristagoras Milesius, quum Regem Darium fugeret, colonia *huc* deducta, condere tentavit: sed ab Edonis expulsus fuit. Deinde vero et Athenienses duobus et triginta post annis, *huc* missis decem millibus incolarum, tum suorum, tum aliorum, quotquot ire voluerant, qui apud Drabescum a Thracibus interfecti fuerunt, *eundem locum condere sunt conati*. Rursus etiam *iidem* Athenienses undetricesimo anno *huc* reversi, Agnone Niciæ *filio* coloniæ duce emissis, expulsis Edonis, hanc urbem condiderunt, quæ prius Novemviæ vocabatur. Eionem autem belli sedem fecerant, unde proficiscebantur, quam ipsi maritimum emporium in fluvii ostio situm tenebant, quinque et viginti stadiis distans ab urbe, quæ nunc est: quam Agnon *ideo* vocavit Amphipolim, * quod a Strymone hinc inde allueretur, et ab utroque latere cingeretur: muroque longo a fluvio ad fluvium ducto circumseptam, conspicuam mare versus et continentem condidit coloniam.

Ante finem Decembr. 103. Brasidas igitur castris ex Arnis agri Chalcidensis *urbe* motis, cum suis copiis adversus hanc *urbem* proficiscebatur. Et cum circa solis occasum ad Aulonem pervenisset, et Bromiscum, qua Bolbe stagnum in mare ingreditur, cœnatusque, noctu ire perrexit. cœlum autem erat turbidum, et subningebat: quo etiam lubentius iter susceperat, quod Amphipolitanos, qui in urbe erant, præter proditores, latere vellet. Nam in ea erant cum Argiliorum non-

* *Hic locus aliam admittere potest distinctionem et interpretationem.* HUDS.

nulli (Argilii autem sunt Andriorum coloni) domicilium illic habentes, tum etiam alii, qui prodicionis hujus erant socii, partim quidem a Perdicca, partim vero a Chalcidensibus *ad hoc faciendum* inducti. Sed potissimum Argilii, tum quod proxime habitarent, tum quod Atheniensibus semper essent suspecti, et huic urbi insidiarentur, postquam occasio oblata est, et Brasidas advenit, qui vel multo ante egerat cum illis *Argiliis*, qui illic degebant, ut urbs dederetur, tunc in *Argilum*, suam urbem, eum receperunt, et cum illa nocte defectionem ab Atheniensibus fecissent, *Brasidæ* copias ad fluvium pontem deduxerunt. Urbs autem a ponte distat amplius, quam *ripa fluminis ab opposita ripa, qua per pontem erat transitus*. nec ulli muri tunc erant erecti, quemadmodum nunc: sed quoddam modicum præsidium ibi collocatum erat. Quod cum facile Brasidas repulisset, simul prodicionis, simul tempestatis, simul etiam aduentus repentini beneficio, pontem transivit, et Amphipolitano- rum extra urbem habitantium res, quæ in toto illo loco erant, statim in suam potestatem redegit.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

104. Cum autem ejus transitus illis, qui in urbe erant, inopinatus accidisset, et eorum, qui extra erant, multi caperentur, alii vero ad muros fuga se reciperent, Amphipolitani in magna trepidatione constituti fuerunt, præsertim quod mutuo suspecti essent. Ferunt autem Brasidam, si cum suis copiis ad prædam se convertere nolisset, sed ad urbem subito contendisset, omnium opinione eam fuisse capturum. Iam vero ille castris *ibi* positis, in ea, quæ extra erant, excursions fecit, et cum per eos, qui intus erant, nihil ipsi succederet, quemadmodum exspectabat, quievit. Qui vero proditoribus erant adversarii, cum numero longe superiores essent, ita ut impedirent, ne *urbis* portæ aperirentur, *nuntios* miserunt cum Eucleo duce, qui ab Atheniensibus *missus* ad *urbis* præsidium apud ipsos erat, ad alterum ducem, qui erat in Thracia, Thucydidem Olori *filium*, qui hæc conscripsit, in Thaso agentem, (est autem insula, Pariorum colonia, ab Amphipoli distans fere dimidiati diei navigatione) *cum* rogantes, ut open sibi ferret. Ille vero hac re audita, cum septem navibus, quæ forte aderant, ivit. Volebat autem potissimum quidem Amphipolin, antequam ulla editio fieret; sin minus, Eionem præoccupare.

105. Interea vero Brasidas, tum quod metueret navium auxilium e Thaso, tum quod audiret, Thucydidem in illa Thraciæ parte securas aureas et officinas aurarias possidere, atque hinc opibus valere inter primores eorum, qui continentem incolebant, urbem, si posset, anticipare festinanter conabatur: ne, si ipse *Thucydides* eo perveniret, plebs Amphipolitana, sperans ipsum et classe et socio- rum auxiliis ex Thracia coactis se conservaturum, jam sese dedere

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

recusaret. Quare deditionis conditiones æquas *Amphipolitanis* offerebat, edicto per præconem in hæc verba facto, ut Amphipolitanorum ac Atheniensium, qui in urbe erant, quisquis vellet, pari eodemque civitatis jure fruens, in suis bonis maneret: qui nollet, is abiret, suas fortunas exportans, intra quinque dies.

106. Plebs vero, *hoc* audito, sententiam mutavit: * præsertim quod Atheniensium quidem in urbe habitantium exiguus esset numerus, major vero *incolarum* pars esset *turba* promiscua, *quæ ex diversis civitatibus eo confluxerat*. Quinetiam multi, qui intus erant, erant propinqui illorum, qui extra capti fuerant, et præ metu edictum æquum esse existimabant: Athenienses quidem, quod *illinc* exire vehementer cuperent, tum quia non paria pericula sibi imminere ducebant, tum etiam quia nullum auxilium sibi celeriter latum iri putabant: cætera vero multitudo, tum quod æquabili civitatis jure non privarentur; tum etiam quod præter opinionem periculo liberarentur. Quare cum illi, qui cum Brasida *de urbis deditione* egerant, jam vel palam affirmarent æquas esse conditiones, postquam animadverterunt ipsam quoque plebem mutasse sententiam, neque Atheniensium duci, qui aderat, aures amplius præbere, *ita demum* facta est conventio, et *Brasidam in urbem* receperunt illis conditionibus, quas per præconem edixerat. Atque illi quidem hoc modo urbem dediderunt. Thucydides vero, ejusque naves eodem die sero Eïonem appulerunt. Et Amphipolin quidem Brasidas modo occupaverat, † Eïonem vero quin occuparet, per unam duntaxat noctem stetit. nisi enim naves ad opem *ei* ferendam celeriter venissent, simul atque dies illuxisset, in ejus potestatem reducta fuisset.

107. Postea vero Thucydides quidem res Eïone constituebat, ut et in præsentia, si Brasidas *eam* invaderet, et in posterum quoque tuta esset; receptis iis, qui ex fœdere *et deditionis conditionibus* ex superioribus *ac mediterraneis locis* abscedere voluerant. Ille vero, cum ad Eïonem secundo flumine cum multis navigiis repente vectus fuisset, si forte lingula, quæ *mare versus* a muris excurrit, occupata, fluminis ostio potiretur, quinetiam, cum *eam* simul a terra tentasset, utrinque est repulsus. verum ad res Amphipolitanis instruendas se contulit. Et ad eum defecit Myrcinus civitas Edonensis, Pittaco Edonorum Rege a Goaxis liberis et Braure ipsius uxore cæso. nec multo post et Gapselus et Œsyme *idem fecerunt*: sunt autem istæ

* Præsertim quum per paucos Athenienses resp. administraretur etc. *Valla*. Vox enim ἐμπολιτεύειν ambigui est sensus, utpote quæ vel pro ἐν τῇ πόλει διαίτῳσαι καὶ οἰκεῖν accipi possit, vel pro τὰ τῆς πόλεως διοικεῖν. HUDS.

† Hunc locum alio modo interpretantur *Valla* et *Acacius*. Nam παρὰ νόκτα noctus vertunt. IDEM.

civitates Thasiorum coloniæ. Perdicas autem, qui statim post *Amphipolim* captam adfuerat, *Brasidam* in his rebus constituendis adjuvabat.

108. Amphipoli autem capta, Athenienses vehementer trepidare cœperunt: præsertim quod hæc civitas ipsis esset perutilis, tum propter materiam ad naves ædificandas aptam, quæ illinc mittebatur, tum propter pecuniarum proventum, et *vectigalia*, quæ *independebantur*; tum etiam * quod adversus ipsorum socios ad *Strymonem* usque, *Thessalis* deducuntibus, accessus *Lacedæmoniis* jam pateret. Nam nisi *Lacedæmonii* pontem in sua potestate habuissent, quod a superiore quidem *pontis* parte, quæ *loca mediterranea spectabat*, ingens longeque patens fluminis palus esset, ab illa vero parte, quæ *Eionem* spectabat, *Athenienses* cum sua classe *transitum* servarent, illos haudquaquam ulterius progredi posse existimabant. Tunc vero facilis *accessus* jam esse existimabatur. Et ideo verebantur, ne socii deficerent. Nam *Brasidas* cum in cæteris rebus se moderatum præbebat, tum vero verbis ubique declarabat, se ad *Græciam* liberandam emissum. Quare cum civitates, quæ Atheniensium imperio parebant, audirent et *Amphipolim* captam, et quæ *vir ille* præstabat, illiusque mansuetudinem, tunc ad res novandas maxime erectæ fuerunt. Et *caduceatores* ad eum clam mittebant, rogantes, ut *ad se* accederet, et pro se quique ad illum primi deficere cupientes. nam impunitas ipsis fore videbatur, partim quidem, quod falso putassent, Atheniensium potentiam non esse tantam, quantam postea manifeste fuisse constitit: partim vero, quod incerta voluntate magis, quam certa providentia *ita* judicarent. Homines enim id quidem, quod cupiunt, inconsideratæ spei permittere; quod vero non cupiunt, id rationis pertinacia rejicere consueverunt. Præterea, tum quod Athenienses cladem in *Bœotia* recens accepissent, tum quod *Brasidas* verbis ad animos hominum alliciendos appositis uteretur, nec vera referret, *dicens* Athenienses non ausos esse configere secum apud *Nisæam*, ubi suum exercitum solum haberet, confidebant, nec quenquam contra se venturum credebant. Potissimum vero, propter rerum novarum studium, quod in præsentia voluptatem ipsis afferebat; simul quod tunc primum *Lacedæmoniorum*, qui *belli gerendi* cupiditate flagrabant, periculum essent facturi, ad quodvis discrimen adeundum erant parati. Quæ cum *Brasidas et Athenienses* intellexissent, Athenienses quidem, ut in illis temporum angustiis, et hyeme licebat, *præsidia* in urbes dimiserunt. Ille vero, cum nuntium *Lacedæmonem* misisset, *alias* copias mitti jubebat, et ipse ad *Strymonem* ad naves compingendas se accingebat. *Lacedæmonii* vero, partim quidem propter invidiam, qua civitatis principes ejus gloriæ

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
330.

* Quod usque ad *Strymonem* anem, *Thessalis* transitum in socios largientibus, *Lacedæmoniis* via patefacta esset etc. *Acasius.* Hubs.

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 331. Ante Apr. 9.

invidebant ; partim vero, quia suos cives in insula *Sphacteria* captos recuperare, bellumque finire malebant, *copias, quas petebat*, ipsi non suppeditarunt.

109. Eadem hyeme, Megarenses, cum longos muros, quos Athenienses ipsis ereptos tenebant, recuperassent, eos æquarunt solo. Brasidas vero post Amphipolin captam, cum sociorum exercitu, quem habebat, profectus est in regionem, quæ Acte appellatur. Hæc autem a fossa, quam Rex *Persarum* fecerat, introrsus prominet, et Athos ipsius mons excelsus ad Ægæum pelagus terminatur. Urbes vero continet, Sanen, Andriorum coloniam, ad ipsam fossam, mare versus, quod Eubœam spectat ; et alias, Thyssum, et Cleonas, et Acrothoos, et Olophyxum, et Dion ; quæ a promiscuis barbarorum bilinguium gentibus habitantur. Quinetiam exigua quædam gentis Chalcidicæ pars *illic* inest : sed maxima pars est Pelasgica, ex illis Tyrrhenis, qui Lemnum et Athenas quondam incoluerunt, et Bisaltica, et Crestonica, et Edonica. Habitant autem in parvis oppidulis. Harum pleræque ad Brasidam defecerunt : sed Sane, et Dion *ipsi* restitit. et ideo *Brasidas* illic habens stativa, regionem ipsarum vastabat.

110. Sed cum imperata facere nollent, continuo castra movit adversus Toronam Chalcidicam, quam Athenienses tenebant. Ipsumque pauci quidam, qui urbem dedere parati erant, accersierant. Et cum *eo* pervenisset, dum adhuc nox esset, jam circa primum diluculum, cum exercitu consedit ad Castoris et Pollucis templum, quod ab urbe tribus ferme stadiis distat. Atque cæteris quidem Toronæis, qui in urbe erant, et Atheniensibus, qui ibi præsidio erant, ejus adventus erat ignotus ; sed qui cum *eo* de urbis prodicione egerant, cum eum venturum scirent, et aliquot ex ipsis ad eum clam accessissent, ipsius adventum observabant. Cum autem eum jam adesse sensissent, ad se deduxerunt septem viros, qui nulla alia arma præter pugiones habebant. Tot enim duntaxat ex viginti viris, quibus primum negotium datum fuerat, ingredi non dubitarunt : (*Lysistratus* vero *Olynthius* ipsos ducebat) qui cum per murum ad mare vergentem furtim essent introgressi, et in summam arcem (urbs enim in colle sita erat) ascendissent, milites præsidarios, qui in ea erant, interfecerunt ; et portulam, quæ Canastræum versus erat, perfregerunt.

111. Brasidas vero cum cæteris quidem copiis aliquantulum progressus, quiescebat : sed centum peltatos præmisit, ut, simul ac portæ aliquæ apertæ fuissent, et signum, de quo inter eos convenerat, sublatum fuisset, primi irrumperent. Atque hi quidem, cum mora fieret, et mirarentur, paulatim ad urbem accedebant. Toronæi vero, qui cum *Brasidæ militibus* jam ingressis in urbe rem adorna-

bant, cum portulam perfragissent, et portas, quæ ad forum ducebant, diffracto vecte aperuissent, primum quidem quosdam per portulam circumductos introduxerunt, ut oppidanos, rerum, quæ gerebantur, prorsus ignaros, et a tergo et ab utroque latere repente aggressi terrerent. Deinde vero ignis signum, quod conductum fuerat, sustulerunt; et per portas, quæ ad forum ducebant, jam reliquos peltatos receperunt.

Bell.
Pelop.
an. 8.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
§31.

112. Brasidas autem signo, de quo inter ipsos convenerat, conspecto, cursu contendit, cum suis copiis excitatis, quæ clamore simul sublato metum ingentem oppidanis incusserunt. Atque alii quidem protinus per portas irruerunt; alii vero per trabes quadrangulares, quæ muro collapso, qui reficiebatur, ad saxa tollenda erant appositæ. Brasidas igitur, totaque multitudo confestim ad superiorem ac eminentiorem urbis partem se convertit, quod eam a summo et prorsus occupare vellet. Reliqua vero multitudo per omnes partes nullo discrimine discurrebat.

113. At Toronæorum, dum urbs caperetur, major quidem pars rerum ignara tumultuabatur, et vehementur trepidabat. proditionis vero autores, et quibus hæc placebant, statim se conjunxerunt cum iis, qui ingressi erant. Athenienses vero (erant enim gravis armaturæ milites ad quinquaginta, qui in foro dormiebant) cum hoc sensissent, aliquot quidem ipsorum, qui in eorum manus inciderant, cæsi sunt, reliqui vero, partim itinere pedestri, partim ad duas naves, quæ excubias agebant, fuga se recipientes, evaserunt in Lecythum, præsidium, quod ipsi tenebant, occupata arce, quæ angusto Isthmo ad mare intercepta erat. Confugerunt autem ad eos, et Toronæorum, quotquot eorum erant studiosi.

114. Cum autem dies jam illuxisset, et urbs constanter teneretur, Brasidas Toronæis quidem, qui ad Athenienses confugerant, et cum ipsis erant, per caduceatorem edixit, ut, quisquis vellet, ad sua egressus, sine metu in civitate ex patriis institutis viveret. Athenienses vero, caduceatore ad eos misso, accepta fide, et sua abspontantes, Lecycho, quippe quod Chalcidensium esset, exire jussit. Illi vero se quidem *locum* non deserturos dixerunt: sed tamen postularunt, ut sibi per unius diei spatium ad suorum cadavera suscipienda fidem daret. Hic vero fide publica interposita duos *dies* ipsis concessit. His autem *diebus* et ipse vicina ædificia firmavit, et Athenienses sua. Et concilio Toronæorum coacto, iisdem verbis apud ipsos, quibus et apud Acanthios, est usus: “ non esse æquum, eos, qui secum de urbe dedenda transegissent, existimari aut *cæteris* deteriores, aut proditores esse. nec enim pecuniis inductos hoc fecisse, ut civitatem in servitutem redigerent, sed publici commodi causa, ut eam in libertatem vindicarent: nec *æquum esse*, eos,

Bell. Pelop. an. 8. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 331. qui participes non exstitissent, existimare se non iisdem bonis fru-
 turos, quibus illi, quorum opera urbs dedita fuisset. se enim eo venisse
 dicebat non ad perdendam civitatem, aut aliquem privatum. Id-
 circo autem se edictum proposuisse illis, qui ad Athenienses con-
 fugerant, quod eos ceteris haud deteriores censeret, ob amicitiam,
 quæ ipsis cum illis intercessisset. neque se existimare ipsos, ubi pe-
 riculum fecerint ipsorum Lacedæmoniorum, minus benevolos ipsis
 fore: sed multo magis, quanto magis se viros æquos præstant.
 Iam vero illos propter imperitiam, quod Lacedæmoniorum, ipsorumque
 fidei nullum periculum adhuc fecissent, territos fuisse dicebat. Omnes
 autem hortabatur, ut animis se præpararent ad societatem constan-
 ter tuendam. et ad omnium eorum, quæ jam posthac peccarent, cul-
 pam sustinendam. nam quod ad res præteritas attineret, * nulla in-
 juria se affectos esse, sed illos potius ab aliis potentioribus; et si
 quid sibi fuissent adversati, veniam ipsis esse dandam.

115. Hic igitur, cum hæc dixisset, eosque bono animo esse jus-
 sisset: ubi fidei datæ tempus præterit, Lecythum oppugnare cœ-
 pit. Athenienses vero e munitione parum firma, et ex ædificiis
 pinnas habentibus sese defendebant. Et unum quidem diem prop-
 pulsarunt. Postridie vero, cum adversarii machinam ipsis essent
 admoturi, ex qua ignem in ligneas munitiones iniicere in animo
 habebant; cumque exercitus jam accessisset ad eam partem, ad
 quam potissimum Athenienses machinam ab ipsis admotum iri puta-
 bant, et qua munitio maxime expugnari poterat, ligneam turrim
 ædificio impositam ei opposerunt, et multas aquæ amphoras, et
 dolia, et ingentia saxa eo comportarunt. multique mortales illuc
 ascenderunt. Ædificium autem, quod onus suscepisset gravius,
 quam quod sustinere posset, repente disruptum est; editoque in-
 genti fragore, Athenienses quidem, qui prope erant, et rem cer-
 nebant, majore dolore, quam metu affecit. Qui vero procul abe-
 rant, præcipue vero remotissimi quique, existimantes, munitio-
 nem ab illa parte jam esse captam, fuga ad mare et ad naves con-
 tenderunt.

116. Brasidas vero, cum animadvertisset, ipsos propugnaculi pin-
 nas deseruisse, et videret id quod acciderat, cum suis copiis irruens,
 munitionem confestim capit; et quotquot in ea deprehendit, inter-
 fecit. Tunc Athenienses quidem, cum hoc modo locum illum de-
 seruissent, navigiis navibusque Pallenen se receperunt. Brasidas
 vero (nam in Lecytha erat Palladis templum, et, cum eam esset op-
 pugnaturus, per præconis vocem edixerat, se triginta argenti minas
 ei daturum, qui primus murum conscendisset) ratus illum locum

* Se injustos non fuisse, sed potius istos, quibus fortioribus paruisent etc. *Valla.*
Hubs.

aliqua alia quam humana ratione captum, cum illas triginta minas Deæ ad templum *ædificandum* dedit, tum etiam eversa Lecytho, eaque refecta, totum ejus solum *illi* dicavit. Atque hic quidem reliquum hyemis tempus consumsit tum in locis, quæ tenebat, stabiliendis, tum in clandestinis consiliis incundis, quibus alia in suam potestatem redigeret. Hac autem hyeme exacta, octavus belli annus excessit.

117. Ineunte autem sequentis ætatis vere, Lacedæmonii et Athenienses statim annuas inducias fecerunt: Athenienses quidem, quod existimarent, Brasidam nullam præterea suorum *sociorum* civitatem ad defectionem faciendam amplius impulsurum, priusquam ad bellum se per otium comparassent; simul etiam, si res sibi feliciter succederet, se compositionem diuturniorem facturos: Lacedæmonii vero, quod putarent Athenienses ea metuere, quæ reapse metuebant, datoque malorum ac miseriarum laxamento, ubi *pacis* periculum fecissent, majore compositionis faciendæ desiderio flagratos, sibi que restituti viris, *quos in insula Sphacteria ceperant*, ad pacem vel diuturniorem faciendam promtiores futuros. Plurimi enim faciebant suos cives recuperare, dum Brasidas adhuc rem feliciter gereret. Nam si ipse majores progressus fecisset, et res æquasset, futurum erat, ut his quidem *suis civibus* privarentur, cum illis vero *Atheniensibus* æquis viribus certantes, belli fortunam periclitarentur, illosque fortasse vincerent. Induciæ igitur inter ipsos ipsorumque socios factæ sunt, in hæc verba.

118. “ Quod ad templum atque oraculum Apollinis Pythii attinet, nobis placet, ut qui velit, sine fraude et sine metu ex patriis * instituti eo utatur. Atque Lacedæmoniis quidem, eorumque sociis, qui adsunt, hæc placent. Dixerunt autem, se Bœotis et Phœncibus *hoc* pro virili parte persuasuros, caduceatore *ad ipsos* misso. Quod vero attinet ad Dei pecuniam, operam dare *placet*, ut sontes comperiamus, patriis instituti utentes *utrique*, et nos et vos, et ex aliis, quicumque voluerint, omnes patriis instituti utentes. De his igitur placuit Lacedæmoniis, cæterisque eorum sociis (si Athenienses pacem faciant) ut *utrique* in suo maneat, retinentes *ea*, quæ nunc habemus. hi quidem *Lacedæmonii* in Coryphasio inter Buphradem et Tomeum manentes. hi vero *Athenienses* in Cytheris, ita ut neutri cum alteris societate sese permisceant, neque nos cum ipsis, neque ipsi nobiscum commercium habeant. Qui vero sunt in Nisæa et Minoa, ne transeant viam, quæ est a Pylis ad Nisi *sacellum* et ad Neptuni delubrum, et a Neptuni delubro ad pontem, qui Minoam spectat. Neque Megarenses eorumque socii hanc viam transcant,

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{1}{2}$.
Post
Mart.
24.
Sub
finem
an. 8.

* Consulant, ad patrium quisque ritum. *Valla.* Ht vs.

Bell. * et insulam, quam Athenienses ceperunt, neutrique cum alteris
 Pelop. ultro citroque commercium habeant: eaque *Megarenses* retineant,
 an. 9. quæcunque in Trœzene nunc habent, et de quibuscunque inter ipsos
 Olymp. 89. $\frac{1}{2}$. et Athenienses convenit. † utque mari utantur cum per omnes
 V. C. agri sui partes, tum per eas, quæ ad ipsorum socios pertinent. Item
 Varr. 33 $\frac{1}{2}$. ut Lacedæmonii eorumque socii navigent navi non longa: sed alio
 navigio, quod remis agatur, et ad quingentorum talentorum pondus
 vehat. Item ut caduceatori, et legatis, eorumque comitibus, quot-
 cunque *ipsis* placuerit belli finiendi et controversiarum causa, in Pe-
 loponnesum aut Athenas euntibus ac redeuntibus, terra marique
 fœdera sint. Interea vero neutri transfugas, aut liberum, aut ser-
 vum recipiant. Item ut et a vobis apud nos et a nobis apud vos
 causa dicatur ex patriis institutis, ut controversiæ jure, sine bello
 dirimantur. Atque Lacedæmoniis quidem eorumque sociis hæc
 placent. Quod si quid aut honestius, aut justius his esse vobis vide-
 tur, Lacedæmonem profecti docete. nihil enim eorum, quæ justa esse
 demonstraritis, aut Lacedæmonii, aut eorum socii recusabunt. Qui
 autem *eo* proficiscentur, proficiscantur cum *absoluta rei arbitrato suo*
transigendæ autoritate, quemadmodum vos quoque nos *facere* jubetis.
 Hæc autem fœdera ad annum durabunt. *ita* placuit populo. Sena-
 tores Acamantidis tribus Prytanes erant, Phænippus scriba erat,
 Niciades Epistates. Laches pronuntiavit, Quod felix faustumque
 sit Atheniensi populo, inducias fieri, prout Lacedæmonii, eorumque
 socii consentiunt. Et *magistratus* inducias annuas esse coram po-
 pulo sponponderunt. Harum autem initium fieri ab hoc die, qui est
 Mart. decimus quartus mensis Elaphebolionis. Hoc interim tempore utro-
 28 rumque legatos, atque caduceatores, invicem adeuntes, tractare qua
 ratione bellum sedari possit. Concione autem ab imperatoribus et
 Prætoribus advocata, primum populum Atheniensem de pace con-
 sultare, prout *ad ipsum* legatio de bello sedando venerit. Et primo
 quoque tempore legatos, qui aderunt, factis induciis apud populum
 spondere, se annum integrum induciarum conventis staturos.

119. Atque hæc sunt pacta et conventa, quæ inter Lacedæmo-
 nios et Athenienses ac utrorumque socios facta, ac de communi
 utrorumque sententia jurata fuerunt, Gerastii apud Lacedæmonios
 mensis die duodecimo. Horum autem pactorum et conventorum au-
 tores *ac sponsores* exstiterunt ex Lacedæmoniis isti, Taurus Echeti-
 midæ, Athenæus Pericleidæ, Philocharidas Eryxidaïdæ. Ex Co-

* Et insulam habentes, quam Athenienses ceperunt; neutrique etc. *Valla*. Insu-
 lamque, quam ceperunt, retineant Athenienses; neutrique etc. *Acacius*. IDEM.

† Marique uti, quocunque placuerit, vel ad sua ipsorum, vel ad sociorum ire.
Valla. Mari, ut aut suæ aut sociorum res postulabunt, utantur. *Acacius*. Marique
 libere utantur, tum qua suæ ditionis, tum qua sociorum agrum alluit. *Hobbesius*. IDEM.

rinthiis, Æneas Ocytæ, Euphamidas Aristonymi. Ex Sicyoniis, Damotimus Naucratis, Onasimus Megaclis. Ex Megarensibus, Nicasus Cecali, Menecrates Amphidori. Ex Epidauriis, Amphias Eupæidæ. Ex Atheniensibus Imperatores, Nicostratus Diotrephis, Nicias Nicerati, Autocles Tolmæi *filius*. Atque hæ quidem induciæ factæ sunt, et quamdiu durarunt, *utrique* in colloquium de rerum majorum fœderibus perpetuo venerunt.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
33 1/2.

120. Per hos autem dies, quibus *alteri ad alteros* adibant, Scione apud Pellenen civitas ab Atheniensibus ad Brasidam defecit. Scionæi autem se Pellenenses quidem esse dicunt, ex Peloponneso *oriundos*; sed suos majores, cum a Troia navigarent, * tempestate, qua Achivi jactati fuerunt, in eum locum delatos fuisse, ibique sedes posuisse. Cum autem illi defecissent, Brasidas noctu Scionem trajecit, † triremi quidem socia præeunte, ipse vero celoce vectus eminus *cum* sequens, ut, si forte in aliquod navigium *sua* celoce majus incidere, triremis opem ipsi ferret: si vero alia pari magnitudine triremis advenisset, existimabat *illam* non recta venturam contra minus *navigium*, sed contra triremem, et se interea salutem suam consulturum. Cum autem *eo* trajecisset, et Scionæorum concionem advocasset, eadem *ibi* dixit, quæ et Acanthi, et Toronæ. Addebat præterea, ipsos maxima laude dignos esse, qui, cum Pellene in Isthmo ab Atheniensibus Potidæam tenentibus sit intercepta, cumque nihil aliud sint, quam insulani, tamen sua sponte ad libertatem transierint, neque per ignaviam expectarint, ut sibi necessitas imponeretur, qua manifestum domesticum bonum sequi cogerentur. Hoc autem argumento esse, ipsos vel ad quodvis aliud summum discrimen fortiter subeundum paratos fore, si res ex animi sententia constituentur: ac re vera se fidelissimos Lacedæmoniorum amicos illos existimaturum esse, et aliis honoribus affecturum.

Bell.
Pelop.
an. 8.
exeunt.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
33 1.

121. Scionæi autem hujus verbis elati sunt, omnesque pariter animis confirmati, vel illi, quibus ante res, quæ gerebantur, minime placebant, et bellum alacriter ferre constituerunt, et Brasidam cum aliis rebus honorifice acceperunt, tum etiam publice quidem aurea corona redimierunt, ut Græciæ liberatorem, privatim vero tæniis coronabant, et ad *ipsum* ut ad athletam *victorem officii causa* accedebant. Ille vero confestim, quodam *non magno* præsidio apud ipsos relicto, retro abiit. Nec multo post exercitum majorem *eo* trajecit, quod Menden et Potidæam cum ipsis tentare vellet: existimans et Athenienses ad opem ipsis ferendam venturos, quippe quod insulam incohererent, eosque antevertere cupiens. Quin etiam nonnullos in his ci-

* Tempestate, qua Achivi usi sunt etc. *Valla.* HUDS.

† Præeunte officii gratia triremem etc. *Valla.* IDEM.

Bell. Pelop. an. 9. Olymp. 89. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 33 $\frac{1}{2}$.
 vitatibus ad proditionem sollicitabat. Atque ille quidem has civitates aggressurus erat.

122. Sed interea ad eum veniunt cum triremi, qui inducias renuntiarent, ex Atheniensibus, Aristonymus, ex Lacedæmoniis, Athenæus. Atque exercitus quidem Toronam reversus est. Legati vero conventa Brasidæ renunciarunt. Universi autem Lacedæmoniorum socii, qui in Thracia erant, res gestas comprobaverunt. Aristonymus autem cæteris quidem assentiebatur; sed Scionæos, quos ex dierum supputatione post initas inducias defecisse animadvertibat, fœderis participes fore negabat. Brasidas vero contra multis verbis affirmabat, *Scionem prius defectionem fecisse*, nec urbem dimittere volebat. Cum autem Aristonymus hæc de ipsis *Scionæis* Athenas renunciasset, Athenienses ad bellum Scionæ confestim inferendum animis erant parati. Lacedæmonii vero, legatis ad Athenienses missis, dicebant ipsos fœdera violaturos, *si bellum Scionæis inferrent*, urbemque *Scionam* sibi vendicabant, fidem Brasidæ habentes. Et parati erant ad iudicio de ipsa disceptandum. Illi vero iudicio quidem *controversiam committere, et rem in discrimen adducere, ac periclitari* nolebant, sed primo quoque tempore bellum *Scionæ* inferre volebant: irati, quod jam vel insularum incolæ a se defectionem sibi faciendam censerent, terrestri Lacedæmoniorum potentia nihil *ipsis in rebus maritimis* profutura freti. Et profecto, quod de defectione dicebatur, magis verum erat, quam vel ipsi Athenienses censerent. Nam Scionæi duobus post *factas inducias* diebus defecerant. Confestim autem in Cleonis sententiam decretum fecerunt de expugnandis occidendisque Scionæis; et * a cæteris *belli partibus* abstinentes, ad hanc unam se converterunt, et ad hoc peragendum se præparare cœperunt.

Mart. 26. anni 8.

Ante fin. anni 8.

123. Interea vero Mende urbs, quæ erat sita in Pallene, Eretriorum colonia, defecit. Brasidas autem ipsos *Mendæos in fidem suam* recepit, non existimans, se injuste facere, quia Mendæi induciarum factarum tempore aperte et sine proditione deditioem fecerant. Habebat enim et ipse, quod vicissim crimini daret Atheniensibus de fœderibus violatis. Quamobrem etiam Mendæi *hoc facere* magis sunt ausi, tum quia propensum Brasidæ animum videbant; et ex ipsa Scione conjecturam facientes, quia *Brasidas eam* non prodebat, † tum etiam, quia, qui *proditionem* cum ipsis moliebantur, quamvis pauci essent, tamen (quia rem semel susceptam, quam tunc peracturi erant, amplius intermittere nolebant; sed sibi ipsis metuebant, ne patefierent,) plebem præter *omnium* opinionem superaverant. Athenienses

* Cætera omittentes etc. *Valla.* HUDS.

† De loci hujus interpretatione videsis *Annott. IDEM.*

autem, cum protinus *hæc* accepissent, multo magis irritati, se adversus utramque civitatem instruebant. Brasidas vero, cum infestum ipsorum classis adventum exspectaret, Scionæorum et Mendæorum liberos et conjuges in Chalcidicam Olynthum subduxit. Et ad ipsos *præsidiî causa* misit quingentos gravis armaturæ milites Peloponnesios, et trecentos peltatos Chalcidenses, cum Polydamida *ipsorum* universorum præfecto. Atque hi quidem, quod Athenienses propediem adfuturos exspectarent, res suas communiter adornabant.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{1}{2}$.

124. Brasidas vero et Perdiccas interea copiis conjunctis bellum Arrhibæo rursus ad Lyncum intulerunt. Et duxerunt, hic quidem, copias Macedonum, quibus imperabat, et Græcorum *in Macedonia* habitantium milites. Ille vero, præter Peloponnesiorum reliquias, quas illic habebat, Chalcidenses, et Acanthios, et ex aliis *populis*, pro cujusque facultate *ac potentia*. Universarum autem Græcarum copiarum erant fere tria millia. Equites vero universi, qui sequebantur, Macedonum cum Chalcidensibus, erant paulo * pauciores quam mille. Et barbarorum alia manus permulta. Cum autem in Arrhibæi *regionem* irrupissent, et Lyncestas castra sibi opposita habentes invenissent, ipsi quoque castra *illis* opposita fecerunt. Cum autem pedites quidem utrinque collem haberent, *in quo consederant*, planities vero *inter utraque castra* interjaceret, equites in eam decurrentes, utrinque primum equestre prælium commiserunt. Deinde vero Brasidas et Perdiccas, cum Lyncestarum gravis armaturæ milites cum equitibus ex *suo* colle priores processissent, et ad prælium committendum essent parati, et ipsi vicissim suas copias adversus *eos* produxissent, conflixerunt, et Lyncestas fugarunt. Et multos quidem interfecerunt, cæteri vero in editiora loca diffugientes, *ibi* quiescebant, *et ab armis abstinebant*. Postea vero, *Brasidas et Perdiccas* erecto tropæo biduum triduumve substiterunt, opperientes Illyrios, qui, a Perdicca mercede conducti, venturi erant. Deinde Perdiccas *quidem* adversus Arrhibæi pagos progredi, neque subsidere *tempusque terere* volebat. Brasidas vero de Mende sollicitus, tum ne, si prius, *quam ipse eo pervenisset*, Athenienses infesta classe *illuc* appulissent, aliquam cladem acciperet, tum etiam quod Illyrii non adessent, non *ad progrediendum*, sed ad *regrediendum* potius erat animo paratus.

An. 9.
post
Apr. 9.

125. Interea vero, dum ipsi inter se contenderent, nunciatum est, Illyrios, etiam prodito Perdicca cum Arrhibæo se conjunxisse. Quare, cum utrique propter ipsorum metum, quod essent homines bellicosi, recedere jam placeret: sed propter contentionem nihil certi constitutum esset, quando inde discedendum esset, cumque nox intervenisset, Macedones quidem et barbarorum multitudo, subito

* Circiter mille. *Valla.* HEDS.

Bell. Pelop. an. 9. Olymp. 89. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 33 $\frac{1}{2}$.
 timore perculsi (id quod magnis exercitibus contingere consuevit, qui incertis de causis *sæpe* animis consternantur) et existimantes, longe plures *hostes* contra se venire, quam *reapse* veniebant, ac jamjam adfore, se in repentinam fugam conjicientes domum tendebant. Et Perdiccam, qui *fugam ipsorum* initio non senserat, ubi rescivit, antequam Brasidam videret, *et rem cum ipso communicaret* (alter enim ab altero castra valde procul habebat) *illinc* ocius abire coëgerunt. Brasidas vero simul ac dies illuxit, cum animadvertisset, Macedones jam discessisse, et Illyrios ac Arrhibæum contra se venturos, ipse quoque gravis armaturæ militibus in agmen quadratum coactis, et levis armaturæ militibus in medium *agmen* receptis, *illinc* recedere cogitabat. Juniores autem disposuit ad excursions faciendas, siqua *hostes* ipsos invaderent. Ipse vero cum delecta trecentorum manu in animo habebat, postremus *et in novissimo agmine subsistens*, primis quibusque adversariorum impressionem *in suos* facturis resistere, eosque propulsando se subducere: et antequam *hostes* appropinquarent, pro facultate, quam ipsi temporis angustiae dabant, suos milites *ad rem fortiter gerendam* adhortatus est, his verbis:

126. “ Nisi ego suspicarer, viri Peloponnesii, terrore vos esse perculos, tum quod derelicti simus, tum etiam quod barbari, iique magno numero contra nos veniant, non ita vos docerem pariter ac adhortarer. jam vero quod ad nostrorum desertionem et ad hostium multitudinem attinet, vobis, quæ maxima sunt, brevi admonitione et adhortatione persuadere conabor. Vos enim in rebus bellicis strenuos esse convenit, non semper propter sociorum præsentiam, sed propter virtutem vobis insitam; nec aliorum multitudinem extimescere; quippe qui venitis ex ejusmodi rebus publicis, in quibus non multi paucis, sed potius pauciores pluribus imperant; qui nulla alia ratione principatum sunt adepti, quam quod *hostes* præliando superarint. Barbaros autem (quos propter imperitiam, *quod eorum nullum periculum adhuc feceritis*, nunc formidatis) cum ex iis, quæ in Macedonum gratiam in prælio ante cum ipsis commisso fecistis, tum ex iis, quæ ego partim conjectura, partim fama intelligo, scire debetis non fore formidabiles, *ac proinde nequaquam extimescendos*. Quotquot enim *hostes* re vera sunt infirmi, et tamen roboris speciem habent, si vera de illis experientia accedat, *et ipsorum infirmitas explorete, facto periculo, cognoscatur*, adversarios magis confirmant. Quibus vero aliqua fortitudo constanter adest, si quis *eam* ante non noverit, in eos audacius feratur. Isti vero, antequam prælium ineant, illis sunt formidabiles, qui ipsos nondum sunt experti. Nam ipso multitudinis aspectu sunt terribiles, et vociferationis magnitudine sunt intolerabiles. Et inanis illa armorum concussio quandam minarum significationem habet. Sed *hujusmodi homines* in ipso conflictu adversus eos, qui

res istas fortiter sustinent, haud tales se præstant, *quales ante congressum esse videbantur*. Cum enim nullum ordinem habeant, *nulquamque militarem disciplinam servant*, haudquaquam eos pudebit locum deserere, si ab *hostibus* premantur. Et cum fuga æque honesta et gloriosa ipsis videatur atque *hostium* aggressio, nullum etiam fortitudinis examen *apud ipsos* habeatur. Pugna autem, in qua unusquisque rem arbitrato suo gerit, cuius etiam salutis servato decoro quærendæ occasionem facillime præbeat. Tutius autem existimant, nos *eminus et sine periculo* terrefacere, quam nobiscum ad manus venire. Nam si manus nobiscum conserere tutius esse duxissent, quam *eminus nos terrere*, profecto jam illa potius, quam ista ratione usi essent. Denique quicquid terroris hactenus *vobis* ab ipsis incussum est, manifeste videtis re quidem ipsa leve esse; sed aspectu *tantum* et auditu terrorem *vobis* incutere. Quem *inanem terrorem, ac impressionem* ingruentem si sustinueritis, et, quum tempus fuerit, servata militari disciplina ordinibusque servatis, retro vos subduxeritis, et in loca tuta citius pervenietis, et cognoscetis in posterum hujusmodi turbas, illis quidem, qui primum *ipsarum* impetum sustinuerint, * inani minarum strepitu fortitudinem ante conflictum *eminus* ostentare: illis vero, qui ipsis cesserint, animi strenuitatem extra periculum positas, præcipites demonstrare, *cedentium* tergis instantes, *ipsorumque vestigia persequentes*.”

127. Brasidas suos his verbis adhortatus, exercitum pedetentim reducebat. Barbari autem, hoc animadverso, magna vociferatione ac tumultu ingruebant, existimantes eum fugere, et a se, ubi ipsum assequuti fuissent, interfectum iri *sperantes*. Sed cum et excursores, quacunque *barbari* impressionem facerent, ipsis occurrerent, ac *resisterent*, et ipse cum delecta *trecentorum* manu *ipsos* invadentes sustineret, ac præter *ipsorum* opinionem, adversus primum impetum restitissent, et cum deinceps *ipsorum* quidem irruentium impetum exceptum propulsarent, ipsis vero cessantibus *nec ullam impressionem facientibus* pedem referrent, tunc vero plerique barbarorum a Græcis, qui cum Brasida in locis patentibus erant, *ulterius persequendis* abstinuerunt: sed cum quandam *suarum copiarum non magnam* partem reliquissent, † quæ ipsos *abeuntes* insequeretur ac aggrederetur, cæteri cursu contenderunt in fugientes Macedones, quorum ut in quemque incidebant, eum trucidabant. Et angustas fauces inter duos colles sitas, qua patet aditus in Arrhibæi, *fines*, ocius præoccuparunt, quia sciebant, nullam aliam esse viam, qua Brasidas *domum cum suis copiis* se recipere posset. Ipsumque jam appropinquantem in ipsis transitus angustias, ut intercepturi, circumstant.

* Ostentare robur minabundas ac cunctabundas. *Valla. Hevs.*

† Quæ illas insequens manus consereret, cæteri. *Steph. Hevs.*

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{1}{2}$.

Bell. 128. Ille vero, hac re cognita, trecentis illis, quos secum duce-
 Pelop. bat, præcepit, ut in eum collem, quem facilius a se captum iri puta-
 an. 9. bat, cursu contendentes, quanta maxima quisque celeritate posset,
 Olymp. nullo ordine servato, barbaros jam contra se venientes illinc detur-
 89. $\frac{1}{2}$. bare conarentur, priusquam major numerus *barbarorum*, qui suos
 V. C. circumvenire statuerant, eo conflueret. Atque illi quidem eos, qui
 Varr. 33 $\frac{1}{2}$. in colle erant, impressione *in eos* facta superarunt, atque reliquos
 Græcorum exercitus in eum *collem* jam facilius ibat. Nam barbari
 territi sunt, suis illic in fugam versis, et ex editiore loco pulsis. nec
 ulterius *Græcos* sunt persequuti, quos eos in *agri amici* confiniis jam
 esse, et evasisse arbitrarentur. Brasidas autem, ubi loca superiora
 nactus est, iter tutius faciens, eodem die * primum pervenit Arnis-
 sam, quæ Perdiccæ imperio paret. Ipsique milites irati, quod Ma-
 cedones priores recessissent, ut in quæque incidebant inter eundum,
 vel plaustra boum, quæ ad ipsos pertinebant, vel sarcinas, si quæ
 deciderant, (ut in nocturno et pavoris pleno receptu contigisse cre-
 dibile erat) illa quidem concidebant, solventes, illas vero sibi vendi-
 cabant. Atque hinc primum Perdiccas Brasidam hostem indicavit,
 et in posterum animo concepit odium in Peloponnesios, non consue-
 tum illud quidem, propter Athenienses, *quos oderat*: sed propter
 sua necessaria commoda *ab ipsis* alienatus, operam dabat, ut quoquo
 modo quamprimum cum illis quidem compositionem faceret, ab his
 vero dissociaretur.

Bell. 129. Brasidas vero ex Macedonia Toronen reversus, offendit
 Pelop. Menden ab Atheniensibus jam occupatam. Ibiq; subsidens, in
 an. 9. Pallenen quidem propter virium imbecillitatem ad opem *Mendæ* fe-
 Olymp. rendam tunc se trajicere non posse ducebat: sed Toronen præsi-
 89. $\frac{1}{2}$. dio tuebatur. Nam sub idem tempus, quo res apud Lyncum gestæ
 V. C. fuerunt, Athenienses navalem expeditionem adversus Menden et
 Varr. Scionen susceperunt, ad quam se prius accingebant, cum quinqu-
 331. ante fin. ginta navibus, quarum decem erant Chiæ, et cum mille gravis arma-
 Apr. 9. turæ militibus de suis popularibus, et sexcentis sagittariis, et mille
 Aug. Thracibus mercede conductis, aliisque peltatis, quos illinc ex suis
 vel init. Sept. sociis collegerant. Illis autem præerat Nicias Nicerati, et Nicos-
 tratus Diotrephis *filius*. Cum autem a Potidæa cum classe solvis-
 sent, et ad eam partem appulissent, ubi erat Neptuni templum, ad-
 versus Mendæos contenderunt. Ipsi autem *Mendæi*, et Scionæo-
 rum trecenti, qui *Mendæis* opem tulerant, et Peloponnesiorum auxi-
 liarii milites, qui universi erant septingenti gravis armaturæ mi-
 lites, et Polydamidas ipsorum dux, extra urbem in colle natura
 munito castra posuerant. Et Nicias quidem cum centum et vi-

* Arnissam, primum ditionis Perdiccæ oppidum, pervenit. etc. *Acacius*. IDEM.

ginti Methonæis leviter armatis, et delectis sexaginta gravis armaturæ militibus Atheniensibus, omnibusque sagittariis, quos secum ducebat, per quandam collis semitam ad ipsos accedere conatus, et ab ipsis vulneratus, deturbare non potuit. Nicostratus vero, cum alio itinere, quod longo distabat intervallo, cum omni reliquo exercitu collem accessu difficilem subiisset, * vehementissime trepidavit, parumque abfuit, quin totus Atheniensium exercitus vinceretur. Atque eo quidem die, quod Mendæi eorumque socii loco non cessissent, Athenienses *illinc* digressi, castrametati sunt. Mendæi vero, cum nox advenisset, in urbem abierunt.

130. Postridie vero Athenienses quidem classe circumvecti ad eam partem, quæ Scionen spectabat, et suburbana ceperunt, totumque diem illum in *ejus* agro vastando consumserunt, nemine contra prodeunte. Erat enim et nonnihil seditionis intra urbem. Illi vero trecenti Scionæi proxima nocte domum abierunt. Postridie vero Nicias quidem uno eodemque tempore cum dimidio copiarum ad confinia progressus, Scionæorum agrum vastavit. Nicostratus vero cum reliquis *copiis*, a superioribus portis, qua Potidæam itur, urbem obsedit. † Polydamidas vero (forte enim ad hanc urbis partem intra muros erat militum armatorum agmen) *eos* ut ad prælium instruebat, et Mendæis suadebat, ut eruptionem facerent. Et cum quidam e populo seditiose ipsi contradixisset, nec eruptionem faciendam, nec prælio opus esse *affirmans*: cumque, simul ac *ipsi* contradixisset, ab ipso manu pertractus ac perturbatus fuisset, populus ira protinus incensus, sumtis armis tendit cum in Peloponnesios, tum in eos, qui cum ipsis contra se egerant. Impetuque *in eos* facto, in fugam vertit, tum ob repentinum certamen, tum ob metum Atheniensium, quibus portæ fuerant apertæ. Existimabant enim *Peloponnesii*, ex aliquo compacto hanc impressionem *ab illis* in se factam esse. Atque illi quidem, quotquot statim cæsi non fuerunt, in arcem confugerunt, quam ipsi vel antea tenebant. Athenienses vero (jam enim et Nicias reversus ad urbem erat) cum omnibus *copiis* irruentes in urbem Mendæi, quippe quæ non ex conventu aperta fuisset, *eam* ut expugnatam diripuerunt. Et duces vix cohibere potuerunt *suos milites*, quin homines etiam trucidarent. Postea jusserunt Mendæos eodem reipublicæ statu uti, quo consueverant, ita tamen, ut ipsi inter se quæstionem haberent de illis, quos defectionis autores fuisse censuissent. Illos vero, qui in arce erant, muro utrinque usque ad mare ducto circumvallarunt, et præsidium

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
331.

* Eo perturbationis venit, ut parum abfuerit, quin etc. *Valla*. Consternatus est, parumque abfuit, quin etc. *Steph.* *Hubs.*

† Igitur Polydamidas (erant in ea parte urbis arma Mendæorum et auxiliorum intra muros reposita) ad pugnam sese parat etc. *Acacius.* *IDEM.*

Bell. Pelop. an. 9. *in eo imposuerunt. Postquam autem Menden in suam potestatem redegerunt, adversus Scionen iverunt.*

Olymp. 89. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 331. 131. Oppidani vero cum ipsi, tum Peloponnesii, obviam *illis* progressi, in colle natura munito, ante urbem sito, consederunt: quem nisi hostes occupassent, ipsos circumvallare non potuissent: sed Athenienses eum strenue aggressi, prælioque rejectis iis, qui adversus *ipsos* venerant, *ibi* castra posuerunt, et erecto tropæo, se ad urbem circumvallandam parabant. Nec multo post, quum in eo jam opere occuparentur auxiliarii, *Peloponnesiorum* milites, qui in arce obsidebantur, superatis *hostium* custodibus, qui ad mare erant, noctu *Scionen* pervenerunt. Et *ipsorum* plerique per media *Atheniensium* castra ad Scionen posita evadentes, in eam sunt ingressi.

Bell. Pelop. an. 9. Olymp. 89. 1. V. C. Varr. 331. Ante Oct. 3. 132. Dum autem Scione circumvallaretur, Perdiccas per caduceatores, quos misit ad Atheniensium duces, compositionem cum Atheniensibus fecit, odio contra Brasidam concepto, propter discessum ex Lynco, * quod jam tunc tentare cœperat. Tunc etiam Ischagoras Lacedæmonius exercitum ad Brasidam itinere pedestri deducturus erat. Perdiccas vero, partim quidem Nicia jubente, ut, quando compositionem fecerat, manifestam aliquam constantiæ *fideique suæ* significationem Atheniensibus daret, partim vero quod Peloponnesios in suum *agrum* amplius venire nollet, cum rem Thessalis hospitibus persuasisset, quod primorum hospitio semper uteretur, *Peloponnesiorum* copias, et *bellicum* apparatus impedivit, ita ut Thessalos ne tentare quidem voluerint. Ischagoras tamen, et Ametnias, et Aristeus cum ipsi ad Brasidam pervenerunt, a Lacedæmoniis ad res inspiciendas missi, tum etiam adolescentes ex ipsis *Lacedæmoniis* contra leges Sparta *secum* eduxerunt, ut *eos* civitatibus præficerent, neque *illarum administrationem* quibuslibet permitterent. Et Clearidam quidem Cleonymi *filium* Amphipoli præfecerunt, Epitelidam vero Hegesandri *filium* Toronæ.

Sep-tembri. Ante Oct. 3. 133. Eadem æstate Thebani muros Thespiensium diruerunt, crimi-
mini dantes, quod cum Atheniensibus sentirent. Id, quod semper quidem *facere* voluerant: sed *tunc* oblata occasione facilius *fecerunt*, quod in pugna cum Atheniensibus commissa omnis ipsorum juven-
tutis flos periisset. Templum quoque Junonis eadem æstate Argis crematum est, quod Chrysis sacerdos lucernam quandam vittis ad-
movisset, et interim somno correpta fuisset. Unde accidit, † ut omnia per ejus imprudentiam accensa conflagrarint. Chrysis vero, metuens Argivos, protinus noctu Phliuntem confugit. Illi vero

* Iam tum statim rem transigere orsus. *Valla.* Vel potius, πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πρᾶσσειν partes Atheniensium sequi. *Steph.* HUDS.

† Ut incensa omnia atque flagrantia non sentiret. *Valla.* Ut, occulto incendio omnia conflagrarint. *Steph.* Ut priusquam sentiret, omnia etc. *Acucius.* HUDS.

aliam sacerdotem, nomine Phaenidem, ex civitatis instituto constituerunt. Chrysis autem octavum hujus belli annum, et noni sextum mensem attigerat, quum profugit. Et Scione æstate jam extrema penitus circumvallata fuit, et Athenienses, præsidio *illic* adversus eam relicto, cum reliquis copiis domum abierunt.

134. Insequenti hyeme Athenienses quidem, et Lacedæmonii quieverunt, *ac ab armis abstinuerunt*, propter inducias. Sed Mantinei, et Tegeatæ, et utrorumque socii ad Laodiceam, quæ est in Orestide, conflixerunt, et victoria anceps exstitit. Nam utrique, cum cornu sibi oppositum in fugam vertissent, tropæum erexerunt, et Delphos spolia miserunt. Cum tamen utrinque multi cæsi fuissent, et æquo Marte pugnatum fuisset, noxque prælium diremisset: Tegeatæ quidem *in eo loco* pernoctarunt, statimque tropæum excitarunt; Mantinei vero ad Bucolionem discesserunt, et postea vicissim *et ipsi tropæum* statuerunt.

135. Eadem hyeme abeunte, et vere jam appropinquante, Brasidas Potidæam tentavit. Cum enim noctu *ad eam* accessisset, et scalas *muris* admovisset, hactenus quidem *custodes* latuit. Nam * cum tintinnabulum præteriisset, ita demum ad inane *murorum spatium*, *custodibus vacuum*, antequam ille, qui ipsum *tintinnabulum alteri* traditurus erat, rediisset *eo*, unde digressus fuerat, scalæ admotæ fuerunt. Deinde tamen, cum *custodes* statim *strepitum* sensissent, priusquam *ad murum* accederet, exercitum celeriter retro reduxit, nec exspectavit, donec dies illucesceret. Atque hæc hyems exivit: hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, nonus annus excessit.

* Nam tintinnabulo allato, sic incassum ante ipsius proditoris reditum admotæ sunt scalæ etc. *Valla*. Potius de interjecto temporis spatio voces *Gr.* videntur intelligendæ: quas tamen *Scholiastes* et aliter exponit. Quod autem sequitur, ante proditoris reditum, facit, ut videatur legisse *προδιδόντα*: quum vera tamen sit lectio, quam habemus, *τὸν παραδιδόντα αὐτὸν*, videlicet *τὸν κώδωνα*. *Steph. HUDS.*

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
331.
Ante
Oct. 3.
Post
Oct. 3.

Bell.
Pelop.
an. 9.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
332.
Ante
Mar. 29.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER QUINTUS.

SEQUENTI æstate, induciæ, quæ in spatium annum, * ad Pythia usque, factæ fuerant, solutæ sunt. Ac per illud induciarum tempus, Athenienses e Delo Delios summoerunt, quod existimarent, ipsos, quamvis ob quoddam vetus *piaculi* crimen polluti essent, Deo tamen esse consecratos. Simul etiam sibi restare hanc partem expiationis, quæ a me superius est declarata, qua sublatis defunctorum monumentis, se recte fecisse censuerunt. Atque Delii quidem Atramyttæum in Asia situm, quod Pharnaces ipsis dedit, incoluerunt, prout unusquisque *eo* proficiscebatur.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{2}{3}$.

2. Cleon vero post exactas inducias, cum rem Atheniensibus persuasisset, in Thraciam navigavit, secum ducens mille et ducentos gravis armaturæ milites Athenienses, et trecentos equites, et ex sociis *longe* plures, et triginta naves. Cum autem primum ad Scionen appulisset, quæ adhuc obsidebatur, et cum illinc gravis armaturæ milites ex præsidariis assumsisset, in Colophoniorum portum, a Toronæorum urbe non multum distantem, navigavit. Cum autem illic intellexisset ex transfugis, neque Brasidam Toronæ esse, neque eos, qui intus erant, ad resistendum pares esse, cum exercitu quidem ad urbem itinere pedestri contendit; decem vero naves circummisit, ut *Torones* portum circumveherentur. Ac primum quidem ivit ad munitionem, quam Brasidas urbi circumdederat, quod suburbana includere vellet. et diruta veteris muri parte, unam urbem effecit.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 2.
V. C.
Varr.
332.
Inter
Mar. 29.
et
Apr. 12.
Post
Apr. 12.

3. Cum autem Athenienses *eam* adorti fuissent, Pasitelidas Lacedæmonius dux, et præsidium, quod *illic* aderat, *ei* succurrens, *hostibus* resistebat. sed cum repelleretur, et simul naves, quæ circummissæ fuerant, in portum circumveherentur, Pasitelidas veritus, ne naves urbem desertam præoccuparent, et munitione capta, *ipse quoque in ea* caperetur, ea relicta, cursu ad urbem contendit.

* *Valla pro illis usque ad Pythia (ut sonant simpliciter Græca verba) vertit, quæ ad Pythia usque processerant. Quidam autem jungendo ea Gr. verba cum sequentibus, interpr. perperam, Soluta fuerunt in festo Pythiorum. Steph. HUDS.*

Bell. Pelop. an. 10. Olymp. 89. 2. V. C. Varr. 332. Sed et Athenienses, qui navibus vehebantur, Toronen * præoccuparunt, et peditatus cum vociferatione e vestigio insequutus, et simul irrumpens per illam veteris muri partem, quæ diruta fuerat. Et Peloponnesios quidem, ac Toronæos, qui repugnabant, statim interfecerunt: alios vero vivos ceperunt, *inter quos* et Pasitelidam ducem. Brasidas vero profectus est quidem ad opem Toronæ ferendam: sed cum in itinere *eam ab hoste captam intellexisset*, se *illinc* recepit, quod quadraginta circiter stadiis *ab ea* abesset, ita ut *hostem* prævenire non posset. At Cleon et Athenienses duo tropæa erexerunt, unum quidem, in portu, alterum vero, ad munitiorem. et Toronæorum quidem uxores et liberos in servitutem abstraxerunt, ipsos vero, et Peloponnesios, et si quis alius Chalcidensium *illuc* aderat, cunctos ad septingentos numero, Athenas miserunt. Atque Peloponnesii quidem postea, quum fœdus initum est, ab ipsis dimissi fuerunt. cæteri vero facta capitum permutatione, ut singula pro singulis darentur, ab Olynthiis redempti fuerunt. Sub idem tempus Bœoti Panactum Atheniensium castellum per proditionem ceperunt. Cleon autem, præsidio Toronæ imposito, motis *inde* castris † Atho classe circumvectus adversus Amphipolin ivit.

4. Phæax vero Erasistrati *filius* cum duobus collegis, ab Atheniensibus missus, in Italiam atque Siciliam legatus sub idem tempus cum duabus navibus transmisit. Cum enim Athenienses, post compositionem *inter Siculos factam*, ex Sicilia discessissent, Leontini multos ad civitatis jus *undique* adscitos admiserunt, et plebs agrum viritim dividere in animo habebat: sed potentes cum hoc sensissent, Syracusanos accersunt, plebemque expellunt. Et illi quidem errantes, quo quemque sors tulit, se receperunt. At potentes, inito cum Syracusanis fœdere, et urbe *sua* relicta et vastata, Syracusas *migrarunt*, quas civitate donati incoluerunt. Postea vero rursus ipsorum nonnulli, quod præsentem rerum statum non probarent, relictis Syracusis, locum quendam Leontinorum urbis, nomine Phœceas, occuparunt, et Bricinnias, areem in agro Leontino munitam. Et plebis tunc exsulantis permulti ad ipsos iverunt. Et cum in loca munita sese recepissent, illinc bellum gerere cœperunt. Quibus auditis, Athenienses Phæacem miserunt, si quo modo (adductis suis sociis, qui illic erant, aliisque Siciliensibus, si possent, ad bellum communiter inferendum Syracusanis, qui potentiam sibi comparabant) populum Leontinum conservarent. Phæax autem, cum *eo* pervenisset, Camarinæis quidem et Acragantinis rem persuasit. Sed cum ad Gelam res ei non successisset, ad cæteros nequaquam

* Præoccuparunt: et insequutus cum vociferatione peditatus, qua subrutus vetus murus erat, irrupit, ac statim interemerunt etc. *Valla*. IDEM.

† Atho montem, ut Amphipolin petiturus, circumnavigavit. *Acacius*. HUDS.

perrexit, quod intelligeret, se rem ipsis non persuasurum. Quare per Siculos Catanam reversus, simul etiam obiter ad Bricinnias profectus, et adhortatus eos, ut bono essent animo, discessit.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 2.
V. C.
Varr.
332.

5. Dum autem in Siciliam perveheretur, et rursus *inde* revertetur, egit etiam cum nonnullis Italiæ civitatibus de amicitia cum Atheniensibus ineunda. Incidit etiam in Locros, qui Messana, quam incoluerant, expulsi fuerant, *in illos nimirum*, qui post compositionem inter Siculos factam, cum Messanenses seditione laborarent, et eorum altera factio Locros accivisset, *eo profecti fuerant*, et cum illic habitarent, expulsi tamen fuerant. Messana autem in Locrorum potestate aliquandiu fuit. Cum igitur Phæax in hos *domum* redeuntes incidisset, *eos* nulla injuria affecit. Locri enim cum ipso egerant de compositione cum Atheniensibus facienda. Soli enim omnium sociorum, quo tempore Siculi gratiæ reconciliationem inter se fecerunt, cum Atheniensibus fœdus inire noluerunt. Imo vero ne tunc quidem, nisi bellum, quod cum Itonensibus et Melæis, finitimis et colonis suis, gerebant, ipsos tenuisset occupatos. Et Phæax quidem postea Athenas rediit.

6. Cleon vero, qui tunc a Torone solvens adversus Amphipolin classe circumvectus fuerat, motis castris ab Eïone, quam belli sedem delegerat; Stagirum Andriorum coloniam invasit, nec cepit, sed Galepsum Thasiorum coloniam expugnavit. missisque ad Perdiccam legatis, ut ex societatis jure cum copiis ad se veniret, aliis etiam in Thraciam missis ad Pollen Odomantum regem, qui quamplurimos Thraces mercede conduxerat, ipse ad Eionem hos expectabat. Brasidas autem, his auditis, ipse quoque ad Cerdylum castra hostibus opposita fecit. Hic autem locus est Argiliorum trans flumen editus, ab Amphipoli non procul distans. * unde omnia prospici poterant. Quare Cleon cum suis copiis clam illinc discedere non potuisset adversus Amphipolin, quod *tamen Brasidas* ipsum expectabat facturum, *et* contemta suorum paucitate, cum præsentibus copiis *contra se* adscensurum. Simul autem se *ad rem gerendam* apparabat, mille et quingentos Thraces mercede conductos, et Edones omnes, peltatos, ac equites evocans. Habebat præterea Myrciniorum et Chalcidensium, præter eos, qui apud Amphipolin erant, mille peltatos. Universorum autem militum graviter armatorum summa erat ad duo millia, et trecentos Græcorum equites. Brasidas igitur cum mille et quingentis ex horum numero ad Cerdylum castra posuit. Cæteri vero intra Amphipolin cum Clearida *duce* instructi fuerunt.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
332.
exe-
unte.

7. Cleon vero primum quidem quievit, deinde vero coactus est

* Erant omnia *inde* oculis subjecta, ut non posset clam movere exercitum Cleon etc. *Acacius*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 10. Olymp. 89. 3. V. C. Varr. 332. *facere, quod Brasidas exspectabat. Cum enim milites diuturnum illud otium moleste ferrent, et reputarent, quale futurum esset illius imperium, quanta cum imperitia et ignavia conjunctum, adversus tantam Brasidæ peritiam et audaciam, præterea se domo invitos discessisse, ut ipsum sequerentur: Cleon, cum rumorem istum sensisset, ipsosque, quod in eodem loco desiderant, gravari nollet, * motis castris copias Amphipolin versus duxit. Et usus est eadem ratione, qua et apud Pylum rem feliciter gesserat, ita ut se aliquid sapere putaret. Neminem enim contra se ad pugnam proditurum sperabat, sed potius se adscendere dicebat, ut locum inspiceret; et majorem apparatus exspectabat, non ut firmissimo copiarum præsidio, si prælium committere cogeretur, hostem superaret, sed ut urbem maximis copiis undique circumdatam expugnaret. Profectus igitur, castrisque in colle natura munito, ante Amphipolin sito, positus, ipse contemplabatur Strymonis stagna, et qualis esset urbis situs Thraciam versus. Existimabat autem, se, quotiescunque voluisset, sine certamine illinc discessurum: nullus enim vel supra muros conspiciebatur, vel portis exibat; omnesque clausæ erant. Quamobrem etiam existimabat se peccasse, quod sine machinis eo venisset. Urbem enim, quod esset deserta, a se captum iri credebat.*

8. Brasidas vero, simul ac Athenienses castra movisse cognovit, et ipse descendens e Cerdyllo, Amphipolin intravit. Et nullam quidem eruptionem aperte fecit, neque copias palam instruxit, quas adversus Athenienses educeret, tum quod apparatus suo diffideret, tum etiam quod suos impares hosti putaret, non numero (nam propemodum pares erant) sed dignitate. (Nam in illa expeditione militabat Atheniensium flos, et Lemniorum ac Imbriorum robur) sed se parabat ad eos dolo aggrediendos. Si enim suorum paucitatem, et vilem armaturam, quam ipsa necessitas ministrarat, hostibus ostendisset, existimabat, se non facilius victorem fore, quam si ab ipsis ante conflictum conspectus non fuisset, neque † propter id, quod erat, in ipsorum contemtionem venisset. Brasidas igitur, cum centum et quinquaginta gravis armaturæ milites delegisset, et reliquos Clearidæ ducendos commisisset, repente Athenienses, priusquam abirent, adoriri constituit, ‡ quod existimaret, illos non pariter, sociorum auxiliis nudatos, a se iterum interceptum iri, si auxilia ad ipsos venissent. Convocatis autem omnibus militibus, quod

* Contractos educit, usus eadem ratione, qua apud Pylum: quæ quia prospere cesserat, aliquid se sapere opinabatur. *Valla.* Assumptos educit, usus etc. *Steph.* Castra movit; eadem usus ferocia, qua quia ad Pylum res successerat, sapere sibi videbatur. *Acacius.* HUDS.

† *Id est:* propter suorum paucitatem et vilem armaturam. HUDS.

‡ Quos, si auxilia venirent, non iterum ita solos adipisci posset. *Acacius.* IDEM.

ipsorum animos confirmare, suumque consilium ipsis aperire vellet, hęc verba fecit.

9. "VIRI Peloponnesii, quod ex eo agro profecti simus, qui propter animi generositatem perpetuo liber est; quod etiam vos Dorienses cum Ionibus prælium commissuri sitis, quibus superiores esse consuevistis, paucis *a me* declaratum esse sufficiat. Quonam autem modo *hostes* aggredi statuerim, docebo: ne *rei novitas*, quod cum paucis, non autem cum omnibus, belli fortunam sim periclitaturus, quod virium imbecillitatem videtur indicare, timorem *vobis* incutiat. Conjicio enim *hostes*, tum contemtione nostri, tum etiam quod non speraverint quemquam ad prælium contra se proditurum, locum illum conscendisse, et nunc nullis ordinibus servatis ad *locorum* contemplationem se convertisse, et securos esse. Quisquis autem hęc hostium peccata optime animadvertit, et simul pro viribus *eos* aggreditur, non magis aperte, et acie *palam* contra *ipsos* instructa, quam pro eo, quod præsens rerum status ac utilitas flagitat, is ut plurimum ex animi sententia rem gerat. Hęc autem belli furta pulcerrimam gloriam habent, quibus quis hostem maxime fallens, amicis maxime prosit. Dum igitur adhuc imparati confidunt, et se subducere potius, (quantum ego conjicere possum ex iis, quæ video) quam remanere cogitant, dum sunt remissis animis, et priusquam animos magis componant, ego quidem cum iis, quos mecum habeo, *eorum discessum* antevertens, si possim, in medium eorum agmen cursu citato irruam. Tu vero Clearida, mox ubi me jam *in eos* impressionem fecisse conspexeris, atque (ut credibile est) eos terrentem, cum tuis, et Amphipolitanis, aliisque sociis, quos tecum duces, repente portis apertis eruptionem facias, operamque des, ut quam celerrime prælio intersis. (Spes enim est, ipsos sic maxime territum iri. Qui enim *pugnæ* superveniunt, sunt hostibus formidabiliores, quam qui *jam* adsunt, et pugnant.) Et cum ipse te virum fortem præbeas, sicuti Spartanium decet; tum etiam vos socii *ipsum* fortiter sequamini, et existimetis boni militis esse, velle, et erubescere, et ducibus obtemperare: atque hodierno die fore, ut aut libertatem conservetis, si rem fortiter gesseritis, et socii Lacedæmoniorum appellemini, aut Atheniensium servi, et quamvis optima conditione vobiscum actum fuerit, ita ut in servitutem non abstrahamini, aut capitali supplicio afficiamini, servitutem *tamen longe* duriozem *experiamini*, quam ante tuleritis, cæterisque Græcis impedimento sitis, quo minus in libertatem asserantur. Quamobrem et vos rem non ignaviter geratis, animadvertentes, quantis de rebus certamen sit. Et ego ostendam, me eum esse, qui non magis alios officii sui moneam, quam ipse factis præstem eadem, ad quæ verbis illos adhortor.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
332.

Bell. Pelop. an. 10. Olymp. 89. 3. V. C. Varr. 332.

10. Brasidas autem, cum hæc tantum dixisset, tum sese ad eruptionem cum suis faciendam paravit, tum etiam reliquos, qui cum Clearida erant, ad portas, quæ Thraciæ vocantur, collocavit, ut, quemadmodum constitutum fuerat, eruptionem *et ipsi* facerent. Verum cum ipse *Brasidas* conspectus fuisset, dum de Cerdyllo descenderet, et victimas immolaret circa Palladis templum, quod erat in urbe, quæ extrinsecus manifeste conspici poterat, et *dum* hæc * ageret, Cleoni nuntiatur (tunc enim ad *loci* contemplationem processerat) et omnem hostium exercitum in urbe manifeste perspici posse, et sub portis multa equorum hominumque tanquam exeuntium vestigia apparere. Ille vero, cum hæc audisset, *eo* perrexit. atque ubi *rem* vidit, quia prælio decernere nolebat ante auxiliorum adventum, quamvis se abeuntem visum iri putaret, *tamen* uno eodemque tempore et signum receptui dari iussit, et abeuntibus præcepit, ut ita abirent, ut sinistrum cornu præiret, qua sola ratione Eionem versus *ipsis* sese subducere licebat. Sed cum hoc ipsi lentius fieri videretur, ipse dextro cornu converso, et nudato latere, tergoque hostibus dato, exercitum abducere cœpit. Interea vero Brasidas, cum opportunitatem adesse, et Atheniensium castra moveri animadvertisset, militibus, quos secum ducebat, aliisque dixit: "Isti nos non exspectant. Hoc autem ex lancearum capitumque motu perspicue patet. Qui enim hoc faciunt, ii invadentes exspectare non consueverunt. Quare nunc aliquis mihi portas aperiat, quas dictum est, et quam celerrime eruptionem confidenter faciamus." Atque ipse quidem, per illas portas, quæ ad vallum ducebant, perque primas longi muri, qui tunc exstabat, egressus, cursu contendit recta per illam viam, ubi nunc per firmissimam illius loci munitionem iter facienti tropæum erectum visitur. Athenienses autem simul et sua confusione territos, et ipsius audaciam extimescentes, per medium agmen aggressus, in fugam vertit. Et Clearidas (ut constitutum fuerat) eodem tempore per Thracias portas eruptione facta, cum exercitu in *hostem* ferebatur. Accidit autem, ut hac inopinata et repentina eruptione Athenienses utrinque perturbati trepidarent. Ac sinistrum quidem ipsorum cornu, quod erat Eionem versus, quod etiam jam processerat, statim divulgum fugere cœpit. Brasidas vero, hoc jam fugiente, cum in dextrum impressionem faceret, vulneratus est. Atque Athenienses quidem ipsum cadentem non animadvertenterunt: sed qui proximi stabant, sublatum absportarunt. At dextrum Atheniensium *cornu* magis manebat. Et Cleon quidem, ita ut principio non manere constituerat, statim fugiens, et a Myrcinio peltato exceptus, *ab eo* interfectus est. Ejus vero gravis armaturæ milites, cum facto globo in colle substitissent, Clearidam bis terve irruentem

* *Id est*, aciem instrueret. HUDS.

propulsarunt, nec prius cesserunt, quam Myrciniorum et Chalcidensium equitatus et peltati, circumstantes atque jaculis petentes, in fugam ipsos verterunt. Cum autem sic universus Atheniensium exercitus jam ægre diffugeret, et *ipsorum* multi per montes ad varias vias se convertissent, quotquot non perierunt aut statim in ipso congressu, aut a Chalcidensium equitatu, ac peltatis, reliqui Eïonem se receperunt. Brasidæ vero milites, cum Brasidam ex prælio exportassent, et servassent, adhuc spirantem in urbem importarunt. Et cognovit ille quidem suos vicisse: sed non multo *spatio* interjecto, animam efflavit. Reliquus autem exercitus, qui cum Clearida erat, cum a persequendis hostibus rediisset, cadavera spoliavit, et tro-pæum erexit.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
332.

11. Postea vero universi socii Brasidam cum armis prosequuti, publice sepelierunt in urbe, ante forum, quod nunc est. Deinde Amphipolitani, cum ipsius monumentum septo circumdedissent, ut heroi parentarunt, et honores tribuerunt, certamina et sacrificia anniversaria: coloniam etiam ipsi, ut ejus conditori, attribuerunt, dejectis Agnonis ædificiis, omnique monumento deleto, si quid forte supererat, quod colonix ab eo deductæ memoriam conservare posset. existimantes, Brasidam quidem suum servatorem exstitisse, simul etiam in præsentia, propter Atheniensium metum, Lacedæmoniorum societatem ambientes. * Agnonem vero, propter Atheniensium hostium inimicitias, non æque ex usu suo his honoribus *a se* affectum iri, nec gratos fore. Mortuos tamen Atheniensibus reddiderunt. Obierunt autem, ex Atheniensibus quidem, ad sexcentos, ex adversariis vero, septem: quia non acie instructa justum prælium commissum fuerat; sed potius ejusmodi casu, metuque prius incusso. Cum autem Athenienses suorum cadavera sustulissent, ipsi quidem domum classe vecti redierunt. At qui cum Clearida erant, res Amphipolitanas constituebant.

12. Sub eadem ætatis extremæ tempora, Rhamphias, et Autocharidas, et Epicydidas, Lacedæmonii, nongentorum gravis armaturæ militum supplementum † in Thraciam ducere cœperant. Et cum Heracleam, quæ est in agro Trachinio, pervenissent, quicquid ipsis non recte se habere videbatur, constituerunt. Sed cum *ibi* morarentur, hoc prælium *interca* commissum est, et hæc æstas excessit.

Ante
Sep. 21.

13. Insequutæ autem hyemis initio statim, ‡ Rhamphias, et qui cum eo erant, ad Pierium usque Thessaliæ *montem* progressi sunt. sed

Post.
Sep. 21.
mox.

* Nam illos honores habere Agnonem, neque ita ex utilitate ipsorum, neque ita jucundum ipsis propter hostilitatem Atheniensium futurum esse. *Valla.* HUDS.

† In provinciam, quæ erat in Thracia, transportarunt etc. *Valla.* In regionem ad Thraciam adduxerunt etc. *Acacius.* *Articulus de certis locis agi indicat.* HUDS.

‡ *Vel*, qui cum Rumphia erant etc. IDEM.

Bell. cum Thessali *eos transire* prohiberent, simul etiam cum Brasidas
 Pelop. obiisset, ad quem has copias ducebant, domum reverterunt, existi-
 an. 10. mantes haudquaquam amplius *hujus supplementi longius ducendi* tem-
 Olymp. pus opportunum esse, tum quod Athenienses prælio victi discessis-
 89. 3. sent, tum quod ipsi idonei non essent ad peragendum aliquid *eorum*,
 V. C. quæ Brasidas animo conceperat. Præcipue vero discesserunt, quod
 Varr. scirent, quum domo exissent, Lacedæmonios ad pacem magis ani-
 332. mos habuisse propensos.

14. Accidit etiam, vt, statim post prælium ad Amphipolin com-
 missum et Rhamphiæ ex Thessalia reversionem, neutri ullam belli
 partem amplius attingerent; sed animos ad pacem potius propensos
 habent. Athenienses quidem, quod et apud Delium, et paulo post
 rursus ad Amphipolin, cladem accepissent, nec certam virium
 spem amplius habent, qua freti fœdera prius admittere noluerant,
 existimantes, se propter præsentem felicitatem superiores evasuros.
 Præterea suos socios reformidabant, ne propter *suas* belli offen-
 siones elati, magis a *se* deficerent. Eosque pœnitebat, quod post
 res ad Pylum gestas, idoneam occasionem nacti, compositionem
 non fecissent. * Lacedæmonios vero vicissim *pœnitebat*, quod bel-
 lum ipsis præter opinionem eveniret, in quo, intra paucos annos
 Atheniensium potentiam a *se* eversum iri putarant, si *ipsorum* agrum
 vastarent. Sed *et eo magis*, cum in illam calamitatem incidissent,
 quam in insula *Sphacteria* acceperant, *quæ talis fuerat*, qualis nun-
 quam ante Spartæ contigerat; cumque ager latrociniis infestaretur
 ab illis, qui e Pylo et Cytheris prodibant; et Helotes ad hostes
 transfugerent; et suspicio semper esset, ne et illi, qui *domi* remane-
 bant, confisi iis, qui extra erant, pro præsentis rerum suarum statu,
 sicut et prius, aliquas res novas molirentur. Huc accedebat, quod
 tricennale fœdus cum Argivis ictum jam exhibat; nec aliud Argivi
 inire volebant, nisi quis agrum Cynurium ipsis restitueret. Itaque
 putabant, se non posse simul bellum cum Argivis et Atheniensibus
 gerere. Quinetiam nonnullas Peloponnesi civitates a se ad Argivos
 defectionem facturas suspicabantur: quod etiam accidit.

15. Hæc igitur utrisque reputantibus, compositio facienda vide-
 batur: nec minus Lacedæmoniis, virorum, qui in insula capti fue-
 rant, recipiendorum desiderio. Nonnulli enim ipsorum erant et
 Spartani, et viri primarii, et propter parem dignitatem cum ipsis
primariis cognatione conjuncti. Quamobrem etiam statim post
 ipsos captos agere cœperant: sed Athenienses, quod rem feliciter
 gererent, bellum æquis conditionibus nondum deponere volebant.
 Sed cum ipsi cladem ad Delium accepissent, confestim Lacedæ-

* Lacedæmonii vero vicissim *ad pacem inclinabant*, quod bellum etc. *Alii. IDEM.*

monii, quod scirent tunc facilius admissuros, annuas inducias fecerunt, per quarum tempus oportebat colloquia habentes de longiore *pacis* tempore consultare.

16. Postea vero quam et ad Amphipolin Athenienses cladem acceperunt, et Cleon et Brasidas mortem oppetierunt, qui vtrinque paci maxime adversabantur (hic quidem, quod rem in bello feliciter gereret, ac honores ideo consequeretur: ille vero, quod rebus pacatis sua flagitia manifestiora fore, * suamque autoritatem in obtrectando imminutum iri putaret) tunc vero in utraque civitate, duo, qui ad principatum maxime properabant, Plistoanax Pausaniæ *filius*, Lacedæmoniorum rex; et Nicias Nicerati *filius*, qui eorum, qui tunc vivebant, in re militari longe felicissimus erat, multo magis animis erant propensis. Ac Nicias quidem, quod interea, dum nullam cladem accepisset, et autoritatem obtineret, felicitatem conservare, et cum in præsentia tam se ipsum quam cives laboribus liberare, tum etiam posteritati nomen relinquere vellet, quod rempublicam in nullum discrimen unquam adduxisset. existimabat autem, hoc ita demum contingere posse, si nullum periculum adiretur, et *ei*, qui se ipsum fortunæ minime committeret: hanc vero periculorum vitiationem a pace *mortalibus* præberi *putabat*. Plistoanax vero, quod propter *suum in patriam ab exilio* reditum, ab inimicis per obtrectationem accusaretur, et Lacedæmoniorum animis, quotiescunque cladem aliquam accepissent, ab illis quasi religio semper objiceretur, quod propter ipsius reditum contra leges ipsi concessum hæc acciderent. Criminabantur enim ipsum cum fratre Aristocle vatem, quæ Delphis erat, induxisse, ut Lacedæmoniis Theoris, qui ad oracula petenda eo proficiscebantur, hæc diu responderet; ut Jove sati semidei prolem ex alieno solo in suum reducerent, alioqui argenteo vomere araturos. Tandem vero *candem vatem* Lacedæmonios impulsisse ad eum, qui in Lycæum confugerat, propter suspicionem munerum quondam *ab hostibus* acceptorum, ut ex Attica, *ea non vastata*, domum rediret, et qui dimidiatas ædes templi Jovis, Lacedæmoniorum metu, tunc incolebat, undevicesimo *post illud oraculum editum* anno, ejusmodi choris atque sacrificiis *in patriam* reducendum, quibus, quum primum Lacedæmonem condiderunt, reges creatos prosequi instituerant.

17. Plistoanax igitur hanc *inimicorum* criminationem graviter ferens, et existimans, in pace quidem, si nulla belli offensio contingeret, simul etiam si Lacedæmonii suos reciperent, se quoque inimicorum criminationibus minus obnoxium fore; sed belli tempore semper necesse esse civitatis principes, propter calamitates, crimi-

* Et minus habiturum fidei in obtrectando. *Valla*. Minusque fidei suis calumniis futurum. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
332.

Bell. nationibus obnoxios esse: *idcirco* ad compositionem animo erat pro-
 Pelop. penso. Atque per illam hyemem in colloquium iverunt. Et vere
 an. 10. jam instante, apparatus a Lacedæmoniis *hosti* palam intentatus fuit,
 Olymp. et nuntiis per civitates circummissis significatus, * ut ad munitiones
 89. 3. et nuntiis per civitates circummissis significatus, * ut ad munitiones
 V. C. *in agro Attico* exstruendas *se præpararent*, ut Athenienses dicto faci-
 Varr. lius audientes essent. Cum autem in conciliis, post multa postu-
 33½. lata ultro citroque ab utrisque in medium prolata, conveniret, ut
 pax fieret ea conditione, ut utrique redderent ea, quæ bello cepis-
 sent: sed Athenienses Nisæam retinerent. (Nam cum Platæam
 vicissim repeterent, Thebani responderunt, se hanc urbem tenere
 neque vi, neque proditione; sed deditioe ab ipsis facta. Quamob-
 rem Athenienses quoque eodem modo Nisæam *a se teneri dixerunt*.)
 Tunc igitur Lacedæmonii, cum suos socios advocassent, et cæteri
 omnes, præter Bœotos, et Corinthios, et Eleos, et Megarenses (his
 enim quæ fiebant haud placebant) decretum de bello finiendo fecis-
 sent, compositionem fecerunt, et fœdus cum Atheniensibus percus-
 serunt, et jurejurando confirmarunt, et *vicissim* illi apud Lacedæmo-
 nios hæc, *que sequuntur, jurejurando confirmarunt*.

18. " FœDERA fecerunt Athenienses, et Lacedæmonii, et *utro-
 rumque* socii, istis conditionibus, et in singulis civitatibus hæc jure-
 jurando rata habuerunt. Quod attinet ad publica templa, licere
 cuilibet tuto terra marique *eo* proficisci, et immolare, et oracula con-
 sulere, et sacrorum procuratores ad ea consulendum mittere, patrio
 instituto. Fanum vero templumque Apollinis, quod est Delphis,
 ipsosque Delphos liberos esse, ita ut utantur suis legibus, suis vecti-
 galibus, suisque judiciis in decidendis controversiis tum eorum, qui
 in urbe habitant, tum eorum, quos in sua ditioe habent, *idque* pa-
 trio instituto. Esse porro fœdera annos quinquaginta Atheniensi-
 bus ac Lacedæmoniis et utrorumque sociis sincera et innoxia terra
 marique. Item neque Lacedæmoniis, neque Atheniensibus, eo-
 rumve sociis, arma sibi invicem inferre damni dandi causa, ulla vel
 arte vel machinatione liceat. Si qua controversia inter eos oriatur,
 jure agant, et jurejurando, prout inter eos convenerit. Lacedæ-
 monii vero, eorumque socii Amphipolin Atheniensibus reddant.
 Incolis vero civitatum, quascunque Lacedæmonii Atheniensibus tra-
 diderunt, cum suis facultatibus abire liceat, quocunque voluerint.
 Ipsæ vero civitates liberæ sint, ita tamen, ut pendant tributum, quod
 Aristidis tempore impositum pendebant. Quoniam autem fœdera
 facta sunt, Atheniensibus, eorumque sociis jus ne sit, arma nocendi
 causa illis inferre, si tributum pendant. Illarum autem civitatum
 hæc sunt nomina, Argilus, Stagirus, Acanthus, Scolus, Olynthus,
 Spartolus. Neutrorum vero, aut Lacedæmoniorum, aut Athenien-

* Quasi castella in Attica communituri essent etc. *Alii.* Huds.

sium, sociæ sint. Quod si Athenienses his civitatibus persuadere possint, *ut societatem secum inire velint*, Atheniensibus societatem cum ipsis volentibus facere liceat. Mecybernæi vero, et Sanæi, et Singæi, suas ipsorum urbes incolant, quemadmodum Olynthii, et Acanthii. Lacedæmonii vero, eorumque socii Panactum Atheniensibus reddant. Et vicissim Athenienses reddant Lacedæmoniis Coryphasium, et Cythera, et Methonem, et Pteleum, et Atalantem, * et quoscunque Lacedæmoniorum captivos in carcere, vel Athenis, vel alibi intra suæ ditionis fines habent. Item dimittant Peloponnesios, qui Scionæ obsidentur, cæterosque Lacedæmoniorum socios, quotquot sunt Scionæ, et quotquot Brasidas eo misit. si quis denique Lacedæmoniorum socius vel Athenis, vel alibi, intra fines imperii, quod Athenienses habent, in carcere detinetur, *cum missum faciant*. Vicissim etiam Lacedæmonii, eorumque socii *Atheniensibus* eodem modo reddant quoscunque Atheniensium, sociorumve penes se habent. De Scionæis vero, et Toronæis, et Sermylliis, et si quam aliam civitatem habent Athenienses, Athenienses de ipsis, et de aliis civitatibus, arbitrato suo statuunt. Idem etiam apud Lacedæmonios, eorumque socios, in singulis civitatibus jusjurandum jurent. Utrique autem jusjurandum more patrio receptum, quod in utraque civitate maximum habetur, jurent. Jusjurandum autem in hæc verba juretur: Stabo his pactis, atque his fœderibus, sincere et sine dolo. Lacedæmonii autem eorumque socii jusjurandum eodem modo apud Athenienses jurent. Hoc autem utrique quotannis renoveant, et cippos erigant Olympiæ, Pythone, in Isthmo, et Athenis in arce, et Lacedæmone in Amyclæo. Si quid autem alterutri per oblivionem præterierint, et si quid rectis rationibus *utrinque* allatis discussum, *mutandum utrisque visum fuerit*, id in iis locis *tabulisve* mutare fas sit, eo modo, quo utrisque, Atheniensibus et Lacedæmoniis, visum fuerit.

19. Quum autem fœdera percussa fuerunt, Plistolas Ephorus *Spartæ* magistratum gerebat, Artemisii mensis quarto ante finem die; Athenis vero, Archon erat Alcæus, Elaphebolionis mensis sexto ante finem die. Jurarunt autem, fœdusque percusserunt, ex Lacedæmoniis quidem, isti: Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daïthus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Telles, Alciniidas, Empedias, Menas, Lamphilus. Ex Atheniensibus vero isti, Lampon, Isthmionicus, Nicias, Laches, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasyclus, Theagenes, Aristocætes, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes.

20. Hæc fœdera facta sunt extrema jam hyeme, simul et sub ve-

* Et cives Lacedæmonios, quicumque in publica Atheniensium custodia, aut alibi in ditione ipsorum publice captivi tenentur etc. *Acacius*. H. U. S.

Bell.
Pelop.
an. 10.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
33 $\frac{2}{3}$.

Bell. ris initium, statim ab urbanis Dionysiis; integro decennio exacto,
 Pelop. et aliquot diebus elapsis, a prima irruptione in Atticam facta, et
 an. 11. ab hujus belli principio. * Quilibet autem, qui hanc historiam legit,
 Olymd. bellum ejusque annos spectet ex temporibus, non autem enumeratio-
 89. 3. nem nominum, eorum, qui in singulis civitatibus magistratum ges-
 V. C. serunt, aut *nominum tempora* significantium, propter aliquem hono-
 Varr. 333. rem, quo quis alicubi præditus fuerit, ut hoc modo plus fidei rebus
 Apr. 10. ante gestis habeat. Illa enim ratio non est certa, quibusnam vel
 ineuntibus vel gerentibus medium magistratum, vel † qualibet alia
 ratione, res quæque gesta sit. Sed si per æstates et hyemes nu-
 meret, (ut scriptum est) ex his ambabus dimidiatis *anni* partibus,
 quæ annum conficiunt, hoc primum bellum decem æstates ac toti-
 dem hyemes habuisse comperiet.

21. Lacedæmonii vero (ipsis enim sorte obtigit, ut priores redde-
 rent ea, quæ haberent) confestim omnes captivos, quos penes se
 habebant, dimiserunt; et legatis in Thraciam missis, Ischagora, et
 Mena, et Philocharida, jusserunt Clearidam Amphipolin tradere
 Atheniensibus, et cæteros fœdera, ut ex convento singulis concessum
 fuerat, admittere. Illi vero hæc admittere noluerunt, quod nequa-
 quam commoda esse ducerent. Et ne Clearidas quidem urbem
illis tradidit, Chalcidensibus gratificari volens, dicens, se non posse
 illis invitis tradere. Verum ipse celeriter cum *Chalcidensium* legatis
 ‡ illinc Lacedæmonem profectus, ut se purgaret, si ab Ischagora
 ejusque collegis accusaretur, quod non paruisset; simul etiam eo
 consilio, ut tentaret, si forte pacis conditiones adhuc immutari pos-
 sent: cum *eas* confirmatas comperisset, ipse quidem *eo* celeriter
 rediit, a Lacedæmoniis remissus, qui jubebant ipsum, præcipue qui-
 dem urbem tradere, sin minus, omnes Peloponnesios, quotquot illic
 essent, educere.

22. Socii vero, forte erant Lacedæmone, et Lacedæmonii eos,
 qui fœdera non admiserunt, *ea* facere, jusserunt: illi vero eadem de
 causa, qua prius, *ea* rejecerunt, et responderunt, se non admissu-
 ros, nisi aliqua his æquiora facerent. Sed *Lacedæmonii*, cum ipsos
 audire nollent, ipsos quidem remiserunt, ipsi vero societatem cum
 Atheniensibus fecerunt, quod existimarent Argivos, quando per
 Ampelidam et Licham, qui *Lacedæmonem* ab *ipsis* missi venerant,
 fœdus renovare noluerant, quod (inquam) ipsos sine Atheniensibus
 non formidabiles *sibi* fore, cæteramque Peloponnesum maxime quie-

* Velim autem quis mihi consideret, ad fidem habendam, tempora potius quam
 aut quoslibet alicubi magistratus, aut recensionem aliquorum ex aliqua dignitate no-
 minum res gestas significantia etc. *Valla*. HUDS.

† Nam inter initium et finem magistratus dari possunt alia discrimina. *IDEM*.

‡ Illinc proficiscitur, purgaturus sese Lacedæmoniis etc. *Acacius*. *IDEM*.

turam, existimarent. * Nam *Argivos* ad Athenienses accessuros, si licuisset. Præsentibus igitur Atheniensium legatis, habitisque colloquiis, compositionem fecerunt, et adhibito jurejurando societatem istam his conditionibus inierunt.

23. "SOCII erunt *Lacedæmonii et Athenienses* annos quinquaginta. Quod si qui hostes in *Lacedæmoniorum* agrum invaserint, et *Lacedæmonios* maleficiis afficiant, Athenienses ratione quam poterunt acerrima *Lacedæmoniis* opem pro virili parte ferant. Quod si agro vastato discesserint, hæc civitas a *Lacedæmoniis* et Atheniensibus pro hoste habeatur, et ab utrisque bello petatur, et ambæ civitates *bellum hostibus illatum, de communi sententia*, simul deponant. Hæc autem juste, et alacriter, et sine dolo fiant. Et *vicissim* si qui hostes in Atheniensium agrum invaserint, et Athenienses maleficio afficiant, *Lacedæmonii* ratione quam poterunt acerrima Atheniensibus opem pro virili parte ferant. Quod si *hostes* agro vastato discesserint, hæc illorum civitas a *Lacedæmoniis*, et Atheniensibus pro hoste habeatur, et ab utrisque bello petatur, et ambæ civitates bellum simul deponant. Hæc autem juste, et alacriter, et sine dolo fiant. Quod si *servitia* insurgant, Athenienses *Lacedæmoniis* opem totis viribus, pro virili parte ferant. Hæc autem fœdera jurabunt iidem, qui et superiora utrinque jurarunt. Et *utrique* quotannis hæc renovabunt, *Lacedæmonii* quidem, Athenas ad *Dionysia* proficiscentes; Athenienses vero, *Lacedæmonem* ad *Hyacinthia* proficiscentes. Cippos autem utrique statuent, unum quidem, *Lacedæmone*, juxta *Apollinem* in *Amyclæo*; alterum vero, *Athenis*, in arce, juxta *Minervam*. Quod autem attinet ad hanc societatem, si quid visum fuerit *Lacedæmoniis* ac Atheniensibus, vel *huic* addendum vel *hinc* demendum, quicquid visum fuerit, utrisque liceat."

24. Hoc autem jusjurandum jurarunt, ex *Lacedæmoniis* quidem, isti, *Plistoanax, Agis, Plistolas, Damagetus, Chionis, Metagenes, Acanthus, Daïthus, Ischagoras, Philocharidas, Zeuxidas, Anthippus, Alcinadas, Tellis, Empedias, Menas, Laphilus*. Ex Atheniensibus vero, isti, *Lampon, Isthmionicus, Laches, Nicias, Euthydemus, Procles, Pythodorus, Agnon, Myrtilus, Thrasycles, Theagenes, Aristocrates, Iolcius, Timocrates, Leon, Lamachus, Demosthenes*. Hæc societas inita fuit non multo post fœdera. Athenienses autem *Lacedæmoniis* reddiderunt captivos, quos in insula *Sphacteria* ceperant. Ætasque undecimi anni cœpit. Quæ igitur primo bello per decem annos continenter gesta fuerunt, hactenus a me conscripta sunt.

Bell.
Pelop.
an. 11
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
333.

* Alioqui, si liceret, ad Athenienses accessurum. *Valla. HUDS.*

Bell. 25. Post fœdera autem, et societatem, quæ post decenne bellum
 Pelop. inter Lacedæmonios et Athenienses inita fuit, cum Plistolas Lace-
 an. 11. dæmone Ephorus esset, et Alcæus Athenis Archon, apud illos
 Olymp. 89. $\frac{2}{3}$. quidem, qui hæc fœdera admiserant, pax erat. Corinthii vero, et
 V. C. quædam Peloponnesi civitates, quæ acta fuerant, concutiebant, et
 Varr. 33 $\frac{3}{4}$. confestim alius sociorum motus adversus Lacedæmonios exstitit.
 A Quin etiam præterea Lacedæmonii, progressu temporis, Athenien-
 Mart. 18. sibus in suspicionem venerunt, quod quædam non præstarent ex
 conventis, quæ in fœderum conditionibus continebantur. Et ad
 sex quidem annos, decemque menses *utrique* sibi temperarunt, ne al-
 teri in alterorum agrum cum exercitu infesto proficiscerentur: sed
 extra *utriusque agri fines* propter inducias minime firmas, se mutuo
 maximis detrimentis afficiebant. Deinde vero etiam illa post de-
 cem annos fœdera rumpere coacti, rursus ad apertum bellum ve-
 nerunt.

26. Atque quoque idem Thucydides Atheniensis, prout sin-
 gula quæque gesta sunt, per æstates ac hyemes, ordine conscrip-
 sit; eo usque, donec Lacedæmonii, eorumque socii Atheniensibus
 imperium eripuerunt, et longos muros et Piræum ceperunt. Anni
 autem istius belli huc usque fuerunt in summa septem et viginti.
 Quod si quis compositionem, quæ intercessit, belli spatio non ad-
 scribendam putarit, is haud recte iudicaverit. Hoc enim ex rebus
 gestis, ut distincte *a nobis* est declaratum, spectet, et comperiet
 non esse consentaneum eam iudicari pacem, in qua *utrique* neque
 reddiderunt, neque receperunt omnia, de quibus convenerat. Et
 præter hæc, utrique peccarunt in Mantinensi et Epidaurio bello, et
 in aliis. Et socii, qui erant in Thracia, nihilominus hostes erant.
 Et Bœoti decemdiales inducias agebant. Itaque si quis et ex pri-
 mo decenni bello, et ex suspectis post illud induciis, et ex inse-
 quuto has posteriore bello temporum ineat rationem, tot annos,
quot dixi, et paucos præterea dies elapsos, * et ex iis, qui aliquid
 ab oraculis reportatum affirmarunt, hoc solum constanter evenisse
 comperiet. Etenim ego memini, vel ab ipso hujus belli initio usque
 ad ejus finem, vulgo prædicari solitum, hoc bellum ter novenos
 annos gestum iri. Quamdiu autem hoc duravit, ego sensibus inte-
 gris perpetuo vixi, animumque diligenter adverti, ut aliquid certi
 cognoscerem. Accidit autem mihi, ut post præturam ad Amphi-
 polin gestam, patria annos viginti exsularim: et quod apud utrosque
 fuerim, nec minus apud Peloponnesios, propter exsilium, per otium,
 aliquid ipsarum *rerum* facilius cognoverim. Ergo controversias,

* Atque non solum exifu comprobatum inveniet, ex iis, quæ futura esse, ex oracu-
 lis affirmabantur. *Valla. HUDS.*

quæ post decennale bellum exstiterunt, et fœderum perturbationem, et res deinceps in bello gestas, prout gestæ fuerunt, enarrabo.

27. Postquam enim quinquaginta annorum fœdera percussa fuerunt, et mox societates et legationes, quæ ex Peloponneso ad hæc accitæ fuerant, Lacedæmone discesserunt, et alii domum abierunt, Corinthii primum Argos profecti, cum quibusdam Argivorum principibus egerunt, ac dixerunt: quandoquidem Lacedæmonii, non propter utilitatem Peloponnesi, sed ut eam in servitutem redigerent, fœdera societatemque fecerant cum Atheniensibus, qui prius ipsis erant inimicissimi, Argivis provide operam esse dandam, ut Peloponnesi respublica servaretur, et decretum faciendum, ut quæcunque Græca civitas vellet, quæ suis legibus viveret, et pari jure frueretur, ei societatem cum Argivis facere liceret, ita ut alteri alteris auxilium mutuo ferrent, si quis eos infestaret. Paucos autem viros cum summa potestate deligendos, quorum arbitrio res tota permitteretur, neque verba *hac de re* apud populum facienda; ne ii, qui multitudinem in suam sententiam pertrahere non potuissent, detegerentur. Multos autem odio Lacedæmoniorum *ad Argivos* accessuros dixerunt. Atque Corinthii quidem cum hæc demonstrassent, domum redierunt.

28. Illi autem Argivorum viri, cum hæc audissent, et *Corinthiorum* verba ad magistratum populumque retulissent, Argivi decretum fecerunt, et duodecim viros delegerunt, cum quibus societatem facere liceret ei de Græcis, quisquis vellet, præter Athenienses et Lacedæmonios. Nam *decreverunt*, ut cum horum neutris injussu populi Argivi fœdus facere liceret. Argivi autem hæc eo facilius admiserunt, tum quod sibi Lacedæmoniorum bellum impendere viderent (nam fœdera cum illis inita jam exhibant) tum etiam quod se Peloponnesi principatum adepturos sperarent. Nam tunc temporis Lacedæmonii pessime audiebant, et propter acceptas clades contemnebantur: at Argivi omnibus in rebus optime se habebant, quod cum cæteris bellum Atticum non suscepissent, sed potius, quod fœdere cum utrisque conjuncti, sua vectigalia percepissent. Sic igitur Argivi Græcos, quicumque volebant, in societatem recipiebant.

29. Mantinei vero, eorumque socii, quia Lacedæmonios metuebant, primi se ipsis adjunxerunt. Mantinei enim, dum bellum a *Lacedæmoniis* cum Atheniensibus adhuc gereretur, quandam Arcadiæ partem subegerant, et in suam ditionem redegerant; et existimabant, Lacedæmonios, præsertim otiosos, sibi non permissuros, ut *rerum subactarum* imperio potirentur. Libenter igitur ad Argivos se converterunt, quod *illorum* civitatem potentem esse ducerent, et Lacedæmoniis semper inimicam, et popularis status administratione

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{3}{4}$.

Bell. Pelop. an. 11. Olymp. 89. $\frac{3}{4}$. V. C. Varr. 33 $\frac{3}{4}$.
 uti, quemadmodum et ipsi. Cum autem Mantinei defecissent, cæteri etiam Peloponnesii mussare cœperunt, idem sibi quoque faciendum esse: quippe quod existimarent, ipsos *Mantineos* aliquid acrius animadvertisse, quo impulsus *ad Argivos* concessissent; simul etiam quod Lacedæmoniis essent infensi, cum aliis de causis, tum etiam quod in fœderibus Atticis scriptum esset, fas esse addere et demere quicquid utrique civitati visum esset, Lacedæmoniis *videlicet* et Atheniensibus. Hæc enim conditio adscripta Peloponnesios maxime perturbabat, et in suspicionem adducebat, Lacedæmonios cum Atheniensibus se in servitutem redigere velle. Æquum enim fuisse, ut hæc immutandarum conditionum facultas omnibus sociis adscriberetur, quamobrem multi *Peloponnesi populi* metuentes, animum ad Argivos appulerunt, ut et ipsi singuli societatem *cum illis* facerent.

30. Lacedæmonii vero, cum hunc rumorem, qui per Peloponnesum dissipatus erat, sensissent, et Corinthios autores fuisse, ipsosque cum Argivis fœdus facere statuisse, *cognovissent*, legatos Corinthum miserunt, quod *illorum fœdus ac motum* futurum antevertere vellent. Et expostulabant cum de eo, quod totius *hujus motus* autores fuissent, tum de eo, quod a se deficere, et cum Argivis societatem facere statuissent. Eos jusjurandum violaturos dicebant, atque jam injuste facere, quod fœdera cum Atheniensibus percussa non admitterent: cum *in ipsis* illa conditio disertissimis verbis continetur, id *ratum* esse oportere, quod major sociorum pars decreverit; nisi vel Deorum, vel heroum aliquod impedimentum intercesserit. Corinthii vero, præsentibus sociis, quos *in consilium* sibi adhibuerant, quotquot et ipsi fœdera non admiserant (ipsos enim ipsi prius advocaverant) Lacedæmoniis contradicebant, injurias quidem, quibus affecti fuerant, palam non declarantes, quod *videlicet* neque suum Solium neque Anactorium ab Atheniensibus recepissent, neque si qua alia re se fraudari putabant: sed speciosam causam prætendentes, *dicebant*, se non prodituros eos, qui erant in Thracia. se enim et privatim jurejurando interposito suam fidem ipsis dedisse, quo tempore primum una cum Potidæatis ab Atheniensibus defecerunt, et iterum postea. Negabant igitur, se societatis inîtæ jusjurandum violaturos, quod fœdera cum Atheniensibus inire nollent. * Cum enim jurejurando interposito, cujus Dii testes fuissent, illis, *qui erant in Thracia*, fidem dedissent, *dicebant* se Deorum numina suo perjurio læsuos, si ipsos proderent. Nam *in fœderum conditionibus* dictum esse, nisi vel Deorum, vel heroum impedimentum intercederet. Hoc autem sibi divinum impedimentum videri.

* Cum enim Deorum fidem juravissent illis in Thracia, perjuros se fore, si proderent etc. *Valla.* Huds.

Atque de veteri quidem jurejurando hæc tantum responderunt. Quod autem ad societatem cum Argivis ineundam attineret, se cum amicis deliberaturos, et quicquid æquum esset, facturos. Et Lacedæmoniorum quidem legati domum redierunt. Corinthi vero præsentibus erant et Argivorum legati, qui Corinthios ad societatem *secum* ineundam, et ad omnem cunctationem abjiciendam adhortabantur. Illi vero ipsis edixerunt, ut ad proximum concilium apud se, *Corinthi*, habendum venirent.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
33 $\frac{1}{4}$.

31. Confestim autem et Eleorum legatio venit, ac primum cum Corinthiis societatem fecit. Deinde illinc Argos profecti, quemadmodum edictum fuerat, societatem cum Argivis inierunt. *Forte enim *Elei* cum Lacedæmoniis de Lepreo contendebant. Num cum Lepreatæ bellum quondam cum quibusdam Arcadibus gessissent, et Elei ad illius belli societatem a Lepreatis acciti fuissent, ea conditione, ut dimidiam partem agri obtinerent, finito bello, Elei ipsis Lepreatis *totum* agrum colentibus talentum imposuerunt, quod Olympio Jovi *quotannis* penderent. Et ad bellum usque Atticum persolverunt. Deinde cum *hoc persolvere* desiissent, causati bellum, Elei *illos* urgebant. Illi vero ad Lacedæmonios se converterunt. Cum autem hujus controversiæ cognitio Lacedæmoniis commissa fuisset, Elei suspicati, se suum jus non obtenturos, omisso arbitrio, Lepreatarum agrum vastarunt. Lacedæmonii vero multo magis Lepreatas liberos esse, et Eleos injuste facere pronunciarunt. Et quod *Elei* arbitrio stare noluisent, præsidium gravis armaturæ militum Lepream miserunt. Elei vero existimantes urbem, quæ a se defecisset, Lacedæmonios recepisse, et pacis conditionem proferentes, in qua disertis verbis erat, ut singuli *sociorum*, quæ belli Attici initio possidebant, hæc retinerent, et *ab illo bello* discederent; ut iniquo arbitrio damnati, quod suum jus non obtinuissent ad Argivos defecerunt, societatemque *cum illis*, sicut prædictum fuerat, hi quoque fecerunt. statim autem post illos et Corinthii, et Chalcidenses, qui sunt in Thracia, societatem cum Argivis inierunt. Bæoti vero, et Megaresenses, quamvis idem *se facturos* dicerent, quod a Lacedæmoniis contemnerentur, tamen quiescebant, quod popularem Argivorum statum sibi, paucorum dominatu regerentur, minus, quam Lacedæmoniorum rempublicam putarent profuturum.

32. Per eadem hujus ætatis tempora Athenienses, cum Scionæos expugnassent, puberes interfecerunt, et pueros ac mulieres in servitutem redegerunt, agrumque Platæensibus colendum dederunt. Delios etiam rursus in Delum reduxerunt, reputantes et

* Infensi namque Elei Lacedæmoniis erant propter Lepream etc. *Valla. IDEM.*

Bell. Pelop. an. 11. Olymp. 89. 3. V. C. Varr. 333. Post Apr. 16.

clades in præliis *post eos pulsos* acceptas, et Dei, qui Delphis celebratur, oraculum, *quo jubebantur*. Et Phocenses et Locri bellum gerere cœperunt. Corinthii vero et Argivi, cum jam essent socii, Tegeam iverunt, ut eam a Lacedæmoniorum societate averterent, quod *eam* magnam *Peloponnesi* portionem esse cernerent, ac, si ea sibi accessisset, se totam Peloponnesum habituros sperarent. Sed cum Tegeatæ respondissent, se Lacedæmoniis non adversaturos, Corinthii, qui hactenus in eam rem acerrime incubuerant, de contentione remiserunt, et veriti sunt, ne nullus ex aliis ad se posthac accederet. Veruntamen ad Bœotos profecti, *eos* orarunt, ut secum et cum Argivis societatem inirent, cæteraque communiter administrarent. Ad hæc, illas decem dierum inducias, quæ non multo post ista quinquaginta annorum fœdera inter Athenienses et Bœotos mutuo factæ fuerant, Corinthii suadebant Bœotis, ut se Athenas sequuti, sibi quoque impetrarent eodem modo factas, quo Bœoti *eas* habebant. Quod si Athenienses *has sibi quoque concedere* recusarent, inducias *ipsis* renunciarent, et in posterum *cum ipsis* absque se nullum fœdus facerent. Bœoti vero, rogantibus Corinthiis, quod ad societatem quidem Argivorum attineret, eos supersedere jusserunt. Athenas vero cum Corinthiis profecti, decem dierum inducias *ab Atheniensibus* non impetrarunt. Sed Athenienses responderunt, Corinthiis esse fœdera, si modo Lacedæmoniorum erant socii. Bœoti vero non magis propterea decem dierum induciis renunciare voluerunt, quamvis Corinthii hoc flagitarent, et cum expostulatione dicerent, ita inter se convenisse. Corinthiis autem induciæ sine fœdere cum Atheniensibus exstiterunt.

Maio
exe-
unte.

33. Eadem æstate Lacedæmonii cum frequentibus copiis, quas ex omni totius populi ordine collegerant, duce Plistoanacte Pausaniæ filio, Lacedæmoniorum rege, expeditionem susceperunt adversus Parrhasios, qui sunt in Arcadia, et qui Mantineorum imperio parent, ab ipsis seditione laborantibus acciti, simul etiam eversuri, si possent, munitionem, quam Mantinei in Cypselis exstruxerant, et in agro Parrhasio sitam ipsi suo præsidio tenebant, prope Sciritidem, quæ est agri Laconici. Et Lacedæmonii quidem agrum Parrhasium vastabant: Mantinei vero, urbis custodia Argivis tradita, ipsi socios suo præsidio tutabantur. Cum autem et munitionem in Cypselis exstructam, et urbes in agro Parrhasio sitas conservare non possent, abierunt. Lacedæmonii vero, cum Parrhasios in libertatem asseruissent, et munitionem illam evertissent, domum redierunt.

34. Eadem æstate Lacedæmonii, cum ad ipsos jam ex Thracia rediissent milites, qui cum Brasida *illuc* profecti fuerant, quos post inita fœdera Clearidas reduxerat, decreverunt, servos quidem, qui

cum Brasida prælio interfuerant, liberos esse, et habitare ubicunque vellent. Nec multo post ipsos cum iis, quos recenter in civium jus adsciverant, in Lepreo collocarunt, quod in Laconico, ac Eleo agro, *in ipsis utriusque confiniis* situm erat, cum jam Eleorum hostes essent. Suos vero *cives*, qui in insula *Sphacteria* capti fuerant, et qui arma *hosti* tradiderant, veriti, ne aliquid rerum novarum molirentur, existimantes, se propter cladem acceptam deteriore conditione futuros, quamvis integra fama et existimatione forent, quamvis etiam nonnulli magistratus jam gererent, ignominia notarunt. Hac autem ignominia notarunt, ut nullum magistratum gererent, utque nullam haberent potestatem earum rerum, quas aut emissent, aut vendidissent. Postea tamen in integrum restituti fuerunt.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 3.
V. C.
Varr.
333.

35. Eadem æstate Dictidienses Thysson *in monte Atho* sitam, Atheniensium sociam, ceperunt. Atque hac tota æstate inter Athenienses et Peloponnesios commercium fuit. Sed statim post inita fœdera Athenienses et Lacedæmonii inter se suspecti esse cœperunt, quod neutri loca alteris restituissent. Nam Lacedæmonii, quibus sortito obtigerat, ut priores redderent, nec Amphipolin, nec cœtera reddiderant; nec socios, qui erant in Thracia, ad fœdera recipienda adegerant, ac ne Bœotos quidem, neque Corinthios, quamvis perpetuo dicerent, se, nisi *fœdera recipere* vellent, una cum Atheniensibus eos coacturos: tempusque sine syngrapha præstituerant, intra quod, qui fœdera *secum* non iniissent, utrisque hostes esse *pronunciant*. Cum igitur Athenienses nihil horum *ab illis* re ipsa præstari viderent, Lacedæmonios nihil æqui animo agitare suspicabantur. Quamobrem ipsis Pylum repetentibus reddere noluerunt, quinetiam eos pœnitebat, quod captivos ex insula reddidissent. Cœteraque *Lacedæmoniorum* loca retinebant, exspectantes donec et illi præstarent, quæ promiserant. Lacedæmonii vero dicebant, se præstitisse, quæ poterant. Se enim Atheniensibus reddidisse omnes, quos ex ipsis apud se in vinculis habebant, et milites, qui erant in Thracia, abduxisse, et si quid aliud in sua potestate habebant. Sed Amphipolin in sua potestate non esse dicebant, ita ut traderent. Operam vero daturus, ut et Bœotos et Corinthios in fœdera adducerent, utque Panactum reciperent, et ut Athenienses, quotquot apud Bœotos erant captivi, recuperarent. Postulabant autem, ut Pylum sibi restituerent: sin minus, Messenios et servitia educerent, quemadmodum et ipsi ex Thracia *suos abduxerant*: utque locum illum Athenienses ipsi, si vellent, custodirent. Sæpe autem multisque sermonibus per hanc æstatem habitis, tandem Atheniensibus persuaserunt, ut e Pylo educerent Messenios, cæterosque servos, et quotquot ex agro Laconico *ad ipsos* transfugerant. Ipsosque in Craniis Cephallenicæ *insule urbe* collocarunt. Hac igi-

Bell. tur æstate a bello cessatum est, et ultro citroque ad utrosque com-
Pelop. meatum.
an. 11.

Olymp. 36. In sequenti hyeme (jam enim alii Ephori magistratum gere-
89. 4. bant; nec erant ii, quibus magistratum gerentibus fœdera percussa
V. C. fuerant; quinetiam horum nonnulli fœderibus erant adversarii) cum
Varr. legati ex sociorum agro *Lacedæmonem* venissent, et Athenienses et
333. Bœoti et Corinthii præsentés adessent, et ultro citroque multa
Post. verba facta fuissent, nec quicquam inter eos conveniret, postquam
Oct. 12. *Athenienses* domum redierunt, Cleobulus et Xenares (illi, qui ex
Ephoris fœdera frangere potissimum volebant) cum Bœotis et Co-
rinthiis privatim sermones habuerunt, admonentes, ut harum rerum
statum accuratissime cognitum perpenderent, operamque darent,
ut Bœoti, ubi prius ipsi societatem cum Argivis iniissent, postea
cum Bœotis Argivos Lacedæmoniis socios adjungerent. Sic enim
Bœotos fœdus cum Atheniensibus inire minime coactum iri *puta-
bant*. Lacedæmonios enim Atheniensium inimicitias ac fœderum
cum ipsis initorum violationi, amicitiam et societatem Argivorum
anteposituros. Habebant enim exploratum, Lacedæmonios perpe-
tuo cupere, civitatem Argivorum opportune sibi amicam esse, quod
bellum extra Peloponnesum levius *sibi* fore ducerent, *si Argivos
constantes amicos haberent*. Bœotos vero rogabant, ut Panactum
Lacedæmoniis traderent, ut pro hoc recepta, si possent, Pylo, ad
bellum adversus Athenienses commodius descenderent.

37. Atque Bœoti et Corinthii cum his mandatis, quæ acceperant
a Xenare et Cleobulo, et *ab aliis* quotquot ex Lacedæmoniis erant
ipsis amici, ut ad suas respublicas referrent, utrique abierunt. Quos
abeuntes duo e summo Argivorum magistratu viri in ipso itinere
observaverunt: congressique cum eis in colloquium venerunt, si
quo pacto Bœoti societatem secum inire possent, quemadmodum
Corinthii et Elei et Mantinei. * Se enim existimare *dicebant*, si res
ista *sibi feliciter* successisset, facile jam sibi fore et bellum gerere,
et pacem facere et cum Lacedæmoniis, si vellent, et cum quibus-
cunque aliis opus esset, palam et publice hac de re agentibus.
Hæc Bœotorum legatis audita placuerunt. Nam forte accidit, ut
ea peterent, quæ vel ipsi amici, qui Lacedæmone erant, ipsis man-
darant. Cum autem illi *duo* Argivi suum sermonem ab ipsis admissum
animadvertissent, et dixissent, se legatos in Bœotiam missuros, abi-
erunt. Bœoti vero *domum* reversi, ad Bœotarchas detulerunt cum
ea, quæ Lacedæmone, tum ea, quæ ex Argivis in congressu audis-
sent. Bœotarchæ vero id acceptum habuerunt, et multo prom-

* Hoc enim si fieret, jam utrumque, seu bellum seu pax placeret, suæ potestatis
futurum, unoque animo, sive adversus Lacedæmonios, seu quem alium opus esset,
rem gesturos. *Acacius*. HUDS.

tiores fuerunt, quod ipsis utrinque contigisset, ut et illi ex Lacedæmoniiis, quos sibi amicos habebant, eadem peterent, et Argivi ad eadem properarent. Nec multo post Argivorum legati venerunt, ut eos sollicitarent ad transigenda ea, quæ promiserant. Bæotarchæ vero, probatis ipsorum postulatis, ipsos remiserunt, polliciti, se legationem Argos de societate missuros.

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
V. C.
Varr.
333

38. Interea vero Bæotarchis, et Corinthiis, et Megarensibus, et legatis ex Thracia *missis* primum placuit, ut jurejurando interposito fidem sibi mutuo darent, ea conditione, ut, quotiescunque res hoc flagitaret, opem ei ferrent, qui ope indigeret, et cum nullo bellum gererent, aut compositionem facerent, nisi de communi sententia. Et ita Bæotos et Megarenses (idem enim faciebant) cum Argivis jam fœdus facere *dicebant*. Verum antequam jusjurandum juraretur, Bæotarchæ rem communicarunt cum quatuor Bæotorum conciliis, quæ summam rerum Bæotiarum potestatem habent: et suadebant, ut, jurejurando interposito, fœdus auxilii mutui gratia cum illis civitatibus iniretur, quæcunque secum fœdus adhibito jurejurando facere vellent. At Bæoti, qui in illis consiliis erant, *eorum* consilium non probarunt, veriti, ne Lacedæmoniiis adversarentur, si cum Corinthiis, qui *ab illis* defecerant, interposito jurejurando fœdus facerent. Neque enim Bæotarchæ ipsis declaraverant ea, quæ Lacedæmone Cleobulus et Xenares Ephori, et *alii* amici suaserant, ut prius cum Argivis et Corinthiis societatem inirent, deinde cum Lacedæmoniiis eandem facerent. Nam *Bæotarchæ* existimabant, illos, qui erant in consilio, quamvis *hæc ipsis* non dixissent, tamen nihil aliud decreturos, quam quod ipsi a se prius deliberatum *ipsis* suasissent. sed cum res *ipsis* non successisset, Corinthii quidem, et legati ex Thracia *missi* infecto negotio abierunt. Bæotarchæ vero, qui, si persuadere potuissent, operam dare statuerant, ut etiam cum Argivis societatem inirent, nec de Argivis quicquam amplius ad illa consilia retulerunt, nec legatos, quos *se missuros* promiserant, Argos miserunt: sed incuria quædam, et rerum omnium procrastinatio erat.

39. Hac eadem hyeme Mecybernam, ubi erat Atheniensium præsidium, Olynthii subito adorti ceperunt. Posthæc Lacedæmonii (nam inter ipsos et Athenienses assidua colloquia fiebant de locis, quæ invicem tenebant) existimantes, si Athenienses Panactum a Bæotis recepissent, fore, ut ipsi Pylum reciperent, Bæotos per legationem adierunt, et orarunt, ut Panactum, et quotquot ex Atheniensibus in vinculis haberent, sibi traderent, ut pro ipsi Pylum reciperent. Bæoti vero negarunt, se *hæc* reddituros, nisi secum, quemadmodum cum Atheniensibus, societatem privatim coirent. Lacedæmonii vero, quamvis scirent, se Atheniensibus injuriam fac-

Bell.
Pelop.
an. 11.
Olymp.
89. 4.
V. C.
Varr.
334.

Bell. turos, quod cautum esset, ne sine communi consensu vel fœdus cum
 Pelop. quoquam fieret vel bellum gereretur, quia tamen Panactum recipere
 an. 11. cupiebant, ut Pylum pro ipso recuperarent, simul etiam quod illi,
 Olymp. qui fœdera confundere properabant, ad fœdus cum Bœotis ineun-
 89 1. dum propensiores erant, societatem *cum ipsis* fecerunt, hyeme jam
 V. C. Varr. extrema, et sub vere: statimque Panactum eversum est. Et unde-
 334. cimus hujus belli annus exiit.

Bell. 40. Ineunte autem vere insequentis æstatis, Argivi statim, cum
 Pelop. Bœotorum legati, quos *Bœoti* se missuros dixerant, non venissent,
 an. 12. et Panactum *ab illis* eversum intellexissent, et societatem inter
 Olymp. Bœotos et Lacedæmonios privatim factam, extimuerunt, ne soli re-
 89 1. linquerentur, omnesque socii se Lacedæmoniis adjungerent. Ex-
 V. C. istimabant enim Bœotos a Lacedæmoniis inductos fuisse et ad
 Varr. Panactum evertendum, et ad ineundam cum Atheniensibus societa-
 334 5. tem, et Athenienses harum rerum conscios esse *credebant*. Itaque
 Ab ne cum Atheniensibus quidem societatem facere sibi amplius inte-
 Apr. 5. grum esse *ducebant*, cum antea sperassent, si propter controversias,
 ea fœdera, quæ cum Lacedæmoniis inierant, frangerentur, futurum
 saltem, et cum Atheniensibus societatem inirent. Argivi igitur,
 cum his difficultatibus premerentur, et vererentur, ne simul cum
 Lacedæmoniis, et Tegeatis, et Bœotis, et Atheniensibus bellum
 sibi gerendum esset, quod Lacedæmoniorum fœdera prius non ac-
 cepissent, sed animis elati Peloponnesi principatum se adepturos
 sperassent, quamprimum potuerunt legatos Lacedæmonem mise-
 runt, Eustrophum et Æsonem, qui ipsis carissimi esse videbantur;
 existimantes, ubi quam commodissima fœdera pro præsentis rerum
 statu cum Lacedæmoniis fecissent, quomodocunque res caderet, se
 quietos futuros.

41. Ipsorum autem legati profecti, sermonem habuerunt cum
 Lacedæmoniis, quibus conditionibus fœdera faciendâ essent. Ac
 primum quidem Argivi postulabant, ut vel civitatis vel privati ali-
 cujus arbitrio permitteretur controversia de agro Cynurio, de quo
 in confiniis posito semper contendebant. (hic autem ager continet
 Thyream, et Anthenam urbem, eumque Lacedæmonii possident.)
 Deinde vero, quamvis Lacedæmonii nullam de eo mentionem fieri
 sinerent; at se, si vellent illi fœdus ex pristina formula facere, ad
 hoc paratos esse *dicerent*: Lacedæmonios tamen Argivi legati ad
 hæc sibi concedenda induxerunt: ut in præsentia quidem fœdus
 annorum quinquaginta facerent, quotiescunque vero utrilibet *alteros*
ad prælium provocassent, dummodo neque morbo neque bello, vel
 Lacedæmoniorum vel Argivorum civitas implicita esset, de hoc agro
 armis decernere liceret, quemadmodum et ante quondam *factum*
esset, quum utrique se victores discessisse judicarunt. Sed perse-

quī non liceret ulterius, quam vel ad Argorum vel ad Lacedæmonis terminos. Lacedæmoniis vero primum quidem hæc stultitiæ plena esse videbantur: deinde (Argos enim quavis ratione amicū habere cupiebant) assensi sunt iis conditionibus, quibus *fædus fieri* postulabant; et syngrapham fecerunt. Lacedæmonii autem *legatos Argivorum* hortati sunt, ut, priusquam quicquam eorum conficeretur, Argos reversi, populo ostenderent, quas si probasset, tunc vero ad Hyacinthia redirent, ut jusjurandum præstarent. Et illi quidem abierunt.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
89.
90.
V. C.
Varr.
334.

42. Interea vero dum Argivi hæc tractarent, Lacedæmoniorum legati, Andromenes, Phædimus, et Antimenidas, quibus mandatum fuerat, ut Panactum, et captivos a Bæotis receptos Atheniensibus redderent, Panactum quidem ab ipsis Bæotis eversum offenderunt, eo prætextu, quod olim inter Bæotos et Athenienses orta de illo castello controversia, jurejurando interposito convenisset, ut neutri *soli* id incolerent: sed Atheniensium viros, quos *Bæoti* captivos habebant, Adromenes ejusque collegæ receptos ad Athenienses deduxerunt, ac reddiderunt, et Panacti eversionem ipsis significarunt, existimantes, se hoc etiam ipsis reddituros; nullum enim Atheniensium hostem in eo amplius habitaturum. Cum autem hæc dicerentur, Athenienses graviter indignabantur, quod a Lacedæmoniis injuriam sibi fieri putarent, cum ob eversionem Panacti, quod *stans* traditum oportuerat, tum quod audirent, *eos* cum Bæotis quoque societatem privatim fecisse, cum tamen antea dicerent, se communiter adacturos eos, qui fædus recipere noluisent. *Hæc igitur*, et alia considerabant, quæcunque *Lacedæmonii* ex pacto non servaverant, et se fraude circumventos existimabant. Quare legatos cum asperiore responso dimiserunt.

43. Cum igitur inter Lacedæmonios et Athenienses hujusmodi dissidium esset, statim et illi, qui Athenis fœdera solvere cupiebant, in hanc rem incumbere cœperant. Erant autem cum alii, tum etiam Alcibiades Clinixæ filius, qui quamvis ætate tunc esset adhuc juvenis, tamen propter majorum dignitatem honorabatur, ut *nullus alius* in alia civitate, cui vel satius esse videbatur ad Argivos potius accedere, quinetiam contentionis studio, quod elato esset animo, *fœderibus* adversabatur, quod Lacedæmonii per Niciam et Lachetem fœdera fecissent, ipso propter adolescentiam contempto, nec habito ei honore ex vetusti hospitii jure: quod, cum *ipsius* avus *Lacedæmoniis* renuntiasset, ipse illorum captivos ex insula officii prosequens, renovare cogitabat. undique igitur sibi de suo jure detrahi putans, et initio Lacedæmoniis intercessit, affirmans, illos non esse constantes: sed, ut, inito cum Argivis fœdere eos sibi eximant, et postea Athenienses solos adoriantur, hac de causa fædus cum ipsis facere velle.

Bell. Pelop. an. 12. Olymp. 89. 90. 4. V. C. Varr. 334.
 Et tunc, quum hoc dissidium exortum est, confestim Argos pri-
 vatim misit, hortans *Argivos*, *quam celerrime cum Mantineis et
 Eleis *Athenas* venirent, eos ad societatem provocantes, quod tem-
 pus esset opportunum; seque studiosissime ipsis adfuturum polli-
 cebatur.

44. Argivi autem, cum hunc nuntium audissent, simul etiam cum
 cognovissent, societatem a Bœotis cum Atheniensibus non esse
 factam, sed magnam dissensionem inter ipsos *Athenienses* et Lacedæ-
 monios esse natam, suos quidem legatos, qui tunc aberant, quos
 de fœderibus acturos Lacedæmonem miserant, con curabant; sed
 ad Athenienses potius animum advertebant: existimantes civitatem,
 cum qua sibi vetus amicitia intercederet, et quæ populari statu,
 quemadmodum et sua civitas, regeretur, et quæ magnam in mari
 potentiam haberet, sibi, si bellum susciperent, in hoc auxilium esse
 laturam. Confestim igitur legatos de societate acturos ad Atheni-
 enses miserunt. Illos autem Eleorum et Mantineorum legati com-
 mitabantur. Confestim etiam et Lacedæmoniorum legati, Philo-
 charidas, Leon, et Endius, qui apud *Athenienses* gratiosi esse vide-
 bantur, eo profecti sunt; veriti, ne *Athenienses* Lacedæmoniis irati
 societatem cum Argivis facerent, simul etiam Pylum pro Panacto
 repetituri, et de societate cum Bœotis inita Lacedæmonios purgaturi,
 et demonstraturi, illos hanc societatem non fecisse, ut Atheniensibus
 malum darent.

45. Cum autem hisce de rebus in senatu verba facerent, et se cum
 summa potestate de componendis omnibus controversiis eo venisse
 dicerent, Alcibiadi metum incutiebant, ne, si ad populum hæc ipsa
 retulissent, plebem allicerent, et Argivorum societas respueretur.
 Sed Alcibiades hujusmodi fraudem adversus ipsos machinatur.
 Lacedæmoniis, fide ipsis data, persuadet, ne coram populo fatean-
 tur, se cum summa potestate venisse, quod si fecerint, se Pylum
 ipsis redditurum, (se enim hoc Atheniensibus persuasurum, quem-
 admodum et tunc se Lacedæmoniis adversari dicebat) et cæteras
 controversias compositurum. Hæc autem eo consilio agebat, ut
 Lacedæmonios a Nicia alienaret, utque apud populum ipsos crimi-
 natus, quod nihil sinceri in animo haberent, nec eadem unquam
 dicerent, Argivorum et Eleorum et Mantineorum societatem con-
 ciliaret. Et ita evenit. Nam cum legati ad populum processissent,
 et interrogati non dixissent (ut in senatu) se cum summa potestate
 venisse, tunc vero Athenienses haud amplius illorum inconstantiam
 tulerunt. Sed Alcibiadem multo vehementioribus, quam ante, cla-
 moribus Lacedæmonios insectantem audiebant, animisque propen-

* Ut quam celerrime ad societatem provocati venirent etc. Valla. HUDS.

sis erant, Argivis illorumque comitibus *in concionem* introductis, ad societatem cum ipsis statim ineundam. Sed facto terræ motu, priusquam quicquam constitueretur, hæc concio dilata est.

46. In concione vero, quæ postridie convocata fuit, Nicias, quamvis ipsi Lacedæmonii *ab Alcibiade* decepti fuissent, quamvis etiam ipse quoque deceptus fuisset, quod negassent, se cum summa potestate venisse, tamen dixit oportere *Athenienses* cum Lacedæmoniis potius, *quam cum Argivis*, societatem inire, et dilato Argivorum negotio, *legatos* ad ipsos *Lacedæmonios* iterum mittere, ex explorare, quidnam in animo haberent. Hanc enim belli dilationem sibi quidem honestam, illis vero turpem fore dicebat. Nam sibi quidem maxime expedire, florente jam republica fortunam hanc florentem quam diutissime conservare. Illis vero in afflictâ fortuna versantibus, loco lucri fore, primo quoque tempore belli fortunam periclitari. Persuasit autem *Atheniensibus*, ut *legatos Lacedæmonem* mitterent (in quorum numero et ipse erat) qui juberent Lacedæmonios, si quid sinceri in animo haberent, Panactum erectum *ac integrum*, et Amphipolin restituere; et Bœotorum societatem missam facere, nisi fœdera *secum* inire vellent, quemadmodum cautum fuerat, ut neutri sine mutuo consensu cum ullo paciscerentur. Imperarunt etiam, ut dicerent, se quoque, si injuriam facere voluissent, societatem cum Argivis jam facturos fuisse: quod ipsi *Argivi* hac ipsa de causa adessent. Et si quid aliud crimini dabant, Niciam ejusque collegas cum mandatis de omnibus miserunt. Cum autem legati pervenissent, et cum alia denunciassent, tum etiam ad extremum dixissent, nisi *Lacedæmonii* societatem cum Bœotis initam dirimerent, qui fœdus *secum* inire noluerant, se quoque cum Argivis, eorumque sociis societatem facturos: Lacedæmonii responderunt, se societatem cum Bœotis initam non diremturos, (nam Xenares Ephorus et alii, quotquot ejusdem factionis erant, evicerant, ut hæc fierent,) fœderis tamen jusjurandum Nicia rogante renovarunt. Verebatur enim, ne rebus omnibus prorsus infectis abiret, ac male audiret, (quod etiam accidit) quod fœderum cum Lacedæmoniis faciendorum autor esse videretur. Cum autem ipse rediisset, Athenienses audissent, nihil a Lacedæmoniis impetratum fuisse, confestim indignari cœperunt, et injuriam sibi fieri putantes, cum Argivis eorumque sociis (aderant enim illi, ab Alcibiade introducti) fœdera ac societatem fecerunt, his verbis.

47. " FœDERA fecerunt Athenienses, et Argivi, et Mantinei, et Elei, in annos centum, pro se ipsis, et pro sociis, quibus utrique præsumt, sincera et commoda, tam terra, quam mari. Nefas autem sit Argivos, et Eleos, et Mantineos, eorumque socios, Atheniensibus, ac sociis, quibus Athenienses imperant, arma detrimenti causa inferre. Et *vicissim* nefas sit Athenienses, eorumque socios, Argi-

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
89. 4.
90. 1.
V. C.
Varr.
33½.

Bell. vis, et Eleis, et Mantineis, eorumque sociis ulla vel fraude, vel
 Pelop. machinatione. His conditionibus Athenienses, et Argivi, et Elei,
 an. 12. et Mantinei sint socii centum annos. Et si hostes in Atheni-
 Olyinp. ensium agrum invaserint, Argivi, et Elei, et Mantinei Athenas
 $\frac{8}{9}$ $\frac{9}{10}$ $\frac{4}{1}$ ad opem ferendam veniant, prout Athenienses *ipsis* denunciave-
 V. C. rint, ratione quam acerrima poterunt, pro viribus. Quod si *agro*
 Varr. vastato discesserint, hæc civitas ab Argivis, et Mantineis, et Eleis,
 33 $\frac{4}{5}$ et Atheniensibus pro hoste habeatur, et a cunctis his civitatibus
bello petatur ac vexetur. Nulli vero harum civitatum bellum *com-*
muniter susceptum adversus istam *hostium* civitatem deponere liceat,
 nisi cunctis *idem* videatur. Vicissim autem Athenienses quoque
 Argos, Mantineam, et Elin ad opem ferendam proficiscantur, si hos-
 tes invaserint in agrum Eleorum, aut Mantineorum, aut Argivorum,
 prout hæc civitates *ipsis* significaverint, ratione quam acerrima pote-
 runt, pro viribus. Quod si *agro* vastato discesserint, hæc civitas ab
 Atheniensibus, et Argivis, et Mantineis, et Eleis pro hoste habeatur,
 et a cunctis his civitatibus vexetur. Bellum autem adversus hanc
 civitatem *susceptum* deponere nefas sit, nisi cunctis civitatibus *idem*
 videatur. Præterea nulla *harum civitatum fœderatarum* per agrum
 suum, aut sociorum, quibus singulæ civitates imperant, aut per
 mare, homines armatos, inferendi belli gratia, transire sinat, nisi uni-
 versæ civitates, Atheniensis, Argiva, Mantinea, et Elea, de communi
 sententia transitum esse decreverint. Illis autem, qui opem ferent,
 civitas, quæ *illos* mittet, commeatum præbeat ad dies triginta, ab
 eo die, quo *auxilia* in eam civitatem ingressa fuerint, quæ opem sibi
 ferendam significaverit, et abeuntibus eodem modo. Quod si copiis
accitis diutius uti velint, illa civitas, quæ *copias* acciverit, stipendium
 det, singulis quidem gravis ac levis armaturæ militibus, atque sa-
 gittariis, quotidie ternos obolos Æginæos: equiti vero, singulas
 drachmas Æginæas. Eadem civitas, quæ *copias* acciverit, imperii
 summam obtineat, si bellum in ejus finibus geratur: at si quo uni-
 versis civitatibus conjunctis copiis proficisci visum fuerit, omnes
 civitates *in hac expeditione* par imperium participant. Hæc autem
 fœdera, Athenienses quidem pro se ipsis, et pro sociis, jurent. Argivi
 vero, et Mantinei, et Elei, eorumque socii in suis quique civitatibus
 jurent. Singulæ autem civitates supra lectas hostias jusjurandum,
 quod moribus patriis est receptum, et quod religiosissimum apud
 singulas habetur, jurent. Jusjurandum autem in hæc verba ju-
 retur: Perstabo in societate ex pactis et conventis, juste et in-
 nocue et sincere; nec *eam* ulla vel fallacia vel machinatione vio-
 labo. Jurent autem Athenis quidem, Senatus et * Polemarchi:

* Urbani Magistratus. *Acacius*. Vide *Annot. HUDS.*

* Prytanes autem ad jusjurandum *alios* adigant. Argis vero, Senatus, et Octoginta viri, et Artynæ: et Octoginta viri *alios* ad jusjurandum adigant. Mantineæ vero, Demiourgi, et Senatus, et cæteri Magistratus: Theori vero, et Polemarchi *alios* ad jusjurandum adigant. Elide vero, Demiourgi, et Quæstores ærarii, et Sexcenti viri: Demiourgi vero, et Thesmophylaces ad jusjurandum *alios* adigant. Hoc autem jusjurandum renovent, Athenienses quidem, euntes Elin, et Mantineam, et Argos, triginta diebus ante Olympia. Argivi vero, et Elei, et Mantinei, euntes Athenas, decem diebus ante magna Panathenæa. Hæc autem fœderum et jurisjurandi et societatis pacta in lapideo cippo inscribant, Athenienses quidem, in arce: Argivi vero, in foro, in Apollinis templo: Mantinei vero, in Jovis templo in foro. Cippum etiam æneum communi sumtu factum statuunt Olympiæ, in ludis Olympiacis, qui nunc fiunt. Quod si quid his civitatibus videatur melius esse, *hoc* addant pactis et conventis: Quicquid autem his universis civitatibus consilio una communicato visum fuerit, id ratum sit.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
89. 1.
V. C.
Varr.
334.

48. Hæc igitur fœdera, et societates hunc in modum initæ sunt: illa tamen, quæ inter Lacedæmonios et Athenienses inita fuerant, neutri propterea alteris renuntiarunt. Corinthii vero, quamvis essent Argivorum socii, hæc tamen inire noluerunt: quin etiam cum paulo ante societas inter Eleos, Argivos, et Mantineos inita fuisset, ea conditione, ut cum iisdem bellum gererent, et pacem facerent, *hujus societatis* participes esse noluerunt. Dixerunt enim sufficere sibi superiorem illam subsidiariam societatem, quam inter se inierant, ut alteri alteris mutuam opem ferrent, at nulli bellum communiter inferrent. Atque ita Corinthii ab illorum societate recesserunt, et animum ad Lacedæmonios iterum converterunt.

49. Hac autem æstate Olympia exstiterunt, in quibus Androthenes Arcas, tunc primum in Pancratiæ certamine victor fuit: et Lacedæmonii aditu ad templum ab Eleis prohibiti fuerunt, ne sacrificium facerent, neve certarent, quod ipsis non persoluerent multam, quam Elei ipsis ex lege Olympiaca damnatis irrogaverant. dicebant enim, illos in munitionem Phycum arma intulisse, et milites ex suis armatos in Lepreum immisisse, Olympiaci fœderis tempore. Multa autem erant duo millia minarum, in singulos milites armatos binæ minæ, quemadmodum lege continetur. Lacedæmonii vero, missis legatis, contradicebant, negantes, se juste condemnatos, quippe quod fœdus Lacedæmoniis nondum denuntiatum fuisset, quum suos milites armatos illuc immiserunt. Elei vero dicebant,

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
90. 1.
V. C.
Varr.
334.
Post
Jul. 3.

* Idque jusjurandum confirment Quæstores. *Valla*. Adigant autem ad jusjurandum, *vel* jurejurando obstringant etc. *Steph.* Jusjurandum exigant Prytanes. *Acacius*. IDEM.

Bell.
Pelop.
an. 12.
Olymp.
90. 1.
V. C.
Varr.
334.

inducias apud se jam fuisse. Sibi enim ipsis primis *hac inducias* indixerant, et se quiescentibus, neque *tale quid* exspectantibus, utpote fœderis tempore, ipsos Lacedæmonios clam injuriam *sibi* fecisse *dicebant*. Lacedæmonii vero excipiebant, *atque illis respondebant*, non *solis agri Elei incolis has inducias indicendas fuisse*: sed oportuisse etiam ipsos *Eleos* Lacedæmoniis denuntiare, si tunc injuriam sibi ab ipsis *Lacedæmoniis* fieri putabant, non autem, quod arbitrarentur, hoc facere, et *promittebant*, se nulla arma in posterum ipsis illaturos. Elei vero in eadem sententia perstabant, dicentes, se nunquam adductum iri, ut sibi nullam injuriam *a Lacedæmoniis* factam esse crederent. Sed si Lepreum sibi restituere vellent, suam multæ partem remissuros, et *partem*, quæ Deo deberetur, se pro ipsis persoluturos.

50. Sed cum *Lacedæmonii* audire nollent, *Elei* rursus hæc postularunt, ut Lepreum quidem, si nollent, non restituerent, verum adscenderent ad Jovis Olympii aram, quandoquidem templo uti exoptarent, ut coram Græcis jurarent, se multam in posterum persoluturos. Sed cum ne ista quidem *facere* vellent, Lacedæmonii quidem a templo, sacrificiis, et certaminibus prohibiti fuerunt, domique sacrificium fecerunt: cæteri vero Græci, præter Lepreatas *certamina* spectaverunt. Elei tamen veriti, ne *Lacedæmonii* per vim sacrificium facerent, cum juventute armata excubias egerunt. Ad ipsos autem venerunt et Argivi et Mantinei, ex utrisque mille, et Atheniensium equites, qui dierum festorum celebrationem Argis præstolabantur. Nam omnem illius cœtus frequentiam ingens timor invaserat, ne Lacedæmonii armati *eo* venirent; præsertim postea quam Lichas Arcesilai *filius* Lacedæmonius virgis a lictoribus in stadio cæsus fuerat, quod, cum ipsius bigæ vicissent, et per præconis vocem pronunciatum fuisset, publicas Bœotorum *bigas* vicisse, quod *Lacedæmoniis* interdictum fuisset certaminibus, *ipse* in stadium progressus, aurigam coronasset, cupiens indicare currum illum suum fuisse. Quamobrem multo magis omnes tunc timuerunt, et aliquid novi fore videbatur. Lacedæmonii tamen quieverunt, atque illa dierum festorum celebratio sic ipsis præteriit. Post Olympia autem Argivi eorumque socii Corinthum iverunt, Corinthios oraturi, ut ad se transirent. Aderant autem et Lacedæmoniorum legati, et quamvis multi sermones habiti fuissent, ad extremum tamen nihil peractum est: sed facto terræ-motu in suam quique urbem discesserunt. atque hæc æstas excessit.

Execuat.
Julio.

Post
Sep. 30.

51. Ineunte autem hyeme, Heracleotæ, qui sunt in agro Trachinio, cum Ænianibus, et Dolopibus, et Meliensibus, et nonnullis Thessalis prælium commiserunt. Nam hæc gentes, quæ huic *Heracleotarum* urbi finitimæ erant, ei hostes erant. Hæc enim urbs non adversus ullum alium, quam istarum *gentium* agrum condita

fuerat, ut ipsæ credebant. Et simul atque condi cœpta est, statim ei adversari cœperunt, eam pro viribus atterentes, et tunc Heracleotas prælio superarunt, et Xenares Lacedæmonius ipsorum dux in eo cecidit, et multi alii Heracleotæ perierunt. atque illa hyems exiit, et duodecimus hujus belli annus excessit.

52. Insequentis autem ætatis initio statim, Heracleam, quod post prælium graviter infestaretur, Bœoti in fidem suam receperunt, et Hegesippidam Lacedæmonium, ut perperam res illas administrantem, expulerunt. Hanc autem urbem receperunt, veriti, ne, Lacedæmoniis Peloponnesi tumultu turbatis, Athenienses eam occuparent. Lacedæmonii tamen ipsis erant irati. Eadem æstate Alcibiades Cliniae filius, Atheniensium dux, Argivis ac sociis, eum adiuvantibus, in Peloponnesum profectus, cum paucis gravis, armaturæ militibus Atheniensibus, et sagittariis, et sociis, quos illinc assumserat, tum alia, quæ ad societatem pertinebant, constituit, per mediam Peloponnesum cum copiis iter faciens, tum etiam Patrensibus persuasit, ut muros ad mare usque perducerent, et ipse alteros Rhium Achaicum versus exstruere in animo habebat. Sed Corinthii, et Sicyonii, et alii, quibus hi muri exstructi damnum daturi erant, illuc accurrentes impediverunt.

53. Eadem æstate bellum inter Epidaurios et Argivos gestum est, prætextu quidem hostiæ, quam ad Apollinem Pythium Epidaurii pascuorum nomine adducere debuerant, nec tamen miserant. Ipsum autem templum erat potissimum in Argivorum potestate. Sed vel sine ista speciosa causa Alcibiades et Argivi Epidaurum, si possent, occupare statuerant, tum ut Corinthus esset pacata, tum etiam quod Athenienses auxilium ex Ægina Argivis itinere compendiosiore latum iri putarent, quam si Scyllæum circumvecti suppetias illis ferrent. Argivi igitur se præparabant ad irruptionem in Epidaurum faciendam, ut ipsimet hostiam exigerent.

54. Per eadem autem tempora Lacedæmonii quoque cum frequentibus copiis, quas ex omnibus populis collegerant, ad Leuctra in agri sui confiniis sita, adversus Lycæum, duce Agide Archidami filio, rege suo, profecti sunt. Nullus autem sciebat, quonam illi proficiscerentur: imo ne ipsæ quidem civitates, unde milites emissi fuerant. Sed cum pro transitu * sacrificia facientes, litare non potuissent, cum ipsi domum redierunt, tum etiam per nuncios circummissos sociis edixerunt, ut post insequentem mensem (Carneus vero mensis erat, in quo stata sacra apud Dorienses celebrantur) se præpararent, ut ad militiam profecturi. Illis autem domum reversis, Argivi, quarto die a fine mensis exeuntis ante mensem Carneum, ex suis finibus egressi, quamvis illos dies festos agerent, tamen per totum

Bell.
Pelop.
an. 13.
Olymp.
90. 1/2.
V. C.
Varr.
335.
A Mart.
26.

April.

Bell.
Pelop.
an. 13.
Olymp.
90. 2.
V. C.
Varr.
335.
Julio.

Aug. 14.

* Ita Vallæ et Æ. Port. Sacrificantibus adversa auspicia fuerunt etc. Acacius. HUDS.

Bell. Pelop. an. 13. Olymp. 90. 2. V. C. Varr. 335. illud tempus in agrum Epidaurium irruerunt, eumque vastarunt. Epidaurii vero sociorum auxilium implorabant. Horum vero nonnulli * quidem hunc mensem causabantur; nonnulli vero, vel ad ipsa agri Epidaurii confinia profecti quieverunt.

55. Dum autem Argivi in agro Epidaurio essent, legationes ex sociis civitatibus ab Atheniensibus excitæ Mantineam venerunt. Et cum in colloquium ventum esset, Ephamidas Corinthius verba cum factis congruere negavit. Nam ipsos quidem de pace acturos, *Mantineam convenisse, et ibi consedisse*: Epidaurios vero, eorumque socios, et Argivos armatos castra opposita habere. Primum igitur exercitus, qui ab utrisque missi fuerant, dimittendos, atque ita demum de pace verba rursus facienda *censebat*. His autem verbis adducti *Atheniensium legati*, abierunt, et Argivos ex agro Epidaurio abduxerunt. Postea vero, cum in eundem locum *rursus* convenissent, ne sic quidem quicquam communiter transigere potuerunt: sed Argivi rursus in agrum Epidauri irruerunt, eumque vastarunt. Lacedæmonii quoque cum suis copiis adversus Caryas profecti sunt. † Sed cum ne hic quidem sacrificia pro transitu facientes litare potuissent, domum redierunt. Argivi vero, tertia fere agri Epidaurii parte vastata, domum reverterunt. Ipsis autem mille gravis armaturæ milites Athenienses duce Alcibiade auxilium tulerant, cum Lacedæmonios cum copiis ex suis finibus egressos audissent: sed cum ipsorum opera non amplius opus esset, abierunt. Atque hæc æstas ita exacta est.

56. Sequentis hyemis initio Lacedæmonii clam Atheniensibus præsidium trecentorum militum, et Agesippidam *ipsorum* ducem, mari Epidaurum immiserunt. Argivi vero ad Athenienses profecti, cum ipsis expostularunt, quod, cum in fœderibus scriptum esset, ut nulli *de sociis* hostes per agrum suum transire sinerent, *ipsi tamen Lacedæmonios per suum mare transire permisissent*. Et nisi ipsi quoque Messenios et servitia adversus Lacedæmonios Pylum reduxissent, se *ab ipsis* injuria affectum iri dicebant. Athenienses vero autore Alcibiade, cippo quidem Laconico subscripserunt, Lacedæmonios *in fœderis conditionibus non perstitisse*, Pylum vero e Craniis servitia *Lacedæmoniorum* reduxerunt, ut latrocinarentur. cæteris vero in rebus quieverunt, *et ab armis abstinuerunt*. Per hanc autem hyemem, quamvis Argivi et Epidaurii bellum *inter se* gererent, tamen nullum quidem prælium acie palam instructa commissum est: sed insidiæ et incursiones *tantum* factæ sunt, in quibus, prout casus tulit, ex utrisque nonnulli ceciderunt. atque extrema hyeme, et ad ver jam accedente, Argivi cum scalis, quas sumserunt, adversus Epidaurum iverunt, ut propter bellum defensoribus denudatam expugnaturi.

* Illorum *nondum adesse* mensem causabantur: nonnulli vero etc. *Valla. IDEM.*

† Vide pag. 323. [edit. nov. p. 756. sq.] *Huds*

Sed infecto negotio discesserunt. Et hyems illa exiit, et decimus tertius hujus belli annus excessit.

57. Insequente æstate jam media Lacedæmonii, cum Epidaurii ipsorum socii graviter vexarentur, et aliæ Peloponnesi *civitates*, partim quidem *ab ipsis jam* defecissent, partim vero laborarent, existimantes, nisi celeriter *ipsas* præoccuparent, ipsas ulterius progressuras esse, et plures præterea defectionem facturæ, cum ipsi, tum ipsorum servitia cum maximis copiis ex omni suæ ditionis populo collectis adversus Argos iverunt. Illis autem præerat Agis Archidami *filius*, Lacedæmoniorum rex. Cum ipsis autem ad hanc militiam profecti sunt Tegeatæ, et alii Arcades, quotquot erant Lacedæmoniorum socii. Nam cæteri socii, qui in Peloponneso, et extra *Peloponnesum* erant, ad Phliuntem cogebantur: Bœotorum quidem, quinque millia gravis armaturæ militum, et totidem levis armaturæ, et quingenti equites, et totidem alii, quorum tanta erat exercitatione celeritas, ut jubis equorum sublevati, cursum illorum adæquarent: Corinthiorum vero, duo gravis armaturæ millia: cæterorum vero, pro cujusque copia viribusque numerus erat. Sed Philasii cum omnibus suis copiis *ad hanc expeditionem iverunt*, quod *sociorum* exercitus in ipsorum agro esset.

58. Argivi autem, cum tunc primum Lacedæmoniorum apparatus præsensissent, et postea quam *Lacedæmonii* Phliuntem iverunt, ut cum aliis se conjungerent, tunc demum et ipsi cum exercitu prodierunt. Ipsis autem auxilium tulerunt et Mantinei cum suis sociis, et Eleorum tria gravis armaturæ millia. Et progressi Lacedæmoniis ad Methydrium Arcadiæ *oppidum* occurrunt. Et utrique collem occupant. Et Argivi quidem ad prælium cum Lacedæmoniis, ut sociorum auxilio nudatis, committendum sese præparabant. Sed Agis castris noctu motis, idque clam *Argivis* Phliuntem ad alios socios contendit. Quod cum Argivi, cognovissent, primo diluculo statim abierunt, primum quidem Argos, deinde vero ad illam viam, quæ ad Nemeam ducit, qua Lacedæmonios cum sociis descensuros exspectabant. Sed Agis non convertit se ad illud iter, qua exspectabant: at, re Lacedæmoniis et Arcadibus et Epidauriis denunciata, aliud asperum inivit, et in Argivorum planitiem descendit. Et Corinthii et Pellenenses et Phliasii alia ardua *via* iter fecerunt. Bœotis vero et Megarensibus et Sicyoniis præceptum fuerat, ut via, quæ ducit ad Nemeam, descenderet, ubi consederant Argivi; ut, si Argivi contra ipsos in planitiem ad vim arcendam venirent, ipsi equis uterentur eos a tergo insequentes. Atque Agis quidem, acie sic instructa et irruptione in planitiem facta, Saminthum et alia vastabat.

59. Argivi vero hac re cognita, cum dies jam illuxisset, ex Nemea ad opem *agro suo* ferendam venerunt, et cum in Phliasiorum et Corinthiorum exercitum incidissent, paucos quidem ex Phlasiis

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
336.
7.
Intra
Jun. 12.
et Jul.
11.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 2.
V. C.
Varr.
336.
7.

interfecerunt: ipsi vero non multo plures ex suis à Corinthiis cæsos amiserunt. Et Bœoti et Megarenses et Sicyonii, ut præceptum fuerat, ad Nemeam perrexerunt, nec Argivos amplius *illic* invenerunt: sed *Argivi* cum in *planitiem* descendissent, et res suas vastari animadvertissent, ad pugnam se præparabant. Vicissim vero et Lacedæmonii aciem adversus illos instruebant. Cæterum Argivi undique circumventi erant. nam a planitiæ quidem parte, Lacedæmonii eorumque socii *ipsos* ab urbe prohibebant: ex locis vero superioribus, Corinthii et Phliasii et Pellenenses: ab illa vero parte, quæ Nemeam spectabat, Bœoti et Sicyonii et Megarenses. Ipsis vero *Argivis* nulli equites præsto erant: soli namque ex sociis Athenienses nondum advenerant. Argivorum autem et sociorum *reliquus* exercitus præsentem rerum statum non adeo periculosum, *ut reapse erat*, esse ducebat, sed in *loco* opportuno, prælium commissum iri videbatur, et Lacedæmonios in suo *agro* et prope *suam* urbem *a se putabant* circumventos. At cum exercitus jamjam essent concursuri, duo ex Argivis, Thrasyllus e quinque ducibus unus, et Alciphron Lacedæmoniorum hospes, ad Agidem accesserunt, et cum eo sermonem habuerunt, ne prælium faceret. Argivos enim, siquid Argivis Lacedæmonii crimini darent, æquo stare iudicio, pacemque, fœderibus ictis, in posterum colere paratos esse *dixerunt*.

60. Atque hi quidem Argivi sua sponte, non autem populi jussu hæc dixerunt. Cum autem Agis, ipse *solus* has condiciones accepisset, et ne ipse quidem cum pluribus *de his* consultasset, sed cum uno tantum, qui inter illius militiæ socios præturam gerebat, *has* communicasset, quatuor mensium fœdus cum ipsis fecit, intra quos oportebat ipsos *ea* conficere, quæ dixerant: exercitumque confestim abduxit, nulli cæterorum sociorum *re* declarata. Lacedæmonii vero, sociique quidem propter legem sequebantur, prout ducebat: sed tamen inter se graviter eum incusabant, quod, cum ipsis opportune cecidisset, ut possent configere, qui undique et ab equitatu et peditatu circumventi essent, nulla re gesta *tanto* apparatu digna, se discedere putarent. Hic enim Græcorum exercitus omnium, qui ad eam usque diem exstitissent, pulcherrimus convenerat. maxime autem spectatus fuit, dum adhuc totus in Nemea esset, quo tempore et Lacedæmonii cum copiis ex omni suæ ditionis populo coactis aderant, et Arcades, et Bœoti, et Corinthii, et Sicyonii, et Pellenenses, et Phliasii, et Megarenses: atque hi omnes ex singulis delecti, qui non solum Argivis, eorumque sociis, sed et aliis præterea copiis, quæ se ipsis adjunxissent, virtute pares esse videbantur. Hic igitur exercitus sic Agidi succensens abiit, et singuli domum redierunt, et in suam quique patriam se receperunt. Argivi vero et ipsi multo magis succensebant illis, qui populi injussu fœdus fecerant, existimantes

illi quoque Lacedæmonios evasisse, ea occasione sibi oblata, qua nullam aliam commodiorem sibi unquam oblatum iri putabant. Nam et prope *suam* urbem et cum multis, iisque fortibus sociis, *adversus illos sibi certamen fore credebant*. Itaque *domum* reversi, Thrasyllum apud Charadrum (* quo in loco, antequam e militia *reversi urbem* ingrediantur, de causis militaribus judicant) lapidare cœperunt. Ille vero ad aram confugiens evasit. Ejus tamen bona publicaverunt.

61. Postea vero cum Athenienses auxilium ipsis tulissent, adductis mille gravis armaturæ militibus, et trecentis equitibus, quibus Laches et Nicostratus præerat, Argivi (nam *quamvis improbarent ea*, tamen fœdera cum Lacedæmoniis inita rumpere non audebant) ipsos abire jusserunt, nec *ipso*s cum populo agere volentes produxerunt, priusquam Mantinei et Elei (adhuc enim *illic* aderant) precibus extorserunt. Athenienses autem apud Argivos, eorumque socios, coram Alcibiade legato, hæc dixerunt, non recte fœdera sine cæteris sociis facta fuisse, et nunc (se enim opportune adesse) bellum suscipiendum esse. Cum autem hac oratione rem sociis persuasissent, confestim omnes, præter Argivos, *adversus Orchomenum* Arcadicum contenderunt. Isti enim, *quamvis Atheniensium verbis ad fœdus frangendum* adducti fuissent, tamen primum *quidem* remanserunt, deinde vero mox et ipsi *illuc* iverunt. Castrisque ad Orchomenum positis, universi obsidebant; et oppugnabant, in suam potestatem redigere cupientes, cum aliis de causis, tum vero, quod Arcadum obsides illic essent a Lacedæmoniis depositi. Orchomenii vero, quod et murorum infirmitatem et *hostilis* exercitus multitudinem metuerent, simul etiam, cum nullus opem ipsis ferret, *veriti*, ne prius perirent, *quam sibi subveniretur*, deditionem ea conditione fecerunt, ut in societatem reciperentur, et obsides ex suorum numero *ipsis* darent, et Mantineis illos etiam traderent, quos Lacedæmonii deposuissent.

62. Postea vero cum Orchomenum jam tenerent, socii consultare cœperunt, *adversus quamnam* ex reliquis primum ire oporteret. Et Elei quidem suadebant, *ut iretur* *adversus Lepreum*: Mantinei vero, *adversus Tegeam*: Argivi et Athenienses in Mantineorum sententiam iverunt. Elei vero indignati, quod decretum non fuisset, *ut iretur* *adversus Lepreum*, domum redierunt. Cæteri vero socii se Mantineæ præparabant ad Tegeam armis infestis petendam. Quinetiam nonnulli ex ipsis Tegeatis, qui in urbe erant, res ipsis dedere statuerant.

63. Lacedæmonii vero, postea quam ex agro Argivo redierunt,

* Ubi militaria judicia, priusquam urbem incant, fieri solent. *Acacius*. *Huds.*

Bell. Pelop. an. 14. Olymp. 90. 3. V. C. Varr. 336.

initis in quatuor menses fœderibus, Agin vehementer incusabant, quod Argos in suam potestatem non redegisset, cum occasio tam idonea sese ipsis obtulisset, quantam nunquam ante sibi oblatam putarent. Tot enim talesque socios, unum in locum congregatos, reperire non facile esse. Cum autem nuntius de Orchomeno capto allatus fuisset, tunc vero multo vehementius indignari cœperunt. Et præ ira protinus, præter suum morem, et de ipsius domo diruenda, et de ipso centum millibus drachmarum multando deliberabant. Ille vero deprecabatur, ne quid horum facerent. se enim, expeditione suscepta, forti aliquo facinore crimina sibi objecta diluturum; aut, *nisi præstitisset*, tunc ipsos, quicquid vellent, facturos. Illi vero a multa quidem irroganda, et ab ædibus diruendis abstinuerunt; legem vero tunc, quæ nunquam ante apud ipsos fuerat, tulerunt. Decem enim viros Spartanos præterea elegerunt, quos ipsi consiliarios dederunt, sine quibus ipsi exercitum ex urbe educere non liceret.

64. Interea vero nuntius ab amicis Tegeatis ad ipsos allatus est, nisi celeriter adessent, Tegeam ab ipsis ad Argivos, eorumque socios defecturam, et propemodum jam defecisse. Tunc vero Lacedæmonii, tam ipsi, quam Helotes, cum frequentissimis copiis ex omni suæ ditionis populo congregatis, * citissime, si unquam ante, opem *Tegeatis* tulerunt. Iverunt autem ad Orestium Mænalix. Et Arcadibus quidem suis sociis præceperunt, ut congregati se Tegeam subsequerentur. Ipsi vero, cum universi ad Orestium usque profecti fuissent, et illinc sextam suarum copiarum partem domum remisissent (in qua parte seniores ac juniores erant) ut res domesticas tuerentur, cum reliquis copiis Tegeam pervenerunt. nec multo post socii ab Arcadibus missi adfuerunt. Miserunt etiam et Corinthum, et ad Bœotos, et Phocenses, et Locros, imperantes, ut celeriter ad Mantineam, ad opem ferendam, venirent. † Sed his quidem ob nimias temporis angustias proficisci non dabatur, nec facile erat, nisi frequentibus copiis, et se invicem præstolantibus, *agrum* hostilem transire: (nam in medio *situs*, *transitum illis* præcludebat) nihilo tamen minus ire properabant. Lacedæmonii vero cum Arcadibus sociis, qui aderant, et quos secum assumserant, irruptionem in *agrum* Mantinicum fecerunt. castrisque ad Herculis templum positis, agrum vastabant.

65. Argivi vero et socii, qui locum natura munitum et accessu difficilem occuparant, cum ipsos vidissent, ad pugnam sese instruxerunt. Lacedæmonii vero confestim obviam illis iverunt, et

* Magna festinatione, quanta non alias, opem etc. *Acacius. HUDS.*

† Erant autem quibus e propinquo veniendum esset, nec facile etc. *Valla. Cæterum* iis nuntius hic inexpectato venit, nec facile etc. *Acacius. HUDS.*

usque ad lapidis jaculive jactum processerunt: tunc vero quidam ex senioribus ad Agidem exclamavit, cum suos ad locum natura munitum tendere videret, Agis malum malo sanare cogitat; innuens ex agro Argivo receptum, qui ipsi dabatur crimini, cui tunc mederi volebat hoc intempestivo studio. Ille vero sive propter illam inclamationem, sive etiam quod repente sententiam mutasset, copias celeriter, antequam manus consererent, abduxit. Et cum in agrum Tegeaticum pervenisset, aquam in agrum Mantanicum a Tegeatico avertere cœpit; cujus causa, quod magna damna daret, utram in partem cursu deferretur, Mantinei et Tegeatæ bellum *inter se* gerebant. Argivos enim, eorumque socios, ubi *rem* intellexissent, de colle, in quo consederant, deducere, accurrentes ad prohibendum cursum aquæ, quæ avertebatur, et prælium in planitie facere volebat. Atque ille quidem, cum diem illum illic ad aquam mansisset, *eam* avertit. Argivi vero eorumque socii, primum quidem obstupefacti repentino illorum receptu e propinquo *loco*, non habebant, quid conjectarent. Deinde vero cum et illi sese recepissent ac abdidissent; ipsi vero quiescerent, nec *illos* insequerentur: tunc vero suos duces rursus incusare cœperunt, quod et prius Lacedæmonii, qui prope Argos opportune erant intercepti, dimissi fuissent; et nunc aufugientes nullus insequeretur, sed per otium illi quidem incolumes evaderent, ipsi vero proderentur. Duces vero primum quidem turbati sunt, deinde vero ipsos a colle abduxerunt, et in planitiem progressi, castra *illic* posuerunt, ut in hostem ituri.

66. Postridie autem Argivi, eorumque socii aciem instruxerunt, ut *cum hoste* pugnaturi, si *in hostem* incidissent. Lacedæmonii vero, dum ab aqua rursus ad Herculis templum in eadem castra revertentur, adversarios brevi *intervallo a se distantes*, omnesque jam in acie stantes, et ex colle progressos conspiciunt. Tunc igitur Lacedæmonii tanto timore percussi fuerunt, quanto nunquam ante, quod ipsi meminissent. nam perexiguum temporis spatium ipsis ad aciem instruendam dabatur, et præ festinatione in suum quique ordinem confestim se receperunt, Agide omnia Imperatoris munia obeunte, ut lex jubet. Quum enim Rex *exercitum* ducit, omnia ab illo reguntur; et ipse quidem Polemarchis indicat ea, quæ sunt facienda. Illi vero, Lochagis. At Lochagi Pentecontateribus. Rursus isti, Enomotarchis. Enomotarchæ vero, *sue* Enomotiæ. Et imperia, siquid *reges fieri* velint, eodem ordine progrediuntur, citoque *per exercitum* permeant. Nam propemodum totus Lacedæmoniorum exercitus, exceptis paucis, sunt duces ducum, et rerum gerendarum cura ad multos pertinet.

67. Tunc autem in sinistro quidem ipsorum cornu collocati erant Sciritæ, qui soli ex Lacedæmoniis hunc ordinem *per se, non permixti*

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
V. C.
Varr.
356.

Bell. *aliis*, semper obtinent. Juxta hos, Brasidiani milites ex Thracia re-
 Pelop. versi, et cum illis Neodamodes. Deinde jam ipsi Lacedæmonii
 an. 14. deinceps Lochos constituebant, et juxta ipsos, ex Arcadibus *ii*, qui
 Olymp. *vocantur* Heræenses. Post hos, Mænalii. Sed in dextro cornu
 90. 3. Tegeatæ, et pauci Lacedæmoniorum, qui extremam *ejus partem*
 V. C. tenebant, et ipsorum equitatus in utroque cornu collocatus erat.
 Varr. 336. Atque Lacedæmonii quidem sic erant instructi. Hostium vero
 ipsis oppositorum dextrum quidem cornu Mantinei tenebant, quod
 in ipsorum *agro* res gereretur. Juxta ipsos erant socii ex Arcadia
 profecti: deinde mille ex Argivis delecti, quibus jampridem civitas
in rebus bellicis sese exercendi facultatem præbebat. Prope ipsos
 erant cæteri Argivi, post eos, ipsorum socii, Cleonæi, et Orneatæ.
 Postea Athenienses postremi, sinistrum cornu tenebant, et domes-
 ticus ipsorum equitatus cum ipsis erat.

68. Atque hic quidem ordo, et hic apparatus utrorumque erat.
 Sed Lacedæmoniorum exercitus *altero* major esse visus est. Quan-
 tus autem utrorumque, vel singulorum populorum, vel universorum
 numerus exstiterit, accurate scribere non potui. Nam Lacedæmo-
 niorum quidem numerus ignorabatur propter institutum illius civi-
 tatis, quæ res suas occultat: horum vero propter jactationem, qua
 homines in efferenda suorum multitudine uti consueverunt, credi-
 bilis non erat. Ex ista tamen ratiocinatione cuilibet licet inire nu-
 merum Lacedæmoniorum, qui tunc *illic* adfuerunt. Nam Lochi
 septem pugnabant, præter Sciritas, qui erant sexcenti. In singu-
 lis autem Lochis erant quatuor Pentecostues, et in unaquaque Pen-
 tecostue erant quatuor Enomotiæ. In uno autem cujusque Eno-
 motiæ primo jugo, quaterni *milites* pugnabant. Neque vero om-
 nium in acie collocatorum ubique æqualis erat densitas; sed pro
 arbitrio cujusque Lochagi. In universum autem acies octonis mi-
 litibus in altitudinem erat densata. In latitudinem vero, prima acies
et totius exercitus frons porrecta quadringentos et duodequingenta
 milites, præter Sciritas, continebat.

69. Cum autem acies jamjam essent concursuræ, tunc vero sin-
 gulorum populorum duces his verbis suos sunt cohortati. Et Man-
 tinei quidem *docentes*, prælium commissum iri et pro patria, simul
 et pro principatu et pro servitute: ut illo quidem, cujus periculum
 ante fecissent, *et cujus commoda jam gustassent*, minime spoliarentur;
 hanc vero ne rursus experirentur. Argivi vero, et pro pristino
 principatu, et pro pari dignitate, quam in Peloponneso quondam
 obtinuissent, ne se perpetuo *his* privari paterentur, simul etiam ut
 hostes, eosque finitimos, pro multis injuriis ulciscerentur. Athe-
 nienses vero, pulcrum esse, cum multis ac fortibus sociis certamen
 subeuntes, in prælio nullis *virtute* cedere. Illud etiam addebant,

si Lacedæmonios in Peloponneso vicissent, se *suum* imperium et magis stabilituros et amplificaturos, nec ullum alium posthac in *suum* agrum venturum. Atque Argivis quidem, eorumque sociis tales cohortationes propositæ fuerunt. * Lacedæmonii vero, partim per se ipsos, partim ob militarem disciplinam, se mutuo hortabantur, ut memores essent virtutum, quas in se viris fortibus esse noverant: persuasum habentes, diuturnum rerum *bellicarum* studium ad salutem parandam plus valere, quam brevem verborum præclare factorum cohortationem.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
V. C.
Varr.
336.

70. Atque post hæc concursus factus est. Et Argivi quidem, eorumque socii magno impetu, iraque concitati ferebantur: Lacedæmonii vero lente et ad cantum multorum tibicinum, qui ex lege inter ipsos erant interpositi; non rei divinæ gratia, sed ut ad numerum æquabili gradu incedentes progredierentur, et ne acies distraheretur: quod magni exercitus in ipso concursu facere solent.

71. Interea vero dum acies adhuc concurrerent, † rex Agis hujusmodi stratagemate uti constituerat, qui omnes exercitus uti consueverunt. nam in ipso conflictu acies utrorumque in *suum* dextrum cornu latius exporriguntur, et utriusque *suo* dextro cornu sinistrum hostium sibi oppositum circumveniunt: quia singuli *militēs*, *sibi* metuentes, sui corporis partes armis nudatas, clypeo illius, qui ad dextram suam in acie collocatus est, protegere maxime student, et existimant, istam conjunctionis *et aciei confertæ* densitatem adversus hostium irruptionem esse tutissimam. Atque hujus rei caput est is, qui primus stat in dextro cornu, assidue studens, nudam sui corporis partem ab hostibus subducere, et propter eundem metum cæteri quoque eum sequuntur. Tunc autem Mantinei quidem *suo dextro* cornu, *sinistrum* Sciritarum multum circumvenerunt: Lacedæmonii vero, et Tegeatæ multo magis *sinistrum* Atheniensium *cornu circumvenerunt*, quo majorem exercitum habebant. Agis igitur, veritus, ne sinistrum suorum cornu *ab hoste* circumdaretur, et existimans, Mantineos aciem valde exporrectam habere ad suos circumvenendum, Sciritis et Brasidianis imperavit, ut aliqua suorum manu subducta *suum cornu* Mantineis exæquarent. Hipponoidæ vero et Aristocli Polemarchis præcepit, ut duas cohortes ex dextro cornu distraherent, et cum his in illud vacuum spatium transirent, et in-

* Quum Scholiastes ἰσχυρὸς πολιτικῶς; aliter exponit, quam Valla et Æ. Port. locus forsan sic verti possit: Lacedæmonii vero et per se ipsos, et carminibus ad modos militares factis (vel, quadam militaris musicæ disciplina) se mutuo hortabantur etc. HUDS.

† Agis rex tale consilium capit: solet hoc in omni acie fieri, ut, quando congregiuntur, dextra cornua magis in exteriorem partem declinent, et in latera sinistri hostium cornu utriusque extendantur etc. Acacius. HUDS.

Bell. gressi *locum* explerent, existimans et dextrum suorum cornu vel sic
 Pelop. satis magnam militum copiam habiturum, et *sinistrum*, quod Man-
 an. 14. tineis erat oppositum, *hoc subsidio confirmatum*, in acie constantius
 Olymp. 90. 3. perstiturum.

V. C.
 Varr.
 336.

72. Contigit autem ipsi, (quippe quod in ipso concursu ac repente *hæc illis* imperasset) ut Aristocles et Hipponoides *eo* transire nollent: quinetiam hac ipsa de causa postea Sparta ejecti fuerint. * quia per ignaviam hoc admisisse videbantur. Et *contigit*, ut hostes cum *Lacedæmoniis* manus ocius consererent: et cum ipsius *regis* jussu cohortes ad Sciritas non accessissent, nec cum ipsis se rursus conjungere, nec hostium agmen claudere amplius posset. Sed Lacedæmonii, quamvis omnibus in rebus tunc peritia longe inferiores fuissent, nihilominus virtute *sua se* illis superiores fuisse demonstrarunt. Nam ubi ad manus venerunt, dextrum quidem Mantineorum *cornu* in fugam vertit ipsorum Sciritas ac Brasidianos. Et Mantinei, ipsorumque socii, et illi mille Argivorum delecti Lacedæmonios, impressione per vacuum ac apertum *latus in eos* facta, cædebant. Eosque circumdatos in fugam verterunt, et ad plaustra repulerunt; et aliquot de senioribus, qui impedimentis præsidio relictii fuerant, interfecerunt. Atque hac quidem in parte Lacedæmonii superati fuerunt. At cum reliquo exercitu, et præcipue medio, ubi rex Agis erat, et circa eum illi trecenti equites, qui *sic* vocantur, impetu facto in Argivorum seniores, et illos, qui quinque cohortes appellantur, et in Cleonæos, et Orneatas, et Athenienses, qui juxta illos in acie collocati erant, in fugam verterunt, ita ut *eorum* plerique ne ad manus quidem venire ausi fuerint, sed, simul atque Lacedæmonii *in eos* invaserunt, statim cesserint; quinetiam nonnulli conculcati fuerint, *metuentes*, ne prius interciperentur, quam *elaberentur*.

73. Cum autem hac in parte Argivorum et sociorum copiarum cessissent, tunc vero simul et ab utraque *extrema* parte distractæ sunt, simul etiam Lacedæmoniorum ac Tegeatarum dextrum *cornu* superante suorum copia Athenienses circumdabat. Et periculum ipsos utrinque circumstetit, quod hinc quidem *ab hoste* circumvenirentur, illinc vero jam essent victi. Et præter cæteros omnes, qui erant in exercitu, maximam cladem accepissent, nisi equites, qui aderant, ipsis auxilio fuissent. Accidit etiam, ut Agis, cum, *sinistrum* suorum, Mantineis et Argivorum mille *delectis* oppositum, laborare, cognovisset, universo exercitui præciperet, ut tenderet ad *cornu*, quod vincebatur. Hoc autem facto, Athenienses quidem *interea*, cum *Lacedæmoniorum* exercitus præteriisset, ac ab ipsis decli-

* Pro ignavis habiti. Vall. HUDS.

nasset, per otium evaserunt, et una cum ipsis Argivi, qui victi fuerant. Mantineis vero, eorumque sociis, et mille Argivorum delectis non amplius ad instandum hostibus animus erat: sed, cum et suos *jam* profligatos, et Lacedæmonios contra se tendentes animadvertent, in fugam se conjecerunt. Et Mantineorum quidem plerique cæsi fuerunt: Argivorum vero delectorum magna *pars* evasit. Hæc tamen *Argivorum* fuga, et *Atheniensium* receptus, nec præceps, nec in longum spatium fuit. Nam Lacedæmonii diu quidem, et acriter, in acie perstantes pugnant, donec hostem in fugam verterint; ubi vero eum in fugam verterunt, *cum* neque diu, neque procul persequuntur.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
V. C.
Varr.
336.

74. * Ac prælium quidem istud hujusmodi fuit, et quam proxime ad hæc, *quæ a me commemorata sunt*, accedens, et maximum omnium, quæ inter Græcos *jam* a longissimo tempore gesta fuerant, et in quo maximi nominis civitates inter se concurrerunt. Lacedæmonii vero, † cæsorum hostium armis in patente conspicuoque loco positis, tropæum statim erexerunt, ipsaque cadavera spoliarunt, suorumque sustulerunt, et ad Tegeam absportarunt, ubi sepulta fuerunt; hostiumque *cadavera* fide publica interposita reddiderunt. Occubuerunt autem ex Argivis quidem, et Orneatis, et Cleonæis, septingenti. Ex Mantineis vero, ducenti, totidem etiam ex Atheniensibus cum Æginetis, et *ipsorum Atheniensium* uterque dux. Lacedæmoniorum vero socii ab hoste non adeo pressi fuerunt, ut eorum numerus aliquis memoratu dignus desideratus fuerit. Ex ipsis vero *Lacedæmoniis* verum dicere difficile est, ad trecentos tamen obiisse dicebant.

75. Cæterum cum prælium *jam* esset committendum, Plistoanax etiam regum alter, cum senioribus ac junioribus, subsidio *suis* ivit. Et ad Tegeam usque profectus est: sed cum victoriam audisset, rediit. Iidem Lacedæmonii auxilia et e Corintho, et ab sociis, qui extra Isthmum erant, venientia per nuntios remiserunt. Cum autem ipsi sociis dimissis reversi fuissent, Carneorum (nam eorum celebrandorum tempus apud ipsos *tunc* erat) dies festos agere cœperunt. Atque hoc uno prælio deleverunt infamiæ notam, sibi ab universa Græcia *tunc* inustam, cum ignaviæ nomine, propter cladem in insula *Sphacteria* acceptam, tum etiam propter consilii inopiam, et tarditatem aliis in rebus demonstratam: ‡ cum tamen fortunæ quidem iniquitate ignavi haberentur, animo vero iidem adhuc es-

A die
Aug. 7.

* Talis fere omnino pugna hæc, ut commemoravimus, exstitit etc. *Acacius. HUDS.*

† Prolatis in medium armis cæsorum hostium etc. *Steph. IDEM.*

‡ Fortuna siquidem, uti videbantur, adversa debilitati, animos tamen pristinos retinuerunt. *Acacius. IDEM.*

Bell. Pelop. an. 14. Olymp. 90. 3. V. C. Varr. 336. sent. Pridie autem, quam hoc prœlium committeretur, accidit, ut et Epidaurii cum omnibus suorum copiis in agrum Argivum, quasi præsidio nudatum, irruptionem facerent; et illorum, qui ad agri custodiam relictis fuerant, cæteris Argivis ad bellum profectis, multos occiderent. Cum autem Eleorum armatorum tria millia, et Atheniensium mille, præter priores, post prœlium commissum, Mantineis subsidio venissent, hi socii universi confestim adversus Epidaurum contenderunt, dum Lacedæmonii Carneam celebrarent. Et urbem circumvallare cœperunt, opus inter se partiti. Et cæteri quidem opus facere cessarunt, * Athenienses vero, ut ipsis ea pars operis attributa fuerat, arcem, in qua Junonis templum erat, absolverunt: atque in hac arce præsidio, quod ex omnium copiis collectum fuerat, relicto, in suam quique urbem abierunt. Atque hæc æstas excessit.

Post Sept. 5. 76. Hyemis autem insequentis initio, statim Lacedæmonii, postea quam Carneam celebrarunt, in expeditionem exierunt. Cum autem Tegeam pervenissent, Argos præmiserunt pacis condiciones. Erant enim vel jam pridem Argis nonnulli Lacedæmoniorum studiosi, qui popularem Argivorum dominatum abolere cupiebant. Hoc autem prœlio commisso, multo facilius populum ad compositionem faciendam inducere poterant: sed volebant primum quidem fœdera, deinde vero et societatem cum Lacedæmoniis inire, atque ita demum populum aggredi. Lichas autem Arcesilai filius, quod Argivorum hospes esset, a Lacedæmoniis missus, Argos ivit, duas condiciones ferens, unam quidem, de bello, si bellum gerere vellent; alteram vero, de pace, si pacem colere mallent. Cum autem Argis magna exstitisset altercatio (nam et Alcibiades aderat) illi, qui Lacedæmoniorum partibus favebant, jam vel palam audentes, Argivis persuaserunt, ut compositionis formulam admitterent, cujus hæc sunt verba.

77. "PLACET concilio Lacedæmoniorum, his conditionibus compositionem facere cum Argivis, ut Argivi liberos Orchomeniis reddant, et viros Mænaliis, et illos, qui sunt Mantineæ, Lacedæmoniis, utque ex agro Epidaurio excedant, et munitionem, quam exstruxerunt, evertant. Et, nisi Athenienses ex agro Epidaurio excesserint, pro hostibus habeantur ab Argivis, et Lacedæmoniis, et ab utroque sociis. Et si quem puerum Lacedæmonii penes se habent, eum suæ civitati restituant. † Quod autem attinet ad Deum, quem Epidaurii debitis victimis fraudant, Lacedæmonii dicunt, se velle ipsos

Athenienses arcem (Junonis est illic fanum) uti jussi erant, communierunt. Alii. Huds.

‡ Qui exigunt ab Epidauriis juramentum, id exigunt per Semelen, et invicem ipsi jusjurandum illis præbeant. Vall. De deo vero (sc. Æsculapio) permittatur Epidauriis, ut suo jurejurando utantur, ut vero id præsent, nos curabimus. Acacius. IDEM.

Argivos compositionem facere cum Epidauriis, de controversia, quam hoc nomine cum illis habent, ipsosque Argivos jurisjurandi formulam Epidauriis offerre, ex qua jurent, se posthac officium facturos, debitasque Deo victimas missuros. Item ut tam parvæ, quam magnæ civitates, quæ sunt in Peloponneso, omnes liberæ sint, patriis institutis utentes. Si quis vero illorum, qui sunt extra Peloponnesum, in agrum Peloponnesiacum maleficii causa veniat, Argivi cum Lacedæmoniis ad arcendam vim hostilem accurrant, initis una consiliis, ea ratione, quæ Peloponnesiis rectissima videbitur. Quotquot autem extra Peloponnesum sunt socii Lacedæmoniorum, eadem conditione erunt, qua sunt et Lacedæmoniorum et Argivorum socii, suum agrum obtinentes. Ubi vero Argivi et Lacedæmonii pacis conditiones sociis ostenderint, si assentiantur, ita demum compositionem faciant. Quod siquid aliud præterea visum fuerit, hoc etiam sociis domum mittant.

Bell.
Pelop.
an. 14.
Olymp.
90. 3.
V. C.
Varr.
336.

78. Hanc igitur conditionem Argivi primum admiserunt, et Lacedæmoniorum exercitus a Tegea domum revertit. Postea vero, cum mutuum commercium inter illos jam esset, non multo post iidem viri, qui Lacedæmoniorum partibus favebant, rursus effecerunt, ut Argivi, relicta Mantineorum et Eleorum et Atheniensium societate, fœdera societatemque cum Lacedæmoniis inirent in hæc verba.

79. "LACEDÆMONIIS et Argivis placuit, fœdera et societatem inter se esse in annos quinquaginta, his conditionibus: Ut æquo et pari jure iudicium patriis moribus subeant. Cæteræ vero civitates, quæ sunt in Peloponneso, quia hæc fœdera, atque hæc societates ipsis omnibus sunt communes, liberæ suique juris sint, suum agrum obtinentes, et patriis institutis iudicium æquo parique jure subeuntes. Quotquot vero extra Peloponnesum socii sunt Lacedæmoniorum, iisdem erunt conditionibus, quibus et Lacedæmonii. Et Argivorum socii eodem jure erunt, quo et Argivi, suum agrum obtinentes. Si quo autem communis expeditio sit facienda, Lacedæmonii et Argivi consultant, de sociorum causa, quam æquissime fieri poterit, judicantes. Si quæ vero controversiæ ortæ fuerint inter aliquas socias civitates, vel earum, quæ sunt intra Peloponnesum, vel earum, quæ sunt extra, aut de agri finibus, aut aliqua alia de re, disceptetur, et istæ controversiæ iudicio dirimantur. si qua autem socialis civitas cum alia contendat, ei liceat ad civitatem aliquam ire, ejusque arbitrio suam controversiam permittere, quamcunque utrisque civitatibus æquam esse judicaverit. Civibus autem jus patrio ritu dicatur.

80. Hæc igitur fœdera, atque hæc societas inita fuit, et quæcunque alteri alterorum bello occupaverant, alteri alteris restituerunt, aut si quid aliud habebant, diluerunt. Jamque communiter res administrantes, decreverunt caduceatorem, et legationem ab Athenien-

Bell. Pelop. an. 14. Olymp. 90. 3. V. C. Varr. 336.

sibus non recipiendam, nisi ex Peloponneso excederent, relictis munitionibus, *quas in agro Epidaurio fecerant* : neque cum ullo compositionem faciendam, aut bellum gerendum, nisi communiter. Et cum alia impetu quodam animi administrabant, tum etiam utrique legatos in Thraciam, et ad Perdiccam miserunt, eique persuaserunt, ut societatem jurejurando interposito secum iniret. Non tamen statim ab Atheniensibus defecit : sed in animo habebat, quod et Argivos *jam defecisse* videret. Erat autem et ipse antiquitus ex Argivorum urbe profectus. Præterea vetustum jusjurandum cum Chalcidensibus renovarunt, et aliud jurarunt. Argivi etiam legatos ad Athenienses miserunt, imperantes, ut munitionem in agro Epidaurio factam relinquerent. Illi vero, cum animadverterent, suos *milit*es paucos esse, præ cæteris præsidariis militibus, qui in eodem loco erant, quorum numerus major erat, Demosthenem *eo* miserunt, ut suos *illinc* educeret. Ille vero, cum *illuc* pervenisset, et quoddam gymnicum certamen extra munitionem illam se editurum simulasset, simul ac alterum præsidium egressum est, portas clausit. Postea vero Athenienses ipsi, *fœdere cum Argivis* renovato, munitionem illam Epidauriis restituerunt.

81. Post Argivorum defectionem ab *Atheniensium* societate factam, Mantinei quoque, quamvis primo quidem *paci* restitissent, deinde tamen, quod *Lacedæmoniis* sine Argivis *resistere* non possent, et ipsi compositionem cum Lacedæmoniis fecerunt, et civitatum, *quas in sua potestate habebant*, imperium dimiserunt. Lacedæmonii autem et Argivi cum mille *de suis* utrique communem expeditionem susceperunt, et Sicyone statum popularem ipsi Lacedæmonii *eo* profecti in paucorum dominatum * magna ex parte converterunt ; et post hæc utrique, popularem dominatum, qui Argis erat, sustulerunt ; et paucorum dominatus Lacedæmoniorum reipublicæ congruens *ibi* constitutus fuit. Atque hæc sub extremam hyemem, vere jam appropinquante, gesta sunt ; et decimus quartus hujus belli annus excessit.

Bell. Pelop. an. 15. Olymp. 90. 3. V. C. Varr. 336. Post Apr. 2.

82. Insequenti vere, Dictidienses, qui in Atho habitant, ab Atheniensibus ad Chalcidenses desciverunt ; et Lacedæmonii in Achaia res, quæ prius *ipsis* amicæ non erant, constituerunt. Et Argiva plebs concilia paulatim habens, et animis resumptis, paucos, *qui res administrabant*, aggressa est, observato illo ipso tempore, quo Lacedæmonii gymnicos puerorum ludos faciebant. prælioque intra urbem commisso, plebs vicit : et alios quidem interfecit, alios vero expulit. † Lacedæmonii vero, cum multo ante, *quam prælium com-*

* μάλλον cum Λακεδαιμόνιοις jungit Valla. HUDS.

† Lacedæmonii, dum a sociis accerferentur, aliquandiu ire supersederunt, dilato etc. Valla. Ἐκ πλείονος cum μετεπέμποντο conjungit Æ. Port. HUDS.

mitteretur, amici, qui Argis erant, ipsos accersivissent, ad eos tamen tunc non iverunt: sed postea dilato certamine puerorum, quos nudos exercebant, in viam se dederunt, ut opem ipsis ferrent. At cum Tegeæ audissent, paucorum statum superatum, ulterius progredi noluerunt, quamvis illi, qui effugerant, ipsos orarent: sed domum reversi, gymnicum puerorum certamen peregerunt. Postea vero, cum legati tam ab Argivis, qui in urbe erant, quam ab illis, qui exsulabant, missi venissent, cumque præsentibus sociis multa ab utrisque dicta fuissent, Lacedæmonii pronuntiarunt quidem, illos, qui in urbe erant, injuste fecisse, et cum exercitu Argos sibi petendum censuerunt: sed moræ et cunctationes interpositæ fuerunt. Interea vero populus Argivus Lacedæmonios metuens, et Atheniensium societatem rursus sibi concilians, et existimans, se maximam utilitatem ex ea percepturum, longos ad mare usque muros duxit, ut, si terra prohiberentur, Atheniensium auxiliis adjuvarentur ad com meatus in urbem mari invehendos. Horum autem murorum ab Argivis exstructorum nonnullæ etiam Peloponnesi civitates consciæ fuerunt. Quicquid autem hominum Argis erat, viri, mulieres, et servi, in his exstruendis occupatum fuit. Et fabri, et lapidicæ Athenis ad ipsos venerunt. Et hæc æstas excessit.

83. Insequenti hyeme Lacedæmonii, cum muros ab Argivis exstrui intellexissent, expeditionem adversus Argivos susceperunt, cum ipsi, tum socii, præter Corinthios. * Nam nescio quid ipsis jam pridem Argis in ipsa urbe struebatur. Agis vero Archidami filius Lacedæmoniorum rex exercitum ducebat. Verum illæ quidem res, quæ in urbe jam præparatæ esse videbantur, nequaquam ipsis successerunt: sed muros, qui adhuc ædificabantur, ceperunt et diruerunt. Item Hysias agri Argivi oppidum ceperunt; ac ingenuis omnibus, quos ceperunt, interfectis abierunt, et in suam quique civitatem se receperunt. Post hæc et Argivi copias in agrum Phliasium duxerunt, eoque vastato abierunt, quia suos exsules receperant. Illic enim eorum plerique domicilium habebant. Eadem hyeme Athenienses Perdiccam usu maris in Macedonia intercluserunt, crimini dantes, tum quod cum Argivis atque Lacedæmoniis societatem jurejurando interposito fecisset, tum quod exercitu ab ipsis præparato, quem ducerent adversus Chalcidenses, qui sunt in Thracia, et Amphipolin, Nicia Nicerati filio duce, societatem fefellisset, tum etiam quod exercitus ille potissimum propter ipsum, qui discesserat, dissipatus fuisset. His igitur de causis erat hostis. Atque hæc hyems sic exiit: et quintusdecimus hujus belli annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 15.
Olymp.
90. 4.
V. C.
Varr.
337.
g.

Bell.
Pelop.
an. 15.
Olymp.
90. 4.
V. C.
Varr.
337.
Post
Sep. 26.

Nov.

Bell.
Pelop.
an. 15.
Olymp.
90. 4.
V. C.
Varr.
338.
Inter
Jan. et
Mart.
22.

* *Fel*, erant autem Argis, qui illorum nomine aliquid molirentur. Huds.

Bell. Pelop. an. 16. Olymp. 90. 4. V. C. Varr. 338. AMart 22.

84. Insequentis ætatis initio Alcibiades cum viginti navibus Argos trajiciens, trecentos Argivos, qui suspecti erant, et cum Lacedæmoniis sentire videbantur, comprehendit. Athenienses autem ipsos deposuerunt in proximis insulis, quibus imperabant. Iidem adversus Melum insulam navigaverunt cum triginta suis navibus, et sex Chiis, et duabus Lesbiis; et cum mille et ducentis gravis armaturæ militibus, et trecentis sagittariis, et viginti hippotoxotis, qui omnes erant nominis Attici; et cum sociorum, ac illorum, qui insulas incolebant, ferme mille, et quingentorum armatorum manu. Melii autem sunt illi quidem Lacedæmoniorum coloni: sed Atheniensibus parere nolebant, ut cæteri insularum incolæ. Verum initio quidem, quod in partibus non essent, quiescebant; postea vero, cum Athenienses ipsos coëgissent, quod agrum ipsorum vastarent, bellum aperte gerere cœperunt. Cum igitur Atheniensium duces, Cleomedes Lycomedis et Tisias Tisimachi filius, cum hoc apparatu castra in ipsorum agro posuissent, antequam ullo maleficio agrum afficerent, legatos ad colloquia cum Meliis habenda miserunt. Quos Melii ad populum quidem non prodixerunt: sed apud Magistratus, et apud paucos ea dicere jusserunt, quorum causa venissent. Atheniensium vero legati hæc verba fecerunt.

85. ATH. “ QUONIAM non apud populum verba *a nobis* fiunt, ne multitudo, si nos perpetua oratione utamur, et verba ad animos alliciendos apta, et quæ a nemine refelli queant, faciamus, nobis semel auditis decipiatur (intelligimus enim nos ad paucos eo consilio nunc a vobis adductos fuisse,) vos igitur, qui estis in isto consessu, hoc vestrum consilium tutius reddite, magisque constabilite: et ne vos quidem perpetua oratione utamini; sed ad singula, quæ non opportune *a nobis* dici videbuntur, continuo judicantes respondete. ac primum quidem declarate, an *vobis* placeat *facere*, ut dicimus.” Meliorum vero consessus respondit.

86. MEL. “ Æquitas quidem, quæ homines se mutuo verbis pacificis docent, non vituperatur: sed bellum, quod jam præsens est, non autem futurum, ab hac re videtur differre. Videmus enim vos eorum, quæ dicentur, iudices venisse, et (ut verisimile est) hujus colloquii exitum, si jure quidem *vobis* superiores fuerimus, et propterea *vobis* non cesserimus, bellum nobis allaturum: si vero *verbis vestris* adducti fuerimus, servitutem.

87. ATH. “ Si igitur rerum futurarum suspiciones, aut aliquid aliud enumeraturi convenistis *potius*, quam propter ea, quæ sunt præsentia, et quæ cernitis, de *vestræ* civitatis salute consultaturi, finem dicendi faciemus: sin ad hoc venistis, loquemur.

88. MEL. “ Rationi quidem consentaneum, veniaque dignum

est, homines, qui in hujusmodi rerum statu sunt constituti, in varias partes se vertere, et multa dicere, atque suspicari. Hic tamen conventus institutus est de salute *nostræ civitatis*. Quare colloquium eo modo, quo *nos ipsi* provocastis, si placet, fiat.

89. ATH. “ Neque igitur nos ipsi speciosis nominibus utentes longam ac incredibilem orationem afferemus, ut probemus vel imperium jure partum a nobis obtineri, quod Medum debellarimus, vel *nos a vobis* injuste lacessitos *nostras injurias* nunc persequi. Neque censem vobis existimandum, fore, ut dicendo nobis persuadeatis, vel vos nobiscum non militasse, quod essetis Lacedæmoniorum coloni, vel vos nullam injuriam nobis fecisse. Sed *potius petimus a vobis*, ut ex ea opinione, quam utrinque animo vere concepimus, *inter nos* ea transigantur, quæ fieri possunt: quia et vos, et nos æque scimus, de jure quidem inter homines oratione tunc disceptari, quum par est necessitas; illos vero, qui sunt potentiores, *per vim* facere quicquid possunt, et infirmiores concedere.

90. MEL. “ Atqui utile censem (necesse enim est, *non quoque utilitatis mentionem facere*, quandoquidem vos ita, præterita æquitate, sermonem de utilitate instituistis) bonum, quod *omnibus* est commune, a nobis non everti: * *sed oportet* ei, qui semper in periculo versatur, res rationi consentaneas et æquas esse, quin etiam *oportet* quemlibet, si quid *alteri* persuaserit, omisso summo jure, *ex hac ratione, quam sequutus, cum altero ex æquo et bono egerit*, fructum aliquem percipere. Hoc autem eo magis e re vestra futurum est, quo etiam major *graviorque* pœna vos manet, si offenderitis, qua cæteris *mortalibus* exemplo eritis.

91. ATH. “ Nos vero nostri imperii, etiam si deletum fuerit, finem non extimescimus. Neque enim, qui aliis imperant, ut Lacedæmonii, *ii sunt* formidabiles victis. *sed in præsentia* cum Lacedæmoniis nullum nobis est certamen. * *at nunc illud scire volumus*, an illi, qui aliquo in loco aliorum imperio *ante* paruerint, cum ipsi *eos postea* aggressi fuerint, victoriam ab iis sint reportaturi, *ac imperium in eos habituri*. Sed hac quidem de re periclitari nobis permittatur. Illud vero declarabimus, nos jam *hic* adesse tum propagandi nostri

* Sed homini, qui assiduo in periculo versatur, decorum atque æquum esse, ut, si quid alicui intra limites diligentiae suadet, emolumentum id assequatur etc. *Valla*. Sed quemcumque in periculo versari contigerit, cum eo ex æquo et bono agere, ita ut possit cuilibet ea, qua usus fuerit, persuasio adjumento esse, summo jure omisso. Neque minus hoc vestra refert, sed eo magis quod post gravissimum *suntum de nobis supplicium*, si qua offensio vobis contingat, exemplum aliis *similes de vobis pœnas sumendi* dederitis. *Steph. Huds.*

† Sed ne ii, qui subditi fuerint, insurgentes, eis, qui ipsis imperaverint, dominentur. *Steph. Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
90. 1.
V. C.
Varr.
333.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
 $\frac{90}{91}$. $\frac{1}{1}$.
V. C.
Varr.
339.

imperii gratia, tum ut de vestræ civitatis salute verba faciamus. Nam vobis quidem sine molestia vestra imperare volumus; sed tamen vos e vestra nostraque re salvos esse *cupimus*.

92. MEL. " Sed qui fieri potest, ut ita nobis ex usu sit, servire, ut vobis, imperare?"

93. ATH. " Quia vobis quidem continget, ut, antequam *mala* extrema patiamini, imperata faciatis; nos vero, vobis non interfectis, quæstum faciemus.

94. MEL. * " Verum nonne nos *ea conditione* recipietis, ut ab armis abstineamus, et pro hostibus amici *utrisque* simus; neutris vero socii?"

95. ATH. " *Minime*. † Neque enim vestra inimicitia tantum detrimentum nobis affert, quantum *amicitia*. Nam *amicitia* quidem *vestra* imbecillitatis *nostræ*, odium vero *vestrum* potentiæ *nostræ* manifestum argumentum *erit* illis, qui nostro imperio parent.

96. MEL. " Itane vero, qui vestro imperio sunt subjecti, perpendicularunt æquitatem, ut eodem loco habeant eos, qui nihil ad vos attinent, quo eos, qui, cum magna ex parte vestri coloni essent, et *eorum* nonnulli *a vobis* defecissent, subacti fuerunt?"

97. ATH. " *Quidni?* Neutris enim deesse putant rationes, quibus suam causam tueantur: sed illos quidem, propter potentiam, *quam habent*, superstites esse: nos vero, præ metu *illos* non aggredi. Quare præterquam quod imperium in plures obtinebimus, incolunitatem etiam *majorem* nobis præbebitis, si subacti fueritis, præsertim cum sitis insulani, et aliis, qui classe pollent, infirmiores, nisi *servitutis jugum*, quod vobis imponere statuerunt, a *vestris cervicibus* repellatis, atque superiores evadatis.

98. MEL. " In illa vero ratione, *qua vobis suademus*, ut ab illis subigendis abstineatis, in quos nullum *jus* habetis, nihil præsidii vobis ad *res vestras firmiter tutandas* esse putatis? Oportet enim vicissim hic etiam (quemadmodum vos, qui ex juris disceptatione nos extrusistis, suadetis, ut vestræ utilitati morem geramus) *sic* nos quoque, docendo vos id, quod nobis est utile, si vobis etiam idem utile esse contingat, operam dare, ut *vobis* persuadeamus quod nobis utile *commo- dumque* judicamus. Quomodo enim hostes vobis non reddetis illos, quotquot in hoc bello neutras partes sequuntur, quum hæc, *quæ per vim contra nos facitis*, intuentes atque considerantes, vos contra se quoque aliquando venturos existimabunt? Hac vero ratione, quid aliud *facitis*, quam pristinos quidem hostes augetis, illos vero, qui ne

* Verum nonne contenti eritis etc. *Valla*. Nonne hoc sufficit vobis etc. *Steph*.
IDEM.

† Forsan, quæ uncis includuntur, rectius abesse debent. *Huds*.

unquam quidem vobis hostes esse statuerant, invitos ad inimicitias suscipiendas impellitis?

99. ATH. “Hoc non timemus. Neque enim magis pertimescendos nobis existimamus illos, quicumque usquam continentem incolentes, propter libertatem, qua fruuntur, * a nobis accurate sibi cavebunt, nulloque bello a nobis lacessiti, libertatis studio, pacis commodis indulgebunt: sed cum insularum incolas, qui usquam sunt, et qui nullius imperio parent, quemadmodum vos, qui insulam incolitis, et nullius imperio paretis; tum etiam illos, qui jam irritantur propter imperii necessitatem. Isti enim, inconsultis affectibus plurimum indulgentes, et se ipsos et nos in apertum periculum adducunt.

100. MEL. “Si igitur et vos, ne imperio spoliemini; et illi, qui vestro imperio serviunt, ut liberentur, tantum discrimen adeunt: profecto nobis, qui adhuc liberi sumus, magno vitio et ignaviæ detur, nisi prius omnia experiamur, quam serviamus.

101. ATH. “Nequaquam hæc facietis, si recte consultaritis. Neque enim vobis ex æquo nobiscum est de strenuitate certamen, ne in dedecus incurratis, si nobis cesseritis: sed potius de salute consultatio, ne multo potentioribus resistatis.

102. MEL. “Sed probe scimus, res bellicas interdum exitus habere magis communes, quam pro diversa utrorumque multitudine. Et nobis, si statim quidem vobis cedamus, nullam salutis spem superesse; sed si rem strenue geramus, spes est, fore, ut adhuc recte stemus.

103. ATH. “Spes vero, quæ periculi est solatium, illos quidem, qui in magna opum abundantia, ipsa utuntur ac nituntur, quamvis damno afficiat, non tamen funditus evertit. Ab illis vero, qui de summa suarum fortunarum aleam jaciunt, († nam spes natura est detrimentosa) simul ac illi lapsi sunt, cognoscitur, qualis sit, et quam detrimentosa, ‡ nec ullum locum amplius relinquit, in quo quis sese continens ab ipsa cognita sibi caveat. Quare vos, qui infirmi estis, et in unico rerum momento positi, hoc ne vobis accidat diligenter cavete. Neque plerisque similes esse velitis, qui, cum humanis subsidiis conservandæ salutis facultas adhuc ipsis detur, postquam certa spes ipsos ab hoste pressos destituit, ad incertam confugiunt, ad divinationem videlicet, ac oracula, et hujusmodi, quæ spe perdunt.

104. MEL. “Nos etiam (hoc probe sciatis) arduum quidem esse

* Ita Æ. Port. qui τὴν διαμέλησιν etc. idem valere censet ac μέλλουσιν ἀκριβῶς φυλάττεσθαι ἑμᾶς. Valde segnes et lenti ad se custodiendos a nobis futuri sunt etc. Stephanus. HUDS.

† Nam natura profusa est. Steph. HUDS.

‡ Et ne inde quidem, ubi sibi quis ab ea cognita cavet, abscedit et deficit. Steph. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
 $\frac{90}{97}$. †.
V. C.
Varr.
338.

Bell. Pelop. an. 16. Olymp. 90. 1. V. C. Varr. 338. 9.

ducimus, et cum vestra potentia et cum fortuna certare, si non ex æquo est futurum. Veruntamen, quod ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros, Deo favente, confidimus: quia inson-tes *robis* haud juste nos invadentibus obsistimus. Quod vero atti-net ad *nostræ* potentiæ tenuitatem, *confidimus* Lacedæmoniorum so-cietatem nobis adfuturam, quæ si nulla alia re, * saltem cognatione et pudore adducta *nobis* opem ferre cogetur. Quare non penitus temere sic audaces sumus.

105. ATH. “Ne nos quidem benevolentiam deorum nobis defu-turam arbitramur. † Nihil enim facimus præter ritus, quibus ho-mines in cultu Deorum uti solent, aut *quicquam a vobis* postulamus præter *ipsorum hominum* voluntatem erga se ipsos: *sed a vobis peti-mus, quod quilibet alii homines potentiores ab infirmioribus petere, sibi-que præstari volunt.* Nam opinione *jam recepta* existimamus et Deos, et homines naturæ necessitate haud dubie semper illi impe-rare, quem in sua potestate tenent. Hanc autem legem nos neque tulimus, neque ea lata primi usi sumus: sed jam receptam, a *majo-ribus* accepimus ac usurpamus, perpetuam futuram *posteris* relic-turi. Nam persuasum habemus, vos quoque, cæterosque, si eadem, qua nos, potentia præditi essetis, idem esse facturos. Quod igitur ad Deos quidem attinet, sic, ut est verisimile, non extimescimus, ne *vobis* inferiores futuri simus. Quod vero pertinet ad opinionem, quam de Lacedæmoniis habetis, qua freti confiditis, eos pudore ad-ductos opem vobis laturos, vestram quidem simplicitatem laudamus, sed *vestram* stultitiam non probamus. Lacedæmonii enim erga se quidem ipsos, et in domesticis institutis, virtute plurimum utuntur. erga alios vero quales se præstent, quamvis multa quis commemo-rare possit: illud tamen in summa paucis declarare poterit, eos omnium, quos noverimus, res quidem jucundas pro honestis, res ve-ro utiles pro justis habere. Quamobrem hujusmodi *mens et consi-lium* pro vestra inconsulta salute non facit.

106. MEL. “Nos vero ob hoc ipsum jam vel maxime ipsos prop-ter suam utilitatem confidimus nolle proditis Meliis, qui sunt *ipso-rum* coloni, a Græcis quidem amicis infidos haberi, hostibus vero utiles esse.

107. ATH. “Ergo utilitatem quidem a periculo abesse, æquita-tem vero et honestatem, si ei opera detur, cum periculo conjunctam

* Certe (quum simus cognati) ob pudorem opem ferre cogetur. *Valla.* HUDS.

† Nihil enim præter morem humanum, vel quod spectat ad opinionem de Diis, vel quod ad voluntatem erga nos ipsos, postulamus agimusve. nam quod ad numina pertinet, de illis, quod opinione receptum est, sentimus: de hominibus autem ita na-turæ necessitate comparatur, ut, quibus prævaleant, iis imperent. *IDEM.*

esse putatis. Quod *periculum* Lacedæmonii omnium minime pro aliis adire plerumque audent.

108. MEL. “ Imo vero existimamus ipsos nostri causa eo facilius pericula suscepturos, et existimatu-
 ros, nos esse amicos erga se constantiores, quam erga alios, quo ad bella quidem gerenda, Peloponneso propinquiore sumus, ob animorum vero conjunctionem a nostra cognatione manantem, fideiores, quam alii, erga ipsos sumus.

109. ATH. “ At illi, qui suppetias latu-
 ri sunt, * non in benevolentia eorum, a quibus evocati fuerint, sed in ea potentia, qua quis ad res gerendas cæteris est instructor, suæ salutis præsidium collocant. Quod Lacedæmonii vel multo magis, quam cæteri, spectare solent. Nam propter apparatus domestici diffidentiam, vel finitimos cum magnis sociorum copiis invadunt. Quare non est verisimile, ipsos in insulam saltem, nobis maris imperium obtinentibus, trajecturos.

110. MEL. “ Atqui Lacedæmonii vel alios mittere poterunt. Latum autem est Creticum pelagus, in quo illi, qui maris imperium tenent, difficilius intercipere, quam illi, qui clam ad opem nobis ferendam venire voluerint, salutis suæ consulere poterunt. Et, si hoc assequi nequeant, arma convertent in vestrum agrum, et in reliquos vestros socios, quos Brasidas non invasit. Itaque non pro alieno potius, quam pro vestro ipsorum ac sociorum agro, labor vobis erit subeundus.

111. ATH. “ Ubi vero aliquid horum, quæ urbibus expugnatis accidere solent, vobis quoque contigerit, tunc vestro malo docti cognoscetis, Athenienses propter aliorum metum a nulla obsidione unquam recessisse. Animadvertimus autem, vos, quamvis de salute vestra vos consultatu-
 ros dixeritis, nullam tamen in tanto sermone mentionem ullius rei fecisse, qua homines freti se servatum iri arbitrentur. Sed ea quidem, in quibus firmissimum vestræ salutis præsidium collocatis, † sperantur fore, et incerta spe nituntur: opes vero præsentis, quas habetis, sunt parvæ ad vos tutandos adversus opes jam vobis oppositas. Quapropter magnam declaratis amentiam, nisi, nobis semotis, aliquid aliud his prudentius adhuc decernatis. Nam ad verecundiam, quæ in fœdis ac apertis periculis homines plerumque perdit, nequaquam jam vos convertetis. Multos enim, quamvis adhuc manifeste cernerent mala, in quæ ferebantur, tamen ea, quæ turpitudine vocatur, vi nominis animos allicientis, ver-

* Vel, non se tutos esse existimant benevolentia eorum, qui auxilium imploraverint, sed ita demum se tutos esse arbitrantur, si eos suis hostibus longe instructiores ad res gerendas esse videant. Steph. HUDS.

† Hac interpretatione inversa est verborum Græcorum structura. Μέλλεσθαι sæpe apud Thucyd. pro differri et tarde procedere. IDEM.

Bell. bo superatos, et speciosis nominum lenociniis captos, ad se sic attraxit, Pelop. ut re ipsa illi sua sponte in gravissimas calamitates inciderint, et de- an. 16. decus turpius propter suam stultitiam potius quam propter fortunam Olymp. acceperint. Quod vos, si recte consultaveritis, cavebitis. Nec in- $\frac{90}{91}$. $\frac{4}{1}$. decorum censebitis potentissimæ civitati cedere, quæ commodis V. C. conditionibus provocat, ut socii sitis, et vestrum agrum retinentes, Varr. tributum pendatis; neve, belli et incolumitatis optione vobis data, 338 $\frac{8}{9}$. contentionis studio deteriora sequamini. Nam, qui paribus quidem non cedunt, erga superiores vero recte se gerunt, et inferioribus se moderatos præbent, ii diutissime stare possunt. Considerate igitur nobis etiam semotis, et sæpius vobiscum cogitate, vos de patria consultare, quæ in hac una, et ex hac una consultatione vel felix vel infelix est futura.

112. Post hæc Athenienses quidem ex colloquio discesserunt. * Melii vero, cum in curia soli remansissent, postquam ipsis eadem, quæ ante dixerant, visa sunt, hæc ipsa responderunt. “Nobis vero, Athenienses, neque aliud, quam paulo ante videtur: neque brevi temporis spatio urbi, quæ jam per septingentos annos habitatur, libertatem eripiemus: sed tum fortuna, quæ divinitus eam huc usque conservavit, tum humanis auxiliis et Lacedæmoniorum ope freti, nostram salutem tueri conabimur. Vos tamen provocamus, ut amici quidem utrisque simus, hostes vero neutris; utque fœderibus initis, quæ utrisque commoda videbuntur, ex agro nostro discedatis.

113. Melii igitur hæc responsa dederunt. Athenienses vero, cum e colloquio jam digrederentur, dixerunt. “Enimvero vos soli omnium, ut nobis videmini, his vestris consiliis, res quidem futuras, quarum exitus est incertus, certiores esse judicatis, quam quæ cernuntur, res vero occultas, quod eas cupiatis, ut præsentibus jam spectatis. Et quia Lacedæmoniis et fortunæ et spei jam plurimum vos ipsos permisistis, et his nimium confiditis; plurimum etiam labemini.

114. Atque Atheniensium quidem legati ad castra redierunt. Ipsorum vero duces, cum Melii nullo modo morem ipsis gerere vellet, ad bellum continuo se converterunt; et opus inter civitates partiti, Melios vallo circumdederunt. Post hæc Athenienses, præsidio cum ex suis tum ex sociorum copiis et a mari et a terra illic relicto, cum majore copiarum parte domum redierunt. Reliqui in obsidione urbis manserunt.

115. Sub idem tempus Argivi, irruptione in agrum Phliasium facta, et a Phlasiis et a suis exsulibus per insidias excepti, circiter

* Melii vero inter seipsos colloquuti sunt. quumque eadem, quæ prius visa ipsis essent, et contradicerent, talia responderunt. Steph. HUDS.

octoginta perierunt. Et Athenienses, qui Pyli erant, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt. Lacedæmonii vero, ne sic quidem propterea solutis fœderibus, bellum ipsis fecerunt. Edicto autem permiserunt cuilibet de suis, ut prædam ex Atheniensium finibus ageret. Et Corinthii quidem privatarum quarundam controversiarum causa bellum Atheniensibus intulerunt. Cæteri vero Peloponnesii quiescebant. Melii quoque munitionis ab Atheniensibus exstructæ partem, quæ forum spectabat, ceperunt, *eam* aggressi noctu, et nonnullos viros interfecerunt, et frumentum aliumque comestum pecunia comparatum, quam plurimum potuerunt, *in urbem* importarunt, et cum *in eam* se recepissent, quiescebant. Et Athenienses postea diligentius excubias agebant. Et hæc æstas excessit.

116. Insequentis hyemis initio, Lacedæmonii copias in agrum Argivum educere statuerant: sed cum in ipsis finibus sacrificium pro transitu fecissent, nec litare potuissent, *domum* reverterunt. * Argivi vero, quod illi in suum agrum invadere statuissent, nonnullos, qui in urbe erant, suspectos habuerunt: et eorum alios quidem comprehenderunt, alii vero ex ipsorum manibus elapsi profugerunt. Sub idem quoque tempus Melii rursus Atheniensium munitionem ab alia parte aggressi, ubi non multi custodes aderant, *eam partem* ceperunt. Cum autem mox, post has res gestas, alius exercitus Athenis venisset, cui præerat Philocrates Demææ filius; cumque Melii gravi obsidione jam premerentur, quadam etiam proditione a quibusdam ipsorum civibus facta, Atheniensibus sese dederunt, ea conditione, ut ipsi Athenienses de se *arbitratu suo* statuerent. Illi vero, Meliorum quoscunque puberes ceperunt, *omnes* interfecerunt, pueros et fœminas in servitatem abstraxerunt, et urbem ipsi incolerunt, postea quingentis colonis *eo* missis.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
90. 4.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.
Post
Oct. 15.

* Qui dum tardarent, Argivi aliquos eorum, qui in etc. Steph. HUDS.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER SEXTUS.

HAC eadem hyeme Athenienses cum majori apparatu, quam *erat is, quem cum Lachete et Eurymedonte miserant*, rursus in Siciliam navigantes, eam, si possent, subigere decreverunt. Nam ipsorum plerique ignari erant, et magnitudinis illius insulæ, et multitudinis tum Græcorum tum barbarorum in ea habitantium. Et *ignorabant*, se suscipere bellum haud multo minus, quam quod adversus Peloponnesios *susceperant*. * Nam Siciliæ ambitus est non multo minor octo dierum circumnavigatione, navi onerariæ. Quamvis autem tanta sit, *tamen tantum* viginti stadiorum ad summum maritimo spatio discluditur, ne sit continens.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.
Post
Oct. 15.

2. Sic autem antiquitus habitata fuit, ac tot gentes in universum eam tenuerunt. Antiquissimi quidem in quadam illius regionis parte feruntur habitasse Cyclopes atque Læstrygones: quorum ego neque genus, neque *locum*, unde venerint, neque quo abierint, dicere habeo. Sufficiant autem ea, quæ a poetis dicta sunt, et quæ unusquisque de ipsis sentit. Sicani vero post ipsos primi *sedes hic* possuisse putantur, et (ut ipsi quidem prædicant) vel priores, *et ante Cyclopes*, quod essent indigenæ, sed (ut veritas comperitur) quum Iberi essent, et a Sicano Iberiæ flumine, a Ligybus expulsi, *in Siciliam* *iverunt*. Et hæc insula tunc ab ipsis Sicania vocabatur, cum prius Trinacria nominaretur. Et nunc etiam Siciliæ partes ad occasum vergentes incolunt. Illo autem capto, quidam Trojani, qui Achæos effugerant, navibus ad Siciliam appulerunt: sedibusque positus in Sicanorum finibus, universi vocati sunt Elymi, urbesque ipsorum fuere Eryx et Egesta. His autem accolæ accesserunt et nonnulli Phocenses, ex eorum numero, qui a Troia tunc in Libyam tempestate delati primum, deinde ex Libya in Siciliam trans-

* Sicilia quippe non multo minus octo dierum spatio navi oneraria circumiri potest. *Acacius.* HVDS.

Bell. Pelop. an. 16. Olymp. 91. 1. V. C. Varr. 338. misere. Siculi vero ex Italia (illic enim habitabant) in Siciliam trajecerunt, fugientes Opicos, ut et credibile est, et fama fertur, ratibus, observato freto, quum ventus secundus flabat: fortasse etiam aliqua alia ratione *eo* navigantes. Sunt autem nunc etiam in Italia Siculi, et illa regio a quodam Italo Arcadam rege, qui nomen hoc habebat, sic, Italia, cognominata fuit. Cum autem ingentes *Siculorum* copiæ in Siciliam trajecissent, et Sicanos prælio vicissent, in meridionales et occidentales insulæ partes *eos* amandarunt, et auctores fuerunt, ut hæc insula pro Sicania vocaretur Sicilia, et feracissimas quasque illius agri partes, postquam *eo* trajecerunt, retinentes incoluerunt, annis prope trecentis ante Græcorum in Siciliam adventum. Et nunc quoque tenent mediterraneas ejus insulæ partes, et eas, quæ ad Aquilonem vergunt. Phœnices præterea per eandem passim habitaverunt, occupatis ad mare promontoriis, et parvis insulis adjacentibus, ut cum Siculis negotiarentur. At postquam permulti Græcorum cum navibus *eo* trajecerunt, relictis plerisque *insulæ partibus*, Motyam, et Soloentem, et Panormum, oppida Elymis finitima, * in unum coeuntes incoluerunt, cum societate Elymorum freti, tum quod Carthago perexiguo trajectu illinc a Sicilia distaret. Tot igitur numero barbari, atque hoc modo Siciliam habitaverunt.

3. Græcorum autem primi Chalcidenses, ex Eubœa navigantes cum Theucle coloniæ duce, Naxum condiderunt, et Apollinis Archegetæ aram, quæ nunc extra urbem exstat, exstruxerunt: supra quam Theori, quoties e Sicilia solvunt, primum sacrificium faciunt. Insequenti anno Archias, Heraclidarum *unus*, Corintho *profectus*, Syracusas condidit. Siculis ex insula prius expulsis, in qua non amplius mari circumflua urbs sita est interior. † Postea vero et *urbs* ea, quæ est extra *hanc insulam*, muro *alteri urbi* adjuncta, populo frequens facta est. Theucles autem et Chalcidenses, Naxo profecti, anno quinto post Syracusas conditas, Leontinos, ejectis bello Siculis, condiderunt; et post ipsos, Catanam. Ipsi vero Catanæi Euarchum coloniæ deducendæ ducem crearunt.

4. Per idem vero tempus et Lamis, coloniam Megaris ducens, in Siciliam pervenit, et super ‡ Pantacium flumen locum quendam nomine Trotilum condidit, et illinc postea *digressus*, cum apud Leontinos aliquamdiu rempublicam una cum Chalcidensibus administrasset, et ab ipsis *Leontinis* ejectus fuisset, et Thapsum condidisset,

* Sedibus ibi positus incoluerunt. *Valla*. HUDS.

† Nam ea, quæ extra insulam est, diu post communita populoque frequentata est. *Vel*, muro addito (muro circumducto) incolis frequentata est.

‡ Rectius *Pantacium*; nam, nominativum ei fuisse *Παντανία*; demonstrat *Cluver*. Sicil. antiq. l. 1. c. xi.

ipse quidem obiit; cæteri vero Thapso expulsi, duce Hyblone rege Siculo, qui regionem prodiderat, Megara, quæ Hyblæa vocabantur, condiderunt. Et cum *hanc urbem* ducentos et quadraginta quinque annos habitassent, a Gelone Syracusarum rege ex urbe et agro expulsi fuerunt. Sed antequam expellerentur, anno centesimo post urbem ab ipsis conditam, Selinuntem, Pammilo *illuc* misso, condiderunt. Hic autem e Megaris ipsorum metropoli *eo* profectus, *urbem illam* cum cæteris *sociis* condidit. Gelam vero Antiphemus e Rhodo, et Entimus ex Creta, suam uterque coloniam ducentes, communiter condiderunt, anno quadragesimo quinto post Syracusas habitari cœptas. Atque huic quidem urbi a Gela flumine nomen impositum fuit: locus vero, ubi nunc urbs est sita, et qui primus muro munitus fuit, Lindii vocatur. Jura autem Dorica ipsis constituta fuerunt. Anno autem propemodum centesimo octavo ab urbe sua condita, Geloi Acragantem condiderunt, urbemque ab Acragante fluvio nominarunt, et coloniam deducendam et collocandam duces sibi delegerunt Aristonoum et Pystilum, suaque jura *incolis* dederunt. Zancle vero initio quidem a latronibus, qui e Cumis, urbe Chalcidica in agro Opico sita, venerant, condita fuit. Postea vero multitudo, quæ ex Chalcide et ex reliqua Eubœa venerat, agrum communiter possedit. Ejusque coloniam illuc deductam ibique collocatam duces fuerunt Perieres atque Cratæmenes, quorum alter e Cumis, alter e Chalcide *venerat*. Hæc autem urbs primo quidem a Siculis Zancle vocata fuit, quod locus ille speciem falcis habeat: falcem autem Siculi zancleon appellant. Postea vero ipsi quidem a Samiis et aliis Ionibus, qui Medos fugientes ad Siciliam appulerant, expulsi fuerunt.

5. Anaxilas vero, Rheginorum tyrannus, non multo post Samiis *illinc* ejectis, urbem hominibus, quos cum ipsis miscuit, frequentem reddidit, et nomine mutato Messenen a sua antiqua patria nominavit, *cum ante Zancle vocaretur*. Post Zanclem autem *conditam*, Himera ab Euclide et Simo et Sacone condita fuit. Et Chalcidenses plerique in istam coloniam venerunt, et cum ipsis habitaverunt et Syracusani exsules, a contraria factione superati, qui Myletidæ vocantur. Et lingua quidem *istorum* est medium quoddam genus ex Chalcidica et Dorica mixtum, leges vero Chalcidenses obtinuerunt. Acræ vero et Casmenæ a Syracusanis conditæ fuerunt. Et Acræ quidem, septuaginta annis post Syracusas *conditas*; Casmenæ vero, viginti circiter *annis* post Acras *conditas*. Et Camarina primum, a Syracusanis condita fuit, ferme centum et triginta quinque annis post Syracusas conditas. Ipsi vero conditores fuerunt Dascon et Menecolus. Cum autem Camarinæ a Syracusanis, propter defectionem *ab ipsis factam*, bello ex suis sedibus expulsi fuissent; non multo post

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.

Hippocrates, Gelæ tyrannus, cum pro Syracusanorum captivorum redemptione Camarinæum agrum accepisset, * ipse coloniæ dux fuit, eamque in urbe Camarina collocavit; et rursus, cum a Gelone suis sedibus expulsi fuissent, ab eodem Gelone tertio in eadem urbe collocati fuerunt.

6. Tot igitur gentes, partim Græcæ, partim barbaræ, Siciliam incolebant. Quamvis autem hæc insula tanta esset *ac tot populis referta*, huic tamen Athenienses impetu quodam animi bellum inferre statuerunt, cupientes quidem, quæ verissima erat causa, totius imperio potiri, simul vero quodam honesto prætextu, *Chalcidensibus*, suis cognatis, pristinisque sociis opem ferre volentes. Ipsos autem potissimum *ad hoc* impulerunt Egestæorum legati, qui *illic* aderant, et enixius auxilium implorabant. Cum enim Selinuntiis essent finitimi, bellum *adversus eos* susceperant, propter quasdam res, quæ ad nuptias spectabant, et *propter* agrum controversum. Et Selinuntii, accitis Syracusanis sociis, ipsos bello terra marique premebant. Quamobrem Egestæi Atheniensibus in memoriam reducebant societatem *cum ipsis factam* Lachetis et superioris Leontinorum belli tempore, et ipsos orabant, ut sibi missa classe succurrerent; et cum alia multa dicebant, tum vero (quod caput erat) si Syracusani impune ferrent, quod Leontinos suis sedibus expulissent, et cæteris ipsorum *Atheniensium* sociis præterea corruptis *ac attritis*, ipsi omnem Siciliae potentiam in suam potestatem redigerent, periculum esse, ne forte aliquando cum magno apparatu Dorienses Doriensibus, propter cognationem; simul etiam coloni Peloponnesiis, a quibus essent emissi, auxilium ferentes, ipsorum etiam imperium una demolirentur. Prudentium autem esse, cum reliquis adhuc sociis obsistere Syracusanis; præsertim cum ipsi *Egestæi* satis pecuniæ ad bellum essent collaturi. Quæ cum audirent sæpenumero Athenienses in concionibus, tum ex Egestæorum, tum ex illorum, qui ipsis patrocinebantur, ore, decreverunt, legatis primum Egestam missis, explorare, an tantum pecuniæ, quantum jactabant, in ærario et in templis haberent, et simul cognoscere, quo in statu esset bellum, quod cum Selinuntiis gerebant.

Paullo
post
Oct. 15.

7. Et legati quidem Atheniensium in Siciliam missi fuerunt. Lacedæmonii vero eadem hyeme, eorumque socii, præter Corinthios, cum exercitu in *agrum* Argivum profecti, non magnam agri partem vastarunt, et † frumenta absportarunt imposita quibusdam plaustris, quæ secum adduxerant, et Argivos exsules Orneis collocarunt, et paucos ex reliquo exercitu apud ipsos reliquerunt: initisque fœde-

* Ipse coloniæ deductor Camarinam iterum condidit et incolis frequentavit. Cluver. HUDS.

† Frumenta et aliquot boum paria absportarunt etc. Valla. HUDS.

ribus ad certum tempus, ut *per id* Orneatæ et Argivi se invicem non læderent, cum reliquis copiis domum redierunt. Cum autem non multo post Athenienses cum triginta navibus et sexcentis gravis armaturæ militibus venissent, Argivi cum Atheniensibus, omni *suum*, qui *per ætatem arma ferre poterant*, exercitu educto, unum quidem diem Orneas oppugnaverunt: sed cum illi noctu procul castra haberent, qui Orneis erant, *illinc* effugerunt. Quod ubi sensere postero die Argivi, Orneis solo æquatis, redierunt, et mox Athenienses etiam cum classe domum reverterunt. Idem, cum Methonen Macedoniæ finitimam equites mari transportassent, partim ex suis, partim ex Macedonibus apud se exsulantibus, Perdiccæ regionem maleficiis infestabant. Lacedæmonii vero missis *nunciis* ad Chalcidenses, qui erant in Thracia, qui decem dierum inducias cum Atheniensibus habebant, *eos suis auxiliis* Perdiccam in bello *contra Athenienses* adjuvare jubebant. At illi noluerunt. Atque hæc hyems exiit. Et hujus belli, quod Thucydides conscripsit, decimus sextus annus excessit.

8. Insequenti æstate, vere statim ineunte, Atheniensium legati ex Sicilia redierunt, et Egestæi cum ipsis, ferentes sexaginta talenta argenti non signati, menstruum sexaginta navium stipendium, quæ ut mitterentur erant oraturi. Athenienses autem, advocata concione, auditisque et Egestæis et suis legatis, cum alia dicentibus ad persuadendum apposita et falsa, tum vero de pecunia renuntiantibus, multam et in templis et in ærario paratam esse, decreverunt, sexaginta naves in Siciliam esse mittendas, et duces summa potestate præditos, Alcibiadem Clinixæ, et Niciam Nicerati, et Lamachum Xenophanis *filium*, qui opem quidem Egestæis contra Selinuntios ferrent; sed et Leontinos in suis *pristinis* sedibus collocarent, si quod temporis spatium *ad hoc peragendum* ipsis in bello superesset; atque res cæteras in Sicilia perinde gererent, ac reipublicæ Atheniensium maxime expedire judicarent. Quinto post hæc die concio rursus advocata fuit, *ut in ea consultaretur*, qua ratione oporteret quam celerrime classem apparare, et decernere, si qua re ducibus ad hanc expeditionem opus esset. Nicias autem, cum se quidem ducem electum audisset, sed *suam* civitatem non recte decrevisse *neque bonum consilium cepisse*, duceret, sed exigua et speciosa de causa Siciliæ totius imperium, rem arduam, affectare, *in medium* progressus, a proposito revocare voluit, atque Atheniensibus hæc suasit.

9. "Hæc quidem concio de nostræ classis apparatu est coacta, quonam modo in Siciliam navigare oporteat. Mihi vero de hoc ipso rursus consultandum videtur, utrum satius sit classem emittere, nec ne; nec tam brevi consultatione, de rebus magnis (fide viris

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
338.
exe-
unte.

Bell.
Pelop.
an. 16.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.
Ante.
Apr. 9.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
 $3\frac{3}{4}$.
Mox ab
Apr. 10.

Bell. alienigenis habita) bellum suscipiendum, quod ad nos nihil perti-
 Pelop. neat. Atqui ego quidem ex hujusmodi re honorem consequor, et
 an. 17. meo ipsius corpori minime omnium timeo. Quamquam existimo,
 Olymp. 91. $\frac{1}{2}$. pariter bonum esse civem, qui et sibi ipsi et suis fortunis prospicit.
 V. C. Nam hujusmodi *vir*, et rempublicam, *quæ ex privatorum rebus constat*,
 Varr. 3 $\frac{3}{4}$ $\frac{9}{10}$. sua opera salvam esse volet. Verum, ut nec unquam ante propter
 honores mihi delatos quicquam aliter, quam sentiebam, dixi: sic
 ne nunc quidem alia dicam, quam quæ optima esse sentio. Quam-
 vis autem apud vestra ingenia parum ponderis oratio mea sit habi-
 tura, si suadeam, ut et res præsentis conservetis, neve de iis, quæ
 sunt certa, propter ea, quæ incerta dubiaque sunt, periclitemini:
 quod tamen neque tempestive festinetis, neque facile obtineri pos-
 sint ea, ad quæ contenditis, hæc docebo.”

10. “ Etenim dico vos, multis hostibus hic relictis, alios etiam
 illuc trajicientes, cupere huc attrahere. Sed fortasse putatis, fœdera,
 quæ inistis, aliquid firmitudinis habitura; quæ quidem verbo tenus,
 dum vos nihil movebitis, fœdera erunt: (sic enim quidam ex nostris
 atque ex adversariis, re transacta, ea fecerunt) sed si quis justus
 exercitus noster aliquam cladem accipiat, hostes celeriter nos inva-
 dent. Nam primum quidem propter clades, vi necessitatis coacti,
 cum majore, quam nos, dedecore, compositionem fecerunt. Deinde
 vero in hac ipsa compositione multas controversias habemus. Præ-
 terea sunt etiam, qui ne has quidem pactiones admittere voluerunt,
 iique non infirmissimi: sed *eorum* alii quidem palam bellum gerunt;
 alii vero, quod Lacedæmonii adhuc quiescant, ipsi quoque decem
 dierum induciis, *in officio* adhuc continentur. Sed fortasse, si nostras
 opes distractas acceperint, (id, quod nunc urgemus) vel libentis-
 sime nos adorientur una cum Siciliensibus, quorum societatem sibi
 adjunctam antea plurimi æstimassent. Quamobrem hæc nobis sunt
 perpendenda, neque committendum, ut, suspensis nostræ reipublicæ
 rebus, pericula subeamus, et aliud imperium affectemus, priusquam
 id, quod habemus, stabiliverimus. Si quidem Chalcidenses, qui
 sunt in Thracia, quamvis tot annos a nobis jam defecerint, tamen
 in nostram potestatem nondum sunt redacti; et alii nonnulli in
 variis continentis partibus, dubie parent. Nos vero nunc Egestæis
 sociis, ut injuriam passis, præcipitanter succurrimus. A quibus autem,
 propter defectionem jampridem a nobis factam, violamur; illos vero
 ulcisci adhuc cunctamur.”

11. “ Atqui hos quidem *Chalcidenses*, si eos in nostram potesta-
 tem redegerimus, facile retinere poterimus. His vero, quamvis eos
 subegerimus, quia tamen longo *intervallo* distant, simul etiam quia
 permulti sunt, ægre poterimus imperare. Amentia vero fuerit bel-
 lum illis inferre, quos, si viceris, in potestate tua retinere nequeas,

et nisi rem feliciter gesseris, eadem illos invadendi facultatem, quam prius, non sis habiturus. Sicilienses enim, ut nunc saltem *se* habent, mihi videntur *parum formidabiles*, multoque minus nobis formidabiles fore, si Syracusani ipsis imperent : qua re potissimum Egestæi nos territant. Nunc enim fortasse singuli facile veniant, ut Lacedæmoniorum gratiam sibi concilient : at illo modo, *si videlicet a Syracusanis subacti fuerint*, verisimile non est, fore, ut imperium *recens partum*, imperio *reipublicæ*, quæ *floret opibus*, bellum inferat. Quo enim modo cum Peloponnesiis *ipsi* nostrum imperium nobis eriperint, verisimile est, ab iisdem *Peloponnesiis* ipsorum etiam imperium eodem modo eversum iri. Porro Græci, qui illic sunt, primum quidem maxime nos extimescent, si *eo* non transmiserimus ; deinde vero, si, ostentatis nostris opibus, statim *illinc* discesserimus : sed si quam cladem acceperimus, *illi* celerrime, *nobis* contemtis, una cum illis *Græcis*, qui hic sunt, *nos* adorientur. Quæ enim a nobis longissime distant, et quæ opinionis, *quam homines de ipsorum virtute conceperunt*, nullum specimen dederunt, omnes hæc admirationi esse scimus. Id quod nunc vobis, Athenienses, erga Lacedæmonios eorumque socios accidit, qui, quoniam præter opinionem ipsos superastis, *in illis rebus bellicis scilicet*, in quibus *ipsos* antea formidabatis, jam, *illis* contemtis, Siciliam etiam affectatis. Atqui propter adversariorum casus animos extollere non oportet ; sed animos cohibendo, confidere : neque *oportet* existimare, Lacedæmonios aliud quicquam *facere*, quam propter *acceptæ cladis* ignominiam speculari, quanam ratione, vel nunc quoque si possint, labefactatis nobis, suam ignominiam deleant. Quo autem studiosius, et quo diutius virtutis laudem sese exercentes venantur, *eo etiam magis existimandum est, eos id agere*. Quare non de Egestæis, viris barbaris, qui sunt in Sicilia, nobis est certamen, si sapimus : sed *hac de re*, ut civitatem, quæ per oligarchiam *nostræ reipublicæ*, quæ *populari statu regitur*, insidiatur, celeriter caveamus."

12. "Debemus autem meminisse nos nuper e gravi morbo et bello paululum esse recreatos, ita ut et pecuniæ vi et hominum numero aucti simus : et æquum esse, hæc pro nobis *ipsis* hic impendi, non autem pro istis viris exsulibus, qui *nostrum* auxilium implorant, quibus et pulcre mentiri conducit, et aliorum periculo (cum ipsi nihil nisi verba tantum afferant) aut re feliciter gesta meritam gratiam *nobis* non habere, aut aliqua clade accepta amicos in perniciem secum trahere. Quod si quis lubens creatus imperator, vos ad hanc navalem expeditionem hortatur, suarum tantum rerum rationem habens, præsertim si propter juniorem ætatem imperio gerendo sit adhuc impar, ut propter sumtus quidem, quos in alendis equis facit, *ab omnibus* suspiciatur, propter magnitudinem vero sumtuum

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
 $\frac{33}{4}0$.

Bell. aliquem fructum ex hoc imperio percipiat; ne huic quidem permit-
 Pelop. tatis, ut reipublicæ periculo privatim fiat illustris. Existimate vero,
 an. 17. hujusmodi *cives* rem quidem publicam lædere, rem vero privatam
 Olymp. absumere. Præterea hoc negotium arduum esse, nec de quo ado-
 91. $\frac{1}{2}$. V. C. lesceus consultare, * quodque facile tractare possit.”
 Varr. 3 $\frac{3}{4}$.

13. “ Quos cum ego nunc hic eidem viro advocatos assidere videam, metuo, et vicissim ipse quoque seniores hortor, ne, si quis *ipsorum* alicui horum assidet, a *sententia libere dicenda* pudore deterreatur, ne videatur ignavus esse, nisi bellum suo suffragio comprobarit. Ac *eosdem* hortor, ne eodem morbo laborent, quo ipsi *adolescentes*, ut absentes perditæ ament, (cum sciant, cupiditate quidem res paucissimas, providentia vero plurimas feliciter geri,) sed pro patria, quæ maximum omnium superiorum periculum jam subit, sententias contrarias ferant, ac decernant, ut Sicilienses quidem iisdem finibus utentes, quibus nunc *utuntur*, † de quibus non est quod apud vos querantur, (Ionico *videlicet* sinu, si quis navigando terram legat, et Siculo, si quis per altum feratur,) sua possidentes, res item suas inter se componant. Item, *hortor*, ut Egestæis separatim respondeamus, ut, quandoquidem sine Atheniensibus primum bellum ipsi sua sponte contra Selinuntios susceperunt, *id* etiam ipsi sua sponte deponant. Nec posthac societatem (quemadmodum consuevimus,) cum iis faciamus, quibus calamitate quidem pressis auxilium feramus, sed si *nos* ipsi auxilio indigeamus, impetraturi non simus.”

14. “ Tu vero, Prytani, *Senatus præses*, (si modo hoc ad munus tuum pertinere ducis, curare, ne quid respublica detrimenti capiat, et si bonus civis esse vis) hæc, *quæ dico*, de consilii sententia confirmata, et Athenienses *de his* iterum sententias roga, persuasum habens, si *plebiscitum rescindere, et rem ad suffragia revocare, atque sententias iterum rogare reformidas*, tibi, siquidem leges solvantur, in tanta testium frequentia rem istam crimini datum non iri; sed te civitatis, quæ malum consilium ceperit, medicum fore; atque id demum esse, recte magistratu fungi, si patriam quam plurimis beneficiis affeceris, aut saltem opera dedita nullum detrimentum *ei* attuleris.”

15. Atque Nicias quidem hæc verba fecit. Atheniensium vero plerique, qui *post Niciam in medium* porcesserunt, hanc expeditionem suscipiendam censebant, nec ea rescindenda, quæ decreta essent. Nonnulli etiam contradicebant, *eamque dissuadebant*. Hanc autem expeditionem summo studio urgebat Alcibiades Cliniaë *filius*, quod

* Quodque repente tentare debet. *Valla*. Quodque propere administrare possit. *Steph.* HUDS.

† De quibus non est quod queramur etc. *Steph.* HUDS.

Niciæ adversari cuperet, tum quod ei aliis etiam in rebus ad reipublicæ administrationem pertinentibus adversarius esset, tum quod *Nicias* sui mentionem criminose fecisset, tum etiam præcipue, quod imperator esse cuperet, et se, si imperium gereret, Siciliam atque Carthaginem capturum speraret: simul etiam se, si rem feliciter gessisset, rem privatam et pecunia et gloria amplificaturum. Cum enim auctoritate inter *suos* cives emineret, majora appetebat, quam ferre possent ejus facultates, cum in alendis equis, tum in aliis sumtibus *faciendis*. Quod etiam postea rempublicam Atheniensium potissimum evertit. Multi enim metuentes eum propter corporis cultum, victusque lautitiam, qua præter modum et præter patrium institutum utebatur, *metuentes* etiam animi *magnitudinem* in singulis rebus, quascunque gerendas suscepisset, ab eo, ut tyrannidem affectante, prorsus alienati sunt. Quamvis autem publice res bellicas præclarissime administrasset, privatim tamen singuli studiis ejus infensi, aliisque *rerum bellicarum administratione* commissa, non multo post rempublicam everterunt. Tunc igitur *Alcibiades in medium* progressus, hæc Atheniensibus suasit.

16. “Ego vero, Athenienses, aio, et imperium ad me magis, quam ad *ullos* alios, pertinere; (hinc enim me dicendi initium facere, est necesse, quia *Nicias* me perstrinxit;) et simul, me dignum *hoc* esse, censeo. Nam ea, propter quæ sum celebris, majoribus quidem meis et mihi *ipsi* gloriam; patriæ vero, utilitatem etiam afferunt. Græci enim propter apparatus splendorem, quo ego ad ludos Olympiacos adii, nostram rempublicam vel longe potentiorum, quam sit re ipsa, esse judicarunt, cum ipsam prius debellatam esse crederent: quia septem currus dimisi, quos nullus privatus unquam ante, et victor exstitit, et secunda et quarta præmia tuli, et cætera apparavi pro victoriæ dignitate. Hæc enim et legitimum habent honorem, et ex iis, quæ *in hujusmodi magnificis apparatus* fiunt, simul etiam *nostræ reipublicæ* potentia suspicione et *conjectura* cognoscitur. Reliquus etiam meus domesticus splendor in publicis sumtibus, aliisque rebus, mihi quidem apud *meos* cives invidiam natura parit: sed apud exterarum gentes et ipse potentiæ opinionem parit. Neque vero incommodum est hoc hominis propositum, quisquis suis sumtibus non solum de se ipso, sed etiam de sua patria, bene mereatur. Neque etiam iniquum est, si quis propter se ipsum, *ac propter suas virtutes*, de se ipso magnifice sentiens, cæteris par esse nolit: siquidem et is, qui premitur adversa fortuna, nullum habet suæ calamitatis socium. Sed quemadmodum quum calamitatibus premimur, *ab aliis* ne salutamur quidem, *sed ab omnibus contemnimur*; sic etiam quilibet *de aliis* a fortunatis *beatisque* viris se *vicissim* contemni patiatur: aut idem *aliis* tribuens, idem *ab illis* repetat. Scio autem, hu-

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
 $3\frac{1}{4}$ 8.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. $\frac{1}{2}$. V. C. Vari. 33⁹/₄₀.

jusmodi homines, qui magnifice de se sentiunt, et alios, quotquot in alijus rei splendore antecellunt, quamdiu quidem vivunt, invidia premi, præcipue quidem a paribus; deinde vero et ab aliis, quibuscum versantur: posteris vero summam admirationem relinquere, ita ut eorum nonnulli jus cognationis sibi vindicent, licet nulla cognatione cum illis sunt conjuncti; et patriæ, unde sunt oriundi, gloriationem, non quasi de alienigenis, aut iis, qui flagitiose vixerint, sed ut de suis, et qui res præclaras gesserint. Quarum rerum cum ego sim desiderio captus, et propter has res privatas sim celebris, videte jam an deterius ullo alio rempublicam administrem. Cum enim potentissimarum Peloponnesi civitatum amicitiam sine magno aut periculo aut sumtu vobis conciliarim, Lacedæmonios uno die de summa rerum suarum ad Mantineam decernere coegi. Quo ex prælio licet victores discesserint, tamen ne nunc quidem suis rebus plane confidunt.”

17. “ Hæc autem mea juvenus, et amentia, quæ præter naturam videtur esse, * apud potentissimas Peloponnesiorum civitates verbis decentibus utens, et familiariter cum ipsis agens, hæc transegit, et animi impetu fidem faciens, effecit, ut ne nunc quidem hæc amentia vobis sit extimescenda. Verum quamdiu cum hac amentia ego floreo, et Nicias felix videtur esse, utriusque nostrum commodo libere utamini: neque sententiam de expeditione in Siciliam faciendam revocetis, quasi adversus magnam potentiam sit futura. Nam urbes varia advenarum colluvie sunt frequentes, et suum statum facile mutant, et peregrinos recipiunt. Atque hac ipsa de causa nullus ipsorum tanquam pro sua patria, aut armis ad suum corpus protegendum necessariis est instructus, aut in ipsa regione usitatis apparatus. Quicquid autem unusquisque sperat, se vel dicendo ac persuadendo impetraturum, vel seditione a se excitata ex ærario rapturum, et, nisi rem feliciter gesserit, se solum esse versurum, hoc sibi comparat. Neque verisimile est hujusmodi turbam aut unanimi consensu verba recte monentium audire, aut communiter ad res gerendas se convertere. Celeriter autem singuli Siciliæ populi, si quid dicatur, quod ipsis sit gratum, se nobis dedit; præsertim si seditione laborant, quemadmodum audimus. Quinetiam neque tot gravis armaturæ milites illis sunt, quot inflatius ab ipsis prædicantur; neque etiam cæteros Græcos tot esse constat, quot singuli se ipsos esse jactabant. Sed Græcia, quæ plurimum ipsos barbaros falsa suæ multitudinis prædicatione jam fefellit, vix tandem in hoc bello justum militum graviter armatorum numerum habere cœpit. Rerum igitur illarum status, quantum ego sentio ex iis, quæ audivi, talis est, quinetiam longe

* Apud potentissimos quosque Peloponnesium tum oratione apposita hæc transigendo, tum etiam cum ira fidem illi orationi addendo, nunc quoque eam non timere persuasit. Steph.

facilior erit. Nam et barbaros multos habebimus, qui propter odium, quo Syracusanos prosequuntur, nobiscum ipsos invadent; neque res domesticæ impediunt, si vos recte consularitis. Nam majores nostri, quamvis hos ipsos hostes, quibus *hic* nunc relictis *Nicias ejusque fautores nos in Siciliam* navigaturos prædicant, et præterea Medos hostes haberent, tamen imperium, quod jam obtinemus, comparaverunt, nulla alia re quam magnitudine classis, qua pollebant. Et pro præsentis rerum statu Peloponnesii nunquam ante minus spei de nobis superandis habuerunt, etsi etiam valde firmi *magnisque viribus præditi sint*. Irruptionem quidem in agrum nostrum facere possunt, quamvis hanc navalem expeditionem non suscipiamus, sed classe nihil nobis nocere queant. nam reliqua nostra classis quæ domi remanebit, est illorum classi par, et facile ipsi resistere poterit.”

18. “ Quid igitur rationi consentaneum afferemus, cur aut nos ipsi desidia quadam *hanc expeditionem* recusemus, aut tergiversantes, sociis, qui illic sunt, non succurramus? quibus (quandoquidem vel jurejurando interposito fœdus ac societatem cum illis fecimus) opem ferre oportet, nec objicere, *auxilium ipsis non esse mittendum*, quod ne ipsi quidem nobis *auxilium vicissim mittere possint*. Neque enim ipsos *nobis socios* adjunximus, ut huc vicissim opem nobis ferant; sed ut illis hostibus, quos illic habemus, negotium facessentes, eos impediant, ne contra nos huc veniant. Sic enim imperium paravimus, et nos, et quotquot alii rerum potiti sunt, impigre succurrendo semper iis, qui nostrum auxilium implorarunt, sive barbari, sive Græci essent. Nam si omnes quiescant, aut delectum habeant *illorum*, quibus auxilium sit ferendum, exiguam quandam *agri alieni portionem* ipsi *nostro imperio* adjungentes, de hoc ipso imperio magis periclitabimur. Quilibet enim eum, qui præpotens est, non solum contra se venientem propulsare solet; sed etiam antevertere, ne contra veniat. Neque nobis licet imperium arbitrato nostro moderari: sed necesse est, quando in hoc loco constituti sumus, et imperium habemus, aliis quidem insidiari, alios vero, non missos facere: quod periculum nobis ipsis imminet, ne aliorum imperio pareamus, nisi nos ipsi aliis imperemus. Neque eodem modo nobis, quo cæteris, ratio quietis est habenda, nisi etiam mutato vitæ genere, studiis iisdem, quæ cæteri *sequuntur*, operam detis. Considerantes igitur, fore ut has res magis augeamus, si ad illas proficiscamur, hanc navalem expeditionem suscipiamus, ut Peloponnesiorum spiritus deprimamus, si contentis *ipsis*, neque præsentis quiete, *qua fruimur*, contenti in Siciliam etiam trajicere videamur. Simul etiam, aut Græciæ totius (ut credibile videtur) imperium obtinebimus, rebus illis in nostram potestatem redactis, aut sal-

Bell.
Pelop
an. 17
Olymp.
91. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
839.
10.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. $3\frac{3}{4}$ $\frac{9}{40}$.
 tem malo Syracusanos afficiemus : unde tum *nos ipsi*, tum etiam socii *nostri* utilitatem percipient. Tuto autem et manendi, si quis se nobis dedat, et abeundi facultatem naves præbebunt. * Nam et apud universos Sicilienses merum imperium obtinebimus. Neque vero Niciæ oratio, quæ quietem *vobis* suadet, et dissidium inter juvenes et senes excitat, vos avertat. Sed solita modestia, quemadmodum et majores nostri *res ipsas* in hunc statum extulerunt, dum juniores una cum senioribus consultarent, nunc etiam eadem ratione rempublicam amplificare conemini : et existimetis, juventutem ac senectutem, alteram sine altera, nihil posse. Sed si infimus, et medius, et summus ordo sit simul permixtus, maximas vires habere ; et rempublicam, si quiescat, ipsam suis ipsius opibus attritum iri, ut quælibet alia, et futurum, ut omnium disciplina in ipsa consenescat : sed si bella gerat, peritiam sibi semper adjuncturam, et usum adepturam, quo non verbis, at factis potius propulsare possit. In summa vobiscum ita sentio, civitatem negotiosam, si negotium cum otio commutet, meo judicio confestim everti : et illos homines tutissime degere vitam, qui præsentibus institutis, legibusque, quamvis sint deteriores, in civitatibus minime discordes vivunt.”

19. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Athenienses vero, cum audissent et illum, et Egestæos et Leontinos exsules, qui *in medium* prodierant, et orabant, et *fæderis* jusjurandum in memoriam *Atheniensibus* revocantes, precibus supplicibus *ab ipsis* petebant, ut opem sibi ferrent, longe majore, quam ante, studio ad hanc expeditionem suscipiendam ferebantur. Nicias vero, cum animadvertisset, fore, ut non amplius iisdem rationibus revocaret, sed apparatus magnitudine, si magnum imperaret, fortasse *ipso*s de sententia deduceret, *rursus in mediam concionem* progressus, hunc in modum apud ipsos est loquutus.

20. “ QUONIAM vos ad hanc militiam obeundam, Athenienses, prorsus animatos video, utinam hæc eum exitum habeant, quem cupimus. In præsentia tamen meam sententiam *vobis* exponam. Etenim adversus civitates, quantum ego audiendo didici, magnas ituri sumus ; quæ aliarum imperio non parent, neque mutationem desiderant, qua aliqua ipsarum ex dura servitute in meliorem rerum statum transeat : et quas verisimile est suam libertatem cum nostro imperio non esse commutaturas ; † et quæ, ut in una insula,

* Nam penes nos arbitrium erit etiam omnium Siciliensium. *Valla*. Id enim nostre potestatis erit, etiamsi universi conentur obsistere Sicilienses. *Acacius*, et *Hobbesius*. HUDS.

† Ad hæc multitudine, cum unica sit insula, multas Græcas æquare possunt. *Acacius*. HUDS.

sunt numero multæ, cæque Græcæ civitates. Nam præter Naxum et Catanam (quas, propter Leontinorum cognationem, ad nostras partes, spero, transituras,) sunt aliæ * septem, quæ rebus omnibus sunt instructæ prorsus eodem modo, quo noster exercitus, præcipue vero illæ, Selinus et Syracusæ, adversus quas potissimum tendimus. Nam in illis sunt et multi gravis armaturæ milites, et sagittarii, et jaculatores, et multæ triremes, et hominum multitudo, quæ illas implebit. Habent etiam pecuniam, partim privatam, partim publicam, quam cum alii, tum etiam Selinuntii in templis servant, quin etiam Syracusanis tributum a nonnullis barbaris penditur. Et (quo nobis præcipue præstant) magnam equorum copiam habent, et frumento domi nato, nec aliunde importato, utuntur."

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
 $3\frac{3}{4}$.

21. "Adversus igitur talem potentiam non solum navalibus et infirmis copiis est opus; sed etiam multum equitatum nobiscum navigare oportet, si modo aliquid cogitatis dignum agere volumus, nec a magno hostium equitatu terra Sicula prohiberi. Præsertim si civitates nostri metu conspirent; nec ulli alii, quam Egestæi, amici nobis facti, equitatum, quo hostibus resistamus, vicissim suppeditent (Turpe enim est, nos vi repulsos discedere, aut postea novas copias arcessere, quod primo consilium prudens non inierimus.) Sed oportet nos ex hoc ipso loco cum firmissimo apparatu bellum illis inferre, et illud scire, nos ab agri nostri finibus procul esse navigaturos, † neque copias hinc educturos eodem modo, quo consuevistis inter civitates, quæ sunt in his regionibus, et quæ vestro imperio parent, quum jure societatis alicui bellum infertis, unde res necessarias ex agro amico facile potestis comportare: sed in agrum totum alienum, procul a domo profecturos, unde ne quatuor quidem hybernorum mensium spatio nuntius huc facile venire possit."

22. "Ego igitur censeo, nobiscum ducendos esse multos gravis armaturæ milites, cum ex nostris civibus, tum ex nostris sociis, tum etiam ex iis, qui nostro imperio parent, et si quem alium aut verbis aut mercede adductum nobis adjungere possumus. Præterea multos sagittarios, et funditores, ut illorum equitatu resistant. Item hostes navium numero longe superandos censeo, ut res ad victum necessarias illuc facilius importemus. Frumentum etiam, triticum (inquam,) et hordeum tostum, hinc navibus onerariis eo conveyendum; et pistores ex pistrinis mercede conductos, qui vicissim operam pistrino dare cogantur, adducendos censeo, ut, si quo in loco tempesta-

* Scilicet, Selinus, Syracusæ, Camarina, Messana, Agrigentum, Imera, Gela. HUDS.

† Nec æquales cum hostibus bellum gerendi commoditates habituri. Non enim in subdita regione bellum alicui infertis, unde res necess. etc. Acacius. HUDS.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 339. 40.

tibus intercepti teneamur, exercitus res ad victum necessarias habeat. Cum enim hic exercitus futurus sit ingens, eum non quælibet civitas excipere poterit. Cæterasque res pro viribus præparandas, neque nostræ salutis præsidium in aliorum auxilio collocandum *censeo*: inprimis vero pecuniam quam plurimam hinc afferendam. Nam quæ ab Egestæis prædicatur illic in promptu esse, eam verbo tenus in promptu fore putetis."

23. "* Nam si nos hinc discedamus cum exercitu, quem non solum *hostili* parem præparaverimus, (nisi bellicoso gravis armaturæ robori, quod habent) sed etiam cum eo, qui rebus omnibus longe sit instructior, *quam hostilis exercitus*, tamen et sic vix illas quidem in nostram potestatem redigere, has vero conservare poterimus. Existimandum autem est proficisci, ut urbem *aliquam* inter alienigenas ac hostes sibi vindicent; quos primo die, quo *ad insulam* appulerint, confestim agro potiri oportet: aut persuasum habere, nisi voti compotes fiant, fore, ut omnia habeant hostilia. Quod ego formidans, et compertum habens, oportere nos *de rebus istis* sæpius et recte consultare, ac multo magis rem feliciter gerere (quod arduum est, quia sumus homines) ad hanc expeditionem proficisci volo, quam minimum memet fortunæ committens: sed apparatu munitus, ut rationi consentaneum videtur, *hinc* discedere volo. Hæc enim et universæ reipublicæ tutissima, et nobis ad militiam profecturis salutaria fore duco. Quod si quis aliter sentiat, huic ego magistratu cedo."

24. Atque Nicias quidem hæc dixit, sperans *se* Athenienses vel rerum multitudine de sententia deducturum; vel si ad hanc expeditionem *ipse* proficisci cogeretur, sic saltem *se* tuto profecturum. Illi vero hanc hujus expeditionis cupiditatem ex animis non expulerunt, quamvis tanti apparatus difficultas ipsis proponeretur: sed multo magis incitati sunt. Et res ipsi cessit, aliter ac sperabat. Nam et *ipse* bonum consilium dedisse, et res hoc modo tutissima fore videbatur. Et navigandi desiderium omnes pariter invasit. Ac seniores quidem, quod vel in suam potestatem se redacturos sperarent ea, ad quæ pergerent, vel *saltem* exercitum, qui tantus esset, nullam cladem accepturum. Illos vero, qui erant ætate *integra*, quod peregrinam regionem visere et spectare cuperent, et bonam spem animo conciperent, fore, ut incolumes salvique revertentur. Ingens vero militum turba proficisci cupiebat, *sperans*, *se* et in præsentia pecuniam accepturam, et imperium amplificaturam,

* Nisi enim hinc proficiscamur non pari tantum apparatu instructi rerum omnium, (præterquam adversus id, quod habent, armatorum robor) sed longe etiam illis instructiores, vix illas etc. Steph. HUDS.

unde perpetuum stipendium *sibi* suppeditaturum *credebat*. Quamobrem propter nimiam pluris habendi cupiditatem, si cui forte *res ista* minus placebat, veritus, ne *cæteris* refragando reipublicæ malevolus esse videretur, silentium agebat.

25. Tandem vero quidam ex Atheniensibus *in medium* progressus, et Niciam adhortatus, dixit, non oportere amplius *eum* tergiversari, atque cunctari; sed in omnium conspectu jam declarare, quemnam apparatus ab Atheniensibus sibi decerni vellet. Ille vero invitus dixit, se cum collegis per otium *hac de re* accuratius consultaturum. Quantum tamen judicare poterat, non paucioribus quam centum triremibus in præsentia navigandum *censebat*. Navium autem Atticarum milites vehementium numerum *tantum* fore, quantus *ipsis* videretur, aliasque ex sociis arcessendas. Universorum autem gravis armaturæ militum, tam Atheniensium, quam sociorum, numerum, non minorem quidem, quam quinque millium, sed amplio-rem etiam, si possent, *mittendum censebat*. Reliquum vero apparatus, pro exercitus magnitudine, et sagittariorum illinc et ex Creta *assumtorum*, et funditorum, et si quid aliud opportunum esse videretur, præparaturos *et* ducturos.

26. Cum autem Athenienses *hæc* audissent, confestim ipsis imperatoribus summam imperii potestatem facto decreto dederunt, ut arbitrato suo et de copiarum numero, et de universæ navigationis ratione transigerent, prout ipsis ex usu reipublicæ Atheniensis maxime fore videretur. Post hæc autem hic apparatus parari cœpit. Et cum ad socios mittebant, tum etiam ex suo ipsorum agro milites conscribebant. Jam enim civitas et a morbo et ab assiduo bello se recreaverat, ita ut et civium ætate militari præditorum, post *morbum* natorum, numero floreret, et pecunia coacta abundaret, propter inducias. Quamobrem omnia facilius suppeditabantur. Atque hi quidem in apparatu erant.

27. Interea vero quotquot lapidea Mercurii simulacra Athenis erant, (ritu autem patrio multa cum in privatarum ædium vestibulis, tum in templis erant, opus ex lapide quadrato,) una eademque nocte pleraque vultu circumcisa fuerunt. Cujus facinoris auctores nullus sciebat: sed isti magnis præmiis pro indicio publice propositis quærebantur: præterea *Athenienses* decreverunt *ac edixerunt*, ut, si quis aliquod aliud piaculum admissum sciret, quilibet, sive civis, sive peregrinus, sive servus, *hoc* sine timore indicaret. Hoc autem facinus atrocius esse judicabant. Hujus enim expeditionis *malum* omen esse videbatur; simul etiam *hoc* per conjurationem factum fuisse *videbatur*, rerum novandarum, statusque popularis evertendi causa.

28. A quibusdam igitur inquilinis et famulis, de Mercurii quidem simulacris nihil indicatum est: sed de quibusdam aliis statu-
Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.
Maii 9.

Bell. adolescentibus per lulum ac temulentiam jampridem concisis; simul
 Pelop. etiam de sacris arcanis, quæ per contemtionem domi fiebant. Qua-
 an. 17. rum rerum etiam Alcibiadem insimulabant. Qui autem Alcibiadi
 Olymp. maxime infensi erant, quod ipsis impedimento esset, quo minus in ad-
 91. 1. ministranda republica principem locum constanter obtinerent, hæc
 V. C. *indicia ac crimina* excipientes, et existimantes, si eum expulissent, *se*
 Varr. *reipublicæ* principes futuros, *rem* exaggerabant, vociferabanturque, ad
 339. popularis status eversionem spectare, tum quod illa *mystica et arcana*
sacra domi per Deorum contemtionem facta fuissent, tum etiam quod
 Mercurii simulacra concisa fuissent: eorumque nihil sine illo factum
 esse dicebant: addentes argumenta, quibus probarent, hoc facinus ab
 eo perpetratum, reliquam vitæ licentiam, qua in victu cultuque cor-
 poris præter patrium et populare institutum utebatur.

29. Ille vero et in præsentia adversus indicia se purgabat, et an-
 tequam discederet, *ad causam dicendam et ad iudicium subeundum*
 paratus erat, si quid horum admisisset. (Jam enim quæ ad illum
 apparatus spectabant, collata *et præparata* erant) et si quid horum
 commisisset, ad pœnas dandas *erat paratus*: sin absolutus fuisset, ad
 imperium gerendum, *quod ipsi decretum fuerat*. Et obtestabatur, ne
 de se absente crimina reciperent: sed jam, si deliquisset, morte
 mulctarent. Et sapientius esse dicebat, ne se talis criminis reum,
 priusquam causam cognovissent, tanti exercitus imperatorem mit-
 terent. Sed *ejus inimici*, veriti, ne, si jam certaret, *ac iudicium sub-*
iret, exercitum *sibi* benevolum haberet, neve plebs, ejus habens ra-
 tionem, animo remissiore esset, quod propter ipsum et Argivi et ex
 Mantineis nonnulli ad hanc expeditionem cum eo proficiscerentur,
 * hoc dissuadebant, et *populum* deterrebant, submissis aliis oratori-
 bus, qui dicebant, tunc quidem ipsi navigandum esse, neque pro-
 fectionem retardandam, sed reversum ad diem dictam iudicium sub-
 iturum: volebant enim eum majore cum invidia, quam ipsi absenti
 facilius conflaturi erant, revocatum et reversum iudicio contendere.
 Quare placuit, ut Alcibiades abiret.

Post Jun. 8. 30. Postea vero, ætate jam media, classis portu solvens in Sici-
 liam navigare cœpit. Plerisque autem sociis et onerariis navibus
 commeatum vecturis, et *minoribus* navigiis, et quicumque præterea
 apparatus comitabatur, ante præceptum fuerat, ut Corcyram con-
 venirent, ut illinc omnes simul Ionium ad Iapygiam promontorium
 transmitterent. Ipsi autem Athenienses, et si qui sociorum ad-
 erant, cum ad dictam diem in Piræeum descendissent, primo dilu-
 culo naves implere cœperunt, ut in altum ferrentur. Cum quibus
 una descendit omnis (prope dixerim) turba, quæ in urbe erat, tum

* Remiserunt de contentione, studioque declinarunt etc. *Acacius*. HUDS.

civium, tum peregrinorum. Et ipsi quidem *Atticæ* regionis incolæ, ut suos quique prosequerentur, alii quidem sodales; alii vero cognatos; alii vero filios. Et cum spe pariter ac lamentis *eos prosequebantur*: spe quidem, quod res illas *Siculas* in suam potestatem redactum iri sperarent; lamentis vero, quod dubitarent, an unquam *amplius suos illuc euntes* essent visuri: quia secum ipsi reputabant, quam procul ab *agri* sui finibus mitterentur.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

31. Et in præsentia, cum alii alios cum periculis jam mutuo relicturi essent, pericula tunc in mentem ipsis magis veniebant, quam quum hanc expeditionem decernebant: verumtamen propter præsentem potentiam, et multitudinem rerum singularum, quas *in hoc apparatu* cernebant, *harum* spectaculo animos recolligebant. Peregrini vero, et cætera multitudo ad spectaculum perrexit, ut ad rem visu dignam, ac opinione majorem. Hic enim apparatus, qui primus ex una civitate cum Græcorum copiis profectus est, sumtuosissimus atque magnificentissimus fuit omnium, qui ad illam diem *ex Græcis civitatibus emissi fuerunt*. Nam navium et gravis armaturæ militum numero, et ille *apparatus*, qui cum Pericle in agrum Epidaurium *missus est*, et alter ille, qui cum Agnone ad Potidæam *missus est*, non erat inferior *hoc apparatu*. Nam *in illo* erant ex ipsis Atheniensibus quatuor millia militum graviter armatorum, et trecenti equites, et centum triremes, et Lesbiorum atque Chiorum quinquaginta, præterea multi socii ad eandem expeditionem cum illis proficiscebantur. Sed *Pericles et Agnon* in brevem expeditionem, et cum tenui apparatu profecti sunt. Sed hæc expeditio, quippe quod diuturna futura esset, utraque ratione, utra opus ei fuisset, et navibus simul et peditatu, erat instructa. Et classis quidem magnis trierarchorum et reipublicæ sumtibus erat laboriose parata. Nam respublica quidem singulas drachmas singulis nautis quotidie dabat, et naves inanes sexaginta quidem veloces, quadraginta vero ad gravis armaturæ milites vehendos suppeditarat. Trierarchi vero præstantissimos ministros his, et præter publicum stipendium etiam extraordinarium *de suis privatis fortunis* dabant illis nautis, qui Thranitæ vocantur, et *præstantissimis navium* ministris. Et cæteris etiam in rebus signis, et artificiis sumtuosis instruxerant, et *eorum* * unusquisque summum studium *ad hoc* adhibuerat, ut sua navis inter cæteras et aliquo decore et celeritate longe præstaret. Peditatus vero conscriptus fuerat delectu accuratissime habito, et magno studio inter se certaverant armorum et vestitus elegantia. Contigit autem, ut simul et illi inter se certarent *de illa re*, quæ uni-

* Unoquoque in longissimum præparante, ut sua etc. *Valla*. Unoquoque in quam longissimum sibi tempus prospiciente, ut etc. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

cuique fuerat assignata; et apud cæteros Græcos *hoc* potentiæ potius ac magnarum opum ostentatio videretur, quam adversus hostem apparatus. Si quis enim rationem iniisset et sumtuum, quos civitas publice et unusquisque militum privatim fecerat, tum ea, quæ civitas jam ante erogaverat, tum ea, quæ imperatoribus, quos mittebat, secum absportanda dederat, tum etiam ea, quæ unusquisque privatorum in corporis cultum, et Trierarchus in *suam* navem impenderat, aut quæ præterea in posterum erat impensurus: præter ea, quæ verisimile erat unumquemque, præter publicum stipendium, præparasse viatici causa, quippe quod ad diuturnam militiam iturus esset; item quæcunque vel miles, vel mercator negotiationis gratia secum tulit: *is profecto* permultorum talentorum summam ex urbe *tunc* exportatam fuisse comperisset. Hæc igitur expeditio non minus ob admirandam audaciam, et spectaculi splendorem, quam ob exercitus magnitudinem, celebris fuit *apud eos*, adversus quos proficiscebantur: præterea, quod hæc navigatio ab *agro* domestico longissime, et rerum adipiscendarum proposita spe longe majori, quam præsentis *ipsorum* opes ferrent, tunc suscepta fuisset.

32. Quum autem naves *viris* impletæ fuerunt, omniaque jam imposita, quæ secum erant laturo, tuba silentium indictum est; et ante profectionem, non in singulis navibus, sed universi per præconis vocem vota solennia nuncuparunt, et crateras miscentes, in aureis argenteisque poculis cum navium defensores, tum *ipsi* duces, libarunt. Simul autem vota faciebat et cætera turba, quæ erat in terra, tam civium, quam aliorum etiam, si quis benevolus ipsis aderat. Cum autem pæana cecinissent, et libationes peregissent, e portu solventes in altum vela fecerunt. * Atque primum longa navium serie navigantes, jam ad Æginam usque cursum certatim tenuerunt. Atque hi quidem Corcyram, quo et reliquis sociorum exercitus conveniebat, pervenire properabant. Syracusas vero ex variis quidem locis nuntii de infesto hujus classis adventu afferebantur: sed tamen diu nihil horum creditum est. Quinetiam, convocata concione, hujusmodi sententiæ dictæ fuerunt cum ab aliis (quorum alii quidem credebant, *vera esse*, quæ de Atheniensium expeditione *nuntiabantur*, alii vero contraria dicebant,) tum etiam ab Hermocrate Hermonis filio, qui *in medium* progressus, quippe persuasum haberet, se plane scire, quæ de illis *rebus ferebantur*, ipsis hæc dixit, ac suasit.

33. "INCREDIBILIA quidem, quemadmodum et alii nonnulli,

* In speciem cornu primo navigantes etc. *Valla*. In cornu primo tendentes, certatim Æginam usque navigarunt. *Acacius*, Vide *Scholias*. ad 2, 70. v. *κατὰ μίαν*. ΗΤΔS.

forsitan et ego apud vos de certissimo classis hostilis adventu dicere videbor. Illud autem probe novi, eos, qui vel dicunt, vel nuntiant res, quæ fidem superant, non solum non persuadere, verum etiam amentes videri. Veruntamen, cum reipublicæ periculum impendeat, non *idcirco* deterritus abstinebo: quia persuasum habeo, me aliquid exploratius dicturum, quam quemvis alium, quod hoc sciam. Athenienses enim adversus nos (quod vehementer admiramini) cum ingenti exercitu et navali et pedestri veniunt. Hoc quidem prætextu, ut Egestæis sociis auxilium ferant, et Leontinos in suas sedes restituant: sed re vera, Siciliæ, præcipue vero nostræ urbis cupiditate, existimantes, si hanc obtineant, *se cæteras etiam Siciliæ partes* facile obtenturos. Quoniam igitur propediem *huc* sunt appulsuri, videte, qua ratione pro viribus ipsos honestissime propulsaturi sitis: et *cavete*, ne per *hostium* contemptionem, imparati opprimamini, neve *nuntiis* fidem non habentes, rerum summam negligatis. Quod si cui etiam res credibiles *dicere videbor*, illorum audaciam ac potentiam *is* ne reformidet: nam non magis nos lædere, quam a nobis lædi, poterunt. Quod autem magna classe veniunt, *hoc modo nobis* non inutiles *erunt*. Imo vero etiam apud cæteros Sicilienses *hoc nobis erit* longe melius: facilius enim *illorum adventu* territi se nobis socios adjungere volent. Et si forte vel subegerimus ipsos, vel ea, quæ cupiunt, non adeptos repulerimus (* non enim vereor, ne consequantur, quod exspectant) præclarissimi facinoris gloria nobis continget; † neque mihi saltem desperandum. Pauca enim aut Græcorum aut barbarorum magnæ classes, procul ab *agro* domestico profectæ, rem feliciter gesserunt. Nam neque veniunt numero superiores incolis et vicinis; (omnes enim præ metu congregabuntur;) et si propter inopiam rerum necessariarum in alieno solo rem male gesserint, quamvis ipsimet magna ex parte sibi cladem invexerint, tamen nomen *et victoriæ gloriam* illis relinquent, quibus insidiati fuerint. Qua ratione etiam hi ipsi Athenienses creverunt, quod Medus præter opinionem sapius offenderit, dum prædicaret, se unam civitatem, Athenas videlicet, bello petere. Cui rei simile quiddam nobis etiam eventurum, non est desperandum.”

34. “Confidenter igitur et res in hoc ipso loco præparemus, et *nuntiis* ad Siculos missis, hos quidem magis confirmemus, cum aliis vero amicitiam atque societatem inire conemur. Et in reliquas Siciliæ partes legatos mittamus, et hoc periculum commune esse demonstramus: et in Italiam, ut aut societatem nobiscum faciant,

* Nec enim vel minimum, ut voti sui compotes fiant, metuo. *Acacius. HVDs.*

† Id quod (ut mea fert opinio) sperare debemus. *Valla.* Quod futurum haud despero. *Acacius. IDEM.*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

Bell. aut ne recipiant Athenienses. Existimo autem, satius esse, Cartha-
 Pelop. ginem etiam *legatos* mittere. * Nam ne ipsis quidem est dubitandum:
 an. 17. sed in perpetuo metu degunt, ne quando Athenienses contra suam
 Olymp. urbem veniant. Quamobrem fortasse existimantes, si res istas
 91. 1. neglexerint, se quoque laboraturos, aut clam, aut palam, aut quovis
 V. C. alio modo nobis opem ferre volent. Et profecto, si velint, *hoc facere*
 Varr. 339. poterunt vel maxime omnium, qui nunc *rerum potiuntur*. Nam max-
 imam auri argentique vim possident, unde et bellum et cætera com-
 mode administrantur. Lacedæmonem et Corinthum *legatos*
 mittamus, ac oremus, ut celeriter auxilium huc mittant, et bellum
 illic *adversus Athenienses* moveant. Quod autem ego maxime op-
 portunum arbitror, et *quod* vos propter solitam desidiam minime ce-
 leriter probabitis, tamen *a me* dicitur. Si enim universi Sicilienses,
 sin minus, quam plurimi nobiscum, omnem præsentem classem cum
 duorum mensium cibariis deducere velimus, et Atheniensibus ad
 Tarentum et Iapygiam promontorium occurrere, ipsisque demon-
 strare, non de Sicilia prius *ipsis* certamen fore, quam de Ionio mari
 ab ipsis trajiciendo; ipsos maxime terrebimus, et cogemus *ipsos hoc*
 considerare, nos quidem ex *agro amico*, regionis *nostræ* custodes,
 proficisci, (Tarentum enim nos excipiet) ipsis vero cum toto *classis*
 apparatu pelagus ingens esse transeundum, et propter navigationis
 longitudinem difficile esse ordinem servare. Nobis vero facile fore,
ipsorum classem lente navigantem et ordine, *nec frequentem* contra
vos venientem invadere. Quod si cum ea parte classis, quæ celeritate
 præstat, navibus exoneratis atque confertis *nos* adoriantur, et
 remis utantur, *ipsos remigio jam* defessos aggrediemur. Sin *eos inva-*
dere non placuerit, Tarentum etiam nosmet recipere nobis licebit.
 Illi vero, si cum exiguo comæatu, tanquam ad navale prælium,
 mare transierint, inopia laborabunt in locis desertis, et aut *in iis*
 manentes obsidebuntur, aut prætervehi conantes, et cæterum appa-
 ratum relinquent, et incerti, an aliquæ civitates sint recepturæ, ani-
 mis consternabuntur. Quamobrem ego saltem arbitror, eos hac ra-
 tiocinatione deterritos, ne soluturos quidem ex Corcyra: sed aut
 dum *ibi* consultabunt, et dum mittent, qui explorent, quot numero
 simus, et quo in loco, *ipsorum adventum* anni tempestate in hyemem
 extractum iri; aut *ipsos* inopinata re percussos navigationem desitu-
 ros. Præcipue vero quod (quantum ego audio) peritissimus *illorum*
 dux *exercitum* invitus ducat, et lubenter occasionem sit arrepturus,
 si quæ copiarum pares ad resistendum a nobis ostendantur. * Illud

† Nam minime præter opinionem id iis accidit, quia in perpetuo etc. *Acacius*.
 IDEM.

† Prodeat de nobis rumor, in majus (ut certum habeo) evasurus. *Valla*. Potest
 etiam verti: nuntientur de nobis plura, quam sint. *Steph. HUDS.*

autem certo scio, rumorem de nostris viribus, ut longe majoribus, *quam re vera sint*, emanaturum. Quales autem sunt ipsi rumores, qui circumferuntur, tales etiam sunt hominum opiniones; et magis horrent eos, qui priores invadunt, quam eos, qui mature aggressuris significant, se ad vim *ipsorum* propulsandam paratos esse, quod *eos* in pari discrimine futuros putent. Id, quod Atheniensibus nunc accidet. Nos enim ut non repugnatos invadunt, merito nos contemnent, quod ipsos cum Lacedæmoniis conjuncti non profligamus. Quod si præter *suam* opinionem *nos* audere viderint, hoc inopinato *nostro conatu* magis terrebuntur, quam vero nostræ potentiae apparatu. Mihi igitur assentiamini potissimum quidem audentes hæc, *quæ vobis suadeo*: sin minus, *saltem* ut cæteras res ad bellum necessarias primo quoque tempore præparetis. Cuilibet autem in mentem venire *oportet*, contemtionem quidem invadentium, in ipso præliorum ardore, dum fortiter certatur, demonstrari: illud vero maximam utilitatem *nobis* allaturum, si jam, *antequam hostes huc appellant*, cum metu tutissimos apparatus præparemus, ita ut eos periculosos existimemus. Nam hostes et contra *nos* veniunt, et in ipso itinere (quod probe scio) jam sunt, quin etiam tantum non jam adsunt."

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

35. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. At inter Syracusanos ingens altercatio exorta est, quod alii quidem, Athenienses nullo modo venturos, dicerent, et quæ *Hermocrates* dixerat, vera esse negarent: alii vero, dicerent, quid nobis facient, quin et ipsi vicissim *aliud hoc ipso* gravius a nobis sint accepturi? Quinetiam alii rem istam prorsus contemnebant, et in risum convertebant. Pauci vero erant, qui Hermocrati fidem haberent, et futurum formidarent. Athenagoras autem, qui populi princeps, et tunc temporis propter popularem facundiam apud plebem gratiosissimus erat, *in medium* progressus hæc ipsis dixit.

36. "QUISQUIS non cupit Athenienses eo dementiae progredi, ut huc profecti in nostram potestatem redigantur, is aut timidus est, aut reipublicæ non benevolus. Illorum vero, qui res hujusmodi nuntiant, magnumque metum vobis incutiunt, audaciam quidem non miror; sed imprudentiam, si, sua consilia non patere, putant. Qui enim privatim aliquid formidant, rempublicam in magno timore constituere volunt, ut publico metu suum occultent. Et nunc isti rumores eo spectant: neque *cnim* sua sponte *disseminantur*, sed ab hominibus componuntur, qui semper tales motus moliuntur. Vos vero, si recte consultaveritis, non ex rerum, quas isti nuntiant, consideratione, deliberabitis de rebus, quas facere decet; sed ex iis, quæ viri prudentes et multarum rerum periti (quales ego Athenienses esse putō) facerent. Non est enim credibile, ipsos, Peloponnesiis relic-

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 1. V. C. Varr. 339. tis, belloque nondum illic plane finito, ad alterum bellum, *illo non minus, ultro venire. Siquidem ego existimo, * ipsos putare, secum præclare agi, quod nos, qui tot atque tam magnas civitates habemus, bellum ipsis non inferamus.*"

37. "Quinetiam si venerint (ut fertur), existimo, Siciliam plus virum habituram ad eos debellandos, quam Peloponnesum, quo est omnis generis apparatu instructor; nostramque civitatem solam, hoc exercitu, qui (ut *isti dicunt*) nunc contra *nos* venit, atque adeo bis tanto, longe superiorem esse *duco*. quippe quod sciam, ipsos nullum equitatum secum adducturos, qui sequatur, neque ex hac ipsa regione comparaturos, nisi perexiguum quendam ab Egestæis, neque gravis armaturæ militum numerum nostro parem, quia navibus vehentur. Arduum enim fuerit vel solis navibus expeditis, tantum navigationis cursum huc *usque* conficere, et cæterum apparatus *ferre*, quantum adversus tantam civitatem suppetere oportet, qui *projecto* parvus esse non debet. Quamobrem ab hac opinione ego adeo dissentio, ut, si *Athenienses* aliam urbem tantam, quantæ sunt Syracusæ, in *Sicilia* obtinerent, et contra *nos illinc* venirent, et urbem *Syraculis* finitimam incolerent, et *ex ea prodeuntes, nobis* bellum facerent, vix totius exercitus interneccionem vitare posse videantur. Jam vero multo minus, si tota Sicilia sit ipsorum hostis. Nam *illorum exercitus* in castris, quæ ex navibus fient, consistet, *et se continebit*, et *illorum milites* ex parvis tabernaculis, et apparatu necessario, non longe prodeuntes *vagabuntur*, a nostris equitibus *prohibiti*. In summa, ne terra quidem ipsos potituros puto. Adeo nostrum apparatus *hostili* præstantiorem *duco*."

38. "Quamobrem Athenienses, quod hæc, quæ ego dico, cognoscant, res suas (quod probe novi) conservant: et quidam hujus civitatis homines, ea, quæ neque sunt, neque futura sunt, comminiscuntur; quos ego non nunc primum, sed semper scio, hujuscemodi rumoribus, quinetiam aliis, qui sunt istis longe maligniores, vel factis, vestræ multitudini terrore incusso, ipsos civitatis imperio potiri velle. Vereor autem, ne sæpius *idem* conantes, hoc etiam aliquando consequantur. † Nos vero ignavi sumus tum ad præcavendas istorum insidias, antequam *ab ipsis* opprimamur; tum ad sumendum de istis supplicium, postquam ipsorum insidias cognovimus. His autem de causis nostra civitas raro quidem quiescit, sæpe vero seditione laborat, et longe plura certamina contra suos ipsius cives, quam contra hostes, suscipit; quinetiam interdum tyrannidem ac iniquum domi-

* Ipsos contentos esse, quod nos etc. HUDS.

† Nos vero tanta segnitie tenet, ut neque, priusquam opprimamur, nos muniamus, neque, ubi senserimus, obviam eamus. ACACIUS. HUDS.

natum *sustinet*. Quarum rerum (si modo vos meam sententiam sequi velitis) ego nullam unquam nostra ætate fieri sinam : vestram quidem multitudinem verbis in meam sententiam adducens, de illis vero, qui talia machinantur, supplicium sumens, non solum in ipso facinore deprehensis, (arduam enim fuerit, ipsos deprehendere,) sed etiam ob ea, quæ volunt quidem, sed tamen non possunt. Hostis enim non solum pro maleficiis, sed etiam pro consiliis, est prius ulciscendus, *quam nos opprimat*, * si modo quis illius insidias ita præcavere possit, ut ab eo prior non opprimatur. Paucos vero, contra, partim quidem, *ut hostes in facinore deprehensos*, coarguens, partim vero, observans, partim etiam, *ut cives officii sui monens, ac docens*. Sic enim potissimum existimo fore, ut *hos* a maleficio deterream. Sed agite (quod sæpe mecum ipse consideravi) quidnam vultis, adolescentes? utrum rerum potiri? at *hoc* non est legitimum. Lex enim lata potius est, quod *vos juniores magistratus gerere* nequeatis, quam ut *vos*, ignominia afficiat, quum *per ætatem* potestis. An vero *vultis* non pari jure cum plebe vivere? At quo pacto justum fuerit, eosdem non iisdem dignos censi?

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

39. “ *Sed fortasse* dixerit quis, popularem statum rem esse neque consultam, neque æquabilem; sed eos, qui magnam pecuniæ vim possident, optimos etiam esse ad optime imperandum. Ego vero respondeo, primum quidem, † populi nomen universam rempublicam complecti; paucorum vero potentiam, partem. Deinde *vero*, locupletes quidem, pecuniarum optimos esse custodes, sed *viros* prudentes, præstantissimos esse consultores; multitudinem vero, postquam *res propositas* audierit, optimum esse judicem; atque hos civium diversos ordines et per partes et simul universos in statu populari juris æquabilitate frui. Sed paucorum dominatus pericula quidem multitudini impertit; commodorum vero non solum majorem partem habet, verum etiam universa, *sua portione cæteris* erepta, retinet. Quas res illi, qui inter vos sunt et potentes et juvenes, obtinere student; quas *tamen* in ample civitate non poterunt. Sed nunc etiam omnium estis stultissimi, nisi animadvertitis, vos rem perniciosam affectare, aut omnium Græcorum, quos ego novi, *estis* imperitissimi, aut injustissimi, si, cum sciatis, audetis.”

40. “ Verum aut *a me* edocti, aut mutata sententia, quod ad universæ reipublicæ bonum spectat, id augeatis; sperantes fore, ut illi, qui de vobis boni *sunt cives*, horum reipublicæ commodorum partem, atque *adeo* majorem partem obtineant, quam *cætera* reipublicæ mul-

* Nam nisi sibi quis præcaverit prior, detrimentum accipiet. *Valla. IDEM.*

† Populari status nomine intelligi omnem civitatem: paucorum vero, partem civitatis. *Valla. Populum appellatum fuisse universum corpus civitatis, oligarchiam vero, partem. Steph. HUDS.*

Bell. Pelop. Olymp. 91. 1. V. C. Varr. 339. titudo. Quod si alia affectaritis, *sciatis*, vos in periculum venturos, ne et rebus omnibus privemini. Quamobrem hujusmodi nuntios missos faciatis, quia *vestra consilia* præsensimus, neque *vos hæc ad exitum perducere* sinemus. Hæc enim civitas, ut etiam veniant Athenienses, ipsos *tamen* pro sua dignitate propulsabit. Sunt autem nobis imperatores, qui hæc videbunt. Quod si nihil horum verum fuerit (prout ego suspicor), nequaquam vestris nuntiis exterrita *civitas*, vobisque ducibus electis, sua sponte *sibi* servitutis jugum imponet; sed ipsa per se consultans, et de rumoribus, quos vos *ipsi* disseminatis, quasi idem valeant ac *ipsa* facta, quæstionem habebit: et præsentem libertatem non propter rumores, quos *a vobis sparsos* audit, amittet; sed factis ita sibi cavens, ut non permittat *vobis ea peragere, quæ cupitis*, conservare conabitur."

41. Atque Athenagoras hæc dixit. Tunc autem unus e ducibus surgens, nullum quidem alium *ad dicendum* prodire passus est; sed ipse pro præsentis rerum statu hæc verba fecit. "Obtrectationes quidem vel ab aliis in alios mutuo proferri, vel ab audientibus admitti, nequaquam est prudentiæ: sed potius pro rebus, quæ nuntiantur, oportet videre, quanam ratione cum privatim, tum publice, ex dignitate nos instruamus ad eos propulsandos, qui contra *nos* veniunt. Et, si forte nihil opus fuerit, nulla jactura fiet, si respublica instruatur et equis, et armis, et cæteris *rebus*, quibus bellum guadet. Nos vero istarum curam geremus, easque recensebimus; simul etiam *curabimus*, ut ad civitates quoquoersum mittantur, qui et explorent et *agant*, si quid aliud commodum esse videatur. Sunt etiam, quæ jam curavimus, et quicquid senserimus, id ad vos referemus." Atque Syracusani quidem, cum dux iste hæc verba fecisset, ex concilio discesserunt.

42. Athenienses vero, cum ipsi, tum eorum socii, omnes apud Corcyram jam erant. Atque primum quidem duces copias iterum recensuerunt, ex instruxerunt, eo ordine, quo portum capturi, castraque posituri erant. Et classe in tres partes distributa, in singulis sortitionem fecerunt, ne in altum navigantes, aquæ, et portuum, et rerum ad victum necessariorum, * in diversoriis, ad quæ appellerent, inopia laborarent; utque cæteris etiam in *rebus milites* aptius instructi essent, et a ducibus facilius regi possent, in *singulis illis tribus* agminibus attributi suo quique duci. Deinde vero præmiserunt et in Italiam et in Siciliam tres naves, ut explorarent, quænam civitates se essent recepturæ: ipsisque præceptum fuerat, ut *classi* occurrerent, ut *duces ab ipsis* certiores facti *ad illas* appellerent.

43. Post hæc Athenienses, jam cum tanto apparatu e Corcyra sol-

* Vel, in stationibus. HUDS.

ventes, in Siciliam trajicere cœperunt : cum triremibus numero centum, et triginta quatuor, et duabus Rhodiis navibus, quæ quinquaginta remis agebantur. Harum autem *triremium* erant Atticæ centum, quarum sexaginta quidem *erant* veloces, cæteræ vero milites vehebant, reliqua vero classis *erat* Chiorum, et cæterorum sociorum. Universi autem gravis armaturæ milites erant quinque millia, et centum *præterea*. (Atque inter hos, ex ipsis quidem Atheniensibus erant * mille et quingenti legionarii milites, et septingenti famuli, † navium defensores. ‡ Cæteri vero socii, qui cum ipsis ad hanc militiam proficiscebantur, partim quidem erant ex populis ipsorum imperio subjectis, partim vero ex Argivis, quingenti; et ex Mantineis atque mercenariis, ducenti et quinquaginta.) Universi vero sagittarii, quadringenti et octoginta (quorum Cretenses erant octoginta), et Rhodiorum funditores septingenti, et Megarensium exsulum leviter armatorum centum viginti. Erat et una hippagoga, quæ triginta equites vehebat.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

44. Primus apparatus, qui ad bellum *in Siciliam* trajecit, tantus fuit. Hos autem *sequebantur* triginta onerariæ naves, quæ commeatum et res exercitui necessarias vehebant, et quæ pistores, et lapidum structores, et fabros, omniaque instrumenta, quæ ad munitiones exstruendas erant necessaria, portabant. Item centum navigia, quæ naves onerarias vi necessitatis coacta comitabantur. Multa etiam alia navigia, et naves onerariæ simul navigantes exercitum ultro negotiationis causa sequebantur. Quæ omnes e Corcyra tunc sinum Ionium simul transmiserunt. Totusque apparatus, partim ad promontorium Iapygiam, partim Tarentum appulsus, partim etiam *alio*, prout cuique facultas data est, oram Italiæ legentes prætervehebantur; et civitates nec ad mercatum ipsos admittebant, nec in urbem recipiebant, sed aquæ et stationis usu eos adjuvabant: Tarentum vero Locrique ne his quidem: donec ad Rhegium, Italiæ promontorium, pervenerunt, atque hic jam congregabantur: et extra urbem (quia *Rhegini* ipsos intra muros non recipiebant) castra fecerunt ad Dianæ templum, ubi etiam *Rhegini* mercatum ipsis præbebant. Subductisque navibus quieverunt. Et apud Rheginos verba fecerunt, postulantes, ut *ipsi*, qui Chalcidenses essent, Leoninis, qui *et ipsi* Chalcidenses essent, auxilium ferrent. Rhegini vero dixerunt, se neutris affuturos: sed quicquid cæteris § Italis

* Mille quingentique ex formula. *Valla*. Ex delectu. *Acacius*. HUDS.

† Vel, *propugnatores*. ita enim *militantes in triremibus* (Græcis ἐπιβάται) vocat *Livius*. Vide *Schefferum* de Militia Naval. l. 2. c. 3. IDEM.

‡ Cæteri, qui sequebantur, subditi et Argivi: quingenti erant Mantineorum, itemque mercenariorum ducenti et quinquaginta. *Acacius*. IDEM.

§ Potius, *Italicis*: nam *Itali* sunt indigenæ: *Italici*, Græcis Ἰταλιῶται, sunt advenæ. Vide *Cluverii* *Italiam*, l. 1. p. 45. HUDS.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 1. V. C. Varr. 539. communiter placeret, id esse facturos. Isti vero animum ad res Siculas converterunt, considerantes, quam ratione in illis optime se gererent. Simul etiam præcursorias naves ab Egesta præstolabantur, quia scire cupiebant, an *illic* ea esset pecunia, quam legati Athenis prædicassent.

45. Interea vero Syrucusanis cum ex multis aliis locis, tum etiam ab exploratoribus jam certo nuntiabatur, naves *hostium* ad Rhegium esse: et propterea omni studio se præparabant, nec amplius dubitabant: et ad Siculos mittebant quoquo versus, ad hos quidem, præsidia; ad illos vero, legationes. Et in castella, quæ in regione circumcirca erant, præsidia immittebant. Et quæ intra urbem erant, an absoluta essent, explorabant, recensentes arma et equos; et cætera constituebant, ut imminenti, et tantum non jam præsentibus bello.

46. Illæ vero tres præcursoriæ naves ab Egesta Rhegium ad Athenienses advenerunt, et renuntiarunt, cæteram quidem pecuniam, *Egestæi* promiserant, non exstare; sed tantum triginta talenta apparere. Confestim autem duces animos despondere cœperunt, quod hoc ipsis initio præter expectationem incommode cecidisset; quodque Rhegini *ipsis restitissent*, una secum militare recusantes, quibus primis suadere cœperant, et maxime credibile videbatur, quod essent Leontinorum cognati, et ipsorum semper studiosi *fuis- sent*. Atque Niciæ quidem hæc, prout expectaverat, ab Egestæis contigerunt; duobus vero reliquis vel maxime præter opinionem. Egestæi enim hujusmodi fraudem excogitarunt tunc, quum primi Atheniensium legati eos adierunt ad explorandas *ipsorum* pecunias. Illis enim adductis in Veneris fanum, quod est in Eryce, ostenderunt donaria, phialas, trullas, thuribula, cæteramque non paucam suppellectilem; * quæ, quum essent argentea, longe majorem solidæ opulentiae speciem præbebant, *quam re ipsa valebant*, quod essent parvi pretii. Quinetiam privatim exceptis hospitio illis, qui triremibus *ad eos* advecti fuerant, cum ex ipsa Egesta *omnia* tum aurea tum argentea pocula collecta, tum etiam ex vicinis tam Phœnicum quam Græcorum urbibus corrogata, in conviviiis ut suam quique domesticam suppellectilem exhibuerant. Cum autem omnes *convivatores* iisdem *poculis* plerumque uterentur, et multa ubique conspicerentur, ingentem stuporem afferebant Atheniensibus, qui triremibus *ad eos* advecti fuerant. Quare Athenas reversi divulgarent, se magnam pecuniæ vim conspexisse. Atque illi quidem, qui cum ipsi decepti fuerant, tum etiam aliis tunc *hoc* persuaserant, postquam hic

* Quæ cum argentea omnia essent, multiplicem, quamvis exigui pretii, speciem intuentibus reddebant. *Acacius*.

rumor dimanavit, pecunias illas Egestæ non esse, graviter a militibus accusabantur. Duces autem pro præsentis rerum statu consultare cœperunt.

47. Et Niciæ quidem sententia hæc erat, ut cum omnibus copiis adversus Selinuntem navigaretur, cujus rei causa potissimum missi fuissent. Et, si quidem Egestæi pecunias universo exercitui suppeditarent, pro pecuniæ summa consilium caperetur; sin minus, ab ipsis postularetur, ut sexaginta navibus, quas *ipsi* petiissent, cibaria suppeditarent; atque *sic Athenienses ibi* permanerent, donec Selinuntios ipsis *Egestæis* vel vi vel pacigne reconciliassent; et ita cæteras civitates obirent, et ubi Atheniensis reipublicæ potentiam *ipsis* ostendissent, et *suum* in amicos sociosque studium demonstrassent, domum redirent, (nisi forte brevi *temporis spatio*, et ex inopinato aliqua facultas offerretur, qua oblata, vel Leontinos juvare, vel aliquam aliarum civitatum *sibi* adungere possent,) neque suas quique facultates reipublicæ causa consumentes, *republicam* in periculum adducerent.

48. Alcibiades vero dicebat, non oportere *se* cum tantis copiis *Athenis* emissos, turpiter, ac infecto negotio abire: sed ad omnes civitates, præter Selinuntem et Syracusas, legatos mittere, et operam dare, ut et Siculos, partim quidem ad defectionem a Syracusanis faciendam sollicitarent, partim vero amicos *sibi* facerent, ut et comeatum et copias haberent. Ac primum quidem Messanenses adducendos *censebat*. (ipsos enim potissimum in trajectu, et opportuno loco, quo ad Siciliam appelli posset, sitos esse *dicebat*,) et portum atque stationem, quæ copias, *classemque* commodissime caperet, *illic fore demonstrabat*. Civitatibus autem in amicitiam adductis, ubi nosset, quos belli socios essent habituri, ita demum Syracusas et Selinuntem aggrediendas *censebat*: nisi hi quidem, compositionem cum Egestæis facerent, illi vero, Leontinos in suas pristinas sedes redire sinerent.

49. Lamachus vero palam dicebat, adversus Syracusas navigandum esse, et primo quoque tempore prælium ad urbem committendum, dum adhuc imparati essent, et maxime perterriti. Omnem enim exercitum principio maximum terrorem afferre: sed si moram interponat, antequam in *ipsorum* conspectum veniat, homines ex pavore se colligentes, et *ipsum* cernentes, magis contemnere. Sed si repente *Syracusanos* invaserint, dum adhuc metu percussi *hostem* expectarent, *affirmabat*, se superiores *illis* facillime futuros, omnibusque rebus terrorem *illis* incussuros, tum adspectu (plurimos enim tunc visum iri) tum expectatione cladum, quas essent accepturi, præcipue vero subito prælii *committendi* periculo. Verisimile autem esse, in agris etiam multos extra *urbem* intercipi posse, quod mi-

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 1. V. C. Varr. 339. nime crederent se venturos. * Quod si isti *ex agris in urbem* se reciperent, exercitum, si victor urbem obsideret, satis pecuniarum habiturum. Præterea reliquos Sicilienses sic jam et illorum societatem facilius deserturos, et ad se transituros, minimeque cunctaturos, circumspicientes, utri victores essent futuri. Sibi autem *ab urbis obsidione* reversis, et ad portum appulsis, navium stationes obtinendas dicebat ad Megara, quæ deserta essent, et a Syracusis mari teraque parum distarent.

50. Lamachus autem, quamvis hæc dixisset, tamen et ipse in Alcibiadis sententiam ivit. Postea vero Alcibiades, cum sua navi Messanam trajecisset, et de societate *secum ineunda* apud Messanenses verba fecisset, neque *rem ipsis* persuadere potuisset, sed *illi* respondissent, in urbem quidem se nequaquam recepturos, forum tamen rerum venalium *ipsis* præbituros, ad Rhegium rediit. Duces autem, cum ex omni *navium* numero sexaginta naves confestim implevissent, et necessarias res assumisissent, reliquo exercitu cum uno de suis *collegis* ad Rhegium relicto, classe prætervecti ad Naxum iverunt. Cum autem Naxii *eos* in urbem recepissent, *illinc* oram legentes ad Catanam navigarunt. Sed cum Catanæi ipsos *in urbem* non recepissent, (illic enim aderant quidam, qui Syracusanorum partibus favebant) in flumen Teriam delati sunt. Cum autem *illic* pernoctassent, postero die Syracusas versus navigarunt, † agmine longo cæteris navibus instructis. Decem vero naves præmiserunt in magnum *Syracusarum* portum, ut et *illuc* navigarent, et explorarent, si quid navium *a Syracusanis* deductum esset; utque *ad urbem* accedentes ex navibus per præconis vocem *ipsis* significarent, Athenienses venire, ut Leontinos in suas pristinas sedes restituerent, propter societatis atque cognationis jus. Leontinis igitur, quotquot Syracusis essent, *dicerent*, ut intrepide transirent ad Athenienses, ut ad amicos, et *de ipsis* bene meritos. Postquam autem per præconis vocem *hoc ipsis* denuntiatum est, postquam etiam urbis portuumque situm, omnemque circumcirca regionem, unde ipsis ad bellum *hostibus* faciendum prodeundum esset, contemplati sunt, rursus Catanam redierunt.

51. Catanæi vero, convocata concione, copias quidem *in urbem* non receperunt; sed duces ingressos dicere jusserunt, si quid velent. Cum autem Alcibiades *apud ipsos* orationem haberet, et oppidani in illam concionem essent conversi, milites *Athenienses* quandam portulam male obstructam *nacti*, clam diruta ædificiû materia

* Quibus in urbem ex agris res suas comportantibus, non defuturas exercitui pecunias, si urbem obsidens, superior esset. Steph. HUDS.

† Classe opportune digesta etc. Valla. Cum opportune cæteræ quoque naves venissent etc. Acacius. IDEM.

aperuerunt: et in urbem ingressi, mercabantur. Catanæi vero, qui cum Syracusanis sentiebant, cum exercitum in urbe animadvertissent, confestim terrore perculti, quorum numerus non magnus erat, clam profugerunt. Cæteri vero decreverunt societatem cum Atheniensibus faciendam, et reliquum exercitum a Rhegio acciri jusserunt. Postea vero Athenienses ad Rhegium reversi, jam cum omnibus copiis *inde* solventes Catanam *appulerunt*, et postquam eo pervenerunt, *ibi* castra fecerunt.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

52. Ad ipsos autem nuntii Camarina afferebantur, si *illuc* proficiscerentur, *Camarinæos* deditionem facturos, et Syracusanos classem instruere. Primum igitur cum omnibus copiis adversus Syracusas profecti sunt. Et cum nullam classem *ab illis* instrui comperissent, rursus Camarinam versus, oram legentes, se receperunt, et ad litus impulsus, caduceatorem miserunt. Illi vero eos non receperunt, dicentes, se jurisjurandi religione obstrictos esse, ut Athenienses cum una *tantum* navi appellentes reciperent, nisi ipsi plures *ab illis* accersissent. Quamobrem *Athenienses* re infecta discesserunt. Cum autem exscensum e navibus in quandam *agri* Syracusani partem fecissent, et prædas egissent, et Syracusanorum equites accurrissent, et nonnullos levis armaturæ milites *Athenienses* palatos interfecissent, Catanam se receperunt.

53. Illic autem offendunt Salaminiam navem Athenis missam, tum adversus Alcibiadem, ut, qui in ea vehebantur, juberent redire ad respondendum criminibus, quorum publice insimulabatur, tum adversus quosdam alios milites, qui cum eo erant: de quibus indicium delatum fuerat, quod impie mysteria polluissent, partim vero, quod Mercurii simulacra violassent. Athenienses enim post classis discessum, nihilo minus quæstionem habebant de mysteriis pollutis, et de violatis Mercurii simulacris. Quoniam autem non explorabant indices, sed omnes suspiciose admittebant, ob fidem improbis hominibus habitam, ex civibus optimos comprehenderunt, et in vincula conjecerunt: satius esse judicantes, hac de re quæstionem habere, et reperire, quam propter indicis improbitatem, aliquem, licet vir probus esse videretur, accusatum, nulla quæstione habita, evadere. Populus enim, qui fama acceperat, Pisistrati ac filiorum tyrannidem extremis ejus temporibus gravem fuisse, præterea neque a se, neque ab Harmodio, sed a Lacedæmoniis eversam, semper metuebat, et omnia suspiciose accipiebat.

54. Nam audax illud Aristogitonis et Harmodii facinus, propter rei cujusdam ad amores pertinentis casum, *ab illis* susceptum fuit. Quam *rem* ego fusius narrans demonstrabo, neque alios, neque ipsos Athenienses, de suis tyrannis, aut de re gesta, quicquam certi dicere. Cum enim Pisistratus *jam* senex in tyrannide decessisset, non

Bell. Hipparchus (ut vulgus arbitratur,) sed Hippias, quod esset natu maximus, obtinuit principatum. Cum autem Harmodius ætatis flore insignis esset, Aristogiton, quidam e civibus, mediæ conditionis vir, eum adamabat, atque habebat. Hic autem Harmodius ab Hipparcho, Pisistrati filio, * tentatus, neque *ei* morem gerens, *rem* ad Aristogitonem detulit. Hic vero more amatorum ingenti dolore concepto, et Hipparchi potentiam extimescens, ne per vim ipsum *Harmodium* ad se pertraheret, protinus pro sua auctoritate, tyrannidem per insidias evertere conatur. Interea vero Hipparchus, cum Harmodium rursus sollicitasset, et nihilo magis inducere potuisset, nihil quidem violenti intentare destinabat, sed in loco quodam obscuro, veluti non hac de causa *hoc faceret*, ad eum contumelia afficiendum se parabat. † Quippe neque cætero ejus principatu multitudini gravis erat: sed citra invidiam se gesserat. Ac profecto hi tyranni virtutem et prudentiam diutissime coluerunt, et proventuum vicesimam tantum ab Atheniensibus exigentes, et ipsorum urbem egregie exornarunt, et bella administrarunt, et in templis sacrificia fecerunt. In cæteris vero civitas legibus ante latis utebatur, præterquam quod operam provide dabant, ut semper aliquis de suo ipsorum numero magistratum gereret. Et cum alii ex ipsis annum imperium apud Athenienses obtinuerunt, tum Pisistratus, Hippiciæ ejus, qui tyrannus fuerat, filius, avi nomen ferens: qui cum esset Archon, aram duodecim deorum in foro dedicavit, et illam, quæ est Apollinis in Pythii templo. Postea vero populus Atheniensis, cum amplificasset aram, quæ erat in foro, inscriptionem abolevit. At illius, quæ in *Apollinis Pythii templo* erat, etiamnum tota exstat, literis evanidis pæne, in hæc verba:

In Pythii Phœbi Pisistratus æde locavit
Imperii Hippides hæc monumenta sui.

55. Hippicam igitur imperasse, quod *inter fratres* natu maximus esset, * asseverare possum, partim scientia, partim fama, *quod rei veritatem indagarem* accuratius, quam alii: verum et ex hoc ipso, *quod sum dicturus, ita rem habere* quivis cognoscat. Hunc enim solum inter legitimos fratres, liberos suscepisse constat: ut et ara istud indicat, et columna in Athenarum arce erecta cum inscriptione sceleris a tyrannis perpetrati. In qua nullus Thessali aut Hipparchi

* Appellatus de stupro etc. *Valla*. Compellatus vero de stupro etc. *Meursius*. Πειραῖν, λόγους περὶ συνουσίας προσφέρειν. καὶ πειραθῆναι, ἀκοῦσαι λόγους τοιούτους. *Suidas*. HUDS.

† Neque enim invisus populo erat circa cætera ejus dominatus, sed etc. *Steph*. Nec in aliis rebus multitudini gravis etc. *Acacius*. Idem.

‡ Partim certius aliis sciens, partim auditu, assevero. HUDS.

filius est scriptus; sed quinque Hippiaë filii, quos ille ex Myrrhine Calliæ Hyperochidæ filia susceperat. Nam verisimile videtur, maximum natu *inter fratres* uxorem primum duxisse. Deinde in columna prima prior ille est perscriptus, post parentem; neque etiam abs re istud: quippe quod et ab eo natu maximus esset, et tyrannidem obtinisset. Quin nec Hippias mihi videtur ita facile e vestigio tyrannidem retenturus fuisse, si Hipparchus in imperio constitutus decessisset, * et ipse eodem die, *quo tyrannus interfectus fuisset, imperium* constituere cœpisset. Sed propter pristinum, solitumque civium metum, et diligentiam, qua in satellitum præsidio utebatur, imperium nullo prorsus cum periculo retinuit: non cunctatus, neu, quid ageret, incertus, quod, ceu frater natu minor, imperium continenter antea non administrasset. Hipparcho vero hoc evenit, uti, propter calamitatem, in quam inciderat, nobilitatus, hanc etiam tyrannidis *occupatæ* famam apud posteros sibi præterea conciliarit.

56. Hunc igitur Harmodium, quod ipsi eum sollicitanti morem gerere nolisset, ut in animo habebat, contumelia affecit. Nam sororem ejus virginem, cum ad gestandum in pompa quadam canistrum venire jussissent, abegerunt; dicentes, se ne principio quidem ei denuntiasset, quod digna non esset. Cum autem Harmodius ægre ferret, propter ipsum et Aristogiton multo magis irritatus est. Quamobrem cæteras quidem res constituerunt cum iis, qui facinus simul aggressuri erant: sed expectabant magna Panathenæa, quo tantum die extra suspicionem erat, cives eos, qui pompam prosequerentur, in armis frequentes esse. Oportebat autem ipsos quidem inceptare facinus, statim vero illos simul opem ferre adversus satellites. Erant autem non multi conjurati, ut res tutius gereretur. Sperabant enim, illos etiam, qui prius ignorabant, si ipsi vel quomodocunque *hoc facinus* ausi fuissent, repente, præsertim cum arma haberent, lubenter se ipsos in libertatem pariter asserturos.

57. Cum autem festum advenisset, Hippias quidem extra urbem in loco, qui Ceramicus vocatur, cum *suis* satellitibus res ad pompam spectantes ornabat, prout singulas procedere oportebat. Harmodius vero et Aristogiton, cum pugiones jam haberent, ad facinus *faciendum* prodierant. Et, ut quendam ex conjuratis cum Hippia familiariter colloquentem conspexere, (aditus enim ad Hippiam omnibus erat facilis) extimuerunt; et existimarunt, rem patefactam esse, † seque jamjam comprehensum iri. Quamobrem illum, a quo

* Et eodem ipse die principatum vindicare debuisset. Sed, cum jam timere cives consuevissent, ac satellitum certa omnino fides esset, restarentque etiam multa, quibus se tueri posset, vindicavit. *Meursius.* HUDS.

† Seque tantum non e vestigio comprehendendos etc. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

Bell. læsi fuerant, et cujus causa de summa rerum suarum periclitaban-
 Pelop. tur, primum ulcisci volebant, si possent. Atque ut erant, impetu
 an. 17. portas *urbis* introiverunt. Et Hipparchum nacti sunt in eo loco,
 Olymp. qui Leocorium vocatur, protinus ex improvise irruentes: et max-
 91. 1. ima ira impulsus, hic quidem ex amore, ille vero propter contume-
 V. C. liam, qua fuerat affectus, ipsum feriunt, et occidunt. Et Aristogi-
 Varr. ton quidem per satellites e vestigio fuga evasit; verum, facto mul-
 359. titudinis concursu, et postea comprehensus, haud leniter tractatus
 fuit. Harmodius vero ipso in loco statim occisus est.

58. Cum autem nuntius ad Hippiam in Ceramicum allatus fuisset, non ad id, quod acciderat, sed ad pompæ ductores armatos, priusquam illi *rem* resciscerent, longiuscule absentes, confestim se convertit; vultuque ad calamitatem dissimulandam composito, locum quendam ostendit, et in illum sine armis abscedere jussit. Et illi quidem *eo* se receperunt, existimantes, illum aliquid dicturum. Ille vero satellitibus imperans, ut arma subtraherent, protinus eos delegit, quos insimulabat *criminis*, et si quis cum pugione deprehensus esset. Nam cum scuto et hasta pompas prosequi consueverant.

59. Hoc igitur modo, propter amatoriam indignationem, et conjurationis initium factum est, et audax illud facinus propter repentinum metum ab Harmodio et Aristogitone susceptum est. Postea vero tyrannis Atheniensibus *asperior* fuit. Et Hippias jam sibi metuens vehementius, *quam ante*, multos cives interfecit, et simul ad externa *auxilia* respicere cœpit, si quid præsidii alicunde sibi paratum cerneret, mutato rerum statu. Post hæc igitur Æantidæ, Hippocli Lampsacenorum tyranni filio, Archedicen suam filiam, Atheniensis Lampsaceno, quod ipsos apud regem Darium auctoritate multum pollere sciret, nuptum dedit. Ac ipsius monumentum Lampsaci exstat, cum inscriptione ista:

Hippiæ apud Græcos laudem virtutis adepti
 Hic pulvis prolem contegit Archedicen,
 Quæ reges habuit, patrem, fratresque, virumque,
 Et natos, haudque est facta superba tamen.

Hippias autem, cum tres deinceps annos tyrannidem apud Athenienses obtinisset, et quarto *anno* a Lacedæmoniis, et Alcmaeonidis exsulibus imperio spoliatus fuisset, fide publica impetrata, Sigeum, et *inde* Lampsacum, ad Æantidem est profectus: illinc vero, ad regem Darium. Unde postea profectus anno vicesimo, jam senex, cum Medis ad Marathonem militavit.

60. Quæ reputans populus Atheniensis, et memoria repetens, quæcunque de illis fama acceperat, tunc sævus erat, et suspiciosus

in eos, qui de mysteriis insimulati fuerant; atque omnia ipsi videbantur eo consilio facta, ut dominatus paucorum, vel regum, a conjuratis constitueretur. Et cum ipse *populus* ob hanc rem irascere-
 tur, multos, eosque claros viros in carcerem jam conjecerat. Nec dum sedatus esse videbatur; * sed in dies magis in sævitia proficiebat, et longe plures, *quam ante*, comprehendebat. Interea vero quidam ex iis, qui cum aliis in vinculis erat, cuidam, qui in carcere erat, et qui maxime affinis crimini esse videbatur, persuasit, ut rem indicaret, sive vera, sive non vera esset, (nam utrinque sunt conjecturæ: nihil enim certi de illius facinoris auctoribus aut tunc aut postea a quoquam afferri potuit.) Persuasit autem dicens, oportere ipsum, quamvis *hoc facinus* non perpetrasset, *tamen* impetrata impunitate, cum se ipsum servare, tum etiam civitatem præsentis suspicionem liberare. Salutem enim ipsi certio-
 rem fore dicebat, si, impunitate impetrata, *rem* fassus fuisset, quam si negans iudicium subiisset. Quamobrem hic et contra se, et contra alios, indicium professus est de *violatis* Mercurii simulacris. *Populus* vero Atheniensis, lubenter cognita (ut ipse putabat) *rei* veritate, cum prius indignissime ferret, si eos, qui suæ multitudini insidiabantur, cognoscere non posset, festim dimisit et ipsum indicem, et cæteros, qui cum ipso erant, et quos ille non accusasset. Illorum vero, qui *tunc ab isto* delati fuerunt, constitutis iudiciis, *et causa cognita*, alios quidem occidit, quotquot comprehensi fuerant; alios vero, fuga dilapsos, morte damnavit, et per præconis vocem præmia proposuit ei, qui *damnatos* interfecisset. Interea vero non constabat, utrum ii, qui capitali supplicio fuerant affecti, *jure, an injuria*, supplicio affecti fuissent. Reliqua tamen civitas in præsentia commodum *ex hac re* manifeste percepit.

61. De Alcibiade vero, instigantibus inimicis *iisdem*, qui, vel priusquam ille discederet, aggressi fuerant, Athenienses *delationem* iratis animis accipiebant. Postquam autem de *violatis* Mercurii simulacris rem compertam se habere existimarunt, tunc vero multo magis etiam mysteria, de quibus *pollutis* accusabatur, ab illo polluta fuisse videbantur, eodem consilio, et cum conjuratis, adversus statum popularem. Nam quidam non magnus Lacedæmoniorum exercitus per hoc ipsum tempus, quo *Athenienses in urbe* propter istas res perturbabantur, ad Isthmum usque progressus est, nescio quid adversus Bæotos moliens. Videbatur igitur illo solicitante, non autem Bæotorum causa, ex composito venisse, et, nisi ipsi per indicium homines illos mature comprehendissent, futurum fuisse, ut civitas proderetur. Unde etiam unam quandam noctem apud Thesei templum, quod est in urbe, sub armis pernoctarunt. Quinetiam Alcibiadis hospites,

* *Ad verbum*, Sed quotidie promovebant ad sævitiam et ad plures adhuc comprehendendum. *Stephanus. HUDS.*

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
339.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 1.
V. C.
Varr.
33 .

qui Argis erant, per idem tempus in suspicionem venerunt, fore, ut populum aggredierentur. Argivorum autem obsides, qui collocati fuerant in insulis, Athenienses tunc Argivo populo his de causis interficiendos tradiderunt. Denique suspensiones Alcibiadem undique circumstabant. Quamobrem *Athenienses*, quod eum adductum ad iudicium morte mulctare vellent, ita demum mittunt Salaminiam navem in Siciliam, cum ad illum *revocandum*, tum ad alios, de quibus indicia delata fuerant. Mandatum autem fuerat, ut ipsi *Alcibiadi* præciperent, ut se purgaturus sequeretur, non tamen ipsum comprehenderent: caventes, ne sui milites, qui erant in Sicilia, tumultum aliquem excitarent, neve hostes, *hoc animadverso*, castra aggredierentur, præcipue vero cupientes Mantineos et Argivos in illa expeditione permanere, quod existimarent, illos illius opera inductos ad hanc militiæ societatem. Hic igitur habens suam navem, itemque ii, qui una insimulati fuerant, ex Sicilia cum navi Salaminia, tanquam Athenas ituri, discesserunt. Et cum in Thuriis fuerunt, *illos* non amplius sunt sequuti; sed ex navi egressi evanuerunt: post criminationem ad iudicium proficisci non ausi. Qui vero navi Salaminia vehebantur, aliquamdiu quidem Alcibiadem, ejusque socios quæsierunt: sed cum nusquam apparerent, navigationis cursum conficere perrexerunt. Alcibiades vero, cum jam exsul esset, non multo post ex agro Thurio in Peloponnesum navigio vectus transmisit. Athenienses vero illum, et eos, qui cum illo erant, deserto iudicio, capite condemnarunt.

62. Postea vero cæteri Atheniensium duces, qui erant in Sicilia, cum exercitum in duas partes divisissent, et uterque suam partem sortito accepisset, cum omnibus copiis Selinuntem ac Egestam versus navigarunt: partim quidem, quod scire vellent, an Egestæi pecunias *exercitui promissas* daturi essent; partim vero etiam, ut Selinuntiorum res explorarent, et controversias cognoscerent, quæ *Selinuntius* cum Egestæis intercedebant. Siciliæ autem oram a sinistra legentes, ab ea parte, quæ ad sinum Tyrrhenum vergit, Himeram appulerunt, quæ sola, in hac Siciliæ parte, est Græca civitas. Cum autem *Himeræi* ipsos non recepissent, prætervecti sunt. Et dum præterveherentur, ceperunt Hyccara, oppidum Sicanicum quidem, sed Egestæis hostile. Erat autem maritimum. Cum autem *oppidanos* in servitutem abstraxissent, * oppidum Egestæis tradiderunt. Ipsorum enim equitatus *Atheniensibus* adfuerat. Ipsi vero rursus cum peditatu quidem per Siculorum agrum iter fecerunt, donec Catanam pervenerunt. Naves vero, quæ captivos vehebant, circumvectæ sunt. Nicias autem ex Hyccaris Egestam confestim prætervectus, cum de cæteris rebus *cum Egestæis* egisset, et triginta ta-

* Oppidum, ab se direptum, Egestæis tradiderunt. *Cluverius*. HUDS.

lenta *ab illis* accepisset, ad exercitum rediit: et captivos vendidit, et ex ipsis confecta sunt centum et viginti talenta. Illinc autem *Nicias* ejusque collega cum copiis circumvecti ad socios Siculorum ierunt, ac imperarunt, ut exercitum mitterent. Et cum dimidia sui exercitus parte adversus Hyblam Geleatin, quæ hostilis erat, profecti sunt, nec expugnarunt. Et æstas excessit.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
339.

63. Insequenti hyeme statim Athenienses sese præparare cœperunt ad invadendas Syracusas. Syracusani vero et ipsi vicissim, ut adversus illos ituri, *se præparabant*. Quod enim ad primum *ipsorum* pavorem et exspectationem Athenienses non protinus ipsos invasissent, quotidie, temporisque progressu magis ac magis se ipsos colligebant: item quod, dum illam Siciliae oram præterveherentur, valde procul ab ipsis proficisci visi fuissent, et ad Hyblam profecti, eam tentassent, nec expugnassent, multo magis *eos* contemserunt. Quare duces rogabant (ut vulgus confidens facere solet), ut se Catanam versus ducerent, quandoquidem illi contra se non venirent. Quinetiam equites Syracusani, qui ad speculandum assidue usque ad Atheniensium castra provehebantur, cum alia probra per contumeliam *in eos* ingerebant, tum vero illud *percontabantur*, an potius ad secum in alieno *agro* habitandum venissent, quam ad Leontinos in propria sede collocandos.

64. * Quæ cum cognoscerent Atheniensium duces, et vellent ipsos *Syracusanos* cum universo populo ab urbe quam longissime abducere, ipsi vero interea sub noctem cum classe prætervecti, locum castris idoneum occupare, hoste nullum negotium sibi facessente; sciebant enim, futurum, ut non perinde possent, si *aut* ex navibus adversus *hostes jam* præparatos descenderent, aut itinere terrestri euntes *ab illis* animadverterentur. Suæ enim levi armaturæ et multitudini, quod nullus equitatus adhuc ipsis adesset, Syracusanorum equitatum, qui magnus erat, magna detrimenta daturum. Ita vero, *ut ipsi facere statuerant, existimabant, se* locum capturos, unde ab *hostium* equitatu nullum memoratu dignum damnum essent accepturi. Ipsos autem *Atheniensium duces* de occupando loco ad Olympicum sito, quem etiam occuparunt, Syracusanorum exsules, qui ipsos sequebantur, admonuerunt. Duces *inquam* igitur, ut voti compotes fierent, hujusmodi commentum machinati sunt. Mittunt quendam fidei sibi probatæ virum, et Syracusanorum ducibus non minus amicum, ut ipsi opinabantur, *ad quos mittebatur*; erat autem Catanæus: et, a quibusdam Catanæis *missum* se venire, dicebat, quorum illi nomina cognoscebant, et quos suæ factionis studiosos in urbe adhuc superesse sciebant. Hic autem dicebat, Athenienses in urbe procul a castris pernoctare, et, si illi certa die, primo diluculo ad

* His cognitis, Atheniensium duces statuerunt ipsos etc. *Acacius*. HUDS.

Bell. exercitum cum universo populo venire vellent, se quidem exclusuros eos, qui essent apud se, et naves incensuros, illos vero, si vallum adorti fuissent, exercitum *Atheniensem* facile capturos. Permultos autem Catanæorum ad rem gerendam adjuutores fore, et jam paratos esse, a quibus ipse veniret.

Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
339.

65. Syracusanorum autem duces, cum alioqui et cæteris in rebus essent confidentiores, et in animo haberent, vel sine his *nuntiis* adversus Catanam cum apparatu proficisci, longe inconsideratissime fidem huic homini habuerunt: statimque constituta die, ad quam *ad Catanam* adessent, ipsum remiserunt. Ipsi vero (jam enim Selinuntii et alii nonnulli ex sociis aderant) Syracusanis edixerunt, ut cuncti nullo delectu ad exeundum se expedirent. Cum autem res omnes ad illam expeditionem necessarias jam præparassent, et dies adventaret, ad quam se venturos constituerant, iter ingressi, ut Catanam versus proficiscerentur, ad Symæthum flumen, in agro Leontino, castra posuerunt, Athenienses vero, cum intellexissent, ipsos adventare, assumtis omnibus copiis, et suorum, et Siculorum, quotquot ipsis *aderant*, et si quis alius ad ipsos accesserat, eisque in naves et navigia impositis, sub noctem Syracusas versus contenderunt. Et Athenienses, simul ac dies illuxit, egressi sunt in locum, qui erat juxta Olympieum, ibi castrametaturi: et Syracusanorum equites, qui primi ad Catanam accesserant, et qui cognoverant totum, exercitum classe vectum discessisse, reversi *rem* peditatui significarunt. Tunc vero cuncti regressi, ad suppetias urbi ferendas accurrerunt.

66. Interea vero *Athenienses*, quod ipsis longum iter esset, per otium castra posuerunt in opportuno loco, et in quo prælii initium erant facturi, quotiescunque vellent, et vel in ipso prælio, vel ante prælium ab equitatu Syracusanorum minime infestari poterant. Nam ab una quidem parte munitiones, ædificia, arbores, et stagnum *hostes* prohibebant: ab altera vero, loca prærupta: cæsisque vicinis arboribus, et ad mare delatis, juxta naves, et ad Dasconem vallum fixerunt, ab ea vero parte, quæ aditu hostibus erat facillima, munitionem ex saxis electis lignisque constructam celeriter erexerunt, et Anapi pontem soluerunt. Dum autem hae munitiones fierent, ex urbe quidem nemo egressus *earum opus* impedivit: sed primi Syracusanorum equites ad opem *suis rebus* ferendam procurrerunt, deinde vero mox et universus peditatus convenit. Et primum quidem ad Atheniensium castra propius accesserunt, deinde vero, cum *illi* contra ipsos non prodirent, regressi, ac, via Helorina transmissa, castra posuerunt.

67. Insequenti vero die Athenienses eorumque socii ut ad prælium se præpararunt, et aciem hoc modo instruxerunt. Dextrum quidem cornu tenebant Argivi et Mantinei, Athenienses vero me-

dium *agmen*, alterum vero *cornu* cæteri socii *tenebant*. Et dimidium quidem ipsorum exercitus sic erat instructum, ut in fronte octoni milites starent, dimidium vero, quod erat ad tentoria, et ipsum octonis militibus erat instructum, ita tamen, ut agminis longitudo latitudinem longe superaret. Quibus præceptum fuerat, ut qua parte exercitus laboraret, diligentissime observantes se conferrent. Atque intra hos, qui in subsidiis collocati fuerant, lixas posuerunt. Syracusani vero *suos* gravis armaturæ milites, qui erant Syracusani ex omni totius populi ordine atque ætate collecti, et socios, quotquot aderant, sic instruxerunt, ut deni seni *in aciei fronte* starent. Auxilium autem ipsis tulerunt in primis quidem Selinuntii, mox vero et Geloi equites, universi ad ducentos. Et Camarinæorum equites ad viginti, et sagittarii circiter quinquaginta. Equites autem in dextro *cornu* collocarunt, non pauciores, quam mille et ducentos. Juxta autem ipsos, et jaculatores. Cum autem Athenienses prælium priores inituri essent, Nicias et singulas gentes, ut quamque adibat, et universas hujusmodi verbis adhortabatur.

68. “LONGA adhortatione, viri, quid opus est *nos* uti, qui ad idem certamen adsumus? Hic enim apparatus ad confidentiam vobis præbendam magis valere mihi videtur, quam verba præclare facta, quæ copiarum firmitate careant. Ubi enim sumus Argivi, et Mantinei, et Athenienses, et præcipui inter insularum incolas, quomodo non oportet quemlibet cum talibus totque sociis magnam de victoria spem habere? præsertim adversus homines, qui copias, ex omni totius populi ordine ac ætate raptim et nullo delectu habito collectas, ad nostram vim propulsandam ducunt: non autem *adversus viros* delectos, quales nos sumus. Præterea *adversus* Sicilienses, qui nos quidem contemnunt, sed tamen non sustinebunt, quod plus audaciæ, quam peritiæ, habeant. Illud etiam in mentem unicuique veniat, nos et procul a nostræ patriæ finibus abesse, et in nullo amico solo, nisi quod *vos* ipsi pugnando quæsieritis. Atque ego vos admoneo,* contra ac hostes (quod probe scio) se ipsos adhortantur. Illi enim quod pro patria certamen *ipsis* sit futurum: at ego *vos* *admoneo* non in patrio solo; unde oportet *nos* victoria potitos reverti, aut non facile reverti *posse*. Nam permulti equites nobis instabunt. Vestræ igitur ipsorum dignitatis memores, hostes alacriter invadatis, et præsentem necessitatem atque difficultatem, quam adversarios, terribiliorem esse ducatis.”

69. Nicias autem talibus adhortatus, copias confestim adversus *ho tem* duxit. Syracusani vero tunc quidem non exspectabant, sibi jam dimicandum esse; quin etiam ipsorum nonnulli in urbem, quæ vicina erat, abierant. Alii vero festinabundi ad suos adjuvandos

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91 .2.
V. C.
Varr.
339.

* Alia via ac hostes etc. HUDS.

Bell. accurrentes, tardius quidem perveniebant; veruntamen ut singuli ad
 Pelop. aliquos exercitus ordines accedebant, in iis sese collocabant. Nam
 an. 17. nec in isto prælio, nec in aliis, aut alacritate, aut audacia, *hostibus*
 Olymp. inferiores fuerunt. Sed virtute quidem *illis* non fuerunt inferiores,
 91. 2. quatenus *rei militaris* scientia suppetebat. Ejus vero defectu, ala-
 V. C. critatem etiam inviti amittebant. Veruntamen, quod non opinaren-
 Varr. 339. tur Athenienses priores contra se venturos, quodque celeriter pro-
 pulsare cogentur, sumtis armis, confestim obviam *ipsi* prodierunt.
 Ac primum quidem utriusque exercitus velites, qui lapides manu ja-
 culabantur, et funditores, et sagittarii ante pugnabant: et alii alios
 in fugam vicissim vertebant, ut verisimile est fieri inter levis arma-
 turæ milites. Deinde vero vates protulerunt hostias more receptas,
 et tubicines ad congressum milites incitabant. Illi vero *in hostem*
 tendebant, Syracusani quidem, pro patria pugnaturi, et unusquisque
 in præsentia pro sua salute, et in posterum, libertate. Ex hostibus
 vero, Athenienses quidem, pro alieno ut proprium haberent, neve do-
 mesticum *agrum* victi detrimento afficerent: Argivi vero, et qui ex
 sociis liberi erant, ut et illos *Athenienses* adjuvarent in quærendis *re-*
bus illis, quarum causa *illuc* venerant, utque suam quique patriam
 victores reviserent. Socii vero, qui aliorum imperio parebant, præ-
 cipue quidem animum alacrem habebant propter præsentem salu-
 tem, de qua, nisi vicissent, desperabant. Deinde vero, secundo
 loco *ad prælium committendum erant alacres*, ut, si quam etiam aliam
gentem una cum Atheniensibus subegissent, ipsis* facilius parerent.

Novem- 70. Cum autem ad pugnam manusque ventum esset, ad multas
 bri. horas alteri alteris restiterunt. Interea vero contigit, ut et aliquot
 tonitrua et fulgura, et ingens pluvia simul existeret. Quamobrem
 illis quidem, qui tunc primum pugnabant, et qui in bellis minime ver-
 sati fuerant, hoc etiam majorem terrorem incussit. Illis vero, qui
 peritiores erant, ea, quæ fiebant, propter anni tempus fieri videban-
 tur; sed illud ipsis majorem terrorem incutiebat, quod adversarii
 non vincerentur. Cum autem primi *omnium* Argivi lævum Syracusa-
 norum cornu pepulissent, et post ipsos Athenienses *agmen* sibi opposi-
 tum, tunc et reliquus Syracusanorum exercitus perruptus est, et fu-
 gere cœpit. Sed Athenienses non longe persequuti sunt: (nam Syracu-
 sanorum equites, qui permulti, iique invicti erant, prohibebant. Et
 impressione facta in gravem ipsorum armaturam, si quos longius in-
 sequentes animadvertissent, *cos* reprimebant) sed conferti, quoad
 tuto potuere, persequuti, retro se receperunt, et tropæum statuerunt.
 Syracusani vero in via Helorina congregati, pro præsentis rerum statu

* Scil. illorum imperio minus premerentur, quod eos in aliis populis subigendis
 adjuvissent. Vel, fortunæ societate se consolarentur, quod alii eandem servitutem
 subirent. HUDS.

et facultate acie instructa,* præsidium tamen e suorum numero ad Olympieum miserunt, veriti, ne Athenienses pecunias, quæ illic erant, amoverent. Cæteri vero in urbem redierunt.

71. Athenienses vero ad templum quidem non iverunt: sed,† congestis suorum cadaveribus ac pyræ impositis, ibi pernoctarunt. Postero vero die Syracusanis quidem sua cadavera, fide publica ipsi data, reddiderunt; (ipsorum vero et sociorum ad ducentos et sexaginta ceciderunt) suorum vero ossa collegerunt. Ipsorum vero et sociorum obierunt ad quinquaginta. Et cum hostium spoliis Catanam navigarunt. Erat enim hyems, et bellum illinc nondum administrari posse videbatur, priusquam et Athenis equites arcesserent, et *alios* ex sociis, qui regionem illam incolebant, cogerent, ne prorsus equitatu superarentur. Simul etiam ut illinc pecunias colligerent, utque *aliæ* Athenis afferrentur. Quinetiam ut aliquas civitates sibi adjungerent, quas post pugnam sibi facilius obtemperaturas esse sperabant. Item ut cum alia, tum etiam commeatum et cætera, quibus opus esset, præpararent, quod ineunte vere Syracusas aggredi statuissent.

72. Atque hi quidem hoc consilio Naxum et Catanam navigarunt, ut *illic* hybernarent. Syracusani vero, suis mortuis sepultis, concionem coëgerunt. Tunc autem in mediam ipsorum multitudinem progressus Hermocrates, Hermonis *filius*, vir cum cæteris in rebus prudentia nulli secundus, tum etiam rerum bellicarum peritia usque potens, et fortitudine insignis, *ipsos* confirmabat, neque propter id, quod acciderat, animum despondere sinebat. Non ipsorum animum superatum fuisse *dicebat*; sed ordinum confusionem nocuisse. Neque tamen *ipsos* adeo superatos fuisse, ut verisimile erat, *ipsos superatum iri*; præsertim quod idiotæ et propemodum artifices cum iis pugnassent, qui *rei militaris* peritia primi Græcorum censebantur. Quinetiam ipsam ducum multitudinem et imperatorum turbam (erant enim ipsis quindecim duces) et confusam multorum manum, quæ nullius imperio parebat, multum *ipsis* officisse *dicebat*. Quod si pauci, iique periti imperatores essent, atque per eam hyemem gravis armaturæ milites præpararent, et subministrarent, quibus deessent arma, ut quam maximus esset militum graviter armatorum numerus, et in cæteris *rei bellicæ* studiis *eos sese exercere* cogerent, affirmabat, ipsos, (ut credibile videbatur,) adversariis superiores futuros; quod fortitudo quidem ipsis jam adesset, ordinis vero conservatio in rebus gerendis esset accessura. Hæc enim ambo progressus esse factura: hanc quidem *ordinis conservationem*, cum periculis excultam; animi

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
339.

* Præsidium tamen ad Olympieum, quod adhuc ipsorum erat, miserunt etc. *Valla*. HUDS.

† Receptis etc. *Valla*. IDEM.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 339. vero præsentiam, conjunctam cum fiducia scientiæ, * ipsam se ipsa confidentiorem *atque firmiorem* fore. Imperatores vero, et paucos, et cum summa potestate creandos, et religioso jurejurando promittendum ipsis, fore, ut *populus* imperare sinat, pro ea scientia, qua præditi fuerint. Sic enim et ea, quæ sunt celanda, facilius celatum iri, et cætera recte atque ordine et sine ulla tergiversatione præparatum iri.

73. Syracusani vero, cum eum audissent, omnia in ejus sententiam decreverunt, ipsumque Hermocratem imperatorem crearunt, et Heraclidem Lysimachi, et Sicanum Execesti *filium*, † hos tres. Quinetiam Corinthum et Lacedæmonem legatos miserunt, ut auxilia sibi mitterentur, utque Lacedæmoniis persuaderent, ut bellum adversus Athenienses majore studio propalam pro se administrarent; ut ipsos vel a Sicilia abducerent, vel ad exercitum, qui in Sicilia erat, aliud auxilium mittere minus possent.

74. Classis autem Atheniensium, quæ ad Catanam erat, Messanam versus continuo navigavit, quod eam per proditorem captum iri sperarent. Sed quæ struebantur, non successerunt. Alcibiades enim, cum jam *Athenas* revocatus imperium deposuisset, sciens, se exsulem fore, Syracusanorum amicis, qui Messanæ erant, futuram *urbis* proditorem, ‡ cujus erat conscius, indicavit. Illi vero, qui hæc volebant, et homines interfecerunt prius, *quam Athenienses ad urbem accederent*; et tunc, cum ob seditionem ortam in armis essent, obtinuerunt, ne Athenienses reciperentur. Athenienses vero, stativis *illic* tredecim circiter dies habitis, cum tempestate jactarentur, neque com meatum haberent, neque quicquam succederet, Naxum reversi, et classe vallo munita, *illic* hybernarunt: et triremem Athenas miserunt, pecuniarum et equitatus gratia, ut *hæc* primo vere statim adessent.

75. Per eam hyemem Syracusani quoque § murum excitaverunt prope urbem a tota illa parte, quæ Epipolas spectat, Temenitem complexi, ne, si forte cladem aliquam accepissent, propter angustiorum *urbis* ambitum facile circumvallarentur. || Et præsidium Megara miserunt, et alterum in Olympico collocarunt. Quinetiam quacunque ex parte exscensus *e navibus in terram* fieri poterat, mare vallo præclusum muniverunt. Et cum scirent, Athenienses apud Naxum hybernare, cum frequentibus copiis ex omni totius populi

* Ex scipsa etc. *Hobbesius*. HUDS.

† Hos tres etiam Corinthum etc. *Valla et Acacius*. HUDS.

‡ Nam, id futurum, præcierât. *Acacius*. HUDS.

§ Murum ante urbem tota ea parte, qua spectat Epipolas, incluso intra Temenite, excitaverunt. *Cluver.* IDEM.

|| Castellum etiam ad Megara, et aliud in Olympico exstruxerunt. *Acacius*. IDEM.

ordine collectis, expeditionem adversus Catanam susceperunt. Et ipsorum agrum vastarunt, et, Atheniensium tabernaculis castrisque incensis, domum redierunt. Præterea cum intellexissent, Athenienses Camarinam legatos misisse * pro jure societatis cum Camarinis inita, quo tempore Laches in Siciliam ab Atheniensibus cum classe missus ivit, si quo pacto ipsos sibi adjungere possent, ipsi quoque vicissim legatos eo miserunt. Camarinæi enim ipsis erant suspecti, ne non alacriter ea ipsis misissent, quæ ad superiorem pugnam miserant, et ne deinceps opem ferre recusarent, quia videbant, Athenienses in prælio rem feliciter gessisse, sed veteris amicitia jure adducti se ipsis adjungerent. Cum igitur Syracusis quidem, Hermocrates, aliique Camarinam pervenissent; ab Atheniensibus vero, Euphemus cum aliis collegis eo missi fuissent; Hermocrates, coacto Camarinæorum concilio, majorem invidiam Atheniensibus conflare volens, hanc habuit orationem:

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C
Varr.
339.

76. “ Non ideo legati ad vos sumus, viri Camarinæi, quod vereamur, ne præsentibus Atheniensium copiis terreamini: sed potius metuentes, ne, priusquam aliquid a nobis quoque dictum audieritis, illi verbis, quæ sunt facturi, vobis rem persuadeant. Veniunt enim in Siciliam, eo quidem prætextu, quem audistis, eo vero animo, quo omnes suspicamur. Nam non Leontinos in suas sedes restituere: sed potius nos ex nostris sedibus expellere velle mihi videntur. Nec enim rationi consentaneum videtur, eos, illas quidem urbes, quæ illic sunt, evertere; eas vero, quæ hic sunt, condere, et civium in pristinas sedes reductorum numero frequentes reddere. Et de Leontinis quidem, qui sunt Chalcidenses, propter cognationis jus sollicitos esse; Chalcidenses vero, qui sunt in Eubœa, (quorum isti sunt coloni) servitute premere. Sed eadem ratione et res illas occuparunt, et res istas nunc occupare conantur. Cum enim et Iones, cæterique socii, quotquot ipsorum erant coloni, imperium ad eos ultro detulissent, ut Medum ulciscerentur, eorum alios quidem, desertæ militiæ crimen ipsis inferentes, alios vero, quod inter se bellum gererent, accusantes, alios etiam, prout singulis aliquod speciosum atque probabile crimen objicere poterant, criminantes, in servitutum redegerunt. Ergo neque isti Athenienses pro Græcorum libertate conservanda, neque cæteri Græci pro sua ipsorum libertate retinenda Medis restiterunt. Sed hi quidem, ut Græcos in suam, non autem in illius Medi potestatem redigerent: illi vero, ut dominum mutarent, et alium haberent non insipientiorem, sed astutiorem.

77. “ Quanquam non propterea nunc venimus, ut accusationem in Atheniensium civitatem, licet abunde criminum copia suppetat adversus eam, apud vos instituamus, qui probe nostis omnes ejus in-

* Ad societatem sub Lachete factam renovandam etc. *Acucius HUDS.*

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340. jurias, sed multo magis, ut nos ipsos accusemus, qui, cum habeamus *ob oculos* exempla Græcorum, qui illic sunt, quomodo in servitutem *ab ipsis* redacti fuerint, quod sibi ipsis opem non tulerint, et nunc ista præsentia commenta adversus nos, *scilicet* et Leontinorum cognatorum in suam civitatem restitutiones, et Egestæorum sociorum suppetias, *quas se ipsis ferre, simulant*, nolimus conspirantes, alacriter ipsis ostendere, nos non esse Iones, neque Hellespontios, neque insularum incolas, qui, dominum aut Medum, aut quemlibet alium semper commutantes, serviunt; sed Dorienses, qui liberi ex libera Peloponneso *profecti*, Siciliam incolunt. An exspectamus, donec oppidatim singuli capiamur? cum sciamus, nos hac una ratione capi posse, et animadvertamus, eos ad hanc artem animos appellere, ut alios quidem de nobis oratione dissociet, alios vero spe societatis ad mutuuum bellum concitent, alios vero, prout possunt, singulis aliquid blandi dicentes, detrimento afficiant? Et existimamus, si vicinus, qui remotior est, prius perierit, calamitatem ad quemlibet alium de nobis non perventuram: * sed potius pro unoquoque nostrum, illum, qui in calamitatem inciderit, solum infelicem fore.”

78. “Quod si cui forte in mentem venit, Syracusanum quidem, at non se ipsum, Atheniensium esse hostem, et durum *sibi* putat esse pro mea *patria* periclitari, is cogitet, se non magis pro mea; sed pariter atque simul pro sua ipsius in mea pugnaturum: et eo tutius, quod, me non prius everso; sed me socium habens, nec ope destitutus, sit pugnaturus. Item *cogitet*, Atheniensem nolle Syracusanorum inimicitias ulcisci: † sed hoc meo prætextu, *quo simulat, se mihi ut hosti bellum inferre*, vestram amicitiam *sibi conciliatam* non minus confirmare velle. Verum, si quis invidet *nobis*, aut etiam *nos* metuit, (qui enim sunt potentiores, utroque hoc incommodo premuntur;) et propterea Syracusas damno quidem affici cupit, ut simus modestiores, superstites tamen esse, propter suam ipsius incolumitatem, ‡ is non humanarum virium spem concipit. Fieri enim non potest, ut idem simul et pariter suæ voluntatis atque fortunæ sit arbiter. Quare si frustretur opinione, § ob sua ipsius mala deploratus, *suoque damno doctus*, fortasse meis etiam bonis aliquando rursus, *ut prius*, invidere cupiet. Sed hoc impossibile fuerit ei, qui *nos* deseruerit, et qui eadem, non de verbis, sed de rebus, pericula

* Sed in eo substituram potius, qui prior passus est. *Valla*. Sed pro nobis quemlibet cladem perferre, pro se in futurum sustinere. *Acacius*.

† Sed hoc colore suam non minus vobiscum amicitiam confirmare. *Valla*.

‡ *Ad verbum*, Is non humanæ facultatis desiderium (vel votum) sperat. *Steph. Huds.*

§ Calamitatis suæ tædio etc. *Valla*. Suis malis dolens etc. *Acacius*. *IDEM*.

nobiscum suscipere recusaverit. Qui enim nos tuebitur, is nomine quidem nostram potentiam, sed re ipsa suam ipsius salutem tuebitur. Et sane, Camarinæi, decebat vos præcipue, qui estis finitimi, et qui secundo loco estis periclitaturi, ista *pericula, nobis omnibus independentia*, prospicere, neque segniter, quemadmodum nunc *fecistis*, auxilium nobis ferre: sed potius ipsos ad nos venire, et nos palam hortari, ne animo succumberemus, et nobis eadem nunc etiam proponere, quæ nobis proposuissetis, ope nostra indigentes, eamque implorantes, si Athenienses *vestrum agrum* Camarinæum prius invasisent. Sed neque vos adhuc, neque cæteri has cogitationes suscepistis:

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

79. “Fortasse vero propter *vestram* ignaviam, cum erga nos, tum etiam erga illos, qui *nos* invadunt, æquitatem coletis, vobis cum Atheniensibus societatem esse dicentes: quam profecto non adversus amicos contraxistis, sed adversus hostes, si quis contra vos veniret: utque Atheniensibus succurratis, quoties ab aliis *injuriam acciperent*, non autem quoties ipsi (ut nunc) *injuriam* * aliis facerent. Nam ne Rhegini quidem, qui sunt Chalcidenses, una cum *Atheniensibus* Leontinos, qui sunt Chalcidenses, in suas sedes restituere volunt. Et sane indignum est, si illi quidem hoc *Atheniensium* factum, quod honestæ petitionis specie velatur, suspectum habentes, præter id, quod rationi consentaneum videtur, sapiunt, vos vero, qui occasionem rationi consentaneam habetis, illos quidem, qui natura sunt hostes, juvare vultis; illos vero, qui vel multo magis natura sunt cognati, una cum inimicissimis funditus perdere. Atqui *hoc* minime æquum est: sed *potius æquum est, vos nobis* opem ferre, nec ipsorum apparatus formidare. Nec enim, si jungamur omnes, est formidabilis; sed si (quod isti facere student) contra disjungamur. Si quidem, quamvis contra nos solos venerint, et prælio superiores discesserint, tamen non peregerunt quæcunque cupiebant, sed celeriter abierunt.”

80. “Quamobrem, si omnes in unum coëamus, non decet nos animos dejicere; sed belli societatem alacriter inire. Præsertim cum auxilium *nobis* ex Peloponneso sit venturum, *homines scilicet*, qui sunt istis in re bellica longe præstantiores. Neque existimandum est, illud studium *esse studium*, quod nobis quidem æquum, vobis vero tutum sit; quod videlicet neutris opem ferre velitis, quia utrorumque socii estis. Neque enim, ut verbis, quibus *vestram* causam tuemini, *sic etiam* re ipsa *hec vestra auxilii recusatio* est æqua. Nam, si propter vos, qui *nobis* auxilium ferre recusatis, is, qui oppugnatus fuerit, evertatur, et is, qui *eum* expugnaverit, victor evadat, quid aliud *feceritis*, nisi quod his quidem, propter eandem *vestram* absentiam, nullum auxilium tuleritis, ut servari possent; illos vero, ne mali essent,

* Vicinis, *Valla*. Verum τοὺς πέλας vocat τοὺς ἄλλους, sicut alibi. Steph. II. 65.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340. non prohibueritis. Atqui honestius est, illis, qui injuriam patiuntur, et præterea sunt *vestri* cognati, *vos* adjunctos et commune Siciliae commodum tueri, et Athenienses, qui jam sunt *vobis* amici, non sinere peccare. Sed, ut rem totam paucis comprehensam expediamus, *nos* Syracusani dicimus, nullius esse negotii, plane docere aut vos, aut alios, de rebus illis, quas vos ipsi non minus, *quam quivis alius*, cognoscitis. Precamur vero, simul et testificamur, nisi *nobis* persuaserimus, *ut nobis opem feratis*, nos insidiis appeti ab Ionibus, perpetuis hostibus, et a vobis prodi, Dorienses a Doriensibus. Et si Athenienses nos subegerint, vestris quidem consiliis *culpaque* victores evasuros, sed suo ipsorum nomine honorem habituros; et pro victoriae præmio nullum alium, quam illum ipsum, qui victoriam *ipsis* subministrarit, accepturos. Quod si contra victoria penes nos fuerit, vos ipsos, ut *nostrorum* periculorum auctores, pœnas *nobis* daturus. Quare *rem* considerate, atque jam nunc eligite aut servitutem, quæ nullum in præsentia periculum habet, aut *nostram societatem*, ut, si nobiscum viceritis, ne turpiter istos dominos habeatis, utquæ nostras inimicitias non breves futuras devitetis."

81. Atque Hermocrates quidem hæc dixit. Euphemus vero, Atheniensium legatus, post ipsum hæc verba fecit.

82. "VENERAMUS quidem, ut pristinam societatem renovaremus: sed quoniam Syracusanus *nos* incessit, necessarium est etiam de imperio *nostro* verba facere, ut, *hoc* a nobis jure obtineri, demonstremus. Maximum igitur *hujus rei* testimonium ipse perhibet, qui dixit, Iones Doriensium hostes semper exstitisse. Et *res* ita se habet. Nos enim, qui sumus Iones, rationem iniimus, qua Peloponnesiis, qui sunt Dorienses, et plures, *quam nos*, et iidem accolæ, minime obediremus. Et post Medicum bellum, parata classe, Lacedæmoniorum imperio, et principatu liberati sumus, quia non magis decebat, illos nobis, quam etiam nos ipsos illis imperare, nisi quatenus tunc temporis *nobis* potentiores erant. Nos etiam *Græcorum*, qui regis imperio prius parebant, duces creati, *res* administramus, existimantes, sic *nos* in Peloponnesiorum potestatem minime venturos esse, si potentiam habeamus, qua vim propulsemus. Atque (ut vere dicam) *imperium obtinemus*, non injuria in nostram potestatem redactis Ionibus ac insularum incolis, quos Syracusani a nobis in servitutem redactos aiunt, quamvis *nostrum* cognati essent. Nam adversus nos, metropolin suam, cum Medo venerant, nec ausi sunt defectionem a *Medo* facere, et res domesticas profligare, quemadmodum nos, qui *nostram* urbem *olim* deseruimus, sed et ipsi servitutem *pati*, et nobis idem imponere volebant."

83. "Quamobrem hoc imperio potimur, simul, quod *eo* digni sumus, tum, quia maximum navium numerum suppeditavimus, tum,

quia sine tergiversatione studium erga Græcos *contulimus*, tum etiam, quia isti idem *studium* alacriter Medo præstantes incommoda nobis afferebant; simul etiam potentiam adversus Peloponnesios *nobis comparare* cupientes. * Nec alterius auspicia sequimur, quia vel soli barbarum profligavimus, vel pro libertate istorum potius, quam cæterorum omnium *Græcorum*, et nostra ipsorum, pericula suscepimus. Non est autem cuiquam invidendum, si salutem suam quærat. Et nunc etiam cum nostræ incolunitatis, *præsidiique parandi gratia*, huc venerimus, hæc ipsa, quæ *Syracusani* nobis invidiose objiciunt, vobis etiam conducere videmus. Demonstramus autem, hæc ipsa, quæ nobis expediunt, vobis etiam expedire, tum ex iis, quæ isti criminantur, tum ex iis, quæ vos ipsi potissimum cum vehementiore metu suspicamini; quia compertum habemus, eos, qui cum vehementi metu aliquid suspicantur, protinus quidem orationis illecebris capi: postea vero, quum ad rem gerendam veniunt, facere, quæ *sibimet* conducunt. Etenim et illic nos imperium propter metum obtinere diximus, et propter eundem *metum*, nos huc jam venisse, ut res, quæ hic sunt, cum amicis tuto constituamus, non autem, ut in servitutem vos redigamus, imo potius, ut impediamus, ne *hoc vobis* accidat.”

84. “ Neque vero quispiam opinetur, nos de vobis, ut de viris nulla necessitudine nobiscum conjunctis, esse sollicitos; illud compertum habens, vobis salvis et vires habentibus ad resistendum Syracusanis, † nos minoribus incommodis affectum iri, quia isti *Syracusani* minus copiarum ad Peloponnesios mittent. Et ob istam causam maxima necessitudine jam nobiscum estis conjuncti. Quamobrem etiam æquum est, Leontinos a nobis in suas sedes restitui, non ut imperio nostro subjectos, quemadmodum sunt ipsorum cognati, qui in Euboea habitant, sed ut potentissimos; ut ex suo agro, quia sunt finitimi *Syracusanis*, ipsis pro nobis sint infesti. Quod enim attinet ad res illas, et ad bellum domesticum, vel nos ipsi soli satis virium habemus ad hostes propulsandum, et Chalcidensis, qui est in Eubœa (quem *Syracusanus iste* dicit a nobis præter id, quod rationi consentaneum videtur, subactum esse, et tamen nos jam simulare, nos huc venisse, ut eos, qui hic sunt, in libertatem asseramus) utilis est nobis, quod nullo bellico apparatu sit instructus, et pecuniam

* Neque alterius auspicia sequi jure optimo speramus, ut qui vel soli profligavimus barbarum, vel pro libertate istorum magis, quam pro universorum ac nostra ipsorum, pericula adivimus. *Valla*. Nullius igitur nutum arbitriumque sequimur: aut quia soli, profligato barbaro, jure imperium tenemus, aut quia pro libertate istorum potius, quam universe omnium, et nostra quoque ipsorum, discrimen subiimus. *Acacius*. HUDS.

† Quod minus isti auxilia Peloponnesiis mittentes nobis nocere possunt. *Acacius*. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340.

tantum pendat : res vero istæ, et Leontini, et cæteri amici, *nobis utiles sunt, in summa libertate degentes.*”

85. “ Viro autem tyrannidem, aut civitati principatum obtinenti, nihil, quod utile sit, a ratione est alienum, nihil etiam amicum, nisi fidum. Pro singulis autem rebus, *quæ geruntur*, oportet vel inimicum, vel amicum opportune fieri. Atque hoc nobis hic est commodum, non ut amicos maleficiis afficiamus : sed ut propter amicorum potentiam inimici reddantur infirmi. Non est autem de nostra fide dubitandum. Nam socii, qui illinc sunt, prout singuli *nobis sunt utiles, ita imperamus* : Chiis quidem, et Methymnæis, ut classem præbeant, at liberi vivant ; plerisque vero *sit imperamus*, ut tributum severius exigamus. Quinetiam aliis permittimus, ut summa cum libertate nobis in bello ferant auxilium, quamvis insulas colant, et facile subigi possint, quia sunt in locis circa Peloponnesum opportunis. Quamobrem consentaneum est, res etiam, quæ hic sunt, a *nobis* constitui, prout *nobis* conducit, idque propter metum, quem *vobis* significamus, quo Syracusanos metuimus. Nam imperium in vos affectant, et istis suspicionibus, quas contra nos spargunt, vos ad societatem secum ineundam sollicitare volunt, ut *vel* per vim, vel propter solitudinem *vestram*, si nos re infecta abierimus, ipsi Siciliæ principatum obtineant. Necessè est autem, *hoc ita contingere, quemadmodum dicimus*, si cum ipsis vos conjungatis. * Nam neque nos tantas copias in unum contrahere, atque *huc* facile transportare post-hac poterimus ; neque isti *Syracusani*, nobis absentibus, erunt infirmi contra vos.”

86. “ Cui autem hæc non videntur *ita se habere, ut dicimus, illum ipsa res arguit*. Prius enim nos arcessistis, nullum alium metum *nobis* incutientes, nisi quod, si per nostram negligentiam vos in Syracusanorum potestatem venire sineremus, nos quoque pericula subiremus. Quamobrem non est æquum, vos nunc eidem rationi fidem habere nolle, quam tamen nobis etiam oratione *vestra* persuadere volebatis. Neque, in suspicionem venire, quod cum majoribus copiis adversus istorum potentiam *huc* venerimus, imo potius *æquum est, vos Syracusanis* istis nullam habere fidem. Nos enim ne consistere quidem *hic* possumus, nisi vobiscum. Quod si etiam, perfidi effecti, *res istas* subigeremus, *eas tamen* retinere non possemus propter navigationis longitudinem, et difficultatem custodiendi urbes magnas, † et

* Nam neque nobis facultas erit amplius parandi tantum copiarum, neque isti etc. *Valla*. Nec enim tantæ in unum collatæ vires facile a nobis expugnari poterunt, neque etc. *Acacius*. HUDS.

† Et mediterraneis copiis subnixas. *Valla*. Πόλεις παρασκευῆ ἠπειρώτιδες videntur esse urbes ἰππεῦσι καὶ πεζῶ ἰσχύουσαι ἠπειρώτιδος ἐμμηχίας, quæ instar *mediterraneanum* copiis et bellico apparatu instructæ sunt. HUDS.

quæ mediterraneis copiis indigent *et nituntur*. At isti non castris, sed in urbe vobis finitima, habitantes, cujus populus est major his nostris copiis, quæ *jam hic* adsunt, assidue *vobis* insidiantur, et quamlibet occasionem nacti, *eam* non omittent. Id, quod cum erga alios, tum etiam erga Leontinos jam declararunt. Et *tamen* nunc audent adversus eos, qui hæc impediunt, et qui ad hunc usque diem Siciliam sustinent, ne in ipsorum potestatem redigatur, vos ut stupidos *ac amentes* adhortari, *et ad societatem sollicitare*. Nos vero contra ad salutem longe certiores *vos* adhortamur, * orantes, ne *salutem*, utrisque nostrum ope mutua paratam, prodatis: sed existimetis, istis quidem, vel sine sociorum auxiliis, propter multitudinem, viam adversus vos semper expeditam esse; vobis vero non semper futuram facultatem cum tot auxiliaribus copiis *eos* propulsandi. Quas si vel ob suspicionem, vel etiam accepta clade, infecto negotio discedere sinatis, optabitis profecto aliquando vel minimam ipsarum partem videre, quum ejus ad vos adventus nihil amplius *vobis* prodesse poterit."

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340.

87. " Sed neque vos, Camarinæi, criminationibus istorum *ad nos deserendum* adducamini, neque cæteri. Jam autem vobis declaravimus omnem veritatem, de quibus *vobis* sumus suspecti, et nunc etiam *iisdem* in vestram memoriam per capita revocatis, postulabimus, ut flectamini. Dicimus enim, nos illis quidem, qui illic sunt, imperare, ne alterius imperio pareamus; hos vero, qui hic sunt, in libertatem asserere, ne ab ipsis lædamur; multa autem nos facere cogi, quia sunt etiam multa, † quæ nobis sunt cavenda. Socios vero et nunc et prius *huc* venisse, non nostra sponte, sed arcessitos, ut opem ferremus illis de vobis, qui hic injuria afficiuntur. Quare vos neque tanquam facti judices rerum, quæ a nobis geruntur, neque tanquam censores (quod factu jam est difficile) detertere conemini: ‡ sed quatenus aliqua nostræ curiositatis, ac ingenii pars, qua tot res gerendas aggredimur, vobis quoque prodesse potest, ea recepta utamini, et existimetis, hæc non omnibus æque nocere, verum longe pluribus e Græcis prodesse. Quilibet enim in qualibet regione, vel in ea, in qua non imperamus, et is, qui sibi ab injuria timet, et is, qui *alteri* insidiatur, quod in promptu sit spes, illi quidem fore, ut auxilium a nobis vicissim impetret, huic vero, fore, ut, si venerimus, metu periculi non vacet, ambo coguntur: hic quidem, invitus ab in-

* Orantes, ne *eam*, quæ utrisque jam invicem esse potest, incolumitatem negligatis, etc. *Acacius*. *Huds.*

† Quæ nobis tutanda et custodienda sunt. *Acac.* A quibus cavere nos oportet. *Steph.* *Huds.*

‡ Quatenus vero hoc nostrum multarum rerum studium vobis etc. *Acacius*. Ad multas res aggressio, earumque omnium rerum actio, *πολυπραγμοσύνη* Græce dicitur, inquit *A. Gellius*, quem vide lib. xi. c. 16. *Huds.*

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340. *juria alteri facienda sibi temperare; ille vero, nemine negotium ipsi facessente, salutem consequi. Hoc igitur salutis præsidium, quod omnibus, qui eo indigent, est commune, et quod vobis nunc præsto est, ne rejiciatis; sed idem facientes, quod cæteri mortales facere solent, nobiscum juncti, Syracusanis, pro eo, quod ipsorum insidias semper cavetis, vos etiam nunc tandem eodem modo, quo illi vobis, insidias tendere vicissim incipiatis."*

88. Atque Euphemus quidem hæc dixit. Camarinæi vero sic animis erant affecti. Atheniensibus quidem erant benevoli, nisi quatenus eos ad subigendam Siciliam venisse suspicabantur: Syracusanis vero, * propter agri finitimi controversias semper, erant inimici. Quum tamen Syracusanos, qui vicini erant, non minus formidarent, ne vel sine suis auxiliis superiores evaderent, et ante paucos illos equites ipsis miserant: et in posterum Syracusanis quidem potius, re ipsa, quam tamen parcissime possent, operam suam navare decreverunt. In præsentia vero, ne Atheniensibus minus benevoli esse viderentur, præsertim quod ex prælio victores discessissent, verbis responsum par utrisque dare statuerunt. Cum autem sic consultassent, responderunt: Quoniam bellum gerebatur inter illos, qui utrique sibi erant socii, videri sibi æquum esse, in præsentia neutris opem ferre. Atque utrorumque legati sic abierunt. Et Syracusani quidem res suas ad bellum apparabant. Athenienses vero, qui apud Naxum stativa habebant, id apud Siculos agebant, ut quam plurimi ad se transirent. Et Siculorum quidem, illorum præcipue, qui campestria loca incolebant, et qui Syracusanorum imperio parebant, plerique ab Atheniensium societate recesserunt. Illorum vero, qui loca mediterranea tenebant, civitates, quæ sui juris, et quæ prius semper libera erant † domicilia, exceptis paucis populis, sese confestim Atheniensibus adjunxerunt, et commeatum ad illorum exercitum comportarunt, quidam et pecunias. Athenienses vero bellum illis inferentes, qui suam societatem sequi recusabant, partim quidem compulerunt, partim vero a Syracusanis præsidia mittentibus et opem ferentibus arcebant. Iidem per hyemem Naxo Catanam statione mutata se contulerunt, et castra, quæ a Syracusanis incensa fuerant, rursus excitarunt, et illic hyemarunt. Triremem autem amicitiae conciliandæ causa Carthaginem miserunt, si quod auxilium illinc impetrare possent. Miserunt etiam in Hetruriam, quia nonnullæ civitates ultro se belli socias fore sponderant. Nuntios etiam ad Siculos circummiserunt, miserunt et Eggestam, ac imperarunt, ut sibi

* Utpote conterminis, semper etc. Vel, Cum Syracusanis semper controversiæ illis erant ut inter conterminos esse consueverunt. Steph. Propter agri vicinitatem etc. Acacius. HUDS.

† Id est: parva oppida. HUDS.

quam plurimos * equos mitterent. Et lateres, et ferrum, et cætera ad *urbis* circumvallationem necessaria, præparaverunt, ut vere statim ineunte bellum inituri. Syracusanorum vero legati, qui Corinthum et Lacedæmonem missi fuerant, dum *oram Italiæ* præterveherentur, Italis persuadere sunt conati, ne negligerent ea, quæ ab Atheniensibus fierent, quod et in illorum perniciem hæc *ab ipsis* pariter struerentur. Cum autem Corinthum pervenissent, verba fecerunt, postulantes, ut pro cognationis jure sibi auxilium ferrent. Corinthii vero confestim et ipsi primi decreverunt omni studio succurrendum, et cum ipsis legatos Lacedæmonem miserunt, ut illos quoque et ad bellum apertius illic gerendum adversus Athenienses, et ad aliquod auxilium in Siciliam mittendum inducerent. Et cum Corinthii legati Lacedæmonem venerunt, tum etiam Alcibiades cum exsilio sociis tunc statim oneraria navi advectus primum ex agro Thurio ad Cyllenen agri Elei, mox deinde Lacedæmonem, ab ipsis Lacedæmoniiis accitus, data publica fide profectus. Illos enim metuebat propter res ad Mantineam gestas. Contigit autem, ut in Lacedæmoniorum concione, et Corinthii et Syracusani et Alcibiades eadem rogantes Lacedæmoniiis persuaderent. Cum autem Ephori et Magistratus in animo haberent legatos mittere Syracusas, ut impedirent, ne cum Atheniensibus paciscerentur, nec tamen ad opem ferendam animo essent prompto: *tunc* Alcibiades in medium progressus Lacedæmonios hujusmodi verbis exacuit et excitavit.

Bell.
Pelop.
m. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

89. " NECESSE est, me de mea criminatione apud vos primum verba facere, ne propter suspiciones de me conceptas, publicam causam alieniore animo audiatis. Quamvis enim mei majores publicum vestræ civitatis hospitium ob quoddam crimen vobis renuntiasent, ego tamen ipse rursus *hoc* instaurans, vos colebam cum aliis, tum vero in clade, quam ad Pylum accepistis. Et cum in hoc ego studio perseverarem, vos de compositione cum Atheniensibus agentes, inimicis, quidem meis, re per ipsos tentata, potentiam; mihi vero, ignominiam conciliastis. Et propterea, cum in eo, quod ad Mantineorum et Argivorum partes transierim, tum etiam in cæteris rebus, in quibus ego vobis sum adversatus, a me jure læsi fuistis. Quare si quis tunc, dum damnum acciperet, immerito mihi irascebatur, nunc *rem* cum veritate examinans, sententiam mutet. Aut si quis, quod factionem popularem potius, quam paucorum factionem, sectarer, me *propterea* deteriorem esse putabat, ne sic quidem *iste* se recte *mihi tunc* infensum fuisse ducat. Semper enim tyrannis fuimus infesti. Quicquid enim tyrannis adversatur, id populus nominatur. Hinc autem factum est, ut popularis imperii tuendi studium in animo nostro permanserit. Præterea quod *nostra* civitas

* Equites vertit *Valla*, quasi legisset ἵππικῶν. HUDS.

Bell. imperio populari regeretur, plerumque necesse *nobis* fuit res præ-
 Pelop. sentes sequi. * Sed tamen in administranda republica conati sumus
 an. 17. nos moderatius gerere, quam *popularis* intemperantiæ consuetudo
 Olymp. ferat. Nam et majorum et nostra memoria alii erant, qui plebem
 91. 2. ad deteriora concitabant; qui me quoque ejecerunt. Nos vero rei-
 V. C. publicæ præfuisimus, æquum esse censes, in qua forma civitas
 Varr. 340. maxima atque liberrima fuisset, et quam quis accepisset, hanc *etiam*
ab eo conservari. Nam cum *nos omnes*, qui aliqua prudentia præditi
 eramus, popularem statum cognoscebamus, et *quanta sit ejus levitas,*
ac improbitas, probe sciebamus, † tum vero ipse non deterius, *quam*
ullus alius, hoc noveram: quo etiam *gratiorem injuriam ab eo accepi,*
propter quam ipsi liberius convicium dicere, ipsumque jure objurgare
possem. Sed de minime dubia *status popularis* amentia nihil novi
 dici posset. Hunc autem immutare, non videbatur nobis esse tu-
 tum, quod vos hostes *quodammodo* obsideretis.

90. “ Quod igitur attinet ad meas criminationes, hæc acciderunt. Jam vero *res*, de quibus et vobis *est* consultandum, et mihi (si quid melius, *quam vos*, novi) agendum, cognoscite. In Siciliam eo animo trajecimus, primum quidem, ut Sicilienses, si possemus, in nostram potestatem redigeremus, mox vero post illos, et Italos. Deinde ut etiam illos, qui Carthaginiensium imperio parent, atque adeo ipsos *Carthaginienses* ut tentaremus. Quod si hæc *nobis* successissent, aut omnia, aut etiam pleraque, tunc vero Peloponnesum aggredi statueramus; universis Græcorum copiis, quas nobis illinc adjunxissemus, adductis, multisque barbaris mercede conductis, et Iberis, et aliis, qui *omnium* barbarorum in illis regionibus habitantium sine controversia bellicosissimi nunc habentur: ædificatis etiam permultis triremibus, præter nostras, (quod Italia magnam materiæ copiam habeat) quibus Peloponnesum circumcirca obsidentes, et peditatu pariter a terra *invadentes*, *his* subsidiis, urbium aliis quidem per vim captis, aliis vero circumvallatis, sperabamus fore, ut *eam* facile debellaremus, postea vero totius etiam Græciæ imperio potiremur. Pecuniam vero et commeatum, ut res illas, *quas animo conceperamus*, commodius perageremus, *illa ipsa* regionum illarum oppida *nobis* adjuncta, præter hujus regionis proventus, *quibus sine negotio frui potuissemus, nobis* erant abunde suppeditatura.”

91. “ Quæ igitur fuerint nostra consilia de classe nunc *in Siciliam* profecta, ex homine, qui res istas exploratissimas habet, audistis. Et duces, quotquot *illic sunt* reliqui, æque *ac si ego quoque illic es-*

* Interim licentia, quæ nobis suppetebat, moderatius in rebus civilibus instituimus uti. *Acacius.*

† Tum vero ipse, quo majore injuria affectus sum, eo magis vitupero. *Valla; qui videtur lectionem eandem sequi, quam et Schol. nostra meliorem.* *Hubs.*

sem, hæc, si possint, peragent. Quod autem et res illæ salvæ esse nequeant, nisi succurratis, jam discite. Sicilienses enim, sunt illi quidem imperiti: sed tamen, si frequentes in unum coëant, nunc etiam superstites esse poterunt. Syracusani vero soli, quod et prælio, ad quod maximas copias ex omni totius populi ordine ac ætate collectas duxerant, ab *Atheniensibus* superati fuerint, et classe simul ab *iisdem* coërceantur, Atheniensium apparatus, qui nunc illic est, resistere non poterunt. Quod si hæc urbs capiatur, reliqua etiam Sicilia, mox et Italia occupabitur. Atque periculum, quod illinc *vobis* impendere modo prædixi, non multo post in vos irruet. Quare nemo de Sicilia tantum, sed etiam de Peloponneso, se consultare putet, nisi hæc celeriter feceritis. Eum autem exercitum in naves impositum illuc mittetis, qui collectus erit ex *iis*, qui eo delati, *iidem* et remiges et mox milites erunt: et (quod ipso exercitu longe utilius esse puto) virum Spartanum imperatorem, ut et illos, qui adsunt, in officio contineat, et illos, qui *adesse* recusant, ad officium compellat. Sic enim et qui vobis amici sunt, majorem habebunt fiduciam, et qui animo sunt dubio, minus timide ad vos accedent. Et quod attinet ad hujus regionis loca, oportet vos simul hinc *Atheniensibus* apertius bellum inferre, ut et Syracusani, existimantes, vos de sua salute sollicitos esse, magis et alacrius *Atheniensibus* resistent, et Athenienses aliud auxilium suis in *Siciliam* minus mittant. Deceleam autem, quæ est in Attica, oportet munire, quod Athenienses perpetuo præcipue formidant, et, hoc solum *incommodum* in bello se non expertos esse, putant. Et sane quis ita certissimis damnis hostes afficiat, si, quæ maxime ipsos formidare senserit, hæc ipse plane comperta habens, *ipsis* inferat. Verisimile enim est, singulos ipsorum mala, unde periculum aliquod impendeat, optime cognoscere, ac formidare. Comoda autem, quæ ex hac munitione exstructa vos ipsi percipietis, et quibus adversarios frui prohibebitis, ut multa omittam, ea, quæ maxima sunt, summam dicam. Nam et ea, quibus *ipsorum* ager est instructus, pleraque, partim quidem a vobis per vim capta, partim vero sua sponte in vestram potestatem venient. Et proventibus, quos percipiunt ex argenti secturis, quæ sunt in Laurio monte, et commodis, quæcunque nunc ex agro judiciisque capiunt, statim privabuntur. Præcipue vero *gravissimum detrimentum* capient, si a sociis vectigalia non afferantur, qui, existimantes, bellum a vobis acriter jam administrari, *ipsos* negligunt."

92. "Quarum rerum ut aliquid mature et impigre fiat, in vobis est situm, Lacedæmonii. Nam, hæc fieri posse, (existimo autem, fore, ut opinione minime fallar;) prorsus confido. Sed a vobis peto, ne cuiquam vestrum deterior esse videar, si cum infestissimis *meæ patriæ* hostibus, ego, qui quondam patriæ amans habitus sum, jam

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

Bell. Pelop. an. 17. Olymp. 91. 2. V. C. Varr. 340.

contra meam ipsius patriam acerrime tendam: neve oratio mea veniat in suspicionem studii, quo exsules uti solent, ut hac sua animorum alacritate, quam oratione demonstrant, eorum, apud quos verba faciunt, benevolentiam sibi concilient. Exsul enim sum propter improbitatem illorum, qui urbe me expulerunt: sed non a vestra (si mihi credideritis) utilitate exsulo. Neque vero vos, qui nobis hostibus aliquando nocuistis, mihi pro hostibus magis estis habendi, quam qui amicos coëgerunt hostes fieri. Et amorem in patriam retineo, non quum a meis civibus injuriam accipio; sed quum in republica tuto vivebam. Neque existimo, me bellum inferre ei, quæ adhuc patria mihi sit; imo vero potius eam, quæ mihi nulla est, recuperare. Atque is vere est patriæ amans, non, qui suam, quam injuste amisit, non invadit: sed qui eam, propter illius desiderium, quavis ratione recuperare conatur. Quamobrem, Lacedæmonii, a vobis peto, ut opera mea et in periculis et in omnibus laboribus intrepide utamini: et sciatis id, quod ab omnibus passim jactatur, si, dum hostis essem vobis, vehementer nocui, me etiam, si vobis amicus sim, multum vobis prodesse posse: idque eo magis, quo magis res quidem Atheniensium cognitæ habeo, vestras vero conjecturis assequebar. A vobis etiam peto, ut, cum nunc de maximi momenti rebus consultari sentiatis, ne expeditionem in Siciliam atque in Atticam suscipere vos pigeat: ut exigua manu illuc una profecti, res magnas, quæ illic sunt, conservetis; et Atheniensium potentiam; et præsentem et futuram, evertatis: et in posterum ipsi tuto in vestris sedibus habitetis, et universæ Græciæ non invitæ, sed voluntariæ, et per benevolentiam imperium obtineatis."

93. Atque Alcibiades quidem hæc dixit. Lacedæmonii vero, cum et ipsi jam ante bellum Athenis inferre cogitarent, * sed adhuc cunctarentur, et occasionem observarent, tunc multo magis confirmati sunt, postquam ipse hæc singula docuit, quod existimarent, se audisse ab eo, qui planissime nosset. Quamobrem animum jam appulerunt ad muniendam Deceleam, et ad aliquod auxilium Siculis statim mittendum. Cum autem Gylippum, Cleandridæ filium, Syracusanis ducem assignassent, jusserunt eum cum ipsis et Corinthiis consultare, operamque dare, ut pro præsentem rerum facultate maximum aliquod auxilium Siculis, idque primo quoque tempore, mitteretur. Ille vero Corinthiis imperavit, ut tunc quidem duas naves Asinen ad se mitterent, reliquas vero præpararent, quascunque mittere destinassent, utque, quum tempus adesset, ad navigan-

* Sed adhuc aliquid circumspectantes cunctarentur, multo magis etc. Valla. Sed adhuc negligentes cunctarentur etc. Steph. Contentim tamen illud atque otiose fecerunt etc. Acacius. Huds.

dum essent paratæ. His autem constitutis, Lacedæmone discesserunt. Atheniensium etiam triremis, quam duces ad pecunias et equites *adducendos* miserant, *Athenas* ex Sicilia pervenit. Athenienses vero, cum *postulata suorum ducum* audissent, et comæatum et equitatum exercitui mittere decreverunt. Atque hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides conscripsit, decimus septimus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 17.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

94. Insequentis autem ætatis vere statim ineunte, Athenienses, qui erant in Sicilia, castris e Catana motis, navigarunt adversus Megara, quæ sunt in Sicilia, unde (quemadmodum et prius a me commemoratum est) Syracusani, pulsus sub Gelone tyranno cultoribus, agrum ipsi habent. Exscensu autem ex navibus in terram facto, et agros *Megarensium* vastarunt, et ad quandam Syracusanorum munitionem profecti, cum eam non expugnassent, rursus et itinere pedestri et navibus ad Teream fluvium se receperunt, et cum in campestria adscendissent, ea vastarunt, et frumentum incenderunt. Et cum incidissent in nonnullos Syracusanos, quorum numerus non erat magnus, et eorum aliquot interfecissent, et tropæum erexissent, ad classem redierunt. Et Catanam reversi, et illinc assumtis cibariis *ad profectionem necessariis*, cum omnibus copiis adversus Centoripa, Siculorum oppidum, iverunt, eoque per deditionem certis conditionibus factam in suam potestatem redacto, discesserunt, et dum iter facerent, segetes *Inessæorum* et *Hyblæorum* incenderunt. Catanam autem reversi offendunt equites ducentos quinquaginta, Athenis profectos, sine equis, ac cum illorum cultu, quod ipsam Siciliam equos suppeditaturam putarent; et equestres sagittarios triginta, et trecenta argenti talenta, *Athenis advecta*.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.
Post
Mar.30.
et Apr.

95. Eodem vere, Lacedæmonii, expeditione adversus Argos suscepta, progressi quidem sunt ad Cleonas usque: sed, facto terræ motu, *domum* redierunt. Postea vero Argivi, irruptione in agrum Thyreaticum *suo finitimum* facta, magnam Lacedæmoniorum prædam ceperunt, quæ talentis non minus viginti quinque vendita fuit. Neque multo post, eadem æstate, populus Thespiensis impetum fecit in Magistratus: sed rerum non est potitus. Sed cum Athenienses *opem ipsi populo* tulissent, partim quidem comprehensi fuerunt, partim vero Athenas confugerunt.

Aprili.
Maio.
Maio.

96. Eadem æstate Syracusani, cum intellexissent, Atheniensibus venisse equites, et jam adversus se venire statuisse, existimantes, si Athenienses non occupassent Epipolas, locum præruptum, et urbi imminentem, se non facile circumvallatum iri, ne si prælio quidem superati fuissent; aditus, qui ad ipsas *Epipolas* patebant, *præsidio* tueri constituerunt, ne per hos hostes clam se adscenderent: nulla enim alia parte ipsos *illuc ascendere* posse, *persuasum* habebant.

Maio.

Bell. Pelop. an. 18. Olymp. 91. $\frac{2}{3}$. V. C. Varr. 340. I. Maio.

* Nam reliquæ illius collis partes sunt altæ, et ad urbem usque declives, et introrsus omnino patententes. Et *locus iste* a Syracusanis *ideo* vocatus est Epipolæ, quod supra cætera loca emineat. Atque hi quidem cum universis potius populi copiis, simulac dies illuxit, in pratum juxta Anapum fluvium, egressi (jam enim Hermocrates imperator ejusque collegæ imperium acceperant) exercitum recensuerunt: et prius ex omni gravis armaturæ numero septingentos eximiæ virtutis viros delegerunt, quibus Diomilus Andrius exsul præerat, ut et Epipolis essent præsidio, et, si ad aliquid aliud *peragendum*, *ipsorum opera* opus esset, in unum congregati, celeriter adessent.

97. Postridie autem hujus noctis Athenienses exercitum lustrant, et jam cum universis copiis e Catana profecti, ad locum nomine Leonem, ab Epipolis sex septemve stadiis distantem, clam ipsis *Syracusanis* appulerunt, et peditatum in terram exposuerunt, et cum classe Thapsum subierunt. Est autem peninsula quæ angusto terræ limite in mare prominet; neque, sive mari, sive terra, multum a Syracusis distat. Nauticus autem Atheniensium exercitus in hac Thapso, angusto *ejus* terræ limite circumvallato, quievit. Sed peditatus cursu confestim ad Epipolas contendit, et per Euryelum *illuc* ocius adscendit, *et occupavit*, priusquam Syracusani e prato, ubi recensio fiebat, cognita *re* adessent. Accurrerunt autem ad opem *Epipolis* ferendam cum alii, quanta maxima quisque celeritate poterat, tum etiam illi septingenti, quibus Diomilus præerat. † Interjacebat autem inter pratum, et locum, ubi cum hoste manus conseruerunt, spatium non minus quinque ac viginti stadiorum. Hoc igitur modo, perturbatis ordinibus, Syracusani, impressione in ipsos facta, et ad Epipolas prælio victi, in urbem redierunt: et cum Diomilus, tum etiam ex aliis, circiter trecenti ceciderunt. Postea vero Athenienses, cum tropæum erexissent, et, fide publica interposita, Syracusanis mortuos reddidissent, postridie ad ipsam urbem descenderunt: sed cum *Syracusani* adversus eos non prodissent, egressi castellum ad Labdalum, in summa Epipolarum crepidine Megara versus spectans, excitarunt, ut ipsis locus esset, in quo et instrumenta et pecunias reponerent, quotiescunque vel ad pugnandum, vel ad aliquam munitionem extruendam prodirent.

98. Nec multo post ad ipsos venerunt cum ex Egesta trecenti *equites*, tum Siculorum, Naxiorum, et aliorum quorundam, circiter

* Cætera enim editus est locus, ipsique adeo impendens ubi totus in eam despectat. *Acacius. HUDS.*

† Via non minus viginti quinque stadiorum erat, quam ex campo ad hostem venient. *Acacius. HUDS.*

centum. Atheniensium vero fuerunt ducenti et quinquaginta; qui partim ab Egestæis et Catanæis equos acceperunt, partim vero coemerunt. Universorum autem equitum, qui collecti fuerunt, summa exstitit sexcentorum et quinquaginta. Athenienses igitur, cum præsidium in Labdalo collocassent, adversus Sycam iverunt; ubi considerentes murorum ambitum celeriter ædificarunt. Hac autem ædificationis celeritate terrorem Syracusanis incusserunt. Quamobrem adversus *hostem* progressi, prælium committere, neque *rem* negligere in animo habebant. Sed, cum utrinque acies inter se adversæ jam instruerentur, Syracusanorum duces, animadvertentes, suum exercitum esse dissipatum, nec in ordinem facile redigi posse, cum in urbem reduxerunt, excepta quadam equitum parte. Isti enim remanserunt, ut impedirent Athenienses, ne lapides ferrent, neve longius vagarentur. Sed Atheniensium una gravis armaturæ cohors, et cum ea omnes equites, impressione in Syracusanorum equitatum facta, cum in fugam verterunt; et nonnullos interfecerunt, hujusque prælii equestris tropæum statuerunt.

99. Postridie vero Atheniensium alii quidem, ambitum muri Boream versus spectantis exstruebant; alii vero, lapides et ligna comportabant, et in loco, qui Trogilus vocatur, semper deponebant, qua parte, a magno portu usque ad alterum mare, muri ædificatio ipsis erat brevissima. Syracusani vero, potissimum Hermocratis ducis suasu, cum omnibus totius populi viribus cum Atheniensibus pugnare, bellique fortunam periclitari amplius nolebant: sed visum est satius esse murum substruere, qua parte illi suum erant ducturi, et, si *hostem* antevertissent, atque suum murum ante ipsius adventum substruxissent, ipsum a se disclusum iri, sperabant. Simul etiam, si interea, dum opus facerent Athenienses, contra venissent, se adversus ipsos, partem exercitus missuros, et aditus mature præoccupaturos, vallisque munituros. Quod si hostes suas omnes copias contra se convertissent, hoc modo putabant illos opus facere cessaturos. Egressi igitur, murum ædificare cœperunt, quem, initio ab urbe sua facto, sub ambitu muri ab Atheniensibus exstructi, transversum duxerunt, excisis oleis fani, et ligneis turribus in eo erectis. Atheniensium enim classis in magnum portum ex Thapso circumvecta nondum pervenerat: sed Syracusani maris imperium in locis urbi suæ vicinis adhuc obtinebant. Athenienses vero res necessarias itinere terrestri ex Thapso in suâ castra afferebant.

100. Cum autem Syracusanis vallum murique substructio satis firma esse viderentur, nec Athenienses ad eos impediendos venissent, veriti, ne Syracusani se bifariam divisos facilius oppugnarent, simul etiam suam circumvallationem properantes: Syracusani quidem, una cohorte ad sui ædificii custodiam relicta, in urbem redie-

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
34⁰/₁.

Bell. Pelop. an. 18. Olymp. 91. $\frac{2}{3}$. V. C. Varr. 34 $\frac{1}{2}$.
 runt. Athenienses vero ipsorum aquæ-ductus fistulas, quæ per cuniculos aquam ad potandum in urbem ducebant, interciderunt. Et cum observassent Syracusanos, partim quidem meridianis horis intra tentoria se continentes, partim vero etiam in urbem reversos, et illos, qui intra vallum erant, negligenter *id* custodientes, trecentos ex suis electos et nonnullos ex levi armatura delectos et armatos præmiserunt, quibus imperarunt, ut ad subjectam *hostium* munitionem cursu repente currerent. Reliquus vero exercitus bifariam *est divisus*, ejusque una quidem pars cum altero duce ad urbem contendit, si forte Syracusani contra ipsos ad opem suæ munitioni ferendam accederent; altera vero, cum altero *duce* contendit ad vallum portulæ vicinum. Hi autem trecenti vallum aggressi capiunt, et custodes, eo deserto, in exteriorem *urbis* munitionem, quæ erat in Temenite, confugiunt. Et qui ipsos persequebantur, una cum ipsis *illuc* irruperunt; jamque *illuc* ingressi, per vim a Syracusanis *illinc* rejecti fuerunt; ibique nonnulli Argivi et Athenienses non multi occisi fuerunt. Universæ autem *Atheniensium* copiæ *illinc* reversæ, et munitionem substructam diruerunt, et vallum revulserunt; et vallos apud se transportarunt, ac tropæum erexerunt.

101. Postridie vero ejus diei Athenienses a *muri* ambitu, quem jam absolverant, rupem paludi imminentem munire cœperunt, quæ ab hac Epipolarum parte magnum portum versus vergit, et qua ipsis, per *locum* planum et paludem in portum descendentibus, brevissimus *muri* ambitus erat futurus. Interea vero Syracusani egressi, rursus et ipsi vallum *transversum* ducere cœperunt, inchoatum ab urbe, per mediam paludem. Simul etiam fossam prope *vallum* duxerunt, ne Atheniensibus murum ad mare usque producere liceret. Illi vero, postquam munitionem in *Epipolarum* rupe cœptam absolverunt, Syracusanorum vallum, fossamque rursus aggredi statuerunt; classe quidem ex Thapso in magnum Syracusanorum portum circumvehijussa. Ipsi vero sub auroram, cum ab Epipolis in planum descendissent, et per paludem (qua cœnosa et maxime solida erat) supra fores asseresque substratos transissent, sub ipsum diluculum capiunt et vallum, præter exiguam partem, et fossam, *sed paulo post* et illam partem, quæ reliqua erat, ceperunt. Et *ibi* prælium commissum est, et Athenienses in eo victores exstiterunt. Et Syracusani, qui dextrum cornu tenebant, ad urbem fugerunt; qui vero in sinistro, ad fluvium. Cum autem trecenti illi Atheniensium delecti milites transitum ipsis intercludere vellent, ad pontem cursu contenderunt. Quod veriti Syracusani, (hic enim et plerique equites ipsis aderant;) cum his trecentis manus conserunt, eosque in fugam vertunt, et impressionem in dextrum Atheniensium cornu faciunt. Cum autem isti in *hostes* impetum fecissent, et prima illius cornu

cohors perterrita est. Lamachus vero, cum hoc animadvertisset, a suo sinistro cornu cum non multis sagittariis, assumtis etiam Argivis, ad opem suis ferendam accurrit. Et fossam quandam transgressus, et cum paucis una transgressis desertus occubuit, et cum eo quinque aut sex. Hos autem Syracusani, maxima celeritate confestim arreptos, trans fluvium ante *reliquarum copiarum adventum* in locum tutum transportarunt: sed, cum jam et reliquis Atheniensium exercitus adversus ipsos venirent, abierunt.

102. Interea vero illi de Syracusanis, qui initio ad urbem confugerant, cum hæc fieri viderent, et ipsi, sumtis animis, ab urbe rursus aciem adversus Athenienses sibi oppositos instruxerunt, et quandam suorum partem miserunt ad *muri ambitum*, qui Epipolas cingebat, existimantes fore, ut eum desertum caperent. Et qui missi sunt, ipsorum quidem *Atheniensium* exteriorem decem jugerum munitionem ceperunt, ac diripuerunt. Nicias vero impedivit, ne ipsum etiam *muri ambitum occuparent*. Casu enim ob infirmam valetudinem in eo relictus fuerat. Is enim machinas, omnemque materiam, quæ ante murum erat objecta, a suis ministris incendi jussit, postquam animadvertit, se propter virorum solitudinem nullam salutis conservandæ facultatem alia ratione habituros. Atque res ita cecidit. Nam Syracusani, propter incendium, propius accedere non sunt ausi; sed se retro receperunt. Etenim ex locis inferioribus subsidium Atheniensium, qui Syracusanos, qui illic erant, insequuti fuerant, ad *illius muri ambitum* jam redibat; et ipsorum classis ex Thapso simul (ut dictum est) in magnum portum navigabat. Quæ cernentes illi Syracusani, qui in superioribus locis erant, celeriter *illinc* abierunt, et reliquis ipsorum exercitus in urbem *rediit*; quod existimarent, non satis virium sibi jam adesse ad impediendum *hostem*, ne murum ad mare *duceret*.

103. Postea vero Athenienses tropæum erexerunt: mortuosque Syracusanis, interposita fide publica, reddiderunt, et Lamachi comites ipsumque receperunt. Cum autem omnis exercitus navalis pariter et pedestris ipsis jam præsto esset, Syracusanos duplici muro concluserunt; quem, ab Epipolis et præruptis *carum* partibus initio ducto, ad mare perduxerunt. Commeatus autem ad *ipsorum* exercitum undique ex Italia comportabantur. Ex Siculis etiam multi ad Athenienses accesserunt socii, qui prius circumspiciebant, *belli eventum expectantes*. Ex Hetruria quoque *venerunt tres naves*, quæ singulæ quinquaginta remis agebantur. Denique cætera sic ipsis succedebant, ut spem ipsis ostenderent. Etenim Syracusani non amplius existimabant, se bello superiores evasuros, quod ne ex Peloponneso quidem ullum auxilium ad ipsos veniret. Quare cum inter se ipsos, tum etiam cum Nicia, de compositione facienda agere

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. $\frac{2}{3}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

Bell. cœperunt. Hic enim, defuncto Lamacho, imperium solus jam ha-
 Pelop. bebat. Et nihil quidem transigebatur: sed (ut fieri solet ab ho-
 an. 18. minibus, qui sunt consilii inopes, et qui obsidione arctius, quam an-
 Olymp. tea, premuntur,) cum apud illum multa proponebantur, tum etiam
 91. 2. in urbe longe plura dicebantur. Etenim et quædam mutua suspicio
 V. C. propter præsentia mala inter ipsos erat orta. Quamobrem ipsis
 Varr. etiam ducibus, quorum ductu hæc ipsis acciderant, quasi propter il-
 340. 1. lorum vel infelicitatem vel proditionem clades acceperant, impe-
 rium abrogarunt; et alios, Heraclidem, et Euclem, et Telliam, in
 illorum locum surrogarunt.

Bell. 104. Interea vero Gylippus Lacedæmonius, et naves Corinthia-
 Pelop. cæ Leucadem jam appulerant, eo animo, ut quam celerrime in Sici-
 an. 18. liam ad opem *Syracusanis* ferendam trajicerent. Cum autem atro-
 Olymp. ces nuntii ipsis afferrentur, omnesque in idem mendacium congru-
 91. 2. entes, Syracusas jam omnino circumvallatas esse, Gylippus Siciliæ
 V. C. quidem *conservandæ* nullam spem amplius habebat: Italiam vero
 Varr. conservare cupiens, ipse et Pythen Corinthius cum duabus Laconi-
 Junio cis navibus, totidemque Corinthiacis, quam velocissime transmissis
 Ionio, Tarentum pervenerunt. Corinthii vero, præter suas decem,
 duabus Leucadiis et tribus Ambraciotis instructis, in *Siciliam* postea
 navigare constituerant. Et Gylippus quidem Tarento primum in
 agrum Thurium pro legato profectus, * ex civitatis jure, quo pater
 ipsius quondam a *Thuriis* donatus fuerat, cum ipsos sibi socios ad-
 jungere non potuisset, illinc solvens, † Italiæ oram legebat, et in
 sinu Terinæo abreptus a vento (qui hac in parte ‡ oppositus Boreæ
 vehementer spirat) in altum defertur; et rursus acerrima tempe-
 state jactatus, Tarentum appellit. Naves autem, quotquot tempe-
 state quassatæ fuerant, subduxit, et refecit. Nicias vero, cum eum
 in *Siciliam* venire audisset, navium, quas ille secum ducebat, paucitatem
 contempsit: quod et Thurii fecerunt. Videbantur enim prædonum
 ritu instructi navigare, atque *propterea* nullam custodiam adhuc ad-
 hibebat.

105. Per eadem hujus ætatis tempora Lacedæmonii, cum ipsi,
 tum ipsorum socii, irruptionem una cum ipsis in agrum Argivum fe-
 cerunt, ejusque magnam partem vastarunt. Athenienses autem cum
 triginta navibus, quæ fœdera, ipsis cum Lacedæmoniis interceden-
 tia, manifestissime ruperunt, Argivis auxilium tulerunt. Prius enim

* Renovata prius memoria patris in administranda republica, ut ad defectionem adduceret, quum nihil proficeret, abiit etc. *Valla.* HUDS.

† Italiam prætervehebatur. HUDS.

‡ Qui fieri potest, ut navis, in hoc sinu a vento Boreæ opposito abrepta, in altum deferatur? Forsan, κατὰ βορέαν ἐστρωδός, reddi possit, juxta Boream. IDEM.

Pylo in agrum vicinum excurrentes, et in cæteram Peloponnesum potius, quam in Laconicam, exscendentes, cum Argivis et Mantineis latrocinia potius exercebant, quam *justum* bellum gerebant. Quamvis enim Argivi *ipsos* sæpe rogassent, ut armata manu vel appellerent solum ad Laconicam, et, minima *illius* parte secum vastata, discederent: noluerunt. Tunc vero Pythodoro et Læspodio et Demarato ducibus, exscensu ex navibus facto in Epidauri Limeræ et Prasiæ agrum, ac in alia quædam loca, eorum agrum vastarunt; et *hoc modo* effecerunt, ut Lacedæmonii multo honestiorem sese adversus Athenienses tuendi occasionem jam haberent. Cum autem Athenienses ex agro Argivo *domum* cum classe revertissent, et Lacedæmonii *cum suis*; Argivi, irruptione in agrum Phliasium facta, ejus partem vastarunt, et nonnullos interfecerunt, domumque reddierunt.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 2.
V. C.
Varr.
340.

Ante
Jun. 26.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER SEPTIMUS.

GYLIPPUS autem ac Pythen, postquam naves refecerunt, Tarento *solventes*, ad Locros Epizephyrios navigarunt. Jam autem certiores facti, Syracusas nondum undique circumvallatas, sed adhuc licere cum exercitu venientibus per Epipolas introire, consultare cœperunt, utrum a dextro Siciliæ *latere* navigantes introitum *in urbem* periclitarentur, an vero sinistrum *latus* sequentes, Himeram primum peterent, et cum illis ipsis *Himeræis*, tum etiam aliis copiis assumtis, ex *illorum numero*, quos *ad hanc expeditionem* inducere potuissent, *Syracusas* itinere terrestri proficiscerentur. Ipsis autem placuit Himeram proficisci, præsertim quod quatuor Atticæ naves nondum Rhegium appulerant, quas Nicias, *quamvis classem hostilem contemneret*, tamen *ad ejus adventum observandum* miserat, cum, eos apud Locros esse, intellexisset. Sed *Gylippus et Pythen hunc istarum navium adventum*, atque has excubias præverterunt, ac per fretum *in Siciliam oculus* trajecerunt. Et cum Rhegium, ac *inde Messanam* appulissent, Himeram iverunt. Cum autem illic essent, Himeræis persuadebant, ut arma consociarent, et se sequerentur, et nautis suis arma, quibus deerant, præberent. Naves enim Himeræ subdlexerant. Præterea Selinuntios, missis *ad eos nuntiis*, ad quendam locum *ipsis designatum*, *sibi* cum omnibus copiis obviam venire jussurunt. Nonnullas etiam copias non magnas se missuros ad ipsos promiserunt et Geloi et Siculorum nonnulli, qui longe alacrius, *quam ante*, ad illorum societatem sequendam erant parati, tum quod Archonides nuper decessisset, qui, cum in ea Siciliæ parte regnaret, nec parum potens esset, Atheniensibus amicus erat: tum etiam, quod Gylippus Lacedæmone alacriter venire videretur. Gylippus autem, assumtis e suorum nautarum ac epibatarum numero, quos armaverat, ad septingentos, et Himeræorum tam gravis quam levis armaturæ ex utrisque promiscue ad mille, et equitibus centum, et

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
V. C.
Varr.
340.
Post
Jun. 26.

Bell. Selinuntiorum aliquot leviter armatis, et equitibus etiam Geloorum
Pelop. paucis, et Siculorum mille universe militibus, Syracusas perrexit.
an. 18.

Olymp. 2. Corinthii autem, a Leucade solventes, cum reliquis navibus,
91. 3. celeritate quanta maxima potuerunt, ad opem *Syracusanis* ferendam
V. C. venerunt. Et Gongylus, unus Corinthiorum dux, qui postremus
Varr. cum una navi profectus fuerat, primus quidem, sed tamen paulo ante
340. Gylippum, Syracusas appulit. Nactus autem ipsos *Syracusanos*, qui
de bello sedando et compositione facienda concionem erant habituri,
hoc ne facerent, impedivit; ac eorum animos confirmavit; quod dixisset,
alias etiam naves, et Gylippum, Cleandridæ *filium*, ducem a Lacedæmoniis
missum, adventare. Quamobrem Syracusani animis confirmati sunt, et
confestim Gylippo cum omnibus copiis obviam ituri prodierunt. Jam enim
ipsum adventare audierant. * Ille vero, cum Iegas Siculorum munitionem
obiter cepisset, et aciem ut ad prælium instruxisset, ad Epipolas
contendit: et cum per Euryelum adscendisset, qua et *ipsi* Athenienses
prius *adscenderant*, cum Syracusanis adversus Atheniensium munitionem
perrexit. Forte autem id temporis *eo* venit, quo duplex murus septem
octove stadiorum longitudine jam ab Atheniensibus ad magnum portum
perfectus erat, excepta exigua quadam *ejus* parte, quæ mare versus
spectabat: nam *Athenienses partem* istam adhuc ædificabant. † Ab altera
vero, eaque majore ambitus *parte*, Trogilum versus, ad alterum mare,
lapides jam comportati jacebant; et opus alibi quidem semiperfectum,
alibi vero etiam perfectum erat relictum. Eo periculi Syracusæ
venerant.

3. Athenienses vero, propter repentinum ac sibi infestum Gylippi
et Syracusanorum adventum, primum quidem turbati sunt, aciem
tamen instruxerunt. Ille vero, juxta *ipsos* agmen sistens, caduceatorem
ad ipsos præmittit, qui diceret, si intra quinque dies ex Sicilia
discedere vellent, sumtis suis rebus, se paratum esse ad fœdus
cum ipsis faciendum. Illi vero *hæc* parvi faciebant, nulloque
responso reddito, *caduceatorem* remiserunt. Postea vero utrique
aciem aciei adversam ut ad prælium instruxerunt. Sed Gylippus
animadvertens, Syracusanos perturbari, nec facile in suos ordines
redigi, copias in locum patientiorem reduxit. Nicias vero Athenienses
adversus *hostem* non duxit: sed prope suam munitionem se *cum suis*
copiis continuit. Gylippus autem, cum animadvertisset ipsos contra
se non venientes, exercitum abduxit in verticem nomine Temeniten,
ibique castris positus pernoctavit. Postridie vero majorem *suarum*

* Ille, quum in ipso itinere Iegas Siculorum murum expugnasset etc. *Tulla*. HUDS.

† Ex altera autem munitionum parte, juxta Trogilum, alterumque mare, lapides
maxime adjecti jacebant; et quædam haud dum perfecta, quædam absoluta relictæ.
Acacius.

copiarum partem acie instructa ad Atheniensium muros duxit, ne alio ad opem *suis* ferendam irent. Quadam autem *copiarum* parte ad castellum Labdalum missa, *id* cepit, et quotquot in eo nactus est, omnes interfecit. Is enim locus a *cæteris* Atheniensibus conspicui non poterat. Eodem die triremis etiam Atheniensium a Syracusanis capta est, dum ad *magnum* portum appelleret.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
V. C.
Varr.
340.

4. Postea vero Syracusani et socii murum extruere cœperunt, initio ab urbe facto, eum per Epipolas sursum versus ducentes ad illum *alterum* transversum ac simplicem murum, a Syracusanis jam *extructum*, ut Athenienses, nisi impedire possent, circumvallare amplius non possent. Athenienses autem, muro ad mare absoluto, in loca superiora jam se receperant: sed Gylippus, (erat enim quædam illius muri ab Atheniensibus exstructi pars infirma,) noctu copiis assumptis ad illum contendit. Athenienses vero, (nam extra *vallum* stationem habebant) cum *hoc* sensissent, obviam ei iverunt. Ille vero, cum *hoc* animadvertisset, suos celeriter reduxit. Athenienses autem, *hoc muro* sublimius excitato, ipsi quidem hic excubias agebant, reliquos vero socios in reliquis illius munitionis partibus, ubi singuli excubias erant acturi, jam disposuerant, Niciæ vero videbatur muniendus esse locus, quem Plemmyrium vocant. (Est autem promontorium e regione urbis, quod, in magnum portum prominens, ejus fauces coarctat.) Hoc enim munito, *commeatus in castra* facilius importatum iri judicabat. Breviore enim intervallo prope *parvum* Syracusanorum portum se stationem habituros, * neque, quemadmodum tunc, *facere cogebantur*, ex intimo *magni* portus sinu, *atque longiore intervallo*, se ituros contra *hostes*, si quid *illi* classe molirentur. Quamobrem animum ad bellum maritimum jam magis appellebat, quod post adventum Gylippi minorem spem de rebus terrestribus sibi concipiendam esse videret. Copiis igitur et navibus *co* traductis, tria propugnacula extruxit. In his autem pleraque instrumenta reposita erant; et magna navigia, navesque veloces illic in statione jam manebant. † Quamobrem etiam tunc primum maxima classiariorum militum jactura facta est; nam aquæ penuria laborabant, et procul a *munitionibus* aquari cogebantur. Præterea quoties nautæ lignatum prodibant, ab equitatu Syracusanorum, qui terram obtinebat, *excepti plerique* interficiebantur. Nam tertia equitatus pars a Syracusanis in oppidulo, quod est in Olympio, collocata fuerat, propter illos, qui erant in Plemmyrio, ne ad agrum maleficiis infestandum *illinc* prodirent. Præterea Nicias reliquas etiam Corinthiorum naves adventare audiebat. Quare viginti naves misit,

* Non, quemadmodum tunc, longinqua portus parte sese recepturos, si quid *hostes* classe molirentur. *Talla*.

† Verum tunc primum navales socii non parum affligi cœperunt. *Acacius*.

Bell. ut illarum adventum observarent ; quibus mandatum fuerat, ut circa
 Pelop. Locros, et Rhegium, et loca, per quæ accessus ad Siciliam patebat,
 an. 18. stationem haberent.

Olymp. 5. Gylippus vero simul quidem murum, quem per Epipolas duce-
 91. 3. bat, exstruebat, utens lapidibus, quos Athenienses in usum suum ag-
 V. C. gesserant, simul etiam Syracusanos et socios in aciem extra muni-
 Varr. tionem producebat. Et Athenienses aciem illis oppositam instrue-
 340. bant. Postquam autem Gylippo tempus opportunum adesse visum
 est, hostes prior aggressus est. Et cum ad manus venissent, pugna-
 runt in eo spatio, quod inter *utrorumque* munitiones erat, ubi nullus
 erat usus equitatus Syracusanorum atque sociorum. Cum autem
 Syracusani et socii victi fuissent, suorumque cadavera fide publica
 interposita sustulissent, et Athenienses tropæum erexissent ; Gylip-
 pus, convocatis copiis, non illarum, sed suam culpam fuisse dixit.
 Se enim equitatus ac velitum usum *ipsis* eripuisse, * quod inter *utro-
 rumque* munitiones in loco nimis angusto aciem instruxisset. Nunc
 autem se rursus educturum. Quare jubebat illos ita secum cogitare,
 se quidem apparatu inferiores non futuros ; animis vero sic esse sta-
 tuendum, minime ferendum fore, nisi ipsi, qui Peloponnesii et Do-
 rienses essent, Iones et insularum incolas et convenas homines, su-
 peratos, ex *sua* regione ejicere vellent.

6. Postea vero, cum tempus opportunum venisset, eos rursus
 eduxit. Nicias vero et Athenienses, existimantes ipsi quoque, quam-
 vis initium proelii facere nollent, sibi tamen necessarium esse, non
 pati murum prope ædificari : (Jam enim murus, qui ab illis *Syracu-
 sanis* ædificabatur, propemodum vel ultra extremitatem muri ab Athe-
 niensibus exstructi processerat. Qui si processisset, jam duplex
 commodum ipsis *Syracusanis* attulisset, ut et pugnantes assidue vin-
 cerent, et, *si mallent*, proelio supersederent.) In aciem igitur contra
 Syracusanos prodierunt. Gylippus vero, gravis armaturæ militibus
 extra munitiones longius, quam ante, productis, manus cum ipsis
 conservit. Equitatum vero et velites a latere Atheniensium in loco
 spatioso collocaverat, ubi utrarumque munitionum opera desinebant.
 Hic autem equitatus in ipso proelio impressione facta in sinistrum
 Atheniensium cornu, quod ipsi erat oppositum, *id* in fugam vertit.
 Et propterea reliquus etiam *illorum* exercitus, a Syracusanis victus,
 in *suas* munitiones præceps est compulsus. Nocte autem insequenti
 murum prope munitionem Atheniensium ocius ædificarunt, ac ultra
eam perduxerunt, ita ut neque ipsi ab illis amplius impediri possent,
ne murum absolverent, et vel omnem in posterum sui circumvallandi
 facultatem, quamvis vincerent, illis eriperent.

* Instructa intra murorum intercapedinem acie. *Valla*. Acie nimium intra mu-
 nitiones directa. *Acacius*.

7. Postea vero Corinthiorum et Ambraciotarum et Leucadiorum naves, quæ reliquæ erant, numero duodecim, clam Atheniensium custodia navigarunt, *et ad urbem appulerunt*. Illis autem præerat Erasinides Corinthius. Et in reliqua *muri parte* ædificanda, *atque* usque ad *alterum* transversum murum Syracusanos adjuverunt. Gylippus autem caeteram Siciliam obivit, ut navales pedestresque copias colligeret, simul etiam ut civitates ad societatem secum ineundam sollicitaret, si qua aut propensa non erat, aut a bello prorsus adhuc abstinebat. Alii quoque Syracusanorum et Corinthiorum legati Lacedæmonem et Corinthum missi fuerunt, ut novus exercitus trajiceretur, quocunque modo, sive navibus onerariis, sive quacunque alia ratione *res commode* succedere posse videretur, quod et Athenienses *alias etiam copias* arcesserent. Et Syracusani classem instruebant, et *hujus quoque rei* periculum faciebant, quod hanc quoque rem aggredi statuissent, et in cæteras res totis viribus incumbebant.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
V. C.
Varr.
340:
Julio
exe-
unte
vel
ineunte
Aug.

8. Nicias, vero cum hoc intellexisset, et hostium quidem potentiam, suam vero *rerum omnium* penuriam in dies crescere videret, nuntios et ipse Athenas misit, sæpe quidem et alias, de singulis *rebus*, quæ gerebantur: sed tunc vel maxime, quod res suas in maximum discrimen adductas esse, et nisi primo quoque tempore *Athenienses* aut se revocarent, aut alios non paucos mitterent, nullam salutis spem superesse duceret. Veritus autem, ne *nuntii*, qui mittebantur, vel propter facundiæ vel propter consilii inopiam, vel etiam aliquid ad populi voluntatem dicentes, vera non renunciarent, epistolam scripsit: existimans fore, ut hoc modo potissimum suam sententiam ab ipso nuncio minime suppressam Athenienses cognoscerent, et de rebus veris deliberarent. Atque illi quidem, quos misit, cum literis, quas ferebant, et cum mandatis, quæ acceperant, quæ ipsos exponere oportebat, abierunt. Nicias vero, res castrenses jam custodiens, voluntariorum periculorum curam gerebat, *eaque tantum, quæ non ultro provocaverat, discrimina* subibat.

9. Eadem autem æstate jam extrema, Evetion etiam, Atheniensium dux, cum Perdicca multisque Thracibus Amphipoli bellum inferens, urbem quidem non expugnavit: sed, triremibus in Strymonem circumductis, ab ipso fluvio *urbem* obsidebat, ex Imeræo, *ubi belli sedem posuerat*, proficiscens. Atque hæc æstas excessit.

10. Hyeme autem ineunte, qui a Nicia missi fuerant, Athenas pervenerunt, et omnia mandata, quæ ab illo acceperant, exposuerunt, et si quis aliquid percontabatur, respondebant: epistolamque reddiderunt. Civitatis autem scriba in medium progressus *eam* Atheniensibus recitavit, cujus hæc erant verba:

11. “ RES quidem ante gestas, Athenienses, ex multis aliis *mcis*

Bell. epistolis, cognovistis. Jam vero tempus postulat longe magis, *quam*
 Pelop. *ante*, ut, in quo statu sint res nostræ, cognoscatis, et *pro eo, ac opus*
 an. 18. *est*, deliberetis. Cum enim Syracusanos, adversus quos missi fuimus,
 Olymp. majore præliorum parte superassemus, et munitiones extruxissemus,
 91. 3. in quibus nunc sumus, venit Gylippus Lacedæmonius cum exercitu,
 V. C. quem ex Peloponneso duxit, et ex quibusdam Siciliæ civitatibus. Et
 Varr. 340. primo quidem prælio a nobis superatus est: postridie vero, ab equi-
 tum velitumque multitudine per vim coacti, in munitiones nos re-
 cepimus. Nunc igitur nos propter adversariorum multitudinem,
 omissa *urbis* circumvallatione, quiescimus. Nec enim omnibus *nos-*
tris copiis uti possumus, quod munitionum custodia magnam gravis
 armaturæ partem absumat. Hostes vero murum simplicem juxta
 nostrum excitaverunt, ita, et eos amplius circumvallare nequeamus,
 nisi quis hanc munitionem nostris vicinam cum magnis copiis adortus
 expugnet. Contigit etiam, ut nos, qui alios obsidere videbamur,
 ipsi potius, saltem quod ad terram attinet, hoc patiamur. Nec enim
 propter *hostium* equitatum procul per regionem progredimur."

12. "Præterea legatos in Peloponnesum miserunt ad alias co-
 pias arcessendas. Et Gylippus ad urbes Siciliæ proficiscitur, ut
 earum alias quidem ad belli societatem pelliciat, quotquot nunc
 quiescunt, ex aliis vero præterea, pedestres navalesque copias, si
 possit, adducat. Nam, ut ego audio, peditatu *a terra*, pariter et
 classe a mari nostras munitiones tentare statuerunt. Neque cuiquam
 vestrum *hoc* arduum esse videatur, quod etiam a mari *nos aggredi*
statuerint. Nam nostra classis (quod et illi cognitum habent) initio
 quidem et navium siccitate, et hominum, qui in illis erant, incolumi-
 tate florebat. Jam vero et naves, quod tamdiu jam *sub dio et in*
mari manserint, sunt putrefactæ, et viri, qui eas explebant, sunt
 absumti. Naves enim *nobis* subducere non licet, ut recreemus,
 quod hostium naves, quæ nostris sunt numero paræ, atque adeo
 plures, perpetuo suspicionem *nobis* afferant, quod *jamjam nos* sint
invasuræ. Non dubium autem, illos *hujus rei* periculum facturos
 esse. Et *hostis* invadendi facultas penes illos est, et suas *naves*
 commodius exsiccare possunt. Nec enim stationes adversus alios
 habent."

13. "Nobis vero, quamvis magno navium numero abundaremus,
 vix tamen hoc *facere* liceret, ne dum, ut nunc, excubias cum tota
 classe agere coactis. Nam si vel modicam custodiæ partem detra-
 hamus, nullos com meatus habebimus, quos nunc quoque juxta illo-
 rum urbem *prætervecti* ægre *in castra* importamus. Homines vero
 nautici hac de causa et *ante* cum nostra jactura perierunt, et nunc
 etiam pereunt; quod nautæ quidem, quia procul a castris lignari,
 prædari, et aquari coguntur, ab *hostium* equitatu excepti cædantur;

servitia vero, quia castra castris opposita habemus, transfugiant. Bell. Pelop. an. 18. Peregrinorum quoque illi quidem, qui coacti naves conscenderunt, Olymp. 91. 3. in urbes continuo dilabuntur. Illi vero, qui mercedis magnitudine V. C. primum allecti venerant, et qui se quæstum potius facturos, quam Varr. pugnatos, arbitrabantur, ubi præter opinionem viderunt et hostium classem, et cæteras res jam nobis oppositas, partim quidem occasionem nacti ad hostes transfugiunt, partim vero, prout singulis facultas offertur, *abeunt*; (Sicilia autem est ampla;) quidam etiam hic Hyccarica mancipia mercati, trierarchis persuaserunt, ut illa pro se in naves imponerent, atque hoc modo exactam rei nauticæ disciplinam sustulerunt.” 340.

14. “* Vobis autem, qui *hoc probe* nostis, scribo, non diuturnum esse classariæ multitudinis vigorem, paucosque nautas reperiri, qui et navem agere et remigium moderari norint. Sed horum omnium *incommodorum* hoc est maximum, tum quod ego Imperator hæc mala prohibere non possim, (nam vestra ingenia, *Athenienses*, non facile reguntur,) tum etiam quod non habeamus, unde navium supplementum parare possimus, (id, quod hosti multis ex locis *facere licet*;) sed necesse sit, supplementum *illinc* parari, unde, quando *huc* venimus, et ea, quæ *nunc* supersunt, et ea, quæ *jam* absunta sunt, accepimus. Civitates enim, quæ nunc *nobis* sunt sociæ, Naxus et Catana, *copias nobis suppeditare* nequeunt. Quod si hoc unum præterea hostibus accesserit, ut Italiæ oppida, quæ nos alunt, cognito rerum statu, in quo sumus, vobisque nullum auxilium *ad nos* mittentibus, se illis adjungant; profecto, nobis sine prælio expugnatis, bellum ab ipsis conficietur. His autem ego jucundiora quidem *vobis* scribere potuissem, sed tamen non utiliora; † quia necesse est, vos manifeste cognoscere rerum istarum statum, ut de his consultetis. Simul etiam (quia vestra ingenia probe nota habeam, quod jucundissima quidem audire vultis, postea vero conquerimini, si quid ex his, quæ *audieritis*, vobis non contigerit, *perinde ac optabatis*;) tutius esse duxi, declarare, quod verum est.”

15. “Jam vero hoc quidem persuasum habeatis, et milites et duces se ita gessisse *adversus cos*, adversus quos primum venimus, ut a vobis reprehendi nequeant. Verum, quia *nunc* et universa Sicilia *contra nos* conspirat, et alius exercitus ex Peloponneso ab ipsis expectatur, decernatis jam, aut eos, qui hic sunt, revocandos esse, quod ne adversus quidem præsentis *hostes* satis virium habeant, aut alium et pedestrem et navalem exercitum, *hoc* non minorem, *huc*

* Non intelligentibus autem scribo etc. *Valla*. Sed in omnibus Gr. Exemplaribus, quæ vidimus, legitur *ἐπισταμένοις* absque negatione. HUDS.

† Si modo decet vos, rebus nostris aperte cogitis, deliberare. *Valla*. WASS.

Bell. præterea mittendum, pecuniam etiam non paucam; mihi vero suc-
 Pelop. cessorem aliquem, quia ex renibus laborans *in imperio* permanere
 an. 18. nequeo. Dignus autem sum, qui veniam a vobis impetrem. Ete-
 Olymp. nim cum recte valerem, obeundis imperatoris muneribus sæpe de
 91. 3. vobis bene sum meritus. Quicquid autem facturi estis, id ineunte
 V. C. statim vere, nec ulla procrastinatione utentes faciatis; quia hostes
 Varr. 340. brevi res quidem Siculas comparabunt, quæ vero ex Peloponneso,
 tardius quidem; sed tamen, nisi animum *ad eas* advertatis, partim
 quidem, ut et ante, vos latebunt, partim vero *vos* prævertent."

16. Hæc igitur sunt, quæ Niciæ epistola declaravit. Athenien-
 ses vero, his auditis, ipsi quidem imperium non abrogarunt: sed,
 donec alii collegæ delecti *ad eum* pervenirent, duos eorum, Me-
 nandrum et Euthydemum, qui illic cum ipso erant, delectos ipsi
 adjunxerunt, * ne solus infirma valetudine vexaretur. Alium etiam
 exercitum censuere mittendum, et nauticarum et pedestrium copia-
 rum, tam ex Atheniensium legionariis militibus, quam ex sociis.
 Et Demosthenem Alcisthenis, Eurymedontem Theuclis *filium*, col-
 legas delectos ipsi miserunt. Atque Eurymedontem quidem statim
 circa solstitium hybernum in Siciliam miserunt cum decem navibus,
 et cum viginti argenti talentis, quæ secum ferebat; simul etiam ut
 illis, qui illic erant, auxilium venturum, ipsosque civitati curæ futu-
 ros nuntiaret.

Fine
 Decem-
 bris.

Bell. 17. Demosthenes vero ad adornandam profectionem remansit,
 Pelop. ut primo statim vere discederet; et ad indicendum sociis delectum,
 an. 18. et ad comparandas illinc pecunias, naves, et gravis armaturæ mi-
 Olymp. lites. Præterea Athenienses mittunt circa Peloponnesum viginti
 91. 3. naves, ut observarent, ne quis e Corintho et ex Peloponneso traji-
 V. C. ceret in Siciliam. Nam Corinthii, postquam legati ad ipsos vene-
 Varr. 341. runt, et res in Sicilia meliore conditione esse nunciaverunt, existi-
 Inter mantes, et priorem classem non intempestive a se missam fuisse,
 Jan. 1. et multo magis animo confirmati sunt, et cum ipsi ad gravis armaturæ
 Mar. 18. milites in onerariis navibus in Siciliam mittendos sese accingebant,
 tum etiam Lacedæmonii ad *copias* eodem modo ex cætera Pelopon-
 neso mittendas *sese præparabant*. Et Corinthii viginti quinque naves
 instruxerunt, ut pugnam navalem experirentur † adversus specula-
 torias illas, quæ stabant ad Naupactum; utque Athenienses, qui
 Naupacti erant, onerariarum ipsorum navium profectionem minus
 impedirent, utpote suarum navium præsidio adversus illorum trire-
 mes, quæ se opponebant, seipsos tuentes.

* Ne solus relictus ob corporis infirmitatem succumberet. *Acacius*.

† Male vertit *Interpres*. Debuisset enim ita reddere: *adversus illas, quæ in statione erant apud Naupactum etc.* Vide *Annot. HUDS.*

18. Lacedæmonii vero (prout etiam ante secum ipsi constituerant) expeditionem in Atticam apparabant, instigantibus Syracusanis atque Corinthiis, postquam audierunt, auxilium ab Atheniensibus in Siciliam mitti, ut irruptione facta impediretur. Quinetiam Alcibiades instans, *illos* docebat, Deceleam muniendam esse, nec bellum remittendum. Præcipue vero quoddam *animi* robur Lacedæmoniis accessit, quod existimarent, Athenienses, qui duplex bellum gerebant, contra se et Sicilienses, a se facilius debellatum iri: præterea quod ipsos priores fœdera fregisse ducerent. Nam in superiore bello a se potius peccatum fuisse, quod Thebani fœderum tempore Platæam invasissent. Et, cum in prioribus pactionibus cautum fuisset, ne arma inferrentur *illis, qui injuriam alteris fecissent*, si judicium subire vellent, ipsi ad judicium ab Atheniensibus provocati, venire noluissent. Et propterea se merito adversa fortuna usos existimabant; et cum illam cladem, quam ad Pylum acceperant, tum etiam *aliam*, si qua alia ipsis contigerat, * animo volutantes religioni vertebant. At, postquam Athenienses cum triginta navibus *ex Attica* profecti, agri Epidaurii partem, et Prasiarum, et alia loca vastarunt, simul etiam et Pylo prodeuntes latrocinia exercebant, † et, quoties orta esset controversia de aliqua conditionum, quæ in fœderibus erant dubiæ, ad judicium a Lacedæmoniis provocati, *rem controversam judicio* permittere nolabant: tunc vero Lacedæmonii, existimantes, suum illud peccatum, quod prius commiserant, idem in Athenienses *jam* recidisse, ad bellum animis erant propensis. Atque nuntiis ad socios hac hyeme circummissis ferum *ipsis* imperarunt, et cætera instrumenta ad murorum exstructionem præpararunt. Simul autem et ipsi parabant, et cæteros Peloponnesios *ad idem faciendum* adigebant, ut illis, qui erant in Sicilia, auxilium in onerariis navibus mitterent. Atque hæc hyems exiit, et hujus belli, quod Thucydides conscripsit, duodevigesimus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 18.
Olymp.
91. 3.
V. C.
Varr.
341.

19. Veris autem insequentis initio statim, Lacedæmonii sociique irruptionem in Atticam maturime fecerunt. Illos vero ducebat Agis, Archidami *filius*, Lacedæmoniorum rex. Ac primum quidem agri planitiem circumjacentem vastarunt, deinde vero Deceleam munire cœperunt, id opus inter civitates partiti. Abest autem Decelea ab Athenis circiter centum ac viginti stadiis; tantundem etiam, nec multo plus, a Bœotia. Hæc autem munitio, Athenas usque

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 3.
V. C.
Varr.
34½.
A
Mar.18

* *Ἐνδύμενοι* in memoriam revocabant vertit *Valla*. Verum accipi potest pro *ἐνδύμενοι ἐπικεύοντες* qua phrasi paulo infra utitur *Thucydides*. Vide *Indicem* in voce *ἐνδύμενοι*.
IDEM.

† Et quoties ex fœdere a Lacedæmoniis repetebantur res ereptæ etc. *Acacius*.
WASS.

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. ³/₄. V. C. Varr. 34 ¹/₂. conspicua, in planitie, et illius regionis opportunissimis ad maleficia exercenda locis exstruebatur. Atque Peloponnesii quidem, ac socii, qui in Attica erant, hanc munitionem exstruebant. Qui vero in Peloponneso erant, gravis armaturæ milites, onerariis navibus *rectos*, in Siciliam sub id tempus miserunt. Atque Lacedæmonii quidem præstantissimos quosque servorum ac libertorum in civitatem nuper adscriptorum, ex utrisque promiscue sexcentos gravis armaturæ milites, delegerunt; et Ecritum, ducem Spartanum, *illuc miserunt*: Bæoti vero, trecentos gravis armaturæ milites, quibus præerant Xenon et Nicon, Thebani, et Hegesander Thespiensis. Isti igitur inter primos a Tænaro Laconicæ profecti, in altum vela fecerunt. Post horum autem discessum, Corinthii non multo post miserunt quingentos gravis armaturæ milites, partim quidem ex ipsa Corintho, partim vero ex Arcadibus mercede conductos, et Alexarchum Corinthium, quem ipsis ducem præfecerunt. Sicyonii quoque cum Corinthiis ducentos gravis armaturæ milites miserunt, quibus præerat Sargeus Sicyonius. Illæ autem quinque et viginti Corinthiorum naves, quæ per hyemem instructæ fuerant, e regione viginti Atticarum navium, quæ ad Naupactum stabant, in statione manserunt, donec isti gravis armaturæ milites, qui navibus onerariis ex Peloponneso vehebantur, transissent: cujus etiam rei causa *triremes istæ* prius fuerant instructæ, ne Athenienses ad onerarias naves potius, quam ad triremes, animum adverterent.

20. Interea vero, dum Decelea muniretur, veris initio, statim, et ipsi Athenienses circa Peloponnesum triginta naves, duce Charicle, Apollodori filio, miserunt. Cui mandatum fuerat, ut et Argos profectus, ex jure societatis Argivos ad naves militibus armatis explendas hortaretur. Item Demosthenem (quemadmodum statuerant,) in Siciliam miserunt, cum sexaginta navibus Atheniensium, et quinque Chiorum, quæ mille et ducentos legionarios Atheniensium milites armatos ferebant, et ex insularum incolis quam potuerant undique plurimos contrahere: et ex aliis suæ ditionis sociis, sicunde aliquid ad rem militarem idoneum comparare potuerant. Ipsi autem præceptum fuerat, ut primum copiis cum Chariclis exercitu conjunctis, simul oram Laonicam circumvectus infestaret. Et Demosthenes quidem, in Æginam profectus, *ibi* suarum copiarum reliquias si quæ erant, et Chariclem, donec Argivos assumisset, opperiebatur.

21. In Sicilia vero, per eadem hujus veris tempora, et Gylippus Syracusas rediit, adducens ex civitatibus, quibus persuaserat, *ut auxilium Syracusanis mitterent*, exercitum quam potuerat undique maximum. Convocatis autem Syracusanis, dixit, quam plurimas possent naves armandas esse, pugnæque navalis periculum esse fa-

ciendum. Se enim sperare, si hoc tentarent, in hoc bello facinus aliquod isto periculo dignum edituros. Quinetiam Hermocrates potissimum, una cum Gylippo Syracusanos hortabatur, ne res navales adversus Athenienses aggredi dubitarent: dicens, ne illos quidem hanc rerum nauticarum peritiam hæreditariam aut perpetuam habere, sed mediterraneos esse magis, quam Syracusanos, et a Medis coactos rebus nauticis operam dare cœpisse: illos autem, qui audax aliquod facinus auderent adversus homines audaces, quales essent et Athenienses, ipsis asperrimos visum iri dicebat. Qua enim ratione illi alios terrerent, interdum non propter majorem potentiam, sed propter audaciam, quam in illis invadendis præstarent; eadem etiam ratione ipsis quoque idem, quod adversariis, eventurum. Dicebat etiam, se illud probe scire, Syracusanos, si Atheniensium classi ex improvise obviam ire auderent, propter hujusmodi *repentinum audaciam facinus*, illis consternatis, plus profecturos, quam Athenienses, propter scientiam, Syracusanorum imperitiæ obfuturos. Hortabatur igitur, ut rei nauticæ periculum facerent, nec *eam tentare* reformidarent. His autem et Gylippi, et Hermocratis, et si cujus alterius, adhortationibus inducti Syracusani, animum ad navale prælium appulerunt, et naves instruere cœperunt.

22. Gylippus vero, postquam classis instructa fuit, omnes pedestres copias sub noctem eduxit, et ipse quidem a terra munitiones in Plemmyrio *extractas* aggressurus erat. Syracusanorum vero triremes uno eodemque tempore ex composito, adversus *hostem* ex magno portu quinque et triginta navigabant. Ex minore vero (ubi etiam erant ipsorum navalia) quinque et quadraginta. Circumvehebantur autem, eo consilio, ut se conjungerent cum illis *navibus*, quæ intus *et in ipso magno portu* erant, et simul Plemmyrium invaderent, ut Athenienses utrinque turbarentur. Sed Athenienses, cum sexaginta naves adversus *hostilem classem* celeriter instruxissent, quinque et viginti navale prælium commiserunt cum illis quinque et triginta Syracusanorum *navibus*, quæ erant in magno portu; cum reliquis vero obviam iverunt illis, quæ ex navalibus circumvehebantur. Statim autem ante magni portus ostium configere cœperunt, et diu alteri alteris restiterunt, quod hi quidem *in portum* per vim ingredi conarentur, illi vero impedire.

23. Interea vero, cum Athenienses, qui erant in Plemmyrio, ad mare descendissent, et animos ad pugnam navalem intentos haberent, Gylippus prima luce *illorum* munitiones repente invasit. Ac primum *quidem e tribus* maximam cepit, deinde vero et *reliquas* duas minores. Custodes enim *illarum*, cum maximam *munitionem* facile captam animadvertissent, sustinere non sunt ausi. Atque ex prima *quidem munitione*, quæ capta fuit, homines, quotquot et in navigia

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

Bell. et in quandam onerariam navem confugerant, ægre in *sua* castra se
 Pelop. receperunt. Cum enim Syracusani cum suis navibus, quas in mag-
 an. 19. no portu habebant, navali prælio superiores essent, una *illorum* ve-
 Olymp. lox triremis ipsos insequabatur. Dum autem hæ duæ munitiones
 91. $\frac{3}{4}$. caperentur, interea et Syracusani jam *prælio navali* vincebantur, et
 V. C. *magni* qui ex his *munitionibus* fugiebant, facilius prætervecti sunt.
 Varr. 34 $\frac{1}{2}$. Nam Syracusanorum naves, quæ ante *portus* ostium pugnabant, cum
 Atheniensium naves per vim loco pepulissent, nullo ordine in *portum*
 navigabant; et, quod propter confusionem inter se colliderentur,
 victoriam Atheniensibus præbuerunt. Nam *Athenienses* et has in
 fugam verterunt, et illas, a quibus initio in ipso portu superati fue-
 rant. Atque undecim quidem Syracusanorum naves depresserunt,
 et majorem hominum partem interfecerunt, exceptis illis, qui erant
 in tribus navibus, quos vivos ceperunt. Ipsorum vero *Atheniensium*
 tres naves profligatæ fuerunt. Cum autem Syracusanorum naufraga
 subduxissent, et tropæum erexissent in parva insula ante Plem-
 myrium sita, in *sua* castra redierunt.

24. Atque Syracusani in prælio quidem navali rem ita gesserunt :
 at munitiones in Plemmyrio sitas habebant *in sua potestate*, et tria
 ipsarum tropæa statuerunt. Et e duabus quidem munitionibus pos-
 terius captis alteram diruerunt, duas vero refecerunt, et imposito
 præsidio tuebantur. In hac autem istarum munitionum expugna-
 tione multi perierunt, vivique *multi* capti fuerunt. Præterea et
 universa pecunia, quæ ingens erat, capta fuit. Quod enim Athe-
 nienses his munitionibus ut ærario uterentur, multa quidem nego-
 tiatorum pecunia, et frumentum inerat, multa etiam trierarcharum,
 siquidem et quadraginta triremium vela, et cætera *navium* instru-
 menta illic relicta fuerant, et tres triremes subductæ. Hæc autem
 Plemmyrii expugnatio Atheniensium copias maxime ac in primis
 afflixit. Nec enim commeatus *in castra* tuto amplius importari po-
 terant (nam Syracusani, qui cum suis navibus illic stationem adver-
 sus *ipsos* habebant, *eos illuc importari* prohibebant), jamque importa-
 bantur *tantum* prælio commisso. Atque cæteris etiam in rebus
hæc Plemmyrii expugnatio terrorem, animique demissionem exerci-
 tui attulit.

25. Postea vero Syracusani naves duodecim cum Agatharcho
 Syracusano, ipsarum præfecto, miserunt. Atque harum una qui-
 dem in Peloponnesum ivit, legatos vehens, qui rerum suarum stam-
 tum, et spem, quam *de propulsandis hostibus* concepissent, *Pelopon-
 nesiis* declararent; et *ipsos* ad bellum illic multo acrius, *quam ante*,
 administrandum incitarent. Cæteræ vero undecim naves Italiam
 versus navigarunt, quod audissent, naves pecunia onustas ad Athe-
 nienses cursum tenere. Has autem naves nactæ, plerasque corru-

perunt; et materiam ad ædificandas naves idoneam, quæ Atheniensibus erat præparata, in Cauloniatide concremarunt. Postea vero ad Locros iverunt. Et cum *illic* in statione essent, una oneraria navis ex Peloponneso, Thespiensium gravis armaturæ milites vehens, *illuc* appulit. Syracusani autem, his in suas naves receptis, domum redire cœperunt. Sed Athenienses, qui cum viginti navibus ad Megara stationem habebant, cum ipsos observassent, unam quidem *illorum* navem cum ipsis viris interceperunt, cæteras vero *capere* non potuerunt; sed Syracusas elapsæ sunt. Quinetiam in ipso portu leve certamen commissum est pro vallis, quos Syracusani ante vetera navalia in mari defixerant, ut ipsorum naves intra *hos* stationem haberent; utque Athenienses, si contra *Syracusanos* navigarent, *ipsis* nocere non possent, cum *in ipsos* impressionem facerent. Athenienses enim, cum ad *hos vallos* admovissent ingentem navem, quæ decem millia *sarcinarum* ferre poterat, et ligneas turres habebat, et pluteis munita erat, vallos ex naviculis religatos circumagebant, fractosque convellebant, et urinantes *educabant*, quos serra secabant. Syracusani vero ex navalibus illos missilibus petebant, illi vero vicissim ex oneraria navi tela *in ipsos* jaciebant. Ad extremum autem Athenienses magnam vallorum partem evulserunt. Sed omnium vallorum, illi, qui *sub aquis* latebant, maximum negotium facescebant. Nam *Syracusani* nonnullos vallos supra aquam non eminentes defixerant. Quare periculosum erat *illuc* accedere, ne quis, re non prævisa, navem *in vallum* ut in scopulum impingeret. Sed hos quoque *vallos*, urinatores mercede *solicitati*, aquam subeuptes, serra secabant. Syracusani tamen *alios* vallos rursus defixerunt. Multas etiam alias *nocendi* rationes alteri adversus alteros excogitabant, (ut inter vicinos exercitus et castra opposita habentes fieri credibile est,) et levia prælia committebant, et nihil intentatum relinquebant. Præterea Syracusani legatos ex Corinthiis, et Ambraciotis, et Lacedæmoniis *delectos*, in *diversas Siciliæ* civitates miserunt, ut et de Plemmyrio capto, et de navali pugna, in qua non tam hostium viribus, quam sua confusione, superati essent, nuntios afferrent. Simul etiam, ut cæterarum rerum statum declararent, et se spem habere *significarent*, utque rogarent, ut conjunctis viribus, classe pariter ac peditatu, openi *sibi* adversus ipsos *Athenienses* ferrent, quod et Athenienses cum aliis copiis expectarentur; quod si ipsi præsentem illorum exercitum mature, prius *quam aliæ copię venirent*, profligarent, debellatum iri. Atque illi quidem, qui erant in Sicilia, hæc agebant.

26. Demosthenes vero, postquam exercitum collegit, cum quo in Siciliam ad opem suis ferendam erat trajecturus, ex Ægina solvens, in Peloponnesum navigavit, et cum Charicle et triginta Athenien-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

Bell. Pelop. an. 1. Olymp. 91. $\frac{3}{4}$. V. C. Varr. 34 $\frac{1}{2}$.
 sium navibus se conjunxit. Nonnullis etiam Argivorum militibus in naves assumtis, agrum Laconicum petierunt. Ac primum quidem Epidauri Limeræ agrum in quadam parte vastarunt, deinde vero appulsi ad agri Laconici oram, quæ est e regione Cytherorum, ubi est Apollinis templum, nonnulla illius agri loca vastarunt, et quendam locum Isthmo similem muniverunt, ut et Lacedæmoniorum servitia illuc transfugerent, et inde latrones, ut ex Pylo, prædatum irent. Atque Demosthenes quidem, postquam eum locum muro complexus munivit, in Corcyram trajecit, ut, assumtis illius regionis sociis, in Siciliam quam celerrime navigaret. Charicles vero *illic* permansit, donec *Demosthenes* illum locum munivisset; et præsidio illic relicto, postea et ipse cum triginta navibus se domum recepit, et Argivi simul *abierunt*.

27. Hac eadem ætate, ex Thracibus etiam machærophoris, qui sunt ex Diaco genere, mille ac trecenti peltati Athenas venerunt, quos in Siciliam cum Demosthene navigare oportuerat. Athenienses vero, quod serius *et post Demosthenis discessum* venissent, ipsos in Thraciam, unde venerant, remittere statuerunt. Nam eos retinere illius belli causa, quod ex Decelea gerebatur, sumtuosum videbatur. Eorum enim singuli quotidie singulas drachmas accipiebant. Decelea enim, postquam primum quidem hac ætate ab universis *Lacedæmoniorum* copiis munita est, deinde vero insessa est præsiidiis a civitatibus missis, quæ certo temporum spatio alia aliis per vices succedentia agrum *Atticum* invadebant *ac infestabant*, Athenienses magnis detrimentis affecit, et in primis res *illorum* afflixit et pecuniarum direptione et hominum interitu. Nam ante quidem irruptiones, quæ fiebant, quod non diuturnæ essent, non impediabant *Athenienses*, ne reliqua anni parte fructus ex agro suo perciperent: tunc vero, quod continenter obsiderent, et interdum quidem cum magnis copiis *cum* invaderent, * interdum vero cogente necessitate par præsidium regionem incursionibus infestaret, et prædas ageret, et Agis, Lacedæmoniorum rex, adesset, (qui non negligenter bellum administrabat) Athenienses magnis detrimentis afficiebantur. Nam et universo agro privati erant, et servitorum amplius quam viginti millia ad hostes transierant, horumque magna pars manuaris artes exercebat: oves etiam omnes amissæ erant, et boves: et equi, quod ab equitibus, tum ad Deceleam excursiones facientibus, tum *omnem circumcirca* regionem tutantibus, quotidie agitentur, partim quidem claudi fiebant, quod in aspero solo gravibusque laboribus assidue vexarentur, partim vero sauciabantur.

28. Et commeatus, qui ex Eubœa comportabantur, cum prius ex

* Interdum vero solitum præsidium, etiam necessitate cogente, regionem excursionibus prædabundum peragraret etc. *Acacius*. HUDS.

Oropo itinere terrestri per Deceleam citius comportarentur, circum Sunium, itinere maritimo magnis sumtibus *in urbem* importabantur. Et *cæteris etiam* omnibus rebus advectitiis æque ac *ipsis commeatibus* civitas indigebat, * et quæ prius urbs erat, tunc in castellum commutata erat. Athenienses enim, quod interdum quidem excubias ad murorum pinnas per vices agerent, noctu vero et universi, præter equites, † partim quidem in statione, ubi arma in promptu habebant, partim vero supra muros, æstate pariter et hyeme *excubias* agerent, ærumnis conficiebantur. Sed *illud* potissimum ipsos premebat, quod duo bella simul sustinerent. Atque eo pervicaciæ progressi sunt, quam nullus credidisset, si prius *eam* audisset, quam ad eam illi devenissent. Nam, ipsos a Peloponnesiis munitione circumsessos, tamen ne sic quidem ex Sicilia decedere *voluisse*, sed illic eodem modo vicissim obsidere Syracusas, urbem, ipsam per se Athenis non inferiorem; adeoque Græcorum opinionem fefellisse, quam hujus belli initio de ipsorum potentia et audacia conceperant, (nam alii quidem, annum, alii vero, biennium, alii etiam, triennium; nullus vero, diutius eos bellum toleraturos, putabat, si Peloponnesii irruptionem in *ipsorum* agrum fecissent;) ut, anno decimo septimo post primam irruptionem, in Siciliam proficiscerentur, hoc bello jam prorsus attriti, et alterum bellum præterea susciperent, non levius priore, quod a Peloponnesiis illatum *jam sustinebant*. Propter quæ, et multa detrimenta, quæ a Decelea tunc accipiebant, simul etiam propter alios magnos sumtus, quos pro variis occasionibus, quæ occurrebant, facere cogebantur, ad maximam pecuniæ inopiam redacti sunt. Et per id tempus tributis loco vicesimam mercium, quæ mari vehebantur, populis imperio suo subjectis imperarunt, sperantes, se majorem pecuniæ vim hac ratione confecturos. Nam impensæ quidem, non quales ante, sed longe majores fiebant, quo etiam majus bellum existebat: proventus vero amittebantur.

29. Thraces igitur, qui ad Demosthenem non satis mature venerant, propter præsentem inopiam pecuniæ, cum sumtus facere nolent, statim dimiserunt; eosque deducendi negotium Diitrephi dererunt, eique præceperunt, ut in ipsa prætervectione (nam per Euripum transibant) hostibus etiam, si qua ratione possent, illorum opera usus noceret. Hic autem ipsos ad Tanagram eduxit, et prædæ nonnihil raptim egit, et sub vesperum ex Chalcide Eubœæ trajecit Euripum. Ipsosque in Bœotiam expositos adversus Mycalessum duxit. Et illam quidem noctem ad Mercurii fanum clam *hostibus* subsidens transegit. (Hoc autem a Mycalesso distat sexdecim circiter stadia.) Sed prima statim luce urbem, quæ ampla erat, invasit.

* *Ad verbum.* Et pro eo, ut civitas esset, castellum facta erat. Steph.

Qui partim quidem sub armis, partim vero supra muros etc. Alii. Huds.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. $\frac{3}{4}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. $\frac{3}{4}$. V. C. Varr. 33 $\frac{1}{2}$.
 Quod autem homines custodum præsidio nudatos invasisset, ac eos, qui non suspicabantur, ullos unquam tantum iter a mari in loca mediterranea facturos, ut se invaderent, cepit, quod murus infirmus esset, et partim quidem collapsus, partim vero humiliter ædificatus, simul etiam quod portæ propter securitatem essent apertæ. Thraces igitur in hanc urbem irruentes, et privatas et sacras ædes diripiebant, et ipsos homines interficiebant, nec senili aut juvenili ætati parcentes; sed omnes, ut in unum quemque deinceps incidebant, et pueros et feminas interficientes; quinetiam præterea jumenta, et quascunque alias animantes vidissent. Nam Thracum gens, (quales esse solent nationes maxime barbaræ,) quum fiduciam animo concepit, cædis est avidissima. Quare cum alia perturbatio non exigua tunc exstitit *in hac urbe*, tum etiam omne cædis genus. Nam, irruentes etiam in puerorum ludum, qui maximus illic erat, et pueri *in eum* modo erant ingressi, omnes conciderunt. Atque ista clades universæ civitati adeo gravis adeoque inopinata contigit, ut nullam aliam hac graviorem et magis inopinatam acceperit.

30. Thebani vero, cum *rem* cognovissent, ad opem *urbi* ferendam accurrerunt; et nacti Thraces jam non longe progressos, et prædam *ipsis* eripuerunt, ipsosque perterritos persequi cœperunt ad Euripum usque, et *ad mare*, ubi stabant ipsorum naves, quæ *ipsos* vexerant. Et ipsorum plurimos, dum *naves* conscenderent, neque natandi peritos, interfecerunt: iis, qui in navibus erant, cum vidissent ea, quæ in terra gerebantur, naves extra *Euripi* pontem *marisque fauces* in altum educentibus. * Nam in alio receptu, *et in cætero itinere*, Thraces non incomposite adversus Thebanorum equitatum, qui primus *ipsos* invaserat, procurrentes, et conglobati ordinem patrio more servantes, sese defendebant. Et pauci ipsorum propterea perierunt; quædam vero *ipsorum* pars, quæ in urbe, dum prædaretur, deprehensa fuerat, interiit. In summa vero, ex mille et trecentis Thracibus, omnino ducenti et quinquaginta ceciderunt. Ex Thebanis vero, et aliis, qui ad opem *Mycalessis* ferendam convenerant, viginti circiter, tam equites, quam simul gravis armaturæ milites, una cum Scirphonda, Thebano, uno ex Bœotarchis, a *Thracibus* interfecti fuerunt. Mycalessiorum vero pars quædam absunta fuit. Atque hic quidem fuit exitus cladis, quam Mycalessus accepit, quæ pro *civitatis* magnitudine non minus est deploranda, quam ulla alia, quæ in hoc bello acciderit.

31. Demosthenes vero, tunc Corcyra solvens, post illam *Deceleæ* munitionem in agro Laconico factam, onerariam navem Phiæ Eleorum in statione nactus, in qua gravis armaturæ milites Corinthii in

* Quoniam in alio receptu Thraces etc. sese defendebant, pauci ipsorum etc. pars vero etc. HUDS.

Siciliam erant trajecturi, ipsam quidem corrupit; viri vero elapsi, et mox aliam *onerariam navem* nacti, eo transmiserunt. Postea vero Demosthenes in Zacynthum profectus et in Cephalleniam, *illinc* gravis armaturæ milites assumsit, et Messeniorum *partem* Naupacto arcessivit; atque in oppositam Acarnaniæ continentem trajecit, et Alyziam, et Anactorium, quod ipsi *Athenienses* tenebant. Ipsi autem circum hæc loca agitati occurrit Eurymedon, ex Sicilia re-means, qui tunc hyeme cum pecunia, quam ad exercitum ferebat, *illuc* missus fuerat. Hic autem *ipsi* nuntiavit, cum alia, *quæ viderat*, tum etiam, se, dum jam esset in ipso navigationis cursu, audisse Plemmyrium a Syracusanis receptum. Præterea Conon etiam, qui Naupacto præerat, ad ipsos venit, nuntiaturus, quinque et viginti Corinthiorum naves, quæ in statione sibi opposita stabant, neque finito bello *illinc* discedere, et prælium navale commissuras esse. Ipsos igitur naves *ad se* mittere jubebat, quod cum suis duodeviginti *navibus* impares essent ad confligendum cum hostium quinque et viginti *navibus*. Demosthenes igitur et Eurymedon, decem velocissimas ex iis, quas ipsi habebant, cum ipso Conone miserunt ad illas, quæ Naupacti erant. * Ipsi vero res ad illam expeditionem necessarias apparabant, copiasque cogebant. Atque Eurymedon quidem, in Corcyram profectus, jussit ipsos *Corcyraeos* instruere quindecim naves: et gravis armaturæ milites delegit (nam aversus *ab instituto navigationis cursu, quo Athenas petebat*, jam una cum Demosthene imperium gerebat, quemadmodum etiam delectus fuerat.) Demosthenes vero ex locis, quæ circum Acarnaniam erant, funditores et jaculatores coëgit.

32. At Syracusanorum legati, qui tunc, post Plemmyrium expugnatum, *varias Siciliae* civitates adierant, cum, *quod petierant, ipsis* persuasissent, et copias, quas collegerant, *Syracusas* essent ducturi, Nicias, qui *rem* præsenferat, mittit ad illos Siculos, qui transitum tenebant, et cum ad Centoripas et Alicycæos, tum etiam ad alios socios, ne patiantur hostes per suos fines iter facere, sed *eos* congregati *transire* prohibeant: nec enim eos alia via transire conaturos. Agrigentini enim iter *ipsis* per suum agrum dare nolebant. Cum autem Sicilienses jam iter facerent, Siculi, quemadmodum ab Atheniensibus orabantur, tribus in locis insidias collocarunt, et illos incautos ac ex improvise aggressi, ad octingentos ferme occiderunt, omnesque legatos, præter unum Corinthium. Hic vero eos, qui elapsi sunt, ad mille et quingentos, Syracusas deduxit.

33. Per eosdem dies, Camarinæi etiam, qui opem ipsis *Syracusanis* ferebant, quingenti gravis armaturæ milites, et trecenti jacu-

* Ad delectum agendum se conferunt. *Valla*. Ipsi, ut exercitus cogeret, parant. *Lucius*. *Huds.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91.³/₄.
V. C.
Varr.
34¹/₂:

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. $\frac{3}{4}$. V. C. Varr. 34 $\frac{1}{2}$.
 latores, totidemque sagittarii *Syracusas* pervenerunt. * Miserunt et Geloi copias ad quinque naves explendas, et jaculatores quadringentos, et equites ducentos. Jam enim omnis propemodum Sicilia arma consociavit, præter Agrigentinos, (isti enim in partibus non erant, sed se medios gerebant ;) cæteri vero, etiam, qui hactenus belli eventum circumspicientes expectassent, conspiratione facta, Syracusanis auxilium adversus Athenienses ferebant. Atque Syracusanum quidem, quod cladem istam apud Siculos accepissent, ab Atheniensibus protinus invadendis abstinerunt. Demosthenes vero et Eurymedon, cum exercitus ex Corcyra et ex continente collectus jam paratus esset, cum universis copiis Ionium mare trajecerunt, et appulerunt ad promontorium Iapygiam. Hinc vero profecti, ad Choæradas Iapygiæ insulas appulerunt. Et paucos quosdam Iapygium jaculatores Messapiæ gentis, numero centum et quinquaginta, in naves imposuerunt. Et renovata vetusta quadam amicitia cum Arta, (qui, illis in locis tum imperitans, jaculatores etiam istos ipsis præbuerat,) ad Metapontium, Italiæ urbem, appulerunt. Cum autem Metapontinos induxissent ad secum mittendos ex societatis jure trecentos jaculatores, et duas triremes; his in naves receptis, † in agrum Thurium prætervecti sunt: ibique deprehenderunt Atheniensium adversarios per seditionem nuper ejectos. Quoniam autem volebant, omnibus copiis in unum ibi contractis, recognoscere, si quis relictus esset; simul etiam Thuriis persuadere, ut quam alacerrime ad eandem militiam secum proficiscerentur, et (quando eo fortunæ venissent,) eosdem pro hostibus et pro amicis haberent, quos Athenienses habent: in agro Thurio subsederunt, atque in harum rerum peragendarum curam incubuerunt.

34. Peloponnesii vero, et qui in quinque et viginti navibus erant, qui onerariarum navium in Siciliam tendentium causa habebant stationes oppositas navibus, quæ erant Naupacti, sub idem tempus sese ad navale prælium præpararunt, aliisque navibus præter eas, quas jam paratas habebant, instructis, adeo ut Atticis paulo pauciores essent, ad Erineum, Achaïæ oppidum, in agro Rhyptico situm, appulsi stationem habuerunt. Quoniam autem locus ille, in quo stationem habebant, in lunæ speciem curvatus erat, peditatus quidem tum Corinthiorum, tum sociorum indigenarum, qui ad opem suis ferendam convenerat, utrinque in eminentibus promontoriis dispositus erat: naves vero medium spatium tenebant obstructum.

* Geloi quoque classem quinque navium miserunt, et jaculatores etc. *Acacius*. HUDS.

† In Thuriam etc. *Alii*. Nam urbs illa in Lucanorum litore, quæ olim Sybaris, et postmodo Θούριον, et plurali Θούριαι, Thucydidi Θουρία, dicta est. Vide p. 384. et *Cicerii* Italiam Antiq. p. 1263. HUDS.

Polyanthes autem Corinthius hujus classis erat præfectus. Athenienses vero cum tribus et triginta navibus, quarum dux erat Diphilus, Naupacto solventes, adversus ipsos contenderunt. Et Corinthii principio quidem quieverunt: postea vero, cum ipsis signum datum fuisset, et tempus idoneum adesse visum esset, magno cum impetu Atheniensibus obviam iverunt, et prælium committere cœperunt. Et diu alteri alteris restiterunt. Et Corinthiorum quidem tres naves profligatæ fuerunt; Atheniensium vero nulla quidem prorsus est depressa, sed septem ad navigandum inutiles factæ sunt, quod Corinthiarum navium (quæ hac ipsa de causa crassiores epotides habebant,) adversis proris petitæ, et in ipsis frontibus, ubi nullum est remigium, perruptæ fuissent. * Cum autem prælium commisissent ancipiti quidem Marte, et ita, ut utrique victoriam sibi vendicarent, quia tamen Athenienses naufragiis sunt potiti, tum, quod ventus in altum ea propulisset, tum etiam, quod Corinthii suum agmen adversus ipsos non amplius ducerent, alteri ab alteris diremti sunt, et neutri alteros persequuti, nec ulli ex alterutris capti. Nam Corinthii et Peloponnesii facile evadebant, quia prælium prope terram committebant: Atheniensium vero nulla navis est depressa. Cum autem Athenienses se Naupactum recepissent, Corinthii statim tropæum ut victores erexerunt, quod plures hostilium navium ad navigationem inutiles reddidissent. Se enim propter hoc non superatos, putabant, propter quod neutri se victores fuisse *ducebant*. Nam et Corinthii, se victores fuisse, duxissent, nisi longe victi fuissent; et Athenienses existimassent, se victos fuisse, nisi longe vicissent. Cum autem Peloponnesii discessissent, et peditatus dilapsus esset, Athenienses et ipsi tanquam victores tropæum in Achaia statuerunt. Aberant autem ab Erinæo, ubi Corinthii suæ classis stationem habebant, viginti ferme stadiis. Atque pugna quidem navalis hunc exitum habuit.

35. Demosthenes vero et Eurymedon, posteaquam Thurii parati fuerunt ad illius militiæ societatem sequendam, cum septingentis gravis armaturæ militibus et trecentis jaculatoribus, classem quidem in oram Crotoniatidem prætervehi jusserunt: ipsi vero peditatum omnem, quem prius ad fluvium Sybarin recensuerant, per agrum Thurium duxerunt. Cum autem ad Hyliam fluvium pervenissent, et Crotoniatæ ad eos præmisissent, qui dicerent, præter voluntatem suam fore, si per suum agrum *ipsorum* exercitus transiret, ad mare descenderunt, et ad Hyliaë ostium pernoctarunt; et naves in eundem locum ipsis obviam venerunt. Postridie vero, cum

* Ita cum æquo Marte pugnatum esset, et utrique, se vicisse, putarent, Athenienses tamen navium potiti sunt fragmentis. Verum, quia et ipsos in altum urgebat ventus, et Corinthii etc. *Valla et Acacius HUDS.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. $\frac{1}{3}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

eas conscendissent, abierunt, et ad singulas urbes, præter Locros, appellebant, donec Petram Rhegini agri pervenerunt.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91 4.
V. C.
Varr.
341.
Post
Jul. 16.

36. Syracusani vero, cum interea ipsos contra se venire audissent, *belli fortunam* classe rursus experiri voluerunt, alioque *peditatus* apparatu, quem hac ipsa de causa collegerant, quod ipsos *ac novorum hostium adventum* prævertere cuperent. * Instruxerunt autem classem cum aliis rebus, ita ut ex superiore navali prælio didicerant, se fore meliore conditione, tum etiam navium proris, quas decurtarunt, et firmiores reddiderunt, et proris imposuerunt crassas epotidas; † iisque tigna junxerunt et intus et extra, quæ usque ad navium latera spatio fere senum cubitorum pertingerent; quomodo et Corinthii adversus naves, quæ ad Naupactum erant, suarum proris instructis pugnaverant. Existimarunt enim Syracusani, adversus Atheniensium naves, (quæ non eodem modo adversus *Syracusanorum naves* erant ædificatæ, sed a prora *partes* graciles *ac infirmas* habebant, quod ipsi *Athenienses* non tam adversis proris, quam navibus circumactis, *in hostilium navium latera* incurrere consuevissent) se non deteriore conditione futuros, et navale prælium, quod in magno portu a multis navibus in non magno *spatio* committendum erat, pro se facturum *putarunt*. Se enim, adversis proris incurrentes, diffracturos ipsorum proras; quod solidis crassisque rostris in vacuas ac infirmas incursuri essent: Atheniensibus vero in angusto loci spatio nullam fore facultatem aut naves circumagendi, aut eas *per mediam suam classem* educendi; qua artificii parte potissimum *illi* confidebant. Se enim pro viribus hoc quidem præstituros, ut nullam *ipsis* per mediam suam classem transeundi facultatem darent; illud vero ab ipsis loci angustiis præstitum iri, quæ *illos* impedituræ essent, ne naves circumagerent. Quod autem prius gubernatorum inscitia contigisse videbatur, ut adversis proris *cum hostibus* confligerent, se hoc ipso potissimum *prælii genere sperabant* usuros; hac enim ratione se optima conditione futuros. Atheniensibus enim, si *a se* propellerentur, non fore facultatem retrocedendi alio, nisi ad terram, idque exiguo *intervallo a mari distantem*, et in exiguum *loci spatium*, juxta sua ipsorum castra; cætero vero portu se potituros; at ipsos *hostes*, sicubi premerentur, confertos in exiguo *spatio*, et omnes in eodem *loco* inter se concur-

* Instruxerunt autem tunc et alteram classem, tanquam superaturi, quod e superiori pugna plus aliquid inspexissent. *Valla.*—prout majorem commoditatem se habituros e superiori pugna perspexerant. *Id est:* ad eum modum, quem commodiorem esse, e superiore pugna didicerant. *Vel,* ad eum modum, quo se adversus hostem plus roboris habituros, e sup. etc. *Steph.* HUDS.

† Ab iis publicas protenderunt ante murum, seniorum fere intrinsecus cubitorum, etc. *Valla.* Quos fulcris senum cubitorum, ad parietes protensis, intus et extra firmarunt. *Acac.* HUDS.

rentes, perturbatum iri. (quod etiam in omnibus navalibus præliis plurimum Atheniensibus obfuit, quod ipsis in omnem portum, ut Syracusanis, retrocedere non liceret;) in apertum vero mare navibus circumactis evadendi facultatem non habituros, quod penes se futurum esset, et a pelago incursionem *in illos* facere, et *illinc ad sua castra* retrocedere, præcipue vero, quod Plemmyrium ipsis infestum esset futurum, simul etiam, quod portus ostium non amplum esset.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
311.

37. Syracusani *igitur*, cum hæc excogitassent et pristinae disciplinae atque virtuti addidissent, simul etiam cum ex superiore navali prælio majorem fidentiam jam concepissent, pedestribus simul et maritimis copiis *Athenienses* aggrediuntur. Et peditatum quidem Gylippus paulo prius ex urbe eductum admovit ad Atheniensium munitionem, ab ea parte, qua prospectus in urbem patebat. Item qui apud Olympieum erant, cum gravis armaturæ milites, qui illic erant, tum equites, et levis armatura Syracusanorum, ad munitionem ab altera parte accesserunt. Postea vero confestim Syracusanorum sociorumque naves prodierunt. Athenienses vero primum quidem eos cum solo peditatu *belli fortunam* tentaturos existimabant, sed cum naves quoque subito contra *se* venientes vidissent, perturbati sunt. Et alii quidem supra munitiones et ante munitiones acie instructa steterunt adversus *hostes* accedentes; Atheniensium vero alii adversus equites et jaculatores multos, qui partim ex Olympieo, partim ex aliis locis extra sitis, magna celeritate veniebant, prodierunt; alii vero naves instruebant, simul etiam ad littus ad *opem suis* ferendam accurrebant: postquam instructæ fuerant, quinque et septuaginta naves adversus *hostem in altum* duxerunt. Syracusanorum vero erant circiter octoginta.

38. Cum autem ad multum illius diei spatium mutuis incursionibus se petissent, et *alteri ab alteris vicissim* repulsi fuissent, et utrique *virtutis hostilis* periculum mutuo fecissent, et neutri aliquo *præclaro ac memoratu digno* facinore edito victoriam ab adversariis reportare potuissent, (nisi quod Syracusani unam aut alteram Atheniensium navem depresserunt) *alteri ab alteris* diremti discesserunt: et peditatus simul a munitionibus *Atheniensium* abscessit. Postridie vero Syracusani quidem quieverunt nullo modo declarantes, quidnam essent acturi. Nicias vero, cernens, navale prælium æquo Marte commissum fuisse, et existimans, ipsos rursus *idem* tentaturos, trierarchos ad naves reficiendas adegit, si qua damnum aliquod accepisset, et onerarias produxit ante suum vallum, quod ab ipsis, * portus conclusi loco, ante naves in mari defixum fuerat: onerarias vero binum circiter jugerum spatio *inter se* distantes collocavit, ut, si qua navis premeretur, *ipsi* tutum esset refugium, et

Mense
Julio.

* Tanquam claustra portus. *Acacius. HUDS.*

Bell. rursus per otium exeundi facultas. Athenienses autem in his appa-
Pelop. randis totum diem ad noctem usque consumserunt.

an. 19. 39. Postridie vero Syracusani, maturius quidem, *quam ante*, sed
Olymp. tamen eodem et peditatus et classis conatu, cum Atheniensibus con-
91. 4. flixerunt. Cum autem adversis navibus se mutuo oppugnare cœ-
V. C. pissent, eodem modo rursus magnam illius diei partem se invicem
Varr. lacessendo consumserunt; donec Ariston, Pyrrhichi *filius*, Corin-
341. thius, omnium, qui cum Syracusanis erant, optimus gubernator, suasit *primis* suæ classis ducibus, ut mitterent ad eos, quibus in urbe *hujus rei* cura commissa erat, qui imperarent *ipsis*, ut quam celerrime rerum venalium forum mutarent, et *res venales* ad mare transferrent, et quæcunque quis esculenta haberet, omnes cogèrent *hæc* illuc ferre et vendere, ut nautæ illic expositi, statim juxta naves pranderent, et intra breve *spatium* rursus, idque eodem die, Athenienses nihil hujusmodi expectantes aggredierentur.

40. Atque hi quidem *hujus verbis* adducti nuntium miserunt, et mercatus apparatus est. Et Syracusani repente in puppim remigantes *et cessim cuntes*, urbem versus navigando se receperunt. Et statim excensu facto, ibi prandium sumserunt. Athenienses vero, existimantes, ipsos, ut *a se* victos, ad suam urbem in puppim remigantes sese recipere, per otium *in litus* egressi, cum ad alia, tum ad prandium expediendum se contulerunt, quod nullum navale prælium amplius eo die se commissuros putarent. At Syracusani repente navibus instructis *in eos* rursus invehuntur. Illi vero magno cum tumultu, et plerique jejuni, nullo ordine *naves* conscenderunt, et ægre tandem obviam *ipsis* iverunt. Et cum aliquamdiu sibi caventes, a se mutuo abstinuissent; postea * placuit Atheniensibus, non diutius ibi cunctari, sed quam celerrime *hostes* aggredi, ne sua ipsorum culpa lassitudine *confecti*, caperentur. Quamobrem dato signo ingruentes pugnare cœperunt. Syracusani vero, *illorum impetum* excipientes, eos propulsabant; et adversis *suarum* navium proris utentes, (quemadmodum *facere* statuerant,) quas ita paraverant, ut ad incursiones faciendas essent idoneæ, lacerabant Atheniensium naves in magna prorarum parte, ubi nullum erat remigium. Et qui ex tabulatis ipsos jaculis petebant, Atheniensibus vehementer nocebant; sed longe magis illi Syracusani, qui exiguis navigiis circumvehebantur, et *ordines ac* seriem remorum hostilium navium subibant, et ad *earum* latera prætervehebantur, et ex *ipsis navigiis* in nautas missilia jaciebant.

* Non committendum sibi, putavere Athenienses, ut differendo a seipsis labore superarentur, sed quamprimum cum hoste decernendum. *Valla*. Ut, dum cunctarentur *prælium* inire, a semetipsis lassitudine superarentur. *Id est*: longam inediam tolerantés, sinerent sua corpora fatiscere, et ab ea tanquam ab hoste debellari. *Potest tamen ἀλιεσθαι* sumi simplicius, et fortasse rectius, pro corripi. *Steph.* ΗΥΔΣ.

41. Tandem autem Syracusani totis viribus hoc modo pugnantes vicerunt: Athenienses vero in fugam versi, * per onerariarum navium præsidium in suam stationem confugerunt. Syracusanorum vero naves *hostem* insequutæ sunt usque ad illas onerarias naves; deinde antennæ, quæ ex onerariis navibus, † in introitu, altius sublatae stabant, unde *plumbei delphines ad demergendas subeuntes naves* pendebant, ipsos *ulterius progredi* prohibuerunt. Duæ vero Syracusanorum naves, victoria feroces, ad illas propius accesserunt, atque profligatae fuerunt; et *earum* altera una cum ipsis viris capta fuit. At Syracusani, septem navibus Atheniensium depressis, multisque laceratis, virisque partim captis, partim occisis, abierunt; et utriusque pugnae navalis tropæa erexerunt, certamque spem animo jam conceperant, se *Atheniensibus* classe longe superiores fore. Existimabant autem, ipsum etiam peditatum a se subactum iri. Atque hi quidem, ut *hostem* utrinque rursus aggressuri, sese præparabant.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Julio
excunte

42. Interea vero Demosthenes et Eurymedon cum auxilio, quod ab Atheniensibus acceptum adducebant, advenerunt, navibus ferme tribus et septuaginta, una cum peregrinis, et fere cum quinque milibus gravis armaturæ militum, quos tam ex suis popularibus, quam ex sociis, *collegerant*. Præterea cum jaculatoribus barbaris et Græcis non paucis, nec non funditoribus et sagittariis, et reliquo apparatu, quanto opus erat. Quamobrem Syracusanorum et sociorum animos non exiguus pavor tunc invasit, si nullus periculi devitandi finis sibi futurus esset. Videbant enim, quamvis Decelea fuisset munita, nihilo tamen minus exercitum parem atque similem priori contra se venisse, et Atheniensium vires undique magnas apparere. ‡ Superiori vero Atheniensium exercitui, ut in malis, quoddam *animi* robor accessit. Demosthenes autem, cum vidisset, quo in statu res essent, et existimasset, nullo modo *sibi* licere tempus terere, et committere, quod Nicias commiserat: (Nicias enim, cum initio formidabilis *illuc* appulisset, quia Syracusas non protinus est adortus, sed Catanæ hybernavit, in contemtionem *apud hostes* venit; eumque Gylippus, qui copias ex Peloponneso ducebat, antevertit; quas ne arcessissent quidem Syracusani, si ille confestim invasisset. Nam cum ipsi se satis virium habere putarent, uno eodemque tempore se *illis* inferiores esse cognovissent, et circumvallati fuissent. Quare ne si arcessissent quidem, ipsos amplius æque *ac ante* juvare po-

* Per onerariarum navium effugium etc. *Valla*. Per onerariarum intervalla ad suas stationes refugiant. *Acacius*. HUDS.

† Altius, ut ingressum impedirent, sublatae etc. *Valla*. Super ingressus levatae etc. *Acacius*. IDEM.

‡ Ut ex imbellibus confecto, robor etc. *Valla*. Sed et superior Atheniensium exercitus, animum, quem præ malis *abjicere* ceperat, aliqua jam ex parte recollegerat. *Stephanus*. At veteri Atheniensium militi, post tanta mala etc. *Acacius*.

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. tuisset.) Demosthenes igitur cum hæc consideraret, et sciret, se quoque in præsentia, primo die maxime formidabilem hostibus esse, præsentī *suarum* copiarum terrore, quam celerrime uti volebat. Cum autem animadverteret, *directum* Syracusanorum murum prope *suas munitiones* exstructum, quo se ab Atheniensibus circumvallari prohibuerant, simplicem esse, et, si quis Epipolarum adscensum occupasset, et castra, quæ in ipsis erant, hunc facile captum iri, (nullum enim fore *putabat*, qui suorum impetum auderet sustinere,) rem aggredi, periculumque facere properabat; brevissimoque temporis spatio bellum a se confectum iri sperabat. Aut enim re feliciter gesta Syracusas in suam potestatem venturas, aut copias a se abductum iri, nec universos * Athenienses, tam eos, qui militiæ, quam eos, qui domi erant, frustra attritum iri. Primum igitur *ex navibus* egressi Athenienses Syracusanorum agrum, qui circum Anapum erat, vastare cœperunt, et pedestribus navalibusque copiis, ut ante, superiores erant. Adversus enim neutras *copias* Syracusani prodierunt, nisi cum equitibus et jaculatoribus, qui ex Olympico venerant.

43. Deinde Demostheni prius, *quam Epipolas aggredere*tur, illam munitioem machinis tentare placuit. Sed cum machinæ, ab ipso *ad munitioem* admotæ, crematæ fuissent ab adversariis, qui ex muris se defendebant, cum etiam cæteræ ejus copiæ, quæ *munitioem* variis in partibus oppugnabant, *ab hostibus* repellerentur, tempus non amplius terendum esse, censuit. Quare cum rem Niciæ cæterisque collegis persuasisset, Epipolas, ut cogitaret, aggredi statuit. Cæterum interdium quidem nullo modo fieri posse videbatur, ut clam accederent et adscenderent. Cum igitur edixisset *militibus*, *ut secum ferrent* quinque dierum cibaria, cum etiam ædium structores omnesque fabros assumisisset, et cæterum missilium apparatus, et *omnia*, quæcunque ad munitiones exstruendas necessaria futura erant, si *eo loco* potiti fuissent, ipse quidem a primo somno, et Eurymedon, et Menander, omnibus copiis assumtis, ad Epipolas contendit. Nicias vero in munitioibus remansit. Cum autem ad ipsas *Epipolas* accessissent per Euryelum (qua etiam prior exercitus prius adscenderat,) Syracusanorum custodes latuerunt; ipsorumque munitioem, quæ illic erat, aggressi ceperunt, et nonnullos de custodibus interfecerunt. At *ipsorum* plerique, qui confestim diffugerant ad castra, (quæ in ipsis Epipolis erant terna, in *urbis* propugnaculis, una quidem Syracusanorum, altera vero cæterorum Siciliensium, et tertia aliorum socio-rum,) hostium adventum *suis* nuntiarunt. Et *præcipue* sexcentis illis Syracusanis, qui etiam primi in hac Epipolarum parte excubabant, *hostes introisse* significarunt. Hi vero confestim ad opem *suis* feren-

* Athenienses, qui in militiam secuti erant, et universam civitatem etc. *Acacius.*

dam accurrerunt; sed Demosthenes et Athenienses eos nacti, quamvis strenue resisterent, tamen fugarunt. Atque ipsi quidem confestim ulterius ire perrexerunt, * ne præsens ille animorum ardor restringeretur, atque *res*, quarum causa venerant, non perficerentur. † Alii vero munitionem Syracusanorum, quam initio aggressi fuerant, a custodibus desertam ceperunt pinnasque, detrahebant. Syracusani vero, et socii, et Gylippus, ejusque milites opem ex propugnaculis ferebant. Quoniam autem hoc audax *hostium* facinus ipsis inexpectatum noctu contigerat, Athenienses invaserunt timore perculsi; et ab ipsis repulsi, primum pedem retulerunt. Dum autem Athenienses quasi victores nullo ordine jam longius progredierentur, et omnes hostium munitiones nondum oppugnatas perrumpere quam celerrime vellent, (ne, se de impressione remittentibus, *Syracusani* rursus conglobarentur) ipsis Bæoti primi restiterunt, et aggressi fuerunt, ac in fugam conjecerunt.

44. Hic vero Athenienses jam in magna perturbatione et consilii inopia constituti sunt, quam vel ex alterutris intelligere non facile fuit, *ut certo sciatur*, quonam modo singula contigerint. Nam interdum, certiora quidem, sed tamen ne hæc quidem omnia *noverunt illi*, qui *rebus gerendis* interfuerunt: sed vix unus quisque novit res in ea parte gestas, in qua ipse fuit. At in nocturna pugna (quæ sola in hoc bello inter magnos exercitus tunc est commissa) qua ratione quis aliquid certo scire possit? Nam luna quidem fulgebat: sed ita se invicem conspiciebant, ut ad lunam credibile est; nam ipsam quidem corporis speciem prospiciebant; sed amicum *ab hoste* non discernabant. Utrorumque vero non pauci gravis armaturæ milites in angusto loci spatio versabantur. Et Atheniensium alii quidem jam vincebantur, alii vero sua prima impressione adhuc invicti pergebant. Multi etiam ex reliquo exercitu ad ipsos partim quidem jam adscenderant, partim vero jam adventabant; adeo, ut nescirent, quonam tendere deberent. ‡ Nam propter fugam, in quam primum *ipsorum* agmen *ab hoste* conjectum fuerat, omnia perturbata erant, et propter *ingentem* clamorem difficile dignosci poterant. Nam et Syracusani et socii, qui *hostem* vincebant, adhortabantur, nec parvo clamore utebantur, quod alia ratione noctu, *quid opus esset facto*, significare non possent, et simul eorum, qui se ferebant obviam, impetum sustinebant. Et Athenienses se ipsos quæritabant, et quoslibet oppositos,

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Jul.
fin.

* Ne præsentem impetu penetrandi, cujus gratia venerant, tardius uterentur. *Valla*.
Ne iis, cunctando, impetus ille ardorque ea conficiendi, propter quæ venerunt, relanguesceret. *Stephanus*.

† Alii vero proximas munitiones Syracusanorum etc. *Valla*.

‡ Nam, facta jam a primis fuga, omnia perturbata etc. *Valla*. Nam primi, tergis datis, omnia turbaverant etc. *Acacius*. *Huds.*

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. quamvis essent amici, illorum, qui fuga se jam *ad suos* reciperent, hostes esse ducebant. Quoniam autem cerebris interrogationibus tesseram sciscitabantur, quod nulla alia ratione *suos ab hostibus* dignoscere possent, sibi ipsis ingentem perturbationem præbebant, dum omnes simul *tesseram* sciscitarentur, ipsamque hostibus prodiderunt. At illorum *tesseram ipsi* non ita norant, quia illi vincentes, nec dissipati, minus ignoti erant. Quare, si *Athenienses* in aliquos hostes incidissent, quamvis plus virium, *quam hostes*, haberent, *ipsi tamen hostes* ipsos devitabant, quod ipsorum tesseram nossent; sed, si ipsi non respondissent, *ab illis* trucidabantur. Quod autem maxime atque præcipue *ipsis* nocuit, fuit pæanis modulatio. Quod enim utrorumque similis esset, dubitationem afferebat. Nam et Argivi et Corcyræi, et quicquid Doricæ gentis cum Atheniensibus erat, quoties pæana cecinissent, *hoc* Atheniensibus timorem incutiebat; et hostes, pariter *eos perterrefaciebant*. Quamobrem ad extremum, postquam semel perturbati fuerunt, in variis *hostilium* castrorum partibus inter se ipsos concurrentes, et amici cum amicis, et cives cum civibus *confligentes*, non solum *sibi mutuo* metum incusserunt, sed etiam, cum ad manus inter se venissent, *alteri ab alteris* vix dirimi potuerunt. Hostibus autem insequentibus, *eorum* multi se ipsos ex rupibus præcipitantes interemerunt, quod arctus esset ex Epipolis ad regrediendum descensus. Et postquam ii, qui ex locis superioribus incolumes evaserant, in planitiem descenderunt, eorum plerique, et quotquot erant ex priore exercitu, propter majorem regionis notitiam, in *sua* castra perfugerunt. Ex iis vero, qui posterius venerant, nonnulli ab itineribus aberrantes per agrum passim errarunt; quos, ubi dies illuxit, Syracusanorum equitatus circumfusus profligavit.

Jul. fin. 45. Postridie vero Syracusani quidem duo tropæa statuerunt; *unum* ad Epipolas, qua *hostis* adscenderat; et *alterum*, ubi primum Bæoti *Atheniensibus* restiterant. Athenienses vero suorum cadavera fide publica interposita receperunt. Non pauci autem tam ipsorum, quam sociorum, perierunt: arma tamen longe plura, quam pro cæsororum numero, capta fuerunt. Qui enim ex rupibus inermes sine scutis desilire coacti fuerant, partim quidem perierunt, partim vero evaserunt.

Augusti initio. 46. Postea vero Syracusani quidem propter insperatum rei feliciter gestæ successum, viribus iterum (ut et ante) collectis, Agrigentum, quod seditione laborabat, Sicanum cum quindecim navibus miserunt, ut illam urbem, si posset, in suam potestatem redigeret. Gylippus etiam itinere terrestri Siculorum urbes iterum adiit, ut novas copias *illinc* adduceret: quod spem concepisset, fore, ut et munitiones Atheniensium expugnaret, quandoquidem apud Epipolas res ita contigisset.

47. Interea vero Atheniensium duces, cum propter cladem, quam acceperant, tum etiam ob afflictam omnibus in rebus fortunam, in qua totus exercitus tunc erat constitutus, consultare cœperunt. Videbant enim, se *suis* conatibus rem feliciter non gerere, et milites mansione gravari. Nam duabus de causis morbo premebantur; tum, quod id esset anni tempus, quo potissimum homines ægrotant; tum etiam, quod locus, in quo castra habebant, palustris ac molestus esset; * præterea, quod de cæteris *hostium rebus in suam potestatem redigendis* nulla spes amplius ipsis ostenderetur. Demosthenes igitur, non diutius *illic* manendum esse, censebat. Sed cum spes illa, qua adductus belli fortunam apud Epipolas tentaverat, eum fefellisset, pertransire constituit, nec morari, dum mare foret adhuc idoneum ad trajiciendum, ac ipsi saltem classis accessione *navales* copias superare possent. Et reipublicæ magis conducere dicebat, bellum cum illis gerere, qui in suo agro munitiones adversus *ipsam* extruerent, quam cum Syracusanis, quos expugnare nequaquam amplius facile esset. Quinetiam, rationi minime consentaneum esse, magnam pecuniæ vim in obsidione frustra consumere. Atque Demosthenis quidem hæc erat sententia.

48. Nicias vero sentiebat quidem et ipse, res suas infirmas esse, sed tamen ipsarum infirmitatem verbis declarare nolebat: nolebat etiam de receptu decretum a se cum multis palam fieri, ne rumor ad hostes emanaret. Nam si hoc fecissent, se multo minus, quotiescunque voluissent, clam discedere posse. Præterea hostium quoque res (quod earum majorem, quam cæteri *collegæ*, notitiam Nicias haberet,) nonnihil spei adhuc *ipsi* præbebant, fore, ut deteriore conditione essent, quam suæ, si *Athenienses* in *urbis* obsidione perseverarent. Illos enim pecuniarum inopia a se exhaustum iri *dicebat*, præsertim quod classem jam haberent, qua longe lateque maris imperium obtinerent. Quinetiam (nam et Syracusis erant nonnulli, qui res *urbemque* Atheniensibus dedere volebant,) nuntios ad ipsum mittebant, nec discedere sinebant. Quæ cum *ille* sciret, re quidem ipsa in utramque partem adhuc nutabat, et ancipitem cogitationem habens hærebat: verbis vero, quibus tunc palam utebatur, se copias abducturum, negabat. Se enim probe scire *dicebat*, hæc ab Atheniensibus minime probatum iri, se sine ipsorum decreto discedere. Non enim, qui rerum statum, sicut et ipsi, vidissent, non autem ex aliorum *duces* insectantium verbis intellexissent, eosdem de se ipsis judicaturos atque decreturos; sed ipsos *Athenienses* criminationibus alicujus, qui verbis ad persuadendum aptis usus fuerit, fidem habituros. Quinetiam multos atque adeo plerosque præsentium militum,

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Sed nec ullus circa cætera relictus esse videbatur spei locus. *Stephanus. Huds.*

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. qui tunc vociferarentur, se in gravibus malis versari, illuc reversos contraria vociferaturos, duces pecunia corruptos prodidisse, atque discessisse. Quamobrem se saltem, qui nosset Atheniensium ingenia, nolle dicebat ob turpem causam et inique ab Atheniensibus potius morte mulctari, quam ab hostibus, si opus esset, hoc ipsum privato periculo pati. *Quamvis autem, res suas infirmas et afflictas esse, sciret, tamen dicebat, res Syracusanorum longe deteriore conditione esse, quam suas. Illos enim, quod sua pecunia mercenarios milites alerent, simul etiam, quod alios sumtus facerent in alenda præsidia in castellis circum urbem sitis disposita, præterea, quod magnam etiam classem jam per annum alerent, partim quidem rei pecuniariae inopia jam premi, partim vero in aliis etiam angustiis fore. Duo enim talentorum millia jam consumsisse, præterea multa etiam debere. Et, si vel minimum de præsentis apparatu detraherent, stipendiumque militibus dare cessarent, res eorum perituras; quippe quod copiis auxiliariis niterentur potius, quam * necessariis, quales essent suæ copiae. Quamobrem dicebat oportere se in obsidione perseverare; † neque pecunia superatos, qua longe superiores essent, abire.*

49. Atque Nicias quidem ‡ hæc dicens affirmabat, quia rerum Syracusanorum statum plane compertum habebat, et pecuniarum inopiam, et quosdam illic esse, qui res illas in Atheniensium potestatem venire cuperent, et qui nuntios ad se mitterent, ne discederet; simul etiam *illud certo sciebat, se classe saltem, majorem fidentiam habiturum, quam ante, quum ab hoste victus fuisset. Demosthenes vero nullo modo probabat ejus consilium de diutius in urbis obsidione perseverando. Quod si sine Atheniensium decreto exercitus non esset abducendus, at in Sicilia perstandum: dicebat, hoc ipsis esse faciendum, ita ut, castris inde motis, aut Thapsum, aut Catanam peterent, unde cum peditatu in varias hostilis agri partes sese converterent, et incursiones facerent, et res hostium diriperent, ac illis nocerent; et cum suis navibus in alto, nec in angustiis (quæ pro hostibus magis facerent) prælia committerent, sed in aperto mari, ubi ex sua peritia fructum perciperent, et se recipiendi et hostem invadendi liberam facultatem haberent, non ex brevi præscriptoque loci spatio in hostem impressionem facientes, et ad suas stationes ac portum appellentes. In summa, nullo modo sibi placere dicebat, in eodem loco diutius manere; sed quam celerrime jam, et sine ulla cunctatione castris motis illinc abire. Eurymedon*

* Militibus necessitate coactis. Vel, iis, ad quorum officium pertineret pugnare. Qui videlicet pugnare cogentur, nisi officium deserere vellent. Steph.

† Nec tanquam inferiores pecunia, qui multo superiores essent, abscedere. Valla.

‡ Talia diceudo in sententia immotus perseverabat etc. Acacius.

autem ipsius orationem comprobabat. Sed contradicente Nicia, segnities quædam et cunctatio innascebatur, simul etiam suspicio, ne Nicias, quod aliquid amplius *meliusque* nosset, quam cæteri, hæc affirmaret. Hunc in modum Athenienses quidem negligentiores facti sunt, et in *codem* loco permanserunt.

50. Interea vero Gylippus et Sicanus Syracusas redierunt. Sicanus quidem infecto Agrigenti negotio; (nam cum adhuc Gelæ esset, illa seditio propter Syracusanos orta in amicitiam est conversa) Gylippus vero rediit, secum adducens cum alium magnum exercitum ex Sicilia *collectum*, tum etiam illos gravis armaturæ milites vere in onerariis navibus ex Peloponneso missos, ex Africa Selinuntem profectos. Cum enim in Africam delati fuissent, et duas triremes et navigationis duces a Cyrenæis datos accepissent, et in ipsa prætervectione Evesperitis, qui ab Afris obsidebantur, opem tulissent, Afrosque superassent, et illinc prætervecti Neapolim petiissent, Carthaginienſe emporium, unde in Siciliam brevissimus est trajectus, duorum omnino dierum et unius noctis navigatione, et illinc *in Siciliam* trajecissent, Selinuntem pervenerunt. Cum autem isti *illuc* advenissent, Syracusani quidem confestim sese præparare cœperunt ad Athenienses utrinque, et navalibus et pedestribus copiis, rursus invadendos. Atheniensium vero duces, cum alium etiam exercitum ipsis *Syracusanis* accessisse viderent, et res suas non in melius progredi, sed quotidie ex omni parte pejus se habere, præcipue vero infirma hominum valetudine premi, pœnitebat, quod antea motis *inde* castris non abiissent; et cum ne Nicias quidem amplius æque, *ac ante*, ipsis adversaretur, sed tantum peteret, ne saltem aperte *profectio* decerneretur, omnibus *suis militibus* abitionem ex castris edixerunt, quam occultissime potuerunt, utque expediti forent, quum quis signum daret. Cum autem *res omnes jam* essent paratæ, cumque *jam* essent discessuri, luna defecit. Erat autem plenilunium. Atheniensium vero cum *alii* plerique rem eam pro ominosa habentes, duces ad subsistendum hortabantur, tum vero Nicias (erat enim alioqui rebus divinis, et hujusmodi nimium deditus) dixit, se ne permissurum quidem amplius, ut de castris movendis deliberaretur, prius quam ter novem dies *ibi* mansissent, quos vates præcepissent. * Hac igitur de causa Athenienses, mora interposita, *illic* permanserunt.

51. Syracusani vero, cum hoc intellexissent, animis et ipsi multo magis erecti sunt ad Atheniensium fugam impediendam, quod vel ipsi *Athenienses* jam agnoscerent, se neque classe, neque peditatu, Syracusanis amplius superiores esse. Nec enim, furtivam abitionem

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Aug.
27.

* Atque hæc cunctatis Atheniensibus causa moræ fuit. Steph. Huds.

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. Aug. 28.

nem molituros fuisse, *credebant*. Simul etiam quod nollent eos in aliquam aliam Siciliæ partem profectos, ibi considerare, et oppugnatum difficiliorem esse; sed illic primo quoque tempore, et in loco sibi commo-
modo, ipsos ad prælium navale committendum adigere *vellent*. Naves igitur instruere cœperunt, et aliquot dies, quot satis esse ipsis visi sunt, se exercuerunt. Postquam vero tempus opportunum advenit, priore quidem die ad Atheniensium munitiones accesserunt, easque oppugnare cœperunt: cumque quædam non magna manus, tam gravis armaturæ militum, quam equitum, per quasdam portas eruptionem in eos fecisset, *Syracusani* nonnullos *illorum* gravis armaturæ milites interceperunt, et *ceteros* in fugam versos persequuti sunt. Quoniam autem via, qua incursio fiebat, erat angusta, Athenienses amiserunt septuaginta equites, et nonnullos gravis armaturæ milites.

Aug. 29.

52. Atque hoc quidem die Syracusanorum exercitus *illinc* se recepit. Postero vero die, cum sex et septuaginta navibus prodierunt, et cum peditatu simul ad *Atheniensium* munitiones perrexerunt. Athenienses vero cum sex et octoginta navibus obviam ipsis iverunt, et cum ad manus venissent, prælium navale commiserunt. Et Eurymedontem (qui dextrum Atheniensium cornu tenebat, et adversariorum naves circumcludere volebat, ac *ideo* * navium agmen longa serie extenuatum produxerat propius terram) Syracusani sociique, cum medium Atheniensium *agmen* primum vicissent, ipsum quoque in concavo portus atque intimo ejus recessu interceperunt; et cum ipsum, tum etiam naves, quæ ipsum sequebantur, profligarunt. Deinde vero reliquam etiam Atheniensium classem jam persequi, et ad terram propellere cœperunt.

53. Gylippus vero, cernens hostium classem jam superari, et extra † vallum et sua castra proferri, cupiens eos profligare, qui *in terram* egrederentur, et efficere, ‡ ut Syracusani naves facilius retraherent, quod ab amicis terra teneretur, ad portus crepidinem cum quadam copiarum parte accurrit, ut *suis* auxilium ferret. Hetrusci vero (isti enim Atheniensium causa *illic* excubabant) cum ipsos hac incomposite contententes animadvertissent, in eos eruptionem fecerunt, ut *suis* opem ferrent, et, impressione in primos facta, *eos* in fugam conjecerunt, et in paludem nomine Lysimeliam deturbaverunt. Postea vero, cum major Syracusanorum sociorumque manus jam advenisset, ipsi quoque Athenienses, qui *suis* subsidio venerant, et qui *suis* navibus timebant, cum ipsis prælium commiserunt, victosque persecuti sunt: et gravis armaturæ milites non multos interfecerunt, et navium *suarum* majorem quidem partem con-

* In eas laxiore ductu tetenderat propius terram. *Valla*. *Wass*.

† Ligna septa. *Huds*.

‡ Ut Syracusani facilius naves a terra, quam sui tenerent, abstraherent. *Acacius*.

servarunt, et in *sua* castra reduxerunt. * Sed earum duodeviginti Syracusani sociique ceperunt, omnesque viros interfecerunt. Et in cæteras, quas concremare cupiebant, navem onerariam vetustam, quam sarmentis ac tædis onerant (erat autem ventus in Athenienses secundus;) igne injecto dimiserunt. Athenienses vero, *sua* classi timentes, remedia ad ignem restinguendum idonea excogitarunt, restinctaque flamma, et impedito navis onerariæ cursu, ne propius *ad suas naves* accederet, hoc periculo sunt liberati.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

54. Postea vero Syracusani quidem tropæum erexerunt, cum navalis victoriæ, tum gravis armaturæ militum prius ante munitiones interceptorum, unde etiam equos ceperunt. Athenienses vero *et ipsi tropæum erexerunt*, tum Syracusani peditatus ab Hetruscis fugati et in paludem compulsi, tum *reliquarum copiarum*, quas ipsi cum suis reliquis copiis *in fugam conjecerant*.

55. Cum autem Syracusani jam insignem victoriam navalem adepti fuissent, (prius enim reformidabant classem, quæ cum Demosthene advenerat) Athenienses maximum animi mœrorem omnibus ex rebus conceperunt, † quod res longe aliter ipsis cecidisset, atque speraverant. Sed eos multo magis hujus expeditionis pœnitebat. Quod enim illis solis civitatibus bellum jam intulissent, quæ iisdem institutis uterentur, et quæ populari dominatu, ut et ipsi, regerentur, et quæ classem et equitatum et potentiam haberent, quod etiam nullum dissidium ex mutato reipublicæ statu inter ipsos excitare possent, quo *eos* sibi adjungerent, neque *bellico* apparatu, licet *illis* longe superiores *essent*, *eos subigere possent*, sed in plerisque rebus sui conatus infeliciter sibi cederent, ‡ cum antea inopes erant consilii, tum vero, postquam navali prælio superati sunt, (quod *sibi eventurum*, nunquam putassent,) multo magis animis consternatis esse cœperunt.

56. At Syracusani statim intrepide portum prætervecti, ejus quoque ostium claudere statuerunt; ne Athenienses, etiam si vellent, clam ipsis *illinc* exirent. Nec enim ipsi jam de salute tuenda tantum erant solliciti; sed etiam de ratione, qua illos impedirent, *ne salutem sibi parere possent*. Existimabant enim, (id quod erat,) præsentem rerum suarum statum longe meliorem esse, et, si Athenienses sociosque et terra et mari superare possent, præclarum sibi certamen hoc apud Græcos visum iri. Cæteros enim Græcos confestim, partim quidem servitute, partim vero metu liberatum iri.

* Præter duodeviginti, quas Syracusani sociique, cæsis propugnatoribus, ceperunt. *Acacius*.

† Et ut ea res præter omnem animi sententiam evenerat, sic multo magis ipsius expeditionis susceptæ pœnitebat. *Acac. et Hobbesius*.

‡ Cum antea rerum suarum solliciti etc. *Acacius*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Reliquam enim Atheniensium potentiam nequaquam amplius satis virium habituram ad sustinendum bellum, quod *ipsis* postea inferretur. Se autem, quod horum auctores fuisse viderentur, cum apud cæteros mortales, tum etiam apud posteros magnæ admirationi futuros. Et profecto certamen illud præclarum erat futurum, cum his de causis, tum etiam, quod non solum Athenienses, sed etiam multos alios *eorum* socios superaturi essent. * Neque vero ipsi tantum, sed etiam una cum iis, qui auxilio ipsis venissent, quippe quod cum Corinthiis et Lacedæmoniis conjuncti duces se præstitissent, et suam urbem periculis objecissent, ac in navali prælio rem magna ex parte promovissent. † Etenim plurimæ gentes adversus hanc unam urbem tunc confluerant, excepta tamen tota illa multitudine, quæ in hoc bello vel ad Atheniensium vel ad Lacedæmoniorum urbem convenerat.

57. Utrique enim cum tot gentium copiis vel contra Siciliam vel pro Sicilia bellum ad Syracusas gesserunt; quorum alii quidem illuc se contulerunt, ut hos in illa regione subigenda juvarent, alii vero, ut cum illis *Siciliam* conservarent, neque propter aliquod *fæderis* jus potius, quam ob *aliam causam*, neque propter cognationem, vel has vel illas partes sequuti sunt; sed ut singuli vel casu, vel utilitate, vel necessitate, adducti fuerunt. Atque ipsi quidem Athenienses, qui erant Iones, Syracusanis, qui erant Dorienses, ultro bellum intulerunt; et cum ipsis eadem lingua et *iisdem* præterea institutis utentes, Lemnii, et Imbrii, et Æginetæ, qui tunc Æginam tenebant, *ad idem bellum adversus Syracusanos sunt profecti*: præterea Hestiæenses, qui Hestiæam in Eubœa sitam incolunt, et qui *Atheniensium* sunt coloni, ejusdem militiæ socii fuerunt. Ad eandem etiam expeditionem cum illis iverunt alii, partim subditi, partim socii, qui suis legibus vivebant, partim etiam mercede conducti. Atque ex subditis quidem et tributariis, Eretrienses, et Chalcidenses, et Styrenses, et Carystii, ex Eubœa erant: ex insulis vero, Cei, Andrii, et Teii: ex Ionia vero, Milesii, Samii, et Chii. Inter hos autem Chii, qui tributorum immunes erant, sed tantum navibus suppediandis obnoxii, *illius belli* societatem liberi sequebantur; atque horum omnium plerique, præter Carystios, Iones sunt, et ab Atheniensibus *oriundi*. Hi vero *Carystii* sunt Dryopes. ‡ Quamvis autem *isti*

* Neque vero ipsi tantum *Syracusani* ista cogitabant, sed ii quoque, qui auxiliarium copiarum duces erant, Corinthiorum et Lacedæmoniorum, quod in primis, suas civitates periculis etc. *Valla*.

† Nam plurimæ quidem gentes ad hanc unam urbem convenerant. *Alii*.

‡ Isti, etsi Iones, tamen adversus Dores ab Atheniensibus, quibus parebant, coacti sunt ipsos sequi. *Valla*. Hi omnes, quia subditi erant Ionesque, ob imperium adversus Dorienses secuti etc. *Acacius*.

omnes, exceptis Carystiis, essent Iones, et Atheniensium imperio sub-
 jecti, tamen eos vel necessitate coacti contra Dorienses sequeban-
 tur. Præter hos autem, Æolenses; et Methymnæi quidem *Athe-*
nensibus parebant, sed naves tantum *illis* suppeditabant, nullum vero
 tributum pendebant: Tenedii vero et Ænii vectigales erant. Isti vero
 Æolenses cum Bœotis Æolensibus, et suarum coloniarum condito-
 ribus, qui cum Syracusanis se conjunxerant, necessitate coacti pug-
 narunt. Plataenses vero inter Bœotos soli cum Bœotis palam, idque
 jure inimicitiarum *confluxerunt*. Rhodii vero et Cytherii, Dorienses
 utrique: sed tamen Cytherii Lacedæmoniorum coloni, cum Athe-
 niensibus contra Lacedæmonios, qui cum Gylippo erant, arma fere-
 bant; Rhodii vero, qui ab Argivis erant oriundi, Syracusanis, qui
 Dorienses erant, quinetiam Gelois suis colonis, qui cum Syracusa-
 nis militabant, bellum facere cogebantur. Ex insularum vero in-
 colis, qui circa Peloponnesum erant, Cephallenses et Zacynthii, li-
 beri illi quidem, quia tamen insulas incolebant, et *ideo* ab Athenien-
 sibus, qui maris imperium *tunc* obtinebant, magis coërcebantur,
 quam qui *sedes in locis mediterraneis habebant, illos inviti* sequebantur.
 At Corcyræi non solum Dorienses, sed etiam Corinthii, palam ad-
 versus Corinthios atque Syracusanos, quamvis illorum quidem essent
 coloni, horum vero cognati, * tamen necessitate quidem, quoad
 speciosam honestatis causam, *quam prætendebant, quod Leontinos in*
suas sedes restituere vellent, sua vero sponte, propter odium, quo
 Corinthios prosequabantur, *Athenienses non minus sequebantur, quam*
alii. Messenii quoque, qui nunc sic appellantur, et qui Naupac-
 tum incolunt, et *alii* ex Pylo, quæ tunc ab Atheniensibus tenebatur,
 ad hoc bellum assumti fuerunt. Item Megarensium exsules non
 multi, cum Selinuntis, qui Megarenses erant, propter *exsilio* calami-
 tatem pugnarunt. Jam vero cæteri sua sponte potius, *quam neces-*
sitate coacti, hanc expeditionem sunt sequuti. Argivi quidem non
 magis societatis gratia, quam propter suum in Lacedæmonios odium,
 et singuli propter privatum ac præsens *in aliquos odium*, Dorienses
 adversus Dorienses, sequuti sunt Athenienses, qui sunt Iones. Man-
 tinei etiam et cæteri Arcades mercede conducti, qui semper *alias*
 hostibus, quicumque ipsis propositi fuissent, bellum inferre consue-
 verant, tunc illos etiam Arcades, qui cum Corinthiis *in Siciliam* ive-
 rant, nihilo minus, *quam alios quoslibet*, lucri gratia hostium loco ha-
 buerunt. Cretenses etiam ac Ætoli, mercede et ipsi adducti, *cum*
Atheniensibus ad hoc bellum sunt profecti. Accidit autem, ut Creten-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Tamen hostes erant, tum officii gratia erga Athenienses, quibus parebant, tum libenter, propter odium Corinthiorum. *Valla*. Tamen sequebantur, coacti quidem, ut præ se ferebant; sed non minus sua sponte, quia Corinthios odio prosequabantur. *Steph.*

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. ses, qui cum Rhodiis Gelam condiderant, non a *suis* colonis starent; sed contra *suos* colonos, ultro, mercede allecti militarent. Acarnanum quoque nonnulli, cum lucri causa, tum vero multo magis propter amorem quo Demosthenem, et propter benevolentiam, qua Athenienses (quorum socii erant) prosequabantur, *illis* auxilium tulerunt. Atque hi quidem intra sinus Ionii fines habitabant. * Ex Italicis vero

populis, qui hujusmodi temporum angustiis et reipublicæ seditione tunc intercepti fuerant, et Thurii et Metapontini, eandem militiam sunt sequuti: ex Siciliensibus vero, Naxii et Catanæi. Ex barbaris Egestæi, qui etiam bonam Siciliensium partem, et *multos* illorum, qui extra Siciliam *habitabant*, secum adduxerunt: Hetruscorum etiam nonnulli, propter inimicitias, quas cum Syracusanis gerebant, et Iapyges mercenarii. Atque tot quidem gentes cum Atheniensibus militarunt.

58. Vicissim autem Syracusanis opem tulerunt et Camarinæi, qui erant *illis* finitimi, et † Geloi, qui post hos habitabant. Deinde, Agrigentinis quiescentibus, ‡ Selinuntii, qui sedes in illis partibus habent. Atque hi quidem incolebant eam Siciliæ partem, quæ Africanam versus spectat. Himeræi vero ab ea parte, quæ mare Tyrrenum spectat, in qua etiam soli ex *omnibus* Græcis habitabant. Isti etiam, inquam, soli illinc *Syracusanis* auxilio venerunt. Atque tot quidem nominis Græci gentes, quæ in Sicilia sedes habebant, et Dorienses et omnes sui juris, in hoc bello *Syracusanos* adjuverunt: ex barbaris vero soli Siculi, quotquot defectione a *Syracusanis* facta ad Athenienses non transierant, *opem ipsis tulerunt*. Ex Græcis vero, qui sunt extra Siciliam, Lacedæmonii quidem *eos adjuverunt, ipsis* duces Spartanum præbentes, militemque ex Neodamodibus et Helotibus. Isti autem Neodamodes jam liberi esse possent. Corinthii vero et classe et peditatu soli, et Leucadii, et Ambraciotæ, propter cognationem, *illuc profecti*. Ex Arcadia vero, mercenarii milites a Corinthiis missi, et Sicyonii coacti militiam illam sunt sequuti. Ex illis autem, qui sunt extra Peloponnesum, Bœoti. Sed ad istas adventitias copias ipsi Sicilienses omnium rerum, ad hoc bellum necessariarum, multitudinem *longe* majorem contulerunt, quippe qui magnas urbes incolerent. Etenim et multi gravis armaturæ milites, et naves, et equi, et alia maxima multitudo collecta fuit. Verum præ cæteris omnibus (ut ita loquar) ipsi Syracusani plus copiarum suppeditaverunt, *idque* propter urbis magnitudinem, et quod in proximo discrimine versabantur.

* Ex Italicis vero Thurii et Metapontini, quum ad talem necessitatem redacta seditio esset, una militaverunt. *Intellige necessitatem, ut cogentur ad partes transire et alterutris se adjungere; Aut, (cum Scholiaste,) Ut cogentur ad merenda stipendia proficisci. Id enim videtur significare per ἀνάγκας μισθοφορικᾶς: Steph.*

† His proximi Geloi. *Acacius.*

‡ Iis ultiores Selinuntii. *Acacius.*

59. Atque hæc quidem fuerunt utrorumque auxilia *undique* collecta. Atque hæc omnia tunc utrisque præsto fuerunt, nec ullum præterea auxilium amplius aut ad hos aut ad illos venit. Syracusani igitur sociique merito præclarum certamen sibi propositum esse duxerunt, si, præter navalem victoriam, quam adepti fuerant, universum etiam Atheniensium exercitum, qui tantus esset, debellasset, et illos ab utraque parte, et mari et terra, effugere, prohibuissent. Itaque continuo magnum portum claudere cœperunt, qui octo ferme stadiorum ostium habebat, transversis triremibus, et navigiis, et scaphis, *cas* ancoris stabilientes. Et cætera, si Athenienses navale prælium adhuc committere auderent, præparabant: * et in nullo quicquam parvum animo agitabant.

60. Athenienses autem, cum hanc *portus* obstructionem viderent, et cæteras illorum cogitationes cognoscerent, consultandum esse censuerunt. Quare duces et centuriones congregati, propter præsentis difficultates cum aliarum rerum, tum vero *præcipue*, quod nec in præsentia commeatus amplius haberent, (nam *nuntiis* Catanam præmissis, quod *illinc* discedere statuissent, *Catanæ* interdixerant, ne adveherent) nec in posterum habituri essent, nisi classe *Syracusanos* superarent, censuerunt, superiores munitiones esse deserendas, et locum aliquem prope ipsas naves occupandum, et munimento quam minimo possent concludendum, tantum quod ad utensilia et ægrotos capiendos satis esset, atque hoc quidem præsidio tuendum: reliquo vero peditatu naves omnes, tam eas, quæ ad navigationem essent idoneæ, quam eas, quæ non essent *idoneæ ad navigandum*, explendas, † ita ut quoslibet *in cas* imponerent: et navali prælio commisso, si vincerent, Catanam se reciperent; sin secus, incensa classe, pedestri itinere, acie instructa abirent, qua parte celerrime locum aliquem, aut barbaricum aut Græcum, qui amicus esset, adipisci possent. Atque hi quidem, ut hæc ipsis *fieri* placuit, sic etiam *illico* fecerunt. Nam et ex superioribus munitionibus ad littus descenderunt, omnesque naves compleverunt; cunctis *cas* ingredi coactis, quicumque per ætatem quoquo modo *ad aliquem rei navalis usum* idonei esse videbantur. Universæ autem naves ad centum ac decem completæ fuerunt. Multos autem sagittarios et jaculatores, et Acarnanum, et aliorum peregrinorum, in eas imposuerunt; et cætera, prout ipsis, in eas angustias compulsis, et hujusmodi cogitationes habentibus, licebat, compararunt. Nicias autem, rebus magna ex parte jam paratis, videns, milites animo consternatos esse, quod præter solitum navali prælio longe superati fuissent, et propter commeatum inopiam velle quam celerrime *belli fortunam* periclitari,

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Nihil etiam parvum parvi fecerunt. *Vulla*.

† Omnibus rebus in eas congestis. *Falla*

Bell. omnes convocatos, tunc primum est adhortatus, et hæc verba fecit:

Pelop.
an. 19.

Olymp.
91. 4.

V. C.

Varr.

341.

61. "MILITES Athenienses, et vos alii socii, certamen quidem, quod nobis est ineundem, omnibus pariter erit commune, et unicuique de salute et patria, non minus, quam hostibus *nostris*, futurum est. Nam si navali prælio nunc vicerimus, suam cuique civitatem, ubicunque illa fuerit, revisere licebit. Sed animum abjicere non oportet, nec idem pati, quod imperitissimis hominibus accidere solet: qui, si primis in præliis rem infeliciter gesserint, deinde similes calamitates perpetuo formidant. Sed quotquot Athenienses *hic* adestis, qui multorum bellorum notitiam habetis, et quotquot socii, qui *nostris* commilitones semper fuistis, estote memores, bellorum exitus incertos esse, et fortunam a nobis quoque staturam sperantes, ad iterum pugnandum vos præparate, prout decet tantam vestrum multitudinem, quantam vos ipsi videtis."

62. "Quæ autem in his portus angustiis nobis profutura cognovimus, adversus futuram navium turbam, et adversus illorum apparatus *ac milites* in navium tabulatis *futuros*, unde prius damno fuimus affecti, hæc etiam omnia nunc, pro præsentis rerum facultate, cum gubernatoribus excogitavimus atque paravimus. Nam sagittarii multi et jaculatores *in naves* adscendent, et multitudo, qua, si navale prælium in alto committeremus, non uteremur, quia navium onus rei nauticæ disciplinam impediret. Sed hic in pedestri prælio, quod ex navibus committere cogemur, utilis erit. Præterea excogitavimus etiam *remedia*, quæ adversus *naves hostiles* in navibus ædificandis erant paranda, et adversus epotidum crassitudinem (quod præcipue obfuit,) ferreas manus *comparavimus*, quas *illorum navibus* injiciemus, quæ navem *hostilem*, quum invaserit, retinebunt, ne retro se recipiat, si modo vectores, quæ postea requiruntur, exsequantur. In eam enim necessitatem jam sumus compulsi, ut pedestre prælium ex navibus committere cogamur. Hoc autem *nobis* utile esse constat, ut neque ipsi *ab hostili classe* resiliamus, neque illos *a nostra resiliire* permittamus: præsertim quod terra sit hostilis, præter eam, quam noster peditatus obtinuerit."

63. "Quorum vos memores oportet totis viribus constanter pugnare, nec *sinere* vos ad eam propelli, sed quum navis cum navi configere cœperit, *existimare*, non decere prius *ab hostibus* dirimi, quam de hostili tabulato milites deturbaritis. Atque ad hæc non minus milites, quam nautas, adhortor, *atque eo quidem magis*, quo magis eorum, qui desuper pugnant, hoc officium est. Quinetiam in vobis situm est, nunc quoque magnam victoriæ partem peditatu consequi. Nautas vero adhortor, quinetiam simul obsecro, ne propter clades acceptas animo nimis consternato sitis: tum quia firmiorem appara-

tum ex tabulatis, tum etiam quia plures naves nunc habetis. Præ-
 terea oportet vos considerare, quam operæ pretium sit, illam volup-
 tatem a vobis conservari, quotquot de vobis antea pro Atheniensibus,
 quamvis non essetis *Athenienses*, habebamini, et cum ob nostræ lin-
 guæ peritiam, tum ob institutorum imitationem, apud omnem Græ-
 ciam suspiciebamini, et quod attinet ad utilitates, quæ ex imperio per-
 cipi solent, imperii nostri participes eratis non minus, quam nos indi-
 gena, imo vero multo magis, tum quod * populis imperio nostro
 subjectis terrorem incuteretis, tum etiam, quod ab aliis non lædere-
 mini. Itaque cum soli, idque libere, socii sitis imperii nostri, me-
 rito, nunc illud ne prodatis, cavere debetis. Et, contemtis Corinthiis,
 quos sæpe superastis, et Siciliensibus, quorum nullus, quamdiu nos-
 tra classis vigebat, nobis resistere est ausus, eos propulsate, et de-
 clarate, vestram scientiam, vel cum imbecillitate et calamitatibus
 conjunctam, aliorum robore, quod secunda fortuna utitur, potenti-
 orem esse.”

Bell.
 Pelop.
 an. 19.
 Olymp.
 91. 4.
 V. C.
 Varr.
 341.

64. “ Rursus illis de vobis, qui sunt Athenienses, hæc in memo-
 riam redigo, neque naves alias his similes in navalibus, neque mili-
 tum juventutem a vobis *domi* relictam esse. Et, si quid aliud, quam
 victoria, vobis contingat, et hostes, qui hic sunt, protinus illuc na-
 vigaturos, et qui de nobis illic sunt reliqui, nequaquam satis virium
 habituros ad propulsandos et eos, qui illic *jam* sunt, et eos, qui præ-
 terea *hinc adversus ipsos* venient. Et vos quidem, qui hic estis, in Sy-
 racusanorum potestatem confestim venietis, contra quos qua mente
 veneritis, vos ipsi *probe* nostis: qui vero illic sunt, in Lacedæmo-
 niorum potestatem venient. Quare, cum in hoc uno certamine pro
 utrisque, tam pro vobis ipsis, quam pro cæteris, qui sunt *domi*, constitui
 sitis, fortiter, si unquam alias, *hosti* resistite, et singuli et universi
 vobiscum reputate, † ex vobis, qui naves mox conscenditis, Athe-
 niensium omnem peditatum, et classem, et urbem, et reliquam civita-
 tem, et magnum illud Athenarum nomen omnino pendere. Pro qui-
 bus, si qua in re alii præstat, vel scientia vel animi præstantia,
 is nunquam alias opportunius sese ostentaverit, quo et sibi ipsi utilis
 fuerit, et universis salutaris.”

65. Nicias igitur, his suos adhortatus, statim imperavit, ut naves
 conscenderent. Gylippo autem et Syracusanis, quippe quod ipsum
 etiam *hostium* apparatus cernerent, præsentire quidem licebat,
 Athenienses navale prælium inituros esse; sed certiores facti sunt
 etiam de ferreis manibus, quas navibus injicere statuerant. Et cum
 adversus cætera omnia *illorum inventa*, tum etiam adversus hoc, re-

* Terrori essetis subditis vestris etc. *Valla*.

† Quod in his navibus futuræ sunt terrestres Atheniensium navalesque copiæ, et
 reliqua civitas, et magnum nomen Athenarum. *Acacius*.

Bell. media excogitata præpararunt. Nam proras et superiores navium
 Pelop. partes coriis longe lateque contexerunt, ut manus injecta laberetur,
 an. 19. nec quicquam nancisceretur, quod apprehenderet. Postquam au-
 Olymp. tem omnia præparata fuerunt, duces *eorum* ac Gylippus eos adhor-
 91. 4. tati sunt, et hanc orationem *apud eos* habuerunt.
 V. C.
 Varr.

341.

66. "QUOD præclaræ sint res *a nobis* ante gestæ, quodque de præclaris rebus mox etiam certamen *nobis* sit futurum, Syracusani et socii, plerique nobis cognoscere videmini; (* nec enim tanto studio res illas gerendas suscepissetis;) si quis tamen, quantum satis est, non cognoscit, *nos hoc ipsi* declarabimus. Athenienses enim, qui in hanc regionem venerunt, primum quidem, ut Siciliam subigerent, deinde vero, si rem feliciter gessissent, ut Peloponnesum etiam cæteramque Græciam, et qui omnium tam superioris quam nostræ memoriæ Græcorum imperium jampridem maximum obtinent, vos mortalium primi sustinuistis classe, qua *illi* cuncta obtinuerunt, et cum aliis navalibus præliis *jam* superastis, tum etiam hoc, ut verisimile videtur, nunc vincetis. Homines enim, postquam eorum vires in ea re, qua se cæteris *præstare* putant, fractæ fuerint, multo minorem in posterum de se ipsis opinionem concipiunt, quam si nunquam antea *quicquam de se tale* sensissent: et opinione sua, propter quam animos elatos habebant, præter spem frustrati, † etiam infra vires virtute succumbunt. Id, quod Atheniensibus nunc accidisse credibile est."

67. "Quod vero ad nos attinet, tum quia pristina nostra virtus, (qua, licet *rerum nauticarum* adhuc essemus imperiti, belli fortunam tentavimus) nunc validior est, ‡ tum quia summæ virtutis opinio *jam* ad eam accessit, quod *viros* fortissimos vicerimus, spes uniuscujusque *nostrum* duplo major esse debet. Plerumque autem, maxima spes maximam etiam animorum alacritatem addit ad res *impigre* subeundas. Quod autem hostes nostrum apparatus æmulentur, hæc ratio nostræ quidem consuetudini familiaris est, nec imparati adversus singulas illorum *naves* erimus. Illi vero, postquam multi quidem gravis armaturæ milites præter *ipsorum* institutum supra tabulata steterint, multi etiam terrestres jaculatores, ut ita loquar, et Acarnanes, et alii, qui naves conscenderint, qui ne sedentes quidem rationem invenient, qua telum emittere possint, qui fieri poterit, ut ipsas naves in periculum non conjiciant, et omnes inter se

* Qui enim alias tam promte capesseretis? *Acacius*.

† *Id est*: minus virtutis ac fortitudinis præstant, quam possent. *F. Port.* In iis, quæ vel infra vires sunt, succumbunt. *Steph.* Etiam infra vires animos demittunt. *Acacius*.

‡ Illa insuper opinione accedente, nos validissimos esse, si validissimos vicerimus etc. *Huds.*

ipsos perturbationem non excitent, dum non * suo more sese movebunt? Siquidem ne multitudo quidem navium ipsis proderit: si quis vestrum hoc etiam *fortasse* formidat, quod non cum pari, *sed longe majori* navium numero sit pugnaturus. Nam in exiguo *loci spatio* multæ *naves* erunt tardiores ad exsequendum ea, quæ *gubernatores* volunt; opportunissimæ autem machinamentis, quæ præparavimus ad eas profligandas. Quod autem verissimum est, cognoscite ex iis, quæ nos certo intellexisse arbitramur. Nam isti malorum magnitudine fracti, et præsentibus difficultatibus superati, ad desperationem sunt redacti, † non apparatu *copiisque suis* freti potius, quam temeritate fortunæ, quam, quoquo modo possunt, periclitari volunt; ut vel per vim navibus elabantur, vel postea, itinere terrestri *aliquo* se recipiant, quippe qui pejore conditione nunquam sint futuri, quam nunc sunt.”

68. “Adversus igitur talem confusionem, et infestissimorum hominum fortunam, quæ se ipsam *nobis* tradidit, iratis animis contententes pugnam conseramus: et existimemus, simul quidem æquissimum esse, adversariorum supplicii iracundiam animi saturare, ‡ qui dicere audent, se justa de causa huc venisse, ut nos, suos hostes, ulciscerentur, simul etiam in nobis *et penes nos futurum* inimicos propulsare, § et id, quod vulgo dicitur, suavissimum esse, *inimicos ulcisci*. Quod autem *isti sint nobis* inimici, atque *adeo* inimicissimi, omnes *hoc probe* nostis, qui in nostram *regionem* nos in servitutem redacturi venerunt. Quam rem si feliciter gessissent, viros quidem acerbissimis cruciatibus, ac liberos et uxores summa turpitudine affecissent, et universæ reipublicæ turpissimum *servitutis* cognomen imposuissent. Quare neminem *de nobis* rem molliter gerere decet, neque pro lucro ducere, quod illi sine *nostro* periculo abeant. Nam parta etiam victoria hoc ipsum sunt facturi. Illud etiam præclarum certamen, si faciamus ea, quæ facere debemus et volumus, ut *videlicet* et istos puniamus, et universæ Siciliæ firmiorem libertatem restituamus, qua prius etiam fruebatur. Atque ea pericula sunt rarissima, *et maxime expetenda*, quæ, si offendas, minimum damnum; si rem feliciter geras, maximas utilitates afferunt.”

69. Atque Syracusanorum quidem duces et Gylippus, his verbis et ipsi suos milites adhortati, vicissim *suas* naves statim *militibus* implere cœperunt, postquam animadverterunt, et *ipsos* Athenienses

* *Ad verbum*, suo modo movebuntur. *Vel potius, κινούμενοι πρὸ κινδύντος ἑαυτοῦς.* Stephanus.

† Nec tam apparatui suo confidunt, quam (id quod possunt) temeritati fortunæ, ut aut etc. *Valla*.

‡ Quos qui oppugnat, jure ex iis ultionem petit, simul etc. *Acacius*.

§ Quæ quidem res fertur esse jucundissima etc. *Stephanus*.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Bell. *idem facere.* Nicias vero propter præsentem rerum statum animo
 Pelop. percussus, et animadvertens, quantum periculum, et quam vicinum
 an. 19. jam esset, quod tantum non jam *obviam hosti* essent processuri, et
 Olymp. existimans, quod *hominibus* in maximis præliis accidere solet, *suis*
 91. 4. omnibus in rebus aliquid adhuc deesse, quod a se nondum præpa-
 V. C. ratum esset, necdum oratione satis ampla cum ipsis *militibus* a se ac-
 Varr. 341. tum esse, rursus unumquemque trierarchorum vocabat, singulos et
 patrum et tribuum et propriis nominibus appellans. Et orabat
 unumquemque, in quo aliquid splendoris inerat, * ne seipsum pro-
 deret; neve *illi*, quorum majores illustres essent, paternas virtutes
 delerent. Eisdem etiam admonebat patriæ, quæ liberrima esset,
 et in qua unicuique arbitrato suo citra præscriptum ac imperium
 alterius vitam instituere liceret. Alia præterea commemorabat,
 quæcunque homines, in hujusmodi temporis articulo jam constituti,
 reservare ac dicere solent, * non, ut alicui res priscae effutire vi-
 deantur, et *quæcunque alia his* similia de universis, *ut* et de uxoribus
 et de liberis et de Diis patriis proferri consueverunt, sed quæ in
 præsentem pavore utilia *dictu* putantes, alta voce pronuntiant. Atque
 hic quidem non quantum satis esset potius, quam quantum sibi per
 temporis angustias concessum esset, se *suos milites* cohortatum ra-
 tus, *ex concione* digressus, peditatum ad mare duxit, et instruxit
 aciem quam latissime potuit, ut sociis navalibus ad fiduciam animo
 concipiendam quam maximo esset adjumento. Demosthenes vero
 et Menander et Euthydemus (hi enim duces in Atheniensium naves
 adscenderant) a suorum castrorum statione solventes, sine mora na-
 vigarunt † ad portus pontem, et *ad* fauces relictas, qua eruptio fieri
 poterat, quod *illac* per vim foras exire vellent.

70. Syracusani vero, sociique, cum *suas et pedestres et navales co-
 pias* prius, *quam hostilis classis illuc perveniret*, eduxissent, navibus
 tot numero, quot et ante habebant, cum earum parte ad ipsas por-
 tus fauces, qua eruptio fieri poterat, excubias agebant, et *reliquam
 classem* in reliquo portu circumcirca *disposuerant*, ut undique simul
 impressionem in Athenienses facerent, et peditatus simul ipsis sub-
 sidio veniret, ad quamcunque partem et ipsæ naves appulissent.
 Præerant autem classi apud Syracusanos, Sicanus et Agatharchus,
 uterque *unum* totius cornu tenens; Pythen vero et Corinthii me-
 dium. Postquam autem Athenienses ad pontem accesserunt, primo

* Ne dignitatem suam prodat etc. *Valla.*

† Nihil eorum, *quæ dici solent*, propterea refugientes, ne videantur obsoleta loqui
 etc. *Steph.*

‡ Ad fauces portus jam præoccupatas præclusasque, ne illac exiretur etc. *Valla.*
 Ad portus claustra, et exitum ibi relictum etc. *Acacius.* Ζεύγμα, ἡ ἐξευγμένη σκεδία
 ἐν θαλάσῃ. *Elymol. M. Auctor*, hunc locum citans.

quidem impetu naves ad ipsum *præsidi* causa collocatas Impressione facta superarunt, et *portus* claustra solvere conabantur. Postea vero, cum Syracusani sociique in ipsos undique inveherentur, non amplius ad pontem tantum, sed etiam in ipso portu, prælium fiebat. Erat autem atrox, et quale nullum superiorum *fuerat*. Magnam enim animorum alacritatem adhibebant utriusque classis nautæ ad impetum faciendum, quotiescunque jussi fuissent; multa quoque certatim gubernatores ad artem suam pertinentia alii contra alios excogitabant. Et *milit*es, qui *navibus* vehebantur, quoties navis impressionem in navem fecisset, operam dabant, ne ipsi, qui ex tabulatis pugnabant, cætero artificio, *cæterisque nautis et gubernatoribus*, inferiores essent. Et unusquisque in munere sibi assignato, primus apparere conabatur. Quod autem in exiguo *loci spat*io multæ naves confligerent, (nam hæ naves, quarum maximus erat numerus, in angustissimo *spatio* tunc pugnarunt; parum enim aberat, quin universæ naves utriusque classis ducentas efficerent;) incursiones quidem paucae fiebant, quia vel retrocedendi vel perrumpendi nulla facultas dabatur: concursus vero frequentiores erant, prout quæque navis in navem incidisset, vel dum fugeret, vel dum impressionem in aliam faceret. Et quamdiu quidem navis *aliam* invadebat, *tamdiu* qui ex tabulatis pugnabant, abunde jaculis et sagittis et lapidibus adversus eam utebantur. Cum autem *naves* jam confligerent, *carum* propugnatores, qui manus conserebant, utrinque in alienas naves ingredi conabantur. Multis autem in partibus contigit, ut propter loci angustias, partim quidem *isti* impressionem in illos facerent, partim vero *illi* in istos incurrerent, et duæ, quinetiam alicubi plures naves uni necessario adhærescerent. Contigit etiam, ut gubernatores, has quidem vitandi, illas vero per insidias invadendi, non sigillatim, sed variis in partibus undique cura circumsisteret: utque strepitus ingens, qui a multis navibus concurrentibus edebatur, simul et pavorem afferret, et auditum adimeret eorum, quæ ab hortatoribus præcipiebantur. * Multa enim hortatorum adhortatio utrinque audiebatur, ex arte, et propter præsens vincendi studium: Atheniensium quidem, ut *sui* per vim eruptionem facerent, exclamantium, utque nunc, si unquam alias, alacriter *suam* salutem conservantes in patriam redire conarentur: Syracusanorum vero et sociorum *exclamantium*, præclarum esse illorum fugam impedire, partaque victoria suam quemque patriam *gloria* augere. Præterea utriusque classis duces, sicubi aliquem animadvertissent cum sua navi cessim ire, accitum nominatim *ejus* trierarchum percontabantur; Athenienses qui-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Multæ enim exhortationes utrinque, multæ vociferationes magistrorum erant, quas vel ars vel præsens concertatio postulabat. *Acacius*.

Bell. dem, num *isti* retrocederent, quod infensissimorum hostium agrum,
 Pelop. *ipso* mari, cujus imperium non exiguo obtinuissent, jam amicio-
 an. 19. rem putarent; Syracusani vero, num quos Athenienses plane sci-
 Olymp. rent vehementer cupere quavis ratione effugere, hos fugientes ipsi
 91. 4. fugerent.
 V. C.

341.

71. Dum autem navale prælium *ab illis* ancipiti Marte committe-
 retur, utrorumque peditatus, qui in terra erat, * magnum animi cer-
 tamen sustinebat, et rei eventum admodum attente exspectabat.
 Ac Syracusanus quidem, quod jam pro majore gloria sibi compa-
 randa contenderet: Athenienses vero, qui *Syracusanos* invaserant,
 quod metuerent, ne in fortunam præsentī longe deteriore delabe-
 rentur. Athenienses enim, quod omnes suas fortunas in navibus
 posuissent, de futuro adeo timebant, ut nullus *alius majore metu per-*
celli posset; atque hac ipsa de causa navale prælium inæqualiter *ac*
impari conditione ex terra utriusque spectare cogebantur. Nam cum
 spectaculum esset e propinquo, nec omnes pariter eodem specta-
 rent, si qui suos alicubi vincentes adspexissent, se ipsos colligebant,
 et ad implorandam Deorum fidem se convertebant, ne se salute
 fraudarent: alii vero, qui suos vinci vidissent, planctu simul et vo-
 ciferatione utebantur; et ex iis, quæ fieri cernebant, animis etiam
 multo magis frangebantur, quam qui in ipso prælio *versabantur*.
 Quinetiam alii, ubi oculos in aliquam partem convertissent, in qua
 ancipiti Marte pugnaretur, (propter permixti confusique certaminis
 continuationem) ipsis etiam corporibus, prout animo erant affecti,
 cum vehementi metu simul nutantes, in maxima animi anxietate *ver-*
sabantur. Semper enim parum aberat, quin evaderent, aut peri-
 rent. In eodem autem Atheniensium exercitu, quamdiu *classe*
 æquo Marte pugnarunt, licebat *hæc* omnia simul audire, lamenta,
 clamores, vincentes, victos, *et alia*, quæcunque magnus exercitus in
 magno discrimine *positus* multifariam proferre cogitur. Illorum
 etiam militibus, qui in navibus erant, idem, quod his, accidebat:
 donec tandem Syracusani sociique (cum navale prælium ad multum
 diem utrinque pertinaciter commissum fuisset) Athenienses in fu-
 gam verterunt; et minime dubie *fugientibus* instantes, magno cla-
 more et cohortatione utentes, terram versus *eos* persequi cœperunt.
 Tunc vero nauticus quidem exercitus, alius alio, quotquot in alto
 capti non fuerant, *in terram* delati, in *sua* castra evaserunt. † Pedita-
 tus vero, non amplius diversam rationem sequens, *ita ut alii hoc, alii*
illud facerent, sed universi uno impetu cum ploratu gemituque graviter
ac indigne ferentes ea, quæ fiebant, partim quidem ad opem navibus

* Ingens certamen ac animorum contentio tenebat. *Valla*.

† Ne peditatus quidem amplius in ambiguo est, sed universi etc. *Valla*. Ac pe-
 ditatus, non, ut ante, a diverso animorum habitu, sed etc. *Acacius*.

ferendam accurrebant, partim vero ad reliquam munitionum partem, ut eam tutarentur. Alii vero (quæ maxima erat portio) se ipsos jam circumspiciebant, et qua sibi salutem parerent: et tunc in Atheniensium castris tantus exstitit pavor, ut nullus ex superioribus hoc major exstiterit. Et eadem illi similem *hic* acceperunt, quam ipsi *Lacedæmoniis* ad Pylum attulerunt. Cum enim Lacedæmoniorum classis *illuc* profligata fuisset, præterea ipsorum quoque cives, qui in insulam trajecerant, in ea *plerique* perierunt. Quamobrem Athenienses itinere terrestri (nisi quid inopinatum accideret) se servatum iri desperabant.

Pell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

72. Post prælium autem navale, quod acerrime commissum fuit, in quo multæ naves multique mortales perierunt, Syracusani sociique victoriam adepti, navium fractarum tabulas ac reliquias et cæsorum corpora sustulerunt, et in urbem reversi tropæum statuerunt. Athenienses vero præ magnitudine præsentium malorum, ne cogitarunt quidem de suorum cadaveribus naviumque fragmentis repetendis ac recipiendis; sed de noctu protinus abeundo consultabant. Demosthenes autem, cum Niciam adisset, censebat reliquas naves iterum instruendas, et sub auroram, si possent, eruptionem tentandam. Dicebat enim, plures adhuc naves ad navigationem idoneas sibi superesse, quam hostibus. Atheniensibus enim, naves circiter sexaginta supererant; hostibus vero, pauciores quam quinquaginta. Cum autem Nicias ei assentiretur, et naves implere vellent, nautæ illas conscendere nolebant, quod adverso prælio perterriti essent, nec amplius se superiores fore sperarent. Atque hi quidem universi jam itinere terrestri se *aliquo* recipere in animo habebant.

73. Sed Hermocrates Syracusanus, suspicatus, quid illi in animo haberent, et ratus, atrocem rem fore, si tantus exercitus itinere terrestri sese *illinc* reciperet, et in aliqua Sicilia parte subsideret, unde rursus bellum sibi facere vellet, Magistratus adit, eosque monet, hostibus per negligentiam minime permittendum esse, ut noctu abirent, (simul autem et hæc, et alia, quæ ipsi videbantur, dicebat;) sed omnibus Syracusanis sociisque jam exeundum, et vias obstruendas, et locorum angustias præoccupandas atque custodiendas. Illi vero et ipsi non minus, quam ille, idem sentiebant, et hæc facienda censebant: sed *addebant*, se non putare, homines lætos, et ex navali, eoque magno prælio recens reversos et quiescentes, præterea quod dies festus esset, (forte enim tunc apud ipsos dies festus Herculis erat) imperata facile facturos. Nam præ ingenti victoriae gaudio, plerosque per eum diem festum sese ad potationem conversuros, et se existimare, illos sibi in quibuslibet *aliis rebus* obtemperaturos potius, quam in præsentia sumtis armis exituros. Sed cum Magistratibus hæc reputantibus difficilia factu esse viderentur, et

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. Hermocrates hæc ipsis persuadere non posset, postea ipse hæc commentus est; veritus, ne Athenienses, nemine prohibente, difficillima quæque loca noctu prius transirent, nonnullos e suis sodalibus cum equitibus, quum jam advesperasceret, ad Atheniensium castra mittit. Qui *eo usque* profecti, unde quis exaudiri posset, et quibusdam evocatis, quasi Atheniensium essent amici, (erant enim nonnulli inter- nuntii, qui Niciam de rebus urbanis certiore faciebant) imperarunt, ut Niciæ significarent, ne ea nocte copias abduceret, quod Syracusani vias obsedissent, sed postridie copiis per otium instructis abiret. Atque illi quidem, cum hæc dixissent, discesserunt: hi vero ducibus Atheniensium renuntiarunt ea, quæ audierant.

Aug. 31. 74. Duces autem ob istum nuntium ea nocte supersederunt, nul- lam subesse fraudem rati. Cum autem ne sic quidem statim disces- sissent, ipsis et insequentem diem *illic* remanere placuit, ut milites pro præsentī facultate convasarent quam commodissime possent: et cætera quidem omnia relinquere; solis vero rebus, quotquot ad corporis victum ac vestitum essent necessariæ, assumtis, abire. Sy- racusani vero et Gylippus cum peditatu quidem prius egressi, *quam illi discederent*, et vias per *suam* regionem, qua verisimile erat Athe- nienses iter facturos, obstruxerunt, et rivorum et fluviorum transitus custodiebant. Et in locis ad excipiendum exercitum opportunis, qua *transiturus* videbatur, ut *ejus transitum* impedirent, acie in- structa stabant. At cum classe profecti, Atheniensium naves a littore abstraxerunt. Aliquot etiam concremarunt, (quod vel ipsi Athenienses facere in animo habuerant) cæteras vero per otium, nullo prohibente, ut quæque forte aliquo delata fuerat, religatas in urbem traxerunt.

Sept. 1. 75. Postea vero, cum Niciæ et Demostheni *res* satis præparatæ esse visæ sunt, jam tertio a navali pugna die castra moverunt. Hæc igitur res erat acerba, non tantum, si quis singula spectet, quod *nimirum* et amissa classe universa discederent, et pro magna spe, cum ipsi, tum etiam *universa* civitas in *salutis* discrimen esset adducta: sed etiam, quod in castris deserendis unicuique contin- gerent, quæ nec spectari nec cogitari sine animi angore possent. Nam cum mortui essent insepulti, quoties quis aliquem necessario- rum jacentem conspexisset, mœrore simul et metu afficiebatur. Vivi vero, qui relinquebantur et vulnerati et ægroti, multo majorem mœ- rorem, quam mortui, vivis afferebant, et *multo* miseres, quam de- functi, *ipsis esse videbantur*. Nam ad preces et lamentationes con- versi *cæteros* ad dubitationem adigebant, *utrum, illis relictis, abeun- dum, an cum illis remanendum*, quod illos orarent, ut se abducerent, et uniuscujusque fidem implorarent, sicubi quis aliquem aut so- dalium aut familiarium animadvertisset, ac ex contubernaliū jam

abeuntium cervicibus penderent, et, quousque possent, eos insequerentur. Quod si quos corporis vires ante confectum iter defecissent, non sine multis obstestationibus ac ploratibus *ab aliis* deserebantur; adeo ut omnis exercitus, lacrymis repletus et hujusmodi dubitatione *retardatus*, non facile discedere posset, quamvis ex hostico *discedendum ipsis esset*, tum jam vel majora passis, quam quæ lacrymis defleri possent, tum etiam futura metuentibus, ne quid *gravius* paterentur. Magnusque mœror, simul et magna, eaque mutua inter ipsos incusatio erat. Nihil enim aliud, quam expugnatae civitati, eique non parvæ, quæ profugeret, similes erant. Nam universa multitudo simul proficiscentium non erat infra numerum quadraginta millium. Horum autem cum cæteri omnes, quod quisque poterat, prout utile *ac necessarium ipsis* erat, tum etiam gravis armaturæ milites, et equites, præter consuetudinem, ipsi quoque sua etiam cibaria sub armis ferebant, alii quidem, propter servorum inopiam, alii vero, propter diffidentiam. Transfugerant enim et jampridem et tunc temporis plerique. Atque ne hæc quidem, quæ ferebant, *ipsis* sufficiebant. Nullus enim commeatus in castris amplius erat. Quinetiam cætera ignominia, et æqualis malorum portio, quæ quoddam levamentum *alias* habet, quum multos habemus *socios*, tamen ne sic quidem tunc facilis videbatur: præsertim *cogitantibus*, quanto ex splendore, et gloriæ dignitate, qua initio præditi fuissent, in quem exitum, et *in quam* humilem fortunam devenissent. Hæc enim rerum commutatio illi Græcorum exercitui maxima contigit. Qui enim *illuc* iverant, ut alios in servitutem redigerent, illis accidit, ut ipsi hoc potius metuentes, ne ab illis in servitutem redigerentur, abscederent: et pro votis lætisque carminibus, cum quibus ad hanc expeditionem profecti fuissent, rursus cum ominis mali vocibus, quæ his erant contrariæ, discederent; et ex nauticis facti pedestres iter facerent, animumque potius ad gravem armaturam, quam ad classem instruendam, appellerent. Hæc tamen omnia propter periculi adhuc impendentis magnitudinem ipsis ferenda videbantur.

76. Nicias autem, cernens exercitum animo consternatum, et in magna *fortunæ* commutatione constitutum, *ad singulos ordines* adiens, ut pro præsentis rerum statu *eos* confirmabat et consolabatur, * et clamore longe majore, *quam unquam ante*, utebatur, ut ad quosque accedebat, tum propter animi studium *ac ardorem*, tum etiam, quod suæ vociferationis fructum quam longissime *per castra* manare cuperet.

77. “VEL in præsentis rerum statu, Athenienses ac socii, spem oportet habere, (Jam enim nonnulli vel ex asperioribus *malis*, quam

* Clamore etiam utens magis, quam voce etc. *Valla*. Magis clamore utens, quam apta alioqui ad exhortandum oratione. *Posset etiam alius esse sensus, mutando* *ἐκάστῳ; in ἐνάστῳ; vel ἐκάστου.* *Steph.*

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Bell. sunt ista, incolumes evaserunt;) neque supra modum vobismetipsis
 Pelop. succensere vel propter clades, vel propter ærumnas, quæ præter
 an. 19. dignitatem nunc premunt. Nam et ego, quamvis neque *corporis*
 Olymp. viribus valentior sim, quam ullus de vobis, (vos enim ipsi jam vi-
 91. 4. detis, ut morbo sim affectus;) neque felicitate cuiquam secundus
 V. C. *antea* fuisse videar, cum in privata vita, tum in cæteris rebus, nunc
 Varr. 341. *tamen* in eodem periculo pendens versor, in quo vel abjectissimæ
 conditionis homines versantur. Quanquam multa quidem ex pa-
 triis institutis ad pietatem Diis præstandam perpetuo feci; multis
 etiam pietatis officiis, quæ debent invidia carere, mortales sum pro-
 sequutus. Quare, *quamvis nostra fortuna prorsus afflicta videatur*,
 rerum tamen futurarum spes est audax; sed clades, quas nullo
 nostro merito accepimus, *nos* jam terrent. At fortasse cessabunt.
 Nam et satis feliciter cum hostibus est actum, et, si cui Deorum
 invisi bellum hoc suscepimus, satis pœnarum jam dedimus. Etenim
 et alii nonnulli jam bellum aliis intulerunt, qui cum humanitus pec-
 cassent, pœnas tamen tolerabiles dederunt. Quamobrem verisimile
 videtur, nos quoque nunc debere sperare, Deum mitius nobiscum
 esse acturum. Jam enim ipsorum *Deorum* misericordia, quam odio,
 sumus digniores, et *convenit vos*, cum videatis vos ipsos, quales et
 qui gravis armaturæ milites acie instructa pergitis, animis non nimis
 consternari. Quinetiam illud cogitate, vos ipsos, ubicunque con-
 sederitis, ibi protinus *vobis ipsis* esse civitatem; et fore, ut nulla
 alia Siciliensis *civitas* aut vestrum, si *eam* invadatis, impetum facile
 sustineat, aut, si sedes alicubi fixeritis, expellat. Iter autem ut
 tuto et servatis ordinibus fiat, operam vos ipsi caute dabit, nihil
 aliud unusquisque secum ipse reputans, nisi, quocunque in loco
 pugnare coactus fuerit, hunc, si victoria potiatur, et patriam et
 urbem sibi futurum. Iter autem et noctu et interdium pariter magna
 festinatione faciendum erit. Exiguos enim com meatus habemus.
 Et si quod amicum oppidum Siculorum nacti fuerimus, (isti enim
 propter Syracusanorum metum adhuc erga nos in fide constanter
 perstant) jam vero existimate, vos in loco tuto esse. Ad eos vero
nuntium præmittite, qui jubeat *cos nobis* obviam venire, et alios
 com meatus afferre. In summa *hoc* sciatis, milites, necessarium esse
 vobis, viris esse fortibus, quod nullus sit locus propinquus, quo, si
 ignave vos gesseritis, salvi pervenire possitis; et, si nunc hostes de-
 vitaritis, cæteros quidem *de vobis* ea consequuturos, quæ revisere
 concupiscitis; Athenienses vero magnam *vestræ* civitatis potentiam,
 etsi collapsam, erecturos. Viri enim *sunt* civitas, non autem
 mœnia, neque naves viris vacuæ.

78. His Nicias exercitum cohortans simul adibat, et sicubi dis-
 junctum nec ordine servato procedentem videbat, cogeabat et in

ordinem redigebat. Demosthenes vero nihilo minus eadem, aut *his* similia, apud suos dicebat. Et Niciæ quidem copiæ agmine quadrato ibant; Demosthenis vero *copiæ* sequebantur. Lixas vero et plurimam turbam gravis armaturæ milites intra *medium suum agmen* receperunt. Postquam autem ad Anapi fluminis transitum pervenerunt, Syracusanorum ac sociorum manum illic instructam invenerunt; quibus fugatis, et transitu in suam potestatem redacto, ultra processerunt. Et Syracusanorum equites obequitantes *illis* instabant, et levis armaturæ milites jaculis *cos* incessebant. Atque hac quidem die Athenienses, stadia circiter quadraginta progressi, castris ad quendam collem positis pernoctarunt. Postridie vero, diluculo iter ingressi sunt, et viginti circiter stadia processerunt: et in quendam campestem locum descenderunt, ibique castra posuerunt, tum quod aliquid cibariorum sumere ex domibus illis (is enim locus habitabatur) tum etiam, quod aquam secum illinc afferre vellent. Nam ultra locum illum, ad multa stadia, qua transituri erant, non erat magna *aquæ* copia. Interea vero Syracusani progressi, transitum ulteriorem muro cinxerunt. Erat autem collis natura munitus, et ab utraque ejus parte *erat* torrentis alveus rupibus præceps. Vocabatur autem Acræum lepa. Postridie vero Athenienses progredi cœperunt, et Syracusanorum ac sociorum equites et jaculatores, qui utriusque multi erant, ipsos *progredi* prohibebant, et jaculis incessebant et obequitantes infestabant. Et diu quidem Athenienses pugnarunt, tandem vero in eadem castra rursus se receperunt. Sed commeatus non æque, *ac prius*, amplius habebant. Nam propter *hostium* equitatum non poterant amplius *illinc* recedere.

79. Mane tamen motis castris, rursus ire perrexerunt; et ad collem muro cinctum, per vim pervenire tentarunt: et ante suas copias invenerunt pedestrem *hostium* exercitum, qui supra *collis* munitionem instructus stabat, acie non paucorum scutorum in longitudinem exporrecta; is enim locus erat arctus. Athenienses autem munitionem aggressi oppugnare cœperunt: sed quum telis ex colle, qui erat acclivis, a multis peterentur, (qui enim ex superiore loco facilius pertingebant) nec *eo* possent percurrere, retro se receperunt, atque quieverunt. Quinetiam casu quædam tonitrua simul et imbres *tunc* exstiterunt, ut anni tempore, quod ad Autumnum jam accedebat, fieri solet. Quamobrem Athenienses longe vehementius animos abjicere cœperunt, quod, hæc etiam omnia in suum exitium fieri, putarent. Ipsi autem quiescentibus, Gylippus et Syracusani partem quandam copiarum miserunt, quæ ipsos muro intercluderent a tergo, qua venerant. Sed, cum ipsi quoque vicissim quosdam de suis misissent, *hoc fieri* prohibuerunt. Postea

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

Sept. 2.

Sept. 3.

Sept. 4.

Bell. vero Athenienses, propius planitiem reversi, *castris ibi positis*, per-
 Pelop. noctarunt: postridie vero progredi cœperunt. Ipsos autem Syra-
 an. 19. cusani undique circumfusi adoriebantur, multosque sauciabant; et,
 Olymp. 91. 4. quoties Athenienses impressionem *in eos* faciebant, ipse se subduce-
 V. C. bant; quoties vero recedebant, *illis* instabant, præcipue vero novis-
 Varr. 341. simum agmen carpentes, * si forte, *ea parte* paulatim in fugam
 Sept. 5. versa, reliquum exercitum perterrefacerent. Et diu Athenienses
 hoc modo *Syracusanis* restiterunt: deinde, quinque sexve stadia
 progressi, in planitie conqueverunt. Syracusani quoque ab illis
 digressi in sua castra redierunt.

80. Noctu vero Niciæ et Demostheni placuit, (quoniam ipsorum
 exercitus male se habebat, cum ob omnis commeatus inopiam, qua
 jam premebatur, tum ob multitudinem eorum, qui in multis incur-
 sionibus ab hoste factis vulnerati fuerant,) quam plurimis ignibus
 accensis abducere copias, non tamen amplius eadem via, qua con-
 stituerant, sed alia ei contraria, quam Syracusani servabant, mare
 versus. Totum autem hoc iter, quod exercitus faciebat, non ad
 Catanam ducebat; sed in aliam Siciliæ partem, Camarinam versus
 et Gelam, aliasque tum Græcas tum barbaras urbes, in illa *Siciliæ*
 parte sitas. Accensis igitur multis ignibus, per noctem proficisci
 cœperunt. Sed (ut vel in omnibus, præcipue vero maximis exerci-
 tibus, præsertim et noctu et per hosticum, et hoste non procul *ab*
ipsis distante, iter facientibus, metus et pavor excitari solet) ipsos
 incessit trepidatio. Et Niciæ quidem copiæ, quemadmodum præi-
 bant, sic etiam simul perstiterunt, longeque præcesserunt. At De-
 mosthenicarum copiarum dimidia fere atque adeo major pars dis-
 Sept. 6. tracta est, et ordinibus non servatis pergebat. Prima autem luce,
 tamen ad mare pervenerunt, et viam, nomine Helorinam, ingressi,
 ire pergebant, ut, cum ad Cacyparim fluvium devenissent, secun-
 dum ipsum fluvium per mediterranea in superiora loca se conferrent.
 Sperabant enim, hac etiam Siculos, quos arcessissent, obviam sibi
 venturos. Sed cum ad fluvium venissent, hic quoque quoddam Sy-
 racusanorum præsidium invenerunt, quod muris valloque transitum
 præcludebat: sed eo *præsidio* per vim *illinc* depulso, fluvium illum
 trajecerunt, et rursus ad alium fluvium, nomine Erineum, conten-
 derunt. Hac enim duces *iter fieri* jusserant.

81. Interea vero Syracusani ac socii, ubi dies illuxit, et Athe-
 nienses abisse cognoverunt, plerique Gylippum insimulabant, quod
 Athenienses sciens prudensque dimisisset. Quare celeriter per-
 sequentes, qua progressos non difficile norant, sub horam prandii

* Si forte membratim illos territando, totum agmen averterent. *Valla*. Si forte,
 fugato subinde parvo eorum numero, *tandem* totum agmen territarent. *Stephanus*.
 Si forte vel paulum pulsus, totum exerc. etc. *Acacius*. *Huds*.

eos adipiscuntur. Cum autem assequuti fuissent Demosthenis milites, qui postremi erant, et tarde et incomposite iter faciebant, quod noctu tunc perturbati fuissent, confestim *eos* aggressi pugnare cœperunt. Syracusanorum autem equitatus ipsos facilius circumdedit, et in exiguum loci spatium contraxit, quod tunc essent separati. Nam Niciæ exercitus ulterius progressus distabat *illinc* centum et quinquaginta stadia. Nicias enim *agmen* ocius ducebat, quod existimaret, minime salutare esse, in hujusmodi tempore cunctari ultro et dimicare, sed quam celerrime sese recipere, ita ut *militēs* eatenus pugnarent, quatenus cogerentur. Demosthenes vero multiplici, eoque assiduo labore, magis ac magis premebatur, * quod ipsum posterius digressum, hostes priores urgerent. Cum autem tunc Syracusanos insequentes animadvertisset, non tam progrediebatur, quam ad prælium aciem instruebat, donec cunctatus ab ipsis est circumventus, et cum ipse, tum Athenienses, qui cum ipso erant, in magna perturbatione sunt constituti. Nam conclusi intra quendam locum, qui muro circumdatus erat, et viam hinc et inde, et non paucas oleas habebat, missilibus undique petebantur. Hujusmodi autem assultibus, non autem stataria pugna haud abs re Syracusani utebantur. Nam adversus homines desperatos periculum subire, non amplius tam e re illorum, quam Atheniensium, erat. † Simul etiam Syracusani nonnihil sibi parcebant, propter manifestum rei feliciter gestæ successum, quem jam adepti erant, ne prius, quam hostes debellassent, aliqua ratione ipsi ab illis absumerentur; et existimabant, vel sic, hoc ipso pugnae genere illos, a se perdomitos, captum iri.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
41.

82. Cum igitur Gylippus et Syracusani sociique, totum diem undique telis *hostem* petentes, animadvertissent Athenienses sociosque vulneribus ac aliis ærumnis graviter afflictos, per præconis vocem edixerunt, primum quidem, si quis ex insularum incolis ad se transire vellet, ea conditione, ut liber esset. Quædam autem, non multæ tamen, civitates *ad ipsos* transierunt. Postea vero et cum cæteris omnibus, qui cum Demosthene erant, compositio facta est ea lege, ut arma traderent, et *eorum* nullus mortem obiret aut violentam, aut in vinculis, aut inopia rerum ad victum necessariarum. ‡ Universi autem, qui se ipsos dederunt, erant numero sex *hominum* millia, omnemque pecuniam, quam habebant, deposuerunt, *eam* in supina scuta conjicientes, et quatuor scuta repleverunt. Atque hos quidem Syracusani confestim in urbem abduxe-

* Quod ipsi novissimum agmen ducenti instabant hostes. *Acacius*.

† Simul in tam secunda fortuna quisque sibi, ne caderet, parcebat, ratus, nihilominus hoc eos prælii genere domari posse. *Idem*.

‡ Atque ita dedidere se ipsos cuncti, numero sex millia etc. *Valla*.

Bell. runt. Nicias vero ejusque milites eodem die ad fluvium Erineum
 Pelop. pervenerunt, eoque trajecto, in edito quodam loco copias *et castra*
 an. 19. collocavit.

91. 4. 83. Postridie vero Syracusani, eum adepti, dixerunt, Demosthenis
 V. C. milites sese dedidisse, et ipsum quoque idem facere jusserunt. Ille
 Varr. vero, quod his fidem non haberet, induciis *cum hoste* factis, equitem
 341. misit, qui *rem* exploraret. Cum autem *eques* reversus renuntiasset
 Sept. 7. dedidisse, Nicias per caduceatorem Gylippo Syracusanisque re-
 spondit, se paratum esse ad transigendum pro Atheniensibus, ut,
 quos sumtus in bellum Syracusani fecissent, hos restitueret, ea con-
 ditione, ut ipsi *seipsum et suum* exercitum dimitterent. Donec
 autem pecunia persolveretur, se daturum obsides ex Atheniensibus,
 * singulis talentis in singula obsidum capita taxatis. At Syracu-
 sani et Gylippus has conditiones non acceperunt, sed impressione
in eos facta, et undique circumstantes, hos etiam ad vesperum usque
 telis petierunt. Ob commeatus autem et rerum aliarum inopiam
 hi quoque male se habebant. Sed tamen, observato noctis silentio,
 discedere statuerant. Quamobrem arma sumserunt: sed Syracu-
 sani *hoc* senserunt, et ad arma conclamarunt. Athenienses vero,
 cum cognovissent, se non latere *hostem*, rursus *arma* deposuerunt,
 exceptis fere trecentis. Isti enim per *media Syracusanorum* præ-
 sidia perrumpentes, per noctem contenderunt, qua potuerunt.

Sept. 8. 84. Nicias vero, cum dies illuxisset, exercitum abducere cœpit.
 Syracusani vero et socii urgebant eodem modo, *quo pridie*, telis et
 jaculis undique petentes. Sed Athenienses properabant ad flumen
 Assinarum, simul quidem, quod undique graviter urgerentur *assiduus*
 multorum equitum ac alius multitudinis incursionibus, quod aliquo
 modo melius secum actum iri putarent, si flumen illud trajecissent:
 simul etiam lassitudine bibendique desiderio. Cum autem ad
 ipsum pervenissent, nullo jam ordine *in ipsum* irrumpunt, sed unus-
 quisque primus *id* transire cupiens. At hostes *illis* instantes trans-
 itum jam difficilem reddebant. Quod enim iter conferti facere
 cogentur, † alii super alios cadebant, et alii alios conculcabant,
 et alii quidem, in tela et arma incidentes, confestim peribant, alii
 vero, se ipsi mutuo complectentes, secundo flumine ferebantur.
 ‡ In ulteriorem etiam fluminis ripam transgressi Syracusani (erat
 autem præceps) et dispositi, e superiore loco Athenienses telis con-
 ficiebant, multos etiam avide potantes, et inter se ipsos in cavo flu-
 minis alveo perturbatos. Peloponnesii vero, *illuc* descendentes,

* Singulos pro quolibet talento. *Acacius*.

† Alii super alios cadentes, invicem conculcabantur telisque et armis: quorum alii statim peribant, alii vero etc. *Valla*.

‡ Hos ex utraque fluminis parte Syracusani superstantes etc. *Valla*.

trucidarunt eos præcipue, qui erant in fluvio. Et aqua confestim est corrupta. Sed quamvis et cœno simul et sanguine esset polluta, nihilominus tamen bibebatur, et de ea multi inter se digladiabantur.

85. Tandem vero cum multa cadavera alia super alia in flumine jam jacerent, et exercitus profligatus esset, partim quidem apud amnem, partim vero, si quis etiam effugerat, ab equitibus, Nicias se Gylippo dedidit, quod ipsi majorem, quam Syracusanis, fidem haberet. Et cum illi, tum etiam *cæteris* Lacedæmoniis permisit, ut arbitrato suo de se statuerent: sed *hostes oravit*, ut cæteros milites *Athenienses* occidere cessarent. Postea vero Gylippus imperavit, ut *Athenienses* jam vivi caperentur: et cæteros, quotquot a *Syracusanis* nondum occultati fuissent, (horum autem numerus erat magnus,) vivos in urbem deduxerunt; quinetiam trecentos illos, qui noctu per media *Syracusanorum* præsidia transierant, missis, qui eos persequerentur, comprehenderunt. Verum hujus exercitus ea quidem pars, quæ in unum publice contracta fuit, haud magna fuit: ea vero, quæ a *privatis hominibus* surrepta ac suppressa fuit, magna fuit. Hisque tota Sicilia fuit repleta, quippe quod *isti* non ex pactione (quemadmodum illi, qui cum Demosthene erant) capti fuissent. Quædam etiam *horum* non exigua pars interiit. Hæc enim strages a *Syracusanis* eorumque sociis tunc edita maxima fuit; nec ulla minor earum *omnium*, quæ in hoc Siculo bello factæ fuerunt. Et in cæteris incursionibus, quæ, dum iter fieret, frequentes fuerunt, non pauci obierunt. Multi tamen etiam evaserunt, partim quidem, vel statim, partim vero, vel post toleratam *aliquamdiu* servitutem, et postea fuga elapsi. His vero in Catanam erat receptus.

86. Syracusani autem et socii congregati, ac assumtis quam plurimis potuerunt captivis et spoliis, in urbem redierunt. Et cæteros quidem Atheniensium ac sociorum, quoscunque ceperant, in lapicidinas demiserunt, eam custodiam tutissimam esse ducentes: Niciam vero ac Demosthenem, invito Gylippo, necaverunt. Gylippus enim præclarum certamen *atque victoria præmium* sibi fore putabat, si præter cætera ipsos etiam hostium duces ad Lacedæmonios *ex eo bello* portaret. Accidit autem, ut alter quidem, Demosthenes *videlicet*, esset ipsorum hostis acerrimus, propter res in insula *Sphacteria* et ad Pylum *gestas*: Nicias vero, ob has ipsas *res*, amicissimus *atque gratissimus* ipsis esset. Nicias enim, inductis Atheniensibus ad fœdera cum Lacedæmoniis facienda, magno studio contendit, ut Lacedæmoniorum cives * in insula capti dimitterentur. Quamobrem et Lacedæmonii in ejus amorem erant propensi, et ipse maximam Gylippo fidem habens se *ipsi* dedidit. Sed Syracusanorum quidam (ut ferebatur) partim quidem, veriti, ne ille, quod colloquia cum illo habuis-

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Ex insula dimitterentur. HUDS.

Bell. sent, propterea habita quæstione felicem rerum suarum statum per-
 Pelop. turbaret; partim vero (et præcipue Corinthii) ne, aliquibus pecunia
 an. 19. adductis, (quia dives erat,) aufugeret, atque rursus aliquid rerum
 Olymp. 91. 4. novarum in ipsos moliretur, sociis *ad hoc faciendum* inductis, eum in-
 V. C. terfecerunt. Atque Nicias quidem ob hanc aut *aliam* huic quam
 Varr. 341. proximam causam morte mulctatus fuit, vir profecto omnium, mea
 saltem ætate, Græcorum minime dignus, qui eo infelicitatis deveni-
 ret, propter pietatis studium, quo Deos colere consueverat.

87. Captivos autem, qui erant in lapicidinis, Syracusani duriter
 initio tractarunt. Eos enim, quod multi in loco depresso essent,
 primum soles et præterea graves æstus vehementer infestabant,
 quia nullo tecto tegebantur, et noctes contra autumnales ac frigidæ
 Post supervenientes, propter mutationem novos ipsis morbos afferebant;
 Oct. præcipue vero, quod, propter loci angustias, omnia in eodem *loco*
 13. facerent; et præterea cadavera simul alia super alia jacerent coacer-
 vata, *eorum*, qui propter vulnera, et propter mutationem ac hujus-
 modi *causas* moriebantur. Erant etiam *illic* odores intolerabiles,
 præterea fame simul et siti premebantur. Nam per octo menses
 Ad *Syracusani* singulis eorum unam aquæ cotylam, et duas frumenti co-
 Nov. 17. tyilas dederunt. Denique quæcunque alia mala credibile est homi-
 nes in hujusmodi locum detrusos perpeti, nullum horum fuit, quin
 ipsis acciderit. Atque septuaginta quidem dies vitam sic *omnes* ege-
 runt *in angusto loco* stipati. Deinde vero præter Athenienses, et si
 qui Sicilienses aut Itali cum illis militaverant, cæteros *omnes* diven-
 diderunt. Quot autem in universum capti fuerint, arduum quidem
 accurate declarare: veruntamen non pauciores fuerunt septem mil-
 libus. Hæc autem clades Græcis illata, earum *omnium*, quæ in hoc
 bello contigerunt, maxima fuit: atque adeo (ut mihi saltem videtur)
 vel *omnium aliarum*, quas Græcis illatas fuisse fama accepimus,
 eademque victoribus splendidissima victisque calamitosissima. Nam
 omnibus in rebus prorsus victi, nec ulla in re leviter afflicti, sed fun-
 ditus (ut dici solet) eversi fuerunt, et peditatus et classis: denique
 nihil fuit, quin perierit. Et pauci e multis domum redierunt. At-
 que hæc quidem sunt res in Sicilia gestæ.

THUCYDIDIS OLORI F.

HISTORIÆ

LIBER OCTAVUS:

Hoc autem tantæ cladis nuntio Athenas allato, Athenienses diu ne præcipuis quidem militibus, qui ex ipso prælio evaserant, et aperte nuntiarant, fidem habuerunt, ut sic funditus eversa crederent. Sed postquam cognoverunt, oratoribus, * qui cum aliis hanc navalem expeditionem studiose suaserant, erant infensi, quasi hanc ipsi non decrevissent; quin etiam irascebantur et ariolis et vatibus, et quotquot aliquid afflatu divino correpti dixerant, quo tunc ipsos in Sicilia capiendæ spem induxerant. Undique autem omnia ipsos mœrore afficiebant, et pavor animique consternatio maxima profecto, propter id, quod acciderat, ipsos circumstabat. Simul enim afflictabantur, quod et privatim et publice privati essent et multo peditatu et equitatu, et juventute, qualem alteram superesse non videbant. Simul etiam quod viderent, non satis esse navium in navalibus, nec satis pecuniæ in ærario, nec armamentorum ad nauticos usus necessariorum, in præsentia de sua salute desperabant: et hostes ex Sicilia cum classe confestim in Piræum adversus se venturos arbitrabantur, præsertim tanta victoria potitos: quin etiam hostes, qui in illa regione sedes habebant, tunc certe cum bellico rerum omnium apparatu duplo majore, suosque socios, defectione ab Atheniensibus facta, una cum ipsis jam totis viribus, terra marique suam rempublicam oppugnatos. Veruntamen (ut in præsentis rerum statu facultas dabatur) visum est non oportere succumbere: sed et classem parare, materia et pecunia, unde possent, comparata; et socios præsidii firmare, et præcipue Eubœam; et res urbanas aliqua ex parte corrigere sumtusque minuere: et creare etiam placuit aliquem Magistratum seniorum, qui de præsentis rerum statu, dum adhuc tempus opportunum esset, ante ceteros omnes consultarent. Denique (quod

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

* Quibus una cum aliis propensus ad navigationem fuerat animus, i. e. qui ad aliorum inclinationem animi suam adjuverant. Steph.

Bell. Pelop. an. 19. Olymp. 91. 4. V. C. Varr. 341. vulgus facere solet) propter praesentis metus magnitudinem ad omnia recte administranda parati erant. Ut autem haec ipsis visa sunt, sic etiam fecerunt : atque haec aetas excessit.

2. Insequenti autem hyeme, propter res ab Atheniensibus in Sicilia adeo male gestas, universi Graeci protinus animis erecti fuerunt. Et illi quidem, qui neutrorum erant socii, a bello nequaquam amplius abstinendum, vel si nullus ipsos rogaret, sed adversus Athenienses ultro eundum, *censebant*. Singuli enim illos, si rem in Sicilia feliciter gessissent, etiam adversus se venturos fuisse existimabant : simul etiam reliquum bellum breve futurum ducebant, cujus se participes esse, praecclarum *sibi fore putabant*. Qui vero Lacedaemoniorum erant socii, simul omnes longe majore studio, quam ante, multis aërumnis celeriter liberari cupiebant. Praecipue vero qui Atheniensium imperio parebant, vel supra vires ad defectionem ab ipsis *Atheniensibus* faciendam erant parati, * quod animi impetu *ac libidine caeca* de rebus judicarent, nec ullum rationi locum amplius relinquerent ; quippe qui *putarent, fore, ut* insequenti aetate *Athenienses* superarent. Lacedaemoniorum vero civitas, cum propter haec omnia fiduciam concipiebat, tum vero praecipue, quod Siculi socii cum magnis copiis, classis accessione jam necessario facta, inunte statim vere, ut erat verisimile, *ipsis* praesto futuri essent. Itaque, cum undique bonam spem haberent, abjecta omni cunctatione bellum capessere statuerunt : secum reputantes, si hoc *bellum* felicem exitum habuisset, se in posterum et hujusmodi periculis liberatum iri, cujusmodi fuisset et illud, quod ipsis ab Atheniensibus creatum fuisset, si res Siculas in suam potestatem rede-gissent. Et illis eversis, futurum, ut totius Graeciae imperium tuto jam obtinerent.

Paulo post Oct. 13. 3. Confestim igitur Agis, eorum rex, hac hyeme cum quodam exercitu ex Decelea profectus, pecuniam a sociis ad classem comparandam exegit ; et ad Maliacum sinum deflectens, ob vetustas inimicitias ingentem Cætorum praedam egit, et *ex ea* pecuniam collegit. Achæos quoque Phthiotas, aliosque populos, qui Thessalorum imperio in illa regione parebant, conquerentibus ac invitis Thessalis, obsides quosdam ac pecuniam dare coëgit. Et obsides Corinthi deposuit, et *Corinthios* in societatem adducere conabatur. La-

* Quod ex desiderio, quo incensi erant, *videlicet ut Athenienses subjugarentur*, de rebus judicarent, nec ullum jam relinquerent rationi locum, propter quam credi posset, illos usque ad sequentem aetatem fore incolumes ; Vel sic : Quod pro ea indignatione, quam adversus illos conceperant, de rebus judicabant, etc. *Sed magis placet altera participii ἐργάζεσθαι, significatio. Stephanus.* Adeo accensis ira et cupiditate animis, ut nihil non modo ad animum, sed ne ad aures quidem admitterent, quasi insequentis aetatis bellum sustinere possint. *Acacius.*

cedæmonii porro, centum naves ædificandas *sociis* civitatibus imperarunt. Atque sibi quidem ipsis ac Bæotis, quinque et vicenas utriusque faciendas assignarunt; Phocensibus vero et Locris, quindecim; et Corinthiis, quindecim; Arcadibus et Pellenensibus et Sicyoniis, decem; Megarensibus et Træzeniis et Epidauriis et Hermionensibus, decem. Cætera quoque comparabant, ut sub veris initium protinus inituri bellum.

Bell.
Pelop.
an. 19.
Olymp.
91. 4.
V. C.
Varr.
341.

4. Per hanc ipsam hyemem Athenienses quoque, quemadmodum constituerant, ædificandis navibus operam dederunt, materia comparata, et Sunio munito, ut naves, quæ commeatum ipsis subveherent, tuto circumveherentur. Et munitionem in agro Laconico, quam in Siciliam trajicientes extruxerant, deseruerunt; cæterosque sumtus, si quis in res inutiles fieri videbatur, conduxerunt. Sed in primis prospiciebant, ne socii a se deficerent.

Post
Oct. 13.

5. Dum autem hæc utrique facerent, * ipsoque *renovandi* belli apparatu nullam aliam speciem præberent, quam eorum, *qui tunc primum bellum* inciperent, primi omnium Euboënses ad Agin hac hyeme legatos de defectione ab Atheniensibus facienda miserunt. Ille vero, cum eorum orationem admisisset, Lacedæmone arcessivit Alcamenem, Sthenelaidæ filium, et Melanthum, † *duos civitatis* principes, ut in Eubœam eos mitteret. Illi vero cum trecentis libertis in civitatem nuper adscriptis venerunt, et Agis transitum ipsis præparabat. Interea etiam et Lesbii venerunt, quod et ipsi defectionem ab Atheniensibus facere vellent. Bæotis autem eos adjuvantibus, Agis eorum verbis adductus est, ut res quidem Euboicas intermitteret; Lesbios vero in defectione facienda juvaret, et res ad eam necessarias præpararet, et Alcamenem præfectum ipsis daret, qui in Eubœam navigaturus erat. Atque Bæoti quidem decem naves polliciti sunt, Agis vero decem. Hæc autem ignara civitate Lacedæmoniorum transacta sunt. Agis enim, quamdiu cum suis copiis apud Deceleam egit, jus habuit et copias mittendi, si quo vellet, et contrahendi, et pecunias exigendi. Atque tunc temporis vel multo magis (ut ita loquar) ei, quam cæteris Lacedæmoniiis, qui in urbe erant, socii parebant. Quod enim exercitum secum haberet, quocunque se contulisset, formidabilis aderat. Et hic quidem Lesbiis operam dabat. Chii etiam et Erythræi, cum et ipsi ad defectionem faciendam essent parati, non ad Agin, sed ad ipsam Lacedæmoniorum civitatem, se converterunt. ‡ Cum ipsis etiam *illuc* ivit legatus,

* *Id est*: et appararent bellum perinde, ac si tunc primum illud moverent. *F. Port.* Et nihil aliud, quam invicem se apparatu belli prævenire maturarent. *Valla.*

† Ut Eubœæ ipsos præficeret. *Acacius.*

‡ Ita distinguunt *Interpretes.* In *Editionibus* quidem *Stephanicis* nulla post *Λακεδαιμόνιαι* ponitur distinctionis nota, verum potiore *Codd. MSS.* auctoritatem sequuti sumus. *Huds.*

Bell. missus a Tissapherne, qui regis Darii, Artaxerxis *fili*, prætor infe-
 Pelop. rioris provinciæ erat. Nam et Tissaphernes Peloponnesios incita-
 an. 19. bat, et pollicebatur, se stipendium præbiturum. Nuper enim a rege
 Olymp. impetraverat tributa suæ provinciæ, quæ regi debuerat, quod ea,
 91. 4. propter Athenienses, a Græcis civitatibus exigere non potuisset.
 V. C. Existimabat igitur, se facilius *in posterum* tributa recepturum, si
 Varr. Athenienses bello vexasset; simul etiam se Lacedæmoniorum socie-
 341. tatem regi conciliaturum, et Amorgen, Pissuthnæ filium notlum,
 Post qui defectionem a rege circa Cariam fecerat, quemadmodum ipsi rex
 Jan. et imperaverat, aut vivum adducturum, aut interfecturum. Chii igitur
 ante et Tissaphernes communi hac in re consilio agebant.
 Ap. 7.

6. Sub idem autem tempus Calligetus Laophontis, Megarensis, et Timagoras, Athenagoræ *filius*, Cyzicenus, sua uterque *patria* extorris, qui apud Pharnabazum, Pharnabaci *filium*, habitabant, Lacedæmonem venerunt, a Pharnabazo missi, ut naves in Hellespontum transportarent; utque ipse quoque, si posset, *eadem imptraret*, quæ Tissaphernes contendebat, et civitates in sua provincia sitas ab Atheniensibus per defectionem alienaret propter tributa, operaque sua Lacedæmoniorum societatem regi celeriter conciliaret. Cum autem utrique separatim hæc agerent, qui a Pharnabazo, et qui a Tissapherne missi fuerant, ingens concertatio inter Lacedæmonios exstitit: his quidem, ut in Ioniam et Chium; illis vero, ut in Hellespontum classis et exercitus prius mitteretur, persuadere nitentibus. Lacedæmonii tamen Chiorum et Tissaphernis postulata multo lubentius admiserunt. Nam et Alcibiades eos adjuvabat, qui Endio, *tunc* Ephori magistratum gerenti, erat arctissimo hospitalis amicitiae vinculo junctus, quæ a patre cœperat: unde propter hospitium, illorum familia nomen etiam Laconicum obtinuit. Endius enim Alcibiadis *filius* appellabatur. Lacedæmonii tamen Phrynin, hominem *Chii* vicinum, in Chium prius miserunt, ut exploraret, an et naves tot ipsis essent, quot dicebant, et an ceteras facultates urbs *illorum* haberet, quas fama erat eam habere. Cum autem ille ipsis renuntiasset, hæc vera esse, quæ audierant, confestim et Chios et Erythræos in societatem receperunt. Et quadraginta naves ipsis mittendas decreverunt, quod non minus, quam sexaginta, illic essent, ex illis *sociis civitatibus contractæ*, quas Chii dicebant. Atque primum quidem ex istis *quadraginta*, decem erant missuri, et Melancridam, qui ipsorum navarchus erat. Deinde *vero*, cum terræmotus exstitisset, pro Melancrida Chalcideum miserunt, et pro decem navibus quinque *tantum* in Laconica præpararunt. Et hæc hyems exiit, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, undevicesimus annus excessit.

7. Incunte autem vere, statim, Chii instantibus, ut naves *sibi*

mitterentur; et metuentibus, ne Athenienses resciscerent, quæ agitabantur, (nam omnes clam illis legatos *Lacedæmonem* miserant) Lacedæmonii miserunt tres viros Spartanos Corinthum, ut quam celerime ab altero mari, in id, quod Athenas spectat, navibus, per Isthmum transvectis, omnes in Chium navigare juberent, tam eas, quas Agis præparaverat in Lesbum *mittendas*, quam cæteras. Erant autem illic universæ sociarum *civitatum* naves numero undequadragesima.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
 $\frac{91}{2} \cdot \frac{4}{1}$
V. C.
Varr.
34 $\frac{2}{3}$.
Ab
April. 8

8. Calligetus autem et Timagoras, Pharnabazi legati, hujus classis in Chium proficiscentis participes esse noluerunt; neque pecunias dederunt, quas secum attulerant, ut classis mitteretur, quinque et viginti talenta, sed postea per se cum alia classe navigare statuerunt. Agis autem, cum vidisset, Lacedæmonios primum in Chium *classem mittere* statuisse, ne ipse quidem aliud censuit: sed socii, cum Corinthum convenissent, consultare cœperunt. Ipsis autem visum est primum *quidem*, in Chium esse navigandum, duce Chalcideo, qui quinque naves in Laconica præparaverat: deinde *vero*, in Lesbum, duce Alcamene, quem etiam Agis *eo mittere* statuerat: postremo vero, in Hellespontum proficisci; (Clearchus autem, Rhamphiæ *filius*, classi præfectus fuerat;) Primum autem dimidiam navium partem per Isthmum transportandam *censuerunt*, et confestim istas *illuc* proficisci *voluerunt*, ne Athenienses animum potius adverterent ad eas, quæ *tunc* proficiscerentur, quam ad eas, quæ postea *illuc* transportarentur. Etenim ab hac parte propalam navigare statuerant, contempta Atheniensium imbecillitate, quod ipsorum nulla magna classis *usquam* adhuc appareret. Cum autem *hoc* ipsis placuisset, confestim etiam unam et viginti naves transportarunt.

9. Corinthii vero, quamvis ipsi *Lacedæmonii* navigationem urgerent, cum illis tamen navigare noluerunt, prius quam omnes Isthmiorum dies festos, qui tunc erant, celebrassent. Agis vero paratus erat *ad hoc ipsis concedendum*, ut ipsi quidem Isthmica fœdera tunc minime rumperent, ipse vero classem suam faceret, *ac suam esse simularet*. Verum cum Corinthii *hoc illi* concedere nollent, sed mora interponeretur, Athenienses consilia Chiorum facilius senserunt; et, Aristocrate, uno e ducibus, *illuc* misso, illos insimularunt. Chiis autem negantibus, *Athenienses* jusserunt eos ex societatis jure naves secum mittere ad fidem faciendam: illi vero, septem miserunt. Harum autem navium *ad Athenienses* mittendarum hæc fuit causa, quod Chiorum quidem plebs ignoraret ea, quæ clam agitabantur, pauci vero, qui horum erant conscii, plebem nondum hostilem habere vellet, priusquam aliquod firmum præsidium adepti essent, et Peloponnesios nequaquam amplius venturos exspectarent, quia *diutius* morabantur.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 91. 1/2. 4. 1. V. C. Varr. 342. 3/4.

10. Interea vero Isthmici ludi committebantur: et Athenienses (nam *Isthmicorum ludorum fœdera* fuerant indicta,) spectatum eos venerant: et Chiorum consilia multo manifestius deprehenderunt. Et postquam *illinc* discesserunt, confestim sese præpararunt, ut *caerent*, ne *Corinthiorum* naves clam ipsis ex Cenchreis proficiscerentur. Illi vero, post ludos celebratos, cum una et viginti navibus, quibus præerat Alcámenes, portu solventes Chium versus ire cœperunt. Cum autem Athenienses primum cum totidem navibus adversus eos processissent, *eos* in altum elicere conabantur. Sed cum ad multas horas Peloponnesii sequi nolissent, sed retro cessissent, ipsi quoque Athenienses recesserunt. Nam septem Chiorum naves, quas in eo numero secum habebant, nequaquam fideles existimabant; sed postea aliis septem et triginta instructis, eos terram legentes persequuti sunt ad Piræum *agri* Corinthii. (Est autem portus desertus, et extremus, ad *agri* Epidaurici confinia situs) atque Peloponnesii unam navem, quæ cursum in alto tenebat, amiserunt: cæteras vero contractas, in portum deduxerunt. Cum autem Athenienses et a mari navibus *eos* adorti fuissent, et in terram descendissent, ingens tumultus ac perturbatio *inter hostes* excitata est: et *illorum* plerasque naves Athenienses in terra laceraverunt, et Alcamenem ducem interfecerunt. Sed ipsorum quoque *Atheniensium* nonnulli obierunt.

11. Cum autem *ab illis* dirempti fuissent, naves quidem, quot satis esse videbantur, disposuerunt, quæ stationem adversus hostiles obtinerent; cum reliquis vero in parvulæ insulæ stationem se receperunt, in qua non multum *illinc* distante castra posuerunt, et *nuntium* Athenas ad subsidium *arcessendum* miserunt. Nam et Peloponnesiis postero die et Corinthii ad opem *ipsorum* navibus ferendam advenerunt, nec multo post et alii finitimi. Sed cum animadvertissent, hanc *navium* custodiam in loco deserto *sibi* laboriosam fore, *quid faciendum esset*, dubitabant. Et *primum* quidem naves illas incendere cogitarunt: deinde vero placuit ipsis *eas* subducere, et cum peditatu ad eas undique collocato tutari, donec aliqua commoda effugiendi facultas offerretur. Agis etiam, his cognitis, Thermonem, virum Spartanum, ipsis misit. Fuerant autem et Lacedæmonii jam ante certiores facti de navium discessu ab Isthmo, (Alcameni enim ab Ephoris imperatum fuerat, ut, quum hoc fieret, equitem mitteret, *qui classis discessum ipsis significaret*;) et statim quinque naves, quas apud se habebant, et Chalcideum ducem, et Alcibiadem cum eo mittere volebant. Deinde vero cum isti *ad profectionem animis essent propensis*, et Chium petere properarent, *interea* Lacedæmoniis allatus est nuntius de *Peloponnesiacis* navibus, quæ in Piræum fuga se receperant. Quamobrem animis consternati, quod in Ionico bello tunc primum suscepto offendissent, classem, quam ex suo *agro se missuros*

promiserant, haud amplius mittere, imo vero vel nonnullas naves, quæ jam discesserant, revocare statuerunt.

12. Quod cum intellexisset Alcibiades, rursus Endio cæterisque Ephoris persuasit, ne per metum a classe mittenda desisterent: dicens, se prius *illuc* venturos, quam Chii classis cladem sentirent; et se, ubi ad Ioniam appulisset, facile civitatibus persuasurum, ut *ab illis* deficerent. Se enim Atheniensium imbecillitatem, et Lacedæmoniorum *in illas* studium *ipsis* commemoraturum: majorem enim *sibi*, quam aliis, fidem *ab illis* habitum iri. Quinetiam ipsi Endio privatim dixit, præclarum *ipsi* fore, si per ipsum et Ionia deficeret, et regis societas Lacedæmoniis conciliaretur, nec Agidis hoc præclarum facinus esset. Alcibiades enim Agidi erat inimicus. Hic igitur cum et cæteris Ephoris et Endio *rem* persuasisset, cum quinque navibus et Chalcideo Lacedæmonio discessit: et navigationis cursum celeriter confecerunt.

13. Per hoc autem idem tempus, ex Sicilia se *domum* recipiebant, et sexdecim illæ Peloponnesiorum naves, quæ duce Gylippo *Syracusanos* in bello gerendo adjuverant, et quæ circa Leucadiam deprehensæ fuerant, et vexatæ a septem et viginti Atticis navibus, quibus præerat Hippocles, Menippi *filius*, qui classis ex Sicilia *redeuntis* reditum observabat. Nam cæteræ, præter unam, Atheniensibus devitatis, Corinthum appulerant.

14. Chalcideus autem et Alcibiades inter navigandum, omnes, in quos incidissent, comprehendebant, ne ipsorum navigatio palam fieret: et cum ad Corycum in continente *situm* appulissent, et ipsos hic dimisissent, ipsi quidem prius congressi cum nonnullis Chiorum, qui conjurationis erant socii, et qui jusserant ipsos, re nulli prius declarata, ad urbem navigare, ad Chios ex improvise advenerunt. Et *Chiorum* quidem plebs admirabunda et attonita erat; pauci vero *nobilesque* operam dederant, ut Senatus cogeretur. Cum autem Chalcideus et Alcibiades dixissent, et multas alias naves adventare, nec ullam de navium apud Piræum obsidione mentionem fecissent, Chii et mox Erythræi ab Atheniensibus defecerunt. Postea vero cum tribus navibus *illinc* profecti, et Clazomenas ad defectionem *ab iisdem* faciendam induxerunt. Clazomenii autem confestim in continentem transgressi, Polichnam, *agri Trojani urbem*, munire cœperunt, si forte ipsis opus foret aliquo loco, quo ex parva insula, quam incolebant, sese reciperent. Et omnes quidem, qui defectionem *ab Atheniensibus* fecerant, in mœnibus muniendis ac in apparatu belli erant *occupati*.

15. Celeriter autem *de defectione* Chiorum nuntius Athenas pervenit. Tunc autem *Athenienses*, existimantes, magnum jam ac manifestum periculum se circumstare, neque cæteros socios ultro quic-

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
91. 1.
62. 1.
V. C.
Varr.
342 2/3.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 91. 1/2. 4. V. C. Varr. 34 2/3.

turos post defectionem a maxima urbe factam, illa mille talenta, quæ per totum belli tempus intacta esse cupiebant, confestim propter præsentem pavorem abrogata lege, quæ pœnas proponebat ei, qui vel de his *tangendis* verba fecisset, vel aliorum sententiam suo suffragio confirmasset, movenda, navesque non paucas instruendas decreverunt. Illarumque navium, quæ in Piræo stationem adversus *hostium naves* obtinebant, octo quidem jam mittendas *censuerunt*, quæ, relicta *navium in Piræo obsessarum* custodia, *naves*, quas Chalcideus secum ducebat, insequutæ, nec assequutæ, *in suam stationem* sese receperant. His autem præerat Strombichides, Diotimi *filius*. Nec multo post alias duodecim ad opem *cæteris* ferendam, quæ et ipsæ stationem reliquerant, *quam adversus naves hostiles obtinebant*, duce Thrasytle mittendas *decreverunt*. Septem etiam Chiorum navibus abductis, quæ cum ipsis *hostiles naves* obsederant, quæ in Piræo erant, servos quidem, qui in illis erant, libertate donarunt, liberos vero in vincula conjecerunt. Alias etiam in locum earum omnium, quæ ad obsidendam Peloponnesiorum classem profectæ fuerant, celeriter instructas miserunt; et alias triginta armare in animo habebant. Et magnum erat *illorum* studium, et nihil parvi moliebantur, ut *suis* auxilium * adversus Chium mitterent.

16. Interea vero Strombichides cum octo navibus in Samum pervenit, et *illinc* assumpta una Samia, in Teum navigavit, ipsosque *Teios*, ut quiescerent, rogavit. Ex Chio autem in Teum et Chalcideus cum tribus et viginti navibus trajicere cœpit; et simul Clazomeniorum et Erythræorum peditatus *cum eo* proficiscebatur. Sed Strombichides præsentiens, prius discessit. Cum autem in altum profectus multas *hostium naves* ex Chio *contra se venientes* prospexisset, in Samum fuga se recepit. Illæ vero *cum* insequabantur. Illum autem peditatum Teii, cum initio *in urbem* recipere nolissent, post Atheniensium fugam introduxerunt. Et *hujus peditatus* plerique diu quidem se continuerunt, expectantes, donec et Chalcideus ab insequendis hostibus reverteretur. Sed cum ille diutius moraretur, ipsi muros demoliti sunt, quos Athenienses extruxerant, urbis Teiæ, qua parte continentem respicit. Illos autem in his demoliendis adjuverunt aliquot etiam barbari, qui supervenerant, quibus præerat Tages, Tissaphernis proprætor.

17. Chalcideus vero et Alcibiades, cum Strombichidem ad Samum usque persequuti fuissent, nautas quidem ex Peloponneso navibus advectos armarunt, et in Chio *præsidii causa* reliquerunt: illas vero aliasque viginti Chiis nautis, in Peloponnesiorum locum substitutis, complentes, Miletum petierunt, ut ad defectionem facien-

* *Scil.* adversus Chium rebellantem. Steph. HUDS.

dam inducerent. Alcibiades enim, cui necessitudo cum Milesiorum primoribus intercedebat, illorum societatem sibi prius conciliare, quam classis ex Peloponneso veniret, et Chiis, et sibi ipsi, et Chalcideo, et Endio, a quo missus fuerat, hoc præclarum facinus attribuere volebat, quemadmodum promiserat, quod cum Chiorum copiis et Chalcideo quam plurimas civitates ad defectionem induxisset. Cum igitur maximam navigationis partem clandestine confecissent, nec multo ante Strombichidem et Thrasyblem (qui cum duodecim navibus tunc Athenis veniens aderat, et simul *cum suo collega illos* persequeretur) venissent, Miletum ad defectionem faciendam induxerunt. Athenienses vero cum undeviginti navibus e vestigio *eos* persequuti, cum Milesii eos recipere nollent, ad Ladam insulam *Mileto* adjacentem appulerunt, ibique stationem * habuerunt. Prima autem societas, per Tissaphernem et Chalcideum inter Regem et Lacedæmonios post Milesiorum defectionem statim inita, hæc fuit.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
 $\frac{2}{3}$. $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{3}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{2}{3}$.

18. "LACEDÆMONII sociique societatem cum Rege et Tissapherne his conditionibus fecerunt. Quamcunque regionem et *quascunque* urbes Rex habet, et Regis majores habuerunt, hæc Regis sunt: quicquid autem pecuniarum, aut quicquid aliud ex urbibus istis ad Athenienses redibat, communiter Rex et Lacedæmonii et socii prohibent, ne quicquam pecuniarum, aut quicquam aliud Athenienses *hinc* accipiant. Item bellum adversus Athenienses Rex et Lacedæmonii et socii communiter administrant. Bellumque adversus Athenienses deponere ne liceat, nisi utrisque, Regi ac Lacedæmoniis et sociis, visum fuerit. Quod si qui defectionem a Rege fecerint, hostes Lacedæmoniis et sociis sunt. Si qui etiam a Lacedæmoniis, sociisque defecerint, hostes eodem modo Regis unto."

19. Hunc igitur in modum hæc societas inita fuit. Postea vero confestim Chii, decem aliis navibus instructis, ad Anæam navigarunt, eo animo, ut et de rerum Milesiarum statu certiores fierent, et simul civitates ad defectionem sollicitarent. Sed cum nuntium a Chalcideo *missum* accepissent, quo redire jubebantur, quoniam Amorges itinere terrestri cum *suis* copiis adesset, ad Jovis templum navigarunt. Et *illinc* perspexerunt sexdecim naves, cum quibus Diomedon post Thrasyblem Athenis adhuc adventabat. Cum autem *eas* Chii vidissent, cum una quidem navi Ephesum, cum reliquis vero in oram Teiam diffugerunt. Athenienses vero *harum* quatuor quidem vacuas ceperunt, hominibus in terram prius elapsis, reliquæ vero in Teiorum urbem confugerunt. Et Athenienses quidem in Samum navigarunt: Chii autem cum reliquis navibus in altum pro-

* Subierunt. Prima autem etc. *Valla*.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. $\frac{91}{2}$ $\frac{4}{1}$ V. C. Varr. 34 $\frac{2}{3}$.
 facti, et peditatus cum ipsis, Lebedum ad defectionem induxerunt, et item Eras. Postea vero omnes, et pedestres et navales copiae, cum classe domum se receperunt.

20. Sub eadem tempora viginti Peloponnesiorum naves, quas Athenienses pari *navium* numero tunc insequuti fuerant, et in Piræum ingressas obsidebant, repentina eruptione *in hostes* facta, et navali praelio *illis* superatis, quatuor Atticas naves ceperunt; et *illinc* ad Cenchreas profectæ, rursus ad navigationis cursum in Chium et Ioniam conficiendum se præparare cœperunt. Astyochus autem Lacedæmone navarchus ipsis futurus advenit, penes quem totum illius classis imperium jam erat. Cum autem peditatus ex Teo discessisset, ipse quoque Tissaphernes cum *suis* copiis *illuc* profectus; et si quid murorum in *urbe* Teo reliquum erat, demolitus, discessit. Nec multo post ejus discessum Diomedon cum decem Atticis navibus *illuc* profectus, cum Teis pactionem fecit, ut se quoque reciperent. Et *illinc* adversus Eras profectus, ac adortus, cum urbem expugnare non potuisset, discessit.

21. Per idem etiam tempus apud Samum plebs una cum Atheniensibus, qui cum tribus navibus *illic* aderant, adversus potentes arma sumsit. Et Samiorum plebs ad ducentos ex hisce potentibus ad summum interfecit. Cum autem quadringentos exsilio mulctassent, ipsique agros illorum et domos *inter se* distribuissent, et post hæc Athenienses ipsis, ut jam fidis, libertatem decrevissent, * in posterum *ipsi per se suoque arbitratu suam* rempublicam administrant, et cum Geomoris nihil communicabant, nec ulli e populo amplius licebat aut *suas filias* apud illos elocare, aut ab illis ducere.

22. Post hæc autem eadem æstate, Chii (quemadmodum cœperant) nihil de suo studio remittentes, quo vel sine Peloponnesiis, † cum copiis, quas secum tunc habebant, civitates ad defectionem inducere conabantur, simul etiam cupientes quam plurimos ejusdem periculi socios habere, cum tredecim navibus ipsimet *sine Peloponnesiis* in expeditionem adversus Lesbum sunt profecti, (quemadmodum a Lacedæmoniis dictum fuerat, secundo loco in eam eundum esse) et *illinc* in Hellespontum. Simul autem et Peloponnesiorum, qui aderant, et indigenarum sociorum peditatus Clazomenas et Cummam profectus est. Ejus autem præfectus erat Evalas Spartanus, navium vero, Diniadas ex finitimis *urbi subditis* . Et naves quidem *Chiorum in Lesbum* profectæ Methymnam primum ad defectionem

* Per se postea munia civitatis obiere, urbemque sociis distributionis communicaverunt, interdicta facultate jam ulli e populo aliquid aliud aut his ab illis, aut illis ab his, elocandi conducendive. *Valla* .

† Conferti venientes, civitates etc. *Staphanus* .

impulerunt. * *Deinde Chii, quatuor navibus hic præsidii causa relic-
tis, cum reliquis Mitylenen petierunt, et ad defectionem impulerunt.*

23. Astyochus vero, Lacedæmoniorum navarchus, cum quatuor
navibus e Cenchreis navigans, in Chium pervenit, quemadmodum
illuc initio pervenire properabat. Tertio autem die, quam ille per-
venit, quinque et viginti Atticæ naves ad Lesbum appulerunt, qui-
bus præerat Leon et Diomedon. Leon enim cum aliis decem navi-
bus, Athenis postea profectus, ad opem *suis ferendam venerat.* Sed
et Astyochus, eodem die jam advesperascente, cum portu solvisset,
et unam Chiam navem assumisisset, in Lesbum navigare cœpit, ut,
si quid posset, *Lesbiis prodesset.* Cum autem Pyrrham, et illinc
postero die Eressum pervenisset; hic intellexit, Mitylenen ab Athe-
niensibus primo impetu captam fuisse. Nam Athenienses, ut ex
improviso venerant, ad portum appulsi, naves Chias superaverunt,
et in terram egressi, iis, qui obstiterant, proelio victis, urbem in
suam potestatem redegerunt. Quæ cum Astyochus intellexisset
tum ex navibus Eressinis, tum ex tribus Chiis, (nam *ex quatuor una*
ab Atheniensibus capta fuerat) quæ ex Methymna cum Eubulo ve-
niebant, quæ tunc *ab Atheniensibus interceptæ*, sed, quum Mitylene
capta est, elapsæ, in ipsum inciderant, haud amplius Mitylenen
contendit; sed cum Eressum ad defectionem faciendam impulisset,
et suarum etiam navium milites armasset, Eteonico duce illis præpo-
sito, Antissam et Methymnam versus itinere terrestri proficisci jus-
sit: ipse quoque cum suis navibus et tribus Chiis eodem oram le-
gens contendit, sperans, Methymnæos, conspectis suis copiis, fidu-
ciam animo concepturos, et in defectione permansuros. Sed cum
in Lesbo omnia ipsi adversarentur, suis copiis *in naves* receptis, in
Chium rediit. Peditatus etiam, qui navibus vehebatur, et qui in
Hellespontum trajecturus erat, rursus in oppida se recepit. Post
hæc autem ex sociali Peloponnesiorum classe, quæ ad Cenchream
stabat, sex naves in Chium ad ipsos venerunt. Athenienses vero
res in Lesbo rursus constituerunt, et illinc profecti, † Clazomenio-
rum *urbem, nomine Polichnam*, quam in continente muniebant, ce-
perunt, eosque rursus in urbem in insula *sitam* transportarunt, præ-
ter defectionis auctores: isti enim Daphnuntem abierunt. Et denuo
Clazomenæ in Atheniensium ditionem concesserunt.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
 $\frac{91}{92} \cdot \frac{1}{1}$
V. C.
Varr.
34 $\frac{2}{3}$.

24. Eadem æstate, illi etiam Athenienses, qui cum viginti na-
vibus apud Ladam stationem adversus Miletum habebant, copiis in

* Post *πρῶτον ἀφιστάσιν* sententiolam aliquam intercidisse, suspicantur *Viri eruditi*: defectumque hisce verbis, quæ uncinulis inclusimus, supplevit *Æ. Portus* ex sequen-
tibus, Sect. 23. *Huds.*

† *Vel*, Clazomeniorum in continente castellum ceperunt, etc. Vide *Var. Lect. ad*
3, 14. *Huds.*

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. $\frac{9}{2}$. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. $34\frac{2}{3}$.
 terram expositis ad Panormum, *agri Milesii oppidum*, Chalcideum Lacedæmonium ducem, cum paucis occurrentem ad vim arcendam, interfecerunt; * et tertio post die, erecto tropæo, abierunt. Quod Milesii sustulerunt, ut ab illis erectum, qui agrum in suam potestatem nequaquam redegissent. Leon autem et Diomedon cum Atheniensium navibus, quas ex Lesbo secum duxerant, ex Cænussis insulis Chio adjacentibus, ex Sidussa quoque, et Pteleo, († quas urbes in *agro Erythræo* obtinebant) atque ex Lesbo proficiscentes, ex navibus bellum adversus Chios administrabant. ‡ Habebant autem gravis armaturæ milites legionarios, quos naves conscendere coegerant, ut earum essent defensores. Et ad Cardamylam expositis in terram copiis, et ad Bolissum Chiis prælio victis, multisque cæsis, qui ad vim arcendam obviam sibi processerant, § oppida in hac parte sita everterunt. Et *eosdem Chios* ad Phanas rursus altero prælio, et tertio ad Leuconium vicērunt. Postea vero Chii quidem jam adversus *Athenienses* haud amplius prodire sunt ausi: illi vero regionem egregie instructam, et a bello Medico ad id usque tempus illæsam, diripuerunt. Chii enim soli *omnium*, quos ego cognovi, || post Lacedæmonios, simul et beati et modesti exstiterunt, et quo magis ipsorum civitas crescebat, eo magis etiã modestiæ operam dabant, ut magis essent muniti. Et ne ipsam quidem defectionem (si præter id, quod *ipsis* tutum erat, hoc fecisse videntur) facere prius sunt ausi, quam una cum multis iisque fortibus sociis se belli fortunam periclitaturos existimarunt, et *priusquam* intellexerunt, ne ipsos quidem Athenienses amplius negare, post cladem in Sicilia acceptam, plane res suas pessime se habere. Quod si qua in re præter suam opinionem lapsi sunt, (ut humanitus contingere solet) cum multis hoc peccatum *ultro* commiserunt, qui, res Atheniensium a multis celeriter eversum iri, putabant. Cum igitur illi maris usu prohiberentur, et terra diriperentur, quidam *ex ipsorum civibus* urbem Atheniensibus tradere sunt conati. Magistratus autem, quamvis horum consilia sensissent, ipsi tamen quieverunt: sed Astyochum navarchum, cum quatuor navibus, quæ ipsi aderant, Erythris *arcessitum*, in urbem adducentes, cum eo consultare cœperunt, ut vel obsidibus acceptis, vel alio aliquo modo, quam moderatissime insidias compescerent. Et Chii quidem hæc agebant.

* Et tertia discedentes die, trophæum posuerunt. *Acacius*.

† Quos muros in Erythryæa habebant, diruerunt. *Valla*.

‡ Habebant autem Epibatas e numero armatorum, quos ex formula extorserant. *Valla*. *Classicos milites ex delectu coactos habebant. Huds.*

§ Omnia circa oppida in officio tenuerunt. *Valla*.

|| Secundum Lacedæmonios egregie felices florentesque, moderationem simul cum fortuna junxerunt, quantoque majoribus eorum resp. incrementis augescebat, tanto firmius regionem instruxerunt. *Acacius*.

25. Eadem autem æstate extrema, mille et quingenti gravis armaturæ milites Atheniensium, et mille Argivorum (Athenienses enim quingentos Argivorum levis armaturæ milites *justis* armis instruxerant) et sociorum mille, cum navibus duodequingenta, quarum aliquot erant ad armatos portandos, ducibus Phrynicho et Onomacle et Scironida, Athenis in Samum trajecerunt, et in Miletum transgressi, castra posuerunt. Milesii vero *adversus eos* egressi, cum ipsi, *qui erant* octingenti gravis armaturæ milites, tum Peloponnesii, qui cum Chalcideo venerant, tum etiam quædam peregrina Tissaphernis auxilia, quinetiam ipse Tissaphernes præsens, et ipsius equitatus, prælium cum Atheniensibus sociisque commiserunt. Et Argivi quidem, qui suo cornu prælii initium fecerant, et qui, contemtis *hostibus*, ut adversus Iones, et eos, qui suum impetum laturos non essent, ordinibus non servatis pergebant, a Milesiis superati fuerunt, et paulo pauciores trecentis ex ipsis cæsi fuerunt. Athenienses vero, cum initio Peloponnesios vicissent, et barbaros ac cæteram turbam *loco* pepulissent, cum Milesiis non sunt congressi: sed cum ipsi *Milesii* post fugatos Argivos in urbem se recepissent, cum alterum suorum *cornu* superatum vidissent, Athenienses ad ipsam Milesiorum urbem jam victores castra posuerunt. In hoc autem prælio contigit, ut Iones utrinque Dorienses vincerent. Nam et Athenienses vicerunt Peloponnesios *in acie* sibi oppositos, et Argivos Milesii. Athenienses autem, erecto tropæo, ad urbem circumvallandam sese præparabant, quod locus ille in Isthmi modum esset angustus: existimantes, si Miletum in suam potestatem redegerent, cætera quoque *oppida* in suam ditionem facile ventura.

26. Interea vero, jam sub vespertinum crepusculum, ipsis nuntiat, quinque et quinquaginta Peloponnesiorum et Siculorum naves tantum non adesse. * Nam Hermocrate Syracusano potissimum Sicilienses instigante ad belli reliquias persequendas, ut Atheniensium imperium everterent, viginti naves Syracusanorum et duæ Selinuntiae veniebant. Et Peloponnesiorum naves, quæ instruebantur, jam paratæ erant. Therameni autem Lacedæmonio præceptum fuerat, ut has utrasque classes ad Astyochum navarchum deduceret, quæ primum in Eleum insulam Mileto adjacentem trajecerunt. Mox illinc, cum accepissent, Athenienses in Mileto esse, in Iasicum sinum prius navigarunt, quod scire vellent, quid rerum apud Miletum gereretur. Cum autem Alcibiades † equo *rectus* ad

* Hermocratis enim maxime Syracusani suasu, monentis, ut, quod reliquum esset virium Atheniensium, id cum cæteris evertere ne cunctarentur, ex Sicilia viginti Syracusanorum naves et duæ Selinuntiae venerant. *Acucius*.

† Cum equitatu ad etc. *Steph.*

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
342.
Post
Sept. 3.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 342. Tichiussam, *agri Milesii castellum*, venisset, ad quam sinus partem *Peloponnesii* appulsi stationem habebant, res in prælio gestas intellexerunt. Nam et Alcibiades *prælio* interfuerat, et cum Milesiis et Tissapherne in acie adversus hostes steterat. Hic autem ipsi suavit, ut, nisi et Ioniam et cæteras omnes res amittere vellent, opem quam celerrime Mileto ferrent, neve per suam negligentiam, illam *ab hoste circumvallari* paterentur.

27. Atque illi quidem *huic* prima luce *statim* succurrere statuerunt. Phrynichus vero, Atheniensium dux, ubi ex Dero de classis hostilis adventu certior factus fuisset, quum *ipsius* collegæ *eam* expectare vellent, ut navale prælium committerent, negavit aut se hoc facturum, aut (quoad posset) illis aut alii cuiquam *hoc facere* permissurum. Cum enim aliquanto post, ubi plane cognovissent, adversus quot hostiles naves, et quo suarum sufficienter et per otium instructarum numero adversus eas certandum esset, configere liceret, se nunquam adductum iri *dicebat*, ut turpi *fugæ* probro cedens belli fortunam temere periclitaretur. Nec enim turpe esse, Athenienses cum classe ad tempus cedere, sed longe turpius fore, si, quomodocunque res contingeret, vincerentur: et republica non solum in dedecus, sed etiam in maximum periculum incideret. Cui cum propter clades acceptas vix liceat cum firmo apparatu sua sponte, vel etiam magna necessitate coactæ aliquos aggredi; jam vero quo modo ei non coactæ pericula sua sponte suscipere *liceret*? Itaque jubebat illos, assumtis sauciis, et peditatu, omnique instrumento, quod secum attulerant, cæteris vero rebus, quas ex hostico cepissent, relictis, ut naves levarentur, in Samum quam velocissime navigare. Illinc autem jam navibus in unum contractis, incursiones *in hostem* facere, sicubi tempus opportunum foret. * Cum autem Phrynichus *suis collegis* hæc persuasisset, ac fecisset, non magis in præsentia, quam in posterum, nec in hoc tantum, sed etiam in omnibus aliis negotiis, quæ ipsi delegata fuerunt, non imprudens est habitus. Hunc igitur in modum Athenienses statim sub vesperam, imperfecta victoria, castris motis a Mileto discesserunt. Argivi vero, propter cladem acceptam irati, ex Samodum celeriter abierunt.

28. Peloponnesii autem ipso statim diluculo, castris e Tichiussa motis, post *Atheniensium discessum ad Miletum* appellunt, et unum diem *illic* morati, postridie assumtis etiam navibus Chiis, quas cum Chalcideo venientes hostium classis ante fuerat insequuta, † statuerunt ad Tichiussam redire, ut instrumentum, quod *ex navibus*

* Ut Phrynichus hæc persuasit, ita et fecit, ac etc. HUDS.

† Statuerunt redire in Tichiussam, gratia lemborum, quos subtraxerant. *Valla*. Ad impedimenta, quæ Tichiussæ reliquerant, redire statuerunt. *Acacius*.

exportatum *illic* reposuerant, assumerent. Cum autem *illuc* pervenissent, Tissaphernes cum *suo* peditatu *ad illos* accessit, ipsisque persuasit, ut adversus Jasum (ubi Amorges, qui *regis, a quo defecerat*, hostis erat, *se* continebat) navigarent. Jasum autem repente aggressi, et *oppidanis* non opinantibus, alias esse quam Atticas naves, ceperunt. In hoc autem opere præcipua fuit Syracusanorum laus. Cum igitur Peloponnesii Amorgem, Pissuthnæ filium nothum, qui a rege defecerat, vivum cepissent, Tissapherni tradiderunt, ut *eum* (si vellet) ad regem abduceret, quemadmodum ipsi *rex* imperaverat. Jasumque diripuerunt, et exercitus maxima pecuniæ vi potitus est. Hoc enim oppidum a priscis usque temporibus locuples erat. Cæterum auxilia, quæ Amorges circa se habuerat, *Peloponnesii* ad se ipsos traducta, nulloque maleficio affecta, suis ordinibus admiscuerunt, quod *eorum* plerique essent Peloponnesii. Cum autem id oppidum Tissapherni tradidissent, omnesque captivos, tam servos, quam liberos, pactione cum illo facta, ut in singula capita singulos stateres Daricos sibi numeraret, postea Miletum redierunt. Et *illinc* Pedaritum, Leontis *filium*, quem Lacedæmonii magistratum in Chium miserant, ad Erythras usque itinere pedestri mittunt, cum iis copiis auxiliaribus, quas circa se Amorges habuerat, et Philippum illic Mileto præficiunt. Atque hæc æstas excessit.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 342.

29. Insequenti autem hyeme Tissaphernes, posteaquam Jasum præsidio munivit, Miletum advenit, et, quemadmodum Lacedæmone promiserat, menstruum stipendium navibus omnibus numeravit, singulas drachmas Atticas viritim: in reliquum vero tempus ternos obolos *quotidie singulis remigibus* persolvere volebat, donec regem consulisset. Dicebat autem, se integras drachmas *singulis* persoliturum, si *rex* jussisset. Verum Hermocrate Syracusanorum duce contradicente, (Theramenes enim, quod *ipse* non esset navarchus, sed ad tradendam Astyocho classem cum illis navigaret, in stipendii exactione remissior erat) tamen inter eos convenit, ut, præter quinque naves, plus quam terni oboli viritim persoluerentur. Nam quinque et quinquaginta navibus terna talenta in singulos menses dabat: cæterisque navibus, quæ ultra hunc numerum erant, ad hanc ipsam rationem *pro rata portione* soluebatur.

Post Oct. 2.

30. Hac eadem hyeme, Athenienses, qui apud Samum agebant, (ad eos enim domo præterea venerant, et aliæ quinque et triginta naves, et *carum* duces, Charminus et Strombichides et Euctemon) omnibus navibus, tam illis, quæ ex Chio, quam aliis, quæ aliunde venerant, in unum contractis, *belli provincias* inter se sortiti, Miletum quidem navalibus copiis oppugnare, sed adversus Chium et navales et pedestres copias mittere statuerunt. Quod etiam fecerunt.

Bell. Pelop. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 342. Nam Strombichides quidem et Onomacles et Euctemon, cum triginta navibus, quas habebant, et cum parte gravis armaturæ militum ad Miletum profectorum, quos secum ducebant in actuariis navigiis, in Chium sortito navigarunt. Cæteri vero *ipsorum collegæ* apud Samum remanentes, cum quatuor ac septuaginta navibus mare obtinebant, et classis incursionibus Miletum infestabant.

31. Astyochus vero, ut per id tempus apud Chium obsides propter prodicionis metum deligebat, ab hac quidem re abstinuit, postquam intellexit, classem cum Theramene venire, et res sociorum in melius proficere. Assumptis autem decem Peloponnesiacis navibus, totidemque Chiis, in altum vela fecit. Cum autem Pteleum adortus fuisset, nec expugnasset, Clazomenas trajecit: et jussit eos, qui ex ipsis *Clazomeniis* cum Atheniensibus sentiebant, Daphnunte, *in loca mediterranea*, migrare, et ad suas partes transire. Tarnus etiam, Ionixæ prætor, idem jubebat. Sed cum *illi* imperata facere nollent, urbem nullis muris cinctam adortus, cum eam expugnare non posset, ipse quidem Phocæam et Cumam ingenti vento delatus petiit: cæteræ vero naves ad Marathusam, Pelen, et Drimysam insulas Clazomenis adjacentes appulerunt. Cum autem dies octo, propter *contrarios* ventos illic morati fuissent, *res omnes*, quæcunque *illic* erant expositæ, quæ ad Clazomenios pertinebant, partim quidem diripuerunt et consumserunt, partim vero *in suas naves* imposuerunt, et Phocæam et Cumam ad Astyochum redierunt.

32. Dum autem Astyochus hic esset, Lesbiorum legati *ad eum* venerunt, qui defectionem *ab Atheniensibus ad Lacedæmonios* facere volebant. Et ei quidem *rem* persuaserunt: sed cum et Corinthii et cæteri socii, propter superiorem cladem, minus essent promti, *illinc* solvens, in Chium navigare cœpit. Quamvis autem naves tempestate disjectæ fuissent, postea tamen aliæ aliunde in Chium pervenerunt. Postea vero Pædaritus, qui fuerat apud Erythras, tunc itinere pedestri ex Mileto profectus, cum ipse, tum *ipsius* exercitus, in Chium trajecit. Habebat autem et ex quinque navibus ad quingentos milites cum armis a Chalcidensibus relictos. Cum autem quidam Lesbiorum se defectionem *ab Atheniensibus* facturos pollicerentur, Astyochus *rem* cum Pædarito Chiisque communicavit, ac dixit, in Lesbum cum classe *sibi* proficiscendum esse, ut eam ad defectionem faciendam inducerent. Nam fore *dicebat*, ut vel plus sociorum sibi compararent, vel certe (si quid minus succederet) Athenienses vexarent. Sed illi morem ipsi gerere noluerunt. Negavitque Pædaritus, se Chiorum naves ipsi permissurum.

33. Ille vero, assumptis quinque Corinthiacis, et sexta Megarica et una Hermionica, et Laconicis illis, quas ipse secum duxerat, Mi-

letum ad *suam* navarchiam abiit, multa Chiis minatus, se videlicet nequaquam *ipsis* opem esse laturum, si qua ope indigerent. Cum autem ad Corycum *oræ* Erythrææ appulisset, *illic* stationem habuit. Athenienses vero, qui cum copiis ex Samo in Chium navigabant, ipsi quoque ad alteram collis partem *ab hoste* dirimebantur, * et *illuc* appulerunt, et alteri alteros latuerunt. Astyochus autem, cum epistolam a Pædarito missam accepisset, *quæ significabat*, quosdam Erythræos captivos ex Samo dimissos Erythras ad moliendam proditionem venisse, confestim Erythras iterum est revector. Ac parum abfuit, quin incideret in Athenienses. Pædaritus etiam ab *ipsis Chiis*, *apud quos erat*, digressus, *ad Astyochum* trajecit, et *simul* habita quæstione de iis, qui proditionem moliri videbantur, ubi comperit habuerunt, † rem totam a captivis, qui ad Samum detinebantur, confictam fuisse, ut *hac speciosa proditionis moliendæ causa ex hostium manibus evaderent*, ac *suæ* saluti consulerent, *illis* crimine liberatis, abierunt. Et alter quidem, in Chium, alter vero, Miletum se recepit, quemadmodum destinarat.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
342.

34. Interea vero et Atheniensium classis, quæ e Coryco prope Arginum circumvehebatur, incidit in tres naves Chiorum; et simul ac eas conspexerunt, confestim insequi cœperunt. Et ingens tempestas est exorta, et Chiorum quidem *naves* in portum ægre confugerunt: Atheniensium vero tres *naves*, quæ *ante alias* longissime procurrerant, perierunt, et ad Chiorum urbem ejectæ fuerunt, virique partim capti, partim interfecti fuerunt; cæteræ vero, in portum Mimanti subjectum, nomine Phœnicuntem, fuga se receperunt. Postea vero *Athenienses* hinc ad Lesbum appulsi, ad munitiones excitandas se præparabant.

35. Eadem hyeme Hippocrates Lacedæmonius ex Peloponneso profectus cum decem navibus Thuriis, quibus præerat Doriens, Diagoræ *filius*, cum duobus aliis collegis, item cum una Laconica, et altera Syracusana, in Cnidum trajecit. Hæc autem a Tisapherne jam defecerat. Qui autem apud Miletum erant, cum *horum adventum* sensissent, jusserunt dimidium classis Cnidum tueri; eas vero *naves*, quæ ad Triopium stabant, onerariis *cum frumento* ex Ægypto venientibus succurrere. Est autem Triopium, prominens *oræ* Cnidæ promontorium, Apollini sacrum. Athenienses vero, cum *hoc* audissent, et ex Samo venissent, sex naves, quæ præsidii causa stationem ad Triopium habebant, ceperunt. At homines, ex ipsis aufugerunt. Postea vero cum ad Cnidum appulissent, et urbem

* Ibi quoque stationem habuerunt etc. *Valla*. HUDS.

† Rem totam a Samiis fuisse confictam, qui hoc prætextu liberari illos captivos cuperent. *Steph*. HUDS.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 342. nullis muris munitam adorti fuissent, parum abfuit, quin *eam* caperent. Postridie vero rursus *eam* oppugnarunt. Verum cum non amplius æque nocere possent, quod ipsi per noctem melius *urbem* obsepsissent, et præterea isti, qui ad Triopium ex navibus diffugerant, ad eos ingressi venissent, Cnidiorum agrum percurrerunt, eoque vastato, in Samum redierunt.

36. Per idem tempus, cum Astyochus Miletum ad classem venisset, res omnes, quæ ad copias *alendas* sunt necessariae, Peloponnesiis adhuc abunde suppetebant. Nam stipendium, quantum satis erat, *ipsis* suppeditabatur, et præterea magna pecuniæ ex Jaso directæ vis militibus supererat. Et Milesii alacriter onera belli sustinebant. Veruntamen illa superiora fœdera, quæ a Chalcideo cum Tissapherne facta fuerant, Peloponnesiis videbantur manca, nec magis pro ipsis, *quam pro Rege, facere*. Quamobrem alia Theramene præsentem fecerunt: in hæc verba.

37. "PACTIONES inter Lacedæmonios, sociosque, et Regem Darium, Regisque filios, et Tissaphernem, ut fœdera sint et amicitia his conditionibus. Quæcunque regio, et urbes sunt regis Darii, aut *quæ* patris aut majorum *ipsius* fuerunt, adversus istas ne eant, aut belli inferendi causa, aut quoquo modo nocendi gratia, vel Lacedæmonii vel Lacedæmoniorum socii. Neve tributa exigant ex his urbibus aut Lacedæmonii, aut Lacedæmoniorum socii. Neque vicissim rex Darius, aut ullus eorum, quibus Rex imperat, adversus Lacedæmonios eorumve socios eat, ut bellum illis inferat, aut ullo maleficio afficiat. Si qua autem in re Lacedæmonii vel *eorum* socii Regis opera indigeant, aut Rex Lacedæmoniorum vel sociorum, quicquid alteri alteris mutuo persuaserint, hoc si fecerint, præclarum esse ducatur. Bellum autem, quod cum Atheniensibus illorumque sociis geretur, hoc utrique communiter administrent: quod si id dissolvere placuerit, communiter utrique dissolvant. Exercitui autem, qui in Regis ditione fuerit, si Rex *eum* arcessiverit, Rex stipendium præbeat. Si qua autem civitatum, quæ pactionem *fœdusque* cum Rege fecerunt, in Regis ditionem invaserit, cæteri prohibeant, Regique pro viribus opem ferant. Rursus si quis eorum, qui sunt in Regis agro, aut eo, cui Rex imperat, in Lacedæmoniorum vel sociorum *agrum* invaserit, Rex prohibeat, et pro viribus opem *ipsis* ferat."

38. Post has pactiones Theramenes quidem, traditis Astyocho navibus, actuario navigio discedens, ex *hominum* conspectu sublatus est. Athenienses vero, e Lesbo ad Chium cum *suis* copiis appulsi, et terra ac mari potiti, Delphinium muniverunt, locum alioqui et a terra munitum, et portus habentem, nec procul a Chiorum urbe distantem. Chii vero, tum quod superioribus præliis sæpius afflicti

fuissent, tum quod alioqui inter se ipsos *animis* non admodum bene affecti essent, sed etiam, (quod * Tydeus Ion, ejusque socii propter Atticismum, a Pedarito jam morte mulctati fuissent, et reliqua civitatis pars a paucorum dominatu coacta premeretur,) mutuo suspecti essent, quiescebant. His igitur de causis nec ipsi, nec illæ auxiliares copiæ, quæ cum Pedarito erant, satis firmæ videbantur ad prælium cum ipsis *Atheniensibus* committendum. Miletum tamen miserunt, orantes Astyochum, ut sibi succurreret. Sed cum ille morem ipsis gerere nollet: Pedaritus de illo, ut rempublicam lædente, Lacedæmonem scribit. Atque res quidem, quæ ab Atheniensibus in Chio gerebantur, in hoc erant statu. Sed naves ipsorum, quæ apud Samum stationem habebant, incursionibus quidem infestabant eas, quæ apud Miletum stabant: sed cum adversus prodire nollent, *Athenienses*, in Samum rursus sese recipientes, quiescebant.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
342.

39. Per eandem hyemem illæ septem et viginti naves, quæ Pharnabazo a Lacedæmoniis præparatæ fuerant, Calligeti Megarensis et Timagoræ Cyziceni opera, ex Peloponneso profectæ, circa solstitium in Ioniam trajecerunt. Illisque præerat Antisthenes Spartanus. Cum hoc autem Lacedæmonii miserunt etiam undecim viros Spartanos (quorum unus erat Lichas, Arcesilai *filius*,) ut Astyochus eorum consilio uteretur. Ipsi autem præceptum fuerat, ut Miletum profecti, simul cum alia curarent, ut quam optime haberent, tum vero has ipsas naves, vel totidem, vel plures, vel etiam pauciores, in Hellespontum, ad Pharnabazum, si videretur, mitterent, et Clearchum, Rhamphiæ *filium*, qui in eadem classe vehabatur, *his* duce præficerent, et Astyochum (si undecim viris placeret) amoverent a navarchia, et Antisthenem *in ejus locum* substituerent. Nam propter Pedariti epistolas ipsum *Astyochum* suspectum habebant. Cum igitur hæ naves a Malea per altum navigarent, ad Melum appulerunt, et cum incidissent in decem Atheniensium naves, tres *earum* inanes ceperunt, et cremarunt. Postea vero, veriti, ne *reliquæ* Atheniensium naves ex Melo elapsæ (quod accidit) Atheniensibus in insula *Samo* stationem habentibus suum adventum notum facerent, Cretam versus navigantes, † et confecto longiore navigationis cursu, ut tutius iter facerent, ad Caunum Asiæ appulerunt. Hinc vero, quasi in tuto *jam* essent, nuntium

Decem-
bri ex-
eunte.

* Male ita vertitur, quasi natio ejus indigitaretur, quod supervacuum erat, cum omnes Chii, ex quibus ille, essent Iones. Sed vertendum: *Tydeus*, *Ionis filius*: sive ejus Ionis, cujus *Suidas* in voce *Ἰωνάδης* meminuit; ubi etiam Atticismi ejus specimen, sive alterius ejusdem cognominis. H. v. s.

† Et pleraque navigatione per custodiam confecta, ad Caunum etc. *Valla*. Et quum magnam navigationis partem adhibita custodia *et diligenter circubantes* conficissent etc. *Steph.*

Bell. miserunt ad classem, quæ ad Miletum stabat, ut ejus præsidio muniti *illuc* deducerentur.

Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 343. Post Jan. 1.
 40. Interea vero Chii et Pedaritus Astyochum, etsi cunctantem, nihilo tamen minus per nuntios *ad eum* missos orabant, ut sibi obsessis opem cum tota classe ferret, nec maximam *omnium* socialium urbium, quæ in Ionia essent, et a mari intercludi, *ita ut ejus usu prohiberetur*, et a terra latrociniis diripi pateretur. Chiorum enim servi, quia magnus erat eorum numerus, atque adeo, ut in unica urbe, excepta Lacedæmone, maximus, simul etiam quia propter *suum* multitudinem, in delictis severius *a dominis* plectebantur, postquam Atheniensium exercitus munitionibus exstructis in loco tuto jam collocatus esse visus est, multi confestim ad ipsos transfugerunt, atque isti propter notitiam regionis plurima detrimenta *Chiiis* attulerunt. Dicebant igitur Chii, oportere *Astyochum* sibi succurrere, dum adhuc spes et facultas esset *operis* impediendi, quia Delphinium *adhuc* muniebatur, et munitio erat imperfecta, et dum alia majore munitione *urbs Chiorum* ab *Atheniensium* exercitu navibusque circumvallaretur. Astyochus vero, quamvis propter minas, quibus tunc apud ipsos usus fuerat, *opem ipsis ferre* non statuisset, tamen cum et ipsos socios propensos esse vidisset, ad succurrendum se accinxit.

41. Interea vero nuntius ex Cauno venit, septem illas et viginti Lacedæmoniorum naves, et consiliarios adesse. Quamobrem cum existimasset, cætera omnia posthabenda esse, * ut et tot naves illis obviam mitteret, quæ illos *Miletum* suo præsidio septos deducerent, ut maris imperium facilius obtinerent, et Lacedæmonii, qui ad ipsius actiones explorandas veniebant, *illuc* tuto trajicerent, confestim, omissa in Chium navigatione, in Caunum navigavit. In ipsa autem prætervectione, copiis in Con Meropeidem expositis, et urbem nullis cinctam muris, et terræ-motu (qui maximus omnium, quos meminimus, illius insulæ incolis contigit) collapsam diripuit, oppidanis in montes dilapsis. Et agrum percurrens, prædam abegit, præterquam *hominum* liberorum: hos enim dimittebat. Ex Co autem in Cnidum noctu profectus, vehementibus Cnidiorum precibus adductus est, ne *suos* nautas exponeret; sed, ut se habebat, confestim navigaret adversus viginti Atheniensium naves, cum quibus Charminus, unus e ducibus, qui apud Samum agebant, observabat has septem et viginti naves, ex Peloponneso venientes, ad quas et Astyochus navigabat. Nam *Athenienses*, qui in Samo erant, ex Mileto de hujus classis adventu certiores facti fuerant;

* Ut reciperet (deduceret *Steph.*) tot naves, per quas mari potirentur, et Laced. etc. *Valla*. Ut tot navibus adjunctis potentiores in mari fierent, utque Laced. etc. *Acacius*.

et negotium Charmino datum fuerat, ut hanc observaret circa Sy-
mam et Chalcen et Rhodum et Lyciam. Jam enim *Charminus*, eas
in Cauno esse, acceperat.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.

42. Astyochnus igitur, ut se habebat, ad Symam *celeriter* tendebat,
adventus sui famam prævertere *cupiens*, si forte classem *hostilem* in
alto nancisci posset. Sed imber cœlumque nubilum perturbatio-
nem ejus navibus attulit, et effecit, ut in tenebris vagarentur. Et
simul ac dies illuxit, cum ejus classis esset dispersa, et sinistrum
quidem cornu jam in Atheniensium conspectum veniret, alterum
vero circum insulam adhuc vagaretur, confestim Charminus et
Athenienses cum navibus, quæ pauciores erant, quam viginti, ad-
versus *hostium naves* tendunt, existimantes, has esse naves illas,
quas ex Cauno venientes observabant. Et impressione *in eas* statim
facta, tres *illarum* depresserunt, aliasque lacerarunt; et in hoc
prælio victoriam obtinuerunt, donec pleræque *Lacedæmoniorum*
naves præter opinionem in ipsorum conspectum *repente* venerunt, a
quibus etiam undique conclusi fuerunt. Tunc vero in fugam se
conjecerunt, et sex naves amiserunt; at cum cæteris in insulam
Teuglussam confugerunt; hinc vero, in Halicarnassum. Postea
vero, Peloponnesii quidem, cum ad Cnidum appulissent, et septem
ac viginti naves ex Cauno profectas sibi adjunxissent, cum universa
classe Symam petierunt, ibique tropæo statuto, in Cnidi stationem
redierunt.

43. Athenienses vero cum omnibus navibus, quæ ad Samum sta-
bant, postquam navale prælium commissum intellexerunt, in Sy-
mam iverunt. Cum autem nec ipsi classem, quæ ad Cnidum stabat,
invasissent, nec illi, *qui illic erant*, in ipsos *impressionem fecissent*, sed
navium armamenta, quæ erant in Syma, sumsissent, et Loryma,
quæ sunt in continente, oppugnassent, Samum redierunt. Cum
autem omnes Peloponnesiorum naves in Cnido jam essent, re-
ficiebantur, si quid oportebat. Et undecim illi Lacedæmoniorum
viri cum Tissapherne (aderat enim) agebant cum de rebus jam
transactis, si qua *illarum* ipsis non placeret, tum etiam de futuro
bello, qua ratione optime et maxime ex utrorumque utilitate ge-
rendum esset. Præcipue vero Lichas considerabat ea, quæ fiebant,
et neutrum fœdus, *aut a Chalceis*, aut a Theramene, bene factum
esse dicebat. Indignum enim profecto esse, si, cuicumque provin-
ciæ Rex ejusque majores prius imperassent, huic nunc etiam *Rex*
imperare vellet. Oportuisset enim *hoc modo* et omnes insulas, et
Thessaliam, et Locros, et regiones, quæ usque ad Bæotorum fines
pertinebant, in servitutem rursus redigi, et Lacedæmonios pro li-
bertate imperium Medorum Græciæ *cervicibus* imponere. Alia
igitur *fœdera* meliora fieri jubebat, aut istis se non usurum, nec ob

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 343. has *pactiones* ullo stipendio opus esse. Tissaphernes autem indignatus, ab ipsis iratus, et infecto negotio abscessit.

44. Illi vero in Rhodum, a primoribus viris per præconem arcessiti, navigare in animo habebant: sperantes fore, ut insulam et navali- bus et pedestribus copiis instructam sibi adungerent, simul etiam existimantes, se præsentis societatis beneficio posse navales copias alere, nullam pecuniam a Tissapherne petentes. Protinus igitur per eandem hyemem ex Cnido profecti, et ad Camirum * *oræ* Rhodiæ primum appulsi cum quatuor et nonaginta navibus, multis quidem terrorem injecerunt, ignaris, quæ agerentur, et *ideo* profugerant, præsertim quod urbs nullis muris esset munita. Sed postea Lacedæmonii cum et istos, et duarum civitatum, Lindi et Ielysi, *cives* Rhodios convocassent, *ipsis* persuaserunt, ut ab Atheniensibus deficerent. Atque Rhodus se Peloponnesiis adjunxit. Athenienses vero, cum *hoc* intellexissent, sub idem tempus cum classe e Samo solverunt, *Rhodiorum defectionem* antevertere cupientes, † et conspecti quidem sunt, dum cursum in alto tenerent. Sed cum serius aliquanto venissent, tunc quidem in Chalcen, hinc vero in Samum celeriter abierunt. Postea vero et ex Chalce et ex Co et ex Samo incursiones in Rhodum facientes, bellum gerebant. Peloponnesii vero pecunias ad duo et triginta talenta a Rhodiis exegerunt, in Jan. 6. cæteris vero rebus, subductis navibus, *ibi* per octoginta dies quieverunt.

45. Interea vero, quinetiam multo ‡ ante, quam ipsi *Peloponnesii castra* Rhodum versus movissent, hæc, *quæ sequuntur*, gesta sunt. Alcibiades post Chalcidei necem, et prælium commissum ad Miletum, in suspicionem Peloponnesiis venit. Cum autem epistola de eo interficiendo ad Astyochum ab ipsis Lacedæmone missa fuisset, (erat enim Agidi inimicus, et alioqui infidus videbatur;) metuens, primum quidem ad Tissaphernem secessit: deinde *vero* apud eum, quam maxime poterat, Peloponnesiorum rebus nocebat. Et *Tissaphernem* omnia docens, stipendium imminuit, ita ut pro drachma Attica terni oboli, nec ii assidue, solverentur: Tissaphernem hortans, ut illis diceret, Athenienses, qui longiore temporis spatio rei navalis peritiam haberent, ternos *duntaxat* obolos suis *classiariis* numerare, non tam propter paupertatem, quam ne sui nautæ, propter affluentiam *stipendii* insolentius viventes, partim quidem corpora imbecilliora haberent, *stipendium* impendentes in ea,

* *Oræ* Rhodiæ primam urbem, etc. HUDS.

† Et, quum altum tenerent, in hostium conspectum venerunt, sed jam tardiusculi. Ideoque in Chalcen, etc. *Valla*; quasi distinctionis notam non post *πελάγιοι*, sed post *πολλῶν*, posuisset. IDEM.

‡ Ante, quam Rhodum ad deficiendum induxissent. *Valla*.

unde corporum imbecillitas contingit, partim vero classem imbecilliore reddent, eam ac reliquum stipendium ipsis debitum deserentes, ac trierarchis suo loco relinquentes ut obsidem. Idem ipsum edocuit, ut trierarchos et civitatum duces, pecunia ipsis data, ad hanc rem sibi concedendam induceret, exceptis Syracusanis. Horum enim *dux* Hermocrates, solus *omnium*, socialis classis nomine *huic rei* adversabatur. Civitates quoque, quæ pecuniam postulabant, ipse Tissaphernis nomine repulsam passas amandabat, dicens, Chios quidem impudentes esse, qui, cum essent *omnium* Græcorum ditissimi, et auxiliarium copiarum beneficio servarentur, postularent tamen, ut alii et corporibus et pecuniis pro ipsorum libertate pericula subirent. Alias vero civitates injuste facere dicebat, si, quæ pro Atheniensibus, antequam *ab illis* defecissent, sumtus facere consuevissent, nunc etiam pro se ipsis tantundem aut etiam plus conferre nollent. Dicebat etiam, Tissaphernem, nunc quidem, quod suis pecuniis bellum gereret, jure *suis pecuniis* parcere. Sed si quando stipendium a Rege mitteretur, *se* stipendium integrum ipsis redditurum, et civitates, ut par esset, sublevaturum.

46. Idem *Alcibiades* Tissapherni præterea suadebat, ne nimium properaret bellum finire, neve vel accitis Phœnicum navibus, quas instruere statuerat, vel majore *Græcorum* classe conducta, iisdem *Græcis* et terræ et maris imperium tradere vellet, sed sineret utroque separatim imperium habere. Fore enim dicebat, ut Regi liceret in eisdem *Græcos*, a quibus offenderetur, alteram partem immittere. Quod si ad alteram tantum partem deveniret terræ marisque imperium, ipsum *Regem* destitutum iri sociis, quibuscum opprimeret eos, qui rerum potirentur: nisi vellet ipsemet aliquando copiis adductis cum ingenti et impensa et periculo inire certamen. Illa autem pericula, quæ parvo sumtu subeuntur, leviora esse *dicebat*, simul etiam *demonstrabat* fore, ut *Rex* sine ullo suo periculo, ipsos *Græcos* inter se attereret. Addebat etiam, Athenienses imperii socios illi commodiores fore. Imperium enim terrestre minus, quam *Lacedæmonios*, affectare, et belli gerendi rationem, *Regi* maxime convenientem, verbis factisque sequi. Nam hos quidem ejus auxiliis munitos in suam ipsorum ditionem maris partem redacturos, illumque adjuturos in omnibus *Græcis* subigendis, qui Regis provincias incolerent. Illos vero, contra, *Græcos* in libertatem vindicaturus venire. Nec verisimile esse, *Lacedæmonios*, *Græcos* ab ipsis quidem *Græcis* nunc liberare, ab illis vero *Barbaris eisdem* non esse liberaturos, † si aliquando ipsos *Athenienses* everterint. Sua-

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.

* Et rationem simul atque operam bellandi utiliore Regi habere. *Valla*. Et verbis factisque commodissime simul cum ipso gesturos bellum. *Acacius*.

† Si quos antea ab illis non liberassent. *Valla*.

Bell. Pelop. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 343. debat igitur *illi*, ut utrosque prius attereret, et ubi quam maximas *res* ab Atheniensibus reseculisset, tunc demum Peloponnesios ex *sua* regione dimitteret. Atque Tissaphernes hanc opinionem magna ex parte conceperat, quantum ex iis quæ *ab ipso* fiebant, conjicere licebat. Alcibiadi enim ob hæc, ut de his bene monenti, fidem habens, stipendium Peloponnesiis parce dabat, neque navale prælium committere sinebat : sed etiam dicendo, naves Phœnicum venturas, et ex abundanti certaturas, *res illorum* evertit. Et ipsorum classi, quæ longe validissima fuerat, vires abstulit, * et cætera *faciebat* apertius, quam ut se occultare posset ita, quin alacriter *Peloponnesiis adversari videretur*.

47. Alcibiades autem hæc Tissapherni, Regique, dum apud illos esset, suadebat, simul quidem, quod optima factu duceret, simul etiam, quod suum in patriam reditum curaret, quia sciebat, si eam non everteret, fore aliquando, ut *ab Atheniensibus* oratione sua *adductis* reditum *in eam* impetraret. Existimabat autem, se hac ratione potissimum *hoc ab illis* impetraturum, si Tissaphernem ipsi familiarem esse constaret. Quod etiam accidit. Nam postquam milites Athenienses, qui apud Samum erant, eum apud ipsum *Tissaphernem gratia* pollere senserunt, partim quidem, quod et ipse Alcibiades ad potentissimos illorum viros literas ante misisset cum mandatis, ut apud optimos quosque viros de se *in patriam revocando* mentionem facerent, *et dicerent*, se velle *in patriam* redire, ea conditione, ut respublica a paucis regeretur, non autem ab improbis quibusque, nec a populari statu, a quo fuisset ejectus, et Tissaphernis amicitia illis conciliata, una cum illis rempublicam administrare : partim vero, idque magis, sua sponte trierarchi Atheniensium, qui in Samo erant, et potentissimi quique animis erant propensis ad evertendum statum popularem.

48. Hæc autem res in castris prius agitata fuit, mox etiam illinc in urbem *est progressa*. Quinetiam nonnulli ex Samo trajicientes in colloquium cum Alcibiade venerunt. Illo autem *hanc spem ipsis* ostendente, se primum quidem Tissaphernis, deinde vero Regis etiam amicitiam *ipsis* conciliaturum, si modo populari statu in reipublicæ administratione non uterentur (sic enim Regem magis confisurum), civitatis principes magnam spem concipiebant, fore, ut et ad se ipsos, qui malis maxime premerentur, reipublicæ administrationem transferrent, et hostes superarent. Hi Samum reversi *conjuraverunt*, et homines ad conjurationem idoneos sibi socios adjugebant, et apud multitudinem propalam dicebant, Regem sibi

* Et in cæteris apertius egit, quam ut occultaret, se non libenter *illis sociis gerere bellum*. Valla. Et alia non occulte egit, ut facile minime prompto animo rem gerere animadverteretur. Acacius.

amicum fore, et pecuniam præbiturum, si modo Alcibiades restitueretur, et popularis status tolleretur. Vulgus autem, etsi statim non nihil angebatur iis, quæ tractabantur, *tamen* ob magnam stipendii a Rege suppeditandi spem, quiescebat. * Illi vero, qui paucorum statum *in republica* constituere cupiebant, postquam *rem* cum multitudine communicarunt, rursus etiam inter se ipsos et majorem sodalium partem illa Alcibiadis *promissa* expendebant. Et aliis quidem hæc factu facilia, et fide digna videbantur: sed Phrynicho, qui adhuc erat dux, nihil *horum* placebat. Nam Alcibiades (quod etiam erat) non magis paucorum dominatum, quam popularem statum, affectare, ipsi videbatur; nec aliud quicquam spectare, nisi qua ratione, immutata præsentis civitatis disciplina, a sodalibus arcessitus reverti posset. † Sibi vero hoc præcipue prospiciendum esse, ut nullo dissidio a Rege dissiderent; nec enim facile factu esse, dicebat, cum Peloponnesii jam æque, *ac Athenienses*, in mari versarentur, et urbes non minimas in illius *Regis* imperio haberent, *Regem* Atheniensibus adjunctum, quibus diffideret, negotia habere, *et in graviores molestias incidere velle*, cum ei liceret amicitiam cum Peloponnesiis inire, a quibus nullo maleficio fuisset affectus. Quod autem attineret ad socias civitates, (quibus a se jam promissum fuisse *dicebat*, fore, ut paucorum dominatu regerentur, quod ne ipsi quidem amplius in reipublicæ administratione populari statu essent usuri) dicebat, se probe scire, nec illas, quæ defecissent, in suam potestatem magis *propterea* redituras, nec illas, quæ essent, constantiores futuras. Futurum enim, *aiebat*, ut *illarum* cives nollent sub paucorum dominatu, vel in populari statu, servitutem potius pati, quam libertate frui, apud utramcunque harum partium hanc adipisci possent. Quinetiam eos, qui honesti probique viri vocantur, existimatuos, hos non minus negotii, quam ipsum popularem statum, sibi exhibituros, ‡ qui duces ac auctores futuri essent calamitatum reipublicæ, ex quibus *calamitatibus* ipsi, *qui paucorum dominatus essent studiosi*, plura commoda consequuturi essent. Præterea sub illorum quidem imperio, se vel indicta causa et crudelius morte mulctatum iri: popularem vero statum, suum esse perflugium, et illorum moderatorem. Seque plane compertum habere *dicebat*, civitates ipsa experientia edoctas de his ita sentire. Nequaquam igitur quicquam eorum, quæ vel in præsentia ab Alcibiade gererentur, sibi placere.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.

* At illi, qui statum popularem agitabant etc. *Valla*. Qui statum paucorum commendabant aliisque probabant etc. *Steph.* HUDS.

† Sibi autem præ cæteris hoc non negligendum, præsertim, ne seditiones existerent: quinetiam ne Regis quidem interesse, ut, cum, etc. *Valla*: quasi negatio præfixa esset *περιορίτων*, et non post *βασιλείῃ*, sed *στασιάζωσι*, distinxisset. HUDS.

‡ Qui largitionibus uterentur etc. *Valla*.

Bell. 49. Sed qui ex *conjuracionis* sociis eo convenerant, sicut et initio
 Pelop. an. 20. secum ipsi constituerant, et præsentibus *conditiones ab Alcibiade obla-*
 Olymp. *tas* acceperunt, et legatos cum alios, tum etiam Pisandrum, Athenas
 92. 1. mittere parati erant, ut et de Alcibiade *in patriam* reducendo agerent,
 V. C. et de tollendo illius reipublicæ populari statu, utque Tissaphernis
 Varr. amicitiam Atheniensibus conciliarent.
 343.

50. Phrynichus autem, cum sciret, verba de Alcibiade reducendo factum iri, hæcque ab Atheniensibus admissum iri, veritus, ne propter ea, quæ a se in contrariam sententiam dicta fuissent, si *in patriam* reversus fuisset, se maleficio afficeret, quod *ipsius reditum* impedivisset, quoddam hujusmodi stratagema comminiscitur: mittit ad Astyochum, Lacedæmoniorum navarchum, circa Miletum adhuc agentem, clandestinas literas, quibus significabat, Alcibiadem res illorum corrumpere, qui Tissaphernis amicitiam Atheniensibus conciliaret. Et alias *multas res* in *his* aperte scripserat. Veniam autem sibi dandam esse *dicebat*, qui vel cum incommodo *sue* civitatis aliquid mali in hostis perniciem moliretur. Astyochus vero Alcibiadem quidem, præsertim, cum non amplius æque, *ac prius*, in *ipsius* manus veniret, ne ulcisci quidem statuit. Sed ad ipsum Magnesiam profectus, et ad Tissaphernem, simul ipsis res ex Samo sibi scriptas dixit, ac ipsis *eas coram* indicavit. Et (ut ferebatur) quæstus privati causa se Tissapherni adjunxerat cum in hac re, tum in aliis. Quamobrem etiam integro stipendio efflagitando mollius se gerebat. Alcibiades vero confestim literas Samum ad magistratus adversus Phrynichum mittit, *declarans ea*, quæ fecerat, et postulans, ut capitis supplicio plecteretur. Phrynichus autem perturbatus, et in maximum omnino discrimen adductus ob hoc indicium, rursus ad Astyochum scribit, cum ob superius factum *de eo* conquerens, quod *ab eo* non probe celatum fuisset, et nunc se paratum esse ipsis ad internectionem tradere omnem Atheniensium exercitum, qui apud Samum esset, expositis sigillatim omnibus modis, quibus hæc *ipse Phrynichus* peracturus esset, quod Samus nullis munitionibus esset munita. Nec sibi jam invidiosum esse, si propter ipsos in capitis periculum adductus, et hoc, et aliud quidvis potius facturum esset, quam *passurus*, se ab inimicissimis funditus perdi. Astyochus vero hæc quoque Alcibiadi indicavit.

51. Phrynichus autem, cum ipsum injuste facere præsensisset, et de rebus istis epistolam ab Alcibiade missam tantum non adesse, ipse *eam* prævertens, indicium ad exercitum affert, hostes castra invadere statuisse, quod Samus nullis munitionibus esset munita, simul etiam, quod non omnis classis intus stationem haberet: et se hæc pro compertis habere, et quam celerrime Samum muniendam esse, et cætera *loca* præsidiis tuenda. Ipse autem dux erat, ha-

rumque rerum administrandarum potestatem habebat. Et hi quidem ad eam muniendam se præparare cœperunt; et propter hujusmodi occasionem, vel sic, *raptim scilicet ac festinanter* Samus, quæ *alioqui munienda* erat, celerius munita fuit. At non multo post literæ ab Alcibiade *missæ* venerunt, exercitum *Atheniensium* a Phrynicho proditum iri, et hostes *cum* invasuros. Alcibiades autem, cum dignus visus fuisset, cui nulla fides haberetur, at, quod res ab hostibus faciendas prævidisset, Phrynicho, ut *harum* conscio, hæc propter inimicitias, *quas cum eo gerebat*, attribuere visus fuisset, ipsi nihil nocuit, imo vero, quod hæc indicasset, suo testimonio *Phrynichi indicium* magis confirmavit.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.

52. Postea vero Alcibiades quidem Tissaphernem monebat ac inducebat, ut amicus esset Atheniensibus, timentem quidem Peloponnesios, quod majori cum classe, quam Athenienses, adessent, cupientem tamen, si qua ratione posset, sibi fidem haberi, præsertim postquam sensit Peloponnesiorum apud Cnidum de fœderibus per Theramenem *cum Rege* factis dissensionem. Nam tunc temporis, cum illi apud Rhodum essent, hæc *dissensio* jam exstiterat, * in qua illum Alcibiadis sermonem *a me* ante commemoratum, *nimirum* Lacedæmonios civitates omnes in libertatem asserere, Lichas verum esse demonstravit, quia negavit, hanc pactionem tolerandam esse, ut Rex eas civitates obtineret, quibus vel ipse vel *ejus* majores prius aliquando imperassent. Et Alcibiades quidem, utpote qui magnis de rebus contendebat, Tissaphernem officiis studiose demerebatur.

53. Atheniensium vero legati, qui cum Pisandro ex Samo missi fuerant, cum Athenas pervenissent, apud populum verba facere cœperunt, in summam multa colligentes, præcipue vero *demonstrantes*, ipsis licere et Regem socium habere, et Peloponnesios superare, si Alcibiadem restituerent, nec *in posterum* eodem modo, *quo tunc*, populari statu in reipublicæ administratione uterentur. Sed cum et alii multi pro populari statu contradicerent, et simul Alcibiadis inimici vociferarentur, indignum facinus esse, si, violatis *patriæ* legibus, rediret, et Eumolpidæ et Ceryces de mysticis, propter quæ profugerat, testimonium *adversus eum* dicerent, et per res divinas obstententur, ne reducerent: Pisander progressus, ad illorum multitudinem, qui contradicebant, ac indignabantur, singulos illorum, qui contradicebant, *in medium* producens interrogabat, quamnam salutis publicæ spem haberent, cum Peloponnesii non pauciores, quam ipsi, naves rostratas, easque *navibus ipsorum* adversas, in mari haberent,

* Ut vertit *Valla*, sibi hanc lectionem finxisse videtur, (quum ex altera se expedire non posset,) τῷ τοῦ Ἀλκιβιάδου λόγῳ πρότερον εἰρημένῳ περὶ τοῦ ἐλευθεροῦν etc. deinde ἐπιλάθην pro ἐπιλήθευσεν. Sed non dubium, quin vera sit vulgata lectio, et sit ἐπιλήθευσε, quod paullo ante dixerat ξυνημαρτύρησε. *Stephanus*.

Bell. Pelop. an. 20. Olymp. 92. 1. V. C. Varr. 343. et socias civitates plures; præterea cum Rex et Tissaphernes pecunias illis suppeditaret, ipsis vero nullæ amplius essent, nisi quis Regi persuaderet, ut ad ipsos transiret. Cum igitur illi, qui à *Pisandro* interrogabantur, responderent, nullam, tunc vero palam subiciebat ipsis: Atqui hoc vobis contingere non licet, nisi rempublicam modestius administremus, et magistratus ad pauciores viros defera- mus, ut Rex fidem nobis habeat; neque de reipublicæ administrandæ forma magis, quam de *nostra* salute in præsentia, consultemus; (nam et postea nobis licebit hæc mutare, si quid displicuerit:) Alcibiadem- que, qui solus omnium, qui nunc *vivunt*, hoc conficere potest, redu- camus.

54. Populus vero principio quidem hæc audiens, de paucorum do- minatu graviter ferebat. Sed cum a *Pisandro* doceretur, nullam aliam esse salutis conservandæ rationem, metuens, simul etiam spe- rans, fore, ut et immutaretur, cessit. Decretum autem fecit, ut *Pisander* cum decem collegis proficisceretur ad rem cum *Tissa- pherne* et *Alcibiade* transigendam, ut e republica maxime fore ipsis videretur. Cum autem *Pisander* *Phrynichum* etiam criminatus fu- isset, *populus eum* et *Scironidem*, *ejus* collegam, a præfectura amo- vit: in eorum vero locum subrogavit *Diomedontem* et *Leontem*, quos ad classem cum imperio miserunt. *Pisander* autem *Phryni- chum* criminatus est, quod *Iasum* et *Amorgem* ab eo proditum diceret, non existimans, eum animo propensum esse ad ea, quæ cum *Alcibiade* transigebantur. *Pisander* autem cum adiisset omnes so- cietates et collegiu, quæ prius in urbe erant, et quæ judiciis et ma- gistratibus præerant, et adhortatus fuisset, ut, conspiratione secum facta et consilio communiter inito, popularem statum tollerent, præ- terea cum cæteras quoque res ad præsentem usum necessarias præ- parasset, ut nulla mora amplius interponeretur, ipse cum decem collegis ad *Tissaphernem* navigavit.

Affecto Janua- rio. 55. Leon autem ac *Diomedon* per eandem hyemem, cum ad Atheniensium classem jam pervenissent, *Rhodum* infesta classe pe- tierunt. Cum autem *ibi* Peloponnesiorum naves subductas nacti fuissent, et in quandam agri *Rhodi* partem descendissent, et *Rhodos*, qui ad arcendam vim accurrerant, prælio superassent, in *Chalcen* se receperunt. Atque * postea bellum acrius ex *Co* gerere cœperunt. Nam *Rhodus hinc* commodius observari po-

* Illinc bellum acrius ex *Co* gerebant, vertit *Valla*. Verum nullo modo commo- dum sensum exhibet; nam μάλλον non significat acrius. Repono confidenter, ἐντεῦ-θεν μάλλον, ἢ ἐκ τῆς Κῶς abierunt (inquit) in *Chalcen* insulam, et illinc bellum gesserunt magis, quam ex *Co*: et hoc firmatur ex c. 60. init. ubi ait de Peloponnesiorum classe: καὶ γινόμενοι περὶ τὸ Τριόπιον, καθορῶσι τὰς τῶν Ἀθηναίων ναῦς πελαγίας ἀπὸ τῆς Χάλκης πλευούσας. Est autem *Χάληκ* insula e regione *Triopii* inter *Rhodum* et *Co* insulas commode sita. *Palmerius* Exercitat. pag. 57. HUDS.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.

terat, si quo Peloponnesiorum classis proficisceretur. Xenophantidas autem Lacon in Rhodon ex Chio a Pedarito *missus* venit, nuntiaturus, Atheniensium murum, quo *Chiorum urbs ab illis circumvallabatur*, ad finem jam esse perductum, et, nisi *Peloponnesii Rhodiique* cum tota classe *Chiis celerime* succurrerent, actum esse de tota Chio. Illi vero *Chiis* succurrere statuerunt. Interea vero Pedaritus cum copiis auxiliariis, quas circa se habebat, et cum Chiis, cum toto exercitu adortus Atheniensium munitiones classi circumdatas, quandam earum partem cepit, et aliquot navibus subductis potitus est. Sed cum Athenienses eruptionem *in eos* fecissent, et Chios in fugam primos vertissent, reliquus etiam exercitus, qui circa Pedaritum erat, victus fuit; et ipse *Pedaritus* occubuit, et Chiorum multi, multaque arma capta sunt.

56. Postea vero Chii et a terra et a mari arctius obsidebantur, et ingens fames illic erat. At Pisander ejusque collegæ, Atheniensium legati, cum ad Tissaphernem pervenissent, de pactionibus faciendis verba fecerunt. Alcibiades vero (nec enim Tissaphernis fides spem admodum certam ipsi afferebat, quia Peloponnesios magis, quam Athenienses, formidabat, et utrosque adhuc atterere volebat, quemadmodum etiam ab Alcibiade edoctus fuerat;) ad hujusmodi *fraudis genus comminiscendum* se convertit, ut Tissaphernes, quippe quod ab Atheniensibus res maximas peteret, nullam *cum ipsis* compositionem faceret. Videtur autem mihi et Tissaphernes idem voluisse, ipse quidem, propter metum; Alcibiades vero, postquam animadvertit, illum vel sic, *quod utrosque magis atterere vellet*, compositionis cupidum non esse, nolebat Atheniensibus videri invalidus ad hoc illi persuadendum: sed *hoc ab hominibus existimari volebat*, ut jam persuaso Tissapherni et Atheniensibus se adjungere volenti, ipsos Athenienses non offerre, quantum sat esset. Alcibiades enim tot *res ab Atheniensibus* modum excedens postulabat, (nam pro Tissapherne, qui præsens aderat, ipse verba faciebat;) ut per Athenienses, quamvis magnam partem rerum, quas postulabat, *ei* concederent, tamen steterit, *quo minus inter eos compositio fieret*. Nam postulabat, ut et omnis Ionia traderetur, et præterea insulæ *Ionix* adjacentes, et alia, quibus cum Athenienses non adversarentur, tandem in tertio congressu, veritus, ne jam plane deprehenderetur præstare non posse, *quæ Atheniensibus ante promississet*, petiit, ut sinerent Regem ædificare naves, et ipsorum agrum obire, et quocunque, et *cum tot navibus*, quot libuisset. Tunc vero Athenienses non amplius *cunctati*, sed existimantes, *hæc, quæ postulabantur*, nulla ratione fieri posse, et se ab Alcibiade deceptos esse, cum ira digressi, Samum se receperunt.

57. Post hæc autem Tissaphernes statim et eadem hyeme in Cau-

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.
Mense
Martio
ine-
unte.

num se contulit, quia volebat Peloponnesios Miletum rursus reducere, aliisque pactionibus, quascunque *facere* posset, adhuc factis, et stipendium *illis* præbere, nec *sibi* prorsus hostes fieri; veritus, ne, si laborarent inopia stipendii, quod magnæ classi dare possent, aut coacti navale prælium cum Atheniensibus committere, superarentur, aut classe nudata, Atheniensibus sine se res ex animi sententia succederent. Præterea vero maxime metuebat, ne *illi* stipendii querendi gratia continentem popularentur. Harum igitur omnium rerum rationem provide habens, ut (quemadmodum optabat,) Græcos inter se cœquaret, Peloponnesiis accitis stipendium numerat, et fœdera *cum ipsis* tertio facit, in hæc verba.

58. "TERTIODECIMO regni Darii anno, Alexippida Lacedæmone Ephoro, pactiones factæ fuerunt in Mæandri planitie inter Lacedæmonios et socios ac Tissaphernem et Hieramenem et Pharnaci liberos, de Regis et Lacedæmoniorum sociorumque negotiis. Quæcunque regio Regis est in Asia, Regis esto. Deque sua regione Rex arbitrato suo statuatur. Lacedæmonii vero socii in Regis regionem ne eunto, ullius maleficii causa: vicissim etiam ne Rex in Lacedæmoniorum sociorumve regionem, ullius maleficii causa. Quod si quis Lacedæmoniorum aut sociorum in Regis regionem nocendi gratia iverit, Lacedæmonii sociique prohibeto. Et si quis e ditione Regis ad Lacedæmonios aut socios ierit, Rex prohibeto. Classi autem, quæ nunc adest, stipendium ex pacto Tissaphernes suppeditato, donec regia classis venerit. Ubi autem regia classis advenerit, si Lacedæmonii sociique, suam classem alere velint, *hoc* ipsis liceat. Sin a Tissapherne stipendium accipere velint, Tissaphernes *hoc illis* præbeto. Lacedæmonii vero sociique, finito bello, pecunias Tissapherni reddunto, quascunque *ab eo* acceperint. Postquam autem classis regia venerit, Lacedæmoniorum et sociorum et Regis naves communiter bellum gerunto, prout Tissapherni et Lacedæmoniis et sociis videbitur. Quod si *bellum* adversus Athenienses *susceptum* deponere velint, *hoc* pariter et de *communi sententia* deponant."

59. Atque hæc sunt fœdera, quæ tunc facta fuerunt. Postea vero Tissaphernes operam dare cœpit, ut et naves Phœnissas (quemadmodum *in fœderum conditionibus* dictum fuerat) adduceret, et cætera *præstaret*, quæcunque promiserat. Volebat autem saltem manifeste demonstrare, se præparare *ea, quæ promisisset*.

60. Jam autem sub extremam hyemem Bœoti Oropum, in quo erat Atheniensium præsidium, per prodicionem ceperunt. Nonnulli autem Eretriensium et ipsorum Oropiorum *eos in eo capiendo* adjuverunt, qui operam clandestine dabant, ut Eubœam ad defectionem inducerent. Fieri enim non poterat, quin hoc oppidum, quod Ere-

triæ imminebat, Atheniensibus *hoc* tenentibus, magnis detrimentis et Eretriam et cæteram Eubœam afficeret. Eretrienses igitur, Oropo jam potiti, in Rhodum iverunt, ut Peloponnesios in Eubœam accirent. Illi vero Chio potius, quæ vexabatur, succurrere statuerunt, et cum omni classe e Rhodo solventes *eo* navigare cœperunt. Cum autem ad Triopium pervenissent, Atheniensium classem, quæ ex Chalce veniebat, in alto navigantem prospexerunt. Sed cum neutri in alteros incursionem classe fecissent, hi quidem Samum, illi vero Miletum se receperunt. Videbant enim, se non amplius in Chium, ad opem *Chii obsessis* ferendam, sine navali prælio proficisci posse. Atque hæc hyems exiit, hujusque belli, quod Thucydides conscripsit, vicesimus annus excessit.

Bell.
Pelop.
an. 20.
Olymp.
92. 1.
V. C.
Varr.
343.
Paulo
ante
Martii
27.

61. Insequentis autem ætatis vere statim ineunte, Dercylidas, vir Spartanus, cum non magna militum manu itinere pedestri in Hellespontum missus fuit, ut Abydum ad defectionem *ab Atheniensibus* faciendam sollicitaret. Sunt autem *Abydeni* Milesiorum coloni. Interea vero Chii, dum Astyochus dubitaret, qua ratione ipsis opem ferret, cum obsidione premerentur, navale prælium committere coacti fuerunt. Dum autem Astyochus apud Rhodum adhuc esset, *Chii* Leontem, virum Spartanum Mileto profectum, qui cum Antisthene illinc vector *navisque defensor* venerat, post Pedariti mortem, ducem acceperant, et duodecim naves, quæ præsidii causa Mileti stabant. Quarum erant quinque Thuriæ, et Syracusanæ quatuor, et una Anæitis, et una Milesia, et Leontis una. Cum igitur Chii cum omnibus totius populi copiis eruptionem fecissent, et quendam locum *natura* munitum occupassent, et simul ipsorum sex et triginta adversus duas et triginta Atheniensium *naves* in altum prodissent, prælium navale commiserunt. Cum autem atrox prælium navale commissum fuisset, Chii et socii, *quum* non deteriore conditione, *quam hostes*, in eo prælio *essent*, (jam enim etiam vesper erat;) in urbem redierunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 1/2.
V. C.
Varr.
343.
A
Mart.
28.
Ante
Mart.
27.

62. Postea vero statim, cum Dercylidas itinere pedestri Mileto discessisset, Abydus, *quæ est* in Hellesponto, ad Dercylidam et Pharnabazum defecit, et Lampsacus duobus post diebus. Strombichides vero, cum *hoc* ex Chio cognovisset, celeriter cum quatuor et viginti Atheniensium navibus (inter quas erant etiam *naves* militares gravis armaturæ milites vehentes) ad opem *suis* ferendam accurrit. Cum autem Lampsacenos, qui obviam ei prodierant, prælio superasset, et Lampsacum nullis muris cinctam primo impetu et sublato clamore cepisset, et vasa quidem ac mancipia diripisset, sed *homines* liberos in suas pristinas sedes restituisset, Abydum petiit. Sed cum neque deditionem facerent *Abydeni*, neque *Strombichides* eorum urbem aggressus expugnare posset, in *ulteriorem* regio-

Aprili
incun-
te.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$. Apr. affecto.

nem Abydo oppositam trajecit, et Sestum urbem in Chersoneso sitam (quam olim Medi tenuerant) totius Hellesponti præsidium et custodiam constituit.

63. Interea vero et Chii mare magis obtinuerunt, eoque liberius utebantur, et qui Mileti erant; et Astyochus, cum audisset, prælium navale commissum, et Strombichidem et naves *hostiles* discessisse, fiduciam animo concepit. Quamobrem Astyochus, cum duabus navibus in Chium profectus, naves illinc deduxit, et jam cum tota classe adversus Samum contendit. Cum autem *hostes*, quod inter se suspecti essent, obviam ei non prodirent, Miletum rediit. Nam per id temporis, atque etiam prius, popularis status Athenis est sublatus. Postquam enim Pisander, ejusque collegæ, *Atheniensium* legati, a Tissapherne Samum redierunt, res in castris longe firmius obstrinxerunt, quod vel ipsi Samii *sua civitatis viros* potentes hortarentur, ut secum paucorum dominatum *in urbe* constituere conarentur, quamvis ipsimet prius alii adversus alios surrexissent, ne paucorum dominatu regerentur. Quinetiam Athenienses, qui Sami erant, cum et ipsi colloquium inter se habuissent, et rem contulissent, statuerunt, Alcibiadem quidem (quandoquidem hoc ei non esset cordi,) missum fore. Etenim *existimabant*, ipsum idoneum non esse, qui ad paucorum dominatum veniret; sed et ipsos, quod etiam in periculo jam versarentur, per se dispicere oportere, quoniam modo res istæ non remitterentur, et simul res bellicæ sustinerentur, ipsique pecuniam ex suis privatis ædibus alacriter conferrent, et si quid aliud opus esset, *suppeditarent*, quod non amplius aliorum, quam sua ipsorum causa, labores ac ærumnas perferrent.

A die Febr. 28.

64. Cum igitur his *verbis se mutuo* adhortati fuissent, tunc statim Pisandrum et dimidiam legatorum partem domum dimiserunt ad res ibi transigendas (ipsis autem negotium datum fuerat, ut in subditorum civitatibus, ad quas appellerent, paucorum dominatum constituerent,) alteram vero dimidiam *legatorum* partem in alia subditorum oppida, alium alio dimiserunt. Et Diotrophem, qui circa Chium agebat, qui delectus fuerat, ut Thraciam gubernaret, ad *suum* magistratum *gerendum* miserunt. Hic autem Thasum profectus, statum popularem sustulit. Post ejus autem discessum, altero fere mense Thasii urbem muris cingere cœperunt, quasi nequaquam jam indigerent optimatum statu, qui apud Athenienses esset, sed quotidie libertatem a Lacedæmoniis exspectarent. Nam eorum etiam exsules, ab Atheniensibus *ex urbe* pulsî, foris apud Lacedæmonios erant, atque isti cum necessariis, qui in urbe erant, totis viribus operam dabant, ut et naves *illuc Lacedæmone* adducerent, et Thasum ad defectionem impellerent. Ipsis igitur accidit, quod maxime cupiebant, ut et sine periculo civitas rem feliciter gereret, et popula-

ris status tolleretur, qui adversaturus fuisset. In Thaso igitur res cecidit contra vota illorum Atheniensium, qui paucorum dominatum constituere volebant. Quin etiam et apud multos alios, qui *Atheniensium* imperio parebant, *idem accidisse* mihi videtur. Civitates enim, attentiores ad rem suam factæ, et excusso metu rerum, quas gerendas suscipiebant, ad apertam *certainque* libertatem progressæ sunt, illam *speciosam ac fallacem* reipublicæ recte administrandæ formam, ab Atheniensibus *propositam, certæ libertati* non antepo-
nentes.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.
Martio.

65. At Pisander et ejus collegæ, dum præterveherentur, quem-
admodum statutum fuerat, ex urbibus, *quas adibant*, statum popu-
larem tollebant; quin etiam cum ex nonnullis urbibus gravis arma-
turæ milites sibi socios adjunxissent, quos secum ducebant, Athenas
reverterunt: et pleraque a *suis* sodalibus ante *suum reditum jam*
confecta deprehenderunt. Etenim Androcleum quemdam, acerri-
mum status popularis propugnatorem, qui etiam inter primos existi-
terat auctor Alcibiadis expellendi, quidam ex junioribus, conspira-
tione facta, clam interfecerunt. Ipsum autem duabus de causis in-
terfecerunt, tum quod populum suis concionibus ductaret, tum eti-
am, idque multo magis, quod eum Alcibiadi, tanquam reversuro et
Tissaphernis amicitiam conciliaturo, gratificaturum existimarent.
Aliosque nonnullos, *ad paucorum dominatum* non aptos, eodem modo
clam sustulerunt. Et orationem præmeditati fuerant, quam propa-
lam habebant, stipendium non esse dandum ullis aliis, nisi iis, qui
militarent, nec plures, quam quinque hominum milliâ, ad reipublicæ
administrationem admittendos esse, eosque, qui et pecuniis et corpo-
ribus *republicam* maxime juvare possent.

Ante
Febr.
26.

66. Hæc autem res apud plerosque speciosum prætextum habe-
bat; siquidem, qui *reipublicæ statum* erant immutaturi, iidem civi-
tatis administrationem erant habituri. Veruntamen et populus et
* Senatus adhuc de more *cum fabis ad ferenda suffragia* congregaba-
tur. Sed nihil consultando statuebant, quod non conjuratis place-
ret. Quinetiam illi, qui concionabantur, erant ex horum *conjurato-
rum* numero, et quæ dicenda erant, prius, *quam apud populum effe-
rentur*, ab ipsis perpendebantur: nec aliorum ullus amplius contra-
dicebat, quod magnum conjuratorum numerum metueret ac videret.
Quod si quis contradixisset, confestim aliquo idoneo modo necaba-
tur: neque de percussoribus inquirebatur, neque, si suspecti erant,

* Senatus ex faba congreg. ad verbum. Habes enim paulo post τοῖς ἀπὸ τοῦ κλάμου βουλευταῖς. Steph. Vel, Senatus a faba, etc. Illic Senatus quingentorum fuit viro-
rum: sic dictus, quod fabas ad sortes adhibuerunt; ita, ut, cui alba obtigisset, is hono-
ris beneficium a sorte acciperet, cui nigra, repulsam. De sortiendi ratione plura
vide apud Sigonium de Rep. Athen. l. 2. c. 3. Huds.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$. supplicium sumebatur. Sed populus quiescebat, adeoque perterrefactus erat, ut, si quis esset, cui nulla vis afferretur, is in lucro poneret, etiam si taceret. Cum autem longe majorem conjuratorum numerum esse ducerent, quam erat, animis succumbebant. Eum enim compertum habere non poterant, tum propter civitatis magnitudinem, tum propter mutuam ignorationem. Quinetiam hac ipsa de causa non licebat cuiquam apud alium miserari ac lamentari vicem suam, ita ut, inuito consilio, ulcisceretur. Aut enim ignotum invenisset, cui dicturus esset; aut notum, *sed infidum*. Nam singuli de populo ita se mutuo adibant, ut alii aliis essent suspecti, quasi *eorum* unusquisque particeps esset rerum, quæ agebantur. Nam *in hoc conjuratorum numero* inerant etiam *nonnulli*, quos nullus unquam suspicatus fuisset se ad paucorum dominatum conversuros, et isti in primis effecerunt, ut nulla fides populo haberetur, et plurimum contulerunt ad confirmandum paucorum dominatum, quod populares ad mutuam, eamque minime dubiam, diffidentiam induxissent.

67. Interea vero Pisander ejusque collegæ *Athenas* reversi, confestim cæteris peragendis operam dare cœperunt. Ac primum quidem, populo coacto, sententiam dixerunt, * decem viros legum conscribendarum causa deligendos, qui summam *hujus rei* potestatem haberent. Hi vero rogationem conscriptam ad populum ad certam diem ferrent, qua ratione respublica optime administrari posset. Ubi autem *dicta* dies advenit, concionem convocarunt in Colonus. (est autem *hic locus editus, et Neptuno sacer, extra urbem, decem ferme stadiis ab ea* distans.) Atque hi legum conscriptores nihil quidem aliud promulgarunt, sed hoc ipsum, Cuivis Atheniensium licere sententiam pronuntiare, quamcunque vellet. Si quis autem aut legum violatarum accusasset, aut quoquo alio modo læsisset eum, qui *suam sententiam libere* pronuntiasset, † ingentibus pœnis sanxerunt. Hic vero aperte dixerunt, jam nec ullum magistratum amplius ex pristino *civitatis* instituto gerendum, nec stipendium *aliis, nisi illis, qui militarent*, dandum esse: sed quinque præsidēs deligendos, a quibus rursus centum *alii* viri deligerentur, quorum singuli tres *alios sibi cooptarent*. Hi vero numero quadringenti in curiam ingressi, summa potestate præditi, imperarent, prout optimum esse cognoscerent; et quinque millia *civium* congregarent, quoties ipsis videretur.

A Feb. 27. 68. Qui autem hanc quidem sententiam dixit, fuit Pisander, qui etiam cæteris in rebus propalam *et* maximo studio cum aliis ejusdem conjurationis sociis popularem statum evertit. Qui vero totum ne-

* De decem scribis deligendis, penes quos liberum imperium esset. *Valla.*

† Ei gravissimas pœnas constituerunt. *Acacius.*

gotium composuerat, et jampridem præmeditatus fuerat rationem, qua *res* in eum statum devenit, fuit Antiphon, vir Atheniensium sui temporis nulli secundus, et in rebus excogitandis, et in iis, quæ sensisset, exprimendis præstantissimus: qui ad populum quidem, * aut ad *ullum* aliud concilium, in quo aliquid sermonibus ageretur, sua sponte non prodibat; sed propter eloquentiam multitudini suspectus erat: eos tamen, qui vel in iudicio vel apud populum certabant, quisquis eum aliqua de re consulisset, hic unus vir, plurimum juvare poterat. Atque hic ipse, postquam quadringentorum status collapsus, a populo vexari *plectique* cœpit, cum in iudicium vocatus fuisset harum ipsarum rerum causa, quasi *cum cæteris conjuratis paucorum dominatum* constituisset, optime omnium, ad meam usque memoriam, capitis causam dixisse videtur. Phrynichus etiam sese omnium longe studiosissimum præstitit in paucorum dominatu *constituendo*, quod Alcibiadem metueret, ac sciret, eum scire, quæcunque Sami cum Astyocho tractasset; existimans, eum (ut credibile erat) nunquam *in patriam* reversurum, ut sub paucorum dominatu *riveret*. † In periculis autem sustinendis, postquam *semel ea* suscepit, longe fortissimus est visus. Theramenes etiam, Agnonis *filius*, vir nec infacundus, nec imprudens, inter illos, qui popularem statum everterunt, primus fuit. Quamobrem opus a multis et prudentibus viris tractatum, quamvis esset arduum, *tamen* haud immerito successit. Arduum enim erat, populum Atheniensem centesimo fere ab exactis tyrannis anno libertate privare, qui non solum nullius imperio parebat, sed etiam plusquam hujus temporis dimidio ipse aliis imperare consueverat.

69. Postquam autem concio, nemine refragante, hæc rata habuit, et dimissa fuit, *conjuratorum principes* aliquanto post illos quadringentos in curiam hoc modo introduxerunt. Athenienses omnes, partim quidem in muris, partim vero in stationibus, acie instructa assidue stabant, propter hostes apud Deceleam agentes. Illo igitur die eos quidem, qui *conjurationis* conscii non erant, abire permiserunt, quemadmodum consueverant. Conjurationis vero sociis clam præceptum fuerat, ne in ipsis stationibus, in quibus armati excubias agere solebant, permanerent, sed procul *ab his starent*, et, si quis iis, quæ fierent, adversaretur, sumtis armis, *hoc ab eo fieri* non permetterent. Quibus autem hæc præcepta fuerant, et qui ad hoc ipsum *paragendum* cum suis armis venerant, fuerunt et Andrii, et Tennii, et Carystiorum trecenti, et ex Æginetis illi coloni, quos Athenienses *illic* habitaturos miserant. His autem ita dispositis, illi qua-

* Ad verbum, aut ad ullum certamen sua sponte, etc. HUDS.

† Et quia is adversus atrociam non succubuerat, plurimum de sua virtute spondisse videbatur. VALLA.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.

Bell. dringenti viri, cum occulto quique pugione profecti, comitantibus
 Pelop. centum et viginti Græcis adolescentibus, (quibus utebantur, * sic-
 an. 21. ubi manu illorum ad cædam aliquam faciendam opus erat) † Sen-
 Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. natores, qui in curia erant, et qui in suffragiis ferendis uti solebant
 V. C. fabis, circumsteterunt, ipsosque, sumta *sua* mercede, exire jusse-
 Varr. runt. Attulerant autem ipsi *mercedem* reliqui totius *superioris* tem-
 34 $\frac{3}{4}$. poris, ipsisque exeuntibus *eam* dederunt.

70. Cum igitur Senatus *ex curia* nihil refragatus hoc modo se subduxisset, et cæteri cives nihil innovarent, sed quiescerent; illi quadringenti, in curiam ingressi, tunc quidem Prytanes e suo corpore sortito constituerunt, et quibuscunque votis atque sacrificiis divini cultus gratia magistratus iniri solent, usi sunt. Postea vero valde immutata reipublicæ administrandæ ratione, qua populus ante utebatur, præterquam quod exsules (Alcibiadis gratia) non restituerunt, cæteris in rebus civitatem imperiose regebant. Nonnullos etiam viros, haud multos *tamen*, interfecerunt, qui digni videbantur, ‡ qui clam de medio tollerentur; nonnullos etiam in vincula conjecerunt, quinetiam nonnullos relegaverunt. Ad Agidem quoque, Lacedæmoniorum regem, qui erat apud Deceleam, caduceatorem miserunt, per quem significarunt, *se* in gratiam redire velle, et consentaneum esse, ipsum sibi, non autem amplius infido populo, magis *quam prius* assentiri.

Mox a
 Febr.
 27.

71. Ille vero, existimans, civitatem nondum quietam esse, nec tam cito populum antiquam libertatem traditurum, nec quieturum, si magnum Lacedæmoniorum exercitum conspexisset, quinetiam ne in præsentia quidem admodum credens, eos non amplius turbari, illis quidem, qui a quadringentis missi fuerant, nullum de compositione responsum dedit: sed cum præterea magnum exercitum ex Peloponneso accessisset, non multo post et ipse cum illo præsidio, quod ad Deceleam erat, et cum *novis* copiis, quæ venerant, ad ipsa Atheniensium mœnia descendit, sperans, vel ipsos, dum essent turbati, in suam potestatem arbitrato suo facilius venturos, vel etiam primo statim impetu, simul ac sui milites clamorem sustulissent, propter tumultum, quem intra pariter et extra fore credibile esset. Sibi enim non defuturam aliquam facultatem capiendi longos muros, propter solitudinem, quæ esset in ipsis. Sed cum *suas copias* propius *mœnia* admovisset, § et Athenienses urbana præsidia ne vel

* Sicubi manu illorum opus erat. *Valla*. Si cui manum afferre oportebat. *vel*, si qua cædes perpetranda erat. *Steph.* HUDS.

† Senatores intra curiam, qui fabis eligebantur, circumstant, etc. *Valla*. Senatores de faba, qui in curia erant; aggressi etc. *Acacius*. Vide c. 64. HUDS.

‡ Qui in locum ipsorum substituerentur. *Valla*.

§ Athenienses ne tantulum quidem intra urbem moverunt etc. *Valla*.

minimum quidem movissent, sed, emisso equitatu ac parte quadam gravis et levis armaturæ et sagittariorum, nonnullos ipsorum *hostium* prostravissent, quod *ad urbem* propius accessissent, et armis quibusdam et cadaveribus potiti fuissent, ita demum *Agis rei difficultatem* cognoscens, rursus exercitum *illinc* reduxit. Atque ipse quidem, et * qui cum ipso *prius illic* fuerant, in loco apud Deceleam manserunt. Illos vero, qui præterea venerant, postquam aliquot dies in eo agro commorati sunt, domum remiserunt. Postea vero quadringenti viri legatos ad Agin nihilominus miserunt. Cum autem ille jam facilius admitteret, ac *ipsos ad hoc* adhortaretur, Lacedæmonem etiam legatos de compositione *acturos* emisit, quod pacem facere cuperent.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.

Martio
ex-
cunte.

72. Samum etiam decem viros miserunt, ut milites delinirent, ac docerent, non in perniciem reipublica eatque civium, paucorum dominatum constitutum fuisse, sed ad universærei publicæ salutem *stabilendam*: et esse quinque millia *civium*, non autem quadringentos tantum, qui rempublicam administrarent; cum tamen Athenienses nunquam antea propter expeditiones et in exteris regionibus occupationes ad ullam consultationem de re quantumvis ardua venissent, ad quam quinque millia *civium* convenissent. Cum autem et cætera, quæ dicere decebat, *suis legatis* præcepissent, † *eos illic* statim ab ipsa sui status constitutione miserunt, veriti, ne (quod accidit) nautica multitudo, cum ipsa in paucorum dominatus statu manere nollet, tum etiam se ipsos, malo illic initium sumente, *de eo statu* deturbarent.

Mox a
Feb. 27.

73. Etenim jam apud Samum de rebus novandis et de paucorum dominatu constituendo agebatur; et contigit, ut per idem tempus, quo illi quadringenti *Athenis* constituti sunt, hæc *apud Samum* fierent. Qui enim ex Samiis in proceres insurrexerant, et qui statum popularem fovebant, *quod is ex ipsorum multitudine constaret*, rursus immutati, et a Pisandro, quum venit, et ab Atheniensibus conjuratis, qui Sami erant, inducti, ad trecentos conjurationem fecerunt, et cæteros, ut factionem popularem, aggredi statuerunt. Et Hyperbolum quendam, civem Atheniensem, improbum hominem, qui non propter potentiæ ac dignitatis metum, sed propter improbitatem et dedecus civitatis, in exilium per ostracismum pulsus fuerat, interfecerunt, eos adjuvantibus Charmino, uno e ducibus, et quibusdam Atheniensibus, qui apud ipsos erant, quibus fidem dederant. Et alia hujusmodi *facinora* cum ipsis perpetrarunt: et fac-

* Et qui cum eo fuerant illic, apud Deceleæ loca manserunt etc. *Valla*.

† Non tamen statim ab ipsa status sui constitutione miserunt, veriti etc. *Valla*. Unde autem negativam particulam præfixerit, non liquet. Confestim post hanc rerum commutationem dimiserunt etc. *Acacius*.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$. tionem popularem aggredi statuerunt. Illa vero, cum sensisset, cum Leonti et Diomedonti ducibus (hi enim, quod a populari factione colerentur, inviti paucorum dominatum ferebant;) id, quod futurum erat, significavit, tum Thrasybulo, et Thrasylo quorum alter quidem erat trierarchus, alter vero gravis armaturæ dux, tum etiam cæteris, qui videbantur semper maxime adversari illis conjuratis. Ipsos autem rogavit, ne paterentur se perire, et Samum ab Atheniensibus alienari, propter quam unam ipsorum imperium ad id usque tempus in eo statu permansisset. Illi vero, his auditis, singulos milites adierunt, *et orarunt*, ne *hoc fieri* permitterent, præcipue vero Paralos, homines Athenienses atque liberos omnes, qui in *Paralo* navi vehebantur, qui paucorum dominatui, vel antequam constitutus fuisset, semper infesti fuerant. Quamobrem Leon et Diomedon, quoties aliquo navigabant, aliquot naves relinquebant, quæ ipsis præsidio essent. Quare, postquam illi trecenti *conjurati* ipsos invaserunt, cum isti omnes, præcipue vero Parali, opem ipsis tulissent, Samii, qui factionem popularem sequebantur, *horum præsidio muniti*, eos superarunt. Et e trecentorum numero ad triginta interfecerunt, tres vero præcipuos auctores exsilio mulctarunt: cæteris vero, deposita injuriarum acceptarum memoria, ignoverunt; et, restituto populari statu, rempublicam in posterum communiter administraverunt.

74. Paralum autem navem, et Chæream, Archestrati *filium*, in eam impositum, virum Atheniensem, qui statui mutando egregiam operam navaverat, Samii et milites *Atheniensium* confestim Athenas miserunt, res *Sami* gestas *Atheniensibus*, nuntiatorum. Nondum enim resciverant, quadringentos viros imperio potitos. Cum autem illi *Athenas* pervenissent, illi quadringenti nonnullos quidem de Paralidis, duos aut tres, in vincula conjecerunt; cæteros vero, cum eam navem *ipsis* abstulissent, et *ipsos* in aliam militarem navem illinc transportatos imposuissent, circum Eubœam agere custodiam jusserunt. Chæreas vero, simul ac animadvertit præsentem rerum statum, confestim clandestina quadam ratione se subducens, Samum reversus, retulit militibus, quæ fierent Athenis, omnia verbis asperioribus exaggerans, omnes verberibus *ab illis quadringentis* mulctari, nec licere quicquam adversus eos dicere, qui rempublicam administrarent, quinetiam ipsorum uxores et liberos vim *ab illis* cum contumelia pati. In animo etiam habere, propinquos eorum omnium qui apud, Samum militarent, quotquot ab ipsis dissentirent, comprehensos in vincula conjicere, ut, si *illorum imperio* non parerent, *ipsorum propinqui* capite plecterentur. Alia etiam permulta mentiens adjecit.

75. Milites autem, his auditis, primum quidem in eos, qui præci-

puse paucorum dominatum constituerant, et in cæteros, qui participes fuerant, impetum fecerunt, ut eos percuterent: deinde tamen ab illis, qui se interposuerunt, impediti, ac edocti, ne, hostibus cum infesta classe stationem adversus *Athenienses* prope *Samum* habentibus, res omnes perderent, ab incerto destiterunt. Postea vero *Thrasylus*, *Lyci filius*, et *Thrasyllus*, (isti enim hujus mutationis præcipui auctores exstiterant) jam aperte res *Samias* ad popularem statum revocare cupientes, omnes milites, et illos præcipue, qui ex paucorum dominatu erant, ad maximum jusjurandum adegerunt, quo promiserunt, se populari statu in reipublicæ administratione posthac usuros et concordés futuros, et bellum adversus *Peloponnesios* alacriter gesturos; et illis quadringentis hostes futuros, nec ulla de re per caduceatorem cum illis acturos. Omnes etiam *Samii*, qui per ætatem arma ferre poterant, idem jusjurandum cum cæteris juraverunt, et *Atheniensium* milites omnia negotia, et quæ ex periculis eventura forent, cum *Samiis* communicaverunt; existimantes, nec illis, nec sibi salutis refugium esse, sed utrosque perituros, sive illi quadringenti vicissent, sive hostes, qui *Mileti* erant.

76. Atque tunc temporis in contentionem descenderunt: hi quidem, qui *Sami* erant, quod urbem *Athenas* populari statu regi cogere conarentur; illi vero, qui *Athenis* erant, quod exercitum, qui *Sami* erat, paucorum dominatu regi cogere conarentur. Confestim etiam milites concionem coëgerunt, in qua superiores duces, et si quem trierarchum suspectum habebant, magistratu amoverunt, et in eorum locum alios suffecerunt et trierarchos et duces, quo in numero fuerunt *Thrasylus* et *Thrasyllus*. Et surgentes cum aliis adhortationibus se mutuo adhortabantur, tum hac, qua dicebant, animum non esse abjiciendum, quod civitas a se defecisset. Illos enim, quorum numerus minor esset, a se, qui numero plures essent, et qui majore rerum omnium copia abundarent, secessionem fecisse. Se enim, qui totam classem haberent, cæteras civitates suo imperio subjectas adacturos ad pendendas pecunias, æque ac si illinc, ex ipsa *Athenarum* urbe, ad eas exigendas proficiscerentur: (se enim habere *Samum*, civitatem non parum potentem, sed a qua minimum abfuerat, quin *Athenienses* suo maritimo imperio spoliarentur, dum bellum cum ipsis gereret) et hostium impetum ex eodem, quo et ante, loco propulsaturos. Quinetiam se, quod penes se classem haberent, majorem commeatus comparandi facultatem habituros, quam illos, qui *Athenis* essent. Præterea dicebant, ipsos, qui *Athenis* essent, propter se, qui apud *Samum* commorarentur, ingressu in *Piræum* potiri, et nunc eo redactum iri, ut nisi suam rempublicam sibi restituere vellent, ipsi facilius illos maris usu prohiberent, quam ab illis prohiberi possent. Adjumentum etiam, quod ad su-

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.
Init.
Martii.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$. perandos hostes ipsa civitas sibi *prius* afferebat, parvum et plane contemnendum esse: seque nihil amisisse, *quod ab illis deserti fuissent*, qui nullam pecuniam amplius haberent, quam mitterent, sed ipsimet milites sibi quæritarent, neque salubre consilium, cujus causa civitas imperium in exercitus obtinet. Quinetiam illos quidem hac in re peccasse *dicebant*, quod patrias leges violassent; se vero eas servare, et præterea se operam daturos, ut illos etiam *has servare* cogerent. Quare ne hos quidem, qui apud se aliquod salubre consilium darent, *quamvis essent plebei*, deteriores esse *illis, qui erant ordinis senatorii*. Alcibiadem quoque, si impunitatem ac restitutionem ei decrevissent, Regis societatem *sibi* lubenter conciliaturum. Quod autem maximum esset, si omnibus *rebus ante commemoratis* frustrarentur, non deesse illis tantam classem, habentibus multa loca, in quibus et urbes et agrum invenirent.

77. Cum igitur his verbis in concione se mutuo alloquuti fuissent, et se ipsos ad fiduciam animo concipiendam adhortati fuissent, res etiam ad bellum necessarias nihilo segnius apparare cœperunt. Illi vero decem legati, qui a quadringentis Samum missi fuerant, postquam hæc senserunt, cum jam in Delo essent, quieverunt, *nec ulterius progressi sunt*.

Init. Martii. 78. Per idem autem tempus et illi classarii Peloponnesiorum milites, qui Mileti erant, rumorem inter se spargebant, res *Peloponnesiacas* ab Astyocho et Tissapherne perdi. Quod ille quidem nec antea navale prælium committere voluisset, donec adhuc et ipsi vires majores haberent, *quam tunc*, et Atheniensium classis parva esset, neque nunc *pugnare vellet*, dum *Athenienses* seditione laborare dicerentur, necdum *omnes* ipsorum naves in eodem loco essent; *sed *ipsi Peloponnesii* propemodum attererentur, dum Phœnissas naves a Tissapherne, verbis, non re ipsa, *mittendus*, frustra opperirentur. Tissaphernes vero, quod naves istas non adduceret, et *Peloponnesiorum* classem affligeret, quod stipendium nec assidue nec integrum persolveret. Nequaquam igitur diutius cunctandum; sed *quamprimum* navali prælio dimicandum esse dicebant. Syracusani autem præcipue instigabant.

79. Socii vero et Astyocho, cum rumorem istum sensissent, habitoque concilio, prælium navale committendum esse, censuissent, quandoquidem et seditio, quæ Sami erat, ipsis nuntiabatur, *illinc* solventes cum omnibus navibus, quæ numero centum ac duodecim erant, Mycalen versus navigare cœperunt, et Milesios itinere pe-

* Sed tempus terat, opperiendo Phœnissas a Tissapherne naves, nomine, non re, periculum certaminis facturas. *Vallu.* Expectandis Phœnicum ab Tissapherne navibus, quæ nomen magis, quam vires, allaturæ in discrimen essent, tempus teri. *Acacius.*

destri *codem* proficisci jusserunt. Athenienses vero cum illis duabus et octoginta navibus, *quas e Samo secum duxerant*, quæ in Glauce agri Mycalesii stationem habebant, (ab hac autem parte, quæ Mycalen spectat, Samus a continente parum distat) cum Peloponnesiorum naves contra *se* venientes vidissent, in Samum se receperunt, existimantes, suarum numerum non satis esse firmum ad belli fortunam de summa rerum periclitandam. Simul etiam (præ-senserant enim, ipsos *hostes* Miletu venire, prælium navale committere cupientes) expectabant et ipsum Strombichidem ex Hellesponto cum ea classe, quæ ex Chio Abydum profecta fuerat, venturum ad opem sibi ferendam. Nuntius enim ad ipsum præmissus fuerat. Atque illi quidem sic in Samum se receperunt. Peloponnesii vero, classe ad Mycalen appulsa, *illic* castra posuerunt, et *cum ipsis* Milesiorum et accolarum peditatus. Postridie vero, cum adversus Samum navigare statuissent, nuntiatum est *ipsis*, Strombichidem ex Hellesponto cum sua classe *Samum* revertisse. Quare confestim Miletum redierunt. Sed Athenienses, post alterius classis accessionem, ipsi cum centum et octo navibus Miletum invadere statuerunt, eo animo, ut navali prælio dimicarent. Sed cum nullus ipsis obviam prodiret, rursus in Samum se receperunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{2}$.

80. Post hæc autem, eadem æstate, statim Peloponnesii, quoniam cum omnibus suis navibus obviam hostibus non prodierant, existimantes, se non satis virium habere ad prælium *cum illis* committendum, inopes consilii, unde pecunias haberent, *quas* tot navibus *suppeditarent*, præsertim quod Tissaphernes *classi stipendium* male persolveret, mittunt ad Pharnabazum (quemadmodum et initio ex Peloponneso præceptum fuerat) Clearchum, Rhamphii *filium*, cum quadraginta navibus. Pharnabazus enim ipsos evocaverat, et stipendium præbere paratus erat: simul etiam per legatos ipsis significabat, Byzantium defectionem facturum. Hæ autem Peloponnesiorum naves, cum e portu solvissent et altum petiissent, ut Athenienses in conficiendo navigationis cursu laterent, tempestate jactatæ, atque aliæ quidem, *atque adeo illarum* pleræque, quibus Clearchus præerat, cum Delum tenuissent, et postea Miletum rediissent, (Clearchus autem in Hellespontum itinere terrestri reversus, imperium obtinebat;) illæ vero decem, quibus Helixus Megarensis præerat, cum in Hellespontum evasissent, Byzantium ad defectionem faciendam impulerunt. Postea vero *Athenienses*, qui Sami stativa habebant, cum *hoc* intellexissent, auxilio atque præsidio loci classem in Hellespontum miserunt. Quinetiam leve quoddam navale prælium *inter Peloponnesios et Athenienses*, octonis utrinque navibus, ante Byzantium commissum est.

Paulo
post init
Martii.

81. Qui autem apud Samum rebus præerant, præcipue vero

Bell. Thrasybulus, cum semper alias, tum vero postquam reipublicæ statu immutavit, in sua *pristina* sententia permansit, ut Alcibiadem reduceret, ac tandem militum multitudinem in concione *ad hoc faciendum* induxit. Cum autem illi restitutionem ac impunitatem Alcibiadi decrevissent, *Thrasybulus* ad Tissaphernem profectus, Alcibiadem Samum deduxit: existimans, *hanc* unam esse salutis spem, si *Alcibiades* Tissaphernem, a Peloponnesiis *alienatum*, ad se traderet. Concione autem coacta, Alcibiades exsilii sui calamitatem questus est ac deploravit, multaque loquutus de republica ipsos in non parvam futurorum spem adduxit: et supra modum suam apud Tissaphernem gratiam amplificavit, ut et illi, qui domi paucorum dominatum habebant, ipsum formidarent, et conjurationes magis dissolverentur; et qui Sami erant, ipsum magis honorarent, ipsique majorem fiduciam animis conciperent; utque Tissaphernis hostes in maximam invidiam incurrerent, et ex spe, quam conceperant deicerentur. Alcibiades igitur maxima cum jactatione hæc pollicebatur, *asseverans*, Tissaphernem sibi recepisse nimirum, quoad aliquid suarum facultatum reliquum foret, si modo Atheniensibus confideret, ipsos nulla stipendii inopia laboraturos, ne si oporteret quidem ad extremum suum ipsius lectum ad pecuniam inde cogendam vendere: naves quoque Phœnicum, quæ jam Aspendi essent, ad Athenienses, non ad Peloponnesios, adducturum. Se autem ita demum fidem Atheniensibus habiturum, si ipse reversus, ipsi *Tissapherni Atheniensium nomine* recepisset, ac, *illos id facturos, spondisset*.

82. Illi vero, cum et hæc et alia multa audissent, * confestim et ipsum in superiorum imperatorum collegium cooptaverunt, et res omnes *ad illos* detulerunt. Spem autem, quam singuli, cum de sua salute, tum de quadringentis ulciscendis, subito conceperunt, cum nulla re commutassent. Et propter ea, quæ dicta fuerant, jam tum erant parati, contemptis hostibus, qui aderant, in Piræeum navigare. Ille vero, quamvis *alii* multi instarent, navigationem quidem in Piræeum, † omissis hostibus, qui propius essent, vel maxime impedit. Sed quandoquidem ipse creatus esset imperator, se primum ad Tissaphernem iturum, et belli negotia confecturum *dixit*. Confestim autem post istam concionem abiit, ut videretur omnia cum illo communicare, simul etiam quod apud illum in majore honore esse cuperet, et ostentare, se etiam imperatorem jam creatum esse, illique et prodesse et obesse posse. Contigit autem Alcibiadi, ut per Tissaphernem quidem Athenienses terrefaceret, per illos vero Tissaphernem.

83. Peloponnesii autem, qui Miletu erant, audito Alcibiadis re-

* Imperatorem ipsum confestim ad cæteros creaverunt. *Acacius*.

† Adeo propinquis relictis hostibus etc. *Acacius*.

ditu, cum et antea Tissapherni diffident, tunc vero multo magis ei obtrectare cœperunt. * Accidit enim ipsis, ut Tissaphernes (quod, quo tempore Athenienses cum infesta classe adversus Miletum iverrunt, obviam illis prodire, et navale prælium committere nolissent,) ad stipendium ipsis persolvendum longe languidior factus, ipsis, etiam Alcibiadis opera, vel multo ante hæc, longe magis esset invisus. Quamobrem milites inter se convenientes considerabant, quæ vel prius *secum ipsi reputabant*, quinetiam alii quidam auctoritatis non contemnendæ viri, nec soli *gregarii* milites, quod nec integrum stipendium unquam acciperent, et quod daretur, exiguum esset, et ne hoc quidem assidue *persolveretur*; † et nisi quis aut navali prælio dimicaret, aut *illinc* discederet, *ac eo proficisceretur*, unde stipendium haberet, naves ab hominibus desertum iri *dicebant*: omnium autem Astyochum auctorem esse, qui quæstus privati gratia Tissapherni morem gereret.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{4}$.

84. Dum autem ipsi *secum* ita ratiocinarentur, quidam etiam hujusmodi tumultus in Astyochum concitatus est. Nam Syracusanorum ac Thuriorum nautæ, quo liberior multitudo erat, eo etiam confidentius ingruentes stipendium reposcebant. Ille vero quoddam arrogantius responsum *ipsis* reddidit, quinetiam interminatus est Dorico suis nautis patrocini, et scipionem sustulit, *eum percussurus*. Cum autem multitudo *hoc* animadvertisset, ‡ ut nautæ, clamore simul sublato in Astyochum impetum fecerunt, ut *eum* ferirent. Quod ille prævidens, ad aram quandam confugit. Non tamen percussus fuit; sed alii ab aliis diremti discesserunt. Quinetiam Milesii Tissaphernis castellum Miletum exstructum clam aggressi ceperunt; et præsidium, quod illic erat, ejecerunt. Hæc autem cum alii socii, tum vero præcipue Syracusani, comprobaverunt. Lichæ tamen hæc displicebant, et dicebat, oportere Milesios, et alios, qui essent in Regis ditione, Tissapherni inservire ac obsequi in iis, quæ moderata essent, donec bellum feliciter administrassent. Milesii vero ipsi succensebant, et cum ob ista, tum ob alia hujusmodi, ipsum postea morbo defunctum humari non permiserunt *in eo loco*, ubi Lacedæmonii, qui præsentibus aderant, *eum humari* volebant.

85. Cum igitur ipsi *Peloponnesii* res in hujusmodi controversia adversus Astyochum et Tissaphernem exorta constitutas haberent, Mindarus Astyochi navarchiæ successor Lacedæmone supervenit, ac imperium accepit: Astyochus vero discessit. Cum ipso autem Tissaphernes quemdam ex iis, quos secum habebat, Gaultem no-

* Delatum enim ad eos fuerat, etc. *Valla*.

† Ac nisi navale prælium finiretur, aut, navali prælio finis imponeretur etc. *Stephanus*.

‡ Utique nautæ. *Valla*. Qualiter homines nautici facere solent. *Acacius*.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$.
 mine, Cara, legatum misit, utriusque linguæ gnarum, cum Milesios de castello accusaturum, tum etiam simul se purgaturum. Sciebat enim, Milesios *illuc* proficisci eo potissimum animo, ut in se inveherentur, et Hermocratem cum ipsis, qui demonstraturus esset, Tissaphernem cum Alcibiade res Peloponnesiorum labefactare, et anticipis fidei esse. Inimicitiae enim ipsi cum illo semper intercedebant propter stipendii solutionem. Quinetiam tandem, cum Hermocrates Syracusis exsularet, alique duces, Potamis, Myscon, et Demarchus, Miletum ad Syracusanorum classem venissent, Tissaphernes Hermocrati jam exsulanti multo acrius instabat, ipsique cum alia crimini dabat, tum vero, quod, cum aliquando pecuniam a se postulasset, nec impetrasset, inimicitias secum gereret. Astyochus igitur et Milesii et Hermocrates Lacedæmonem petierunt. Alcibiades vero jam a Tissapherne Samum redierat.

86. Legati autem, quos quadringenti tunc miserant ad deliniendos et accurate docendos eos, qui Sami erant, dum Alcibiades *illic* adesset, ex Delo advenerunt. Et, coacta concione, verba facere conabantur. Milites vero primum quidem *eos* audire nolebant: sed eos, qui popularem statum sustulissent, interficiendos esse vociferabantur. Deinde tamen, ægre sedato tumultu, *eos* audierunt. Illi vero nuntiarunt, hanc *status* immutationem non in reipublicæ perniciem, sed *publicæ* salutis causa factam fuisse, nec ut *civitas* hostibus proderetur. Se enim, cum *hostes in agrum Atticum* irrupissent, id facere potuisse, quod imperium jam obtinerent. Futurum autem, ut, quotquot e quinque millium numero essent, per vices *ejusdem dignitatis* participes essent. Neque vero propinquos ipsorum aut contumeliam pati (quemadmodum Chæreas criminando retulisset), aut ullo malo affici; sed unumquemque in suis *possessionibus et suo loco quiete* manere. Cum autem et alia multa commemorassent, nihilo magis *tamen eos* audire voluerunt; sed indignabantur. Et alii alias sententias dicebant; præcipue vero de navigatione in Piræeum suscipienda. Tunc autem Alcibiades primus, et ita, ut nemo magis, de republica bene meritus fuisse visus est. Cum enim Athenienses, qui Sami erant, adversus se ipsos animi quodam impetu navigare statuissent, (quod si fecissent, hostes confestim Ioniam et Hellespontum in suam potestatem planissime rede-gissent,) *hoc illorum consilium atque conatum visus est impedivisse.* * Tunc autem nullus alius illam multitudinem compescere potuisset. Ille vero et illud navigationis infestæ studium sedavit, et eos, qui legatis privatim irascebantur, increpans, deterruit. Ipse autem *solus legatos* dimisit, cum ipsis respondisset, se non impedire, quin illa quidem quinque millia *civium* im-

* Non hercle quisquam alius obsistere, et eo tempore multitudinem retinere potuisset, ipse vero etc. HUDS.

perium obtineret, ipsis tamen imperare, ut illos quadringentos amoverent, et senatum restituerent, quemadmodum et prius *fuisset*, quingentorum. Porro si quos sumtus, parsimoniæ studentes, contraxissent, ut milites *justum* stipendium facilius haberent, se magnopere probare. Cæterum *illos* hortabatur, ut hostibus *fortiter* resisterent, nec ullo modo cederent. Si enim civitas incolumis staret, magnam spem esse *dicebat*, fore, ut *hostes* compositionem secum facerent. Si vero semel altera *Atheniensium* pars succumberet, vel illa, quæ Sami erat, vel illa, *quæ Athenis erat*, nullum amplius fore, cum quo quis in mutuam gratiam rediret. Aderant autem et Argivorum legati, qui populari Atheniensium factioni, quæ Sami erat, se opem laturos pollicebantur. Sed Alcibiades eos collaudatos, et quum quis eos vocaret, ut adessent, rogatos, ita dimisit. Venerant autem Argivi cum Paralidis, quibus a quadringentis viris tunc imperatum fuerat, militari navi Eubœam *custodiæ causa* circumveherentur, et Atheniensium legatos a quadringentis missos, Læspodiam, et Aristophontem, et Melesiam, Lacedæmonem deducerent. At isti, cum Argos appulissent, legatos quidem comprehensos Argivis tradiderunt, quippe quod essent ex numero illorum, qui in primis popularem statum sustulissent. Ipsi vero nequaquam amplius Athenas redierunt: sed legatos Argis adducentes, *ea*, quam habebant, triremi, Samum appulerunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. ½.
V. C.
Varr.
34½.

87. Eadem autem æstate Tissaphernes, eo tempore, quo Peloponnesii, cum ob alia, tum vero propter Alcibiadis restitutionem, ipsi, ut Atheniensium partibus aperte jam faventi, maxime infensi erant, cupiens (ut saltem tunc videbatur) has criminationes apud ipsos diluere, præparabat profectionem ad classem Phœnissam, quæ ad Aspendum stabat, Lichamque secum venire jussit. Dixit autem, se substitutum Tamum suum præfectum, qui, quoad ipse abesset, stipendium exercitui præberet. Variè autem *res* narratur, nec facile sciri potest, qua mente petierit Aspendum, et *illuc* profectus classem *illinc* non adduxerit. Nam constat quidem, centum quadraginta septem Phœnissas naves Aspendum usque pervenisse. Cur vero ad *Peloponnesios* non iverint, variæ sunt conjecturæ. Alii enim *hoc a Tissapherne factum fuisse conjiciunt*, ut suo discessu (quemadmodum constituerat) Peloponnesiorum res attereret. Tamus enim, cui negotium datum fuerat, stipendium nihilo melius, sed etiam pejus, præbebat. Alii vero, ut Phœnices, Aspendum usque perductos, exacta pecunia dimitteret. Ipsis enim uti non statuerat. Alii vero, * ut *Phænissæ classis ad Peloponnesios venturæ* rumor Lacedæ-

Aprili
ine-
unte.

* Vitandæ invidiæ causa, qua apud Lacedæmonem flagrabat, hoc esse factum, ut non injurius videretur, sed plane ad classem se contulisse vere armatam. *Valla*. Criminibus Lacedæmonem de se delatis motum, ut, se nihil, præter officium, agere, ostenderet, sed jam aperte ad naves instructas proficisci. *Acacius*.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$. monem perveniret, ut diceretur, *ipsum Tissaphernem non injuste facere, sed plane ad classem vere instructam ivisse. Mihi vero manifestissimum esse videtur, classem non adduxisse, ut res Græcorum attereret, suspensasque teneret: utque, dum illuc proficisceretur, et cunctaretur, labefactaret; et utrosque, Lacedæmonios ac Athenienses, exæquaret, ut neutros potentiores redderet, se vel his, vel illis, adjungens. Nam si *bellum conficere voluisset, illud profecto manifestum est, ipsum id sine dubio conficere potuisse. Nam (ut est verisimile) si classem adduxisset, victoriam Lacedæmoniis præbuisset; quippe qui vel tunc pari potius, quam inferiori, classe adversus hostem in statione starent. Illa etiam speciosa causa, quam Tissaphernes attulit, cur classem ad Lacedæmonios non adduxisset, res illorum maxime attrivit. Dicebat enim, ipsam minori numero, quam Rex jussisset, contractam fuisse. Atqui profecto Tissaphernes hoc modo majorem gratiam apud Regem inivisset, si non magnam regiæ pecuniæ vim consumsisset; sed eadem negotia minoribus sumtibus conficisset. Tissaphernes igitur (quocunque tandem consilio hoc fecerit) Aspendum ivit, et in Phœnicum congressum venit, et Peloponnesii, illius jussu, Philippum, virum Lacedæmonium, cum duabus triremibus, ut ad classem miserunt.*

88. Alcibiades vero, postquam audivit, Tissaphernem Aspendum petiisse, ipse quoque cum tredecim navibus, quas assumsit, eo contendit, pollicitus iis, qui Sami erant, tutum magnumque beneficium. Aut enim se Phœnissam classem ad Athenienses adducturum; aut saltem ad Peloponnesios venire prohibitorium: cognoscens (ut erat verisimile) Tissaphernis mentem ex longa consuetudine, quod adducturus non esset, simul etiam, quod quam maximam invidiam illi apud Peloponnesios ob illius in ipsum et Athenienses studium conflare vellet, ut hac ipsa de causa Tissaphernes ad ipsos Athenienses accedere magis cogeretur. Et hic quidem, confestim Phaselide et Cauno solvens, in altum navigare cœpit.

89. Legati autem a quadringentis viris missi, cum e Samo pervenissent Athenas, Alcibiadis mandata Atheniensibus renuntiaverunt, illum ipsos hortari, ut hostibus resisterent, nulloque modo cederent, maximamque spem habere, fore, ut exercitum, qui Sami esset, ipsis etiam reconciliaret, et Peloponnesios superaret, atque his verbis multos eorum, qui paucorum dominatus erant participes, et qui vel prius hunc rerum statum graviter ferebant, et lubenter, dum tamen tuto, aliquo modo se hac molestia liberassent, tunc multo magis corroboraverunt. Quare jam coire, et de illo rerum statu queri cœperunt, habentes hujus rei duces eos, qui paucorum dominatus longe principes erant, et qui magistratus gerebant, quo in numero erant Therame-

* Bellum apertum gerere voluisset etc. Valla.

nes Agnonis, et Aristocrates Sicelii *filius*, et alii, qui inter primos quidem rerum participes erant, sed (ut aiebant) metuentes exercitum, qui Sami erat, et Alcibiadem, legatos Lacedæmonem miserunt, ne *cives* civitatem sine majori *civium* parte aliquo maleficio afficerent, non impedituros, *ut prætendebant*, quin dominatus perquam paucorum constitueretur, sed ut quinque millia, *quæ rempublicam administrarent*, re, non autem nomine, declararentur, et æquabilior reipublicæ status constitueretur. Hæc autem erat speciosa quidem ratio, qua popularem statum a se constitui, simulabant: sed *tamen* eorum plerique propter privatam ambitionem *ei rei* dabant operam, qua potissimum interit paucorum dominatus ex populari statu constitutus. Omnes enim eo ipso die, *quo rerum potiri cæperunt*, non solum *cæteris* pares, sed etiam singuli longe principes *totius suæ civitatis* esse volunt. At in populari statu, in quo magistratus per electionem creantur, quisque facilius fert ea, quæ eveniunt, utpote qui non a paribus, *sed ab hominibus dignitate præstantioribus*, se superatum esse putet. Ipsorum autem animos manifestissime erexerunt tum magna Alcibiadis potentia, quam Sami habebat, tum etiam, quod hic paucorum dominatus ipsis haud stabilis futurus esse videbatur. Certatim igitur unusquisque, ipse potissimum popularis status patronus esse anitebatur.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.

90. Sed quadringenti viri huic *reipublicæ administrandæ* formæ maxime adversabantur, et qui *paucorum dominatus* principes erant, cum Phrynichus (cui etiam, quum olim Sami præturam gessisset, cum Alcibiade dissidium tunc fuit) tum Aristarchus, qui in primis, ac jampridem statui populari adversabatur, et Pisander, et Antiphon, et potentissimi quique alii, cum antea, simul ac *paucorum dominatum Athenis* constituerunt, tum etiam postquam paucorum ille dominatus ab ipsis Sami constitutus in statum popularem rursus est commutatus, legatosque de suo corpore Lacedæmonem miserunt, et paucorum dominatui *stabiliendo* operam studiose dabant, et murum in ea, quæ Eetionea vocatur, excitabant: sed etiam multo magis, *quam ante*, postquam et ipsorum legati Samo redierunt, quia videbant, cum ipsam plebem, tum etiam ex suis eos, qui prius fidi esse videbantur, *jam* immutatos esse. Et miserunt quidem propere Antiphontem et Phrynichum atque alios decem (quod et res urbanas et res Samias metuerent) cum mandatis, ut quavis ratione, modo conditio tolerabilis esset, cum Lacedæmoniis reconciliarentur. Multo autem studiosius, *quam ante*, murum in Eetionea ædificabant. Hujus autem muri *extruendi* consilium hoc fuit, (ut aiebat Theramenes ejusque socii,) non, ut eos, qui Sami erant, si per vim cum infesta classe venirent, in Piræeum non reciperent, sed potius ut hostium, quoties vellent, et classem et peditatum reciperent. Nam Eetionea est c

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$.

duobus alterum Piræei promontorium, et juxta ipsam statim sunt fauces, qua navium ingressus est. Hic igitur cum eo muro, qui prius continentem versus exstructus erat, sic exstruebatur, ut pauci homines, illic stationem habentes, introitus navium arbitri essent. Nam ad ipsam alteram turrin in angusti portus ostio sitam terminabatur: et murus antiquus continentem versus, et novus, qui intra antiquum murum mare versus exstruebatur, ad eandem turrin uterque terminabatur. Quinetiam proxime hunc novum murum statim maximam porticum intra Piræeum ædificaverunt, cujus ipsi potiebantur. In quam cogebant omnes suum frumentum seponere, tam id, quod jam erat in urbe, quam quod mari advehebatur, illincque promentes venundare.

Aprili non admodum affecto.

91. Theramenes igitur hæc et jam pridem cum quiritatione dicebat, et postquam legati Lacedæmone redierunt, nulla pactione cum universis Lacedæmoniis facta, dicebat, fore, ut propter hanc novam munitionem civitas etiam in salutis discrimen adduceretur. Nam sub hoc idem tempus affuerunt etiam pariter ex Peloponneso duæ et quadraginta naves ab Euboensibus accitæ (quarum nonnullæ erant e Tarento et Locris Italicæ et Sicilienses), quæ jam in ora Laconica stationem habebant, et navigationem in Eubœam præparabant. Præerat autem ipsis Hegesandridas Hegesandri filius Spartanus; quas Theramenes non tam in Eubœam, quam in eos, qui Eetioneam muniebant, navigare dicebat, et, nisi quis jam sibi caveret, illos ab hoste per imprudentiam perituros. Proficiscebatur autem etiam tale quippiam ab illis, qui criminationem istam sustinebant, nec quod illis ab eo tunc objiciebatur, omnino obtrectandi tantum studio dicebatur. Illi enim potissimum quidem in paucorum dominatu et civitati et sociis imperare cupiebant: sin minus, certe classem et munitiones illas habere, ac arbitrato suo vivere volebant. Quod si hac quoque re excluderentur, cupiebant saltem non profligari ipsi potissimum ante alios a populari statu rursus restituto: sed vel hostibus in urbem introductis, sine munitionibus et sine classe pactionem cum illis facere, ut, qualemcunque civitatis statum haberent, dummodo de suis corporibus securi essent.

92. Quamobrem etiam hanc munitionem, quæ et portulas et introitus et hostium receptacula habebat, studiose ædificabant, et prius absolvere cupiebant, quam prævenirentur. Ac initio quidem inter paucas, et clam potius, quam palam, hæc dicebantur. At ubi Phrynichus reversus ex legatione, quam ad Lacedæmonios obierat, a quodam circitorum ex insidiis in foro frequenti vulneratus, nec procul a curia digressus, continuo decessit: et percussor quidem ipsius evasis, at ejus adjutor, homo Argivus, comprehensus, tortusque a quadringentis, nullius, a quo facinus hoc perpetrare jussus esset, nomen protulit, nec aliud quippiam dixit, nisi quod sciret multos ho-

mines et in circitorum præfecti et in alias ædes convenire solitos. Tunc vero, cum nihil novi hinc, *post istam Phrynichi cædem*, accidisset, jam confidentius et Theramenes et Aristocrates, et alii, quotquot vel ex ipsis quadringentis vel extra hos ejusdem sententiæ erant, * eum rerum statum invaserunt. Simul enim et ex agro Laconico naves illæ jam circumvectæ, et Epidaurum appulsæ, Æginam excursionibus infestaverant. Quare Theramenes dicebat, verisimile non esse, *naves* eas, si in Eubœam navigarent, in Æginæ sinum fuisse deflexuras, et rursus Epidauri stationem habituras, nisi accitæ venirent ad *ea peragenda*, quæ et ipse semper criminabatur. Nequaquam igitur amplius quiescendum. Tandem vero, multis præterea seditiosis ac suspiciosis sermonibus habitis, jam et factis eum rerum statum aggredi cœperunt. Nam gravis armaturæ milites, qui Eetionææ munitionem in Piræeo ædificabant (inter quos erat et Aristocrates centurio, qui suam centuriam secum habebat), comprehendunt Alexiclem inter paucorum dominatus collegas præcipua dignitate præditum, et in alterius factionis homines maxime propensum, et domum adductum in vincula conjiciunt. Ipsos autem simul adjuverunt cum alii, tum Hermon, quidam circitorum apud Munychiam excubantium præfectus. Sed (quod maximum erat) armatorum agmen eadem consilia agitabat. Cum autem *hoc* quadringentis renuntiatum fuisset (considebant autem in curia), confestim *omnes*, præter eos, quibus ista non placebant, parati erant ire ad arma, et Therameni, ac iis, qui cum eo erant, minitabantur. Ille vero, se purgans, dicebat, se paratum esse jam ire cum *ipsis* ad *Alexiclem ex vinculis* eripiendum. Et assumpto uno e ducibus, qui erat ejusdem sententiæ, cujus et ipse, ad Piræeum perrexit. Adjuvabat autem *ipsum* Aristarchus, et equitum juvenus. Erat autem ingens ac terribilis tumultus. Nam et qui in urbe *degebant*, Piræeum jam occupatum, et *Alexiclem* illum, qui comprehensus fuerat, morte mulctatum putabant; et qui in Piræeo erant, eos, qui in urbe erant, contra se tantum non adesse *suspicabantur*. Cum autem seniores ægre impedirent eos, qui per urbem discurrebant, et ad arma *corripienda* ferebantur, cum etiam Thucydides Pharsalius, hospes publicus, qui *tunc* aderat, et officiose singulos impediret, et exclamaret, ne hostibus prope insidiantibus patriam perderent, quieverunt, et a manibus mutuo sibi afferendis abstinuerunt. Et Theramenes quidem in Piræeum profectus, (præturam autem ipse quoque gerebat :) voce tenus gravis armaturæ militibus irasebatur. Aristarchus vero, et qui *populari* multitudini adversarii erant, indignabantur. Illorum vero gravis armaturæ militum plerique manum ad opus admovere cœperunt, nec eos *facti* pœnitebat: Theramenem etiam interroga-

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{1}{4}$.

* Negotia capesserunt. *Valla*. Rem aggredi cœperunt. *Acacius*.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.

bant, numquid ei videretur hæc munitio *publici boni causa* exstrui, et an satius esset eam demoliri. Ille vero, si et ipsis *eam* demoliri placeret, sibi quoque placere respondit. Hinc autem a vestigio; cum illi gravis armaturæ milites, tum etiam multi eorum, qui erant in Piræeo, munitionem conscenderunt, et demoliri cœperunt. Hac autem adhortatione ad vulgus utebantur, oportere *eum*, quicumque quinque millia *civium* quadringentorum loco *reipublicæ* præesse vellet, ad hoc opus accedere *et munitionem istam secum demoliri*. Nam, *quamvis popularem statum restituere vellent*, tamen *suum consilium* adhuc tegebant nomine quinque millium, * ita ut non aperte dicerent, quicumque vellet populum *reipublicæ* præesse: quia metuebant, † ne re vera essent *quinque millia civium*, quibus ad *reipublicæ administrationem* aditus per vices pateret, neve quis de suo numero per inscitiam aliquid apud aliquem de *quinque millium* numero dicens laberetur, ac in *capitis discrimen* adduceretur. Et idcirco illi quadringenti neque volebant, illos quinquies mille *cives* esse, neque constare, illos non esse. Nam existimabant, tot quidem participes constituere, haud dubie statum esse popularem: sed, si incertum esset, *neque constaret, esse quinque millia civium*, quibus ad *reipublicæ administrationem* aditus pateret, hoc mutuo terrorem esse incussurum.

93. Postridie autem illi quadringenti, etsi animis perturbati, in curiam tamen convenerunt. At illi gravis armaturæ milites, qui in Piræeo erant, cum Alexiclem dimisissent, quem comprehenderant, ac munitionem demoliti fuissent, ad Dionysiacum theatrum prope Munychiam situm concesserunt, et *illic* extra locum ordinarium armati concilium habuerunt, et ex communi ipsorum decreto confestim in urbem iverunt, et arma *illic*, in Anaceo deposuerunt. Quidam autem a quadringentis electi ad ipsos venerunt, et singuli singulos alloqui cœperunt, et quos animadvertissent homines esse mites, *ipsi* suadebant, ut et ipsi quiescerent, et alios in *officio* præterea continerent. Dicentes fore, ut *quadringenti* quinque millia *civium* designarent, et ex horum *quinque millium* numero quadringenti per vices constituerentur, prout ipsis quinque milibus placeret. Interea vero nullo modo civitatem perderent, neve eam funditus eversam hostibus traderent. His autem verbis, quæ a multis dicebantur, et ad multos fiebant, universa armatorum multitudo placatior, quam ante

* Ne quis eorum, qui præesse vellet, propalam statum popularem nuncuparet. *Valla*. Ut qui populo restitui imperium vellet, cum non aperte nominaret. *Acacius*.

† Ne revera esset illa factio quinque millium, et facta a se aliqua mentione *popularis imperii* per imprudentiam apud aliquem, qui e numero quinque millium esset, in periculum adducerentur. *Stephan*. Si interea vere essent in civitate, qui ad imperium illud quinque millium adspirarent, ne forte in eorum aliquem inciderent, et imprudenter aliquid proferentes, offendentesque in discrimen se conjicerent. *Emmius*.

fuerat, reddita est, ac de universo reipublicæ statu maxime timebat. Et inter eos convenit, ut ad dictam *certamque* diem in Bacchi templo concilium de concordia haberetur.

94. * Cum autem concilii in Bacchi templo habendi dies advenisset, et tantum non concio *jam* coacta esset, nuntiatur, illas duas et quadraginta naves cum Hegesandrida Megaris venientes Salaminem cursum tenere. Quamobrem quilibet ex illis gravis armaturæ militibus hoc ipsum esse ducebat, quod jam pridem a Theramene, et ab iis, qui cum eo erant, dicebatur, illam classem adversus illam munitionem venire, et *ideo hæc* utiliter diruta fuisse videbatur. Hegesandridas autem forsitan quidem ex composito et circum Epidaurum et circum illa loca versabatur; sed tamen credibile videtur esse, ipsum etiam propter præsentem Atheniensium seditionem, et *adductum* sui opportuni adventus spe, illic substitisse. Athenienses vero, postquam *hoc* ipsis nuntiatum est, confestim universi citato cursu in Piræeum contenderunt, † quod bellum domesticum non esset majus, quam quod ab hostibus inferebatur, quod non procul, at ad ipsum portum esset. Quamobrem alii quidem naves, quæ aderant, conscendebant, alii vero alias deducebant, nonnulli etiam ad muros et portus ostium ad vim hostilem arcendam accurrebant.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. $\frac{1}{2}$.
V. C.
Varr.
34 $\frac{3}{4}$.

95. At Peloponnesiorum classis adventans, et Sunium circumvecta, portum inter Thoricum et Prasias subiit. Postea vero Oropum appulit. Athenienses autem raptim, et iis, qui ad manus erant, nautis uti coacti, quippe quod civitas seditione laboraret, et *cives* in maximo *discrimine positi*, *rebus suis* opem celeriter ferre vellent (nam quod Attica interclusa esset, ipsorum omnis spes in Eubœa erat posita), Thymocharin ducem cum classe in Eretriam mittunt. Quæ cum *illuc* pervenisset, cum illis *navibus*, quæ prius in Eubœa erant, sex et triginta *navium numerum* effecit. Et protinus prælio navali dimicare coacta fuit. Nam Hegesandridas jam pransus, ab Oropo classem in altum duxerat. Abest autem Oropus ab Eretriensium urbe, stadiis fere sexaginta, maris tractu. Dum igitur ille cum infesta classe *jam* veniret, Athenienses quoque *suas* naves instruere cœperunt, existimantes, suos milites apud naves esse. Sed illi cibaria in prandium mercabantur, non ex foro, sed ex *privatis* ædibus in extrema urbis parte sitis. Nihil enim *in foro* vendebatur, quod ab Eretriensibus consulto factum fuerat, ut, dum cunctanter *naves militibus* implerentur, hostes prius impressionem *in eos* facerent, et Athenienses sic, utcunque instructi fuissent, in altum prodire coge-

* Ubi vero ad ædem Bacchi ventum est etc. *Valla*.

† Tanquam bellum domesticum majus, quam hostile, nec longinquum sed ante portum esset. *Valla*. Majus intestino certamine ab hostibus bellum non longe, sed ad portum adesse rati. *Acacius*.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92 $\frac{1}{2}$. V. C. Varr. 34 $\frac{3}{4}$.
 rent. Quinetiam ex Eretria signum Oropum versus ipsis *Lacedæmonii* sublatum *datumque* fuit, ut *significaretur*, quando in altum pro-
 vehi deberent. Athenienses igitur propter hujusmodi fraudem præ-
 paratam, in altum provecti, návalique prælio supra portum Eretri-
 ensem commisso, *quamvis ad hoc imparati venissent*, tamen aliquan-
 tisper etiam *hosti* restiterunt. Deinde in fugam versos *hostis* ad
 littus usque est insequutus. Et quotquot ipsorum ad Eretriensium
 urbem, ut amicam, confugerunt, asperrime tractati fuerunt, quia
 ab ipsis *Eretriensibus* interfecti fuerunt. Alii vero in munitionem,
 quam ipsi in Eretria tenebant, incolumes evaserunt, itemque naves,
 quotquot in Chalcidem pervenerunt. Peloponnesii vero, duabus et
 viginti Atheniensium navibus captis, virisque partim interfectis, par-
 tim captis, tropæum statuerunt. Nec multo post, cum totam Eu-
 bæam ad defectionem compulsissent, præter Oreum (hoc enim
 Athenienses ipsi tenebant) cæteras quoque res ad ejus statum perti-
 nentes componere cœperunt.

96. Cum autem rerum ad Eubæam gestarum nuntius Athenien-
 sibus allatus fuisset, pavor omnium ad illum usque diem maximus
eos invasit. Nam nec illa clades, quam in Sicilia acceperant,
 quamvis tunc ingens visa fuisset, nec ulla alia calamitas *eos* unquam
 adeo terruit. Cum enim eo tempore, quo et exercitus, qui Sami
 erat, defecerat, nec aliæ naves, nec qui eas conscenderent, supere-
 rant, ipsique *præterea* seditione laborabant, et incertum erat, quan-
 do inter se concursuri essent, ista calamitas, quæ tanta erat, propter
 quam et classem, et (quod maximum *erat malum*) Eubæam (ex qua
 plus utilitatis, quam ex Attica, percipiebant) amiserant, *illis* super-
 venisset, nonne merito animis erant consternati? Sed hoc potissi-
 mum eos turbabat, idque propter maximam locorum propinquitata-
 tem, si hostes ausuri essent, victoria potiti, confestim in ipsorum
 Piræeum navibus vacuum tendere. Et tantum non ipsos jam
 adesse suspicabantur. Id, quod *illi*, si audaciores fuissent, facile
 fecissent; et longe majus dissidium in urbe excitassent, si *eam illic*
 manentes obsedissent, et classem ab Ionia licet dominatui paucorum
 infestam, *tamen* illis secum cognatione conjunctis et universæ civi-
 tati succurrere coegissent. Interea vero et Hellespontus, et Ionia, et
 insulæ, et *omnia* loca ad Eubæam usque pertinentia, et (ut ita lo-
 quar) omne Atheniensium imperium in ipsorum potestatem venisset.
 Verum non in ea re tantum Lacedæmonii Atheniensibus omnium *ad-*
versariorum maxime commodi in bello *cum ipsis* gerendo fuerunt;
 sed et in aliis multis. Cum enim moribus maxime differrent (nam
 illi quidem, celeres; hi vero, tardi: et illi quidem, ad res aggre-
 diendas prompti; hi vero, timidi, præcipue vero adversus eos, qui
 classe multum poterant), plurimum *Atheniensibus* proderant. Syra-

cusani autem *hoc* demonstrarunt. Nam cum moribus maxime similes *illis* essent, optime etiam adversus *illos* bellum administrarunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
V. C.
Varr.
343.
Ante
Jun. 24.

97. Athenienses igitur propter hunc nuntium, *quamvis* essent *animis consternati*, viginti tamen naves instruxerunt, et concionem coegerunt, unam quidem statim, tunc primum, in eum locum, quem Pnyca vocant, ubi etiam alias *comitia habere* consueverant. In qua *concione*, quadringentis viris amotis, rerum administrationem quinque millibus tradere decreverunt. Ex hoc autem numero *illos omnes* esse *voluerunt*, quotquot arma gestarent. Nec ullam mercedem ullius magistratus gratia *ab ullo* accipiendam esse *censuerunt*. Nisi vero *qui magistratus gessissent, ita fecissent, cum, qui mercedem accepisset*, execrabilem esse iusserunt. Postea vero et aliæ crebræ conciones habitæ sunt, in quibus et legumlatores, et cætera ad reipublicæ administrationem pertinentia constituerunt. Atque initio quidem (meo saltem iudicio) Athenienses rempublicam non parum commode videntur administrasse. Nam utriusque factionis, paucorum et multitudinis, in unum redactæ, moderatum existit temperamentum. Hoc autem primum civitatem ob res adversas afflictam erexit. Decreverunt etiam Alcibiadem, cæterosque, qui cum eo erant, *in patriam* revocandos. Quare cum ad illum, tum ad exercitum, qui Sami erat, misso *nuntio*, res capessere, iusserunt.

98. In hac autem *rerum* mutatione statim Pisander, et Alexicles cum suis, et qui præcipui erant e paucorum dominatu, in Deceleam se subdixerunt. Solus autem ex illis Aristarchus (adhuc enim dux erat) repente suntis aliquot sagittariis, qui erant maxime barbari, ad Cœnoen contendit. Erat autem Atheniensium munitio in Bœotiæ confiniis *sita*. Corinthii autem, voluntarii quique Bœotis accitis, eam obsidebant, propter suorum ex Decelea se recipientium cladem, cædemque *factam ab Atheniensibus egressis* ex Cœnoe. Aristarchus igitur, colloquio cum ipsis habito, eos decepit, qui apud Cœnoen erant, dicens, eos quoque, qui in urbe erant, de cæteris *rebus* cum Lacedæmoniis transegisse, et oportere ipsos quoque locum illum Bœotis tradere. His enim conditionibus compositionem *factam dicebat*. Illi vero, cum *ipsi* ut duci fidem habuissent, et prorsus ignari essent, quod obsiderentur, fide publica interposita, *illinc* exierunt. Hoc igitur modo captam Cœnoen Bœoti receperunt; et Athenis paucorum dominatus *sublatus est*, et seditio cessavit.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
V. C.
Varr.
343.

99. Per eadem hujus ætatis tempora, * Peloponnesii quoque,

* Posteaquam Peloponnesiis, qui Mileti erant, nemo eorum etc. stipendium persolvebat, ac neque Phænissæ naves etc. tum demum Mindarus etc. *Acacius*. Huds.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. 2. V. C. Varr. 343. qui Mileti erant, cum a nullo illorum, quibus a Tissapherne tunc, quum Aspendum petiit, negotium datum fuerat, stipendium *ipsis* daretur, cum etiam neque Phœnissæ naves, neque Tissaphernes ullo modo veniret, et Philippus, qui cum ipso missus fuerat, Mindaro navarcho scripsisset, et alius Hippocrates, vir Spartanus, et qui apud Phaselidem erat, *idem ei scripsisset*, neque classem illam venturam esse, et res omnes *Peloponnesiacas* a Tissapherne injuste labefactari, ipsosque a Pharnabazo acciri, eumque paratum esse naves *ad eos* adducere, et cæteras suæ provinciæ civitates ad defectionem ab Atheniensibus faciendam compellere, quemadmodum et Tissaphernes *fecisset*, quod ex hac re commodum aliquod se percepturum speraret: sic igitur Mindarus, militari disciplina accurate servata, et profectio subito indicta, ut lateret hostes, qui Sami erant, cum tribus et septuaginta navibus Mileto solvens, in Hellespontum navigavit. Illuc autem prius per hanc eandem ætatem *aliæ* sexdecim naves *illi regioni* bellum illaturæ iverant, et quandam Cherrhonesi partem incursionibus infestaverant. Sed tempestate jactatus, ad Icarum appellere coactus est. Cum autem propter navigandi difficultatem illic quinque sexve dies moratus fuisset, Chium pervenit.

Initio Julii.

100. Thrasyllus vero, cum ipsum Mileto discessisse intellexisset, ipse quoque cum quinque et quinquaginta navibus Samo discessit, properans, ne ille ocius in Hellespontum ingrederetur. Sed cum audisset, *Mindarum* apud Chium esse, cum etiam existimasset, ipsum illic subsessurum, speculatores quidem et in Lesbo et in opposita continente collocavit, ne naves illæ, si forte aliquo proficiscentur, *ipsum* laterent. Ipse vero cum classe Methymnam profectus, farinam et cætera necessaria apparari jussit, ut, si major mora fieret, ex Lesbo Chium infesta classe petiturus. Simul etiam (Eressus enim a Lesbo defecerat) volebat adversus eam profectus, si posset, expugnare. Nam Methymnæorum exsules, qui non minimæ auctoritatis erant, cum ad quinquaginta gravis armaturæ milites, qui amicitiae causa eos sequuti fuerant, Cuma transportassent, et e continente alios mercede conduxissent, cunctis ad trecentos, Anaxarcho Thebano propter cognationem duce delecto, Methymnam primum adorti fuerant: sed de eo conatu dejecti propter Atheniensium præsidium *adversus eos* Mitylene progressum, rursus prælio extra urbem ab eodem præsidio repulsi, et per montem itinere facto, Eressum ad defectionem compulerunt. Thrasyllus igitur adversus eam cum tota classe profectus, *eam* aggredi statuebat. Sed et Thrasybulus cum quinque navibus e Samo ante *ipsius adventum* illuc profectus fuerat, cum de hoc exsulum trajectu nuntius ipsi allatus fuisset. Sed cum serius eo venisset, *nec ipsos exsules assequi.*

ius fuisset, adversus Eressum profectus, stationem contra *eam* habebat. Accessere præterea duæ quædam naves ex Hellesponto domum redeuntes, et Methymnææ. Naves autem universæ, quæ *tunc illic* aderant, erant numero septem et sexaginta, ex quibus milites sumserunt, et se præparare cœperunt, ut Eressum et machinis et quavis ratione, si possent, expugnarent.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
V. C.
Varr.
343.

101. Interea vero Mindarus, et Peloponnesiorum naves ex Chio profectæ, cum duorum dierum cibaria sumsissent, et singuli *militēs* a Chiis accepissent tres tessaracostas Chias, tertio die ex Chio solventes in altum vela fecerunt, ne inciderent in naves, quæ ad Eressum stabant, sed a sinistra Lesbum habentes, in continentem navigarunt. Cum autem ad *agri* Phocaici portum in Cratereis *situm* apulissent, et prandium *ibi* sumsissent, *oram* Cumanam prætervecti cœnaverunt in Arginisis, quæ sunt in continente e regione Mitylenes. Hinc autem, cum adhuc nox esset intempesta, prætervecti, et ad Harmatuntem in continente e regione Methymnæ *sitam* profecti, sumto prandio, celeriter prætervecti Lectum et Larissam et Hamaxitum, et *alia* illius regionis oppida, ad Rhætium, etiam quod est Hellesponti, ante mediam noctem pervenerunt. Harum autem navium nonnullæ et ad Sigeum, et ad alia illius regionis loca apulerunt.

102. Athenienses vero, qui apud Sestum erant cum duodeviginti navibus, postquam et ipsi speculatores ignibus sublatis *hostilis classis adventum* ipsis significaverunt, et *ipsi* multos ignes in hostili *agro* repente collucentes conspexerunt, Peloponnesios in Hellespontum ingredi cognoverunt. Quamobrem hac ipsa nocte, celeritate quanta maxima potuerunt, maritimam Chersonesi *oram* legentes, ad Elæuntem prætervecti contenderunt, quod hostium classem in apertum mare navigantes vitare vellent. Et illas quidem sexdecim Peloponnesiorum naves, quæ ad Abydum erant, latuerunt, quamvis ab amica *suorum* classe præmonitæ fuissent, ut ipsos Athenienses diligenter observarent, si *ex sua statione* exirent. Cum autem Athenienses primo statim diluculo illas *naves*, quæ cum Mindaro erant, conspexissent, et e vestigio Peloponnesii *naves hostiles* insequi cœpissent, non omnes quidem *hostium naves* ocius evaserunt, sed pleræque in continentem et in Lemnum diffugerunt; at quatuor naves, quæ postremæ navigabant, prope Elæuntem interceptæ fuerunt. Atque Peloponnesii unam quidem, *hostium navem*, ad Protesilai delubrum impactam, cum ipsis hominibus ceperunt, et duas alias sine viris: unam etiam vacuum ad Imbrum combusserunt.

103. Postea vero conjunctis et iis, quas ex Abydo *secum duxerant*, et aliis cum universis, sex et octoginta, hoc ipso die Elæuntem oppugnaverunt: sed cum hæc deditionem facere nollet, Abydum re-

Forte
Jul. 8.

Bell. Athenienses vero a *suis* speculatoribus frustrati, et existimantes hostium classem nequaquam clam se præterituram: sed otium, mœnia oppugnantes, postquam *hostes advenisse* cognoverunt, protinus omissa Eresso celeriter in Hellespontum ad opem *loco periclitanti* ferendam accurrerunt. Duas autem Peloponnesiorum naves ceperunt, quæ, tunc in hostibus audacius persequendis in altum provectæ, in ipsos inciderant. Postero die Elæuntem profecti, stationem *illic* habuerunt, et ex Imbro *naves*, quotquot *eo* confugerant, receperunt, et quinque dies in prælii navalis apparatu consumserunt.

Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
V. C.
Varr.
343.
Forte
Jul. 9.
Medio
Julii.

104. Postea vero navale prælium hoc modo commiserunt. Athenienses *quidem* acie in cornu instructa, ipsam oram legebant, Sestum versus *navigantes*: Peloponnesii vero, cum *illorum adventum* ex Abydo cognovissent, et ipsi obviam *illis* prodierunt. Postquam autem *utrique* navale prælium commissum iri animadverterunt, cornua *classis* exporrexerunt: Athenienses quidem, juxta Chersonesum, initio ducto ab Idaco usque ad Arrhiana, navibus sex et octoginta: Peloponnesii vero contra, ab Abydo usque ad Dardanum, navibus octo et sexaginta. Apud Peloponnesios autem cornu tenebant, dextrum quidem Syracusani, alterum vero ipse Mindarus, et velocissimæ quæque naves; at apud Athenienses, sinistrum quidem Thrasyllus, Thrasybulus vero dextrum; cæteri vero duces in assignato quique loco steterunt. Cum autem Peloponnesii initium configendi facere properarent, et dextrum quidem Atheniensium *cornu* ipsi *suo* sinistro superare, ac illos extrinsecus prodeundi facultate, si possent, intercludere *maturarent*, medium vero *agmen* ad terram non procul distantem propellere *studerent*, Athenienses hac re cognita, qua quidem parte adversarii ipsos intercludere volebant, obviam *illis* prodierunt, et navigationis *celeritate* illos superabant: at sinistrum ipsorum *cornu* promontorium, quod Cynossema appellatur, jam superaverat. Hoc autem modo medium *ipsorum agmen*, ex infirmis ac dissipatis navibus constabat, præsertim quod *Athenienses* minorem numerum haberent, et locus ille, qui circa Cynossema erat, acutum et angularem ambitum haberet, ita ut ea, quæ in ulteriore illius parte fiebant, *ab his* conspici non possent.

105. Peloponnesii igitur, impressione in medium facta, naves Atheniensium in siccum propulerunt, et in terram exscenderunt prælio longe superiores. Neque vero *huic* medio *navium agmini* succurrere poterant, aut a dextro, qui cum Thrasybulo erant, propter navium in ipsos ingruentium multitudinem, aut a sinistro, qui cum Thrasylo erant. Nam propter illud promontorium, quod Cynossema appellatur, *res ab ipsis* cerni non poterat, simul etiam Syracusani, et cæteri, qui non pauciores numero post ipsos in acie stabant, illos prohibebant: donec Peloponnesii, dum victoria freti,

secure alii aliam navem insequerentur, quadam suæ classis parte ordines solvere cœperunt. Thrasybulus autem, et qui cum eo erant, cum animadvertissent, *hostium* naves sibi oppositas, *cursum* inhibere, omisa jam contentione circumagendi cornu, et conversi, confestim *eas* repellunt, ac in fugam vertunt. Illas autem *naves* nacti, quæ in victrici Peloponnesiorum parte dispersæ erant, ferire cœperunt, et *illarum* plerisque vel sine prælio terrorem incusserunt. Syracusani quoque et ipsi jam cesserant iis, qui cum Thrasyullo erant, et in fugam *eo* magis se conjecerunt, postquam alios etiam *jugere* viderunt.

Bell.
Pelop.
an. 21.
Olymp.
92. 2.
V. C.
Varr.
343.

106. Cum autem *hostes* in fugam versi fuissent, et Peloponnesii primum *quidem* ad flumen Pydium præcipue confugissent, deinde vero Abydum, Athenienses paucas quidem *illorum* naves ceperunt (Hellespontus enim, quod esset angustus, brevia hostibus effugia præbebat) hanc tamen navalia prælii victoriam opportunissimam tunc obtinuerunt. Cum enim ad eum usque diem formidarent Peloponnesiorum classem, cum propter clades paulatim *acceptas*, tum etiam propter calamitatem, *quæ ipsis* in Sicilia contigerat, *jam* et se ipsos accusare, et hostes in rebus nauticis jam magnificere desierunt. Adversariorum tamen *has* naves ceperunt, Chias quidem octo, Corinthias vero quinque, et Ambracioticas binas, et totidem Bœoticas, Leucadiorum vero et Lacedæmoniorum et Syracusanorum et Pellenæorum, singulas singulorum. Ipsi vero *Athenienses* quindecim naves amiserunt. Cum autem in promontorio, ubi erat Canis-sepulcrum, tropæum statuissent, et naufragia ad se attraxisent, et hostibus cadavera, fide publica interposita, reddidissent, Athenas etiam victoriæ nuntium triremi miserunt. Illi vero, *qui Athenis erant*, cum *hæc* navis *eo* pervenisset, audita felicitate insperata, propter clades, quæ et circum Eubœam et per seditionem nuper *ipsis* contigerant, vehementer animo confirmati sunt, et existimaverunt, res suas adhuc (si impigre *eas* capesserent) superiores evadere posse.

107. Quarto autem post hoc navale prælium die, Athenienses, qui apud Sestum erant, navibus properanter reffectis, navigarunt adversus Cyzicum, quæ *ab ipsis* defecerat. Conspicati autem illas octo naves a Byzantio *reversas*, quæ ad Harpagium et Priapum in statione stabant, *illuc* infesta classe profecti, prælioque superatis iis, qui erant in terra, naves illas ceperunt. Cum autem ad Cyzicum nullis muris munitam pervenissent, *eam* rursus in suam potestatem redegerunt, et pecunias *ab oppidanis* exegerunt. Interea vero et Peloponnesii ex Abydo adversus Elæuntem navigarunt, et suas naves captivas, quotquot erant integræ, receperunt, (cæteras enim Elæusii concremarant) et Hippocratem et Epiclem in Eubœam miserunt, ut illas naves, *quæ illic erant*, illinc adducerent.

Circa
Jul. 18.

Bell. Pelop. an. 21. Olymp. 92. 2. V. C. Varr. 343. Circa Jul. 18. 108. Per hæc eadem tempora Alcibiades etiam cum illis tredecim navibus, *quas secum duxerat*, e Cauno et Phaselide Samum rediit, nuntians, se Phœnissas naves avertisse, ne ad Peloponnesios irent, et effecisse, ut Tissaphernes in Atheniensium benevolentiam propensior esset, quam ante. Instructis autem præter eas, quas habebat, novem navibus, ingentem pecuniam ab Halicarnasseis exegit, et Con munire cœpit. His autem peractis, *et magistratibus ibi constitutis*, Samum jam sub autumnum rediit. Et Tissaphernes, cum audisset, Peloponnesiorum classem e Mileto in Hellespontum profectam, ex Aspendo solvens in Ioniam properavit. Dum autem Peloponnesii in Hellesponto essent, Antandrii (sunt autem Æoles) gravis armaturæ milites ex Abydo per montem Idam itinere pedestri clam deductos in urbem introduxerunt, quod ab Arsaco Persa, Tissaphernis præfecto, injuria afficerentur, qui Delios quoque (qui Atramyttium incolebant, quo tempore ab Atheniensibus, Deliistrandæ causa, suis sedibus pulsifuerunt,) occulto odio dissimulato, et illorum præstantissimis quibusque indicta expeditione, per amicitiae ac societatis speciem eductos, cum *eos* prandentes observasset, ac suorum manu circumdedisset, sagittis confixerat. Cum igitur *Antandrii*, propter hoc facinus, ipsum formidarent, *ac vererentur*, ne quid *is* in se quoque aliquando scelerate perpetraret, cum etiam idem alia imponeret, quæ ferre non poterant, ejus præsidium ex arce ejecerunt.

Initio Augusti, ante Aug. 8. Incunte Julio. Post Jul. 7. Medio Julii. A Sept. 22. V. C. 343. ad Mart. 17. V. C. 344. 109. Tissaphernes vero, cum hoc quoque Peloponnesiorum facinus audisset, nec id solum, quod in Mileto et Cnido fecerant (nam hinc etiam ipsius præsidia fuerant ejecta) existimans, se insigni contumelia ab ipsis affectum fuisse, veritusque ne quo alio præterea damno *se* afficerent, simul etiam ægre ferens, si Pharnabazus minore et tempore et sumtu conductis ipsis *Peloponnesiis* aliquid felicius adversus Athenienses gereret, ad ipsos in Hellespontum proficisci statuit, ut expostularet de rebus, quas ad Antandrum gessissent, et crimina *sibi ab illis objecta* dilueret, ac Phœnissis navibus aliisque *rebus*, quam honestissime se purgaret. Ac primum Ephesum profectus, Dianæ sacrificium fecit. Quum *autem* hyems hanc æstatem insequuta finietur, primus etiam ac vicesimus annus finietur.

FINIS.

10299
LGr Thucydides De bello Peloponnesiaco; ed. by Gottlieb.
T532Got Vol. 4i- Latin translation.

DATE

**University of Toronto
Library**

**DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET**

Acme Library Card Pocket
LOWE-MARTIN CO. LIMITED

